1ª
3897

LIRA I
BIBLIA
SACRA

2

DE SALAMANCA
GREDOS USALES

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

1ª
3897

VNiVERSiDAD
DE SALAMANCA
CARLOS USALES

b 1451848x

BIBLIA SACRA

CVM GLOSSA INTERLINEARI, ORDINARIA,

Et Nicolai Lyrani Postilla, eiusdemque Moralitatibus, Burgensis Additionibus, & Thoringi Replicis.

TOMVS SECVNDVS.

Continet Libros Iosue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralipomenon, Esdræ, Neemiæ, Tobiæ, Iudith, & Esther.

Omnia ad Hebræorum & Græcorum fidem suo nitori restituta, & varijs scholijs illustrata: Nuperrimè post omnes editiones accuratissimè recognita:

In qua prętereа summo labore, peruigiliq; cura cautum est, ut sacrę scripturę allegationes ueris numeris annotarentur, in librorumq; marginibus ad maius studentium commodum reponerentur.

Donauit illustrissimus D. D. Calderon de la Barca Gio Salmantino P.P. Regul. S. Caietani.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SALAMANCA

VENETIIS, M D LXXXVIII.

~~Es del Dr. D. Blassio Reynado de Santa Ella~~

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

A Incipit expositio deuoti fratris Britonis ordinis fratrum minorum super Prologum beati Hieronymi in librum Iosue.

Diuisio

TAndem fi. Pent. *Ile prologus in quinq; partes diuiditur principales. In quarū prima præsens opus ordinat ad præcedentem Pentateuchum, cum dicitur: Tandem finito &c. In secunda lectorem reddit attentum, ibi: Monemusque lectorem. In tertia compescit detractiones æmulorū, ibi: Vnde cesset arcuato vulnere &c. In quarta eos multipliciter confutat: quia nihil ex translatione. LXX. putabant recipiendum, ibi: Quia si vetus &c. In quinta proponit post istius completionem operis se trāsferre ad explanationem prophetarum, ibi: Cæterum post sanctæ Paulæ. Litera satis plana est. Inde paucas subdiuisiones faciemus.*

a Tandem finito Pentateucho Moysi velut grandi fœnore liberati. *Metaphorice loquitur ad modum debentis, vel debitoris, qui per solationem debiti liberatur a creditoris obligatione. Sic Beatus Hieronymus translato Pentateucho liberatus est ab obligatione transferendi Pentateuchum: qua desiderio tenebatur. Et Pentateuchus dicitur a Penta, quod est quinq;, & Teuchos, quod est volumen: quia quinq; continet volumina. Origenes secundum Græcos addidit Pētateucho duos libros. s. Iosue & Iudicum. et vocat Hexateuchū ab Hepta, quod est septem: & Teuchos, quod est uolumē. Nos itaq; liberati quasi de grandi fœnore: hoc est. s. de graui obligatione: manum mittimus. i. operam dare intendimus ad interpretandum Iesum filium Naue. Nota q; Iosue et filius Naue, idem est nomen. Cognominatus est autem a patre Iesus Naue: vel, Iosue ben Nun. i. filius Naue. s. filius Nun: ad differentiam Iesu filij Sirach pronepotis Iesu magni sacerdotis, qui scripsit Ecclesiasticum. Et nota, q; secūdū Heb. hic incipit secundus ordo veteris testamēti: qui distinguunt vetus testamētum in tres ordines. Primum vocant legem, secundum prophetas: tertium agiographa. In lege ponunt quinque libros Moysi. In prophetis octo: Iosue, Iudicum, Samuel, Malachim, Esaiam, Ieremiam, Ezechielem, & duodecim prophetas minores. In agiographis. ix. libros veteris testamenti, qui supersunt. hi dicuntur hagiographi, id est sanctorum scripta: ab hagios, quod est sanctum, & graphe, quod est scriptura. nam grapho verbum Græcum, idem est quod scribo: quasi sanctæ, vel sanctorum scripturæ, Quod nomen commune est omnibus sacræ scripturæ libris: quia hi nouem non habuerunt eminentiam præ cæteris, secundum quam agnominarentur: ideo communi nomine contenti sunt. Vnus Iob. Dauid: tres Salomonis libri: Daniel, Paralipomenon: Esdras: Esther. alij supersunt scilicet liber Iudith: liber Machabæorum: liber Sapientiæ & Ecclesiasticus, ac tertius, & quartus Esdræ, & liber Tobiæ, qui apocryphi dicuntur: quia autores eorum ignorantur. Et dicitur apocryphus ab apo, quod est valde, & cryphon, quod est obscurus, quasi valde obscurus. Vnde dicuntur apocryphæ virgines, id est valde obscuræ: quarum lampades sunt extinctæ. Sic exponit magister Matthæus Vindocinensis. Secundum alios dicitur apocryphus ab apo, quod est de: & crysis, quod est secretum, quasi secretus vel occultus, id est de numero secretorum. Vel dicitur a crypto, quod est abscondo, quasi absconditus. Quia vero de veritate istorum librorum non dubitatur ab ecclesia recipiuntur. Mittimus, inquam, manum ad interpretandum Iesum Naue, id est librum Iosue.*

Apocryphus

Matt. 25.a

b Quem Hebræi Iehosua ben Nun. *id est Iosue filium Nun vocant. & ad Iudicum li. quem Iudæi Sophtim appellant. qui iudices describit vsque ad Eli sacerdotem, & ob hoc dicitur Iudicum tanquam a materia. Videtur tamen quibusdam autoribus sic nominatus. vt quasi chronice scribendo, cuilibet iudicum tempus suum in actibus redegerit. Quis autem in vnum compegerit, dubium est. Dicūt quidam, quod Samuel: alij quod Esdras. Verisimilius videtur, quod Ezechias, qui parabolas Salomonis, & librum Regum in vnū collegit. Sed quare Iosue, & Moyses inter iudices non annumerentur? Dicendum: quia non solum iudicauerunt: sed etiam rexerunt. Cæteri vero nil iuris in populo habuerunt: nisi quòd in tribulationibus, consilio prouidentia eorum populus vtebatur.*

c Ad Ruth quoq;. *id est similiter.*

d Et Esther. *mittimus manum. Quos scilicet libros Hebræi.*

e Eisdem nominibus efferunt. *id est uocant. Istos duos libros transtulit Hieronymus de Græco in Latinum ad petitionem Paulæ, & Eustochij: sicut scribitur in historijs. Contrarium videtur in fine istius prologi, vbi dicitur: Cæterum post sanctæ Paulæ dormitionem hos libros Eustochio negare non potui. ergo videtur, quòd post mortem Paulæ ab Eustochio rogatus libros istos transtulit. Solutio: Simul fuit rogatus ab eis, & eis concessit; Vnde mortua Paula Eustochio negare non debuit, quod vna cum Paula primitus impetrauit. unde & si post mortem Paulæ transtulerit; tamen propter præcedentem eius petitionem hoc fecit.*

C Concilio

Hieronymi in Iosue prologus.

a Tandem finito Penrateucho Moysi, velut grandi fœnore liberati, ad Iesum filium Naue manum mittimus: b quem Hebræi יהושע Iehosua bē Nun, id est Iosue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum quem שפתים Sophtim appellant: c Ad Ruth quoque, & Esther: d quos eisdē nominibus efferunt. Monemusq; lectorem, vt syluā e Hebraicorū nominū, & distinctiones per mēbra diuisas, diligens scriptor conseruet: ne & noster labor, et illius studiū pereat. Et ut in primis (quod sæpe testatus sum) sciat me non in reprehensionem vterum noua cudere, sicut †amici mei criminant, sed ꝓ uirili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamē nostra delectant, vt pro Græcorum ἑξαπλοῖς, hexaplois, quæ & sum

f Monemusque lectorem. *In hac secunda parte reddit attētum lectorem: primo insinuās operis difficultatem. cum dicit.* Monemusque lectorem, vt syluam. *id est multitudinem & obscuritatem Hebraicorum nominum.*

g Et distinctiones. *eorum.*

h Per membra. *id est spatia.*

i Diuisas. *a nobis.*

k Diligens. *id est solicitus.*

l Scriptor conseruet: ne & noster labor. *sustinemus in studiosa nominum distinctione.*

m Et illius. *lectoris.*

n Studium pereat. *id est inutile fiat præ nominum confusione. Secundo humiliter se excusans reddit attentum lectorem: ostendens operis multiplicem utilitatem. Quia enim ab emulis ei imponebatur quod ad suggillationem & vituperationem LXX, interpretum nitebatur: excusat se, dicens.*

o Et ut in primis. *i. in principio.*

p Quod sæpe testatus sum. *supra in epistola ad Desyderium.*

q Sciat. *lector.*

r Menon in repre. ue. noua cudere. *id est fabricare. Supra scilicet in epistola ad Desyderiū inuenies declarationem: & plures significationes huius verbi cudere. Veteres appellat LXX. interpretes: quia præ aliis interpretati sunt.*

s Sicut amici mei, *id est æmuli inimici, vt sit antiphrasis.*

t Criminātur. *i. crimina imponunt mihi. Vel dicuntur hic amici in propria significatione: ut sit sensus: Sicut amici mei, qui & me amant & meam translationem commendant, criminantur in passiua significatione. i. culpantur a criminatoribus emulis.* D

u Sed. *potius sciat lector me.*

x Pro viri parte. *Hoc expositum est supra in epistola ad Desyderium, circa principium. Sciat inquam me.*

y Offerre linguæ meæ hominibus. *s. Latinis.*

z Quos tamen nostra delectant. *Innuit se non fastidiose quibuslibet sua scripta ingerere: sed tantum offerre his, quibus nouerit complacere. Postmodum subdit operis multiplicem vtilitatem, dicens:*

a Vt pro Græcorum &c. editionem nostram ha. *quæ modicum requirit sumptum, & laborem temperatum. Sicut dicit Eusebius in. vi. lib. ecclesiasticæ historiæ. Origines famosissimos codices primus composuit: in quibus per singulas columnellas separatim è regione opus cuiuslibet interpretis descripsit: ut primo omnium ipsa Hebraica verba Hebraicis literis poneret. secundo loco per ordinem Græcis literis Hebræa verba describeret. tertio Aquilæ editionem subiūgeret. quarto Symmachi. quinto LXX. interpretum, quæ nostra est. sexto Theodotionis editionem collocaret. & propter huiusmodi compositionem ipsa exemplaria nominauit ἑξαπλᾶ hexapla, id est simplici ordine scripta. Hæc Eusebius. Secūdum hoc construe literam precedentem.* Origenis hexapla.

Vt pro Græcorū ἑξαπλοῖς hexaplois &c. nostra m edi. ha. *pro exē plaribus dictarum editionum apud Græcos in sex columnellis descriptis. Nota quod exaplois trisſyllabū est. Est enim ib ou Græca diphthōgus, quæ sonat, u, tam apud Græcos, quam apud Latinos, & dicuntur hexapla ab ἑξα hexa, quod est sex, et ploys, quod est plica: quasi sex plicis. i. sex columnellis descripta. Vel, ab Hexa, quod est sex: & aplotn, quod est simplex, vel rectum: quasi sex simplices, vel rectas editiones habentia: quia simpliciter in recta linea quælibet scribebatur. Et declinatur hexapla, orum, plis. Quod enim dicitur hexa ploys scriptura Græca est: sed hexaplis debet proferri. Quod autem debebat aspirari: vel saltem per. s. initialem literam scribi: patet per Isidorum, qui dicit libro Etym. iij. Sex & septem a Græco veniunt. In multis enim nominibus, quæ in Græco aspirationem habēt nos pro aspiratione. s. ponimus. Inde est, quod pro hexa sex, & pro hepta, septem. sicut pro herpillo herba, serpillum. Quæ indigent magno sumptu. i. magnis expensis: cum secundum ea septies Biblia scriberetur. Et maximo labore quantum ad studium. oportet. n. quòd septies eadem sententia percurratur. Sic patet utilitas translationis Hieronymi: quæ sumptuosi tatem refecat, & laborē abbreuiat, insuper & Hebraicam veritatem Albis plenius explicat. Inde dicit:*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA

Hieronymi in librum Iosue prologus.

E ¶ a Et ſicubi. *id eſt ſi alicubi*.
b In antiquorum voluminum lectione dubitarint. *ſ. in tranſlatione LXX.*
c Hæc illis. *id eſt mea veteribus.*
d Conferentes inue. *in mea ſ. editione.*
e Quod requi. *de Hebraica veritate.*
Item aliâ utilitatem ſuæ editionis innuit ſ. vitandam exemplarium confuſionem.
f Maxime cum &c. ſint exem. *a ſe diſcrepantia.*
g Quot co. *Adeo. n. item variata erat editio Septuaginta, quod vix duo codices in eliquo concordabant.*
h Et vnuſquiſq; : *Sciolus.*
i Pro ar. ſuo. &c. quod ei vi. eſt. *Addendum: vel ſubtrahendum a tranſlatione LXX.*
k Et vtiq; non poſ. ve. eſſe, quod diſ. *i. per contrarietatem diſcordat: quod ſ. diuerſa continet & aduerſa.*
l Vnde ceſſet. *In hac tertia parte compeſcit detractiones æmulorum: & tangit tria mala, quæ detractoribus conueniũt.*
Detractorũ conditiones *Sũt enim venenoſi in corde: doloſi in ore: pernicioſi in opere. Venenoſi tas tangitur cum dicitur.* Vnde ceſſet ar. *i. obliquo.*
m Vulnere cõtra nos inſur. ſcor. *Scorpius in cauda habet aculeum: & a poſteriori percutiens facit vulnus obliquum: quod valde difficile eſt ad ſanandum: & tamen in facie blanditur. Cui aſſimilatur* *Hier. 9. c* *detractor Hiere. ix. In ore ſuo pacem cũ amico ſuo loquitur, & occulte ponit ei in inſidias.*
n Et ſan. opus ne. car. ling. deſi. *Pſal. Venenum aſpidũ ſub labijs eorum. i. ſcorde, quod linguæ ſubiacet ſecundum diſpoſitionem membrorum.* Carpe. *i. reprehendere. verſus: Diſſipo, purgo, paro, ſcindo,* *Pſal. 139. a* *minuo, reprehendo. Dicendo carpo: ſ. x ſimul iſta noto. Ceſſet inquam & deſiſtat.*
o Vel ſuſci. *Hoc opus.*
p Si pña. ei. vel contemn. ſi diſplicet. *Quia nullus cogit eum recipere: et ſic ceſſet detrahere.*
q Memineritq; il. ver. *Pſa. xlix. c. vbi tãgitur detractoris doloſitas, cũ dicitur:*
r Os tuum abũ. ma. *Contra illud Apoſtoli Eph. iiij. g. Oĩs ſermo malus ex ore veſtro non procedat.*
f Lingua tua conci. *i. componebat* do
Pſal. 139. a *Dolus, & fraus.* los. *Pſal. Linguis ſuis doloſe agebãt. Verſus differẽtiales: Eſt dolus i lingua male dictis manifeſta. Fraus eſt fallentis ſub lingua blanda loquentis. Cinnus ni, dicitur quarumlibet rerum commiſtio proportionalis. & componitur concinnus a, um. i. concors, affabilis: & in quo mores concorditer commiſti & compoſiti ſunt, & inde dicitur concinnas: commiſcere, componere, ordinare, præparare.*
t Sedens. *In cathedra peſtilentiæ.*
u Aduerſus fratrem tuum. *natura.*
x Loquebaris; & aduer. ſi. ma tuæ. *Vel eccleſiæ.*
y Ponas ſcanda. *i. detractiones offenditulum. Scandalum eſt dictũ vel factum minus rectum, alteri præbẽs occaſionem ruinæ. Græcum eſt. verſus: Scandalum æquinocant, obex, impactio, caſus.*
z Hec. *prædicta.*
a Feciſti, & ta. *Expectans ad correctionem; ſine ad pœnitentiam.*
b Exiſtimaſti in. &c. tui ſi. *Iniuſtus ſicut tu.*
c Arguam te. *de peccato tuo.*
d Et ſta. contra faciem tuam. *i. peccata tua. ſ. detractionis & æmulationis.*
e Quæ enim au. &c. *Hic oſtenditur detractorum pernicioſitas in impediendo bonum commune. quod enim vtile eſt, aliis reddunt abominabile. unde dicit.* Quæ enim audien. &c. & alios. *ſ. æmulos.*
f Detrahendo la. *q. d. nulla eſt utilitas legentium: ſine ſit ipſi detrahentes: ſine alij. Item repete: & quæ vtilitas eſt?*
g Dolere Iudæos. *id eſt quòd Iudæi dolent.*
h Quia calumniandi eis &c. *quia modo non poſſunt calumniari, & irrideri Chriſtianos propter tranſlationem LXX, in qua multa deficiebant de veritate Hebraica.*
i E eccleſiæ ho. *i. Fideles.*
k Deſpicere. *Imo quod plus eſt, lacerare. i. detrahendo diſcerpere ad modum lanæ.*
l Vade. *i. propter quod.*

Aduerſarij,

m Aduerſarij, *eccleſiæ: Iudæi ſ.*
n Torqueantur. *i. crucientur. multum enim angustiãtur de hoc, quod modo habemus plene Hebraicam veritatem. Sic ergo oſtendit mala quę faciunt detractores.*
o Quod ſi vetus &c. *In hac quarta parte eos multipliciter confutat: quia nihil extra tranſlationem LXX. putabant recipiendum. Et primo confutat eos de contẽptu veritatis agnitæ. In correctione. n. quam Origenes fecerat, multa viderant addita, & multa ſubtracta. nec tamen propter hoc volebant credere veritati. vnde dicit:* Quod ſi vetus. *id eſt LXX.*
p Et eis tan. iter. pla. &c. *ſupple inquantum ſequitur veritatem Hebraicam.*
q Cur ea, quæ ſub aſte. &c. legunt. *Ecce agnitio veritatis.*
r Et negligunt? *Ecce contemptus: quia non acquieſcunt. Supra in epiſtola ad Desiderium inuenies plenius de iſta correctione Origenis: & quid ſignificet aſteriſcus quid obelus: vbi talia ſigna ponuntur exterius. Secundo confutat eos de opinionis ſingularitate: propter quam nolebant ſequi communitatem eccleſiæ, vnde dicit:*
ſ Quare Danielem iux. theo. tranſlationem. *Et non iuxta LXX.*
t Eccleſiæ ſuſc. *Et tamen iſti nolebant ſuſcipere, cum tamen dicat Hiero. q. liber Danielis ſecundum tranſlationem LXX, recto iudicio repudiatus ſit, ſicut legitur in principio Prologi ſuper Danielẽ. Tertio confutat eos de indicij indiſcretione: quia commendabant, quæ recipienda non indicabant. vnde dicit:*
u Cur originem mi. *i. mirabiliter commendant. Commendabilis fuit Origenes in multis: ſicut teſtatur Hieron. in libro illuſtrium virorum, dicens: Origenes qui* H
Adamantius, Alexandri diſperſa eccleſia xviij. ætatis ſuæ anno catheſeon. i. doctrinarum opus aggreſſus per multos annos flornit. Quis ignorat q; tantum habuerit in ſcripturas ſacras ſtudij, ut etiã Hebraam linguam contra ætatis, genij q; ſuæ naturam ediſceret? & exceptis LXX. interpretibus, alias quoq; editiones in vnum congregaret? Aquilæ. ſ. Põtici Proſelyti: & Theodotionis, nel editionem Ebionei, & Symmachi eiuſdem dogmatis. Præterea quintam et ſextã & ſeptimam editiones: quas etiam nos de eius bibliotheca habemus, multo labore reperit, & cum cæteris editionibus comparauit &c. Cur Origenem mirantur

Origenis ſtudium.

& Eu. Pan. *Ipſos dico.*
x Cunctas edi. *Quæ in vniuerſo ſunt ſeptem: ſicut patet ex verbis Hieronymi ſupra proximo.*
y Similiter. *i. concorditer.*
z Differentes. *i. exponentes. Differoris, ris, rere, differtum: ſicut ait Huguitio: dicitur loqui ſapienter, dicere. cõfirmare. De Euſebio, & Pãphilo non legi, quod nouam fecerint editionem: ſed Origenis vulgauerũt tranſlationem. De his dicit Hiero. in libro illuſtrium virorum: Euſebius Cæſareæ Paleſtinæ epiſcopus in ſcripturis diuinis ſtudioſiſſimus & bibliothecæ diuinæ cum Pamphilo martyre diligentiſſimus perueſtigator edidit infinita volumina. Et ſubdit ibi cauſam, quare dixit hic Euſebius Pamphili, dicens, Et ob amicitiam Pamphili martyris ab eo cognomẽtum ſortitus eſt. Idem in eodem: Pamphilus presbyter Euſebij Cæſarienſis epiſcopi neceſſarius, tanto bibliothecæ diuino amore flagrauit ut maximam partem Origenis voluminum ſua manu deſcripſerit & c. Sic oſtẽſa eſt indiſcretio æmulorum Origenem, & Euſebium commendantium: & tamen eorum ſcripta fideliter tradita temere iudicabant non eſſe recipienda: innitentes ſolis LXX. Quia imponebant ei, quòd falſa ſcripſiſſet in ſua tranſlatione, confutat eos: oſtendens ea uera eſſe: ſed in tranſlatione LXX. deficere. vnde dicit.*
a Aut quę fuit ſtul. p. LXX. vera dixe. *ſecundum opinionem: eorum: nec in tranſlatione mea.*
b Proferre quę fal. ſunt. *Ita dicebant æmuli, q. ex quo LXX. vera dixerunt, q. Hiero. ſtulte egerat addendo, q̃ falſa ſunt: ideo aiũt reputabãt falſa: quia non inueniebantur in tranſlatione LXX, quibus econtrario oſtendit ea eſſe vera per nouum teſtamentum, in quo iam dicta teſtimonia aſſumuntur: & tranſlationem LXX, deficere: cum ibi non inueniantur: & econuerſo eſt, quod dicit,* c Vnde autem. *Niſi de ueritate*

Glos. ord. Argumen. in librum Iosue Brito. 3

A *Damantius.* Donauit Deus nomen, quod eſt ſuper omne nomen Ieſu Chriſto: hoc autẽ eſt Ieſus. Iõ in noĩe Ieſu oẽ genu flectat, cęlęſtiũ, terreſtrium, & infernorũ. Et quia eſt ſup omne nomen, nullis retro gẽtionib. noĩatũ eſt. In Gen. iuſtos multos legimus, &
Orig. Hom. 1. in Iosue ſtatim in princ. *Phil. 2. b* *Ibidem* *Exo. 17. c* *Allegor.* nullus eorũ noĩatus eſt Ieſus. In Exodo hoc primũ inuenio, vbi legitur, q̃ venit Amalech, & expugnabat Iſrael. Et dixit Moyſes ad Ieſum in Raphidim: Elige tibi viros potentes ex omnib. filijs Iſrael: Egredere & cõfige cũ Amalech. Moyſes cõfitẽt ſe nõ poſſe exercitũ ducere, nõ poſſe obtinere, q̃ius eum eduxerit de Aegypto. Vides cui ceſſerit bellum gerere aduerſum Amalech. Hic primo nomen Amalech, & Ieſu diſcimus, vbi videmus eũ ducẽ exercitus, non cui Moyſes indulſerit principatũ, ſed cui ceſſerit. Non poterat eligere viros potẽtes: tu, inqt, elige tibi. Vbi ergo primum diſco nomen Ieſu, continuo myſterij video ſacramẽtum. Ducit n. Ieſus exercitum:
Exo. 17. c & cum extolleret Moyſes manus, inualeſcebat Iſrael: cum aũt deijceret, in ualeſcebat Amalech. Tunc ergo inualeſcit Ieſus & uincit, q̃n Moyſes erigit manus. Victus eſt aũt populus ille ab Amalech: quia non iam erigebat manus Moyſes, ſed erant demiſſæ deorſum. Illi ſunt. n. de qbus dr: Si credere
Ioan. 5. g tis Moyſi, crederetis & mihi: & ecce multis me occidere, qui legem non facitis. Ceſſante. n. lege, & operib. legis apud illos. g. tuã iuſtitiã uolẽtes ſtatuere, iuſtitiæ Dei nõ ſunt ſubiecti, demiſſæ ſunt manus Moyſi: inualuit incredulitas, vincitur populus. Sed & Nadab, & Abiu, & Eleazar relinquuntur in caſtris, & Iothor cũ eis, ut iudicent populum. Ieſus ſequitur Moyſen in montem cum quadã adiectione verbi mi
B rabilis. dicitur enim quia aſſiſtebat Moyſi, nõ vt ſcds vel inferior, ſed vt adiutor & ꝓtegens. Illud aũt quaie eſt q̃ cũ primo noĩaũ, nõ indicaũ nomen patris eius neq; ſcdo, neq; tertio: cũ vero pater noĩaũ, nõ Ieſus, ſed Oſee dr. Inter exploratores. n. nomẽ eius dr: & forte exploratoris officio nõ Ieſus, ſed
Num. 13. g Oſee dr, & Naue filius. Cũ vero redit, & ꝓterritis oĩbus ſolus deſperãtem ꝑpm erigit, Ieſus dr, non Naue filius, ſed ille cui dictũ erat: Educ exercitũ & ꝓfige cũ Amalech. Illud quoq;
Exo. 17. c *Exo. 34. d* magnipẽdẽdũ eſt, q̃ cũ in trãſiguratiõe vultus Moyſi oĩm Heo nebetaret aſpectus, nec poſſẽt itueri faciẽ eius, Ieſus nõ tñ intuet faciẽ eius, ſed in interiorib. tabernaculi myſteriorũ cõſcius ꝓſeuerat. Liber ergo hic nõ tã geſta filij Naue, q̃ Ieſu Dãi mei ſacra ſignãt: Ipſe. n. ducit exercitũ, & ꝓfligit ꝺ Amalech: & qd ibi adumbrat manib. extenſis, acthgit cruci ſuæ triũ phan. principatus, & poteſtates in ſemetipſo. Defunctus eſt
Matt. 11. b *Luc. 16. g* *Rom. 7. a* Moyſes. i. lex. Lex n. & ꝓphetæ vſq; ad Iohannem. Vñ: Hũc Moyſen. i. legem, & ꝓphetas, au. il. Defunctus eſt ergo Moyſes famulus Dei. i. lex & legalia ꝑcepta. vñ: Mulier viuẽte viro alligata eſt legi, & adultera nominabitur, ſi fuerit cum alio viro &c. Mulierẽ ſine dubio aĩam nominauit, quæ ſub Moyſi lege tenebatur, & viuente viro alligata erat legi. Si aũt mortuus fuerit vir eius. i. lex, abſolutam dicit eã, quæ ſubiecta eſſe videbat. Ideo neceſſe eſt legẽ mori, vt qui credũt Ieſu, adulterij crimine nõ notent. Ieſus ergo Dñs meus ſuſcipit principatum. Cõferamus geſta moyſi cũ principatu Ieſu. Cũ Moyſes

in nouo teſtamento probare poterunt aſſumpta teſtimonia, quæ in libris ueteribus nõ habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere uideamur. Cæterum poſt ſanctæ Paulæ dormitionem, cuius uita uirtutis exẽplum eſt, & hos libros, quos Euſtochio virgini Chriſti negare nõ potui, decreuimus, dum ſpiritus hos regit artus, prophetarũ explanationi incumbere, & omiſſum iam diu opus quaſi quodã poſtlimi nio repetere: præfert m cum, & admirabilis ſanctuſq; uir Pãmachius, hoc idẽ literis flagitet: & nos ad patriam feſtinantes, mortiferos ſyrenarũ cantus, ſurda debeamus aure trãſire.

Argumentum in librum Iosue.

IEſus filius Naue typũ Dñi nõ ſolũ in geſtis, verumetiã in noĩe gerẽs, trãſit Iordanẽ: hoſtiũ regna ſubuertit, *bros tranſtulit, & commentarios edidit.*

k Et hos li. *poſt horum librorum tranſlationem.*
l Quos Eu. &c. nega. non po. *ſ. quin transferrem, quia ante matris ſuæ dormitionem, id ei promiſeram.*
m Decre. *i. ꝓpoſuimus. nã decerno, is, ſicut ait Huguitio, dicitur ꝓponere, iudicare. ſtatuere, deliberare, diffinire.* Decre. *i. propoſuimus inquam.*
n Dum ſpiritus hos regit ar. *i. dum viuam.*
o Incumbere. *i. inſtare.*
p Explanationi. *i. expoſitioni.*
q Prophetarum. *maiorũ & minorũ, & ꝑcipue minorũ, quorũ expoſitionem Pammachius poſtulabat. De incũbere nota verſus: Si cubat incumbit, mutetur & addideris con. Luxuriat, diſ. & ad comedit, ſub ſub iacet hoſti. Orat prone iacet: ob obit: de languet: in inſtat.*
r Et omiſſum iam diu opus. *i. diu interpolatum.*
s Qu. q. po. *Nota qd hoc liminiũ dr captiuitas, & exiliũ, expulſio, pulſio extra limen. vnde p cõpoſitionẽ dicitur hoc poſtliminiũ. i. reuerſio de exilio ad iura, q̃ amiſerat: vel ius qd qs ſibi vendicat in reb. ſuis poſt huiuſmodi reuerſionẽ. vnde poſtliminius, a, um, dicitur ille q poſt huiuſmodi reuerſionẽ iura, q̃ amiſerat, reſumit. Quia ergo Naũ, Michęa, Sophoniã, & Aggæũ, Paulę, & Euſtochio explanauerat, & aliorũ ꝓphetarũ explanationẽ diu itermiſcerat, loqtur p metaphorã, q̃ vult exponẽdi laborẽ reſumere: ſicut poſtliminius ſua reſumit poſtq̃ reuerſus eſt de captiuitate. q. d. diu omiſit opus iſtud, ac ſi eſſem in captiuitate detẽtus: ſed nõ ꝓpono repetere quaſi libertati donatus: & ab aliys occupationib. expeditus.*
t Præſer. *i. ꝑcipue vel maxime, aduerbiũ eſt. & dr a ꝑfertu ꝑfertim, ſicut a tractu tracti. teſte Priſciano ꝑferoris, dr ante ſeuere: vel ꝑ aliꝰ ſeuere ꝑfertim. i. ꝑterea. coĩectio cãlis eſt teſte Donato, hic accipitur ꝓ ꝑcipue. vñ dicit: Decreuimus explanatioi ꝓphetarũ ſtare, ꝑſerti cũ & c. Flagitet. i. exoſtulet. vide alias ſignificatiões i opuſculo de vocabulis Bibliç. Iſte Pãmachius fuit filius Paulinæ ſororis Euſtochij, et Bleſillæ. Iſte tres filiæ Paule legũtur in epiſtola ad Pãmachiũ de dormitioe Paulinæ, vbi Hier. comẽdat Pãmachiũ, dicẽs: Nobis poſt dormitionẽ, ſomnio; Pauliną Pãmachiũ mõachũ eccleſia pepit. Nũc multi mõachi, ſapiẽtes, potẽtes, nobiles, qb. ciẽlis Pãmachius ſapientior, potẽtior nobilior. Quis hoc crederet, vt coſulũ ꝓnepos, & Fuſiani germinis decus, iter purpuras ſenatorũ ſiluа tunica pullatus ĩcederet, & nõ erubeſceret oculos ſodaliũ, vt deridẽtes ipſe derideret? & c. ꝓpter hoc dr hic: Admirabilis. i. admiratione et oĩ laude dignus. Ad cuius petitionem Hie. commentatus eſt ſuper Oſee, Iohel, & Amos, Abdiam, & Ionam: ſicut dicit glo. ſuper Abacuk.*
u Et nos ad pa. cæleſtem.
x Feſtinantes. *Heb. iiij.* Feſtinemus ingredi *in illam requiem.*
y Mort. ſyre. can. &c. *Syrena na, & hic ſyren, nis, noſtri marinũ eſt: qd dulcedine ſui cãtus nauigates attrahit ad loca periculoſa: ſubmergẽdo; facit. vnde dicitur a ſyren, qd eſt, cano.* Ter *Syrenas* ſ *telligit ſn ulos ei in facie blãdictes: & per adulationis dulcedinẽ a labore interpretãdi ad* *Hebr. 4. c*

educeret

BRITO.

a In nouo te. *quorum exempla ponuntur in epiſtola ad Deſiderium.*
b Probare aſſum. *ab apoſtolis & euangeliſtis.*
c Poterunt *æmuli.*
d Quæ in li. *ve. LXX, interpretum.*
e Non ha. *q. d. conſtat apoſtolos & euangeliſtas vera ſcripſiſſe. ergo ſi LXX, ea non ſcripſerunt in tranſlatione mea ſcripta ſunt, vera ſcripſi, & LXX ſunt diminuti. Ne autem crederetur, q̃ ſupradicta dixiſſet ad iactantiam excuſat ſe dicens, q̃ hoc dixit ad refellendam inuidorum calumniã. i. falſi criminis impoſitionem. vnde dicit.*
f Hæc dici. ne omnino cal. *i. falſa criminis imponentibus.*
g Tacere videa. *i. ſub diſſimulatione tranſire.*
h Cæterum. *In hac quinta parte proponit poſt iſtius operis completionem, tranſferre ſe ad ꝓphetarũ explanationẽ. Litera plana eſt, & ſubdi uiſiones per ſe patent. Cæterum. i. ſed.*
i Poſt ſa. Pa. dor. *i. mortẽ. mors. n. ſcõrũ dicitur dormitio, Lazarus amicus*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA CARLOS III

Educere populū de Aegypto, nullus ordo in populis, nulla in sacerdotibus observātia: trāseunt aquā maris salsam, & nihil habētē dulcedinis. Murus erat aquæ dextera, & leua. Cū vero Iesus meus ducit exercitū, sacerdotes præcedūt, arca testamēti in humeris portatur sacerdotum, nō amaræ aquæ, nō salsus fluctus occurrit. Venio ad Iordanē, nō in perturbatione metus, & fuge, sed cum sacerdotib. arcā dñi portantib. in qua lex Dei, & diuinæ literæ seruantur. Ingredior Iordanē, nō in furto, sed in tubarum cantibus mysticū qddā & diuinū cancibus, vt ad prædicationē tubæ cælestis incedā. Ibi dictū est, q diuisa est aqua in duas partes, & vnus aquæ murus erat à dextris, alius à sinistris. Hic vero, qui venit soluere mediū parietem, fecit vtra que vnum. una enim parte erecta est aqua, alia vero pars defluxit in mare. Hic quoq; ait: Parate vobis cibos ad viam. Hodie idem dicit Christus. Cibi enim opera sunt, quæ nos ad futurā vitā, velut fide le viaticum comitantur. Sed vnde iubet hos cibos parare, non habentes frumentum? Manna enim erat eis cibus. Sed cum transierimus fluminis huius ripas, desinet manna. Ideo nisi quis parauerit sibi cibos, non poterit sequi Iesum terram promissionis intrantem. Videamus quos fructus primum capiant in terra promissionis. Mā ducauerunt, inquit, primum fructum de regione palmarū, & mā ducauerunt primū azyma. Nobis .n. mūdi iter digressis, si recte sequamur Iesum, prima occurrit palmę victoria, & abiecto fermento malitiæ & negtiæ, azyma nobis synceritatis & veritatis parantur. Mittit tū Iesus nē exploratores ad Ierichontinū regē, & suscipiunt a meretrice: sed ideo suscipit, ne vltrà sit meretrix. Quælibet anima meretrix fuit dum viueret in desideriis carnis. Suscepit ergo exploratores Iesu. i. angelos, quos mittit ante faciem suam, vt præpararent viam. neque in omnibus locis, neque in inferioribus locat, sed in excelsis: qa nō in infimis & terrenis dñm Iesum suscipimus: sed à patre profectum, & de cælestibus venientem. Nec stipulam lini, in qua latuerunt absque sacramentis accipio. Est enim linum sacerdotale indumentum, per quod significatur, quòd mutandi erant ad sacerdotale fastigium. vnde: Vos autem gens sancta, regale sacerdotium. Vel quod in sacramento legis, vbi de sacerdotibus annotatur, populi huius, qui est ex gentibus, latebat occulta vocatio. Continuò inimicitias subdit meretrix aduersus Ierichontinum regem, quia caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. vnde: Odit vos mūdus: quia me priorem vobis odio habuit. Est ergo rex inimicus huius meretricis, princeps scilicet huius mundi, qui insequitur, & occupare cupit exploratores Iesu. Sed non potest, quia per montes iter faciunt, non per humilia. Nec in vallibus delectantur, quia hæc meretrix vicit: Leuaui oculos meos in montes, vnde ve. auxi. mi. Non pt iliuc ascendere princeps mūdi, nec per excelsum iter ad Iesum puenire, qa si eū tentās in excelsis locauerit, dicit ei: Mitte te deorsum: qa humilia semp diligit & caduca. In his sedet & regnat, in qbus etiā vsq; ad infernū descēdit. Moyses non dixit: Stet sol. nec maximis imperauit elemētis. Iesus vero ait: Stet sol sup Gabaon, & luna sup vallē Hailon. Et adiecit scriptura, qa nunq; sic Deus audiuit hoiem. Iesus ergo meus solē stare fecit, nec tūc tū, sed multo magis in aduentu suo, dum pugnamus contra inimicos, & luctamur contra principes, & potestates. Sol nobis iustitię semp assistit, nec deserit, nec festinat occumbere. Ait. n. Ego vobiscum sum oib. dieb, Nec solū duplicato die nobiscū est, sed vsq; ad consummationē sęculi, donec obtineamus inimicos. Videamus ēt, qd pmittat Iesus militib. suis. Ois, inqt, locus quēcunq; subdideritis vestigijs pedum vestrorum, vester erit. Hoc dixit illis, q tūc erāt de regionibus Chananęorum, & cęterarū gētium, quas expulsis indignis habitatoribus hæreditate possederunt. Sed sunt qdā dia bolicæ gētes, cōtra quas est nobis spiritualis colluctatio, quātascunq; ex his pedib. nostris subdiderimus, ipsarū regiones, ꝓuincias & regna Iesu meo distribuēte capiemus. Fuerūt. n. aliquando angeli & in regno Dei magnifici. vnde: Qūo cecidit lucifer, qui mane oriebatur? Si hūc vincere potuero, si me-

A Gruero, vt dominus meus Iesus cōterat Sathanam sub pedibus meis, consequenter accipiam & locum eius in cœlis. Sed in hanc hæreditatem non oscitantes, & dormitantes intrabimus. Ira fuit gentis angelum habet. hanc nisi viceris in temetipso, & abscideris a te omnes motus iracundiæ & furoris, locū quē habuit ille angelus, in hæreditatē capere nō poteris, quia desidia tua eum de terra promissionis non expueris. Sis superbiæ, zeli, auaritiæ, & libidinis incētores sunt angeli, & instinctores horū malorū, quorum nisi in temetipso vitia viceris, & de terra tua, q̄ iam p̄ grām baptismi sanctificata est ex terminaueris, nullo modo plenitudinē promissæ hæreditatis accipies. Sub Moyse non est dictum: qa cessauit terra a p̄lijs. Certum est autē, q̄ terra nr̄a in qua sustinemus certamina, virtute solutis Iesu cessauit a prælijs. Intra nos enim sunt gentes vitiorum, quæ animam iugiter oppugnant. Intra nos sunt Chananæi, Pherezæi, Iebusæi. Laborandum est ergo, & vigilādū, & multo tpe pseuerandum, vt his gentib. fugatis, terra nr̄a cesset a p̄lijs. Meditemur ergo in lege Dñi die, ac nocte. Hæc .n. meditatio quasi tuba animum tuum cōcitat ad prælium, ne aduersario vigilante dormias. Ideo nec dies sufficit ad meditandum, sed & nox adiungit. Conuertimini ergo in to to corde vestro ad Deum. Orationi & verbo dei uacate. Quid, q̄ deest p̄ pctis ie iunare, & iterum peccare? Quid prodest lauari, & iterum inquinari? Ieiunasti aliquanto tpe: interim de Aegypto existi, trāsisti mare rubrū, secutus es Moysis mādata. f. legis: sed iā te a Moyse suscepit Iesus, q̄ fedo circūcidat in colle p̄putiorum. Circuncidendus ergo tibi est non modo idolorum cultus, quē prius abiecisti, sed ēt auaritia, q̄ est idolorum subtilior cultus. Vū Iesus ait: Hodie abstuli a vobis opprobrium Aegypti, dū peccamus, & regnant in nobis vitia passionū. quis relictis idolis de Aegypto exisse videamur, opprobrium tū Aegypti non est ablatum a nobis. Si vero secundo fueris circuncisus, absciderisa te oē vitium, iræ, superbiæ, inuidiæ, libidinis, & hmōi: abstergentur opprobria Aegypti: & translatus in terram promissionis, cælestem hæreditatem accipies, per Iesum Christum do.n.

scripta sūt, intelligas formas esse cælestium, & q̄ras q̄ sursum sūt vbi Xp̄s est in dextera Dei sedēs, tūc illū locū in hr̄ditatē accipies: qa vbi Christus est, ibi & minister eius erit. Si ergo vsque ad Xp̄m edēte in dextera Dei pueneris: fide, vita, virtute, puritate & illis vestigijs, quę lauit Iesus Christus, & locū illū incesseris, dabit tibi Deus vt non tā lū efficiaris hr̄s Dei, sed cohr̄s Christi.

a ¶Lex, quæ tanquam pedagogus fuit. b ¶Secundum literam, vt nic autem spiritu.

ei: Moyses seruus meus mortuus a est: Surge, & trāsi Iordanē istum, b

a ¶Viuentium. Beati mites, quoniam ipsi possterram.

tu & omnis populus tecū, in ter- c d

a ¶Non Moyses. b ¶Mortuo Moyse.

rā quā egō dabo filijs Israel. † Om e

a ¶Qui luctum est. b ¶Quod lauit Iesus Christus. a ¶Vbi ego sum, ibi & minister meus erit.

nē locum, quem calcauerit vestigiū pedis vestri, vobis tradā, sicut

a Lacerabitur deserta, & inula &c. Et alibi: Multi filij deserte magis quam eius, qui habet virum.

d locut⁹ sum Moysi. A deserto, & f Libano vsq; ad fluuiū magnū Euphratē, omnis terra Hethęorū vsque ad mare magnū contra solis occasū erit terminus vester. Nullus poterit vobis resistere cunctis e diebus vitæ tuę: sicut fui cū Moyse, ita ero tecū: † non dimittā, nec derelinq̄ te. † Confortare, & esto robustus: tu enim sorte diuides m populo huic terrā, pro qua iurai patribus tuis, vt traderem eam

a ¶In prosperitate, ne te emolliat, in aduersitate, ne diffidat.

illis. Confortāre igitur, & esto n

B ftuli a vobis opprobrium Aegypti, dū peccamus, & regnant in nobis vitia passionū. quis relictis idolis de Aegypto exisse videamur, opprobrium tū Aegypti non est ablatum a nobis. Si vero secundo fueris circuncisus, absciderisa te oē vitium, iræ, superbiæ, inuidiæ, libidinis, & hmōi: abstergentur opprobria Aegypti: & translatus in terram promissionis, cælestem hæreditatem accipies, per Iesum Christum do.n.

GLO. ORD. IN CAP. I.

Origē. Hom. 2. in Iosue in princ. Allegor. Moyses ser. Adam. Moyses famulus meus mortuus est. Aduerte quō regnat Iesus. Si ꝓsideres Ierusalem subuersam, altare destructum, nusq̄ esse sacrificia, vel sacerdotes, vel pōtifices, vel quaslibet Idæorum festiuitates, dices, quia Moyses famulus Dei mortuus est. Si consideres introire gentes ad fidem, ecclesias extrui, altaria non cruore pecudum aspergi, sed sanguine Christi consecrari: sacerdotes, & Leuitas nō sanguinem taurorū, aut hircorum, sed verbum Dei p̄ gratiam sancti spiritus mini strantes: dices, quia post Moysen Iesus obtinet principatum: non filius Naue, sed filius Dei: quia pascha nostrum immolatus est Christus, & edimus synceritatis azyma, & veritatis. Et sunt fructus terræ bonæ in eccla, trigesimus, sexagesimus, centesimus: maritatæ. s. uiduæ, uirgines: & multiplicat semen Israel de his, q̄ nō ex sanguinib. neq; ex volūtate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nat. sunt: & filij Dei qui dispersi erant, congregātur in unum. Sabbathizat populus Dei nō a coersatione cōi, sed ab opere peccati. Defunctus est ergo Moyses famulus dñi. Deniq; in libello quodā, licet in canone nō habeat, mysterij tū huius figura describit. Referē. n qa duo Moyses videbant: vnus viuus in spiritu, & alius mortuus in corpore. Lra n. legis inanis & vacua ab omnibus supradictis, Moyses mortuus est in corpore, intellectus vero legis spiritualis Moyses est, qui uiuit in spiritu.

Allegor. b Surge & transi. Nūc ergo exurgēs transi Iordanem istū &c. Vide qūo minister fuerit Moysi Iesus filius Dei. Cum venit plenitudo tpis, misit Deus filium suum factum ex muliere factum sub lege Moysi, factus est minister Moysi Et factus est Xp̄i minister circuncisionis ad confirmādas promissiones patrū.

Moraliter. c Omnem locum quem calcauerit uestigium pedis uestri, uobis tradam. Oēm locū, quēcūq; ascēderitis vestigijs pedum vestrorū, vobis dabo &c. Lra legis humi posita est, & deorsum. Nō ergo ascēdit, q̄ lram legis segē. Sed si ascēderis ad spūm de lra, ascēdis locū excelsū, quē a Deo in hr̄ditatē accipies. Si .n. in his, q̄

a ¶Lex, quæ tanquam pedagogus fuit. b ¶Secundum literam, vt nic autem spiritu.

Moyses seruus meus mortuus a est: Surge, & trāsi Iordanē istum, b

a ¶Viuentium. Beati mites, quoniam ipsi possterram.

tu & omnis populus tecū, in ter- c d

a ¶Non Moyses. b ¶Mortuo Moyse.

rā quā egō dabo filijs Israel. † Om e

a ¶Qui luctum est. b ¶Quod lauit Iesus Christus. a ¶Vbi ego sum, ibi & minister meus erit.

nē locum, quem calcauerit vestigiū pedis vestri, vobis tradā, sicut

a Lacerabitur deserta, & inula &c. Et alibi: Multi filij deserte magis quam eius, qui habet virum.

d locut⁹ sum Moysi. A deserto, & f Libano vsq; ad fluuiū magnū Euphratē, omnis terra Hethęorū vsque ad mare magnū contra solis occasū erit terminus vester. Nullus poterit vobis resistere cunctis e diebus vitæ tuę: sicut fui cū Moyse, ita ero tecū: † non dimittā, nec derelinq̄ te. † Confortare, & esto robustus: tu enim sorte diuides m populo huic terrā, pro qua iurai patribus tuis, vt traderem eam

a ¶In prosperitate, ne te emolliat, in aduersitate, ne diffidat.

illis. Confortāre igitur, & esto n

C

Iohan. 12.d Iohan. 13.a

Rom. 16.c

infrà 14.d

Psalm. 1.a

†Heb. 13.a †Deu. 31.b 1.Cor. 7.a Eccl. 34.d 3.Reg. 2.a

Galat. 5.d

Iosue. 5.c

Rom. 15.c

Matt. 21.d Allegor. †Deu. 11.c

In qq. vet. test. q. 1. ii. 6. tom. 4.

Moral.

Præcepitq;

NIC. DE LYRA.

¶ ab eo. fuit post terminū luctus: Moysi. sed primum vt probabilius, vt magis videbitur infra.

a Moyses seruus meus &c. Ex hoc patet error illorum qui dixerunt Moysen damnatum, eo quod legitur eius peccatum in aquis contradictionis, nec legitur eius præsentia, vt dicunt: quia dominus vocat hic Moysen famulum suū, etiam post mortem eius. quod de nullo damnato vere dicitur. Nec valet quod obijcitur. quia pœnitētia Moysi satis ex litera habetur in hoc q̄ suam mortis a Deo sibi impositam ante ingressum terræ promissionis in peccati sui punitionem acceptauit. Quod patet ex hoc, q̄ ad verbum domini in montem Abarim voluntarius, & prompte ibidem moriturus ascendit. & in hoc q̄ Dominus tanquam acceptans eius obedientiam sepeliuit.

Num. 20.b

D

Deut. 34.b

b Surge & transi Iordanem. id est dispone te & populum tuum ad transeundum. quia non statim transiuit. sed post aliquot dies, vt magis patebit infra.

c Tu & omnis populus te. quia cura populi erat sibi imposita a Deo, Deut.

Deut. 31.

d Inter. &c. Da. fi. Il. quia Deo auctore ingressi sunt terram. & obtinuerunt eam.

e Oēm lo. Ex hoc dicunt aliqui doctores Hebræi. q̄ hic non solum fuit eis promissa terra Iudæa sed etiam tota habitabilis terra. Quod dicunt quodammodo fuisse impletum tempore Salomonis, cui omnes reges terræ fuerunt tributarij. & sic exponunt, q̄d dicitur. Vniuersa terra desiderabat videre vultū Salomonis: & singuli deferebant ei munera. i. tributa: vt ipsi exponunt. Sed perfectius expectant implendum in rege Messia, quē expectant futurum regem temporalem super totum mundum, sed falsitas vtriusque dicti apparet ex hoc quod subditur,

3.Reg. 10.d

f A deserto, & Libano vsq; ad fluuiū magnum Euphraten. Omnis &c. vbi exprimuntur termini terræ filiis Israel promissæ.

g Vitæ tuę. Quia prius post mortē Iosue filii Israel peccauerunt, et tunc aduersarij eorum eis præualuerunt, vt habetur in libro Iudicum. Aliqui ibi habent, vestræ: sed male.

h Sicut fui Moy. in reuelationib. diuinis, & operibus miraculosis.

i Ita ero te. Et hoc satis patet ex decursu libri insequentibus.

k Non dimittam nec derelin. Hic fit multiplicatio verborum idem significantium ad maiorem dicti assertionem.

l Confortare, & esto ro. Hic ponitur secundum mādatum de terra diuidēda, cui ꝑmittitur diuina cōsolatio, cū dicitur. Confortare, & esto ro. Videbat. n. Iosue, q̄ Moyses sanctissimus malitia perturbatus peccauerat in aqs cōtradictionis, p̄ p̄ q̄d priuatus fuerat ingressu terræ promissionis. & io merito timebat, ne sibi aliqd simile accideret, & ideo fuit cōfortatus, & assecuratus de terræ acqsitione, & diuisione. ideo subditur.

m Tu. n. forte diuides &c. pro qua iurauit patrib. tuis &c. De quo iuramento habetur, Per memetipsum iurauit dicit Dominus &c.

n Confortare igitur & esto robustus valde, vt custodias & facias oēm lo. Hic ponitur tertia pœpti de lege seruāda. Et patet lra vsq; ibi,

Gene. 22.c

¶ Non rece-

MORALITER.

* b Transi Iorda. ifium. Christus. r. a Iohanne baptizatus fuit in Iordane, & sic partem Iordanis transiuit. quia dicitur Iesus confestim ascēdit de aqua: & sic per synecdochen dicitur transisse Iordanem, q̄n tactu sue sctissime carnis virtutē regnatiuā dedit aqs.

Marc. 3.d

c ¶ Tu & om. pop. te. Nullus enim est de populo Christi nisi tran-

per singulas urbes, uiculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia ecclesiæ, cælestisq; Ierusalem spiritalia regna describit.

Postilla Nicolai de Lyra super librum Iosue incipit.

LIBER IOSVE HEbraice יהושע *Iehosua.*

CAP. I.

T Factū est post mortē Moysi a seruū Domini, ut loqueretur a ¶ater. b ¶ e m Dei filium. Dominus ad Iosue b filiū Nū a ¶Quia nō venit soluere legē, sed adimplere. ministrum Moysi, et diceret

Exod. 14.c

Ephe. 2.a

1.Cor. 5.a

1.Pet. 2.b

Gal. 5.c

Ioan. 15.c

Psal. 120.a

Matth. 4.a

Infra. 10.c

Mat. vlt.d

Infra eodē

Esa. 14.c

Exod. 15.c

Postilla Nicolai de Lyra super librum Iosue incipit.

CAP. I.

INtroduces eos & plantabis eos in monte hæreditatis tuę. Exo. xv. Secundum Heb. a libro Ios. incipiūt libri prophetales: vt patet per Hie. in prologo super libros Reg. Scēm uero diu sionem, quam posui in prin. Ge. & quę communiter ponitur ab expositoribus nostris ab ipso incipiunt libri historiales. Sicut .n. in libris legalibus describitur datio legis, & eius explicatio in populo sub cultu vnius Dei adunato, prout patuit in processu librorum legalium, qui sunt quinque libri Moysi: sic in libris historialibus gesta populi Israel, qui legem Domini receperat, describuntur. inter quæ primum est terræ promissionis ingressus. secundum est populi terram ingressi subiugatio, & processus. Primum describitur in lib. Ios. secundum vero in alijs libris historialibus. Aduertendum, quòd ista facta sunt à Deo tanquam principali auctore, & ideo materia, vel subiectum huiusmodi librorum est ipse Deus sub contractia ratione. Sicut enim in philosophia naturali corpus mobile absolutè est subiectum, & in libro cæli & mundi corpus mobile contractum ad situm est subiectum. Sic in tota Theologia, quæ proprie continetur in sacra scriptura, Deus absolute est subiectum: in libris vero partialibus sacræ scripturæ Deus est subiectum sub determinata ratione, & secundum hoc libri legales possunt dici generaliter de Deo legem dante, licet abinuicem diuidantur per contractionem huius rationis, vt satis patuit in prosecutione dictorum librorum. Et similiter libri historiales de Deo gesta populi Israel dirigente, inter quæ primum est terræ promissionis ingressus, vt dictum est, qui Deo actore factus est, vt patebit in prosecutione huius li. Et hoc est, quod fuit prædictū in verbo prolato per Moysen, Introduces eos &c. In quo quidem verbo processus huius libri describitur in generali: quia primo describitur terræ promissionis Deo auctore acquisitio, cum dicitur: Introduces eos. secundo acquisitæ possessio, cum dicitur: Et plantabis eos. tertio possessæ conditio, cum dicitur: In monte hæreditatis tuæ. Tunc enim Deus filios Israel in terram promissionis introduxit, quando ad ingressum eorum aquas Iordanis siccauit. Tunc etiam eos ibidem plantauit, quando per Iosue, & Eleazarum singulis tribubus possessiones determinatas assignauit. Terræ vero possessæ conditio designatur, cum dicitur: In monte hæreditatis tuæ. tum quia terra promissionis montuosa est, & altior alijs terris sibi adiacentibus: tum quia in Ierusalem, quæ metropolis est in illa terra, fundatum fuit templum in monte Moria, vt habetur ij. Paralipom. vbi viguit diuinus cultus tanquam hæreditas propria. Igitur secundum prædicta liber Iosue diuiditur. Quia primo determinatur de terræ promissionis introitu. secundo de multiplici confictu. cap. vi. tertio de terræ diuisione & hæreditario obtentu, capitu. xiij. quarto de ducis ordinatione & obitu, c. xxij. Circa primum primo disponuntur acies. secundo exploratores transmittuntur. capit. ij. tertio ad loca explorata filij Israel ingrediuntur, capitu. iij. Circa primum primo fit ipsi Iosue Dei mandatum siue commissio. secundo mandati executio, ibi: Præcepitque Iosue. Adhuc circa primum fit Iosue triplex mandatum. primum est de terra promissionis capienda, secundum de ipsa diuidenda, ibi: Confortare & esto. tertium de lege seruanda, ibi: Confortare igitur. Circa primum sic dicitur,

Exod. 15.c

Iosue. 3.d

Iosue 24.a

3.Para. 3.a

Diuisio libri

a Et factum est post. In quo notatur tempus, in quo ista mandata facta sunt Iosue. s. post mortem Moysi, & ante terminum luctus mortis eius, qui duravit. xxx. diebus, ut dicitur Deut. quia mandata ista facta sunt Iosue a Domino ante missionem exploratorū ab eo, ipsi autem missi fuerunt ante terminū luctus Moysi secundū Heb. Aliqui tamē exposito res dicunt, qd vtrūq; s. verbum Domini ad Iosue, & missio exploratorū

Deut. 34.c

¶ ab eo, fuit

MORALITER.

* a Et factum est post mortē &c. Allegorice per Iosue Christus designatur. quia sicut dicit Hier. de omnibus sacræ scripturæ libris: Iosue non solum in gestis: sed etiam in nomine figuram gerit saluatoris. Vocatus enim fuit Iesus, ad Hebr. 4. Igitur Christo per Iosue significato dixit Deus pater.

In epist. ad Paulinū ante me. 10. 3. Hebr. 4.b

* Transi Ior-

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E ✠ 1 *Præcepitque Io.* Aug. Quæritur quomodo hoc præcepit, *In qq. vet. qd q 2. li. 6. q 10. 4.* postquam dominus exhortatus est eum, & confirmauit promittens se cum illo futurum, cum post multo plures dies trā sissent Iordanem? Cum enim hæc mandasset, misit exploratores in Iericho, qui diuerterunt ad Rahab, & ab illa occultati, & à rege quæsiti & non inuenti, ipsa dimittente per fenestram illos, & monēte vt triduo in mōtanis manerēt. Quatuor ergo dies videntur in his esse consumpti. Cumque nuntiassent quæ circa se gesta erant, mouit Iesus cum omni populo de loco vbi erat diluculo, & veniens ad Iordanem diuertit. Tunc populus admonetur rursus, vt post triduum præpararet se trāsire Iordanem. Fuit ergo humana dispositio prius, qđ fecit nuntiari. Separauit enim sicut hō ab hoc fieri posse, si exploratores citò reuertissent: quibus tardantibus, intelligitur (& si scriptura taceat) Dei dispositione cætera impleta, vt iam inciperet apud populum glorificari Iesus. vnde fluuium trāsituro dicitur: In die isto incipiā te exaltare coram filiis Israel &c. Nam & illi, cum quibus Deus dicitur loqui, aliqd humana dispositione agere volūt, in qua Deum rectorem sibi esse confidunt: sed eorum consilio sæpe ab illo mutantur, cuius prouidentia regūtur. Vñ Moyses tāquam homo putauit oēs causas populi sibi esse audiendas. dispositio eius Ietro suggerente diuinitus mutatur.

Exo. 18. b

b Rubenitis quoq; Adam Consideremus quam formam teneant duę & semis tribus, quæ per Moysen hæreditatē accipiunt, & quam reliquæ nouem & semis, quæ per Iesum repromissionem habent sanctæ terræ. Qui per Moysen accipiunt portionem, omnes primogeniti sunt. Ruben nānque primogenitus est ex Lia, Gad ex Zelpha, Manasses ex filia sacerdotis Eliopoleos vxore Ioseph. In his ergo iam tunc adumbrabatur duorum forma populorum. Vnius, qui primogenitus esset per naturæ ordinem, alterius, qui per fidem, & gratiam benedictionem hæreditatis acciperet. Nec prius illis, qui per Moysen accipiunt hæreditatem. i. qui per legem placuerunt Deo, requies datur, nisi adiuuent fratres suos in prælijs. Mulieres tamen & infantes accipiunt quietē, cæteri non requiescent, sed exeunt ad auxiliū fratrū. Nobis certantibus in hac vita cōtra demones, veniūt in auxiliū q ante aduentū Christi in lege iustificari sunt, vt Esaias, Ieremias, & alij prophetę, quorū lectione armamur & illuminamur. Hi sunt qdē viri fortes, armati, & p̄cincti lūbos in veritate: & exeūt ad auxiliū nr̄m, & pugnāt nobiscū. Infantes verò ac mulieres nō exeunt ad p̄lium nostrū. Infans dr̄, q̄ non

Origē. Hom. 3. in Iosue qui princ.

Allegor.

F

Exod. 16. f

Augu. vbi supra.

✠ loquitur

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Non re.vo. le.b. de ore t. *quia debebat alios docere de lege, ad quod requiritur meditatio. ideo subditur.*

b Sed meditaberis in eo diebus &c. *vt custodias & facias, quia prius debebat facere, quàm docere.*

Aug. 1. c

c Noli metuere, *metu humano.*

d Et noli ti. *timore mūdano:* quia tecum est dominus Deus tuus, *qui est potens in omnibus.*

e Præcepitque Io. *Hic consequenter ponitur diuini mandati executio. & primò quantum ad totum populum generaliter, secundo quantum ad duas tribus, & dimidiam specialiter, ibi: Rubenitis quoq;. Circa primum sciendum, quod præceptum erat Iosue de transitu Iordanis, vt prædictum est, ideo ponitur hic executio huius mādati, cum dicitur:* Præcepitq; Iosue principibus po. *In quælibet enim tribu erat vnus princeps, & omnes erant subditi ipsi Iosuę.*

f Prępa.uo.ci. *Hoc non potest intelligi de manna, quæ seruari non poterat etiam in crastinum, nisi feria sexta pro sabbatho, nec tamen adhuc defecerat manna, vt habetur infra. v. ca. & ideo intelligitur de aliis cibariis, quæ tunc poterant comedi à filijs Israel, etiam cum manna. vnde Deu. ij. c. dictum fuit, quod filij Esau, & Moabitæ vendiderūt filijs Israel transeuntibus iuxta terram suam cibaria. quod non potest intelligi de manna, quæ non erat venalis, nec dabatur a Deo Idumeis & Moabitis: sed tantum filijs Israel. Sicut enim in confinio legis & euangelij simul concurrerunt legalia cum euangelio, sic appropinquante tempore quo manna debebat desicere, simul concurrerunt in vsum filiorum Israel manna, & alia cibaria.*

g Quoniam post di. ter. transibitis Ior. *Ex hoc dicunt expositores nostri communiter, in hoc sequentes Aug. quòd Iosue non fecit istud præceptum, de quo loquitur hic scriptura spiritu diuino, sed magis humano, & proprio: quia à fine luctus Moysi, in quo dicunt Iosue hoc præcepisse, fluxerunt septem dies ad minus ante transitum Iordanis. quia, vt dicunt, ante illud præceptum misit exploratores, qui antequam reuerterentur, remanserunt ad minus per quatuor dies. quia postquam missi à Iosue intrauerant ciuitatem Iericho, & hospitati fuerant in domo Rahab, exeuntes inde latuerunt in montanis tribus diebus antequam reuerterentur ad Iosue vt habetur capitul. sequen. & tunc Iosue mouit castra, & venit ad Iordanem: vbi manserunt filij Israel tribus diebus, vt habetur infra. in principio tertij capituli. & ideo non videtur verum fuisse, quod fecit præconizare. Et dicunt etiam vltrà, quod sic permissus est Iosue deficere, ne vltrà attentaret similia facere absque consilio diuino, maxime cum dominus dixisset ipsi Moysi: Tolle Iosue filium Nun &c. s. vt succedat tibi. & subditur ibidem: Pro hoc si quid agendum erit, Eleazar sacerdos cōsulet Dominum. Sed istud dictum, saluo meliori iudicio, non videtur consonare scripturæ præcedenti, & subsequenti, vt enim patet ex prædictis, intentio domini erat assecurare Iosue in principio sui ducatus, vt eum dirigeret in suis actibus, dicens: Non dimittam, neque derelinquam te. & postea subditur: Noli metuere, & noli timere: quoniam dominus Deus tuus tecum est in omnibus ad quæcunque perrexeris. & ideo non videtur conueniens, quod Dominus in principio sui ducatus dimiserit eum sic agere spiritu proprio, & errare. Similiter hoc non est consonum literæ sequenti, ex qua videtur intentionem Domini fuisse exaltare Iosue, & dare ei autoritatem in principio ducatus sui, ita quod populus Israel sibi crederet in posterum, & obediret: Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie incipiam exaltare te coram cmni populo Israel &c. Et ideo non est verisimile, quod in principio sui ducatus permiserit eum prædicere falsum, & præconizare in toto populo. quia ex hoc crederetur, quod spiritus Domini non esset in eo. Et ideo dicunt Heb. & etiam aliqui expositores nostri, quod istud præceptum Iosue scribitur hic per anticipationē: quia non fuit factum, donec exploratores ab eo missi reuersi fuerunt ad ipsum: & ex tunc non fluxerunt nisi tres dies vsque ad transitum Iordanis ut habetur infra. iij. ca. Non enim sacra scriptura semper refert gesta eodem ordine quo facta sunt, sed aliquando prius facta & posterius scribuntur, & econuerso. & secundum hoc accipitur sexta regula exponēdi sacrā scripturā, prout dictū fuit in principio Gen.*

Num. 27. d

Iosue 3. b

h Rube. quoque &c. *Hic ponitur executio præcepti quantum ad duas tribus, & dimidiam specialiter, quibus Moyses assignauerat* ¶ *terram*

robustus ualde, ut custodias & facias oēm legem, quā p̄cepit tibi Moyses seruus meus. Ne declines ab ea addexterā, vel ad sinistram ut intelligas cuncta q̄ †agis. Non [a] recedat uolumen legis huius ab ore tuo, sed meditaberis i eo diebus, ac noctibus, ut custodias & facias omnia, quę scripta sunt in eo: tunc †diriges uiā tuā, & intelliges eā. Ecce p̄cipio tibi, cōforta re & esto robustus. Noli metuere, & noli timere: qm̄ tecum est [d] dns Deus tuus in omnibus ad q̄ [e] cunq; perrexeris. Præcepitq; Iosue principibus populi, dicens: Trāsite per mediū castrorum, & iperate populo, ac dicite: Prępara [f] te uobis cibaria, qm̄ post diē ter [g] tiū transibitis Iordanē, & intrabitis ad possidendā terrā, quā dns Deus uester daturus est uobis. [h] Rubenitis quoq;, & Gadditis, &

a agere debeas.

† prosperū facies.

b

c

d

e

f

g

h

MORALITER.

✠ seat per aquas baptismi.

f Præparate vo. Per ista cibaria significantur fidei rudimenta, quibus instruēdi sunt cathecumeni adulti ante baptismum. Per tres autem dies significantur tria tempora. s. tempus legis naturæ, & tempus legis Mosaicæ, & tēpus legis gratiæ: quod incepit a Christi incarnatione & sic initium tertiæ diei præcessit institutionem baptismi. 39. annis &, 13. diebus. Et ipse Iesus erat incipiens anno rum. 30. &c. Per baptismum autem est trāsitus ad terram promissam viuentium in spe. In re verò post finem vitæ præsentis: & quātum ad animam à culpa & pœna totaliter expeditam, quantum ad totum compositum ex anima & corpore in mundi finem.

Luc. 3. e

h Rubenitis &c. Per Rubenitas, qui filij visionis interpretantur, prophetæ significantur. vnde & antiquitus prophetę videntes appellabantur. sicut dicitur. 1. Reg. Qui hodie dicit̄ propheta, olim appellabatur videns. Per Gaditas, qui felices interpretantur, patriarchę significantur. ex quibus secundum carnem descendit Christus, qui est felicitas omniū. Per dimidiam tribum Manassē significantur alij sancti ve.te. omnes enim figuraliter transierunt Iordanem baptismi. Omnes in Moyse baptizati sunt, & armati fide transierunt ad terram viuentium in spe ante sanctos no.te. Moraliter per Iosue, qui non solum de transitu suo, sed etiam totius populi fuit valde solicitus, significatur bonus prelatus, vel doctor secularis vel religiosus, qui non solum de transitu suo ex hoc mundo ad patrem, sed etiam aliorum est solicitus. & ille transit Iordanem, qui interpretatur riuus iudicij propter quod significat cursum prę sentis vitę vsq; ad mortem, quæ est iudicium hominis particulare. unde dicitur Memor esto iudicij mei, sic enim erit & tuum, mihi heri, & tibi hodie. Et post hūc trāsitū bonus doctor, & p̄latus a p̄ctis expurgatus irrat terrā viuentiū: similiter populus eius, qui p doctrinā eius, & viā informatus trāsit ad patriā.

Allegor. 1. Reg. 9. b

Moraliter.

1. Cor. 10. a

Eccles. 38. c

A ✠ loquitur. Quid me ergo iuuare potest, qui nihil locutus est quod legam, cuius me sermo non instruit? Mulier infirmum vas est, nec ad cōflictum venit, ne confringatur & pereat. vnde: Calamum quassatum nō confringet. Quia ergo mulieres à viris suis domi doceri iubentur, & magis discentes, quàm docentes significant, ad auxi

Isa. 42. a

Iosue dicens.

lium nostrum non veniunt. Me enim nihil docere potest, cuius nihil iuenio, quod imitari debeam, vel tenere. Nec videtur mihi otiosum, q̄ non tres integræ tribus sunt, quæ per Moysen dispēsantur, nec iliæ integræ. 10. q̄ p Iesum hæreditate potiūtur: sed duæ semis hic, & nouem semis ibi. Sed vna diuiditur, per quam nec ternarius impletur, nec denarius: quia priores contigerunt quidam scientiam trinitatis non integre, nec perfecte quia non cognoscebant vnigeniti incarnationem. licet enim ad tuentum eius crederent, & reliquas eius dispensationes, & etiam prædicarent: non tamen videre & adipisci quę credi

Mar. 13. a

derant, potuerunt. vnde: Multi prophetæ, & reges voluerunt videre, quæ vos videtis &c. Erat enim fides illorum nō integra: quia non dum fuerat in Christo impleta dispensatio carnis, & quod nos iam factum credimus, illi credebant futurum. Illæ ergo tribus neque duæ sunt, nec patres extra fidem & salutem trinitatis sunt, neque integræ & perfectæ, ne trinitatis sacramentum in illis videretur impletum. Sed contigerūt quidem tertium numerum: quia cupierunt videre, quem videmus, & non potuerunt. Fortasse nec in aduentu Iesu quod perfectum est, & integrum discimus, nec si ad crucem ducatur & consummetur in omnibus, nec si à mortuis surrexerit, omnia no-

B bis, quæ perfecta sunt per semetipsum

†1. Ma. 2. c *Ioh. 16. c* monstrabit. vnde: Multa habeo vobis dicere, sed non po. p. modò. Veniet autem spiritus veritatis, qui a patre procedit &c. Vides quia non solum apud Moysen ternarius impletus est, sed ad huc Iesus dicit discipulis suis, non potestis audire modo, nisi veniat spiritus veritatis, quia scilicet per ipsum & in ipso adimpletur perfectio trinitatis. Nouem semis tribus sunt, quæ sub Iesu aguntur, non integræ decem, qui numerus perfectus est: vt quod a domino Iesu reseruari dicitur, spiritusancto semiplenum

† trobora te

dimidiæ tribui Manasse ait*: † Memētote sermonis, quē p̄cepit uobis Moyses famul⁹ dn̄i: dicēs: Dns Deus uester dedit uobis re-

a ¶ *Vasa infirma nec ad conuiuium apta, ne frangantur, & pereant, quibus nō p̄mittitur docere, sed tibi docenti.*

quiē, & omnem terram: Vxōres

a ¶ *Quæ nesciunt loqui, vel docere* ¶ *stulti idiotæ,*

uestrę & filij, ac iumenta manebunt in terrā, quā tradidit uobis Moyses trans Iordanē: uos aūt

a ¶ *Viuentium, qui fuit lege metuēnt.*

a ¶ *Amate fidei.*

transite armati ante fratres uestros, oēs fortes mānu: & pugnate pro eis, donec det Dns requiē

a ¶ *filijs noui testamenti. b* ¶ *Qui fuistis in tēpore legis.*

frātrib⁹ uestris sicut & uobis de

a Viuentium.

dit, & possideāt ipsi quoq; terrā, quā dns Deus uester daturus est eis: & sic reuertimini in terrā possessionis uestræ, & habitabitis in

a ¶ *Instruendo quomodo haberetis.*

ea quām uobis dedit Moyses famulus dn̄i trās Iordanē, cōtra so

a ¶ *A quo oritur omne bonum.* *a* ¶ *ad Christum.*

lis ortum. Rn̄derūtq; ad Iosue, at que dixerūt: †Oīa, q̄ p̄cepisti nobis faciem⁹, & quocūq; miseris, ibim⁹. Sicut obediuim⁹ in cūctis Moysi, ita obediemus & tibi: tm̄ sit dn̄s Deus tuus tecū, sicut fuit cū Moyse. Qui contradixerit ori tuo, & nō obedierit cūctis sermo

¶ *Morte æterna.*

nib⁹, quos p̄ceperis ei, moriatur. Tu tm̄ confortare, & †uirilit age.

plenum videatur, ac medium. Quamuis enim per Christū C pœnitentia prædicetur, ac conuersio, & detur peccatorum remissio, & omnia, quæ ad perfectionem decadis videntur tendere, tamen perfectio & summa est cunctorum bonorum, si post hæc omnia quis spiritussancti gratiam mereatur accipere. Præterea in hoc libro scriptum est: quia verum altare erat in illa terra, quam Iesus dispensauit. Ruben vero, & Gad, & dimidia tribus Manasse fecerunt sibi altare non verum, sed quod typum veri altaris haberet, quod erat apud Iesum. Quid ergo mirum, si nō acceperant integram trinitatis scientiam, qui nec integrum nec verum altare construxerāt? Iō nec multi hostes, nec plures reges cōtrariarum virtutū ab illis deiecti sunt. Sed non tantummodo regem Amorrhęorum, & Og regem Basan. & Amalechitas deiecerūt trans Iordanē. Sed vbi Iesus duxit exercitum, nunc quinque reges simul cadunt, q̄ configerant in spelūcas, & suspenduntur in ligno, nunc triginta pariter iugulantur & exterminantur omnes, qui sanctam terram in immunditia possident, qui terram fluētem lac & mel in amaritudine malitiæ detinent.

† Nu. 22. d

infra. 10. & 12. d

NIC. DE LYRA.

¶ *terram vltra Iordanem, cum tali pacto, quòd mulieres, & familiæ remanerent in vrbibus muratis, & viri bellatores transirent Iordanem, quousque acquisita esset terra aliis nouem tribubus, & dimidia. propter quod Iosue reduxit eos ad memoriam istud pactum, vt parati sint adimplere. & patet litera vsque ibi,*

a Sicut obe. in cun. Mo. *Circa quod sciendum, quòd non est hic locutio conditionata, vt sit sensus: Obediemus tibi sicut Moysi, si tamen Dominus fuerit tecum sicut cum ipso Moyse: aliter non obediemus, quia subiectos debent obedire superioribus, seu Dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam malis, & dyscolis, Et saluator. Quæcunque dixerint vobis facite, opera autem eorum nolite facere. Ista tamen obedientia intelligenda est in licitis. Sed hic est locutio optatiua, vt sit sensus: parati simus obedire tibi: & ideo optamus, vt dominus sit tecum, sicut cum Moyse &c.*

D

1. Per. 2. c Matt. 23. a

GLOS. ORD. CAP. II.

Orige. Hom. 3. in Iosue in medio. Matt. 23 a Matth. 21. c Allegor.

Miser. Sequit: *Duos viros. Adam* Mittunt à Iesu exploratores in Iericho, & suscipiunt̄ a meretrice Rahab. Exploratores isti p̄n̄t angeli Dei putari, s̄m illud: Ecce mitto angelū meū ante faciē tuā &c. Qđ p angelos inuisibiliter, p Iohannē verò visibiliter cōplebat̄. De cui⁹ baptismo dr̄. quia scribę & Pharisæi nō credide-

✠ runt

NIC. DE LY. CAP. II.

Dicitur

Milit erg. Io. *Hic decribitur explo ratorum missio. vbi sic procedit̄, q̄ primò exploratores mittuntur. secūdo à muliere abscondūtur, ibi: Tollensque mulier. tertio absconsi de pacto requiritur, ibi: Nęcdū obdormierant. quartò cum certo signo dimittuntur, ibi: Dimisit ergo eos. quinto ad Iosue reuertuntur, ibi: Illi verò ambulantes. Circa primum dicitur,*

Supra Iosue c. 2. Infra c. 4. d vbi supra.

a Misit erg. Io. *Hic dicit Ra. Sa. quòd missio istorum exploratorū facta fuit ante terminum luctus mortis Moysi, quod probat sic: quia filij Israel transierunt Iordanem decimo die mensis primi. vt habetur infra iiij. ca. itē Moyses fuit mortuus, vt dicit Rab. Sa septimo die mensis xij. anni immediate præcedentis, & licet non probet hoc ex sacra scriptura, tamen verisimile est, quod dies mortis Moysi, qui tot, & tanta fecerat Israeli, in annalibus Hebræorum fuerit certitudinaliter registrata. Ex dictis autem istis prædictis sequitur, quòd à die mortis Moysi, vsque ad diem transitus Iordanis inclusiue fluxerunt tantum. xxxiij. dies. s. xxiij. de mense duodecimo anni præcedentis. & x. de primo mense anni sequētis. Iudxi. n. faciunt menses p lunationes, duę autem lunationes continent*

CAP. II.

Allegor.

Misit ergo Iosue filius [a] Nū de Setim duos [b] uiros exploratores i [c]

a ¶ *Duo testamenta, vt credentium fidem, vel rebellium infidelitatem probaret ante aduentum iudicij.*

b

c

Deut. 34. c

Iosue 3. b

b De Setim. *nomen est loci in campestribus Moab.*

c Duos uiros explorato. in abscondito. *Sub simulatione. n. fatuitatis explorabat terram, vt dicit aliqui. Sicut Dauid finxit se fatuū corā*

¶ *A chis, ne*

MORALITER.

✠ *a Mi. er. Io.* Allegorice per exploratores a Iosue missas ad explorandum Iericho intelliguntur apostoli alijq; discipuli a Iesu Christo missi ad prædicandum per mundum. Euntes in mēdum vniuersum prædicate euangelium omni creaturę. Per Iericho vero quę luna interpretatur, bene mundus hic significatur, qui est in continua transmutatione sicut luna in continua variabilitate. Per hoc autem quod Iosue misit duos exploratores, significatum fuit, quod geminam charitatem scilicet Dei, &

Allegor. Matt. 28. c

✠ proximi

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

Erũt ei. Meretrices autem & publicani credentes baptizati sunt. sicut meretrix exploratores Iosue susceptit, per quos ab interitu inimicæ gentis eripitur. Rahab interpretatur latitudo: hæc est ecclesia Christi, quæ ex peccatoribus tanq̃ ex meretricatione collecta dicit: Angustus est mihi locus, fac mihi locum vbi habitẽ. Hos autem mihi quis enutriuit? & ad quam dr: Dilata ædes tuas, & extende tentoria tua. Hæc est meretrix, cui Salomon, qui pacem venit facere eorum quæ in cælis sunt, & quæ in terris: reddi viuum iussit infantem. Illi vero quæ mortuũ habebat infantem prioris populi, est synagoga, vel eorum qui in hæresim declinauerunt. Hæc autem meretrix exploratores Iesu susc̃ipit. & susceptos in superioribus collocat, excelsis. s. fidei sacramentis. Nemo enim missus à Iesu inuenitur deorsum & humi iacẽs, sed in superioribus permanet. Nec ipse solũ in superioribus permanet, sed & meretrix quę susc̃ipit ex meretrice fit prophetes. dicit enim: Scio, quia Dominus tradit vobis terram hanc &c. Vides quomodo olim meretrix impia & immunda, nunc spiritusancto repleta est, de præteritis confitetur, de præsentibus credit, de futuris prophetat. Sic Rahab dilatatur, & proficit vsquequo in omnem terram exiuit sonus eorum. Sed & Iaphet dilatatio interpretatur, qui & ipse formam Gentilis populi gerebat. & Chanaam puer seruus ei subiicitur a patre, & fratri suo Sem in forma eorum, qui ex circuncisione saluantur. In quo miranda benignitas, & quidẽ tia Dei, apparit q volẽs peccatori Chã præstare remedium & salutem, seruũ fecit eum fratribus suis. sicut Esau fratri suo Iacob, non vt periret, sed vt salutem melioribus obediendo acquireret. Præstatur enim plurimum malis, qui se regere nesciunt, cum sibimetipsis non committuntur, sed serui fiunt sanctorum, & subiacent melioribus. Vides quam multa benignitas Dominꝰ quã abiecõdit auribus vulgi, & verbis asperioribus tegit, ne seruus malus & ingratus contẽptor efficiatur, si in misericordia domini sui intel exerit bonitatem.

Allegorice

Esai. 49. e

Ibi. 54. d

3. Reg. 3. d

†Heb. 11. f Iacob. 3. d

Gen. 27. f

† absconditque

*super tectum.

Ad monta-

Ad montana conscendite ne forte &c. Adam. &c. Dat lapiẽs meretrix consilium mysticum & cęleste, nihil terrenum habens. Per montana, inquit, abite, nolite per valles incedere, humilia & deiecta refugite, quæ excelsa sunt et sublima prędicate. Ipsa autem pannum coccineũ ponit in domo sua, p quod saluetur ab excidio ciuitatis, coccinum. s. quod sanguinis formã gerebat. Sciebat. n. q̃ nulli esset salus, nisi in sanguine Christi. Datur etiam ei hoc mãdatum: Oẽs qui inuenti fuerint in domo tua, saluabuntur. Si quis ergo saluari vult, veniat in hanc domum, in qua Christi sanguis in signum est redẽptionis. Nã apud eos qui dixerunt: Sãguis eius super nos & super filios nostros, Christi sãguis in damnationem. Positus est. n. Iesus in ruinam, & in resurrectionẽ multorum. Ideo contradicentibus signo eius efficitur sanguis ad pœnam, credentibus, ad salutem. Nemo ergo extra ecclesiã saluatur. Qui foras exit, mortis suæ reus fit. hoc est sanguinis signum, quia hæc est sãctificatio, quæ per sanguinem constat. Quia in fenestra depẽdet hoc signum, illud arbitror indicare, quia fenestra domũ illuminat, & per quam tãtum luminis capimus, quantum sufficiat oculis nostris & visui. & in carnatio saluatoris non nobis integrum deitatis aspectum ingessit, sed tanquam per fenestram per incarnationem suam fecit nos lumen deitatis aspicere. Ideo mihi videtur signum salutis per fenestram datũ, quò salutem consequantur omnes, qui in domo eius sunt. Quæ ali quando meretrix erat, mundata est in aqua, & spiritusancto, in sanguine Christi.

Orig. Hom. 3. in Iosue versus fi. Anagogice

infra. 5. f

Exod. 8. f

† cauponæ

Mat. 27. c

Luc. 2. a

* & in ipso muro habitabat.

†insequẽtes

† infra. 6. c

Quando

¶ a Nunc ergo iura. mi. *Et patet litera.*

b Qui respondentes ei: Anima no. &c. *Hic accipitur anima pro toto homine: quia est pars principalis hominis. vel, pro ipsa vita humana, quæ causatur ab anima. vt sit ibi præ dicatio causalis, non formalis: quia anima humana est immortalis.*

c Facie. in te mise. *Te, & domum patris tui saluando.*

d Et veri. *iuramentum seruando.*

Demisit

a ¶Pactum facit pro salute sua & suorum, cum testamentis Domini.

b ¶Nunc mundum.

a ¶ecclesię ficticet de gentibus congregatę, quæ ante in desiderijs canis fornicabatur cum idolis. Vnde: Meretrices precedent vos in regno celorum.

a ¶Diabolo, vel mundo, qui malunt pericli tari quam prodere exploratores Christi.

c

a ¶R. deliter apud se coseruans.

d

e

f

g

h

i

*¶vel stupa, vel quisquilijs.

† stipula lini, q̃ habebat super.

k

l

m

¶ Nunc ergo

*a facie uestra. 1. Reg. 21. d

¶ *Achis, ne agnosceretur. Hebræi autem dicunt, quòd fingebant se esse surdos, & mutos, ne per linguam Hebraicam ab aduersarijs cognoscerentur. unde ubi hic habemus: Exploratores in abscondito. in Hebræo habetur מרגלים הרש meraglim heresh: Exploratores surdos scilicet fictę, vt dictum est.*

b Ingre. su. do. mu. me. *Dicunt expositores aliqui Hebræi, & catholici, quòd secundum veritatem erat meretrix: exploratores tamen ingressi sunt domum eius non ad fornicandum cum ea, sed ad latitandũ ibi, quia domus talium mulierum sunt magis aptæ ad recipiendum homines in secro. Alij autem dicunt, quòd antea fuerat meretrix, tamen tunc non erat: nomen tamen illud remanserat illi, sicut dicitur, quòd Iesus recubuit in domo Simonis leprosi, non quia tunc esset leprosus, sed quia ante fuerat, à qua lepra licet ante fuisset sanatus à Christo, tamen nomen leprosi sibi remanserat. Sed vtrumque dictum videtur irrationabile: quia illa mulier postea fuit coniuncta in matrimonio ipsi Salmon qui erat princeps nobilioris tribus scilicet tribus Iudæ: propter quod non est verisimile, quòd accepisset in vxorem talem mulierem, quæ esset actu infamis, vel fuisset. Et ideo translatio Chaldaica vbi nos habemus: Mulieris meretricis habet: Mulieris hospitalariæ. & sic dicunt etiam Hebræi. Nomen enim Hebraicum זונה Zonah, quod hic ponitur, a mutatione s. ad designandum meretricem & venditricem victualium, quod est proprium hospitalariarum. Dicunt tamen Hebræi, quòd vtraque significatio conuenit ipsi Rahab. quia actu erat hospitalaria, & cum hoc fornicaria secundum aliquos, vel saltem fuerat secundum alios, vt supra dictum est & improbatum quantum ad meretricium. Cætera patent.*

d Tol. mu. *Hic exploratores absconduntur. Ista enim mulier auditis mirabilibus, quæ Deus fecerat pro filijs Israel credidit ipsum esse verum Deum, & per consequens impleturum promissum, quod eis fecerat de terra capienda: & ideo cogitans de salute sua spirituali, & corporali viros &*

Mare. 14. a

Matt. 1. a

MORALITER.

✻ proximi habere debent euãgelij prædicatores. In cuius signũ saluator misit ad prædicandum discipulos combinatos, sicut exposuit Gregorius.

a Qui pergentes ingressi sunt do. mu. me. i. Gentilitatis, quæ publice fornicabatur cum idolis. Hanc enim domũ ingressi fuerunt apostoli, repellentibus eos Iudæis, sicut Paulus, & Barnabas eis dixerunt, Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce cõuertimur ad gentes, sic enim præcepit nobis Deus.

Luc. 10. a

Sup. euang. Homil. 17. tom. 2.

Act. 13. g

c Nuntia. est re. Iericho. Per quem intelligitur diabolus qui dicitur princeps mundi huius. Ipse vero quantum potest, quærit euangelij prædicatores exterminare. Exẽplum est de beato Antonio de ordine fratrũ minorũ, quẽ diabolus voluit strãgulare, eo q̃ dispo fuerat qualibet die quadragies populo prædicare, sed ad inuocationem beatę Virginis confusus fuit turpiter & repulsus. Et sicut Rahab exploratores saluauit, sic Gẽtilitas ad Christũ conuersa p̃dicatores euangelij saluat, ipsos sustẽtando, & a p̃secutoribus defendendo. Et similiter p̃dicatores euãgelij Gentilitatem saluant, ipsam ad Christũ, qui vera salus est, suis exhortationibus adducẽdo. Moraliter confessores dici possunt exploratores, quia dẽnt diligenter peccatorum conscientias explorare, & sic ingrediuntur domum mulieris meretricis. i. conscientiam personę peccatricis, quã saluant ad morum rectitudinem suis consiliis reducendo, & persona sic saluata saluat eos corporaliter sustẽtando. Si nos vobis spũal ia seminauimus, non est magnũ si nos carnalia vestra metamus. Per regem Iericho, qui quęsiuit exploratores interficere, significatur diabolus, vt dictum est, q̃ nõ solũ p̃dicatores euãgelii, sed etiã bonos cõfessores nititur extirpare, aut saltẽ perturbare.

Iohan. 14. d

Allegor.

Moraliter.

1. Cor. 9. b

viros &

Diuise

† mane

† præfecti

IGitur Iosue. *Hic consequenter agitur de ingressu terræ, qui factus est per transitum Iordanis. & ideo primò ostenditur quid actum est in ipso transitu. secundò quid in exitu. iiij. c. tertiò quid in statu, c. v. Prima pars diuiditur in tres: quia primo de transitu datur præceptum. secundò additur signum diuini tus dandum, ibi: Dixitque Dominus ad Iosue. tertiò ponitur vtriusq; complementum, ibi: Igitur egressus est populus. Circa primum dicitur:*

a Igitur Io. de no. con. *In Hebræo habetur* בבקר *babboquer, De mane consurgens: quia surrexit in aurora, quæ est confinium diei & noctis, & sic*

CAP. III.

IGitur Iosue de † nocte consurgens mouit castra, egredientesq; de Setim venerunt ad Iordanem ipse, & oẽs filij Israel, & morati sunt ibi per tres dies. Quibus euolutis transierunt † præcones per castrorum medium, &

a

b

c

d

e Demisit ergo. *Hic exploratores abire permittuntur. cuius modus describitur, cum dicitur:* Demisit ergo eos per fe. de fene. *Hebræi qui dicunt Rahab fuisse meretricem, dicunt quod solita fuerat per funem illum recipere fornicarios, & emittere, vt sicut fuerat ei instrumentum peccati, & transgressionis, sic & ei fieret instrumentum salutionis.*

f Domus enim eius hærebat muro. scilicet ciuitatis. *hoc additur, ad ostendendum, quòd de facili poterat emittere exploratores per fenestrã, quam habebat super murum. Sicut & Paulus demissus est.*

g Ad montana conscendite. *Vbi non est via communis.*

h Ibique latitare diebus tribus &c. *Licet Iordanis parum distaret à Iericho, tamen ad tantum tempus manserunt persecutores exploratorum, quia non solum quæsierunt eos in via & in termino viæ, sed in latibulis circunquaque. Hebræi autem dicunt, quòd reuelatum fuit ipsi Rahab pro salute exploratorum, quòd tantùm tardarent.*

i Si ingredientibus nobis terrã, signum non fuerit funiculus iste coccineus. *id est rubeus. Petierat enim ipsa Rahab ab exploratoribus, vt darent ei certum signum salutionis suæ & suorum, & ipsi dederunt pro signo, quòd funiculus per quem demissi fuerant, ligaretur in fenestra. & sic cognosceretur domus ab eis, & existentes in ea: & ideo dixerunt, quòd si funiculus ille non esset tibi pro signo, immunes essent à iuramento.*

k Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius: *id est ipse erit sibi causa mortis.*

l Cuncto. autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum. *id est obligamus nos morti pro eorum salute.*

m Appendit funicu. coccineum in fenestra. *id est statim enim appendit, ne obliuiori daretur, & vt hoc exploratores viderent antequam recederent.*

n Illi verò. *Hic exploratores ad Iosue reuertuntur: præmittitur tamen latitatio eorum tribus diebus in montanis.*

o Reuersi sunt. *scilicet exploratores de montanis ad locum vbi erat transitus Iordanis.*

p Atque dixerunt: tradidit do. om. ter. &c. *Ac si dicerent, ita certum est ac si esset factum. Et causa subditur cùm dicitur:*

q Et timore prostrati sunt &c. *i. non habentes virtutem resistendi.*

aquas maris rubri ad uestrum introitum, quãdo egressi estis ex Aegypto: & quæ feceritis duobus Amorrhęorum regibus, qui erãt trãs Iordanem, Sehon, & Og, quos interfecistis: & hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor nostrũ, nec remansit in nobis spiritus ad introitũ vestrum. Dñs enim Deus vester, ipse est Deus in cęlo sursum: & in terra deorsum. † Nũc ergo iurate mihi per Dñm, ut quomodo ego misericordiã feci vobiscum, ita & uos faciatis cum domo patris mei detisq; mihi uerum signum, ut saluetis patrẽ meũ & matrẽ, fratres, ac sorores meas, & omnia, quę illorũ sunt, & eruatis animas nostras a morte. Qui rñderũt ei, Anima nostra sit pro uobis in morte, si tamẽ nõ prodideris nos, Cumq; tradiderit nobis Dñs terrã faciemus in te misericordiã & ueritatẽ. Demisit ergo eos per funẽ de fenestra, Domus enim eius hærebat muro. * Dixitq; ad eos: Ad montana cõscendite, ne forte occurrant uobis † reuertentes, ibiq; latitate diebus tribus donec redeant, & sic ibitis per viã uestrã. Qui dixerũt ad eã: Innoxij erimus a iuramento hoc, quo adiurasti nos, si ingredientibus nobis terrã, signũ non fuerit funiculus iste coccineus, & ligaueris eum in fenestra, per quã demisisti nos, & patrẽ tuũ, ac matrẽ, fratresq; & oẽm cognationẽ tuã congregaueris in domum tuã. Qui ostiũ domus tuę egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, & nos erimus † alieni. Cũctorũ aũt sãguis, qui tecũ in domo fuerint, redũdabit in caput nostrũ, si eos aliquis tetigerit. Quod si nos prodere volueris, & sermonẽ istũ proferre in mediũ: erimus mundi ab hoc iuramẽto, quo adiurasti nos. Et illa respõdit: Sicut locuti estis, ita fiat. Dimittẽsq; eos ut pgerẽt, appẽdit funiculũ coccineũ in fenestra. Illi vero ambulãtes peruenerũt ad mõtana, & mãserũt ibi tres dies, donec reuerterẽtur, q̃ fuerãt persecuti. Querẽtes enim per oẽm viã, nõ repererunt eos. Quibus urbem ingressis reuersi sunt, & descenderunt exploratores de monte, & transmisso Iordane venerunt ad Iosue filiũ Nun, narraueruntq; ei omnia quæ acciderant sibi, atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores eius. *

¶ Anima seculi.

Mat. 27. c

† infra. 6. d

† innoxij.

*a facie nostrai. i. post quã uiderunt nos.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

GLOS. ORDINA. CAP. III.

E a *Quando videritis. Aug.* Scribæ populo dicunt: Cum videritis arcam testimonij Dei nostri, & sacerdotes, & Leuitas portantes eam, proficiscimini de locis vestris, & ite post eam. Sed lōgum interuallum sit inter vos & illam, quantum duo millia cubitorum ſtabitis, ne propinquetis ei, vt sciatis viā, quam ibitis in eam. Non enim abistis viā ab hesterna & nudius, et tertia die &c. Longè iustum est arcam præcedere, vt posset à populo videri. Tam grande magnum, si post eam proximè pergeret, nō eā videret pire, nec nosset, qua sequeretur. Ex hoc intelligitur, ꝙ columna nubis, quæ solebat mouendis castris signum dare, & iter ostendere, iam recesserat, nec eis apparebat. Hinc factū est, ꝙ triduū illud ex humana disposītione ꝓdiceretur. Nunc ergo duce Iesu, post arcā Dñi sequūtur, nube subtracta, tanq̄ velamine ablato.

b *Hodie incipiam exalta. Adam.* Multa ꝓdigia in eremo gesta sunt, & nusquam dicitur exaltatus Iesus. Vbi verò transitur Iordanis, dicitur ad eum: *Hodie inci. exal.te &c.* Exaltatio.n. Iesu.in consecutu populi à baptismo sumit exordiū. Qui.n. baptizantur, in morte ipsius baptizantur, cuius mors in crucis exaltatione completur. Meritò ergo cuiq; fidelium tunc primum Iesus exaltatur, cum ad mysterium baptismi peruenit. vnde: Exaltauit illū Deus, et donauit illi nomen, qd est super oē nomen &c.

c *Dominus Deus vi. &c. Adam.* Peccatori omnis creatura hostis est, sicut Aegyptijs fluuius, & terra cęlū. Iusto seruiunt omnia. Mare rubrum transit sic eo vestigio, Aegyptius submergitur. In eremo.i. in deserto horribili, & vasto cibus de cęlo ministratur iusto. Et in Iordane arca testamenti dux est populo. Aquę defecerunt sacerdotib. & Leuitis. Similiter tibi qui per baptismi sacrum Iordanis fluenta egressus es, ꝙ ipsum aera transitus promittitur. Vnde: Rapiemur obuiam Christo in aera &c. Nihil ergo est, quod metuat iustus, cui omnis creatura famulatur, & cui dicitur: Si transieris per ignem, flamma non aduret te &c. Omnia ergo quæ in prioribus gesta sunt in te, secundum mysticam rationem complentur, qui cupis idolatriæ tenebris derelictis ad audientiam diuinæ legis accedere. Aegyptum derelinquis, cum cathecumenis aggregatus & præceptis ecclesiasticis parere cępisti, & egressus mare rubrū, & in desertis stationib positus, ad audiendum legem Dei, & intuendum vultum Moysi per gloriam Domini reuelatum, quotidie vacas. Si autem ad baptismum veneris, & consisten te sacerdotali & Leuitico ordine initiatus fueris venerandis sacramentis, tunc sacerdotum ministerijs, Iordane transmisso terram promissionis intrabis. In qua te post Moysen suscipit Iesus noui ipueris dux. Tu autem memor tantarum virtutum, ꝙ tibi mare diuisum est, quòd aqua Iordanis stetit, dicēs: Quid est tibi mare ꝙ fugisti & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum &c. Et respondebit tibi sermo diuinus: A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes &c.

d *Chana.* possidēs, vel possessio, vel negotiatores, vel notabilis.

e *Hetheus.* formidans siue stupens.

f *Heuæus* Lapides colligens.

¶ *Pherezæus.*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *messis, qui dies durant per duos menses secūdum Hebræos, vt dictum fuit Gen. vij. in fine. & idec si causa moræ fuisset excrescentia iordanis, filij Israel ibidem stetissent per maius spatium satis quàm per tres dies, vt videtur. Ideo aliter potest dici, scilicet ꝙ causa illius moræ fuit, quia Iosue expectabat reuelationem Domini de modo transeundi, quæ facta fuit sibi vltima die de illis tribus, & in crastino transierunt. Vnde tunc dixit Iosue ad populum: Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia. Si enim à principio Iosue sciuisset, quòd alueus Iordanis siccari debuisset propter eorum transitum, non oportuisset eum expectare per diem, nec per horam propter diminutionem aquæ. Dicunt autem Hebræi, quòd prima dies de tribus prædictis fuit trice sima, & per consequens vltima luctus Moysi, quod oportet dicere secundum prædicta, scilicet ꝙ à morte Moysi vsque ad transitum Iordanis in cluſuè fluxerunt tantum. xxxiij. dies, ita ꝙ die xxxiij. transierunt Iordanem. tres autem dies prædicta immediatè præcesserunt diem transitus, vt patet in textu. Ex quo sequitur, quod prima illarum fuit tricesima dies luctus Moysi.*

2 Quādo: vi. ar. &c. *Ex quo patet, ꝙ aliter portata fuit tunc, quàm ante in motione castrorum: quia ante portabatur per Leuitas, qui erant de familia Caath, vt patet Nume.*

a †clamare cęperūt: Q̄ videritis arcā fœderis Dñi Dei uestri, et sacerdotes stirpis Leuiticæ portātes eam, uos quoq; cōsurgite, & sequimini ꝓcedētes, sitq; inter uos, et arcā spatiū *cubitorū duū milliū, ut † ꝓcul magis videre possitis, & nosse ꝙ quā uiā in grediamini, qa † prius nō ambulastis per eā, † & cauete ne appropinquetis ad arcā. Dixitq; Iosue ad populū: Sanctificamini: cras.n. faciet Dñs inter uos mirabilia. Et ait ad sacerdores: Tollite arcā fœderis, & ꝓcedite populū. Qui iussa cōplētes tulerunt & ambulauerūt ante eos.

b Dixitq; Dñs ad Iosue: Hodie incipiā exaltare te corā oī Israel ut sciāt, ꝙ sicut cū Moyse fui, ita & tecum sim. Tu aūt ꝓcipe sacerdotibus, qui portāt arcā fœderis, & dic eis: Cū ingressi fueritis †parte aquæ Iordanis, state in ea. Dixitq; Iosue ad filios Israel: Accedite huc, & audite verbū Dñi Dei vestri. Et rursum: In hoc, ingt, scietis, ꝙ Dominus Deus uiuens in medio uestri est, & disperdet in conspectu uestro Chananæum, & Hethæum, Heuæum, &

Num. 4. a. & 10. a

Num. 10. a

† ne appropinquetis ei, & nosse possitis.

† ab heri & nudiustertius. Heb. & cauete ne appropinquetis ad arcam.

Exod. 19. c

1. Phyſ. tex. 2. 30. 2.

c Sitq; inter vos & arcā spa. *ꝓ ꝓ reuerētiā.*

d Cubitorū duum mi. *Cubitus continet pedem cum duabus tertijs, & est mensura à brachij cubito ad summitatem digitorum.*

e Sanctificamini. *Expositores nostri dicunt, ꝙ ista sanctificatio intelligitur, ꝙ cōtinerent ab vxoribus suis, propter reuerentiam miraculi in crastino fiendi, sicut & ante dationem legis præceptum fuit eis, vt continerent ab vxoribus suis, Hebræi autem dicunt: Sitis parati, vbi nos dicimus: Sanctificamini, quia verbum illud* קדשו *quadas est equinoctium ad præparare & sanctificare. sed qualis debebat esse illa præparatio, non dicunt.*

f Cras enim faciet Dominus inter nos mi. *siccādo alueū Iordanis, vt exprimitur inf.*

g Et ait ad sacer. *hoc dicit Iosue in die transitus Iordanis.*

h Dixitq; Dmin. *Hic exprimitur signum diuinitus dandum, cum dicitur:*

i *Hodie incipiā exaltrare te coram omni Israel. Licet enim die præcedenti reuelatio facta fuisset Iosue, vt prædictum est, tamen tūc fuit replicata ad maiorem assertionem, & etiā ad maiorem declarationem. Sicut enim in cognitione naturali proceditur ab imperfecto ad perfectum, sic & in cognitione supernaturali, quæ fit per diuinam reuelationem, aliquando veritas primò reuelatur minus perfectè, postea perfectius.*

k Vt sci, &c. cū mo. sui. *ꝓ signa mirabilia.*

l Ita & te. sim. *quod patuit per transitum miraculosum.*

n Cum ingre. fue. &c. *Dicunt Hebræi ꝙ ſleterunt in Iordane properipam, per quam ingrediebantur, quousque totus populus transisset. & ex hoc dicunt quædam alia, vt patebit postea. Sed hoc videtur falsum, per hoc quod in fine huius ca. dicitur: Sacerdotes qui portabant arcam fœderis Domini ſtabant super siccam humum in medio Iordanis. Ex quo videtur, quòd processerunt vsque ad medium aluei, vt populus transiret securis.*

o Accedite huc & audite verbum Domini. *Hoc dixit Iosue principibus populi, in quibus totus populus virtualiter continetur. Non enim potuisset totus populus verbum eius audire.*

p In hoc inquit scietis, ꝙ Dominus Deus viuens in medio vestri est. *ſ. per opus mirabile, quod non potest fieri nisi diuina virtute, quod exprimitur cum dicitur:*

¶ Ecce arca

MORALITER.

✻ *a Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leuiticæ portam &c.* Hic agitur de modo transeundi Iordanem, qui fuit miraculosus: & ideo per hoc Iosue fuit exaltatus, secundum quod dixit ei Dominus:

i Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel, vt sciant, ꝙ sicut cum Moyse fui, ita et tecum sim &c. Allegorice: per hunc transitum significatur baptismi sacramentum, vt dictum est suprà. In institutione vero baptismi, Dominus Iesus, cuius Iosue figura fuit in gestis, & nomine, exaltatus fuit coram Iohanne Baptista, & alijs assistētibus per apertionem cæli super eum, & per vocem patris dicentis: Hic est filius meus &c. & per testimonium spiritussancti in columbæ specie descendentis super eum & manentis, & deinceps per multa miracula alias inaudita. *Allegor.*

m Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis &c. Per istos sacerdotes signantur apostoli, alijque discipuli, & eorum successores euangelium Christi per orbem portantes. Quod quidem euangelium bene per arcam significatur, eò ꝙ tria cōtinebat spiritualiter, quæ erant in arca contenta, ſ. tabulæ, per quas significabatur lex vetus, quam continet euangelium eius imperfectionem supplendo. Secundum fuit virga Aaron, quæ significauit dignitatem regiam, & sacerdotalem, quam continet autor euangelij Christus, qui est rex & sacerdos, & per consequens ipsum. *Allegor.*

✻ euangelium

G a *Pherezæus.* Separans, siue disseminans.

A b *Gergesæus.* colonum applica, vel colonum ejciens, siue aduena appropinquans.

c *Amorrhæus.* Amarus uel loquens.

d *Iebusæus* Calcantes uel præsepe eorum.

e *Mesim.* LXX Sicut in dieb. messis tritici. Hoc incredibile vt regionibus nris. ibi ât (sicut phibēt q̄ no uerūt) in initio ueris ſt messis triti ci: tūc aūt ille fluuius rēdundat, & impletur amplius q̄ per hyemem.

f *Stete. aū def &c.* Adam Nō absq; mysterij rone arbitror scriptum, ꝙ ps aquarū Iordanis mergaī in mare, & in amaritudinē fluat: ps ât in dulcedine pseuereret. Si.n. oēs, q baptizāī celestis gr̄ę dulcedinē custo direēt, nullus in amaritudinē pecca torū verteret. Sed sępe suscepto baptismo ad secularia redeūt, & auaritiæ falsū poculū bibūt, & in mare fluctes, falsis fluctib. peunt. Pars vero illa, q̄ in stabilitate ꝓmanet, & dulcedinē seruat, signāt eos, q̄ accepti munus Dei firmiter tenent. Et recte est una pars eorū, q̄ saluāī: qa unus est panis, q̄ de cælo descē dit, & fides vna, & vnū baptisma, & unus spūs, quo oēs purificanī in baptismo, & unus Deus pr̄ oīm. *g Sace. & por. &c.* Idē sacerdotalis ordo, & Leuiticus arcę dñi assistit, in qua lex Dei portaī. Ipsi.n. sunt, q illumināt ppm de mādatis Dei. Vñ: Lucerna pedibus meis uerbū tuū, & lumē semitis meis. Hoc lumē ꝓ sacerdotes, & Leuitas accendit. Ppls, ingt. lōge sit ab arca testamēti dñi, duo millia cubitorū. Sacerdotes uero & Leuitæ ꝓximi, & tā ꝓximi ut in humeris eorū portet. Beati q̄ merent ꝓximi eē Deo. Sed scriptum est. Qui approximāt mihi, approximāt igni. Si aurū & argētū fueris, & igni approximaue ris, clarius per ignem effulgebis. Si superædif. casti ligna. fœnum, stipulam, consumeris. Beati ergo qui ꝓximi sunt, ut ignis eos illuminet non adurat. Saluabitur nū Israel, sed lon.e positus iter agit: non sua uirtute in ministerio sacerdotum.

Orige. hom. 4. Iosue in medio.

† dominatoris *Moralit.* -quæ inferiores sūt decurrent atque † uno acer uo

2. Cor. 10. d Iohan. 6. e Eph. 4. a

† omnibus diebus *Psal. 108. a*

*valde

B

† mare ſalis *1. Cor. 3. c*

† eregione † Iericho

a Pherezęum, Gergesęum quoq;, & Amorrhęum, & Iebusęum. Ecce arca fœderis domini omnis terrę antecedet uos per Iordanē. Parate duodecim uiros de tribubus Israel, singulos per singulas tribus. Et cum posuerint vestigia pedum suorum, sacerdotes qui portant arcam fœderis domini † Dei vniuersæ tertæ in aquis Iordanis, aquę, quę inferiores sunt, decurrent, atq; deficient. Quę autem desuper ueniunt, in † una mole cōsistēt. Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, ut transirent

a ¶Quia per sacerdotum magisterium deducitur populus ad terrā promissionis. Et si quis est hodie in illo ordine dignus alcribi, cedent ei ipsā fluenta Iordanis, & ipla elementa verebuntur.

Iordanem, & sacerdotes qui portabant arcam fœderis, pergebant ante eum. Ingressiq; eis Iordanē, et pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Iordanis autem ripas alei sui † tempore messis impleuerat) † ste

a ¶Quia pars eorum, qui baptizantur, accepiam cælestis gratiæ dulcedinem custodiunt.

terunt aquę, descendētes in † loco uno, & ad instar montis intumescētes apparebāt procul * ab vrbe, quæ uocatur * Edom

a ¶Quia pars in peccatorum amaritudinem conuertitur.

vsq; ad totū Sarthan. Quæ autē inferiores erant in mare solitudinis (quod nunc uocatur † mortuum) descenderūt, vsq; quo

¶ Æterna morte pereunt.

omnino deficerent. Populus autem ince-

a ¶Qui docent populum de Ægypto exire. i. de erroribus mundi: & transire per eremum. i. tentationem seculi.

debat † cōtra † Iordanē, & sacerdōtes, qui portabant arcam fœderis domini ſtabant super siccam humum in medio Iordanis accincti. Omnisque populus per arentem alueum transibat.

batur aliquātulū, & ꝓ cōfricatiōē exentiebātur grana, de qbus fiebat oblatio in festiuitate paschali, q̄ celebrabatur. xv. die messis primi, vt habetur Leui. & pp hoc mensis primus vocatur messis nouarum frugum Exo. & Deu. Quod autem hic interponitur de inundatione Iordanis, hoc fuit ad declarationem maioris miraculi in siccatione alnei Iordanis in transitu filiorum Israel. ideo subditur.

Leuit. 23. b Exod. 13. a Deute. 16. a

f Steterunt aquæ descen. &c. *contra naturam, cum sint fluidæ.*

g Quæ autem infe. erant, in ma. so. quod nūc vocamor. dei. *Iste locus erat magnus lacus, per quem transit Iordanis fluuius. & uocatur mare secundum modum loquendi Hebraicum, quo omnis congregatio magna aquarum mare vocatur. vnde dicitur: Congregationesque aquarum appellauit maria. Et hoc modo stagnum Gonezareth, per quod transit Iordanis fluuius, uocatur mare Tyberiadis, & mare Galilæa. vt habetur in pluribus locis in euangelio. Et eodem modo in proposito lacus iste uocatur hic mare solitudinis, quia est iuxta desertum Sin. Et mare mortuum, eo quòd nullus piscis possit ibi viuere, vt dicit Philosophus. ij. Meteorum. vbi loquitur de isto lacu vel stagno: tum quia aquæ sunt ita spissæ, quòd sunt quasi lutum: propter quod vestimenta ibi proiecta magis fordidantur, quàm lauentur, vt dicitur ibidem: tum quia sunt excessiue salsæ, propter quod alibi in scriptura vocatur mare salsissimū.*

Gen. 1. b

Mare dicitur mortuū

h Vsquequo. omnino. defi. *ab aspectu filiorum Israel.*

i Populus autem incedebat contra Iordanem. *id est per Iordanem, ita quòd ponitur hic una præpositio pro alia. Vel dicitur: contra Iordanem: quia populus appropinquabat ad aquas Iordanis desuper uerientes. quæ ſtabant eleuatæ ad modum collis iuxta transitum populi. Cætera patent.*

†Deū di. i.e reuera ver. Iordanis.

† aceruo - & instar montis intumescentes apparebant

D

MORALITER.

✻ euangelium hoc continet: propter quod dicitur euangelium regni. Tertium fuit manna, per quam significatus fuit cibus spiritualis ex verbis euangelij, propter quod Christo dixerunt apostoli: Domine ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes.

Matt. 4. d

Ioann. 6. g

f *Steterunt aquæ &c.* Per quas significantur mundi tribulationes Esa. Adducet dñs super eos aquas fluminis fortes, & multas: regem Assyriorum &c. Per hoc igitur, quòd aquæ Iordanis superuenientes, & etiam inferiores arcæ transitum non impedierunt, significatum fuit, quòd tribulationes mundi præteritæ non impedirent portationem euangelij per orbem, quod patet: quia persecutio Iudæorum in primitiua ecclesia, & posta persecutio tyrannorum, & hæreticorum, non impediuerunt prædicationem euangelij. & similiter sperandum est, quòd superuenturæ non impedient, saltem omnino. Fidelis Deus, qui non patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Per hoc etiam significatum fuit, quòd transitus electorum ad patriam non impediretur per quamcunque tribulationem. Per hoc autem, quòd arca præcessit populum in ingressu Iordanis, & in egressu secuta est, significatum fuit, ꝙ euangelij prædicatio Gētiles ad baptismū adduceret, & adductos in Christo conseruaret.

Esai. 8. b

Moraliter.

1. Cor. 10. c

NICOLAVS DE LYRA.

a Ecce arca fœderis do. &c. *Ad cuius apropinquationem siccatæ sunt aquæ, vt exprimitur postea.*

b Pa. duo. vi. *ſ. ad tollendum. xij. lapides de alueo Iordanis desiccando, vt exprimitur in principio ſc. ca.*

c Et cum po. ve. pe. suo. &c. *Hic exprimitur modus desiccationis alnei Iordanis, & patet litera.*

d Igitur egressus. *Hic consequenter describitur transitus & signi complementum. & patet litera vsque ibi.*

e Ior ât ri. al. sui tpe messis. *Nō pōt intelligi, qd tūc colligerentur bladā cōiter: qa decima die mēsis primi trāsuerit Iordanē, vt habetur ca. se. mēsis ât, primus Hebræorū incipit a lunatione ꝓpinquiori æquinoctio vernali, siue sit ante, siue post. Sed dicitur tps messis ꝓ tāto, qa in terra ꝓmissionis, q̄ calida est, in aliqbus locis magis calidis spicæ aliquę approꝓinquabāt ad maturitatē, & de illis colligebatur manipulus, & torrebatur*

In æter-

NIC. DE LY. CAP. IIII.

Vlb. trā. *Hic cōsequēter ostēditur qd actūs fuit i exitu Iordanis: qa. xij. lapides de alueo Iordanis fuerūt exportati. & xij. alij de terra arida in alueū positi. In hoc igitur ca. sic ꝓceditur. qa primo ponitur dominj, et Iosue iussio, sc ꝓ. iussionis impletio, ibi: Fecerūt ergo. tertio tpis determinatio, ibi: Populus ât. Circa primū dicitur.*

b Dixitq̄. &c. *Eli. xij. vi. à. iam electos accipe: qa de mādato Iosue q̄libet tribus ele-*

CAP. IIII.

Vibus transgressis, dixit dominus ad Iosue: Elige duodecim uiros singulos per singulas tribus, & præcipe eis, ut tollant de medio Iordanis alueo, ubi ſtete-

elegerat vnū. vt dictū est ca. prā. & ideo ista electio aliquando attribuitur Iosue, aliquando tribubus, quia facta est a Iosue auctoritatiue, & ab illis executiue.

¶ Duode-

MORALITER.

a Quib. trā. di. d. &c. Hic agit de duodecim lapidib. exportandis de alueo Iordanis, & de alijs duodecim in ipso ponēdis. Per primos lapides allegorice signāt ppls Iudaic. ex duodecim filijs Iacob ꝓcreat., q̄ nutrit. fuit

Allegor.

✻ in humore

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

GLOS. OR. CAP. IIII.

E *a Inæter.* Aug. Quo in æternū, cum cælū & terra tranſeant: An quñ æternū aliqd ſigñat, cum ipſi æterni eſſe non poſsint? Quamuis poſsit quod in Græco eſt εἰς τὸν αἰῶνα Latine dici, uſque in ſeculum.

In qq. ueteri. q. 4. d. 6. to. 4.

b Feſti. po. & tra. Adamā. Qui mare rubrū trāſierūt, & baptizati ſunt in Moyſe, et in nube et in mari. De his vero q Iordanē iſſr trāſeunt, poſſumus iſſr dicere: qa oēs in Ieſu baptizati sūt in Iordane. Qđ vero ſcriptū eſt: Et feſtinauit ppſs, & trāſiuit Iordanē, nō puto eſſe otioſum. Nobis eñ uenientibus ad baptiſmū, & ſuſcipientib. uerbi Dei ſacrm, nō ſegniter agēdū eſt, ſed feſtinandū, donec oīa trāſeam⁹. i. oīa mādata ipleamus, ut puenire ad ꝓmiſſā beatitudinē mereamur. Cū uero oīa trāſierimus, diligēter & caute incedēdū eſt, ne de ꝓmiſſo effundāt greſſus nr̄i. vñ: Pone effuſi sūt greſs⁹ mei. Nec remiſſior ſolicitudo dēt eē in cōſeruādis, q̄ acgrēdis virtutib⁹. qđ deſignat. cū dr̄, qa. xl. milia uirorū in ueritate ac cincti trāſierūt ad expugnādā Iericho, accincti ſ. cingulo ueritatis. uñ:

Orig. Hom. 5. in Iosue in principio Moraliter

Pſal. 72. a

Eſtote ergo accincti lūbos vſos in ueritate. Nr̄m ēt cingulū dēt eē ueritatis, ſi tñ ſeruauerim⁹ militiē hui⁹ et cinguli ſacrm. Si falsū loq̄mur, diſcingimur baltheo ueritatis. Simus ergo i ueritate cincti, ſed in falſitate diſcincti. trāſeūtes Iordanē, ad bella trāſimus, cōtra ſpūalia neqtiæ in cæleſtib. Hæc. n. oīa pp nos ſcripta sūt. Exeam⁹ ergo ad bellū, ut expugnet a nobis ciuitas prima, huius. ſ.

Eph. 6. c

Ibidem. b

F mūdi malitia, & ſupba mœnia. Intra te pliū eſt, intra te ædificatio mala, & ſubuerrēda. Hoſtis tuus de corde tuo ꝓcedit. de corde. n. exeūt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicatiōes &c. Vides q̄t⁹ ſit, & qualis eſt exercitus tuorū hoſtiū. Hi nobis prima ſtrage fundēdi sūt, u nullū relinquam⁹, tūc nobis p Ieſū dabiſ illa reges, ut unuſq; q; requieſcat ſub uite ſua, & ſub ficu ſua, cū iā non ſit, qui exterreat filios Iſrael.

Matt. 15. b

c In die il. &c. Semper exaltatus eſt Ieſus apud pr̄em, ſed opus eſt, ut in cōſpectu nr̄o exaltet illū Deus. i. ut altitudinem diuinitatis eius cognoſcamus. Hoc autem fit ſi Iordanem trāſierimus, & uariis ſacrorum munimentis ad futura bella armemur.

Allegor.

d Præci. ſa. Aug. Māda ſacerdotibus portantibus arcam teſtamenti &c. Solet dici arca teſtamēti, uel arca teſtimonij. Nunc ergo dr̄ arca teſtamenti teſtimonij, ut non ſolum arca, ſed etiam ipſum teſtū appellet teſtimonij. Hinc. n. dicit Apoſtolus: Nūc āt ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtimoniū habēs ꝓ legē, & ꝓphetas, qa in rei ueritate teſtimonium datum fuit uetus teſtū.

In qq. ueteri. q. 5. di. 4. dom. 4.

¶ circiter quadraginta trāſierūt ante dominū ad prælium ad. Dom. 3. c

☞ *Populus*

NIC. DE LYRA.

¶ *a* Duodecim duriſſi. la. &c. *ut poſſint diu permanere ad memoriā facti: qa ad hoc tollebantur, ut infra dicitur: Vt ſit ſignū inter nos. & patet litera uſque ibi.*

b Vſq; in æter. *Et accipitur hic æternum pro tempore longo & indeterminato.*

c Fecerunt ergo. *Hic ponitur iuſſionis impletio. & patet litera uſque ibi.*

d Alios quoq; duodecim lapides po. Ioſue, &c. *vt haberetur teſtimonium trā ſitus miraculoſi intra aquam & extra. Et iſti. xij. lapides poſiti intra alueum fuerūt ita magni, q; poterāt apparere ſup aquā, quando erat parua, ideo de iſtis. xij. lapidibus non dicitur, q; ſinguli homines portauerint ſingulos lapides, ſicut de aliis duodecim ſed q; Ioſue poſuit eos: quod eſt intelligendum per adiutorium multorum propter magnitudinē lapidum. Et de iſtis lapidibus dicitur communiter a doctoribus, q; Iohannes Baptiſta baptizās in Iordane dixit: Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ, vt habetur Mat.*

e Et ſunt ibi uſq; in præſ. diē. *Hoc refertur ad tempus, quo liber iſte fuit ſcriptus, & forte adhuc ſunt ibi.*

f Feſtina. po. & tran. *quia erat magna multitudo ualde: & ideo oportebat eos feſtinanter tranſire.*

g Cumq; tran. omnes, tran. & ar. do. *Et hoc ad præceptum domini ad Ioſue, vt infra exprimitur.*

h Sacer. quo. per. an. po. *Quamuis enim populus ante tranſiſſet Iordanem: tamen ſtetit iuxta ripam quouſq; ſacerdotes portantes arcam tranſiſſent vltra populum, qui debebat ſequi arcam, vt dictum fuit ca. precedenti.*

i In illo die ma. do. Io. *Per factum prædictum mirabile, vt populus haberet eum in reuerentia & timore.*

k Præ. ſa. &c. *Hoc ponitur ad oſtendendum, q; ſicut de ſpeciali mandato Dei ſteterant in Iordanis alueo, ita et de eius ſpeciali mandato receſſerunt.*

l Vt aſcen. de Ior. *Et hoc, q; non dicitur hic, vt tranſeant. ſed vt aſcendant: dicunt Hebræi, q; aſcenderunt ſuper ripam per quam intrauerant, eo q; ſtabant iuxta illam ſecundum eos, prout dictum eſt ſupra ca. præ. Et quia dicit textus hic, q; cum pedes ſacerdotum fuerunt extra alueū, aque Iordanis quæ ſteterant, ſtatim fluxerunt ſecundum curſum ſuum. ex quo ſequitur ſecundum dictum Hebræorum, q; populus iſrael tunc fuit ex vna parte Iordanis, & ſacerdotes cū arca in parte oppoſita, & aqua Iordanis in medio currens. Ideo dicunt, q; arca aliter tranſiuit quā populus, dicentes, q; arca portauit portatores ſuos. quod eſt ſic intelligendum, q; virtute diuina arca cum ſacerdotibus fuerat ſubito tranſportata, non ſolum vltra fluuiū, ſed ēt vltra populum, quem debebat præcedere, vt prædictum eſt. Sed hoc uidetur fictitium: tum quia non eſt veriſimile, q; ſcriptura tacuiſſet tantum mirabile: tum quia innititur falſo ſ. q; ſacerdotes ſteterint in alueo Iordanis iuxta ripā per quā ingreſſi fuerunt, quia ſteterunt in medio ¶ aluei, vt*

G
* præparatorum
--duriſſimos
†præceperat
†Ioſue
†& timuerunt
Moraliter
Galat. 5. d
Hebr. 12. b

MORALITER.

✻ in humore doctrinę legis, & prophetarū, ſed aduenięte Xpo eiect⁹ fuit ad obſtinatiōis ariditatē. Per alios duodecim ſignificatus fuit populus Gentilis qui p prædicationē duodecim apſtorum cōuerſus eſt ad fidē Chriſti, & ex ariditate infidelitatis tranſlatus eſt ad humorem gratiæ per gratiā baptiſmalem. Moraliter aūt per duodecim lapides in Iordane poſitos, ſignificantur duodecim fructus ſpiritus, qui cum gratia dantur in baptiſmo, & ponuntur Gal. v. d. Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. & hi fructus lapides dicuntur, propter firmitatem & ſtabilitatem in bono, quam perſonę fideles per eos conſequuntur, propter qđdicitur Hebræo. Optimū eſt gratia ſtabilire cor.

a Populus au. Adam. Non ſine cauſa ſignatur, qñ ueniunt ad Iordanē. Decima inquit mēſis primi. hæc eſt ipſa dies, in qua agni myſteriū præcipiebatur in Aegypto. In eandē terrā pro miſſionis intrant. & valde beatum eſt, ut ipſa die, qua errores quis ſubterfugit ſeculi, terrā ꝓmiſſionis ingrediatur. i. in hac die, qua ir. hoc ſeculo uiuimus. tota

Orig. Hom. 6. in Iosue circa fin. Anagog.

.n uita ꝓſens uno die ſignat. Per hoc ergo edocemur, ne opera iuſtitiæ in craſtinū differamus, ſed hodie. i. dū uiuimus, oīa, q̄ ad perfectionē ſunt, implere feſtinemus, & ita poterimus decima die primi mēſis terrā promiſſionis. i. beatitudinē ꝓfectionis intrare. Notādum aūt, q̄ ſæpe iſta dies repetitur, quia licēt generalis nobis ſit vna perfectio, ſi tamen vnam virtutū ſpeciem, integre potuerimus implere, eſt ipſius virtutis ſua queq. perfectio. Sic ergo per ſingulas virtutes in ueniſitur multę perfectiones. Illa vero eſt generalis, qui oīum in ſe continet perfectionem ſummam. Ideo ergo in hac die multa geſta recapitulātur, vt multas perfectiones ad unum diem pendere ſignificent.

Anagog.

b De. Quo. ſ. myſterium agni in Aegypto præceptum eſt, quia eodē die, quo errores mundi fugimus, terram promiſſionis ingredimur. Tota enim vita preſens vna dies eſt. hodie ergo. i. dum viuimus, ad perfectionem feſti nemus, nec in craſtinum differamus.

Exp. Ioſue cap. 5.

c Duo quo. Iſid. Tranſeūtes filij Iſrael Iordanem ſuſtulerunt de medio fluminis. xij lapides, quos ꝓ teſtimonio poſuerunt in loco ſecundę circumciſionis, ad ſignandum nobis, vt dum de lauacro cōſurgimus, apoſtolicæ vitæ exempla firmiſſima nobiſcū portare debeamus, quorū ſemp teſtim. ad imitamēta virtutū intueamur.

Mor. d.

pisſent, reuerſæ ſunt aquę in alueū ſuum, & ſiebāt ſicut ante cōſueuerāt.

a Populus autem aſcendit de Iordane
b decimo die menſis primi, & caſtrametati ſunt in galgalis contra orientalem plagam urbis Iericho. Duodecim quoque lapides, quos de Iordanis alueo ſumpſerant, poſuit Ioſue in Galgalis. Et dixit ad filios Iſrael. Quā
d do interrogauerint filij ueſtri cras patres ſuos, & dixerint eis: Quid ſibi uolunt lapides iſti? docebitis eos, atq; dicetis: Per arentem alueum tranſiuit Iſrael Iordanem iſtum, ſiccante domino Deo noſtro aquas eius in conſpectu ueſtro donec tranſiretis, ſicut fecerat prius in mari rubro, quod ſiccauit donec tranſiremus, ut diſcant omnes terrarum populi fortitudinē manū domini, ut & uos timeatis dominum Deum ueſtrū omni tempore.

quia poſtea fuit impoſitum illi loco, ut haberetur ſequela. ca.

c Duodecim quoq; la. &c. poſuit Io. in Gal. *Dicunt Hebræi, q; tranſito Iordane non ſtatim iuerunt in Galgalis, ſed prius iuerunt in montē Hebal, & ibi portauerunt illos. xij. lapides, & leuigauerunt eos calce, & ſcripſerunt ſuper eos mādata legis, & fecerūt benedictiones, & maledictiones ſolēniter, & de lapidib. illis fecerūt altare, & ſup illo obtulerūt hoſtias, & in ſero venerāt in Galgalis, vbi metati ſunt caſtra, apportāres ibi. xij. lapides ꝓdictos, ut remanerēt ibi ꝓ ſigno trāſitus Iordanis miraculoſi. Et ad hoc allegāt qđ ꝓdictū eſt in hoc. c. Donec oīa cōpleрētur, q̄ Ioſue, ut loq̄retur ad pplm, ꝓce pat dñs, & dixerat ei Moyſes: Moyſes āt dixerat, q; trāſito Iordane leuigarēt lapides calce, & ſcriberēt ibi legē, & q; ponerēt bñdictiōes ſup mōtē Garizī, & maledictiōes ſup mōtē Hebal, ut bñ. Deu. Sed hoc uī falsū. Tū qa tot & tāta ñ poſſēt fieri una die, utpote trāſit⁹ Iordanis, maxime tāta multitudinis, ꝓgreſſus ad mōtē Hebal, & Garizī: q; locus ſatis plus diſtat à Iordane, q̄ ciuitas Iericho: ſolēnitas bñdictionū, & maledictionū, deſcripio legis ſup lapides, & ımolatio hoſtiarū, & inde ꝓgreſſus ad Galgalæ locū. Tū quia uidetur cōtradicere ei, qđ dicitur inf. xvij. c. poſt deſtructionē Iericho & Hai. Tūc edificauit Ioſue altare eño Deo Iſrael in montē Hebal & c. ut ſubditur de deſcriptione legis ſup lapides, bñdictionib. & maledictionib. Tū quia repugnat ei, qđ dicitur Deut. xxvij. vbi dicitur de lapidib. in quib ſcribēda erat iex: Eriges ingētes la. & c. Lapides aūt iſti nō fuerunt tales, qa ſinguli hōres portabāt ſingulos lapides vſq; ad locū caſtrorū ut dicitur in prin. huius ca. Itē litera huius ca. mā pro ſe allegant, magis eſt ad oppoſitū, quia ibi dicitur. Sacerdotes aūt, q portabāt arcā, ibāt in Iordanis medio, donec omnia cōplerentur, quæ Ioſue ut loqueretur ad populum ꝓceperat dominus, & dixerat ei Moyſes: Si ergo quod dictum Moyſi intelligitur de deſcriptione legis ſuper lapides, & Benedictionibus, & maledictionibus, ſequitur q; ſacerdotes ſteterunt in medio Iordanis cum arca, quouſq; omnia prædicta fuerunt completa, & tunc arca non præceſſiſſet populum in progreſſu prædicto, cuius contrarium dicitur in hoc. c. Similiter arca & ſacerdotes nō fuiſſent ꝓmi, q̄ bñdictiones, & maledictiones ſolēnitatē fuerūt in mōte Hebal, & mōte Garizī. cuius cōtrarium dicitur inf. xvij. c. Et iō qđ ſup. dicitur: Donec cōplerētur, & ſubditur, q̄ dñs ꝓcepat, ut Moyſes dixerat. intelligitur de tranſitu Iordanis, & de portatione xij. lapidū uſq; ad locū ubi manſerunt ſequenti nocte, & de portatione xij. lapidum altorum intra Iordanis alueū: præceperat. n. iſta dominus & Moyſes ēt dixerat Ioſue ſaltem in parte. ſ. quantum ad Iordanis tranſitum, & non intelligitur de alijs quæ poſtea fuerunt facta.

d Quam int. fi. ue. c as. i. in futurum tempus. Cætera patent.

C

NICOLAVS DE LYRA.

B ¶ *aluei, vt dictum eſt ca. præ. Tū quia modus loquēdi, ex quo arguit pro poſito cū dicitur, vt aſcendāt, magis eſt ad oppoſitū vt vero qa cōſequēter de trāſitu populi ſubditur. Populus aūt de Iordane aſcendit decimo die &c. & tamen per alueum peditando tranſiuit, ut exprimitur in litera. & ipſimet cōcedunt. Qđ ergo dicitur: Vt aſ. hoc eſt, quia ſacerdotes ſtabant in medio aluei, ut ſupra dictum eſt, ubi alueus eſt profundior quām prope ripam: & ideo progreſſus de loco illo ad ripam procedit aſcendendo. Cætera patent ex prædictis.*

a Populus au. *Hic conſequenter deſcribitur temporis determinatio, cum dicitur.* Pop. aūt &c. de. die. m. p. *hoc autem exprimitur ad maiorem hiſtoriæ certitudinem.*

b Et caſtra. ſunt in Gal. *hoc nomen ponitur hic per anticipationem, quia*

GLOS. ORDINARIA. CAP. V.

In qq. ue. te. q. 6. l. 6. to. 4.

POſtquam ergo audi. &c. Sequitur.

a Fac ti. &c. Aug. Fac tibi ipſi cultros de petra acutos, & ſecundo circuncide filios Iſrael iterū. Quę ritur cur dixerit iterū. Non. n. unus hō bis circuncidendus erat. Sed qa unus populus erat in quibuſdam circumciſus, in q̄buſdam non circumciſus: ideo dictū eſt, iterum: ut circumciſus iterum circuncideretur non homo, ſed populus. Quidā de Aegypto exeūtium filij in illo ꝑſo incircūciſi erāt, quos circūcidere potuit Ieſus, illorū. ſ. filios, quos genuerūt in deſerto, & cō tēpſerūt eos circūcidere, qa inobedictes erāt legi Dei. Cur ergo putāt rebaptizādos eos q hñt Xpiani baptiſmi ſacrm, quaſi hoc teſtimonio legis adiuti? Cū non vnus hō bis circūciſus ſit, ſed populus, qui fuerat in q̄buſdā circumciſus, in q̄buſdā uero incircumciſus erat: etſi aliquo mō fieri poſſet, ut Deus hoīem bis circūcicidii iuberet. Nunqd dicere pñt, q; re baptizādos putant, iō fuiſſe ꝓceptū, qa illi ab Aegyptijs fuerant circunciſi, aut ab aliquib. hæreticis ab Iſraelitarū ſocietate ſegregatis? *Fac tibi cultros la. &c.* Dicant Iudei. Qūo pōt quis ſcđo circuncidi circūciſione carnali? Semel. n. circumciſus non hēt, quod ab eo ſcđo poſſit auferi. A nobis ☞ uero,

NICO. DE LYRA. CAP. V.

Quam er. Oſtenſo qd factū ſit in Iordanis introitu, & qd in exitu, hic cōſequēter oſtēditur, qd factū ſit a filijs Iſrael in ſtatu, anteq̄ bellarēt cōtra habitatores terrę. qa ante congreſſum fuerunt circuncijſi, & paſcha celebrauerunt, & ab angelo apparēte Ioſue confortati ſunt. Et iō primo agitur de circūcīſione, ſcđo de paſchæ celebratione, ibi *Manſeruntq;*: tertio de populi cōfortatione, ibi: *Cū āt eſſet Ioſue*. Circa primū præmittitur timor a Deo immiſſus ſup aduerſarios Hebræorum. & patet litera. Hoc āt a Deo factū eſt, ne uenirent ad pugnādū contra filios Iſrael tpe quo fuerunt de nouo circunciſi, qa tunc erant ad bellandum inepti. & ſubditur circuncīſionis præceptum, cum dicitur:

Infr c. 8. f

Deut. 34. a

Exo. 4. a. c

c Fac tibi cu. la. *Hebræi dicūt nouaculas acutas. Cultellus. n. lapideus nō eſt de neceſſitate circūciſionis, neq; hoc uiuntur Iudæi moderni in circūciſione, ſed cultello ferreo.*

¶ *Circuncide.*

CAP. V.

POſtquam ergo audierūt oēs reges Amorrhæorum, qui habitabant trans Iordanem ad occidētalē plagā, & cuncti reges Chanaan, qui propinqua poſſidebant magni maris loca, quòd ſiccaſſet dominus fluenta Iordanis coram filijs Iſrael, donec tranſirēt, †diſſolutum eſt cor eorum, & non remanſit in eis ſpiritus, timentium introitum filiorum Iſrael. Eo tempore

a ¶ Quia in petra quæ Chriſtus eſt purgantur, & opprobrium Aegyptiū obſeruantia Aegyptiorum deponimus.

b
a ait dñs ad Ioſue. Fac tibi cultros† lapi-
c cūciſio carnalis facta fuit cultro lapideo Chriſtū ſignante, q eſt lapis viuus. ſm quod dr̄. Ad quē accedentes lapidem uiuum ab hominib. quidem reprobatum, à Deo aūt electum, & honorificatū,

Mor.

MORALITER.

✻ *b Eo tē. &c. Fac ti. cul. &c.* Iſta circūciſio ſolēnis figura fuit ſacti baptiſmalis, quo ꝑſcindunt cia pcta ſimplr q̄ tū ad culpā, & pœnā. & q̄a baptiſmus efficaciā hēt à paſſione Chriſti, iō iſta circū-

Allegor.

† acutos

1. Petr. 2. a

✻ & ipſi

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

vero, quibus dr̃: g a lex specialis est, digne & cõuenienter ista
E soluunt. Qui.n. in lege p Moysen eruditus est, idololatrię er-
rorẽ, cultũq; deposuit. hæc est prima circumcisio p legẽ. Si ve
ro ad euangeliũ pueniat, scdã circumcisionẽ accipiet p petrã,
q̃ est Christus, & auferet ab eo opprobriũ Aegypti. Nisi eñ
Moral. qs p euãgeliũ fuerit scda circumcisio
ne purgatus, nõ deponit opprobriũ
Aegypti. etsi.n. oẽs ex lege veniãt, &
p Moysen eruditi, hñt tñ opprobriũ
Ad Tit. 3.c pctõrũ. vñ & Paulus: Fuimus et nos
aliq̃n insipientes, & increduli, erran
tes in desiderijs & voluptatibus &c.
Sed postq̃ Christus venit, & per bap-
tismũ scdo circũcidit, & purgauit
aĩas nr̃as, abiecimus hęc oĩa, & p his
assũmpsimus cõscientię bonę astipu
lationẽ in Dcũ. Nemo ergo si integre conuersus est, & ex corde pœnitu-
it, fideliter Iordanẽ trãsiuit, & secundã circũcisionẽ accepit, pteritorũ metuat opprobriũ delictorũ, audiẽs, g a hodie abstuli a te opprobriũ
Deut. 5.c Aegypti. vñ alibi: Remissa sunt tibi
pctã tua, sed iã noli peccare, ne qd ti
bi deterius cõtingat. Si.n. post remis
sionem pctõrũ vltra nõ pecces, vere
Hebr. 10.c *oẽs gene rationes uitorũ bel latorũ, qui egressi fue rũt ex Aegypto ablatũ est a te opprobriũ Aegypti. Si vero iterũ peccaueris, iterũ in te re-
uoluent opprobria Aegypti eo ma-
gis, g a maioris criminis est filiũ Dei cõculcare, & sanguinẽ testamẽti pol
lutũ ducere, q̃ legẽ Moysi negligere.
Multo.n. maioris opprobrij est, qui sub euãgelio, q̃ q̃ sub lege fornicat:
g a tollẽs mẽbra Christi facit mẽbra meretricis, deniq; nemo cũ stupri ar
guit, sed facrile.ij scelere condẽnat.
1. Cor. 6.c quia dr ad eum. An nescitis, g a corpora vestra templum Dei sunt? Si qs
1. Cor. 3.d tẽplũ Dei violauerit, disperdet illũ
Ibid. 6.d Deus. Prẽterea, g fornicat, in corpus
suũ peccat. Non istud solum corpus
F quidẽ audiẽdo, & in corde retinẽdo
verbũ Dei, factũ est tẽplũ Dei, sed et
Eph. 1.d illud de quo dr: Quia oĩs ecclia cor-
pus Christi est, & in oẽm ecclesiã vr
delinquere, g corpus suũ maculaue-
rit, quia per vnum membrum ma-
cula in omne corpus diffunditur.

Orig. Hom. 6. in Iosue in princ. Moral. *a Populus ãt. Adamantius.* Qui non
obediẽtes fuerãt mandatis dñi, incir
cuncisi dñr. Ex quo intelligit illos appellari incircuncisos, g
non obediũt mãdatis Dei: g a vero oẽm aĩam diligit Deus,
misit Iesum filium Dei, qui & dignos, & indignos circunci-
deret, non filium Naue, qui non vere, & perfectẽ circuncidit
populum, sed Iesum filium Dei, qui uere corpus, & animam
purgauit ab omni inquinamento peccati.

b Postquã ãt. Circuncisi vero filij Israel reqeuerunt in eodẽ lo
co sedentes in castris, vsq; dũ sanarenẽ. Non sufficit circũci-
di. Necesse est post circũcisionẽ sanari, & cicatricẽ in vulne-
Moral. re obduci. Circũcidi ergo p Iesum, est uitia & cõsuetudines
prauas, & pessima insituta deponere, & qcqd ab honestatis
regula discordat abscindere. Sed hoc faciẽtes quadam diffici-
cultate cõstringimur, cũ quodã dolore animi consuetudinis
culpã nouella institutione vitamus. hoc ergo tpe velut in do
lore circumcisionis nr̃æ dicimur residere, vsq; quo cicatrice
obducta sanemur. i. noua instituta absq; difficultate impleamus, & in vsum vertatur quod prius insolitum, & difficile vi
debatur. & tunc merito dicetur nobis, hodie abstuli oppro-
brium Aegypti a vobis.

c Et fe. &c. Postquã ablatum est opprobrium Aegypti, fece-
runt filij Israel pascha quartadecima die mensis. Nec.n. añ cir-
cũcisionem, nec post, anteq̃ sanarent, poterãt carnes agni co
medere. vides ergo, g a nemo immundus facit pascha, nemo
1. Cor. 5.c incircũcisus. vñ: Pascha nr̃m immolatus est Christus. itaq; fe
stum celebremus dicm, nõ in fermento veteri, neq; in fermẽ-
to malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.

☞ *Et fecerunt*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Circun. secun. *Ex hoc dixerunt aliqui, q̃ idem homo pot bis baptizari, sicut & circuncidi. sed hoc est falsum, quia eędem persõe non fuerunt hic circũcisę, q̃a alias fuerunt, sed illi tantum, qui nati in deser
to remãserunt incircũcisi, vt patet in textu. Et iõ cũ dicitur hic.* Cir.se.
subintelligitur

a ¶ Populum scilicet non hominem vnum.

deos, & circuncide secundo filios a
Israel. Fecit quod iusserat dominus, b
& circũcidit filios Israel in colle præ
putiorum. Hæc autẽ causa est secun
dæ circumcisionis. Omnis populus
qui egressus est de Aegypto gene-
ris masculini, vniuersi bellatores vi-
ri mortui sunt in deserto per longis-
simos viæ circuitus, qui omnes cir-
cuncisi erant. Populus autẽ qui na- d
tus est in deserto † per quadraginta
annos itineris latissimæ solitudinis,

a ¶ Quia patres legi inobedientes circuncidere eos despexerunt.

in circũcisus fuit, donec cõsumerẽ
tur, *qui non audierant uocẽ dñi: &
quibus ante iurauerat, † vt ostenderet e
eis terrã *lacte, & melle manantem.
Horũ filij in locum successerunt pa
Iesu Christo. trũ, & circuncisi sunt a Iosue: quia si
cut nati fuerant, in præputio erant,
nec eos in uia aliquis circunciderat.
b Postquam autem omnes circuncisi
sunt, manserunt in eodẽ castrorũ lo

¶ Arum amore facerent quę prius difficiliavidebantur.

co donec sanarentur. Dixit q; domi- f
nus ad Iosue: † Hodie abstuli oppro-
briũm Aegypti a vobis. Vocatũque g

a ¶ Omnia vitia & peccata Ægyptiorum.

a ¶Id est reuelatio: quia dum in præputio infidelitati. ambulat quisq; per delectum huius vitæ, cæcus est. vbi autem circumcisus fuerit, statim reuelantur ei oculi.

est nomen loci illius Gálgala, vsque
in præsentem diem. Manserunt- h
que filij Israel in Galgalis, & fe- i

Exod. 12.f *Tum qa nor hẽt autoritatẽ de scriptura, q̃ de hac circumcisione nullã facit mentionẽ. Tum qa eis imminebat itineris labor, Aegyptus cogentibus eos exire, et iõ si in dejer to fuit dilata circũcisio p̃p itineratiõnẽ imminẽtẽ, vt videbitur, eadẽ rõne, & fortiori fuisset tunc dilata circumcisio. Item tunc nõ habuerũt tps fermentãdi, eo q̃ Aegyptij co gebãt eos ad exitũ, & ideo multo minus ha buissent tps circũcidẽdi, maxime tãta multitudinem. Ideo aliter dicitur, q̃ hæc circumcisio solẽnis dicitur scda respectũ illius, qua fecit Abraham de mandato domini: quia tunc fuit circumcisus cum omnibus masculis de domo sua.*

Exo. 12.c & f.

† In uia quando egressi sunt ex Aegypto, non fuit circũcisus. nã qua draginta annis ambulauerũt filij Israel per desertum.

b In co. præ. *sic nominatus est locus ille, quia ibi amota sunt præputia a filijs Israel.*

c Vniuer. bel. vi. m. sunt &c. *exceptis tamen illis, qui erant de tribu Leui: vt dictum est. Nu. xiiii.*

d Po. ãt. q na. est. &c. *sequitur:* Incit. *Populus.n. Israel mouebat castra quacunq; hora nubes mouebatur ꝑ̃s eis ducatũ. & quia incertus erat eis motus nubis, iõ dispẽsatiue factũ est, q̃ili, qui fuerunt nati in deserto, remãnserunt incircuncisi vsq; ad tps istud: quia periculosum esset de nouo circuncisos itinere, seu portari in itinere.*

† quòd non.

* sup quã iurauit ipse dominus patribus eorũ, q̃ daret eis terrã.

e Qui añ in. *Ex hoc uidetur, q̃ Deus non tenuerit suũ iuramẽtũ, qa nõ uiderunt terrã ꝓmissionis. Dicendũ, q̃ iuramẽtũ erat cõditionatũ s. si nõ offenderent Deũ tali offensa qua deberẽt morte puniri. Vel dicendum, q̃ si nõ intrauerũt terrã promissionis in ꝑpria ꝑsonis, intrauerunt tamen eã in filijs suis, in quibus quodammodo patres manserunt.*

Obiectio

f Di. do. ad Io. &c. *Istud exponitur duplici ter ab expositoribus nostris. Vno mõ, vt accipiatur opprobrium Aegypti passiue, qd sustinuerãt Aegyptij a filijs Israel exprobrãdo eis, q̃ erãt incircũcisi. Sed hoc nõ videtur rõnabiliter dictũ, qa filij Israel in Aegypto fuerũt subiecti, & in maxima seruitute, vt habetur Exo. i. et iõ nõ est verisimile, q̃ Aegyptijs exprobrarent. Alio modo accipiẽdo opprobrium Aegypti actiue. s. q̃ Aegyptij intulerant filijs Israel. s. opprobrium seruitutis. quia licet in exitu de Aegypto fuerũt liberati a seruitute Aegyptiorũ, tñ ista libertas ꝑfecte fuit declarata, q̃n fuerũt ĩ terra ꝓmissionis: & iõ dicitur, q̃ locus ille vocatus est Galgala, qd̃ sigñat libertatẽ. sed hoc dictũ nõ videtur lr̃ã cõsonũ textui: qa ablatio opprobrij videtur referri ad circũcisionẽ, cum dicitur:* Ho. a. &c. *qa illa die fuerũt oẽs circũcisi. illud ẽt qd̃ accipitur ad ꝓpositũ de sigñatione Galgalæ nõ est verũ, qa nec Hier. nec Remigius sic iterꝑtatur hoc nomẽ, sed aliter, vt videbitur. iõ exponitur secũdum Heb. videlicet, q̃ cũ filij Israel petebãt a rege Aegypti de regno suo egredi, vt habetur ĩ Exo. Aegyptij q̃ cõstellationes obseruabãt dicebãt eis: Miseri quo vultis ire? Ecce cõstellatio cudit effusionẽ ueſtri sãguinis futurã si recedatis. In circũcisione uero facta per Iosue effusus est sãguis populi circũcisi, q̃ effusio nõ fuit eis ad vituperium & malũ, sed magis ad bonũ, quia circũcisio erat signaculũ fidei. & sic exponunt verbũ domini dicẽtis, Ho. ab. op. Aeg. a vo. q. d. effusionẽ sanguinis vestri quam Aegyptij dicebant vobis futuram ad vituperiũ & malum, conuerti ad laudem vestram & bonum per circumcisionem.*

Exod. 1.b

g Voc. est n. Io. il. Ga. *quod interpretatur rota, vel circulatio, qa pelli cula, quæ per circumcisionem absinditur, habet figuram circularem.*

h Ma. &c. *hic agitur de paschæ celebratione, cũ dicitur.*

i Et fece-

¶ runt phase

MORALITER.

✻ & ipsi tanquã lapides viui superædificamini domus spũales.

a Et cir. se. &c. Per hoc ãt q̃ circũcisio facta sub Iosue dr̃ scda, oñ dit, q̃ fuit circũcisiõis spũalis figura. nã circũcisio legalis fuit prima, spũalis ãt scda & vera, & prima fuit huius umbra: Nõ. n. g in manifesto Iudęus est, neq; q̃ in manifesto in carne circũcisio, sed q̃ in abscondito Iudæus, & circumcisio cordis in spũ, non litera.

Allegor.

Rom. 2.d

b Mans fi. &c. & fe. pha. &c. Per phase figuratũ fuit sacrum eucharistiæ, si cut dictum fuit supra diffuse. Exo. xij. & xiij. per hoc igitur, q̃ circuncisi fecerunt phase, significatum fuit, q̃ circuncisi spiritualiter percipere deberent sacramentum eucharistiæ.

✻ *Cum autem*

A ✻ *Et fecerunt. Isid.* Post euangelij circumcisionem statim in
Sup. Iosue c. 6. allegor. loco reuelationis pascha celebrat, et agnus immolat, q̃ tollit
pctã mundi, & deficiẽte mãna typicæ legis, primũ comedit
populus panẽ corporis Christi, quẽ incorrupta repromissio-
nis terra. i. virgo Maria, ptulit, cuius granũ terra cadẽs fructũ
plurimũ attulit. Nota ordinem, positũq;
Iesũ Christo duce p lanaci fluenta trã
simus, & per fidẽ spũali circũcisione sig-
namur, tũc demũ pascha celebramus
i. immolatum Christum credimus pro
salute mundi & crcdentes ttatim pane
dominici corporis paścimur.

a Et comederũt &c. Adam. Qñ uerò exiit
pr̃s de terra Aegypti, portauit ꝑsersũ
Orige. hom. 6. in Iosue posti priae. fc. mẽtũ in uestimẽtis suis. Qd̃ cũ defe-
cisset manna, datũ est eis. Cũ aũt venerũt ad terrã sctãm, & fructus cœperunt
puincię palmarũ, defecit eis manna, & edere cęperũt de fructibus terrę. Tres er
Tres ciborũ species. go spẽs ciborũ gñaliter describuntur.
Vnũ quo vescimur exẽtes de terra Ae
gypti, sed hoc ad parvũ tempus sufficit.
Post hęc aũt manna succedit. Tertiũ ue
rò de terra sancta capimus fructũ, quẽ
de Aegypto portamus nobiscũ. Partia
hęc erudítio scholaris est, vel fortè libe-
ralíũ literatũ, q̃ aliqd iuuare pñt. In ere-
mo verò. i. in huius vitæ statu mãna ve-
Moral. scimur, dũ diuinę legis eruditione eru-
dimur. Qui verò meruerunt terrã ꝓmi
sionis intrare. i. ꝓmissa Xp̃i ꝑseq, edent
fructũ è regiõe palmarũ. Verè.n. fructũ
palmæ inueniet, q̃ deuicto hoste ad ꝓ-
missã pueniet. Quãtacunq̃. n in diuinis
literis intelligamus, multo sublimiora
erũt, q̃ nõ in ęnigmate, sed facie ad faciẽ
videbimus: ga nec oculus vidit, nec au-
1. Cor. 13.c ris audiuit, q̃ ꝓparauit Deus diligẽtibus
Ibid. 2.b se. Si aũt s̃m literã sic accipiaṫ, inuenitur
filij Israel cũ melioribus vterent (mã
na.n. de cœlo accipiebant ex re ꝓmissio
ne) deteriora accepisse, qbus Aegypti de
B ficiẽtibus cibis melior cibus succederat
i. mãna. Quomõ. n. putaṫ meliore cibo
cessante, deteriorem successisse?

b Et uidit uirum Adam. Factũ est cũ esset
Hom. cit circ ca med. Iesus in Iericho respiciens oculis vidit
hoiem stãtẽ ꝫ se, & gladius euaginatus
erat ĩ manu eius. Et accedẽs Iesus dixit
ei: Nr̃ es, an aduersariorum? Respiciens
oculis, vidit pricipẽ militię virtutis Dei,
tanq̃ prius non respexerit, sed tunc cum
principem militiæ dñi visurus esset, quẽ
nõ velut communem hominem vidit,
sed virtutem quandam esse intellexit.
Nec dum certus est, vtrum diuina virtus, an contraria sit, q̃
videtur. ideo ait: Noster es, an aduersariorum? At ille ait: Ego
sum princeps militiæ uirtutis domini: nunc aduenio. Quod
cum audisset Iesus, adorauit, & dixit: Domine quid præcipis
seruo tuo? Idem docet Iesus quod Apostolus: Nolite omni
1. Iohan. 4.a spiritui credere, sed probate si ex Deo est. Cognouit ergo Ie
Allegor. sus non solum quia ex Deo est, sed quia Deus est. Non.n. a-
dorasset, nisi Deũ cognouisset. Quis.n. alius est princeps mili
tiæ virtutum. nisi Christus? Omnis.n cæli militia, siue angeli,
siue archangeli, siue virtutes, siue dominationes, semper om
nia per ipsum facta sunt, & sub ipso principe militant, qui est
princeps principum, & principibus principatum largitur, qui
ait: Esto potestatem habens super decem ciuitates &c. Qui
Luc. 19.c accepto regno regressus est.

c Cecidit Iosue pronus &c. Quæri potest, vtrum angelo se pro-
strauerit, eumque dominum dixerit, an potius quia intelle-
xit Deum esse, intelligens à quo missus fuerit, ipsum domi-
num dixerit, eiq; se prostrauerit.

d Solue, inquit, calciamentum tuum &c. Isid. In Iericho est Iesus.
Sup. Iosue cap 6. Adhuc hostes obtinent ciuitatem, & nondum captam, & tñ
dicit ad Iesum: *Solue, inquit, calceamentum tuum, locus enim.* Quo-
modo Iericho terra sancta est, quæ ab hostibus detinetur?
Sed fortè quocunque venerit princeps uirtutis domini, ſan
ctificat locum. Ego amplius audeo & dico: vbi stabat Moy-
ses per seipsum, locus non erat sanctus, sed præsentia domi-
ni, qui erat cum eo sanctificauerat locum. Ideo dicitur ei: Lo
cus in quo stas, terra sancta est &c. Nos verò si vita, & merti-
Exod. 3.b tis accedamus ad Deum, & digni efficiamur, vt adsistat no-
Moral. bis Deus: dicetur nobis, vt soluamus à pedibus animæ no-
strę

strę, si quid in eis est mortalis vinculi shi sunt. n. pedes quos la C
uit Iesus, quos nisi lauerit, non habebimus partem cum illo.
Si ergo ab aĩa nr̃a & sensib. oẽ vinculum mortalis culpæ *Iohan. 13.a*
absoluimus, ꝓtinùs libenter adhæret nobis, & adsistit Deus.

☞ *Iericho*

NIC. DE LYRA.

¶ runt phase. *i. immolationem, uel pascha lis.*

a Quartadecima die mensis. *s. primi.*

b Ad uesperum. *Hic enim erat dies, & hora huius immolationis, secundũ qd̃ habetur Exo.* *Exod. 12.a*

c Et azymos panes. *Talibus enim panibus debebant uti septem diebus, ut habetur ibidem.*

d Et polentam. *In Hebraeo habetur* מלוי *calmi, id est, tostum sar. In solennitate enim pascha li fiebat oblatio de granis nouis excussis de manipulo per confricationem, ut dictum est supradicto. cap. & de talibus poterat comedere populus, postquam primitiæ erant oblatæ.*

e Defecitq; man. *quia non erat data a Deo, nisi in suppletionem victualium deficientium, vt patet in Exodo.* *Exod. 16.c*

f Cum autem. *Hic consequenter ponitur populi confortatio per apparitionem Angeli ipsi Iosue, qui erat dux populi. cum dicitur,*

g Et vidit. *i. Angelum in specie uiri.*

h Euaginatum. *quasi paratum ad prælium.*

k Noster es. *Ignorabat adhuc eũ esse angelũ.*

l Qui respondit nequaquam. *supple sum ad uersariorum.*

m Sed sum princeps. *Exercitus autem Israel hic uocatur exercitus domini, quia à domino mittebatur ad faciendam vindictam de iniquitatibus habitatorum terræ Chanaan.*

n Et nunc venio. *ad adiutorium uestrum. Dicunt autem Hebræi, quod iste fuit Michael, & rationabiliter, eò quod Danieli fuit dictum.* *Dan. 10.c*

o Cecidit Iosue. *ad faciendum ei reuerentiam, ex quo cognouit esse Angelum.*

p Adorans ait. *adoratione diuina.*

q *Quid* Dominus meus loquitur ad. *q. d. Obedire paratus sum.* D

r Solue calceamentum *Simile verbũ dictũ fuit Moysi in apparitione sibi facta in rubo.* *Exod. 3.b*

s Locus enim in quo stas, sanctus est. *propter apparitionem angelicam sibi factam.* *Act. 7.d*

¶ Iericho

MORALITER.

✻ *f Cum autem esset Iosue in agro.* Iste fuit Angelus apparens in specie viri, & signat Iesum Christum, qui fuit ab instanti suæ conceptionis vir perfectus virtutibus, & scientijs. Ierem. 31. Nouum creauit Dominus *Iere. 31.d*
super terram, fœmina circundabit virum.

i Tenentem. scilicet sententiam iudicij irrefragabilem. Pater omne iudicium dedit filio. *Iohan. 5.d*

m Sed sum. i. populi Christiani, licet enim princeps sit non solum *allegor.*
omnium hominum. sed etiã angelorum, tamen specialiter dicitur
esse princeps populi Christiani tanquam ab eo denominati.

n Et nunc venio. Hæc enim apparitio facta fuit post populi circuncisionem, & phasę celebrationem, ad significandum, quòd ho *Moral.*
minibus spiritualiter circuncisis & eucharistiæ sacramento munitis, apparet Christus per speciales illuminationes, & eos confortat contra dęmonum tentationes.

In c. 5. Iosue ubi dicitur in postil. Ideo aliter dicitur, q̃ hæc circuncisio solennis dicitur secunda respectu illius, quam fecit Abraham, ut habetur Gen. 17.

ADDITIO.

¶ *Expositio hæc non consonat literæ. Nã in illa circumcisione generali, quam Abraham fecit cum omnibus masculis de domo sua, nullus filius Israel fuit circumcisus, nec etiam Isaac, qui nondum erat natus, nec etiam conceptus prout patet in xc. cap. Gen. Sed cum in circumcisione facta per Iesue. de qua agitur in iv. ca. expresse dicit litera: Circuncidesecundo filios Israel. oportet quod ly secundo, referatur ad aliquam circumcisionem generalem seu solennem, quæ in filus Israel fuisset facta, non ad illam de Abraham. in qua nullus filiorum Israel circumcisus fuit. & ideo opinio Hebręorum in loco hoc tenenda est, saltem in parte, & si non in toto. Ad cuius euidentiam attendendum est, quod si ly Israel à Aegypto exsientes no oẽs circũcidebãtur ĩ octauo die, sicut fuerat præceptum Abrahę sed ex quacunq; causa seu occasione prolon- Ibid. d*

gabant paren-

Exod. 4.e

Exod. 12.g

Exod. 4.c & Nu. 9.c

Gen. 17.b

Exod. 4.e

Exod. 12.g

Exod. 4.f

Circumcisio secunda.

D

Esai. 58.a

2. Tessa. 2.b

Moral.

A Gabant parentes circuncidere pueros suos, prout ponit postil. Exo. xii. in fin. ubi de Israelitis in Aegypto existentibus expresse dicit, q. Iudæi in Aegypto existentes, nimis inordinatè amantes pueros suos, dimittebãt eos incircũcisos, timẽtes ne ex circumcisione mors, vel infirmitas eis accideret, hæc in postil. Cuius signum est, q. filius Moysi circumcisus fuit à matre sua in itinere, ne occideretur Moyses ab angelo propter peccatum incircumcisionis filij, Exod. iiii. Præsumendum est ergo cum Moyses omittebat ritũ circumcisionis, saltem quo ad tempus, quòd cæteri Israelitici minus docti similiter fecissent. Cum igitur in principio mensis primi proximo præcedentis exitum Israel de Aegypto, præceptum fuit Moysi de acceptione agni paschalis, & eius immolatione: de cuius ritu, & religione erat, vt incircumcisus non vesceretur ex eo, Exo. xij. cõsequenter dicendum est, q. in Aegypto imminente tẽpore paschali fuit facta circumcisio generalis omnium filiorum Israel, qui ex aliqua causa (vt præmittitur) circumcisionem omiserant, respectu cuius hæc circumcisio per Iosue facta secunda dicitur, quia inter illas duas nulla intercessit alia circumcisio, de qua mentio fiat, præsertim cum litera in hoc capite dicat, quòd populus natus in deserto incircumcisus fuit. Dicere ergo, q. illa circumcisio in Aegypto celebrata fuit in eadem nocte, qua percussa fuerunt primogenita Aegypti, ut Hebræi dicunt, fictitium est, & non habet aliquam autoritatem, nec verisimilitudinem propter rationes allegatas a postil. Sed dicere, q. imminente tempore paschali, specialiter post principium primi mensis, & vsque ad. xiiij. eiusdem, quia fuerunt filij Israel in magna multitudine propter solemnitatẽ paschalẽ proximo venturam, circumcisio facta sit, est omnino necessarium. Quod autem obiicit postil. de hoc, quòd non fit mentio in scriptura de circumcisione Aegyptiaca, non videtur valere. Nã etsi non fiat expressa mentio sit tamen tacita, vt patet ex dictis. Quod etiam obicit de impedimento itinerationis, valeret si in eadem nocte, qua egressi fuerant, circumcisi fuissent, quod non dicitur, sed per aliquos paucos dies anticipauerunt: fiebant enim horam & diem egressionis suæ ex reuelatione diuina, vt patet in litera: vnde & poterant anticipare per tempus, quod sufficeret ad eorum sanationem, secus in deserto, vbi tempus itinerationis pendebat ex reuelatione nubis sibi ignota, vt patet Exo. & in pluribus aliis locis. Idem dicendum ad tertiam rationem, quam facit postil. quæ procederet, si nocte egressionis fuisset facta circumcisio, & non aliter.

Exod. 4.c & Nu. 9.c

REPLICA.

IN cap. v. Iosue cum postil. exponeret, circumcisionem hic Iosue mandatam esse secundam respectu eius, quæ fuerat Abrahæ mandata. illa enim fuit prima, ista secunda. Burgen. se opponit motus debilibus rationibus, asserẽs q. prima non fuit circumcisio filiorum Israel, quia nullus tempore Abrahę fuit filius Israel. & ideo ista, quæ est filiorum Israel non potest respectu illius dici secũda. Hic dico, q. quamuis tempore institutionis, nec Israel, nec aliqs eius filius fuit: ipsa tamẽ circumcisio fuit pro filiis Israel instituta, & nõ solum pro filiis, sed pro uolentibus C
riuis eorum coniungi, prout expresse dicitur Ge. Illud autem qd Bur. pro colore suę opinionis addit, fictitiũ videt videlicet, quòd Iudęi in Aegypto existentes non circũcidebant pueros suos. Nõ enim verisimile est, Deum illius populi tantam curam habuisse, & eum suum primogenitum nominasse, si hęc transgressio circũcisionis in populo fuisset, vt fingit Burg. Nec valet quòd de postilla. Exo. xij. allegat. Nam postilla. nõ dicit expresse, quòd Iudęi, sed qd aliq Iudęi nimis inordinate filios suos amãtes, dimittebãt eos incircumcisos, timentes ne ex ipsa circuncisione mors uel infirmitas accideret. Illos igitur, si qui vsque ad exitum Aegypti incircũcisi remanserant, antequã manducarent pascha, circuncidi oportebat. Et quia pauci, vel nulli fuerũt, idcirco cum in ritu mandationis paschę fieret mentio de circuncisione, non dicitur de in circuncisis filiorum Israel, sed seruorum, peregrinorum, & alienigenarum, qui incircuncisi ad mãducationem paschę non debebant admitti: quia eadem lex in hoc ritu esse debebat colono & indigenę, vt dicitur ibidem. Si igitur aliqui Iudæi ex causis inordinatis circuncisionem distulissent, & eam ante exitum de Aegypto fecisset, talis circũcisio fuisset priuata, & particularis, nec specialiter mãdata, nec solenniter executa, sicut primo tpe Abrahę, & sẽdo in colle præputiorũ, de quo hic dicitur. Quod autem Bur. allegat de Moyse, qui circuncisionem filii sui distulit, hic locũ nõ habet: quia non amore inordinato, nec ex contemptu, sed timore vxoris, & ad eam pertinentium incircuncisorum fecitiõ existens in via circuncisus est illo timore cessante. de qua materia uide supra. Nec Burgen. bene se habet in solutione argumenti postil. Nã ipse declinat argumẽtum postil. quo arguit, quòd in scriptura nõ fit mentio de solẽni circuncisione, uel mãdata, uel facta in Aegypto, quæ poset dici prima, respectu cuius hæc dicatur secunda. Hoc. n. argumẽtum apud Bur. sæpe reputatur Achilles, quia semper arguit ab autoritate negatiue. Sed Burg. soluendo dicit illius circuncisionis fieri tacitam mentionẽ, quod'tñ falsum esse ostensum est supra, quia potius ibi filii Israel excluduntur, q̃ includuntur: cum tamen in tali respectu primi, & secundi oporteret fieri expressam mẽptionem. Vnde ad satisfaciẽdum Burg. & suorum amatorũ contentioni: pt dici, quòd ly scdo, dẽt referri ad solennẽ præceptionẽ ipsius circuncisionis, quæ primo fuit facta Abrahæ, vt patet Gen. xvij. Scdo hic Iosue. v. nec legitur Deus alibi de circũcisione solẽne mãdatũ dedisse, nisi ibi & hic. Constructio igitur litera sic: Circuncide filios Israel. subintellige, circuncisione secũdo mandata, quæ primo fuit mandata Abrahæ. Huic constructioni consonat, quod sequitur. Hæc autem est causa secundæ circuncisionis, & non additur filiorum Israel, ad innuendum, quod est circuncisio secundo solenniter mandata. Per hoc tollitur argumentum per Burgen. hic factum. D

pro

GLOSSA OSDINARIA CAP. VI.

Sup. Iosue cap. 7.

Allegor.

Lu. 10.c

2. Cor. 15.g

Diuisio.

TEricho aut. Ista. Circundatur Iericho, & expugnari eam necesse est. Gladius non educitur aduersus eam, arcus, vel aries non dirigitur ad eam, nõ dirigitur ad eam, nec tela vibrantur: tubæ tñ sacerdotib. adhibentur & in his muri Iericho subruuntur. Iericho hunc mundũ significat. vñ. Hõ qdã descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones. Forma erat Adæ qui de Paradiso in huius mũdi exilium trusus est. Cęci quoq; qui erant in Iericho, quos illuminauit Deus, significabant eos, qui in hoc mundo cæcitate ignorantiæ pmebant. Iericho ergo. i. mundus, castra est, ꝓsũmatio. n. seculi iãdudũ sanctis uoluminib. vulgata est, ꝓsũmatio aũt fiet tubarũ uocib. vñ Apostolus: Canet enim tuba, & mortui qui in Christo sunt resurgent primi, & ipse dominus in iussu & in uoce archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo. Tunc ergo Iesus cum tubis vincet Iericho, & prosternet eam, ita ut ex ea sola meretrix saluetur, & omnis domus eius. Veniet ergo Iesus & in voce tubarũ. Sed iam nunc oremus, vt veniat, & destruat mundum eũ, qui in maligno positus est: & omnia q̃ in mundo posita sunt: quia oẽ quod in mũdo est, ꝓcupiscẽtia carnis est, & concu-

NICOLAVS DE LYRA. CAP. VI.

Diuisio.

IEricho autem. *Hic incipit secunda pars p. incipalis huius libri de conflictu, & acquisitione terræ. & primo de acquisitione Iericho, secundo de acquisitione Hay. ca. viij. tertio de debellatione quinque regum x. c. quarto de debellatione plurium regum simul congregatorum, ca. xi. Prima diuiditur in duas partes. s. in partem principalem, & incidentalem. secunda incipit in prin. vij. cap. Circa captionem Iericho primo docetur modus captionis. secundo subditur actus executionis, ibi: Cumque Iosue verba fi. &c. Circa primum sciendum, quod dominus docuit Iosue de modo captionis*

do capti nis, & Iosue denuntiauit populo. Et patet litera paucis exceptis quæ exponentur.

b Et nul. *ad auxiliandum inclusos in ciuitate.*

c Aut egredi. *ad fugiendum p. o sua salute.*

d Dixique. *Dicunt aliqui & probabiliter, quòd dominus docuit Iosue per angelum sibi apparentem, vt dictum est, de his quæ sequuntur. scilicet de modo ca*

¶ *piendi ciui-*

CAP. VI.

a ¶ Mundus

TEricho autem clau[a] sa erat atq; munita, timore filiorum Israel, & nullus ingredi audebat, [b] aut egredi. Dixitq[c]ue Dominus ad Iosue: Ecce dedi in manus

a ¶ Mundana affutia vel astructa.

¶ Paret.

¶ Christum. ¶ Potestatem.

MORALITER.

a Iericho autẽ. Per Iericho ciuitas diaboli significatur, quæ dicitur clausa per obstinationem in peccatis, & munita contra fidem & mores sophisticis argumentis. Iosue uerò, per quem signatur Christus, non solum in gestis, sed ẽt in nomine (vt dictũ est supra) contra ciuitatem istam ordinat exercitum, in quo sunt sacerdotes portantes arcam domini, per quos significantur doctores in scribendo, & docentes in scholis, sacram scripturam exponendo, quæ bene per arcam significatur. nam in ea diuina mysteria continẽtur. Fuerunt etiam ibi septem alij sacerdotes concrepantes buccinis, per quos significantur prædicantes populis Esai. Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Per septem tubas possunt intelligi septem uirtutes, quæ prædicantur ad destruendum septem uitia contraria. Septem diebus clangendo circuierunt, & quia totum tempus septenario dierum reuoluitur, ideo per hos septẽ dies totus decursus tpis, in quo ciuitas Dei pugnat cõtra ciuitates diaboli, significantur. Septimo verò die fit septies circuitus, ad significandũ, q̃ ĩ septima ætate mũdi fieret fortior cõflictus, q̃ iã factus fuit tpe martyrũ, & adhuc fortior erit tpe Antichristi. Qũ aũt ĩ vltimo circuitu fit ciuitatis casus, signũ est ipsius Antichristi finalis interitus. Quẽ dñs Iesus interficiet spiritu oris sui per hoc aũt quod Raab cũ suis propter conseruationem exploratorum seruatur, significatur quod aliqui qui fuerunt de ciuitate diaboli, propter opera miæ finaliter saluantur, & in ciuitate Dei reponuntur.

2. Cor. 11.c

Sup. Iosue cap. 7. Allegor. a Lyranus

Tuba apostolice

† Septem

1. Cor. 15.d

Origen. Hom. 7. in Iosue Ruinam in princ.

1. Io. 2.c Roma. 12.a

Diuiso

Nume. 10.c

† clãgebãt

† mane

Esai. 58.a

a Cumq; *Ista. Adam.* Iericho tubis sacerdotũ subruitur: ut. n. tubarũ clãgor ĩcrepuit, deiecti sunt muri. Robur. n. mundi & munimenta facerdotalibus tubis videmus esse destructa, cultũ. s. idolorũ, fallaciã diuinationum ministratam arte dęmonum commẽta augurum, aurũ spicum, & magorum, q̃bus oĩbus velut murus ambiebatur mundus. Insup diuersis philosophorũ dogmatibus, & eminẽtissimis assertionibus, & disputationibus, velut pceris, & robustis turribus firmabat. Sed veniẽs, Iesus Christus misit sacerdotes i. apostolos suos portãtes tubas ductiles, prædicationis s. magnificam celestẽq; doctrinam. Sacerdotali tuba primus in euãgelio suo Matthęus increpuit. Marcus quoq; & Lucas, & Iohãnes his tubis cecinerũt. Petrus duabus epistolarũ suarum pſonat tubis. Iacobus quoq;, & Iudas, & Iohannes tuba canũt p epłas suas: & Lucas apostolorũ gesta describens. Nouissimus Paulus quatuordecim epistolis fulminans, quasi tubis muros Iericho subuertit, & omnis idololatriæ machinas, & philosophorũ dogmata.

b Sicq; *ciui. Adam.* Custodite vos ab anathemate ne forte cõcupiscatis & tollatis ab anathemate, & faciatis castra filiorũ Israel anathema, &

a ¶ Mundum. b ¶ Principẽ huius mundi. c ¶ Dæmones vel quosli bet in seculo potentes.

tuas Ierichõ, & regẽm eius, omnẽsq; fortes uiros. Circuite urbem cuncti bellato

a ¶ Prædicatores.

res semel p diem: sic facietis sex diebus.

a ¶ Consummation. seculi dudũ sanctis voluminibus uulgata est.

Septimo autem die sacerdotes tollent septem buccinas*, quarum usus est in iubileo, & præcedent arcam fœderis. Septiesq; circuibitis ciuitatem, & sacerdotes clãgent buccinis. Cumq; insonuerit uox tubæ longior atq; cõcisior, [a] & in auribus uestris increpuerit, clamabit omnis populus uociferatione

¶ Quæ modo sonat, modo tacet.

a ¶ Quis in consummatione mundi canet tuba, & mortui qui in Christo sunt resurgent primi, & ipse dominus in tuba Dei descendet de cælo.

maxima, & muri funditus corruẽnt ciuitatis, ingredienturq; singuli per locum contra quem steterint. Vocauit ergo Iosue filius Nun sacerdotes, & dixit ad eos: Tollite arcã fœderis, & septem alij sacerdotes tollant septẽ iubileorum buccinas, & incedant ante arcã domini. Ad populũ quoq; ait: Ite, & circuite ciuitatem, armati prędicẽtes arcã Dñi. [b] Cumq; Iosue uerba finissẽt, & septem [c] sacerdotes septem buccinis clangerent ante arcam fœderis domini, omnisq; præcederet armatus exercitus, reliquũ uulgus arcam sequebatur, ac buccinis [d] omnia † concrepabant. Prędeperat autẽ Iosue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur uox uestra, neque ullus sermo ex ore uestro egredietur, donec veniat dies, in quo dicã uobis: Clamate, & uociferamini. Circuiuit ergo arca Domini ciuitatem semel per diem, & reuersa in castra mansit ibi. Igitur Iosue † de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini, & septẽ ex eis septem buccinas, quarũ in iubileo usus est, præcedebantq; arcam Dñi ambulantes atq; clangẽtes, & armatus populus ibat ante eos, vulgus autẽ reliquũ sequebatur arcã, & buccinis psonabat. Circuierũtq; ciuitatem scdo die semel, & reuersi sunt in castra. sic fecerũt † sex diebus. Die aũt septimo diluculo [e] consurgentes, circuierũt urbẽ, sicut dispositũ erat, septies. Cũq; septimo circuitu clãgerẽt buccinis sacerdotes, dixit Iosue ad oẽm Israel: Vociferamini: Tradidit. n. uobis Dñs ciuitatẽ. Sitq; ciuitas hęc [h] anathema, & omnia, q̃ in ea sũt Dño sola Rahab † meretrix uiuat cũ uniuersis

a ¶ Alij, tubicine.

a ¶ Mundus.

a ¶ Vt nullus sibi quicquam accipiat.

a Gentile. ad fidem conuersi, qui prius meretricebãtur cũ idolis.

Tom. ij.

b ij

¶ toribus

E & huiusmodi obseruant, castra domini polluūt, & populum Dei vinci faciunt. Modicum enim fer. tot. mas. cor.

2. Cor. 15. b Orige. Hom. 7. in Iosue post princ. Psal. 65. a Ibid. 88. c Ibid. 111. a Matt. 5. a

a *Iugiter.* Idem: Omnis populus dicitur vlulasse vlulatu magno. Vel secundum alios, iubilasse iubilo magno. De hoc iubilo dicitur: Iubilate Deo omnis terra. & alibi: Beatus populus qui scit iubilationem. Nō dixit, qui operatur iustitiam, vel quasi mystice rias: sed qui scit iubilationem. In ijs timor domini facit bonum vel beatum, sed vnum tantum hominem. Beatus enim, inquit, vir qui timet dominum. Alibi etiam plures fiunt beati, sicut pauperes spiritu, vel mansueti vel pacifici, vel mundi corde. Hæc autem beatitudo profusa, vniuersum populum beatificat. Squi scit iubilationem. Vnde videtur mihi ista iubilatio quendam cōcordiæ & vnanimitatis significare affectum, qui si incidat in duos vel in tres

Iohan. 14. b Christi discipulos, omnia quæcunque petierint in nomine saluatoris, fiēt eis. Si autem tanta fuerit beatitudo vt omnis populus vnanimis maneat, idem dicat eodem sensu, eadem sententia, tali populo eleuante vnanimiter vocem,

Act. 1. b. & 2. a fiet quod in Actibus apostolorum scriptum est: Quia terræmotus magnus factus est, ubi vnanimes orabāt apostoli cum mulieribus, & Maria matre Iesu. & hoc terræmotu cadent omnia terrena, & mūdus ipse subuertetur. Ad hoc

Num. 16. g Iesus exhortatur dicens: Cōfidite, ego vici mūdum. Illo ergo duce à nobis uictus est mundus, & muri eius collapsi sunt. quibus etiā hoīes seculi nitebant.

b *Et clangen.* Vnusquisque nostrum debet hæc in semetipso complere. Habes in te Iesum ducem per fidem. Fac tibi tubas ductiles ex scripturis sanctis, inde duc sensus, inde sermones: ideo .n. tubæ ductiles dicuntur. In ipsis cane i. in psalmis, in hymnis, in canticis spiri-

F tualibus. Sin talibus cecineris tubis, & septies arcam testamenti circuntuleris .i. si legis mystica præcepta ab euāgelicis nō separes tubis: si ēt iubilationis cō sensū de temetipso exigas .i. si cogitationū & sensuum tuorum populus cō cordem semper, & cōsonam proferat uocem, & si non aliquando uerum dicas, aliquando adulando mentiaris: si non mō blandus remissione, mō trucu lētus iracūdia, & si nō intra te caro cō-

Galat. 5. c cupiscat aduersus spiritū, & spiritus aduersus carnē, uocē iubilationis emitte, quia tibi uictus est mundus. Hinc Paulus dicebat: Mihi autē absit gloriari, nisi in cruce D. nr̄i Iesu Christi, p̄ quē mihi mūdus crucifixus est, & ego mūdo.

Ibid. 6. c c *Muri illico.* In aduentu Iesu muri Iericho subuerti sunt, in aduentu Christi uincit mūdus. unde Pau. Quod erat p̄ rium nobis tulit de medio, affigens illud cruci, & exuēs principatus, & ptātes, traduxit libere, triumphās eos in li gno crucis. Ex his uerbis intelligo, q̄ ui dētes pugnā Iesu cęlestē uirtutes, principatus & ptātes, alligatū fortē, & uasa eius diripi, increpuerit cęlestibus tubis,

Matt. 12. c q̄ alligato principe mūdi uictus est mūdus, & uocē iubilationis i triūpho X̄pi cælestis exercitus dedit. Vere ergo libe ratus est ppl's gentiū, q̄ hāc iubilationē nouit, & mysteria agnoscit & credit.

Origen. ubi supra circa med. d *Ingressique iuuenes edu. Adam.* Rahab meretricē & omnem domū patris eius

NIC. DE LYRA.

¶ *torijs destructa. aurum vero & argentum, es & ferrū, quę inuenta fuerāt ibi, fuerint reseruata, & Domino consecrata: ita q̄ de cętero non possent humanis vsibus applicari: sed ad faciendum inde illa, quæ erant necessaria ad cultum Dei. Iericho enim fuit prima ciuitas capta a filiis Israel, & speciali miraculo: ideo Iosue conuenienter eam posuit sub anathemate, aliqua destruendo omnino in signum diuinæ iustitiæ: & aliqua, quæ poterant venire in prædam bellantium Domino consecrando tanquam primitias prædarum, sicut & de fructibus animalium & terræ dabantur primitiæ. Sic autem non fuit de præda Hai, & aliarum ciuitatum, vt dicitur infrà. Cauete ne de his, quæ præcepta sunt vobis quippiam contingatis, per auaritiam accipiendo aliquid de illis, quæ debebant destrui & combiri, vel de his, quæ debebant Domino consecrari.*

qui cū ea in domo sunt: abscondit.n. nuntios, quos direximus. Vos autem cauete, ne de his, quæ ¶Id est nihil mundanum vobiscum in ecclesiam deferatis. præcepta sunt, quippiā contingatis, & sitis præuaricationis rei, & omniā castra Israel sub peccato sint, atq; turbent. Quicquid aūt auri aut argenti fuerit, & uasorū æneorum, ac ferri, Domino cōse cretur, repositū in thesauris eius.

¶Iubilante.

a Igitur omni populo uociferāte, b & clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis uox sonic ¶Cultus idolorum falsitas diuinationis, & huiusmodi tusque increpuit, muri illico corruerunt, & ascendit unusquisque per locum, qui contra se erat. Ceperuntque ciuitatem, & interfecerunt omnia, quæ erant in ea, à uiro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. Boues quoque & oues, & asinos in ore gladij percusserūt.

b Duobus autem uiris, qui explo- b ratores missi fuerant, dixit Iosue: Ingredimini domum mulieris † meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut c illi iuramento firmastis. Ingressiq; iuuenes eduxerunt Rahab, & parentes eius, fratres quoque & cunctam supellectilem ac cognationem illius, & extra castra d Israel manere fecerunt. Vrbem autem, & omnia, quæ inuenta sunt in ea, succenderunt, absque auro & argento, & uasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt. Rahab uerò meretricem, & domum patris eius, & omnia quę habebat, fecit

a ¶Quia rami de oleastro excisi inserti sunt in radicem pinguedinis oliuæ.

Iosue uiuere, & hābitauerunt f in medio Israel usque in præsentem diem, eo quòd abscon derit nuntios, quos miserat, ut explorarent Iericho. In tempore illo imprecatus est Iosue, dicens: Maledictus uir coram Domino, qui suscitauerit, & ædificauerit ciuitatem Iericho. In h primogenito suo fundamenta illius iaceat, & in nouissimo i liberorum ponat portas eius.

A Q viuificauit Iesus, & adiecta est ad Israel usq; in hodiernum diem &c. Quo usq; in hodiernum diē adiecta est? Hoc .n. moris est sanctæ scripturæ, dicere de his, q̄ usq; ad finem uitæ vel seculi permanent. ut hic est pater Moabitarum usq; in hodiernum &c. i. usq; in finem seculi, & diffamatus est sermo

† vel fama iste apud Iudæos usque in hodiernum diem. i. quādiu stat seculum. Rahab uero quo adiecta est domui Israel usq; in hodiernum diem? An matri posteritas ascribitur, vt videatur in sobole seruari, an magis intelligendū est, q̄ vere Israel sociata est usq; in ho

Rom. 11. c diernum diem? Ramus enim oleastri apponitur. i. inseritur in radicem oliuę bonæ, & adiungitur Israel usq; in hodiernum diem, quia in illorum radice nos ex gentibus assumpti, qui aliquando meretricabamur lignum, & lapidem pro Deo colentes, facti sumus per fidem Christi surſum. ille autem populus

Fuit ergo dñs cum Iosue, & † nomē eius uulgatum est in oī terra.

pro incredulitatem deorsum. Qui .n. in se hēt Christū, C quiest caput oīm, efficitur in caput: illi aūt qui negauerūt eū, facti sunt in cauda: & qui erant primi, facti sunt nouissimi.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *cussionis, qui circumitus debet fieri septem vicibus i. perfectē: quia perfectio numero septenario designatur. qui enim conuertitur de culpa ad gratiam, debet diligenter & perfectē discutere propriam conscientiam. Quicquid autem in hac ciuitate reperitur saluti cōtrarium debet interimi. Quod autem inuenitur ibi auri philosophicæ sapientiæ, argenti eloquentiæ, vasorum æneorum idest naturalis industriæ, quæ valet ad multa: sicut & vasa ferri. i. corporalis, & temporalis potentiæ: debet Domino consecrari. i. de cætero bonis actibus applicari. Rahab cum suis propter opus pietatis saluatur: quia secundum dictum saluatoris, Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequ. &c.*

Matth. 5. d

GLOS. ORDI. CAP. VII.

Orige. Hom. 7. in Ios. circ. med. Num. 16. d Moral. G Ilij autem. sequitur.

Iratusque est. Adaman. Non otiosè transcurrendum est, q̄ vno peccante ira super oēm pp̄lm venit. Hoc accidit, q̄n sacerdotes, qui populo p̄sunt, erga delinquentem benigni videri volunt, & verentes peccantiū linguas, ne forte de eis male loquant: sacerdotalis

2. Tim. 5. d 1. Cor. 5. b seueritatis immemores, peccantē corā oīb. nolunt publicè arguere, vt cæteri timorē habeant: nec malū auferūt ex se ipsis, nec tradūt hmōi sathanæ i intetiū carnis, vt spūs saluus sit: & dū vni parcūt, vniuersę ecclesię moliunt interitū. Ex una .n. oue morbida grex vniuersus in ficit. Obseruemus ergo nos inuicē, & vniuscuiusq; conseruatio nota sit, maxime sacerdotib. & ministris. Oēs .n. vnū

Gal. 5. d corpus sumus ī Xp̄o. Tu q̄ p̄sides, huius corporis oculus es, vt oīa circunspicias, & oīa ventura præuideas. Pastor es: oui culas Dñi uides ferri per p̄cipitia, & per

B p̄rupta pendere: non occurris, non re uocas saltē, nec clamore deterres? Hęc non iō dicimus, ut pro leui culpa aliqs abscindat: sed si forte monitus, uel correctus semel, iterum & tertio non emē dat, vtamur medici disciplina. Si oleo

Matth. 5. a p̄unximus, si emplastris mitigauimus, malagmate molliuimus, nec tamen ce dit medicamentis tumoris duritia, solū supest remedium resecandi: vn̄. Si manus tua scanda.te, abscinde eā, & p. abs te. hoc est, q̄ dr̄: vt ego q uideor tibi manus esse dextera & presbyter noīor, & verbum Dñi p̄dicare videor, si aliqd cō tra euangelii regulā gessero, ut scandalum ecclesiæ faciam. in huius consensu vniuersa ecclesia cōspirās excidat me, & proiiciat a se. expedit. n. tibi ecclesiæ

Quæstio Deut. 24. c in qq. ue. se. q. 8. l. 6. to. 4. absq; me manu tua, qua male agendo scandalum feci, introire in regnum cœlorū, q̄ mecū ire in gehennā. Aug. Quæri solet qūo iuste propctis alterius in alios vindicet, cū in lege dictū sit, Nec patres

CAP. VII.

Ilij autem Israel præuaricati sunt mandatum, & usurpauerunt de anathe- a q̄n Paralipomenon Acharin Iosue Achan, uel Achor. mate. † Nam Achān, filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda tulit aliquid de anathemate.

a Iratusque est Dominus contra fi d lios Israel. Cumque mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai, quę est iuxta Bethauen ad orienta f lem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascendite, & explorate terrā. Qui præcepta complentes, explorauerunt Hai: & reuersi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo, vel tria millia uirorum p dant, & deleant ciuitatem. Quare omnis populus frustra uexabitur contra hostes pauciſſimos? Ascenderunt ergo* tria millia pugnatorum. Qui statim terga uertentes, percussi sunt à uiris urbis Hai, & corruerunt ex eis* triginta & sex homines, p̄secutique sunt eos ad-

e Cumq;. *Hic describitur p̄cti perpetrati cognitio. & primo in generali. secundo in spāli, ibi: Surge sanctifica populum. Circa primum sciendū, q̄ genus p̄cti in generali fuit cognitū per diuinam reuelationem ad preces Iosue. & iō circa hoc sic proceditur, quia primo ponitur deprecationis occasio. secūdo ipsa deprecatio, ibi: Iosue vero. tertio Domini respōsio ibi: Dixitq; Dominus. Circa primū sciendum, q̄ occasio deprecationis fuit, eo q̄ filij Israel missi a Iosue contra ciuitatē Hai fuerūt debelati, & veliq de populo in timore positi, & per cōsequēs periculo expositi, vt patet in litera, Præmittitur tamē situs ciuitatis, cū dicitur.*

f Quæ est. *Dicit aliqui q̄ eadem esī ciuitas Bethel & Bethauen. sed vocata esī Bethel a Iacob, eo q̄ vidit ibi scalam, vt habetur Gen. vbi dicitur: Appellauitq; nomē vrbis Bethel, quod interpretatur domus Dei. Sed postea vocata esī Bethauē. i. domus idoli, eo q̄ Ieroboā posuit ibi vitulum aureū a populo adorandū, vt habetur. in Reg. Primum autem, quod hic dicitur. s. q̄ sit eadē ciuitas Bethel et Bethauē, bene esī verisimile: tū quia in textu idē situs determinatur vtriusq;; tum quia hoc dicit Rabi Sa. in com. suis supra cap. x. Ose. super illud uerbum: Vaccas Bethauen coluerunt. Sed secūdum non videtur uerum. s. q̄ notata sit Bethel à Iacob, quia illa ciuitas quam sic notauit Iacob, esī eadem ciuitas cum Hierusalem, secundum quod dicunt cōiter Doctores, prout diffusius fuit declaratum Gen. xxviij. Illa autē Bethel, de qua sit hic mentio, esī longe sita à Hierusalē, vt patet per descriptionē terræ sanctæ, & sic non esī eadem. Itē quia ut habetur iij. Reg. ad hoc posuit Ieroboam vitulum aureum in ista Bethel, ne populus Israel iret in Hierusalem ad adorandū Dominū. et sic patet propositū. Similiter quod dicitur, q̄ notata esī Bethauen, eo quod Ieroboam posuit ibi idolum, uidetur aliqualiter extraneum. Quia Iosue scripsit istum librum, à tempore vero Iosue vsq; ad tēpus Ieroboam fluxerunt anni quingenti, vel ¶circiter. quia*

1. Reg. 12. g 3. Reg. 12. g * fermè

MORALITER.

✻ a *Filij au.* Sequitur.

c *Nam Achan filius Charmi &c.* Sic .n. debet scribi, quia sic scribitur in Hebræo. Per Achan qui tribulator interpretatur, & erat de filijs Israel, qui propter eius peccatum fuerunt tribulati, significatur malus religiosus, propter cuius malitiam alij religiosi inculpātur, & hoc significatur per hoc quod dicitur,

Filij autem. Licet solus Achan fuerit præuaricatus. De isto dicitur, q̄ furatus fuit regulam auream. Regula vero beati Frācisci aurea dicitur, & similiter regulæ aliorum religiosorū. eo q̄ inducūr ad charitatem Dei, & proximi, quæ per aurum signatur, eo quod sicut aurum inter metalla pretiosius est, sic charitas inter uirtutes. Maior autem horum est charitas. Hanc autē regulam auream furatur malus religiosus. Nam furtum est cōtrectatio rei alienæ inuito domino, Dominus autem regulæ religiosæ conuenienter dicitur institutor ipsius. s. beatus Benedictus, Franciscus, & sic de alijs. Malus autem religiosus frangendo regulam, contra voluntatem institutoris tractat eam. Sic̄ vestem furatur, nam indigne portat habitum religionis sanctæ. Et argentū operit humo. Per argentum intelligi potest quælibet gratia gratis data. s. scientia, eloquētia, & hmōi: quæ malus religiosus terra operit, nam ad quæ stum terrenum talia conuertit. Sed præcepto Iosue talis moritur in valle Achor, quæ interpretatur uallis tribulationis. & iō significat pœnam gehennæ, quæ secundum Doctores est in profunditis terræ. In hac igitur ualle Achan punitur, ad significandum, q̄ malus religiosus ad mortem gehēnæ per Christi iudicium condēnatur.

1. Cor. 13. d

NICOLAVS DE LYRA. CAP. VII.

Ilij au. *Hic incidēt aliter ponitur factum Acham. Et diuiditur in tres partes. quia primo describitur p̄cti perpetratio. secundo perpetrati cognitio, ibi: Cumq; mitteret. tertio cogniti punitio, ibi: Misit ergo Iosue. Circa primum dicitur,*

Diuisio.

a Filij autem. *Licet autem vnus solus in hoc peccauerit, tamen generaliter dicitur: Filii autem Israel peruaricati sunt, eo modo loquēdi, quo factum vnius de cōitate, maxime in malis, toti cōitati attribuitur. sicut vno fratre minore peccante publice dicitur, fratres minores fecerunt hoc. & per talem modum loquendi dicitur Matth. de vnguento effuso super caput Iesu: Videntes autem discipuli, indignati sunt &c. cum tamen vnus solus indigne tulerit. s. Iudas Scarioth.*

Matth. 26. a Mar. 14. a Iohan. 12. a

b Et vsurpa *i. de cōsecratis domino. s. aurum & argentum, ut patebit infra eo. ca. quæ tamen erant consecrata Domino, ut dictū esī. vi. c. Et dicitur. ἀνάθεμα, siue ἀνάθεμα quia res Deo deuotę sursum, uel seorsum ponebantur, ne humanis vsibus applicarentur.*

c Nam Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij. *Sic dēt notari secundū Hie. & sic esī in Hebr. nec alicubi nominatur Achor. in Hebræo עכן Achan. sed vitio scriptorum nominatur hic Achor.*

d Iratusq;. *quia pro peccato vnius de communitate alij de illa communitate præmittur, ut dictum esī supra vi. ca.*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E pro filiorum, nec filios pro patrum iniquitatibus esse puniendos? an illud iudicãtibus hominibus est præceptum, ne quenquam pro altero puniant? Dei autem iudicia non sunt eiusmodi, qui alto & inuisibili consilio suo nouit, quatenus extendat etiam temporalem hominum pœnam, salubremq; terrorem. Non.n aliquid dirum, quan tum attinet ad vniuersi mũdi administrationem contingit mortalibus, cum moriuntur quique morituri; & tñ apud eos, qui talia metuunt, disciplina sãcitur, ut non solum se quisq; curet in populo, sed inuicem sibi adhibeant diligẽtiam, & tanquam vnius corporis, & vnius hominis alia, p alijs sint membra sollicita. Nec tamen credendum est, ẽt in pœnis, quæ post mortem irrogantur, alium pro alio posse damnari: sed in his tantum rebus hanc irrogari pœnam, quæ finem fuerint habituræ, etsi non eo modo finirentur. Sitr & ofiditur quantum connexa sit in populi societate ipsa vniuersitas, ut non in seipsis singuli, sed tanquam partes in toto existimẽtur. Per vnius quoq; peccatũ, mortemq; paucorum admonitus est populus vniuersus, tanquam in corpore uniuerso quærere, quod amissũ est. Simul etiã ostensum est, quantum malum fieret si vniuersa cõgregatio peccasset, qñ ne vnus quidem ita potuit iudicari, ut ab eo possent ceteri esse securi. At vero si Achan ab aliquo inuẽtus, & comprehensus, & criminis reus, ad iudicium Iesu fuisset adductus, non putandum est hoiem iudicẽ quemq; aliũ, qui societate factã eius non teneret, iõ pro illo, uel cum illo fuisse puniturum. Non.n mãdatum legis licebat excedere, qđ datum est hoibus, ne iudicio suo quod in hoiem homini uisum, vel per missum est, alterũ pro altero arbitrarẽt esse plectendũ. Longè aũt secretiori iudicio iudicat Deus, q potẽs est, ẽt post mortem (qđ homo nõ pt) vel liberare, vel pdere. visibiles igit afflictiones hominũ, vel mortes, qñ his, qb igerunt, & obesse, & prodesse pñt, nouit dñs in occulto prouidentiæ suæ, quẽad modũ iuste qbusq; dispenset, ẽt cum aliorum pctã in alijs vt vlcisci pœnas inuisibiles, quæ nocent, & non prosint. ita nullus Deo iudice p alienis peccatis luit, sicut (hoie iudice) luere nullus, nisi pro sua culpa istas visibiles debet. Hoc.n. præcepit homini iudici Deus, ut in his quę ad humanum iudicium pertinent iudicanda: quod in ipso iudicio facit ipse, quò potestas humana non aspirat.

Regulam

F

Heb. 11.d

uersarij de porta vsq; ad Sabarim, a & ceciderunt p prona fugientes. b Pertimuitq; cor populi, & ad instar aquæ liquefactum est. Iosue verò scidit vestimenta sua, & pro c d nus cecidit in terram coram arca Domini vsq; ad vesperam, tã ipse, q̃ omnes senes Israel: miserunt e q̃ que puluerẽ sup capita sua, & dixit Iosue: Heu Dñe Deus: Quid f h voluisti traducere populum istũ Iordanem fluui ũ, vt traderes nos in manus Amorrhæi, & pderes? Vtinã, vt cępimus, mansissemus g trãs Iordanem. Mi Domine Deus quid dicam, videns Israelem hostibus suis terga uertentem? Audient Chananæi, & omnes habi i tatores terræ, & pariter congloba ti circundabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra, & m quid facies magno nomini tuo? Dixitq; Dñs ad Iosue: Surge, n cur iaces pronus in terra? Peccauit Israel, & præuaricatus est pactum meum, tuleruntq; de anathemate, & furati sunt, atq; mentiti, & absc̃derunt inter vasa sua. o Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosq; fugiet, quia pollu p tus est anathemate. Non ero ultrà uobiscum, donec cõteratis eum, qui huius sceleris reus est. Surge, q sanctifica populum, & dic eis: Sãctificamini in crastinum: Hæc.n. dicit Dominus Deus Israel: Anathema in medio tui est Israel: nõ poteris stare corã hostibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc cõtaminatus est scelere. Accedetisq; r mane singuli p tribus uestras, & s quacunq; tribum sors inuenerit, accedet p cognationes suas, & co t qualibet familia erant plures domus, & in qualibet domo plures viri seu capita. Primò igitur deprehensa est tribus, in qua perpetratum fuit sacrilegium, posted familia determinata eiusdem tribus, & posted domus eiusdem familiæ, & posted vir determinatus in illa domo. Dicit tamen R.a.Sa. quod tribus deprehensa est per hoc, quod Iosue ex ordinatione diuina adduxit tribus coram rationale iudicij, in quo erant. xij. lapides pretiosi, in quibus erant sculpta nomina tribuum xii. & dixit ei Dominus, quod fulgor illius tribus, quæ peccauerat, obfuscaretur. & sic deprehensa est tribus Iuda. sed familia determinata in illa tribu, & domus in familia, & vir in domo, deprehensi sunt per missionem sortis. Sed primum videtur esse fictitium, quia est contra textum, vbi dicitur,

u Et quam tribum sors inuenerit. ex quo patet quod tribus fuit deprehensa per sortem sicut & cætera.

x Accedet per cognationes suas, & co, id est per familias Idem .n. significat hic cognatio, & familia. Stiendum autem, quod Iosue non peccauit hic vtens sorte. Tum quia hoc fecit ex præcepto domini, vt patet in textu, vnde dicitur, Sortes mittitur in sinũ, sed à Domino tot̃ur. Prou. 16.d

¶ Tum quia

b Et ceciderunt per prona fugientes. Pertimuitq; cor populi, & G ad. tanquam confracti ab aduersariis.

c Iosue, Hic consequenter ponitur Iosue deprecatio occasione casus prædicti.

d Scidit vesti. in signum doloris, secundum consuetudinem Iudæorũ: vt patet in pluribus locis veteris, ac noui testamenti.

e Et pronus cecidit. quia oratio debet esse humilis.

f Vsque ad vesp. ieiunus orans.

g Miseruntq; pul. in signũ humiliationis.

h Quid vo. Ly vt, nõ tenetur hic causaliter, sed consecutiue. q.d. hoc sequetur ad illud, nisi tu protegas nos.

i Vtinam &cætera. in regnis Sehon, & Og, quæ acquisierant filij Israel trans Iordanem. Hoc dixit Iosue ex passione doloris, licet malè, nec dixisset extra passionem positus, propter quod indulsit ei dominus.

k Audient Cha. scilicet filios Israel deuictos a paucis aduersarijs.

l Et pariter. hoc facto animati.

m Et quid facies magno nomini tuo. q.d. hoc cederet in opprobrium nominis tui, quia dicerent infideles, quod non posses nos vltrà iuuare.

n Dixitque. Hic consequenter ponitur Domini responsio, per quam reuelatur peccatum in generali cum dicitur,

o Tuleruntq;. quod est peccatũ sacrilegij.

p Atque mentiti sunt, quia promiserant Deo obedire, & sicut mentiti sunt, quia non seruauerunt promissum. Sciendum tamen, quod scriptura hic loquitur in plurali, licet vnus tantum peccauerit ratione prædicta in principio huius ca.

q Surge. Hic consequenter ponitur cognitio perpetrati peccati in speciali, & primò quantum ad personam peccatricem. secundò quantum ad culpam determinatam, ibi: Et ait Iosue. Circa primum dicitur, Diuise.

r Sanctifica. i. cita secundum Hebræos, & eodem modo quod sequitur.

s Sanctificamini. i. satis citati. Secundum doctores vero nostros hic accipitur sanctificatio pro præparatione populi per deuotionem. Ratio huius diuersitatis est, quia dictio Hebraica hic posita æquiuoca est ad citationẽ, præparationem, & sanctificationem. Doctores tamen nostri rationabilius dicere videntur. quia in audiendis, vel suscipiendis diuinis oraculis fiebat præparatio populi per deuotionem, quæ præparatio aliquando fiebat per continentiam ab vxoribus, vt habetur Exo. in legis datione, et aliquando per orationem, ut in Matthiæ electione. aliquando per ieiunium, ut in Naboth cõdemnatione. Vt enim eius condemnatio videretur esse iusta, & à Deo, mandauit Iezabel ante prædicari ieiunium, sicut solitum erat fieri ante diuina oracula. Qualiter autem fuerit facta ista sanctificatio de qua loquitur hic scriptura, non est expressum in litera, sed credendum est quòd facta est aliquo istorum modorum. Exod. 19.c Sãctificatio nis modi Act. 1.d 3.Reg. 21.c

t Accedetisque. quia viri cuiuslibet tribus erant distincti abinuicem secundũ tribus, & in qualibet tribu erant plures familiæ, & in

x Et pariter. hoc facto animati.

y Et quid facies magno nomini tuo. q.d. hoc cederet in opprobrium nominis tui, quia dicerent infideles, quod non posses nos vltrà iuuare.

z Dixitque. Hic consequenter ponitur Domini responsio, per quam reuelatur peccatum in generali cum dicitur,

a Tuleruntq;. quod est peccatũ sacrilegij.

b Atque mentiti sunt, quia promiserant Deo obedire, & sicut mentiti sunt, quia non seruauerunt promissum. Sciendum tamen, quod scriptura hic loquitur in plurali, licet vnus tantum peccauerit ratione prædicta in principio huius ca.

c Surge. Hic consequenter ponitur cognitio perpetrati peccati in speciali, & primò quantum ad personam peccatricem. secundò quantum ad culpam determinatam, ibi: Et ait Iosue. Circa primum dicitur, Diuise.

d Sanctifica. i. cita secundum Hebræos, & eodem modo quod sequitur.

e Sanctificamini. i. satis citati. Secundum doctores vero nostros hic accipitur sanctificatio pro præparatione populi per deuotionem. Ratio huius diuersitatis est, quia dictio Hebraica hic posita æquiuoca est ad citationẽ, præparationem, & sanctificationem. Doctores tamen nostri rationabilius dicere videntur. quia in audiendis, vel suscipiendis diuinis oraculis fiebat præparatio populi per deuotionem, quæ præparatio aliquando fiebat per continentiam ab vxoribus, vt habetur Exo. in legis datione, et aliquando per orationem, ut in Matthiæ electione. aliquando per ieiunium, ut in Naboth cõdemnatione. Vt enim eius condemnatio videretur esse iusta, & à Deo, mandauit Iezabel ante prædicari ieiunium, sicut solitum erat fieri ante diuina oracula. Qualiter autem fuerit facta ista sanctificatio de qua loquitur hic scriptura, non est expressum in litera, sed credendum est quòd facta est aliquo istorum modorum. Exod. 19.c Sãctificatio nis modi Act. 1.d 3.Reg. 21.c

f Accedetisque. quia viri cuiuslibet tribus erant distincti abinuicem secundũ tribus, & in qualibet tribu erant plures familiæ, & in qualibet familia erant plures domus, & in qualibet domo plures viri seu capita. Primò igitur deprehensa est tribus, in qua perpetratum fuit sacrilegium, posted familia determinata eiusdem tribus, & posted domus eiusdem familiæ, & posted vir determinatus in illa domo. Dicit tamen R.a.Sa. quod tribus deprehensa est per hoc, quod Iosue ex ordinatione diuina adduxit tribus coram rationale iudicij, in quo erant. xij. lapides pretiosi, in quibus erant sculpta nomina tribuum xii. & dixit ei Dominus, quod fulgor illius tribus, quæ peccauerat, obfuscaretur. & sic deprehensa est tribus Iuda. sed familia determinata in illa tribu, & domus in familia, & vir in domo, deprehensi sunt per missionem sortis. Sed primum videtur esse fictitium, quia est contra textum, vbi dicitur, Sup. cap. 7. Iosue.

g Et quam tribum sors inuenerit. ex quo patet quod tribus fuit deprehensa per sortem sicut & cætera.

h Accedet per cognationes suas, & co, id est per familias Idem .n. significat hic cognatio, & familia. Stiendum autem, quod Iosue non peccauit hic vtens sorte. Tum quia hoc fecit ex præcepto domini, vt patet in textu, vnde dicitur, Sortes mittitur in sinũ, sed à Domino tot̃ur. Prou. 16.d

¶ Tum quia

NIC. DE LYRA.

¶ circiter. quia quadringentesimo octogesimo anno ab egressu filiorum Israel de Aegypto fundauit Salomon templum anno quarto regni sui. ut habetur in Reg. Ipse autem regnauit quadraginta annis, ut habetur. iij. Reg. Ieroboam vero regnauit post mortem Salomonis, vt patet ibidem. xij. ca. & tunc fecit vitulos aureos. Ab exitu verò de Aegypto vsq; ad destructionem ciuitatis Hai, & Bethauen per Iosue, fluxerunt tantum. xl. anni integri, & ideo si tunc Bethauen vocabatur a facto Ieroboam futuro per quingentos annos, videtur extraneum. Nisi dicatur, q. Iosue in spiritu vidit hoc futurum, & sic eam nominauit in hoc libro per anticipationem, quæ anticipatio est multum magna. Et iõ aliter pt dici, quod vocata est Bethel. i. domus Dei, eo qđ Abraham ædificauit altare domino inter Bethel, & Hai, habens Bethel ab occidente, vt habetur Gen. Et quia Hebrei adorant ad occidẽtem. ideo Abraham ibi adorans habebat faciem versam ab Bethel, quæ erat propè, & inde sic vocata est. Dicta est autem Bethauen. i. domus idoli, eo quod Chananæi ibi habitantes colebant idola. Cætera patent vsque ibi,

3.Reg.6.a
3.Reg. 11.g
Gen. 12.b

a De porta vsq; ad Sabarim. Dicunt expositores nostri, quod Sabarim est proprium nomen loci Hebrei vero dicunt, quod est nomen cõe, & significat confractionem, ut sit sensus, qđ illi de Hai persecuti sunt filios Israel vsque quo sentirent in se lassitudinem in persequendo, uel quod confractio referatur ad filios Israel. unde subditur.

b Et

A a R.g damque. Furatus est autem linguam auream, & posuit eam in tabernaculo suo. Non puto in illo furto parui auri tantam vim fuisse peccati, vt tam numerosam Dei ecclesiã macularet: sed multus decor est in uerbis, multa in rhetorũ, vel philosophorũ sermonibus pulchritudo, qui omnes sunt de ciuitate Iericho. i. de hoc mundo. Si ergo inuenias apud philosophos peruersa dogmata luculenti sermonis assertionibus decorata, ista est lingua aurea. Sed inde ne te decipiat fulgor operis, ne te rapiat sermonis aurea pulchritudo, memento, quia Iesus anathema esse iussit omne aurũ, quod in Iericho fuerit inuentum. Si poetam legeris fulgenti carmine Deos, deasq; texẽtem, ne delecteris eloquentiæ suauitate: lingua aurea est. Si eã sustuleris & posueris in tabernaculo tuo. i. si introduxeris in cor tuum, quæ ab illis asserũtur, pollues omnem ecclesiam domini. Debemus aũt diligenter discutere, ne quis habeat ĩ tabernaculo suo Ierichõtinã linguam absconditam, & abijciamus malum ex nobis ipsis, qa etiam si cessamus, arguet Deus, vt sponte confiteat & dicat: Furatus sum linguam aureã, & dextralia pura. Pura autẽ dextralia sunt opera quibus nihil miscetur diuinũ, sed totum ſm hoiem geritur: nos Christũ Deũ, & hoiem ꝓfitemur. Qđ de Iericho furatũ est, purũ. i. sine Deo esse dr̃, qđ furanti extitit causã peccati. Regulamque. LXX. Linguã, hæreticorũ s. dogmata: vel superstitiosa secularium Iarum studia. Hæc.n. est lingua aurea, luculento sermone aptata. hanc furati sunt hæretici de Iericho, quasi aureata regulam, qui philosophorum sectã conati sunt inducere in ecclesiam, quorũ anathemate multi perduntur, & quasi aceruo lapidũ multitudine pctorũ extinguuntur. quorũ ductor diabolus, q ꝑ illorum impietatem fidelium quosdã vicerat, rursus superatus vincit: & a populo Dei suꝑatus, crucis virtute necatur. Isid. Iericho mũdum significat. de anathemate eius ĩ tabernaculo suo abscõdit, qui seculares mores ecclesiæ secretis inserit, qui sub cultu Dei manẽs, solennitates seculi vel spectacula diligit, qui sortilegos, aruspices, & augures inquirit, vel cætera facit quæ in Iericho. i. in seculo habebantur.

B

In qq. vete. test q.9. li. 6. ie.4.

b Lapidauitque eum. Augu. Queritur, cũ dominus eum, qui furtum fecerat, cũ fuisset comprehensus, igni cremari iusserit; cur Iesus potius lapidari fecerit an ita eum mori oportuit, quomodo Iesus verba iubentis intellexerit? sic.n. alius nõ facile intelligere potuit. Ideo magis quærendum, cur dominus lapidationem ignem dixerit, quàm credẽdum Iesum aliud fecisse, quàm dominum iussisse. Nam quis ad intelligenda verba domini sapiẽtior esse potuit, vel ad facienda obedientior? Sed nomine ignis potuit pœna significari, sicut ibi: Eduxit nos de fornace ferrea. i. de tribulatione dura. Duæ mihi causæ occurrunt, non quod ambæ sint, sed altera ex eis, cur non ille cum omnibus suis euidenti igne crematus sit. Si enim peccatum eius dominus tale iudicauit, quod supplicio illo expiatum non puniret in æternum, propter ipsam purgationem pœna illa dicta est ignis. Neque ad hunc intellectum quisquam tendere moueretur, si eum visibilis ignis exureret, sed in eo quisque maneret, quod aperte impletum videtur: neque vltrà quæreret. Nunc vero propter verba Dei, & factum Iosue, quo præuaricari verba illa non possent, recte dicitur lapidationem ignem fuisse, vt cognoscatur illa pœna hominem illum fuisse purgatum, ne puniretur in posterum, quod significant vasa in Leuitico, quæ iubeatur igne purgari. Si autem tale fuit illud peccatum, propter quod eum etiam post hanc vitam gehennæ ignis susciperet, ideo Iesus eum voluit lapidari, vt quod a domino dictum est igni cremabitur, intelligeretur, quod dominus faceret, non quod ab ipsis esset faciendum. Non enim dictum est, igni cremabitis eum &c. Cum vero ita dictum est, vt magis videatur Deus quod ei futurum esset prædixisse, quàm quod ei ab homine fieret præcepisse, non potuit melius facere Iesus, qui diuina uerba sicut ꝓpheta intellexit, qui hoc ipsum prophetice fecit, quam vt illum lapidibus magis, quam flammis perimeret, ne vllis ignibus verba dñi impleta vi-

Mystica.

C

Deute. 4.c

Hiere. 11.c

D

Sup. cap. 7. Iosue.

E

F

Hiere. 18.a

G

H

mabitur, intelligeretur, quod dominus faceret, non quod ab ipsis esset faciendum. Non enim dictum est, igni cremabitis eum &c. Cum vero ita dictum est, vt magis videatur Deus quod ei futurum esset prædixisse, quàm quod ei ab homine fieret præcepisse, non potuit melius facere Iesus, qui diuina uerba sicut ꝓpheta intellexit, qui hoc ipsum prophetice fecit, quam vt illum lapidibus magis, quam flammis perimeret, ne vllis ignibus verba dñi impleta vi-

NIC. DE LYRA.

¶ Tum quia hoc fecit cũ debita reuerentia. s. sanctificatione populi præmissa. In quibus aũt casibus & qualiter licitum est vti fortibus & in quibus non, dictum fuit diffusius suprà. Lyr. in Nõ. cap. 34.

a Surgens. ad exequendum diligenter Dei mandatum Et patet litera.

b Et ait Io. Hic consequenter ponitur cognitio peccati quãtum ad culpam determinatam per Iosue interrogationem, cum dicitur:

c Fili mi. s. per confessionem tuam appareat Deum verum dixisse de peccato anathematis, & per consequens iuste puniuisse populum. Diuise.

d Respondit q;. confitendo veritatem.

e Vidi enim. Lurideum. Hebræi tamen dicunt, pallium Babylonicum. Cætera patent.

f Misit ergo. Hic consequẽter describitur peccati cogniti punitio. Et patet litera vsq; ibi.

g Tollens. In Hebræo habetur linguã. Erat enim lamina aurea in similitudinem linguæ facta. Hoc autem tulit Iosue, quia præceptum erat a domino, quòd peccator combureretur cum omni substantia sua, vt prædicitur in textu.

h Filios. Dicunt Hebræi, quod ducti sunt ad videndum punitionem patris, vt per hoc arcerentur a similibus. Doctores autem nostri dicunt, quod ducti sunt vt cum patre moreretur. & hoc videtur rationabilius. quia pro peccato eius. xxxvi. viri mortui sunt in bello, vt dictum est suprà eo. ca. Et rationabilius videtur, quòd pueri sui morerentur cum eo in detestationem criminis. Item. suprà eo. c. dixerat dominus: Non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui contaminatus est hoc scelere. Deletio autem alicuius propriè importat occisionem eius cum sua posteritate.

i Duxerunt. i. turbationis. quæ sic denominata est: non a nomine viri ibi puniti, vt credunt aliqui, sed ex verbo Iosue. quod subditur cum dicitur,

k Quia turbauit. Ideo vocatus est locus ille vallis Achor id est turbationis: ita quòd Achor non est nomen proprium, sed commune.

l Lapidauitque. Videtur quòd in hoc factum sit contra præceptum Domini dicentis suprà eo. ca. Et quicunque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua. Ad hoc dicunt, quòd nomine combustionis intelligitur alia pœna quæcunque, secundum illud. Eduxi eos de fornace ferrea Aegypti, id est de seruitute dura. & sic in proposito nomine combustionis intelligitur lapidatio. Sed hoc non videtur bene consonum textui: quia simul præcipitur a domino comburi cum eius substantia: quæ fuit combusta, vt patet per literam sequentem, cum dicitur: Et cuncta. Aliter exponunt aliqui dicẽtes, quòd verbum Domini de combustione Achan intelligitur de igne gehennæ. quia vt dicunt, non pœnituit vere ratione culpæ, sed tantum ratione pœnæ. Et ad hoc designãdum signanter dixit Dominus: Et quicunque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni. q.d. a me sibi pœnam futuram referuate. ideo non dixit, comburetis eum igni, sed comburetur. Sed hoc dictum non videtur textui consonum, quia ille Achan ad dandam gloriam Deo confessus fuit veraciter, & humiliter peccatum suum, vt patet in textu, & ideo non est verisimile, quòd fuerit damnatus, & hoc sonat verbum Iosue dicentis ei: Quia turbasti nos turbabit te Dominus in die hac. quasi dicat, non in futuro. In Hebræo enim non est verbum optatiuum s. turbet te. sed indicatiuũ. יעכרך Iazcharcha, turbabit te, qa Iosue ad eius confortationẽ, propter humilẽ confessionẽ, indicauit ei, vt videtur, q. mor. palis esset sibi expiatio peccati. Et iõ aliter pt dici: q

¶ iste Achan

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E Pleta uiderentur, quæ ob aliud dicta uoluit intelligi. Nec mouere debet, q̃ non ipsum tñ, sed ẽt oĩa q̃ sunt eius, Deus igni cremanda p̃dixerit. ait.n. Igni cremabitur, & oĩa q̃cũq; sunt eius. Omnia.n. hæcopera pñt intelligi, quæ cũ illo dixit esse cremanda. Nã sicut Apostolus dicit de quibusdam operibus igne consumptis: Ipse autem saluus erit. Si huius peccatum ita intelligẽdum est, ut etiam eterno igne punia tur: filios ergo eius, & filias cũ pecoribus, & omnia quæ habebat, populus cũ eũ puniret simul lapidibus obruit. Non tamen hoc iudicio humano, sed spiritu pphetico fecit Iesus, siue ita intelligens, omnia quæcũq; sunt eius, ut nec filios censeret exceptos, lapidationis pœnã pro igne ingerẽs, siue o pa eius, q̃ post mortẽ Deus in illo fuerat crematurus, non solũ per cætera, q̃ illi erant, sed ẽt per filios significans. Nec ideo credendũ est, eos pro peccato patris (à quo innocentes erant) post mortem igne inferni esse cremandos. Mors enim, quæ omnes manet, quamuis de primo peccato ueniat, quia ita nati sumus, vt necessariò moriamur, accelerata quibusdam est utilis. unde: Raptus est ne malitia mutaret sensum illius. Quo ergo iudicio Dei, G uel misericordia fuerit irrogata filiis huius, uel illis 36. uiris, cum oẽs ab eius peccato fuerint alieni, latet apud eũ, apud quem nõ est iniquitas. Sed illud in promptu est, quia populum terribiliter oportebat quærere quod amissum est, & tãto timuerunt cæteri factum eius imitari, quanto humana horreret infirmitas in tã magnum, & tam iustũ odium populi dari, & eis, quos ad spem propagãdi generis se relicturum putabat, peccato suo secum consumptis mori.

1.Cor.3.c

Rom.9.c

consumpta sunt. Cõgregauerũtq; a super eum aceruũ magnum lapidum, qui permanet vsq; in præsentem diem. Et auersus est furor Dñi ab eis. Vocatũq; est nomẽ loci illius, uallis Achor vsq; hodie.

Mors uitis. Sap. 4. b

NIC. DE LYRA.

¶ *iste Achan dupliciter peccauit, scilicet peccato sacrilegij, iurando rem domino consecratam: & violatione sabbathi, quia furtum illud commisit in die sabbathi, vt patet ex dictis capituli sexti. & ideo punitus est duplici pœna s. lapidationis pro violatione sabbathi. quia hæc est pœna debita secundum determinationem domini, vt habetur de colligente ligna in sabbatho. secundo pœna combustionis cum pertinentibus ad ipsum secundum quod Dominus præceperat in hoc capitu.*

Num.15.d

a Congregauerunt. *pro memoria futura ad terrorem aliorum.*

GLOS. ORDIN. CAP. VIII.

Orige. Hom. 8. in Iosue nb valde lõge a princ.

Dixit autem.

In oppi Adaman. Primò propter peccata victi sumus, & qui habitabãt Hai multos interfecerunt. Hai.n. iterpretatur chaos, quod est habitaculũ dæmonum, quorum rex diabolus est. Contra quem ve niẽs Iesus in duas partes diuidit populum. alios in primis, alios in postremis statuit, qui ex insperato post terga veniant inimicorum. Primi autem sunt

Matt. 15. c Rom. 1. b

Iudæi, de quibus dicitur: Non veni nisi ad oues perditas domus Israel. Et alibi: Iudæo primum, & Græco i. Gentili posteriori. Iudaicus ergo populus est, qui primus statuitur, & quasi fugiens F cum Iesu, posterior vero Gẽtilis, quasi ex insperato veniens. Quis.n. speraret gentes saluari? Actius post tergum aduersarios cædit: & sic vterque populus mediam turbam dæmonum cõcludit, & vincit. Fugere autem visi sunt, qui se quuntur Iesum, ab onere legis, obseruatione sabbathi, circumcisione carnis, & huiusmodi: sed iterum non fugit, qui sequitur Christum, perfectionem, & plenitudinem legis.

In qq vete. testa q. 10. lib. 6. in 4.

a *Pone insidias.* Aug. Cum quis iustum bellum susceperit cui bellare fas est (nõ .n. fas est omnibus) vtrũ aperta pugna vel insidiis vincant, nihil ad iustitiam interest. Iusta autem bella definiri solent, quæ vicisscuntur iniurias: si ea gens, vel ciuitas, quæ bel

Iustũ bellum.

lo petenda est, vel vindicare neglexerit, quod a suis improbe factum est, vel reddere, quod per iniurias ablatum est. Sed et hoc genus belli iustum est, quod Deus imperat, apud quem non est iniquitas, & nouit quid cuique fieri debeat. In quo bello ductor exercitus, vel ipse populus, non tam auctor belli, quam minister iudicandus est. *Aug.* Quærendum est vtrum omnis fallendi voluntas pro mendacio putanda sit. & si ita est, vtrum possit esse iustum mendacium, quo ille fallitur qui dignus est falli. Et si non hoc quidem iustum reperitur, restat vt secundum aliquam significationem hoc, quod de insidijs factum est, ad veritatem referatur.

Viri supr. q. 11.

Dimiso.

NICOLAVS DE LYRA CAP. VIII.

Dixit autem. *Hic consequenter describitur ciuitatis Hai destructio. & secundo ex hoc habitatorum terræ Chanaã trepidatio. cap. ix. Circa primum primo a domino dicitur captionis modus. Secundo subditur executionis actus, ibi: Surrexitque Iosue. Tertio immolationis cultus, ibi. Tunc ædificauit Iosue altare. Circa primum dicitur.*

b Dixit aũt. *q.d. sicut subtraxi a te auxiliũ meum pp peccatum ipsius Achan, ita te protegam pp iustitiã de ipso faciam. ideo subditur:*

c Ecce. *q.d. victoria hæc erit virtute mea.*

d Faciesque, *ipsam destruendo, & regi eius: ipsum occidendo.*

e Prædam, *i. diuidetis. Sic autem non fuit factum de præda Iericho, quæ fuit posita sub anathemate, vt dictum fuit supra. v. ca.*

f Pone. *Qualiter autem, & ad quid non exprimitur hic, sed parte sequenti. Dominus tamen hic reuelauit ipsi Iosue quicquid postea executus est. Occasione autem huius dicti quæritur hic, vtrum in bello licitũ sit insidijs, & cautelis vti? Et videtur q̃ non, quia ius naturale dicit: Non facias aliis, quod tibi non vis fieri. nullus autem vellet sibi fieri insidias: ergo & eidem insidiæ sunt quædam fraudes, & per consequens pertinent ad iniustitiam. ergo non est eis licitum vti. quia scriptum est. Quod iustum est, iuste exequeris. In contrarium est gl. ssa. Augu. super locum istum, & textus in quo dicitur: quod Iosue posuit insidias de mandato domini. Responso. Aut bellum iustum est, aut in iustum. Si iniustum, non est licitum bellare, & per consequens in iustum est, & illicitum insidiis uti. Si aũt sit bellũ iustum, tunc dicendum, q̃ insidiæ & cautelæ ad hoc ordinantur, vt hostes decipiantur. Possunt aũt hostes dupliciter decipi ab aduersarijs suis s. vno modo, qa dicitur eis falsum, vel non seruatur sp promissum. & hoc est semper illicitum, quia in bellis sunt quædam iura semper obseruanda, ẽt cum aduersarijs. secundum quod dicit Ambr. sicut obseruatio treuguarum, & cõsimilia. Et ideo si insidiæ fiant per talem modũ, sunt iniustæ, & illicitæ. Alio mõ decipiuntur hostes per hoc, q̃ aduersarij occultant eis verbis, vel factis suam intentionẽ. & hoc est licitũ, quia non tenentur eis reuelare sua secreta. Vnde et in sacra scriptura dicitur, q̃ secreta fidei occultãda sunt infidelibus, ne ab eis derideantur, secundum quod dicitur in Matthæo. Nolite sanctũ dare canibus. Et multo fortius i bello iusto licitũ est occultare secreta sua aduersarijs. qa hoc maxime valet in rebus bellicis, vt patet p Vegetiũ libro de arte mili. Et iõ Aug. in gl. super locũ istũ dicit. Si quis belli iuste suscepti, vtrũ aperta pugna, an ex insidijs vincat, nõ refert ad iustitiã. Ex dictis patet primũ argum. qa nullus voluntate rõnabili ẽt velle, q̃d oĩa sibi reuelẽtur. Similiter secũdũ, qa tales insidiæ non ptinent ad iniustitiam, sed ad prudentiã bellicã.*

Quæstio.

Matth. 7. b

Deus. 16. d

In qq. vete. testa. q 11. lib. 6. to. 4.

Solutio.

Sup. cap. 8. Iosue.

g Surrexitq; Iosue. *Hic cõsequẽter describitur executionis actus. quia sic Iosue executus est, sicut dominus sibi reuelauit: quæ quidem executio primo describitur ẽtum ad exercitus ordinationem. secundo ẽtum ad ciuitatis captionem, ibi: Abiit ergo Iosue. Sententia primæ partis patet in litera, quæ est plana, paucis exceptis quæ discurrentur.*

h Et. *Dicit Ra. Sa. quod ibi fuerũt posita duplices insidiæ. In primis fuerũt .xxx. millia virorũ, de quib. loquitur hic scriptura. In sedis vero insidiis fuerũt v. millia, de qbus dicitur infra in parte ista. Quinq; aũt mill. viros elegerat, et posuerat in insidiis, ita q̃d istæ insidiæ erãt ppinquiores ciuitati, quã aliæ. Expositores aũt catholici coiter dicunt, q̃d v. mil lia virorũ, de quibus fit sermo, infra fuerũt de numero istorũ .xxx. millium*

¶ *& illi tantum*

CAP. VIII.

Dixit autem Dominus ad Iosue: Ne timeas, neq; formides. Tolle tecum omnem multitudinẽ pugnatorum, & cõsurgens ascende in oppidum Hai: ecce tradidi in manum tuam regem eius, & populum, vrbemque & terram. Faciesque vrbi Hai & regi eius sicut feciti Iericho, & regi illius. Prædam verò & omnia animantia diripietis uobis. Pone insidias vrbi post eam. Surrexitque Iosue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, vt ascenderent in Hai, & electa triginta millia virorum fortium misit nocte, præ-

a b c d e f g h

MORALITER.

✻ a *Dixit autem.* In hoc cap. agitur de debellatione ciuitatis Hai & regis eius. Hai interpretatur chaos, quod idem est, quod confusio. Rex igitur Hai regem confusionis signat. Et sicut dicit quædã glo. Hebraica super Ecclesiasten, fomes peccati est talis rex. Dr. n. rex, qa multi obediunt ei. & rex confusionis, nã inclinat subditos contra dictamen rectæ rõnis. V bi vero nõ est rõ, ibi non est nisi cõfusio. Per Iosue vero, qui salus interpretat, intellectus, vel rõ bene significatur. Nam rõ semper ad optima deprecatur. Huic autẽ dr.

f Pone insidias vrbi post eã. qa sp cauendũ est cõtra fomitẽ seu carnis inclinationẽ, cò qd in senectute debellauit sapientiss. Salomonẽ.

✻ *Leua clypeum, qui &c.* *Allegor. Trenor. 3. b*

Clypeus iste est memoria passionis dominicæ. Tren. Dabis eis domine scutum cordis laborem tuum. j. Petri. Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini. Si vero clypeus iste cõstanter teneatur in manu bonæ operationis, debellatur insultus carnis vel fomitis, ideo dicitur postea. *1. Petr. 4. e*

d Iosue vero non contraxit manum quam in &c. donec inter.

Sequitur.

✻ *Regem*

A ✻ *Et fugiens.. Adam.* Quid putas Iesus fugiens significet? Videamus, si sit tale aliquid, quod fugiendo uincamus. quia est aliqua perfecta uirtus in fuga. Paulus in

Orige Hom 8. in Iosue circa med. ✻ ab vrbe.

2. Cor. 6. d

dicat dicens: Fugite fornicationem. Vides ergo esse quandam speciem fornicationis, quam fugere dñus, si caste in Christo uiuere uolumus. hæc ergo fuga parit salutem. Simili modo fugere debemus iram, auaritiam, inuidiam, luxuriem, detractionem, & huiusmodi. Hic est exercitus Hai, quẽ Iesus fugere docebat. unde:

† expellentis habitatores ciuitatis.

Matt. 10. c

Si uos persecuti fuerint in una ciuitate, fugite in aliã. Vult enim nos huiusmodi hostes fugere, & si fugiendo euaserimus horum malorum contagia, videntes deuotionem nostram, & propositum mentis angeli, & nos infectationem dæmonum pati, insurgunt, & eos post tergum cædentes interimunt. Iesus enim est cum his, qui fugiunt, magis quam cum illis, qui persequuntur: diligit enim eos, qui fugiunt fornicationem, dolum, mendacium, & huiusmodi.

Origen. vbi supra post med.

b Igitur omnibus interfe. Ada. percusserunt eos, in ore gladij, vsq; quò non relinqueretur ex eis, qui saluus fieret &c. Indicatur nobis, quia

B ex his quorum chaos est habitaculum, id est dæmonibus, qui in abysso regnant, nullum penitus relinquere debemus: sed omnes interimere. non substantiam scilicet illorum, sed opus & studiũ, quo peccare homines faciunt. hæc est enim eorũ vita, si peccemus, & interitus eorum, si nõ peccemus. Interimunt ergo sancti habitatores Hai, nec vllum dimittunt, qui cum omni diligentia seruant cor suum, ne procedant ex eo cogitationes malæ, & os suum, ne procedat inde sermo malus: hoc est non relinquere vllum qui effugiat, cum eos nec sermo effugit malus. Extinguamus ergo omnes chaos habitantes, id est contrarias virtutes, & nullam relinquamus, quæ effugiat. Sic enim festum celebrabimus diem Deo, & læta solemnitate gaudebimus. Quando ergo legis in scripturis pugnas iustorum, cædes interemptorum, & quia sancti nulli hostiũ parcunt, & si peperercrint reputari eis in peccatum, sicut Sauli, qui uium reseruauit Agag regem Amalec, sicut exposuimus intelligenda sunt, quia hæc bella geruntur aduersus peccatum. Quomodo autem iusti erunt si uel parum peccati in seipsis seruauerint? Ideo dicitur de eis, quia nec vnum reliquerunt.

Matt. 15. b

†remaneret superstes, & qui euaderet

2. Reg. 15. g

cepit ẽ; eis, dicens: † Ponite insidias post ciuitatem; a nec longius recedatis*, & eritis omnes parati. Ego autem, & reliqua multitudo, quæ mecum est, ascendemus ex aduerso contra urbem. Cumque exierint cõtra nos, sicut antè fecimus, fugiemus, & terga uertemus, donec persequentes ab urbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut prius. Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidijs, & † uastabitis ciuitatem, tradetq; eã dominus Deus uester in manus uestras. Cùmq; ceperitis, succendite eam: & sic omnia facietis ut* iussi. Dimisitq; eos, & perrexerũt ad locum insidiarum, sederuntq; inter Bethel, & Hai ad occidentalem plagam urbis Hai. Iosue autem nocte illa in medio mã sit populi. Surgensque diluculo recensuit socios, & ascendit cum senioribus in fronte exercitus uallatus auxilio pugnatorum. Cumq; uenissent, & ascendissent ex aduerso ciuitatis, steterunt ad septentrionalem urbis plagã, inter quã, & eos erat uallis media. Quinq; autem millia uiros elegerat, & posuerat in insidijs inter Bethauẽ, & Hai ex occidẽtali parte ciuitatis. Omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut † nouissimi multitudinis occidentalem plagam urbis attingerent. Abijt b ergo Iosue nocte illa, & steterit in uallis medio. Quod cum uidisset rex Hai, festinauit mane, & egressus est cum omni exercitu ciuitatis *, direxitque aciem cõtra desertum, ignorans quòd post tergum laterent insidiæ. Iosue verò & omnis Israel † cesserunt loco, si a mulãtes metum, & fugientes per solitudinis uiam. At illi * uociferantes pariter, & se mutuò cohortãtes persecuti sunt eos. Cumque recessissent à ciuitate, & ne unus quidem in urbe Hai, & Bethel remansisset, qui non persequeretur Israel, sicut eruperant aperta oppida relinquentes, dixit Dñs ad Iosue: Leua † clypeum qui in manu tua est contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eã. Cumq; eleuasset clypeum ex aduerso ciuitatis, insidiæ quæ latebant surrexerunt confestim, & pergẽtes ad ciuitatem, ceperunt & succenderunt eam. Viri autẽ ciuitatis, qui persequebantur Iosue, respiciẽtes, & uidẽtes fumum urbis ad cælum vsque conscendere, non potuerunt vltrà huc illucq; effugere, præsertim cùm hi, qui simulauerant fugam, & tendebant ad solitudinẽ, contra persequẽtes fortissimè restitissent. Videnscq; Iosue, & omnis Israel, quòd capta esset ciuitas*, & fumus urbis ascẽderet, reuersus percussit uiros Hai. Siquidem & illi qui ceperant & succenderant ciuitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire cœperunt. Cùm ergo ex vtraque parte aduersarij cæderentur, ita vt nullus de tãta multitudine † saluaretur, regem quoque urbis Hai apprehenderunt viuẽtem, & obb tulerunt Iosue. Igitur omnibus interfectis, qui Israelem ad deserta tendentem fuerant persecuti, & in eo dem loco gladio corruentibus, reuersi filij Israel per cusserunt ciuitatem. Erant autem, qui in eodem die conciderant à uiro vsq; ad mulierem, duodecim mil lia hominum omnes urbis Hai. Iosue verò non con d traxit manum, quã in sublime porrexerat, tenẽs clypeum donec interficerẽtur omnes habitatores Hai.

Deut. 20. b

Deut. 7. c

Iosue. 11. b

Iosue. 10. b

Iosue. 8. b

Iosue. 10. b

Iosue. 8. b

Iosue. 10. b

*Iosue. 8

E ☞ a *Regem..Adam.* Rex Hai in ligno gemino suspenditur, diabolus.i. in cruce Christi q̃ gemina fuit.i. gemina rõne cõstitit, ga uisibiliter Dei filius in carne crucifixus est, inuisibiliter verò diabolus cũ principatib. & potestatib. suis. vñ Apostolus: Quod erat ℣rium nobis, tulit illud de medio, affigens cruci suæ, exuens principatus & ptãtes traduxit libere, triũphans eos in ligno crucis. q̃is in alijs exemplarib. habeatur: triumphãs eos in semetipso: sed apud Græcos hĩ in ligno. Ergo duplex est rõ dñicæ crucis. Vna, qua Chs crucifixus reliquit nobis exẽplũ. Altera, in qua crux illa tropheum fuit diaboli, in quo crucifixus est & triũphatus. vñ Mihi autẽ absit gloriari nisi in cru. dñi nostri Iesu Christi, per quem mihi mun. cru. est & ego mũ. Vides q̃o apostolus dupliciter crucis prodit rõnem: duo. n. fibi contraria dicit esse crucifixa, se scilicet & peccatorẽ mundum, sicut diximus Christum, & diabolum. Nos. n. crucifigimur mundo, cum veniens princeps mundi in nobis non inuenit quicq̃, & in nobis crucifigit mundus, cũ peccati concupiscentias nõ recipimus. Sed dicet aliqs: Si diabolus, & exercitus eius interẽptus est, q̃o adhuc ℣ seruos Dei ꝑualet, & sicut leo rugiẽs circuit querẽs quẽ deuoret? Sed & aduentus Christi, vnus quidẽ in humilitate ꝑpletus est, alius sperat in gloria, & hic primus aduẽtus i carne. mystice in scripturis vmbra eius dr. vñ: Spũs vult° nr̃i, Christus dñs, cui diximus i vmbra tua viuemus in gentibus. Gabriel quoq; de natiuitate eius dicit: Virtus altissimi obũ. tibi. vñ intelligimus plura primo aduentu eius obũbrari, quorũ cõpletio cõsummabitur in secundo. & Apls dicit, ga resuscitauit nos cũ eo, simulque sedere fecit in cælestibus. que adhuc impleta nõ videmus, sed nunc adumbrata sunt hic per fidem, quia mẽte, & spe à terrenis, & mortuis operib. eleuamur, & quotidie cor nr̃m ad cęlestia erigimus, sed in secundo aduentu implebunt, q̃ nunc credimus, & speramus. Sic ergo diabolus victus est, & crucifixus, sed his, q cũ Xpo crucifixi sunt: omnib. aũt erit crucifixus, cum cõplebit illud qđ ait Apostolus. Sicut in Adã oẽs moriuntur, ita & in Christo oẽs viuificabunt. Est ergo hoc ẽt resurrectionis futuræ mysterium. Nam & tunc diuidetur populus in duas partes, & erunt alij primi, alij postremi, quicunq; ad Iesum conspirauerunt in vnum, nec ultra erit diabolus, nec mors. Vnde nos qui uiuimus, qui residui sumus in aduentu domini. non præueniemus eos, qui dor. quia ipse dominus in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cęlo, & mortui qui in Christo sunt resurgent primi: deinde nos qui viuimus &c. De diabolo autem ait: Nouissimus inimicus destruetur mors & c. Adam. LXX. in gemino ligno: hoc est lignum scię boni & mali, in quo & bonus. i. Christus, & malus. i. diabolus pependit, sed malus vt in terret, bonus vt viueret ex virtute, quia crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex virtute Dei: nec vt solum viueret, sed vt viuificaret. Ipse est nouissimus Adam in spiritu viuificante.

Duplex vanio dominicæ crucis. *Galat. 6. c* *Iohan. 14. d* *Obiectio.* *1. Pet. 5. c* *Deut. 27. a* *Trenor. 4. d* *Exo. 1. d* *Ephes 2. b* *1. Cor. 15. c* *1. Thes. 4. d* *Origen. vbi supra longe post med.* *1. Cor. 15. d* *2. Cor. 13. b* *Vbi sup. Homil 9. paulo post prin.* *2. Pet. 2. a*

b *Tunc ædificauit &c. Adam.* Aedificauit Iesus altare domino Deo Israel &c. Omnes qui in Christum credimus, lapides viui esse dicimur, secundum illud: Vos autem estis lapides vi. &c. Sicut aũt lapides validiores, primi iaciuntur in fundũ, vt ipsis ꝰpponi possit edificij pondus, sectidi verò & paulo infirmiores proximi ordinantur, qui verò adhuc infirmiores sunt paulo ſuperiores, deinde, qui infirmiores adhuc sunt in superiorib. & prope ipsa fastigia collocantur: idem intelligendum est de lapidib. viuis. Apostoli, & ꝓphetæ sunt in fundamentis. vñ: Superædificati super fundm̃ apostolorũ & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. Ipse autem Christus spũalis ædificij fundm̃ est. vñ: Fundm̃ aliud nemo põt ponere, ꝑter id, quod positũ est, quod est Iesus Xps. Beati ergo, q supra tã nobile fundm̃ ædificia sancta ꝓstruxerũt. Sed in hoc ędificio oportet eẽ altare. Quicunq; ergo lapides viui oſonib. & obsecratiõib. vacãt, & supplicationũ victimas ĩmolãt, ex his ædificat Iesus altare. Sed vide qđ ascribaẽ laudis lapidib. altaris, sicut dixit legislator Moys. Aedificate altare ex

Ephes 2. b *Exod. 20. d* *Deut. 27. a*

Iumẽta autem, & prædã ciuitatis diuiserũt sibi filij Israel, sicut ꝓceperat Dns Iosue. Qui succẽdit urbẽ, & fecit eam tumulum sempiternũ. Regẽ quoq; eius suspendit ī patibulo usq; ad uesperã, & solis occasũ. Præcepitq; Iosue, & deposuerunt cadauer eius de cruce, ꝓieceruntq; ī ipso ĩtroitu ciuitatis, congesto super eo magno aceruo lapidum, qui ꝑmanet usq; in prẽsentem diẽ. †Tunc ædificãuit Iosue altare dño Deo Israel in monte Hebal, sicut ꝓceperat Moyses famulus Dñi filijs Israel & scriptũ est in uolumine legis Moysi:

a ¶Non hoc ad literam, sed locus dæmonum inhabitabi lis erit in æternum, cum iam nemo peccabit, neque regnabit peccatum, cum diabolus, & angeli eius ibunt in ignem æternum.

a ¶Oportebat eum aliquid Deo dignum tanta uictoria offerre.

b

a ¶Hi lapides uiui sunt apostoli, & integri, & incontaminati, unum altare facientes propter unanimitatem, & concordiam unanimiter orantes. Super hoc altare offert Iesus sacrificium patri. Nos quoq; possumus effici lapides altaris: non enim deserit nos Christus, & orationes nostras spiritu. adiuuat, & offert patri orationes nostras.

¶Omnibus fidelibus qui sunt lapides uiui.

Altare ☞ lapidibꝰ ĩpolitis quos ferrũm non tetigit, & obtulit sup eo holocausta Dño, ĩmolauitq; pacificas uictimas. Et scripsit sup

d

a ¶Qui icorrupti carne & spiritu.

a ¶Euangelium scilicet in cordibus credentium.

lapides deuteronomiũ legis Moy

a ¶Dando fidei sacramenta. b ¶Hi sunt cęlestes uirtutes, angeli, id est ecclesia primitiuorum qui in huiusmodi adiuuant. ¶Qui semper vident faciem patris.

si, qđ ille digẽsserat corã filijs Isrã el. Oĩs autem populus, & oẽs maiores natu, ducesq; ac iudices stabant ex vtraq; parte arcæ in conspectu sacerdotum, qui portabant arcam fœderis Domini: ut

e

a ¶Qui sacerdotali religione uiuunt. b ¶Opere implendo legem, quæ in arca erat.

a ¶Catechumenus, vel qui iam sociari studet fidelibus. b ¶Christianus.

a

a ¶Qui amore boni, & promissæ benedictionis bene operantur. b Lex.

Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini. Et primũ qui-

c

c ¶Gratiam intelligentiæ tribuit, vt in lege habeamus sensum Christi.

dem benedixit populo Israel.

d

b Post hæc legit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ † scripta erant in legis uolumine. Nihil ex his quę Moyses iusserat, reliquit intactum, sed uniuersa replicauit co-

a ¶Perfectorum scilicet, quorum est solidus cibus. b ¶Infirmis, qui infirmus est, olitus manducet.

ram omni multitudine Israel, mulieribus ac pãruulis, & aduenis qui inter eos morabantur.

a ¶Qui lacte indigent, catechumenis.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Qui suc. &c. *ædificandam in posterum, sicut fecerat de Iericho.*

c Tunc ædi. *Hic consequenter ponitur actus immolationis, ut de uictoria Deo gratias agerent, & ut mandatum Moysi de benedictionibus, & maledictionibus, (vt in Deuteronomio) implerent.* *Deut. 27. b*

d De lapidi. *Sic enim describitur in lege.* *Exod. 20. d*

e Et scrip. *Non est intelligendum, quod totum fuerit ibi scriptum, sed decem præcepta tantum, prout continentur etiam in Deuteron.* *Deuter. 5. a*

f Omnis autem populus &c. *Quia sicut dictũ fuit plenius. in Deut. Lyr. in c. xxvii. Deu. Hebal & Garizim sunt duo mõticuli, ppinq, & valles est in medio, ĩ qua erãt sacerdotes cũ arca, & media pars populi erat in mõte Garizim, ut dicitur hic, & media pars eorũ erat iuxta mõtem Hebal, & dicitur iuxta, quia non erant in summitatibus istorum montium, sed in decliuib. ut melius audirent sacerdotes, qui erant in valle media, pnuntiãtes benedictiones versus mõtẽ Garizim, & populus ibi existens respondebat, amen. & maledictiones versus montem Hebal, & populus ibi existens respondebat, amen: prout dictũ fuit Deut. xxvij.*

¶ *Et primum quidem*

MORALITER.

✻ b *Regem quoq; eius suspendit.* Per patibulum asperitas pniæ ꝑt intelligi, in qua suspendendus est fomes peccati: vnde. Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum uitijs & concupiscentijs. *Galat. 5. d*

c *Tunc ædificauit Iosue altare domino.* Per hoc quòd Iosue fuit solicitus Moysi præceptum implere, instruuntur prælati bonas ordinationes prædecessorum suorum custodire, contra multos, qui student eas totaliter dissipare. *Moraliter.*

d *De lapidibus impolitis, quos ferrum.* Per quos significãtur fideles in fide, & morib. stabiles, de verbis politis rhetoricæ nõ curantes.

e *Et scripsit super lapides Deu. &c.* In cordibus enim fidelium scribitur lex euangelica ad credendum corde & confitendum ore.

✻ *Media pars*

A ☞ a *Vt aduena.* Sed & proselytus, & indigena simul & erãt dimidij iuxta mõtem Garizim, & dimidij iuxta montẽ Hebal &c. Qui sint, qui dimidij incedunt iuxta montem Garizim, & qui sint dimidij, qui licet saluentur, non tñ potuerũt iuxta montem Garizim incedere, sed incedunt iuxta montẽ Hebal? Mons Garizim benedictiones habet. Mõs Hebal maledictiones, quæ

Deut. 27. b & 28. b.

p̃tõribus imminent. Statuerũt. n. sicut scriptum est in Deu. sex tribus ad benedicendum in monte Garizim nobiliores & eximias. i. Simeõ, Leui, Iuda, Issachar, Ioseph, & Beniamin. Sex vero ignobiliores ad maledicendum, in quibus est Ruben, ga ascendit cubile patris, & Zabulon, qui est ultimus filius Liæ. Ego video duas esse species eorum, qui per fidem properant ad salutem. Vnã eorum, qui promissionum cœlestium cupiditate succẽsi summo studio nituntur, ne vel eos minima beatitudo prætereat, desiderantes non solũ benedictionem capere, & effici in parte sortis sctõrum, sed sp adsistere in conspectu Dei. Alij vero & si tendunt ad salutem, non tã amore cęlestiũ bñdictionũ, uel ꝑmissionũ, q̃ ne eant in gehennã. Quasi dicant: Sufficit mihi non ire in ignẽ æternũ, non expelli in tenebras exteriores.

Genes. 49. a *Fidelium duo genera.*

Præcepta Dimidij, ergo illiq̃ iuxta montẽ Garizim incedunt, q ad bñdictionẽ electus est, illos signãnt, q non metu pnę, sed bñdictionis, & ꝑmissionis desiderio veniũt ad salutem. Illi vero dimidij, q iuxta montem Hebal incedũt, in quo maledictiones, platę sunt, alios indicãt, qui metu pnæ & supplicij complentes legem ueniunt ad salutẽ. Nobiliores aũt sũt illi q ipsius boni, & bñdictionis desiderio bonũ agunt, q̃ qui metu supplicij. Solus aũt Iesus est, qui p̃t ex oĩ ꝑpso hmõi mẽtes discernere, & alios statuere in monte Garizim

Id habet Beda in qq. supra Iosue c. 9. to. 8.

B ad bñdictiones, alios ĩ mõte Hebal ad maledictiones: nõ vt maledictiões accipiãt, sed vt metuẽtes ꝑscriptas maledictiones, & pnas peccatoribus constitutas, caueãt incurrere eas.

Origen Hom. 9. in Iosue post med. b *Post hæc le. Adam.* Refertur: quia legit Iesus oĩa verba legis bñdictionis & maledictionis &c. Ego arbitror, ꝙ si q̃n legitur nobis Moyses, & p gr̃am dñi velamen literæ amouet, & incipimus intelligere, & diligere, ga lex spũalis est: Iesus dñs legit legẽ, & hæc in auribus populi recitat, p̃cipiens ne sequamur occidẽtem lr̃am, sed teneamus spũ viuificantẽ. Legit ergo Iesus nobis legẽ, cũ legis arcana ita reuelat. Vñ: Nos aũt

2. Corin. 3. d *2. Corin. 2. d*

sensum Xpi hẽmus, ut sciamus q̃ à Deo donata sunt nobis.

c *Nihil ex his.* Nõ erat sermo ex his, q̃ mãdauit Moyses, quę nõ legerat Iesus in auribus totius ecclię Israel. additũ est ẽt mulieribus, & infantib. & proselytis. Nouit. n. Iesus nr̃ aures esse ꝑter istas carnales, de q bus ait. Qui hẽt aures audiẽdi, audiat. In his ergo auribus legit Iesus legẽ. Si ergo separatim intelligamus mulieres, & infantes, & proselytos, & eos uelut sequelam quandã esse sentiamus ecclesiæ, q̃o in magna domo sunt ẽt lignea & fictilia vasa: Dicimus quidẽ viris fortibus fortẽ tradi cibum. de quibus dr̃: Perfectorũ aũt est solidus cibus, ex q bus ecclesia parat, q̃ nõ hẽt maculam, aut rugam. Eos vero, quos mulieres, infantes, proselytosq; appellat intelligamus eos esse, qui adhuc lacte indigent, uel ẽt infirmi, ut mulieres oleribus vescuntur. Si uero oĩs sit ecclesia accipiatur, uiiri intelligũtur, q in oĩbus stant armati perfecti cõtra hostes & diaboli astutias. Mulieres vero, q̃ non dũ ex se, quę utilia sunt gerunt, sed meliorum exẽpla sectando, qui sunt eis caput, Caput. n. mulieris vir. Infantes vero erũt, q nup fide susceptа lacte euãgelico nutriũtur. Proselyti aũt catechumeni, vel q iã sociari fidelitas studeant.

1. Tim. 2. c *Heb. 5. d* *Eph. 5. f* *1. Cor. 13. d*

NIC. DE LYRA.

¶ c Et pri. *Non est intelligendum q̃ Iosue proprie loquendo benediceret populum, quia hoc pertinet ad sacerdotum officiũ, sed imprecatus est bona populo, tanquam princeps populi post immolationem prædictam: quam similiter fecit non per se, sed per sacerdotes.*

d Post hæc. *Non per se, sed per sacerdotes, vt prædictum est.*

e Coram omni. *Quia super omnes cadebant maledictiones, si transgrederentur legem, & benedictiones, si eam obseruarent, secundum quod habetur Deut. xxx. & xxviii.*

MORALITER.

✻ a *Media pars &c.* Scilicet ad benedicendum. D *Deut. 27. b*

b *Et me.* Scilicet ad maledicendum, ut habetur Deuter. Per hoc autem ostenditur, q̃ sicut boni sunt benedicẽdi, ita mali maledicendi, differenter tamen. Istæ namque benedictiones, & maledictiones sunt quædã imprecationes bonorũ ipsis bonis, & malorũ ipsis malis, vt hĩ Deu. vbi benedictiones, & maledictiones istæ ponuntur explicite. Bonis aũt hoĩbus imprecãda sunt bona spiritualia, & temporalia, malis autẽ hominibus imprecãda sunt bona spiritualia tantum, & non temporalia: sed aliquando magis oppositum: non tamen ex odio, sed vt vexatio det eis intellectum, & sic a suis iniquitatibus resipiscant.

Deut. 28. a

GLOS. ORDIN. CAP. IX.

Origen. Hom. vi Iu. circ. fi.

Q Vibus &c. Sequitur.

Congrega &c. Adam. Ex his q̃ gesta sunt, dñi Iesu bella & triũphos contemplemur, q̃us ẽt hæc in ipso uisibiliter cernamus expleta. Cõuenerũt. n. reges terræ, senatus ppls, & principes Romani, ut expugnarẽt nomẽ Iesu, & Israel simul. Decreuerũt. n. legibus suis, vt non sint Xpiani, oĩs ciuitas & oĩs ordo Chrianũ nomen impugnat. Sed sicut omnes reges illi conuenientes nihil contra Iesum facere potuerunt: ita etiam nunc nihil potuerunt. vel principes vel potestates istæ contrariæ, quin Christianorum genus latius, & profundius propagetur. Scriptum est. n. Quia quanto magis eos humiliabant, tanto plures fiebant. Cõfidimus autem, quia non solum non poterunt nos obtinere inuisibiles inimici, sed velociter domino nostro Iesu vincente conteretur sathanas sub pedibus seruorum eius.

Exodi. 1. b *Rom. 16. e*

☞ *At hi qui*

CAP. IX.

Q Vibus auditis cuncti reges trãs Iordanẽ, qui versabantur in mõtanis, & campestribus, in maritimis, ac littore Magni maris: hi quoq;, qui habitabant iuxta Libanum, Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, & Heuæus, & Iebusæus, cõgregati sunt pariter, vt pugnarent contra Iosue & Israel uno animo, eademq;

a

b Cuncti re. *Hic accipitur trans Iordanem, respectu illius loci, in quo filii Israel manserant in cãpestribus Moab, vbi Moyses legẽ explanauit.*

c In maritimis. *i. in locis propinquis mari mortuo, & mari Cenereth.*

d Ac littore maris mag. *Istud est mare mediterraneum, quod dicitur magnum respectu maris mortui, & Cenereth, quæ sunt quidam lacus, ut supra dictum est. tertio ca. Cætera patent.*

¶ At hi qui

MORALITER.

✻ a *Quibus auditis cuncti reges trans Iordanẽ, qui versabantur in mõtanis &c.* Per istos reges congregatos ad pugnandum contra Iosue, & populum Israel, allegorice significantur principes Iudæorum, & imperatores Romanorum, & eorum prefecti, volentes destruere nomen Christi, & populi Christiani, qui per Iosue, & populũ Israel significantur. Et de ista congregatione contra Christum dicitur. Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius, sed non potuerunt. Nam è contrario in istis persecutionibus maximè creuit populus Christianus, & per consequens nomen Christi. Et hoc fuit figuratum Exod. vbi dicitur de filijs Israel: Quãto vero magis opprimebantur, tanto magis multiplicabantur & crescebant. Et ideo Ps. 2. post verba præmissa: Astiterunt reges terræ & principes cõuenerunt in vnũ, aduersus Dñm & aduersus Christũ eius. subditur: Dirũpamus vincula eorũ, & proiciamus à nobis iugũ ipsorũ. Qui habitat in cęlis irridebit eos &c. quia fecit euenire oppositum intentionis suæ.

Allegor. *Psal. 2. a* *Exod. 1. b*

✻ *At hi qui*

NIC. DE LYRA. CA. IX.

Vibus audi. *Descripta destructione Hai, hic consequenter describitur timor circumstantis populi. Ex hoc autem timore aliqui se congregauerunt, ut possent melius resistere: de quibus primo agitur. Aliqui vero cogitauerunt coniungi filijs Israel fœdere, de quibus agitur si do ibi: At hi q erãt in Gabaon. Circa primũ dicitur.*

a Quib. au. *strõsitu Iordanis mirabili, et destructione Iericho, et Hai.*

c Cuncti

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

Ega. *At hi qui &c. Adaman.* In domo patris mei mansiones multæ sunt,& multę differētiæ eorum,qui ad sa utem sunt,vel veniunt. Vñ & Gabaonitas arbitror portiunculam quandam eorum esse, qui saluandi sunt,sed non sine nota alicuius infamię. Ligni.n.cęsores,uel aquę gestatores fiunt ad obsequium populi,& altaris,quia cum dolo accesserūt ad filios Israel,pannis, calceamentisq; veteribus induti, ferentes cibum vetusti panis. Hi ergo veniunt ad Iesum cum vetustatibus suis,petentes saluari tātum. Sunt.n.in ecclesia credentes quidam,& acquiescentes diuinis præceptis,erga seruos Dei religiosi,& officiosi,& ad ornatum ecclesiæ, vel ministeriū satis prompti: sed in conuersatione propria obscęni,& vitijs inuoluti,nec omnino deponentes veterem hominem cum actibus suis,nihil adhibent emendationis morū uel innouationis: Istis ergo Christus Iesus salutem concedit,sed quandam infamię notā non euadūt. Simile quod in libro pastoris de his dr. Quia est arbor quædā, quæ vlmus vocatur, quæ fructū nō adfert,portat tamen uitem fructiferam,& sic necessaria est, quia frugiferæ viti seruit. Sic Gabaonitæ non deposuerunt veterem hominem cū actibus suis, sed ministrant sanctis, & seruiunt,& aliqd vtilitatis impendunt,& sic ab Iesu salutem cum iuramenti interpositione suscipiunt. Notandum autem,q hæretici q vetus testamentum non recipiunt, in hoc loco dicunt: Vide quia nihil humanitatis habuit Iesus Naue filius,

F vt hominibus qui ad se supplices uenerant,salutem concedens, notam infamiæ,& ingum seruitutis infligeret. Sed Iesus secundum mēsuram fidei ipsorum competenter iudicauit. Sed Raab meretrix,quæ fide integra credidit cum omni domo sua, & exploratores plena deuotione susc̄epit,integre in societatem populi susceptа est, & apposita ad filios Israel. Isti uero,qui non tam Israelitice plebis cōortia dilexerunt,quām suæ perditionis metu fraudulenter accesserūt ad Iesum,quomodo poterant libertatem uitæ,& regni consortiū dolis seruilib,promereri? Præterea cū dicerent: Audiuimus quanta fecit dñs per mare rubrum, & in deserto: nihil tamen tantæ fidei dignum,nihil tantarum uirtutum admiratione dignum gesserunt. Iesus ergo uidēs angustum in fide propositum moderationē erga eos iustissimam seruat: ut salutem mereanť, qui parum fidei habent, nec tamen summam regni, uel libertatis accipiant, quia fides eorum nullo operum nobilitatur accessu. Fides autē sine operibus mortua est. Nobis autem prouidendum est,dum potestatem hēmus,ut abiicientes antiquas sordes,& pannos uitiorum ueteres, sociemur Israeliticæ libertati. In lege.n.præcipitur,ne liceat Hebreum puerum,si forte in seruitutem deuenerit,amplius seruire,q̄ sex annis,in septimo uero liberum dimitti: tanta apud Israelitas libertatis ē cura. Tu ergo si Hebræus puer es, & in seruitutem decidisti (puer.n.est, qui facilitate animi in seruitium decidit: qui autem peccat seruus est pcti, in hoc seruitium nō uirilis, & pfectus aīus decidit,

Origē. Hom. 20. in Iosue. Plusia i pri. Ioh. sen. 14.a

col 3.b

ibi.g.

Exo. 21.a Deut. 15.c

Iohan. 8.d

a sententia. At hi qui habitabant in Gaa on, audientes cuncta quę fecerat Iosue

a ¶Non syncere,nec integrę,socij Israelitarum fieri cupientes.

Iericho & Hai, cāllidē cogitantes tulerunt sibi cibaria, saccos ueteres asinis imponentes, & utres uinarios scissos atq; consutos, calceamēntaq; perantiqua,quę ad idicium uetustatis pittacijs consuta erāt, induti ueteribus uestimentis: panes quoque,quos portabant obuiaticum, duri erant & in frusta comminuti. Perrexeruntq; ad Iosue, qui tūc

a ¶Antiquas.s.sordes,& vitiorum pannos veteres.

a ¶Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.

b ¶Sanctis, qui semper parati sunt pugnare contra aereas potestates.

morabātur in castris Galgale, & dixerunt ei, atq; simul omni Israeli: De terra longinqua uenimus, pacem uobiscum

a ¶Reuelatione.s.de qua dicit ar: Reuela oculos meos &c.

¶Aliàs,filij Israel.

facere cupientes. Respōderuntq; uiri Israel ad eos, atq; dixerunt: Ne fortè in terra quæ nobis sorte debetur habitetis,& nō possimus fœdus inire uobiscum. At illi ad Iosue: Serui, inquiunt, tui sumus. Quibus Iosue ait: Quinā estis vos? a ut unde uenistis? Respondерunt: De terra longinqua ualde uenerunt serui tui

a ¶Fatentur se diuina mirabilia audisse, & scire, nihil tamen dignum tantarum virtutum admiratione faciunt.

in nomine Domini Dei tui. Audiuimus enim famam potentiæ eius, cuncta quæ fecit in Aegypto, & duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Iordanem Sehon regi Hesebō, & Og regi Basan, qui erat in Astaroth. Dixerunt que nobis seniores & omnes habitatores terræ nostræ: Tollite in manibus uestris cibaria ob longissimam uiam, & occurrite eis, & dicite: Serui uestri sumus, fœdus inite nobiscum. En panes, quando egressi sumus de domibus nostris, ut ueniremus ad uos, calidos sumpsimus: nūc sicci facti sunt, & uetustate nimia cōminuti. Vtres uini nouos impleuimus, nunc rupti sunt, & soluti. Vestes, & calceamenta, quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita sunt, & penè consumpta. Susceperunt igitur de cibarijs eorum, & os Domini nō interrogauerunt. † Fecitq; Iosue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est ut non occiderentur: principes quoq; multitudinis iurauerunt eis. Post dies autem tres initi fœderis, audierunt, quòd in uicino habitarent, & inter eos futuri essent. Moueruntque castra filij Israel, & uenerunt in ciuitates eorum die tertio: quarum hæc uocabula sunt: Gabaon, & Caphira, & Beroth, & Cariathiarim. Et non percusserunt eos, eo quòd iurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmurauit itaque oē decidit, sed puerilis & facilis.) Tu er Ggo si Hebræus puer es. i. fidelis iam baptizatus,& post i pēnā lapsus,sufficiat tibi sex annis seruisse. In septimo uide ne seruas,sed redi ad libertatem tuam. Septenarius legem significat mandatorum, senarius uero mundum, dum ergo quę mundi sunt sapis,& in his exerceris, & sm carnem cogitas, necesse est te seruire peccato. Cum ergo ad septenarium i. legis scientiam perueneris, tunc require libertatē tuam: ne pseueraueris in pēnis defixa in aure nota, qa si cōmonētis Dei, et ad libertatem pristinam reuocātis uerba non audias, fies pēnā seruus in æternum.

Iura,

NIC. DE LYRA.

¶ a At hi. *Hic consequēter agitur de Gabaonitis, qui timore ductī quęsierunt cum filiis Israel federari. Circa quod primo describitur simulatio falsi secundo firmatio fœderis initi, ibi: Susceperunt igitur. tertio detectio doli ibi. Post dies autē tres. quarto temperatio pacti, ibi: Qui responderunt. Sententia autem primæ partis est in hoc, quòd finxerunt se uerbis, & factis uenisse de terra longinqua, quæ esset extra termi nos terræ promissæ filiis Israel, vt sic possent cū eis aliquod fœdus facere, per quod mortem euaderent, & in terra manerent, & patet litera vsque ibi,* Dimiſſo

b Ne forte &c. *Quia inhibitum erat eis fœdus facere cum habitatoribus illius terræ, vt habetur Num.* Numē. 33.f

c Venerunt &c. *Ex hoc videtur quod nō solum venerunt ad Iosue timore ducti, sed etiam fide vnius veri Dei, quia miracu lis, quæ fecerat pro filiis Israel, auditis, crediderūt eum esse verum Deum cœli, & terræ, & desiderauerunt ad cultum ipsius ve* H *nire per fœdus ineundum cum filiis Israel, & de hoc sunt commendandi, non autem de fictione falsi, per quam ad hoc deuenerunt.*

d Tollite in &c. *i. quasi ob longissimam viam fictā, quia secundum veritatem non erat, sicut patet in litera. Cętera patent.* d

e Susceperunt &c. *Hic consequenter ponitur firmatio fœderis initi cum dicitur,* Susceperunt igitur &c. *Dicunt aliqui, quòd nō susceperunt ad comedendum, sed ad probandum quod apportata sciissent de longinquo. Sed hoc non videtur conuenienter dictum, quia ita bene uidissent hoc in manibus Gabaonitarum. Et ideo dicendū, q acceperunt ad comedendum, licet modi cum in signum confœderationis. Ille.n. fuit mod⁹ apud antiquos, comedere simul post fœdera inita, vt habetur de Iacob, & Laban, & adhuc seruatur temporibus moder nis apud multos.* Gen. 31.g e

f Et os domini non interrogauerūt. *Et in hoc defecerunt, quia in arduis debebant recurrere ad consilium domini, si tamen rem cuiusset, forsitan ex eius responsione idē fecissent, vt videbitur infra.* f

g Post &c. *Hic consequenter ponitur mē dacij detectio per visum, & auditum, quia filij Israel audierunt, & uiderunt, quod ciuitates Gabaonitarum erant sitę inter terminos terræ sibi promissæ. Et patet litera.* g

¶ Qui resp.

MORALITER.

✻ a *At hi qui habitabant in &c.* Per Gabaonitas, qui cum vestimentis concisis, & calceamētis veteribus, & repetiatis venerunt facere fœdus cum filijs Israel, itelligi possunt illi qui moribus secularibus quærunt religionem cōtra dictum Apostoli. Expoliantes vos veterē hoiem cum actibus suis inciuite nouum. propter qđ de talibus subditur. Moraliter

✻ *Itaq; sub-* Coloſ. 3.b

A ✠ a *Iuranimus. Aug.* Queritur quomodo iurationem hanc seruandam crediderunt Hebræi Gabaonitis, quibus ita iurauerant, tāquam de longinqua terra venientibus, sicut illi mētiti fuerant. Sciebant enim se debellandos, si cognitum esset Hebræis in ea terra eos habitare, quam erant recepturi. Mētiebātur ergo, q̄ de longinqua terra veniissent, iurauerunt. Post quam vero cognouerunt habitare eos, vbi oēs quos inuenirēt, secūdum Dei præceptum debellare deberent: noluerunt tamen frā gere iurationem, & quamuis eos mentitos didicissent, parcere maluerunt, cū possent dicere, se tanquam illis iurasse, quos esse crederant, id est de lōginquo venientes. Cum vero aliud cognouerunt, præceptum Dñi circa eos fuit implendum, vt sicut cęteri expugnarētur. Deus autem hoc approbauit, nec parcentibus succensuit, quamuis cum nō interrogassent, qui nā illi essēt, & cum illos fallere maluissent. Vnde credendi sūt, etsi fallere p̄ sua salute voluerūt, non tamē fallaciter Deum timuisse in populo eius. Ideo autē non succensuit Dns iurantibus, aut parcētib. & postea Gabaonitas ipsos tanq̄ ppōs sui hoies, de domo Saul vindicauit, sicut Regno rū ostēdit historia. Et ga iurō sic seruata est, q̄uis hominib. mentitis, vt ad clementiam sententia flecteretur, non displicuit Deo. Nam si econtrario iurassent aliquos se interfecturos, quos Gabaonitas in terra promissionis esse putassent, & postea didicissent eos ab ea terra esse extraneos, & de longinquo ad se venisse, non arbitrandum est, q̄ essent debellaturi eos causa iurationis implendæ: cum propter ipsam parcendi clemētiam sanctus Dauid, postquā iurauit se interfecturum Nabal, sciens vtique, quem fuerat interfecturus, parcere maluit, nec iure duriore implere iuramētum, magis placere Deo existimans, si quod ira perturbatus iurauerat nō fecisset, quām si perfecisset. *Ibid.* Gabaonitæ significāt cos, q̄ credūt, & erga seruos Dei deuoti. vel ecclię cultū vēr hīe, nihil tñ emendationis, vel deuotionis, vel innouationis hūt in moribus: tales tñmodo quoddā signū salutis intra ecclesiā tpaliter p̄referunt Interspiritua-

1.Reg. 22. 2.Reg. 21.a

2.Reg. 25.a

B

Allegor.

NIC. DE LYRA.

¶ a Qui ref. *Hic consequenter ponitur pacti temperatio. quia Iosue, & principes ad cōpescendum murmur populi, & seruādum obligationem iuramenti, liberauerunt Gabaonitas à morte corporali, & supposuerunt eos morti ciuili, videlicet seruituti ad cędendum ligna, & portandum, & ad hauriēdū aquas, & portandum ad locum, vbi vigeret cultus Dei, et hoc cessit in vtilitatem communitatis populi, qui tenebatur talia ministrare, & isti vocantur Nathinęi in libris Regum, & Paral. & ex dictis patet litera. Ad euidentiam* Quæſtio. *prędictorum quęritur hic, vtrum Iosue et principes tenebantur seruare iuramentum prædictum de fœdere cum Gabaonitis? Et arguitur primò, quòd nō, quia erat contra Domini præ-* Num. 33.f *ceptum, qui præceperat omnes habitatores illius terræ occidi, & in alijs locis pluribus. Ité iuramentum conditionatum non tenet deficiēte conditione, sed istud iuramentum fuit conditionatum. scilicet si illi, quibus fiebat, non essent de habitatoribus terræ promissionis, quæ conditio non stetit, vt patet in litera. Ité fraus & dolus non debent alicui patrocinari. sed Gabaonitæ videntur dolosè egisse verbis & factis. ergo &c. In contrarium videtur quod dicitur in litera:*

b Iuranimus eis &c. *& sequitur.*

c Reseruentur &c. *Periurium autem non incurritur nisi ex transgressione iuramenti obligatorij: nec ira Domini concitatur, nisi propter illud* *propter illud quod est illicitum fieri, ergo &c. Respōsio. Dicendum, quòd hoc iuramentum fuit seruandum triplici ratione. Prima accipitur ex parte Gabonitarum, qui sicut dictum est, venerunt ad Iosue nomine dominipotentes eius cultui subijci, & ideo præceptum domini de interfectione habitatorum terræ non videbatur contra eos currere, quod erat datum propter malitiam habitantium in terra, & obstinatione eorum in malis. vnde infra dicitur de obstinatis: Domini enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorū, & pugnarent contra Israel, & caderent, & non mererentur vllā clementiam ac perirent sicut præceperat dominus Moysi. Ex quo patet, quòd Gabaonitæ meruerunt clementiam, nec currebat contra eos ira Domini. Secūda accipitur ex parte filiorum Israel, quia istud fuit primū pactum & iuramentum, quod fecerunt extra neis gentibus, excepto tamen iuramento facto ipsi Rahab, quod fuit magis particulare vt dictum fuit supra. ea ipsi uad autem fuit cōmune, & ideo si fregissent iuramentum Gabaonitas occidendo, quibus iuraverant, vt nō occiderentur, vt patet in litera: hoc fuisset diuulgatum per terras in circuitu, & reputati fuissent filij Israel infideles, & iuramenti transgressores in magnum scandalum illius populi, & per consequens in irreuerentiam, seu blasphemiam Dei, cuius dicebantur peculiaris populus, & a Deo electus, & ideo ad hæc vitā da seruandum fuit iuramentum. Tertia accipitur ex parte Dei, qui promptior est ad misericordiam, quam ad condemnandum. Et ideo credendum est, quòd Iosue ex familiari consilio Dei mortem eorum corporalem mutauit in ciuilem, vt sic de suis mendacijs punirentur, & iuramentum seruaretur, quòd de morte corporali eis non inferenda intelligebatur. Et quod dominus hanc sententiam approbauerit. patet ex hoc, quod propter afflictionem ininstā Gabaonitarum factam p Saul, fames facta fuit in terra Israel tribus annis, & septem viri de stirpe Saul fuerūt crucifixi, vt habetur. ii. Reg. Gl. Et Aug. super ca. x. exponendo illud. In manus tuas tradidi illos, dicit sic: Vbi neque consultus est Dominus vtrum eiusmodi esset, sed vltro suis rebellibus subuenire volentibus futuram prænuntiauit de eis victoriam, si posset de Gabaonitis inconsultus manere. non quia interrogauerunt ipsum, qui essent cum mentirentur, nisi ei placuisset illa iuratio, quæ subiectis parcere cogeret. Crediderant enim Deo, quem audierant promisisse, q̄ illas gentes subuerteret, & terram earum obtineret, & hanc earum fidem quodammō remunerauit, qa nō perdidit. Ex dictis soluūtur argumenta primi, quia cōtra Gabaonitas non currebat dictum præceptū. vt dictū est. Ad secūdum dicēdum, q̄ licet in tractatu cū Gabaonitis fuerit facta mentio de condone illa, tamē q̄do postea iurauerunt principes, non fuit posita sub forma iuramenti, & dato q̄ fuisset posita, poterat tamen iuramentum seruari: & debebat propter rationes prædictas. Ad tertium dicendum, quòd frans & dolus proprie sunt mendacia in verbis, vel factis ordinata ad malum finem, mendacia aūt & fictiones Gabaonitarum, licet essent mala, de se tamen ordinabantur ab eis ad bonum finem sad eorum salutem corporalem & spiritualem, vt patet ex prædictis.* Soluitio q̄st. Iuramētum seruādū Gabaonitis p̄ iuria. Infr. c. 22. d C

uulgus contra principes. Qui a respōderunt eis: Iurauimus eis b in nomine domini Dei Israel, & idcirco non possumus eos contingere. Sed hoc faciemus eis: Reseruentur quidem, ut uiuant, ne c contra nos ira Domini concitetur, si peierauerimus: sed sic uiuant, ut in usus uniuersæ multitudinis ligna cædant, aquasq; comportent. Quibus hæc loquentibus, uocauit Gabaonitas Iosue, & dixit eis; Cur nos decipere fraude uoluistis, ut diceretis: procul ualde habitamus à uobis, cum in medio nostri sitis? itaque sub ma- d ledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cędens, aquasque comportans in domum Dei mei. Qui respōderunt: Nuntiatum est nobis seruis tuis, quòd promisisset dominus Deus tuus Moysi seruo suo, vt traderet uobis omnem terram, & disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur valde, & prouidimus animabus nostris uestro terrore compulsi, & hoc consilium iniuimus. Nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum, & rectum uidetur, fac nobis. Fecit ergo Iosue, vt dixerat, & liberauit eos de manibus filiorum Israel, ut non occiderentur. Decreuitq; in illo die eos esse in ministerio cuncti populi & altaris Domini, cędentes ligna, & aquas comportantes usq; in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.

a

b

c

d

CAP. X.

Væ cū audisset Adonisedec rex Ierusalem, quòd scilicet cepisset Iosue Hai, & subuertisset eā. (sicut.n. fecerat Iericho & regi eius, sic fecit Hai, & regi illius:) & quòd

a ¶Qui Iesu experit amicitias, inultorum patietur inimicitias. Vnde: Fili accedens ad seruitutem Dei præpara animam tuam ad tentationem.

trānsfugissent Gabaonitæ ad Israel, & essent fœderati eorum, timuit ualde. Vrbs enim magna erat Gabaō, & una ciuitatum regaliū & maior oppido Hai, omnesq; bellatores eius fortissimi. Misit

a

MORALITER.

d ✻ *Itaque sub maledi. eritis.* Vnde dicit Augusti. Sicut non uidi meliores illis qui in monasterijs profecerunt, ita nō uidi deteriores illis, qui in monasterijs defecerūt. *In epi. 187 circa fin.*

NIC. DE LY. CAP. X.

Væ cū aud. *Hic agitur de debellatio* Diuiſio *ne quinq; regū simul congregatorū. vbi primo describitur occasio belli. Secundo actus debellādi, ibi: Ascēditq; Iosue. Occasio autem*

¶ *casio autem*

MORALITER.

✻ a *Quæ cum.* Hic describitur pugna Iosue cōtra quinque reges Amorrhæorum, p quos intelligi pñt quoq; sensus corporis

✻ pugnantes

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL

E ter spirituales autem. i inter sanctos Dei regnum eternum, vel libertatem non consequuntur.

Moral. a *Ascendite ad.* Cum se anima verbo Dei sociat, statim patitur inimicos, quos antea habuerat amicos, nec solum homines, sed etiam contrarias virtutes. Sciat ergo qui Iesu expetit amicitias, multorum sibi inimicitias patienter tolerandas. vnde: Oēs

2 Tim. 3. c / Eccle. 2. d

qui pie volūt viuere in Christo, pſecupa. &c. Et alibi: Fili accedens ad seruitutem Dei, ꝑpara aiam tuā ad tētationē. Oppugnant ēt Gabaonitæ pp amicitias Iesu, q̄us ligni: cæsores, & aquæ gestatores, id est licet vitimus meritis in ecclia sis, hoc ipso tñ, qđ pertines ad Iesum impugnaris a q̄nq; regib. Sed nec Gabaonitæ relinquunt, vel spernunt a Iesu, vel a ducib. vel ꝓsbyteris Israelitarū: sed infirmitati eorū auxiliū ferunt:

2. Te. 5. c. / Rom. 15. a.

hoc aūt agit in nobis. vñ: Cōsolamini pusillanimes, sustinete infirmos. Item: Vos aūt potentiores, imbecillitates infirmorum sustinete. Sic ergo Iesus cū ducib. & principib. ad est ijs, q pro nolle suo a ꝑtis virtutibus oppugnant. Nec solum auxilium in bello ꝑstat, sed etiā producit diem, & spatia lucis, & discutit aduentum noctis.

In qq̄ ne. 15. lib. 6. tom. 4.

b Congregati igitur &c. Aug. Quæritur quō rex Ierusalem Adonisedec, & cēteri quatuor cum quibus obsedit Gabaonitas, secundum. LXX. primo reges Iebuſæorum, cum ad eos obsidendos conuenerunt, postea vero reges Amorrhęorū dicant ab ipsis Gabaonitis, q̄ñ nūtios miserūt ad Iesum, vt sibi subueniret? Sicut autē inspeximus ſm Hebræū vtrobiq; Amorrhæorū dñr, cū ꝓſtet Iebuſęū regē fuisse Ierusalē, q̄ dicta est Iebus tāq illius gētis metropolis, & septē gētes læpe scriptura cōmemoret exterminādos, quarū vna perhibet Amorrhæorum. Niſi forte hoc nomen vniuerſale fuerit oīm, aut potius maioris partis, vt non vna, ſed plures in his septem hoc nolle censerent q̄us esſet vna de septē, q̄ Amorrhæorū ꝓprie

Amorrhæi vocati quare

vocarē. Sic est q̄dā pars, q̄ ꝓprie dr Libya, q̄us hoc nomen vniuerſæ Aphricę ꝓpetat. Et pars q̄dā, q̄ ꝓprie dr Asia, quamuis Asiam alij dimidium orbem terrarum, alij tertiam partem posuerint. Chananęi quoque tanquam vna gens ir. illis septem commemorantur, & tamen vniuerſa terra illa originaliter terra Chanaan vocatur.

Vbi sup. q. 14. *c Asscenditq; Iosue &c. Augusti.* Cum obsessi Gabaonitæ a regib. Amorrhæorū misissent ad Iesum, vt sibi subueniret, ascendit Iesus a Galgala ipse, & oīs populus bellatorum cum illo, oīs potens in fortitudine. Et dixit dñs ad Iesum: Nolite timere illos. In manus.n. tuas tradidi eos, nō subsiſtet ex istis q̄sq̄ &c. Vbi neq; ꝓsultus est dñs vtrum eundū ad eos esset: sed vltro suis recte subuenire volentibus futuram prænuntiauit victoriā. Sic ergo posset incōsultus de Gabaonitis admonere q essent cū mētirent, nisi ei placuisset illa iuratio, quæ subiectis parcere cogeret: Crediderant enim Deo, quem audierāt populo suo promisisse, quod illas gentes subuerteret, & earum terram obtineret, & hanc eorum fidem quodammodo remuneraūit, quia non † perdidit.

† perdidit: *Origē. Hom. 24. in Iosue in med.*

d Sol con. Gabaon &c. Adam. Volumus q̄ possumus oīdere, q̄o dñs nr Iesus Xps ꝓtelauerit lucē, & maiorē fecerit dię, vel ꝓ salute hoīum, vel ꝓ interitu ꝓriarum virtutū. Ex quo saluator aduenit, finis erat seculi. Deniq; ipse ait: Pniam agite, appropinquabit enim regnum cęlorum. Sed retinuit & expressit diem ꝓsummationis. Videns enim Deus pater salutem gentium per ipsum ſolum posse constare, dicit ad eum: Pete a me, & da. &. ti. gen. hære. tuam &cætera. Dum ergo paterna pollicitatio impleatur, & ecclesia creſcat, & pleno numero gentium introeat, vt tādē oīs Israel saluet.

Matth. 24. b / *Rom. 13. d*

Dies ꝓducit, & diſſert occasus, nec vnq̄ ſol occūbit, sed semp orit, dū credētiū cordib. ſol iustitiæ lumen veritatis infundit. Cū vero impleta fuerit mēſura credētiū, & deterior aut decolor ætas vltimæ gñationis aduenerit, & creſcēte inigtate refrigeſcet charitas multorū, & in paucis fides inueniet tūc abbreuiabuntur dies. Idē igit dñs nouit extēdere dię, cū salutis tps est, & breuiare in tpe tribulationis & perditionis: dum ergo ſpatium lucis producitur, ſicut in die honeste ambulemus.

Origē. Hom. 11. in Iosue circa med. Christiano rum pugna duplex. Ephes. 6. b

a Fugerant. n. quinq; &c. Adam. Quid est, qđ dicit q̄nq; reges fuisse, & hos in ſpelūcā ꝓfugisse? Duplex pugna est Christianis: Perfectis qdē, qualis erat Paul⁹ & Ephesij, ſicut ipse dicit: Nō est pugna aduers⁹ carnē & sāguinē, ſed aduersus principatus & ptātes: & aduersus rectores tenebrarū. Inferiorib. vero ꝑ carnē & sāguinē, his. ſ q adhuc carnalib. vitijs & fragilitatib. impugnant. Qđ ēt in hoc loco indicari puto. Gabaonitis enim bellū indictū est a q̄nq; regib. his, q imperfecti sūt a q̄nq; corporeis ſenſib. ꝓ aliquē. n. horū vnūquēq; necesse est cadere in peccatū. Hi q̄nq; reges Gabaonitas, id est carnales hoies impugnant. Quōd autem dñr in ſpeluncas confugisse, potest hic forſt tan indicari, quia ſpelunca locus est in profundum terrę defoſſus. Sensus ergo est, cū ſe terrenis actibus in corpore positi demerſerint, & nihil ad op⁹ Dei, ſed totum ad ministeriū corporis egerint, in ſpeluncas confugisse dicuntur. Scien dū tū, q̄ ipſa regna quorum reges nunc vincunt a Iesu, & ꝓfugiūt in ſpeluncas, postea veniunt in ſortes ſanctorum, & pars dñi appellanē, ſicut regnū Ierusalē, vel Lachis, vel Hebron. In qb. hoc indicat, quod quinq; ſensus in corpore positi cum per Iesum fuerint deuicti, & infidelitas ab eis diſceſſerit, & mortui pecca to fuerint, ipſis postea miniſtris vtitur anima ad facienda iustitiæ opera. Ita fit, vt in Ierusalem in qua regnabat rex peſſimus, regnet postea Dauid manu potens, vel Salomō rex pacificus. Adſidēt vel adſistūt enim corporeis ſenſib. malignæ virtutes, quæ ad ꝓcupiſcentias & fęda ꝓbēda aīæ miniſteria ſunt ſollicite, quas ſi fides Xp̄i ſupauerit, & in ligno crucis eius ſuſpēſæ fuerint, his ſterēptis regnoq; depulſis, tūc efficit aīa in partē Dei, & Ierusalem regnum Dei, & templum in ea domino conſtruitur. vnde:

Ad Tit. 3. a

Quia eramus & nos aliquando inſenſati, increduli, errantes & ſeruientes deſideriis & voluptatibus variis. &c. Hoc est enim Ierusalem aliquando fuiſſe ſub rege Adoniſedec, vel alias ciuitates ſub alijs. *Adam* Iesus interficit inimicos, non

Origē. ibid.

crudelitatem docens: ſicut hæretici putant, ſed futura in his ſacramenta deſignans, vt cum peremerit reges qui regnum peccati tenent in nobis: Sicut exhibuimus membra noſtra ſeruire iniquitati ad iniquitatem,

Rom. 6. d

ita exhibeamus ſeruire iuſtitię in ſanctificationē. Hoc quaſi crudele culpatur, quod ait Iesus: Ponite pedes ueſtros ſuper colla eorum, & interficite eos. Sed hoc non crudelitas, ſed humanitas, & benignitas inuenitur. Vtinam, & tu ponas pedes tuos ſuper ſerpentes & ſcorpiones. & ſuper omnem uirtutem inimici, & conculces draconem & regulum, qui aliquando in te regnauit, vt omnibus interemptis, qui regnabant in te operib. peccati, ſolus in te regnet Iesus Christus.

Mora.

Vbi sup. Ho. 12. in prīc.

b Vos autem no ſta. Adam. Bella Iesu & regū atq; hoſtium ſtrages, cō. leſtium rerū vmbra ſunt eorū ſ. bellorū q̄ Iesus Christus cūm exercitu ſuo, & maieſtatib. i. credētiū pp̄is & eorū ducib. ꝑ Zabulō, & eius angelos p̄liat. Ipſe est. n. q̄ in Paulo, & in Epheſijs pugnat ꝑ rectores tenebrarū. Et vide ō hr̄icę, q̄o noua veterib. ꝓcordāt. pmiſſum est veterib. regnū terrę sāctæ, & fluctis lac, & mel: q̄ tūc a peſſimis incolis, & regib. ī colebat. Venit i hāc terrā Iesus cū exercitu ſuo, & eā Iſraeliticis ducib. retur ſe gens dē inimicis ſuis. a Nonne ſcriptum est hoc in libro iuſtorum? Stetit itaque ſol b in medio cœli a, & non feſtinauit occūbere ſpatio unius diei. Non fuit añ & postea tam c longa dies, obediente Domino d uoci hominis, & pūgnante pro e Iſrael. Reuerſuſq; eſt Iosue cum f omni Iſrael, in caſtra Galgalæ, fugerāt erāt. n. quinq; rēges, & ſe abſcōderāt in ſpelunca urbis Maceda. Nuntiatumq; est Iosue, quòd inuēti eſſent quinq; reges latentes in ſpelunca urbis Maceda. Qui præcepit ſocijs & ait: Voluite ſaxa ingentia ad os g ſpeluncæ, & ponite viros induſtrios, qui clauſos cuſtodiant. Vos autem nolite ſtare, ſed per ſequimini hoſtes, & extremos quoſque fugientium cædite, nec dimittatis eos urbium ſuarum intrare præſidia, quos tradidit dominus Deus in manus veſtras. Cæſis ergo aduerſarijs plaga magna, & vſque ad internecionem penè conſumptis, hi qui Iſrael effugere potuerunt, ingreſſi ſunt ciuitates munitas. Reuerſuſq; est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, ubi tunc erant caſtra, ſani & integro numero: nulluſq; i

a ¶ Visibilibus, vel inuiſibilibus.

a ¶ Christus lumen veritatis infundens.

b ¶ Ecclesiæ.

a ¶ Quia ſemper ontur fidelibus.

a ¶ Sic dum contra dæmones pugnamus, adſistit, no bis ſol iuſtitiæ, qui ait: Ego uobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.

a ¶ Quinq; ſenſib. corporis, & terrenis actib. mmerſi.

a ¶ Contrarias poteſtates quæ ſenſib. adſiſtunt.

a ¶ Incolumis. Qui enim ſub Iesu militat, non ſuſcipit inimici ignita iacula.

b ¶ LXX. Nullus mutiit in lingua, id est nullus ſe iactauit de victoria ſua, ſcientes quia Iesus eſt, qui uincit.

a ¶ Iuſtitiæ ſcilicet qui nesc it occaſum.

b ¶ Ecclesiæ c aritas.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *caſto autem belli fuit, eò quòd iſti quinq; reges ſimul congregati uenerunt ad debellandum Gabaonitas. eò quòd eſſent confœderati filijs Iſrael: propter quod fuerunt compulſi petere auxilium a Iosue: quod conceſſit, & debuit concedere propter dictum fœdus, & patet l itera paucis exceptis.* Quæ cum audiſſet. Ado. *Hæc est vera litera ſic enim habent Hebræi, & libri correcti, & interpretatur dominus iuſtitia vel domini mei iuſtitia, ſecūdum proprietatē Hebraici ſermonis. ſicut et Melchiſedec iater preratur rex iuſtitiæ, q̄ſi rex Ierusalē ſicut iſte, vt habetur Gen. Catera patent in litera.* Gen. 14. c.

a Ascendit q̄ue Iosue, & cætera. *Hic conſequenter deſcribitur actus debellandi. vbi primo deſcribitur debellatio hoſtium ſecundo occupatio ciuitatum. ibi: Eodem die Macedam quoque cepit. Circa primū primo deſcribitur modus pugnę. Secundo manifeſtatio victoriæ, ibi: Reuerſuſque eſt omnis exercitus. Circa debellationem hoſtium primo promittitur diuinum auxilium, cum dicitur: Dixitq; Dominus ad Iosue. Ne timeas &c. ſecundo ſubditur ſtudium humanum, quod non debet omitti in agibilibus, cum dicitur,* Diuiſio

b Irruit itaq; Iosue ſuper eos repente. *vt ex ſubito aduentu ipſius aduerſarij terrerentur, quod & factum eſt. vnde ſequitur: Contur bauit eos Dominus &c. Tertio additur caleſte ſignum. & primo de calo aereo, cum dicitur,*

c Dominus miſit ſuper eos lapides magnos. *ſcilicet grandinis inſolitę magnitudinis, ita quòd poſſent armatos interficere. Ideo ſubditur,*

d Et mortui ſunt multo plures. la. *Quòd factum eſt ne filij Iſrael ſibi victoriam aſcriberent.*

e Tunc locutus est Iosue Domino. *Gratias agendo.*

f Dixitq̄ue coram eis. *Videns enim primum ſignum a Deo datum de calo aereo, ex hoc confidens petiuit ſecundum de cęlo ſydereo, dicens:*

g Sol contra Gabaon ne mouearis & luna &cætera. *Erant enim in tali diſpoſitione, quod vterque apparebat ſuper terram. quod frequenter contingit in plenilunio, quia tunc tantum diſtant. per diametrum cœli. hoc autem petiuit Iosue. vt haberet tempus aduerſarios perſequendi. ideo ſubditur* : Steteruntque ſol & luna donec vlciſceretur ſe gens, & cætera.

¶ a Nonne ſcriptum

MORALITER.

✲ pugnantes contra dictamen rationis, quæ per Iosue ſignificatur, vt ſupra dictū est. De hac autem pugna dicitur: Caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem. Quinque vero reges prædicti per quatuor fuerunt debellati. ſcilicet per gladios filiorum Iſrael, & per lapides grandinis, & per ſubſiſte ntiam ſolis, & lunæ, & iſtis ſpiritualiter intelligendo debellantur ſenſus carnis. Per gladios enim filiorum Iſrael intelligūtur verba diuina, quæ ſunt ſpirituales gladii. Et gladium ſpiritus, quod est verbū Dei. Quod autem per gladios iſtos debellentur ſenſus carnis dicit Hieroni. ad ruſticum monachum: Ama ſanctarum ſcripturarum ſtudium, & carnis vitia non amabis. Per lapides vero grandinis intelligūtur actus pœnitentiæ. ſcilicet ieiunia, vigiliæ, aſperitas, victus, & veſtitus, & cęterę diſciplinæ, quæ carnis ſenſus percutiunt, & infrigidant, & domant magis quam ſtudium ſacræ ſcripturæ. Ideo dicitur,

Gal. 5. c.

Epheſ. 6. c.

In epiſt. ad Ruſt. non long ante me.

d Et mortui ſunt multo plures lapidibus &cætera. Per aſſiſtentiam vero ſolis intelligitur adiutorium Chriſti, qui est ſol iuſtitiæ contra tētationes carnis. Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere. Per aſſiſtentiam vero lunæ intelligitur adiutorium virginis Mariæ: quæ dicitur terribilis, vt caſtrorum acies ordinata: propter quod per eius auxilium prouenit nobis de ſenſibus carnis victoria glorioſa.

1. Cor. 10. c

Cant. 6. b

✲ a Ite & ponite

C

D

punctō meridionali, niſi dicatur, quòd medium cœli aliquando vocatur totum, quod est ſupra hemiſpherium noſtrum.

c Non fu. *In fine capituli dicetur qualiter hoc intelligendum ſit.*

d Obediente do. *id est condeſcendente, quia obedientia proprie loquendo eſt inferioris ad ſuperiorem: condeſcenſio uero è conuerſo ſuperioris ad inferiorem.*

e Reuerſuſque eſt. *hoc dicitur hic per anticipationem, quia non fuit ibi reuerſus donec habuiſſet victoriam completam quantum ad ea, quæ tractantur in hoc ca. ut habetur in fi. huius capitu. & adhuc erat in perſequendo aduerſarios, vt patet in litera.*

f Voluite ſaxa &c. *vt non poſſint ibi latentes per ſe exire.*

g Et po. *ne ab exterioribus poſſint educi inde. Catera patent.*

h Reuerſuſq; *Hic conſequenter deſcribitur manifeſtatio victoriæ. primo in hoc quòd exercitus Iosue redit in numero integro. ſecundo quia aduerſarii non fuerunt auſi eos inuadere. ideo ſubditur,*

i Nulluſq; contra &c. *ſ. ꝑ tic. ſed poſtea aliq contra eos pugnauerūt, vt patet. c. ſeq. tertio ꝓ hoc, q̄ principes exercitus poſuerūt pedes ſuos ſuꝑ colla q̄nq; regum, qui latuerāt in ſpelūca, in ſignū quòd eorum aduerſarij*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS USAL

E iubet. Vim autem facere hoc est, possidentem violēter expetere, & possessionem diripere. Quid ergo accusatis fecisse Iesum successorem Moysi? Atq; vtinā aperiret nobis Iesus thesaurū sapientiæ suæ, vt videremus cuius cælestiū spūaliū hostium, qui impugnant Israel, figurā tenuit princeps iste de Maceda, & ille de Lachis, & ille de Lebna: aut cuius intra me vitii, vel erroris, quib. aīa implicat, formā tenēt singuli q̄nq; eorū: quos Iesu duce interfecit pp̄s Dei. hi. f. audiunt mandata eius, quibus tribuit facultatē calcādi super serpētes & scorpiones, & oēm p̄tātē inimici. Oremus ergo, vt pedes nr̄i tā speciosi sint et tam validi, q̄ possint calcare cervices inimicorū, & ita caput serpentis conculcare, vt calcaneū nr̄m nō possit mordere. Qui. n. pugnat sub Iesu duce, dēt illud p̄mereri, q̄d de illis bellatorib. scriptum est. Et reuersus est vniuersus pp̄s ad Iesū incolumis, & non mutiuit quisquā de filijs Israel in lingua sua. Qui. n. sub Iesu militat, incolumis debet redire de p̄lio, nec vsquā ex iaculis maligni ignitis vulnus accipere, nec corde, nec cogitatione polluī. Qd aūt addit. ga nullus mutiuit in lingua sua vī dici: ga nemo de victoria se iactauit, nec suæ virtuti ascripsit. Sciunt n. ga ipsi Iesu victoria tribuit, vñ: Nō autem ego: sed gr̄a Dei, q̄ in me est. & alibi: Cū aūt feceritis hæc oīa, dicite: qa serui inutiles sum⁹. Vtinā Dñs meus Iesus cōcedat mihi calcare spūm fornicatiōis, & ceruicē spūs iracūdiæ & furoris & auaritiæ, dæmonē, & iactātiā, & cōterere pedib. meis tu pbig spūs. & cum hęc fecero, gestio opis summā nō mihi, sed crucis eius appēdere, f'm illud: Per quē mihi mūdus cru. &c. nō āt ego, sed gr̄a eius q̄ est in me. Qd si fecero, dicet mihi, q̄d antiquus Iesus d̄t: Viriliter agite, & cōfortamini, ne timeatis, nec vereamini a facie eorū qa dñs Deus tradidit vobis oēs inimicos in manus. *Ad tm.* Oia hæc in figura cōtinge bāt illis. Scripta sūt aūt pp nos. Quæ cū legit, q̄ in manifesto Iudeus est, & in carne circūcisus, putat tm̄ bella de scripta & interius hostiū & Israelitas duce Iesu uicisse, & diripuisse regna gētiū. Qui vero i occulto Iudeus ē i. Xp̄ianus, q̄ Iesum nō filiū Naue. sed filiū Dei sequit̄, intelligit hæc mysteria esse regni cælorū, & d̄t, qa ēt nunc pugnat Iesus ꝫ virtutes ꝫrias, & eiecit eas de ciuitatib. possessis. i. aīab. nr̄is: & interfecit reges, q̄ regnabāt in aīabus nr̄is, ne vltra regnet pēcm̄ in nobis vt exclusa lege pēcī, fiat aīa nr̄a ciuitas Dei, & regnet in ea Deus, & dicatur nobis: Ecce regnū Dei intra vos est. Est ego mia, q̄d hæreticis vī crudelitas, q̄ Iesus Christus p̄ singulas ciuitates i. animas credentium complet, vel compleuit, vt quę possidebantur a pessimis regibus, expulsis his, & peremptis, facere eas dignetur habitaculū Dei, & templū spīritus sancti, vt membra, quę seruierant iniquitati, seruiant iustitiæ. Sic ergo intellige, quòd interfecit Iesus regem Iericho, & regem Hay, & regem Lebna, & regem Lachis, & regem Hebron, vt omnes animæ quæ sub pessimis regibus legem peccati colebant, nūc sub Dei legibus agāt. Lebna Hebraice רבנה Libnah. candor interpretatur. quod diuerse intellr. Est. n. cādor lepræ. & cādor lucis, & cādorē q̄dē lepræ habuit Lebna sub regib. malis, sed cum ad Israeliticū pp̄lū peruenit, candorē lucis accepit. Lachis לכיש etiam interpretat̄ iter: q̄d & laudabile in scripturis est, & culpabile: vnde, Iter impiorum peribit. Et alibi: Iter rectum facite pedibus vestris. Primo ergo iter impiorū fuit Lachis ciuitas, quo destructo post modum Israelitis regnātibus ad rectū iter peruenit. Hebron חברון cōiunctio, vel coniugiū: ꝫiunctio vero aiæ nr̄æ fuit primo cū viro pessimo Zabulo, quo mortuo liberata ē a lege prioris, & cōiūcta viro bono & ītimo, de quo Paul⁹ dicit: Statui vos vni viro virginem castā exhibere Xp̄o. Sic ergo ipsorum noīm intelligētia ad gentiū ꝫsonat statū. Sic melius est intelligi bella Israelitica, & subuerti vrbes & regna: sic religiosius apparet subuertisse Iesum vrbes singulas, vt nihil in eis relinqueret, q̄ spiraret, neq; q̄ saluus fieret, neq; qui effugeret, vt nullus. f. malitiæ sensus in aīa ultra respiret: vel itæ, vel ꝫcupiscētiæ saluet affectus: nullus sit qui effugiat de ore gladij malus. Sic ædificant̄ ciuitates Iudæ. Et enim nūc cuiusq; aīam destruit Iesus, & ædificat. Primū. n. opus Dei est eradicare mala, spinas & tribulos vitiorum. dū. n. occupant terrā hæc, non pōt semina sancta suscipere. Necesse est ergo primū plātā eradicare peccati q̄ nō plantauit p̄r cęlestis, ignique ꝫsumi. Sed m opus est plātare. Moyses dicit: ga plantauit Deus paradisū. Sed & nūc plantat in aīabus credētium: In aīa. n. de qua excidit irā, plantat mā suetudinē de qua excidit superbiā, plantat humilitatē: de qua eradicat lasciuiam, plantat pudicitiam: extirpata ignorātia, inseritur sciam. Talis d̄ esse plantatio Dei, magis q̄ insensibiliū ligno rum. Est. n. in primis opus verbi Dei destruere ędificia Zabolica. Ille. n. turres superbiæ, & muros elationis in vnoquoq; extruit, q̄ sermo Dei d̄struit, vt efficiamur Dei cultura, & Dei ędificatio supra fundamēta ap̄lorū & ꝓphetarum positi, et effici mereamur in hr̄editatē terræ sāctæ i parte Israelitica, extinctis hostib. nr̄is.

Quæ

contra filios Israel mutire ausus est. Præcepitque Iosue, dicēs: Aperite os spelunce, & producite ad me quinq; reges. qui in ea latitant. Fecerūtq; ministri, vt sibi fuerat imperatum, & adduxerunt ad eum quinq; reges de spelūca, regem Ierusalem, regem Hebron, regem, Ierimoth, regem Lachis, regem Eglon. Cumque adducti essent ad eum, vocauit omnes ui

a ¶Fortes, uirili er pugnantes. b ¶Principes. c ¶Ecclesiæ.

ros Israel, & ait ad principes exercitus qui se-

a ¶in nullo discordantes. o ¶super aspidem, & basiliscum & conculcaboleonem & draconem.

cum erant: Ite, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cùm perrexissent, & subiectorum colla pedibus calcarent, rursum ait

a ¶spirituum scilicet, & vitiorum.

a ¶Qui viriliter agite, & confortamini spe. in domino.

ad eos: Nolite timere, nec paueatis: confortamini, & estote robusti. Sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris aduersum quos

a ¶spiritualibus.

a ¶Christus. b ¶spiritualibus armis

¶Quia in ligno crucis triumphauit. ¶ Morte sua.

dimicatis. Percussitq; Iosue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites, fueruntque suspensi usque ad vesperum. †Cumque occumberet sol, præcepit socijs, vt deponerent eos de patibulis. qui depositos proiecerunt in speluncam in qua latuerāt, & posuerunt super os eius saxa ingentia, quæ permanent vsq; in præsens. Eodem die Macedan quoque cepit Iosue, & percussit in ore gladij, regemq; illius interfecit, & omnes habitatores eius: non dimisit in ea saltem paruas reliquias. Fecitque regi Maceda sicut fecerat regi Iericho. Transiuit autem cum omni Israel de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam, quam tradidit dominus cum rege suo in manus Israel: percusseruntque urbem in ore gladij, & omnes habitatores eius. non dimiserunt in ea ullas reliquias. Fecerūntque regi Lebna, sicut fecerant regi Iericho. De Lebna transiuit in Lachis cum omni Israel, & exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam, tradiditque Dominus Lachis in manus Israel, & cepit eam die altero, atque percussit in ore gladij omnem animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna. Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis: quem percussit Iosue cum omni populo eius vsque ad internicionem. Transiuitque de Lachis in Eglon, & circundedit, atque expugnauit eam in eadem die, percussitque in ore gladii omnes animas quæ erant in ea, iuxta omnia quæ fecerat Lachis. Ascendit quoque

NIC. DE LYRA.

¶ *Sari, qui nōdū erāt debellati, pedib. eorū subiicerētur. Et patet lit. x f q; ibi.*

b Cumq; occūberet sol, præcepit socijs suis vt deponerēt eos de patibulis. *Quia hoc erat præceptū i lege.*

c Eodē die Macedam quoq; &c. *Postq̄ descripta est debellatio hostiū, hic consequenter describitur captio ciuitatum. Et patet litera vsque ibi:*

d Ascendit quoque cum omni Israel de Eglon in Hebrō, & pugnauit contra eam, cepitque eā & percussit in ore gladij. *Hoc est intelligendum de parte ciuitatis Hebron: quæ erat in valle, reliquam vero partem, quæ erat fortior, cepit Caleb*

¶ *postea:*

MORALITER.

* *a Ite & ponite pedes uestros super colla regum istorum. Qui cum per rexissent & sub. &c.* Per hoc autem, quòd Iosue præcepit principibus Israel ponere pedes suos super colla quinque regum, significatum fuit, quod quinque sensus carnis subijci debent imperio rationis.

A ¶ *postea, vt habetur infra. xv. c. & Iud. i. Vel potest dici quòd hic dicitur per anticipationem, & ei attribuitur, quod postea fecit Caleb, qui ex concessione Iosue habuit Hebron, vt habetur infra quartodecimo. capitu.*

a Regem quoque. *Hoc potest exponi dupliciter. Vno modo de rege Hebron, quem suspenderat, at dictum est. Alio modo de alio rege nouo, vtpote quia filius mortuo patre regnum susceperat, sirex erat per hæreditatem, vel quia populus regem nouum sibi elegerat si erat per electionem: Inter suspensionem enim prædicti regis, & factum istud Iosue plures ciuitates ceperat, vt patet in textu: & ideo tempore intermedio notuerat fieri institutio noui regis prædictis modis. Catera patent usque ibi.*

b Omne quod spira. *quod intelligitur de specie humana, bruta enim animalia cesserunt in prædam bellantium.*

c A Cadesbarne vl. *Hec est longitudo terræ ab oriente in occidentem.*

d Vno impe. *quantum ad primum bellum, quia multo tempore pugnauit Iosue, vt habetur capitu. seq. Circa prædicta de statione solis potest quæri: Quæ fuit longior dies, sub Iosue an sub Ezechia? Et dicunt aliqui, quòd illa fuit longior quæ fuit sub Iosue eo quod dicitur in textu: Non fuit ante & postea tam longa dies, vt dictum est. Sed occurrit difficultas, quia de die sub Ezechia scribitur. iiij. Reg. & Esa. quòd sol retrocessit decem lineis, vel gradibus, quibus designantur decem horæ secundum communiorem, opinionem. Ad cuius solutionem dicunt aliqui, quòd sol retrocessit subitò: & ideo dies non fuit augmentata, nisi tantum decem horis, quibus successiue redijt ad locum vnde retrocesserat, & vlterius vsque ad occasum descendit per duas horas: quia decem horæ diei transierant, quando sol retrocessit: & secundum hoc illa dies artificialis, de qua est sermo, fuit tantum. xxij. horarum: dies autem sub Iosue fuit. xxiiij. horarum. quia sol stetit immobilis spatio vnius diei artificialis, & postea cursu suo naturali iuit ad occasum: & sic illa dies fuit duplicata. Sed quia Ezechias quæsiuit signum notabile ab omnibus, vt videtur. iiij. Regum. xx. cap. & Esaiæ. xxxviij. Et magis fuit notabile signum solis retrocedendo successiue & magis notum pluribus, quam si retrocessisset subito, ideo dicunt aliqui, quòd duę lineæ in horologio Achan faciebant tantum vnam horam, & ideo sol retrocedendo. x. lineis successiue, & redeundo ad locum vnde retrocesserat fecit tantum decem horas, & sic idem habetur, quod prius scilicet, quòd dies sub Iosue fuit longior duabus horis. Alij vero inuitentes dictis Dionysii dicunt, quòd dies sub Ezechia fuit longior. Dicit enim Dionysius, quòd dies sub Ezechia fuit fere tripli cata, quoniam defecerunt tantum horæ quatuor, quia secundum ipsum sol processerat de oriente in occidentem per decem horas: & retrocessit successiue per decem horas: & per decem alias redijt ad locum vnde retrocesserat, & vltrà processit ad occidentem per duas horas: & sic dies artificialis fuit augmentata viginti horis: & sic fuit. xxxij. horarum. Illa autem quæ fuit sub Iosue, viginti quatuor tantum, quia illa dies non fuit nisi duplicata. Ad illud autem quod dicitur in hoc loco. Non fuit ante & post tam longa dies &c. Dicunt quòd hoc refertur ad tempus, in quo Iosue scripsit librum istum, quia post victoriam prædictam vixit longo tempore, & librum istum scripsit circa finem vitæ suæ: & usque ad tempus illud non fuit tam longa dies ante victoriam dictam, neque post. per hoc tamen non excluditur, quin dies sub Ezechia, quæ fuit, postea, fuerit longior. Sed quia bonum est sustinere dicta sacræ scripturæ quantum est possibile, quæ absolute dicit hic, quod non fuit tam longa dies ante neque post. Ideo non obstantibus prædictis potest dici, quòd dies sub Iosue fuit longior, qui: vt dictum est supra. iij. cap. Filij Israel transierunt Iordanem decima die mensis primi, qui apud Hebræos incipit à prima lunatione propinquiori equinoctio vernali: & quartadecima die eiusdem mensis celebrauerunt pascha, & postea septem diebus obsederunt Iericho, & postea miserunt exploratores ad ciuitatem Hai, postea bellatores contra eum, qui deuicti fuerunt propter peccatum Achan, quo deprehenso, & punito postea ceperunt Hai, & Bethauē, quibus peractis venerunt Gabaonitæ, & confœderati fuerunt filijs Israel: propter quam confœderationem quinque reges obsederunt eos, & Iosue ab eis rogatus venit ad liberandum eos pugnando contra reges prædictos, in qua pugna fuit statio solis, vt patet*

Quæstio de solis statione tpe Iosue & Ezechie 4. Reg. 20. b & esa. 38. b

Dyoni. areop. in ep. ad Policarp.

ex prædictis. In tot autem & tantis agendis bene, & probabiliter potest dici, quòd fluxit tempus ab equinoctio vernali vsque ad medietatem Iunij, vel circiter: tunc vero dies artificialis habet. xviij. horas, & tunc fuit duplicata, vt dictum est, & per consequens fuit. xxxvi. horarum: dies autem sub Ezechia fuit. xxxij. horarum ad plus, vt patet ex supradictis: & sic videtur, quòd sub Iosue fuerit maior dies. Ad cuius intellectum est sciendū, quòd quæstio est de quantitate diei artificialis, & de eius augmento, quia dies augmentati sub Iosue, & Ezechia fuerunt artificiales. Quantitas vero diei artificialis variatur, secundum diuersitatem climatum & secundum appropinquationem maiorem, ad solstitium æstiuale & hyemale: & ideo licet in omni climate, & quolibet tempore anni quælibet dies artificialis habeat. xij. horas artificiales tamen horas naturales habet aliquando plures aliquando pauciores. In tertio vero climate dies brevissima, scilicet quando sol est in solstitio hyemali, habet. x. horas. Longissima vero scilicet quando sol est in solstitio æstiuali habet. xiiij. horas: quæstio autem nostra debet applicari ad tertium clima, quia in eo est Ierusalem, vbi erat Ezechias, quando dies fuit sibi prolongata: & similiter Iosue erat satis prope Ierusalem quando prolongauit Deus diem ad eius petitionem. Si autem dicatur, quòd dies prolongata sub Iosue fuit in solstitio æstiuali, quod satis probabiliter potest dici, eo quod eodem anno Iosue aliqua alia bella peregerat, sequitur quòd illa duplicata habuit. xxviij. horas. Et si propter oppositionem dicatur, quòd dies prolongata sub Ezechia fuerit in solstitio hyemali, quod satis probabiliter potest dici vt videbitur postea, sic dies ille habuit tantum, xxvi. horas naturales, & duas partes vnius horæ naturalis, quia quatuor horæ artificiales, quæ deficiunt à perfecta triplicatione illius diei vt patet ex prædictis, non valerent nisi tres horas, & tertiam partem vnius horæ, & sic habetur quod dies sub Iosue fuerit longior in vna hora naturali, & & tertia parte vnius horæ naturalis. Probatio assumpti. scilicet, quòd probabiliter potest dici diem sub Ezechia prolongatam fuisse in solstitio hyemali, & hoc ratione climatis: quia in tertio climate sol elenatur in meridie minoris diei per xxxvi. gradus fere: & ideo tale tempus est ibi tunc, quale est apud nos in septimo climate circa finem Februarij per. xij. dies ante equinoctium vernale quod est tempus satis aptum ad procedendum ad bellum: cum non sit nimis calidum, nec nimis frigidum. Dies autem prolongata fuit Ezechiæ ante percussionem exercitus Sennacherib, vt ostenditur. iiij: Reg. percussio autem illa fuit quando Sennacherib veniebat cum exercitu magno contra Ierusalem, & sic patet propositum, scilicet quòd probabiliter potest dici illam diem in solstitio hyemali fuisse. Ad dictum autem Dionysii dicentis, quòd illa dies sub Ezechia fuit. xxxij. horarum: Dicendum, quòd loquitur de horis artificialibus, & illæ valerent tantum. xxvi. horas naturales, & duas partes vnius horæ, vt dictum est.

a ¶Coniunctio coniugum.

cum omni Israel de Eglō in Hebron, & pugnauit cōtra eam, ce-

¶ Deuruxit mala, vt ędificaret bona.

a ¶Verbi Dei.

a pitq; & percussit in ore gladij, regem quoq; eius, & omnia oppida regionis illius, vniuersasq; animas, quæ in ea fuerant commoratæ non reliquit in ea vllas reliquias: Sicut fecerat Eglon, sic fecit, & Hebron, cuncta quæ in ea reperit consumens gladio. Inde reuersus in Dabir, cepit eam atque vastauit, regem quoque eius, atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladij: Nō dimisit i ea vllas reliquias: Sicut fecerat Hebron, & Lebna, & regibus earū, sic fecit Dabir, & regi illius. Percussit itaque Iosue omnem terram mōtanam, & meridianam, atque campestrem, & †Asedoth cum regibus suis. Non dimisit in ea vllas reliquias, sed omne, qd̄ spirare poterat, interfecit: sicut præceperat ei Dominus Deus Israel, a

b Cadesbarne vsque Gazam. Omnem terram Gessen, vsque Gabaon, vniuersosq; reges, & regio

c nes eorū vno impetu cepit, atq; vastauit. Dominus enim Deus Israel pugnauit pro eo. Reuersusque est cum omni Israel ad locum castrorum in Galgala.

In capitulo. x. vbi dicitur in postilla: Non fuit fantea & postea tam longa dies.

ADDITIO.

¶ *Iuxta sententiam literalem propter intellectum tam illius historiæ quam Ezechiæ in. iiij. Regum. xx. & Esa. xxxviij. potest probabiliter dici, solua tamen sanctorum autoritate, quòd dies illa, in qua illud miraculum in horologio Achan diuinitus Ezechiæ fuit factum, non longior nec breuior fuit solito, & sic cessat tota altercatio postillatoris in hoc ca. circa istam materiam contenta: qualiter enim hoc intelligatur d mino dirigente videbitur infra. iiij. Reg. xx.*

REPLICA.

IN capitulo. x. vbi postillator disputat de statione solis contra Iosue, Burgen. allegat digressionem, quam facturus est de hac statione, & retrogradatione tempore Ezechie circa 4. reg. 20. Vbi mira contra sanctorum autoritatem sine ratione imaginatur, & ibi vide correctorium satis rationabile.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS USAL.ES

CAP. XI.

Orige. Hom. 14. in Iosue Hæsim post prine.

Væ cum audisset Adam. Has scripturas ante aduentū Christi cum legeret Israel secundum carnē, non in eis intelligens nisi bella, & sanguinis effusionē ad ferocitatem acuebatur, & bellis, ac seditionibus pascebat. Sed postquam ꝓsentia Iesu Christi scientiæ lumen infudit, cū ipse sit pax nr̄a, pacē docet & deiectionē bellorū. Pax enim redditur animę, si ab ea hostes, peccata. ſ. & vitia propellantur: ideo ꝑ hm traditionē Iesu Christi legētes ista armamur, & cōcitamur ad p̄lia sed cōtra hostes, q de corde nr̄o ꝓcedūt cogitationes. ſ. malas, furta, falsa testimonia, &c. hmōi, vt nullū relinquam⁹, qui saluus fiat, uel q respiret. his. n. victis vincemus ēt aereas ptātes, & regno suo (quod intra nos supra vitiorum sedes locauerāt) depellemus. Superius rex Ierusalē cōgregauit secū quatuor reges ꝯ Iesum, alias Iosue, & econtra filios Israel. Nūc aūt non vnus congregat quatuor aut q nq. sed multitudinē nimiā. vñ: Vt āt audiuit Iabin rex Asor, misit ad Ioab regē Amorrhęorū &c. Vides q̄ta aduersus Iesum, & Dei populū cōtrariarū virtutū cōcitantur examina: hi. n. dęmones añ aduentū Christi quieti, & securi alas possidentes regnabāt. Sed vbi gr̄a, & misericordia, saluatoris apparuit, & pie, & sanctę viuere docuit, vt libertatē suā, & imaginē Dei aīa quęque suscipiat. Hac de cā antiq possessores ad pugnā prouocant, & si opprimant primi, multoplures consurgunt, & in malū conspirant: & si secundi victi fuerint, alij negores exurgēt, & forte quātō magis auget populus Dei & multiplicatur: tāto illis plures ad oppugnādū conspirāt. Primus oīum, & autor belli, q cæteros ad cōiurationē inuitat, ipse est Iabin rex Asor. Iabin aūt ī. terp̄tat sensus, vel prudētia. De hoc sensu Esaias: Et inducā sup te sensū magnū principē Assyriorū, q dixit, Mea virtute faciā, & sapiętia sensus mei auferā fines gētiū &c. Serpēs quoq; ī paradiso fuisse scribit prudentior oīum bestiarū. Et villicus iniqtatis prudētior fecisse dr̄. Asor vero interp̄tat aula. Est ergo ois terra aula huius regis, qui est Zabulus. Vñ in euangelio scriptū est: Quia est fortis in aula sua securus dormiēs, vsquequo veniat fortior, qui ipsum alliget, & auferat, q̄ possidet. Iste mittit ad Iobab regē Madon, & cōueniūt in Merō. Mittit Zabulus ad aliā virtutē inimicā, q̄ amaritudinum rex est, quo autore. ſ. oēs amaritudines miseris mortalibus infligunt, diuersa. ſ. gña peccati. Nihil. n. amarius peccato, & si q̄dā dulcia videant in primis. Vñ Salomō, in nouissimis felle a marius inuenies &c. Iustitia vero ī primis amara vr̄, in fine melle dulcior, cū virtutis fructū attulerit. Misit ergo Zabul⁹ ad Iobat inimicū amaritudinis regē. Misit ēt ad regem Simron שמרון q alias dr̄ rex Simeō, & interpretatur exauditio, exauditio vero duplex est, vel cum exaudit Deus hominem, vnde & Simeō patriarcha nomē accepit: quia Deus præcem matris eius exaudiuit, vel quū p̄ceptū Zabuli hō exaudit dicentis, Si procidens adoraueris me, tibi dabo hæc oīa. Sed q Iesum sequitur dicit ei. Dn̄m Deū adorabo, & illi soli seruiam. Audiunt illū q sunt ex parte eius. Sicut iste Simeon q illi audiēs venit ad pugnā ꝯ Iesum. Mittit & ad regē Ziph. q interp̄tat q̄o fluit admiratiue. ſ. Mirādum. n. est q̄o fluant oīa q̄ sunt huius mūdi, q̄ apud infideles manētia putantur. Qui aūt cōsiderat rerum rōnem & oīum mundanorū trāsitū dicit: Quomō fluit? Vocat autem contra filios Israel zabolus ēt eos q contra Sidonem magnam sunt. Ego quidē in locis Sidonis aliquoties moratus, non cōperi duas esse Sidones, vnam paruā & aliam magnā, quantū ad terrenū pertinet locū. Sed Sidon Hebraice צידון Si don interpretat venatrix vel venatores. Et dęmonū quorū multæ dr̄iç sunt, q dā sunt venatores in magnis peccatis, alij in puis. Cū in delitiis carnis aīa decipit, in pua capta dr̄. Cū vero Dei prouidentiā negat, aut dęmones quasi Deum colit, ī magno decepta est. Mittit ēt ad mōtana: hic est omnis sensus, qui extollit se, & erigit contra scientiam Dei. Mittit ēt ad Araban, id est insidias, Innuit. n. virtutes insidiatrices, q̄ humanas animas, nō vi, nec aperte, sed improuisis insidijs decipiunt; Vñ: insidiatur in absconditō quasi leo in spelunca sua, insidiatur vt rapiat pauperē &c. De qualibet Paulus dicit, Non ignoramus astutias eius. Mittit ēt in Ceneroth, quod interp̄tat quasi lucernæ, nō lucernæ. Aliud. n. est lucerna; aliud quasi lucerna. Iohannes erat lucerna ardens, quia erat angelus lucis. Quasi lucerna est ille, qui transfigurat se in angelū lucis. Sūt etiam qui in ecclesia fidē catholicā docēt, & plebē Dei verbo veritatis illumināt lucernę ardētes. Qui vero ad hęretica dogmata scripturę sanctę testimonijs, & assertionibus falsis vtunt, vñr accędere lucernas, quia scripturas legunt. Sed q falsis assertionibus vtūt, nō sunt lucernæ, sed quasi lucernæ. Misit ēt ad cāpos, eos. ſ. q in cāpis sunt, & humilia & terrena sapiūt. Misit ēt in nauē dor: דור dor vero interp̄tat ꝑuersio. Conuersio aūt duplex ītelligit, qua. ſ. gs, ad Deū ꝑuertit, vel à Deo ad bona, vel qua rex Iabin. i. Zabulus ad se ꝑuertit aīas. Mittit ēt ad eos, q erāt in maritimis locis ad vicinos fluctuū Chananæos, q interp̄tant velut ꝓmoti. i. q ꝓmotionibus, & fluctib⁹ ꝓmanēt cūcta. Et ad maritimos Amorrhæos. i. amarescētes, q. ſ. amaritudines infligūt. Talis est catalogus malitiæ hostiū iuisibiliū, q ꝓgregāt ꝑ regē Iabin, vt expugnēt nos, q segmur Iesū saluatorē nr̄m, sed dn̄s ait, Ne vereatis à facie eorū &c.

Cras

CAP. XI.

a ¶ Sensus vel prudentia. a ¶ Princeps mundi. a ¶ Aulæ.

Væ cùm audisset Iabin rex Asor, misit ad Iobab regē Madon: & ad regem Semron, atque ad regem Achsaph: ad reges quoque aquilonis, qui habitabant in montanis, & in plānicie cōtra meridiem Ceneroth, in campestribus quoque & in regionibus Dor iuxta mare: Chananæumque ab oriente, & occidente, & Amorrhæum, atque Hethæum, ac Pherezæum, & Iebusæum in montanis, Heuæum quoque, qui habitabat ad radices Hermon in terra Maspha. Egressiq; sunt omnes cū turmis suis, populus multus nimis sicut arena, quæ est in littore maris, equi quoque, & currus immensæ multitudinis. Conuenerūntque omnes reges isti in unū ad aquas Meron, vt pugnarent contra Israel'. Dixitque Dn̄s ad

a ¶ Hic est omnis sensus, qui extollit se contra scientiam Dei. b ¶ Latam viam sequentes.

a ¶ Qui sunt in fluxu huius seculi.

¶ Velut commotum. ſ. qui cuncta commouet.

¶ Amare centem quasi scilicet autore amaritudines immittuntur.

Psalm. 9. f

H *2. Cor. 2. g*

Iohan. 5. f

H *2. Cor. 11. a*

Gen. 3. a Luc. 16. b Matt. 12. b

Prou. 5. a

Esai. 36. & 37.

Mat. 7. c. Matt. 15. b

Moral.

F

Matt. 4. b Ibidem.

a

Ioan. 5. f

Ioan. 14. d Rom. 12. d

Ephes. 6. b

1. Cor. 2. d

Orig. ubi supra paulo post.

Psalm. 9. f

Esai. 14. d Psal. 32. d Ibid. 19. b

Luc. 12. f Ibid. 24. e

Rom. 8. b Coloss. 2. d

NICOLAVS DE LYRA. CAP. XI.

Væ cum au. &c. *Hic describitur debellatio. xxiiii. regum. Et primo ponitur dicta debellatio. secundo quædam epilogatio. xv. ca. Circa primum primo describitur belli apparatus. secundo conflictus, ibi: Venitq; Iosue: tertio victoriæ obtentus ibi; Cepit itaque Iosue. Circa primum præmittitur apparatus regum contra Iosue, cum dicitur,*

a Quæ cum audisset. *quia tenebat principatum super ista alia regna, vt dicitur infra eo. c.*

b Egressique sunt omnes. *hyperbolica locutio est ad designandum multitudinem magnam exercitus.*

c Conuenerūntque &c. ad aquas. *lacus quidam est, per quem transit Iordanis fluuius situs inter mare Ceneroth, & ortum Iordanis. Conse quenter describitur apparatus belli ex parte Iosue, cum dicitur,*

d Dixit. *Apparatus enim belli ex parte Iosue magis erat in confidentia Dei, quam in confidentia armorum, vnde subditur.*

¶ *a Tradam*

MORALITER.

a Quæ. Debellatis quinq; sensibus corporalibus, ex quibus cōtra nos consurgit bellum a carne, remanet adhuc bellū periculosius ab hoste, qui de spiritualibus peccatis impugnat. & bn̄ significat per Iabin, q interp̄tatur aduertētia, vel intelligentia. Dęmon. n. est intelligentia, quia naturalia remanserunt in dęmonibus integra. Et sicut Iabin in adiutoriū suū vocauit reges sibi subditos, sic dæmō supior cōtra nos vocat, & excitat dęmones iferiores, q a diuersi dæmones de diuersis vitiis nos impugnāt. Vocat igitur regem Madon, q̄ interp̄tatur contradictio, pp quod signat dæmonem, qui tēdit de rebellione ad superiores cōtra Deum, & rōnē, & sic intelligatur in sequentibus. Et regē S. mrō, q interp̄tat vepres dolentis. i. spina inferens doloré, q tētat de detractione, q̄ materiā doloris ī fert ei, de quo detrahit, & ipsi detrahēti, & detractionē suscipiēti. Et regē Achsaph, qui interpretatur fractura, quia tētat de fractiōe fidei dataē iuro, vel alio mō. Vocat ēt Chananęū, q interp̄tat cōmutatio, q̄ est in mercationib. quia tentat de fraude, & deceptione, q̄ frequenter committit in emptionibus, & venditionibus. Et Amorrhęū, q interp̄tat amarus, quia tentat de inuidia, q̄ est amaritudo animi de bono proximi. Et Hethęū, qui interp̄tat stupens, vel stupidus, quia tentat de acedia, q̄ reddit hominem stupidū, & pigrū ad inchoationem opis boni, & eius p̄secutionem. Et Pherezęū, q̄ interp̄tat diuidēs, eo q̄ studet ad seminādū iter bonos discordias. Et Iebuzęum, qui interp̄tatur cōculcans, quia tētat de superbia, qua superbus alios nititur conculcare. Et Heuæum, qui ferus interpretatur, quia tentat de ira, q̄ facit hominem quasi feriam bestiā. Omnes aūt isti p quos significantur spūs maligni à Iosue debellantur, quia per adiutorium Christi a populo catholico deuincuntur.

** Equos*

A *a Cras enim eadem hora, Adam.* Videō q̄ hodie oēs illos nō possumus opprimere, nec cūctos interficere: in crastino periment̄ur. i. post cōsummationē mūdi, cū dicetur eis: Ite in ignem æternū, quę p̄parauit Deus Zabulo, & angelis eius. Tunc. n. si vicerimus sequentes Iesum ducem percipiemus regnum, quod præparauit Deus sanctis suis per Iesum Christum. *Adam.* Nisi hæc bella figuram spūaliū gererent, nunq̄ discipulis Christi, q pacē venit docere, apostoli hæc legēda tradidissent. Ait. n. Iesus: Pacem meā do vobis &c. Et apls: Nō vosmetipsos defendētes charissimi &c. Qui sciēs carnalia bella nō esse nobis amplius agēda, sed ꝯ spūales neqtias, velut magī militiæ præcepit militib. Xp̄i: Induite armaturā Dei, vt possitis stare aduersus. i. di. &c. Spūaliū verò bellorū ex gestis veterū habemus exēpla, vt spūales simus, audientes, q a lex spūalis est spūalib. spūalia ꝓparemus, ꝓsiderātes ex his gētib. q̄ carnalē Israelē visibiliter oppugnauerūt, q̄tæ sint gētes ꝑiarū virtutū, q̄ ꝯ ecclesiā Dei pugnant, vt peccare faciant. Sicut. n. corpus accepto vulnere ferri moritur: ita & aīa peccato vulnerata moritur: fecit ergo Iesus sicut præceperat ei dominus.

Ibid. Homil. 15. Statim in princ. † occisos. Iohan. 14. d Rom. 12. d Ephes. 6. b 1. Cor. 2. d Orig. ubi supra paulo post. Matt. 28. a Zach. 9. b Esai. 14. d Psal. 32. d Ibid. 19. b Luc. 12. f Ibid. 24. e Rom. 8. b Coloss. 2. d

b Equos. Hoc ergo sm̄ mādatū Dei Iesus impleuit. Sed si supfuisset alig ex hostib. oportebat equos subneruari, ne q̄s effugeret ī eis. Sed cū nullus relictus sit, q̄ spiraret, cur eq̄ subneruāt, q̄ poterāt vsui esse victorib.? Solent. n. Israelitę deuictis hostib. in vsus iumēta reseruare, sicut deuictis Madianitis aliquot millia asinorū reseruauerūt. Nec de asinis scriptū est, q̄ subneruati sint, neq; Madianitarū spolia, vel aīalia iterēpta dr̄, sed vsib. reseruata. Sed q a hi asinos nō hēbāt, sed equos, p̄cepit ipse dn̄s subneruari equos. Putamus hęc fortuito accidisse; vt eq oc ciderent, asini reseruarent, & p̄ceptis Dei aliq̄d casū incidere? Deniq; filii Israel nunq̄ referunt eqs vsi esse. Lex quoq; nihil de eqs, sed de asinis mandat vt' de aīalib. q̄ ad labores, & onera hoīum portanda vñr existere. Eq ve rò magis ad p̄ditionem hoīum: per eos. n. bella gerūtur. Est. n. equus lasciui motus animal, & supbæ ceruicis. Asini vero frequenter gētes signant, q̄ ipse saluator s. asinum sedēs ostendit, qui nunquàm equo sedisse refertur, & mittens discipulos ad soluendam asinam & pullum dicit: Dicite quia Dn̄s eo opus habet, & sedens super eum ingreditur Ierusalem. vnde: Ecce rex tuus venit ti. man. sedēs super sub iugalem, & pullum asinæ nouellum, & exterminat currus Ephrem, & equum de Ierusalem. Qui ergo super asinum sedet exterminat currus Ephrem, & equum de Ierusalem. Equi vero, qui exterminantur, & currus, significant eos q̄ per superbiā & lasciuiā de cœlo ceciderūt: qñ vel ad filias hoīm ꝓcupiscendas semetipsos incēsores præbuerunt, vel secuti sūt illū, q̄ ait: Ponā sup nubē sedē meā & ero. s. al. Inde forsitā dr̄. Fallax equ⁹ ad sal. & de his q ī dęmonib. ꝓsidebāt. Hi in currib. & hi ī eqs: nos a. in no. d. n. Non. n. curr⁹, & equos Deo ꝓparasset, q̄tū ad tuocādū, sed dęmones, quos tuocabāt gētes ꝯ Israel pugnātes. Gētes vero ad fidē venientes merito reseruāt, q̄ p asinos signant. Per equos vero, ad currus, dęmones, q humanę salutis inimici merito p̄mūt. Passiones tuoq; corpis. i. libido, supbia, lasciuia, & leuitas, q̄b. infelix aīa velut eqtās ferē ad p̄cipitia, p equos, & curr⁹ p̄nt intelligi, q iubent subneruari. Subneruāt. n. equus, qñ abstinētia corpus humiliat. Et igni currus exurunt, cū illud iplet: Ignē veni mittere ī terrā &c. de quo dr̄: Nōne cor nr̄m ardēs erat ī &c. ideo ergo falsius dr̄ ad salutē, si motus corpis nr̄i ferāt ī frenes, nec abstinētię iugo reprimāt. Sed & si q̄s ex his, q̄ dicimus, verbis Dei stimulat, & ꝓpugit, & heri, q tanq̄ equ⁹ ī libidinē ferebat, hodie penitet, ꝑuertit. & pudicā vitā ꝯplectit, videbit gladio verbi Dei subneruasse equos, Quorū aūt subneruāt eq⁹ Iabin. s. q prudētia vel sēsus iterp̄tat. illius. s. de quo dr̄. Quia prudētia carnis inimica ē Deo. Et alibi: Inflati sensu

a ¶ Non hodie, sed post consummationem seculi.

a Iosue: Ne timeas eos. Crās enim hac eadem hora ego tradam a omnes istos †vlnerandos in conspectu Israel· equos eorum subneruabis, & currus igne combures. Venitque Iosue, & omnis e exercitus cum eo aduersus illos ad aquas Merom subitò, & irruerunt sup eos, tradiditq; illos Dn̄s in manus Israel. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt vsq; ad Sidonem magnam, & aquas d Masserephoth, campūque Maspphe, qui est ad orientalem illius partem. Itaq; percussit omnes, vt nullas dimitteret ex eis reliquias.

b Fecitque sicut præceperat ei Dominus. a ¶ Dæmones, superbos: lasciuos. Vnde fallax equus ad sal. & Hi in currib. & hi in equis.

minus: equos eorum subneruauit, currusque combussit igni. Reuersusque statim cepit Asor: f

a Iabin. ſ. principem huius mundi. cuius aula est totus orbis. b ¶ Verbi Dei.

& regem eius percussit gladio. g Asor enim antiquitus inter omnia regna hęc, principatum tenebat. Percussitque omnes animas h quæ ibidem morabantur, non

a ¶ Malignorum spirituum, vel vitiorum.

dimisit in ea vllas reliquias, sed vsque ad internecionem vniuersa vastauit, ipsamq; urbem pere-

¶ Ignis æterni, de quo dicitur: Ignem veni mittere in terram.

mit incendio. Et omnes per cir-

a ¶ Animas. ¶ In matutino interficiebamomnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini &c. b ¶ Contrarias potestates.

cuitū ciuitates, reges quoque ea d rū cepit p̄cussit atq; deleuit, sicut sēsu carnis suę. Iabī vero fuit rex Asor, q̄ interpretat aula, & oīm regnorū obtinēt dr̄ pricipatū. In hac aula regnat princeps hui⁹ mūdi. i. sup terra, vel magis ī vitiis carnis. Oīū ēt illorū regū, quorū vim s̄m noīa sua exposuimus, eg ab Iesu sunt iterfecti, quoū dēmus in nobis ipsis abscidere vitia, q sub Iesu militamus, & subneruare gladio spūali oēm egtatū vitiorū. currus quoq; dēm⁹ incēdere. i. oēm elationis spūs a nobis resecare. Cōpleamus ēt in nobis, qđ dr̄, vt nō remittat vllus q respiret. Si ira ascēdit in cor tuū, fortè opa eius nō ip̄lebit, vel hoīum metu, vel futuri timore iudicis. Sed hoc nō sufficit, nec ipsa cōmotio iræ locū debet hr̄e ī te. Ipsa conturbatio indecēs est ei, q sub Iesu duce militat. Idē de oīb. vitijs ſentiendū est, vt horū nihil oīno in corde respiret, ne forte si parui alicuius vitij p̄tietudo, vel cogitatio relinquat, ꝓcessu tpis ꝓualescat, et paulatim vires latitudo assumat, & tā dē reuocet ad vomitū: & fiāt nouissima peiora prioribus. vñ: Btūs q tenet, & allidit paruulos suos ad petrā Babylonis. ſ. paruulos. i. cogitationes malas, q̄ cor cōfundūt, & cōturbāt, q̄ in principio dum paruę sunt, tenendæ sunt, & allidēdæ ad petram, quæ est Christus: & ipso iubente iugulandæ, vt nihil in nobis refideat, quod resp̄iret.

Matt. 12. d Luc. 11. d Psal. 136. b

c Et oēs cū. Adam. In oīb. nobis repugnauit p̄ctm̄, & fuit in oīb. peccati generale regnum. Oēs. n. peccauerūt, & egēt gloria Dei, Vnusquisq; n. habuit in se spūalē regē, vel auaritiā, vel supbiam, vel mendacium, vel hmōi: vñ Paulus ait: Non regnet ergo p̄ctm̄ in vr̄o mortali corpe &c. Sed postq̄ venit Iesus, & occidit oēs reges, q regnabāt in nobis, oēs interficere p̄cepit: q. n. aliquē in se viuū seruauerit, in exercitu Iesu esse nō poterit. Si regnat ī te auaritia, iactantia, libido, supbia, vel hmōi: nō es Israeliticus miles, nec imples præceptū, quod dedit Dn̄s Iesus.

Orig. Homi. 15. in Iosue circ. med. Rom. 3. c Ibid. 6. b

d Sicut præceperat ei Moyses &c. Hic est sermo legis s̄m illud: Hñt Moysen & pphetas, audiant illos. Lex ergo p̄cepit nobis oēs reges p̄ctī interficere, q nos ꝓuocāt ad p̄ctm̄. Sic fecit Iesus, nec quicquam trāsgressus est. Ipse est enim, qui

Luce 16. g

NIC. DE LYRA.

¶ a Tradam omnes istos &c. *Non est in esti intelligendum, q̄ omnes fuerunt ibi mortui, vel vulnerati: quia multi fugerunt à fortalitio, vt patet ex sequentib. sed omnes fuerunt ibi deuicti, & pro magna parte interfecti, & est communis modus loquendi, sicut dicitur: Oēs de ciuitate vadunt ad tale spectaculū, licet multi remaneāt.*

b Equos. *in signum victoriæ à Deo obtentæ.*

c Venitq;. *Hic consequenter describitur belli conflictus, & patet litera vsque ibi,*

d Et aquas. *Hebræi dicunt: Aquas salinarum, quia sicut dicunt, erant ibi canales factæ iuxta mare, per quas aqua maris ingrediens desiccabatur à sole, & in salem conuertebatur, & sic Massarepthoth secundum eos non est nomen proprium loci, sed commune.*

e Itaque percussit omnes, vt nullas. *quod est intelligendam de his, quos potuit attingere extra fortalitia.*

f Reuersusq; sta. ce. Asor. *quæ erat principalior ciuitas, ut statim subditur in litera: & ideo primo debellauit eam, ut aliæ timentes se redderent ei sicut, & factum est, vt postea subditur eodem capi.*

g Et regem eius percussit glad. &c. *q de ꝓlio fugerat ad ciuitatem.*

h Percussitq; omnes animas &c. *i. homines. Anima. n. principalior pars est hoīs. & ideo ab ipsa denominatur aliquando totus homo.*

¶ Absque vr-

MORALITER.

** b Equos eorū subneruat. & currus &c.* Equi dæmonū sunt homines mali eorum instinctum sequentes, sicut boni hoīes sunt eq Dei, q a spūsancti gra se hēt ad liberū arbitriū, sicut sessor ad equū. Igit eq dęmonū subneruāt, qñ liberū arbitriū ī malis hoīb, fit i morte irreuersibile ad bonū, currus aūt trahit ab equo, sicut corpus humanū a libero arbitrio, cur⁹ igit dæmonū igne succēdēt, qñ corpa malorū ī igne gehēnę pacto iudicio recludentur.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E enim, qui perimit vitia in nobis, & regna peccati. Ipse ẽt Christus oia, q̃ p̃cepit Moyses in lege fecit. vñ: Misit Deus filiũ suũ factum, ex mu. & c. Oia. n. quę lex mãdauit impleuit, vt nos redimeret à maledicto legis, qui ait: Non veni soluere legem, sed adimpere.

Gal. 4. a
Matth. 5. b

a *Sicut præceperat Dominus Mosi seruo suo: ita præcepit Moyses. Augu.* Nõ putãda est crudelitas, q̃ nullũ viuum in ciuitatibus sibi traditis dimisit Iesus, q̃a Deus hęc iusserat. Qui aũt hic existimant ipsũ Deũ fuisse crudelẽ, & iõ vet. test. verũ Deum fuisse autorẽ credere nolunt, tam puersa de operib. Dei, q̃ peccatis hoĩm iudicãt, ne scientes quo quisque dignus sit, & magnum putantes malum eum cæcari deijci untur, & mortales moriuntur.

In Iosue lib. 6. cap. 4.

Tanquam modo oẽs vrbes q̃ stabant iuxta tumulũ eorum nõ vel sim quosdã Chal. interpt. q̃ stabãt i robore suo. quarũ muros, cũ caperentur, nõ diruerat.

b *Non fuit. Augusti.* Quæritur quomodo hoc verum sit, cum nec postea tempore Iudicũ, nec regũ omnes omnino illarũ septẽ gẽtiũ ciuitates capere potuerint Hebręi: Sed aut sic intelligẽdũ est, q̃ ad nullã ciuitatẽ bellando accessit Iesus, q̃ non ceperit: aut certè nulla carum capta est, sed earũ, q̃ in regionibus suprà memoratis fuerũt. Enumerate sunt. n. regiones in q̃bus fuerunt ciuitates, de quibus facta est ista cõclusio, & oẽs cepit bello.

vbi supra q. 21.

Adã. t accepit Iesus oẽs in bello, q̃ exierant ad bellum. Superior. n. oĩbus est Iesus, q̃a p̃ Deum factũ est, vt cõfortaretur cor eorũ, & occurrerent ỹ Israel in prælũ. Nõ dixit, q̃a aliquos accepit Iesus in bello, & aliquos nõ: sed cepit oẽs, & peremit. Oẽs. n. ſpecies peccati purgauit Dominus Iesus, oẽsq; destruxit. Oẽs. n. eramus intensati, incredul, errantes, seruientes variis desiderijs, & quibuslibet peccatis. Omnes ergo occidit Iesus qui exierãt ad bellũ, superior. n. oĩbus est Iesus Dei verbũ, & sapiẽtia patris. vñ Paulus ait: Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi. Sic ergo omnes cepit, & peremit, quia per Dominum factum est, vt inualesceret cor eorum, & occurrerẽt in prælium ỹ Israel, vt exterminarentur. Dum. n. nõ venit inimicę virtutes, q̃ peccata operantur in nobis: nec prouocant ad pugnandum, vel ad dimicandum, interfici non possunt, nec exterminari. Ideo dicit Deus permittere imo incitare propemodum aduersarias virtutes, vt veniant contra nos in prælium, vt vincamus, & illæ pereant. Vnde mihi videtur infinitus esse numerus earum, quia per singulos pene homines aliqui sunt spiritus, qui diuersa peccatorum genera moliuntur. Est spiritus fornicationis, est spiritus iræ, est alius auaritiæ, est alius superbiæ: & si eueniat aliquem esse qui, his omnibus malis, vel etiam plurib⁹ agitetur, omnes hos, vel etiam plures in se habere spiritus putandus est. vnde & per singulos plures esse credendi sunt: quia non singula singuli homines habent vitia sed plura. Nec putandũ est, quòd vnus fornicationis spiritus seducat eum qui in Britannijs fornicatur, & illum, qui in India, vel in aliis locis. Neque vnum esse iræ spiritum, qui diuersis in locis diuersos homines agitet Sed puto magis spirituum fornicationis vnum esse, & innumeros, qui hoc officio ei pareant: & per singulos homines diuersi spiritu sub ipso principe militantes, qui ad huiusmodi peccata eos sollicitant. Similiter iracundiæ principem vnũ esse arbitror, & innumeros sub ipso, & idem de cæteris peccatis sentiendum. Ideo non vnus principatus dicitur ab Apostolo, sed plures, cõtra quos nobis pugna est. Esse tamen reor omniũ horũ principẽ in nequitia in nequitia eminentiorem, & in scelere fortiorem; qui totũ mũdum, quẽ isti speciatim sollicitant, velut omnium principum dux, & totius militiæ magister exagitet, qui per Iabin significatur. Puto autem, quia sancti ỹ istos incensores peccatorum pugnantes, & vincẽtes, vnumquemq; minuant exercitũ dęmonũ, & velut plurimos equos interimant. Verba causa: vtinam is, qui pudicè uiuendo spiritum fornicationis superauerit, non vltra fas sit illum spiritum, qui ab eo uictus est, alium hominẽ impugnare, sed sicut ille spiritus, qui rogabat Iesum ne in abyssum mitteretur: ꝓsequens videtur, q̃ singuli victi, vel in abyssum, vel in exteriores tenebras, vel locum sibi dignum abducantur à iusto iudice Christo: & inde esse, q̃ plurimo numero dęmonũ iã deuicto, ad fidem gentes venire laxent. Si aũt difficile alicui, vel fabulosum vr̃ singulis peccantibus plurima inesse dæmonia, ad euangelij redeat autoritatem: & inueniet dęmoniacum, qui in sepulchris habitabat, cũ interrogaretur à Christo, quod tibi nomen est? respõdisse, Legio: quid ergo mirum, si per singula genera peccatorum singuli dęmones ascribant, cũ scriptũ sit ĩ vno hoĩe itegrã fuisse legiõẽ? Sũt ergo in manib. eorũ gladij ancipites, q̃ gestãt ỹrias uirtutes. Hinc Paulus ait: Deus pacis

Gal. 4. a
Matth. 5. b
Origen. Hom 15. in Iosue post med. Moral.
Ad Tit. 3. a
1. Cor. 6. b
Spiritus iracundiæ principem vnũ esse arbitror.

a ¶Lex. unde: Habent Moysen, & prophetas audiant illos.

præceperat ei Mõyses famulus Domini, † Absq; urbibus, q̃ erant in collibus, & in tumulis sitę, cęteras succendit Israel: vnã tm̃ Asor munitissimã flamma consumpsit. Omnẽq; p̃dã ista rum urbium, ac iumenta diuiserunt sibi filij Israel, cũctis hominibus interfectis. Sicut præceperat Dominus Moysi seruo suo, ita præcepit Moyses Iosue, & ille uniuersa compleuit. Nõ præterijt de uniuersis mãdatis nec unum quidem uerbum, quod iusserat Dñs Moysi. Cepit itaq; Iosue omnem terram montanam & meridianam, terramq; Cessen, & planitiẽ, & occidẽtalem plagam, mõtemq; Israel, & campestria eius, † & partem montis, q̃ ascendit Seir usque Baalgad per planiciem Libani subter montem Hermon omnes reges eorum cepit, peruasit & occidit. Multo tẽpore pugnauit Iosue contra reges istos.

a ¶Peccati. f. vt non regnet peccatum in nobis.

b Non fuit ciuitas quæ † se non traderet filijs Israel, præter Heuæum qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit. Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israel, & caderent, & non † mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi. In illo tempore uenit Iosue, & interfecit Enacim de montanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni mõte Iuda, & Israel, urbesque eorũ deleuit: Non reliquit ullum de stirpe Enacim in terra filiorũ Israel absq; ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solũ relicti sunt. Cepit ergo Iosue omnem terram, sicut locutus est Dominus ad Moysẽ, & tradidit eam in possessionẽ filijs Israel secundum partes, & tribus suas, quieuitq; terra à prælijs.

b ¶Emittuntur enim a domino, vel potius existimantur dæmones contra nos venire in prælium, ut nos vincamus & illi intereant.

a ¶Non filius Nauc, qui solam Iudæam tenuit, sed Iesus Christus, ad quem ex omni terra, & ex omni natione concurrit multitudo credentium.

Tessent eis misericordia.

x

¶ Hi sunt

A pacis conteret sathanam sub pedes vestros velociter. Si
Luc. 16. c
n. vnus est sathanas, quomodo potest contritus esse, & iterum operari? Forte ergo tanti putandi sunt sathanæ, quanti sunt, qui opera eius faciant. Vnde & in sapientia dici videt: Quia impius maledicens sathanam, ipse maledicit animam suam. In libello quoq; qui appellatur testamentũ. 12. patriarcharum, qui non habet in canone. inueni, q̃ p singulos peccantes singuli sathanę intelligi debeãt. Pręterea sathanas aduersarius dr. Oẽs ergo qui aduersantur voluntati Dei, sathanæ possunt dici. Beatus est ergo, qui spũalẽ macheram tenens nõ aufert eã a ceruicibus horũ hostiũ.
Eccl. 21. d
Vñ Hieremias: Maledictus homo, q̃ facit opera Dei negligẽter, & aufert macheram suã a sãguine iniquorũ. Hoc si sm̃ literã intelligamus, necesse est indesinenter sanguinẽ fundere: Quod Iudæi putantes crudeles fiunt, & veloces ad effundẽdũ sanguinẽ. Nos aũt non auferamus gladiũ verbi Dei a sanguine cõtrariarum virtutum, q̃ interfi ciunt, cũ opera eorũ non faciamus. Aug. Quia p Dñm facẽdum est cõfortari cor eorũ, vt obuiã irẽt ad bellũ Israel, vt exterminarentẽ, ita vt non daret eis misericordia, sed vt exterminarẽt, sicut dixit dñs ad Moysen &c. ita dictũ est p Dñm confortari. i. obdurari cor eorum, sicut de Pharaone, quod diuino, altoq; iudicio fieri dubitãdũ non est, cũ
Jer. 48. b
In qq. vet. te. q. 18. lib. tum. 4.
B deserit Deus, & præsidet inimicus, quod sic accipiẽdum est, sicut & ibi. Sed hic aliud mouet, quomõ dictum sit ad hoc eis cõfortatũ cor, vt exurgerẽt ĩ bellũ aduersus Israel: & ideo nõ prẽberẽt eis misericordiã quali p̃benda esset si nõ bellarent, cũ Deus p̃cepe rit nulli esse parcẽdũ: & ideo Gabaonitis esse parcẽdũ: q̃a se de longinqua terra venire fingentes eorũ iurationẽ tenuerãt. Sed quoniã q̃busdã vltro Israelite p̃buere misericordiam, quamuis cõtra Dei mãdatũ, ad hoc dictum esse intelligendũ est istos ita debellasse, vt eis nõ p̃ceret, nec ab ipsis Israelitæ neglecto Dei mãdato admisericordiã flecterentur. Quod quidẽ duce Iesu, q̃ Dei p̃cepta diligen
† Ipsi Naphath Dor
ter seruabat, non est credẽdũ fieri potuisse. Sed nec ipse istos tã citò deleuisset nisi cõ spiratissime cõtrairent, & ita fieri posset, vt eis ab illo non debellatis, qui Dei præcepta implere curabant, remansissent ad illud tempus, quo eis posset p̃cere post mortẽ Iesu, qui non tanta cura mandata Dei faciebant. Nam & eo viuente quibusdam illi pepercerunt, eos tantum ditioni suæ subiugantes, quosdam vero nec vincere potuerunt. Sed hęc non illo duce facta sunt, sed cum iam senex vacaret a bello, tantum eis terras diuidens, vt ipsi iam cum illo non bellante diuisas sibi terras partim hoste vacuas tenerent, partim pugnando caperent.
Iudic. 5. a
c *Quieuitque*. Non sub Iesu filio Naue, sub quo nunquam fere cessauit a bellis, sed sub Iesu Christo. Venisti enim ad Iesum, & in baptismo peccatorum remissionem consecutus es, & iam in te non pugnat ea ro aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Cessauit ergo terra tua a bellis, si tamen mortem Iesu in corpore tuo circumferas, vt cessantibus omnibus in te prælijs, verus pacificus efficiaris, & voceris filius Dei. Sed hoc fiet cum bella transegeris, & aduersarios subegeris: tunc requiesces sub vite tua, quæ est Christus, & sub ficu tua, quæ est spiritus sanctus.
C

Iosue senex

CAP. XII.

H I sunt reges, quos percusserunt filij Israel, & possederunt terram eorũ trans Iordanem ad solis ortũ, à torrente Arnon, vsque ad montem Hermon, & omnem orientalem plagam, quæ respicit solitudiem. Sehon rex Amorrhæorum, qui habitauit in Hesebon, dominatus est ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon: & mediæ partis in valle, dimidiæq; Galaad, vsque ad torrentem Ieboc, qui est terminus filiorum Ammon: & a solitudine vsque ad mare Ceneroth contra orientem, & vsque ad mare deserti, quod est mare salsissimum ad orientalem plagam, per viam quæ ducit Bethsimoth: & ab australi parte, q̃ subiacet Asedoth vsque Phasga, terminus Og regis Basan, de reliquijs Raphaim, qui habitauit in Astaroth, & in Edrai: & dominatus est in monte Hermon, & in Salecha, atque in vniuersa Basan vsque ad terminos Gessuri & Machati, & dimidiæ partis Galaad, & terminos Sehon regis Hesebon: Moyses famulus Domini, & filij Israel percusserunt eos, tradiditq́ue terram eorum Moyses in possessionem Rubenitis, & Gaaditis, & dimidiæ tribui Manasse. Hi sunt reges terræ, quos percussit Iosue, & filij Israel trans Iordanem ad occidentalem plagã a Baalgad in campo Libani vsque ad montem, † cuius pars ascendit in Scir. Tradiditq́ue eam Iosue in possessionem tribubus Israel, singulis partes suas, tam in montanis, quàm in planis atque campestribus. In Aseroth, & in solitudine, ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, Chananæus, & Pherezæus, Heuęus, & Iebusæus. Rex Iericho vnus, Rex Hai, quæ est ex latere Bethel vnus: Rex Ierusalem vnus, Rex Hebron vnus, Rex Ierimoth vnus, Rex Lachis vnus, Rex Eglon vnus, Rex Gazer vnus, Rex Dabir vnus, Rex Gader vnus, Rex Herma vnus, Rex Ered vnus, Rex Lebna vnus, Rex Adullam vnus, Rex Maceda vnus, Rex Bethel vnus, Rex Taphna vnus, Rex Hopher vnus, Rex Aphec vnus, Rex Saro̅ vnus, Rex Madon vnus, Rex Asor vnus, Rex Semero̅* vnus, Rex Acsaph unus, Rex Thenach vnus, Rex Mageddo vnus, Rex Cedes vnus, Rex Iachanan Carmeli vnus, Rex Dor, & prouincię Dor vnus, Rex gentium Galgal vnus, Rex Thersa vnus: Omnes reges triginta, & vnus.

a
Deut. 3. b
Gen. 32. f
Ephes. 6. b

NIC. DE LYRA. CAP. XII.

a HI sunt reges. *Hic ponitur epilogus regum debellatorum à filijs Israel, & primo regum debellatorum tempore Mosi. secundo regum debellatorum tempore Iosue, ibi: Hi sunt reges terrę quos percussit Iosue. Circa primum dicitur sic:* Hi sunt reges &c. *adhuc viuente Moyse trans Iordanem ad solis ortum. Iordanis enim fluuius est terminus terrę promissionis a parte orientis: vt frequenter dictum est, & ideo terra, quæ est ex parte illa, est ad orientem terrę promissionis.* Diuisio.

b Vsque ad. *Iuxta hunc torrentem fuit luctа Iacob cum angelo: vt habetur Ge.*

c Vsque ad mare. *Istud est mare, quod in euangelio vocatur mare Cenereth, & mare Tyberiadis, & stagnum Genezareth. Sicut enim in Latino nomina propriæ idem significantia variantur a parte finis, sicut Parisius, & Parisios, sic & Cenereth, & Cenereth eundem locum significant.*

d Vsque ad. *Istud est mare, quod dicitur mortuum. supra. iij. capi.*

e Phasga. *i. gigantum: prout habetur Deute.*

f Qui habi. *in alijs enim locis bene remanserunt alij gigantes, vt dictum est ca. precedenti. Cętera patent in litera.*

g Hi sunt. *Hic ponitur epilogus regum, quos percussit Iosue, & patet litera paucis exceptis.*

h Trans Ior. *Sicut dictum est, Iordanis fluuius est terminus terræ promissionis a parte orientis, & ideo tota terra promissionis est in occidente respectu ipsius.*

i Rex gen. Galgal. *alias Galgath vnus. Iste dicitur rex gentium, non quia omnes gentes essent sub dominio eius, sed quia homines de diuersis gentibus, & nationibus habitabant in regno eius, sicut in ciuitate Parisij habitant viri de diuersis gentibus.*

¶ Iosue senex

MORALITER.

✻ *a Hi.* Per quos intelliguntur spiritus maligni, qui dicuntur rectores malorum hominum huius mundi: contra quos nobis incumbit inuisibilis pugna. Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem: sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiæ. Per hoc ergo, quod populus Israel sub Iosue duce debellauit dictos reges: significatum fuit, quod populus Christianus numero & merito triumphat de dæmonibus sub duce domino Iesu Christo.

k *Omnes reges triginta.* In hoc numero est ternarius multiplicans denarium, nam ter decem fiunt triginta, & cum hoc est ibi vnitas p quod mystice designatur, q̃ per fidem vnius Dei essentialiter, & trini personaliter, & multiplicationẽ bonorũ operũ secundũ decẽ præcepta decalogi debellantur à fidelibus spiritus maligni.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E GLOSA ORDINARIA. CAP. XIII.

Orige. Hom. 16. in Iosue in princ.

IOsue se: & c. Senuisti & Ion. Ada. Presbyteri & seniores nō pro longęua vita dicuntur, sed pro maturitate sensus, & gravitate vitæ veneranda, maxime cum additur, plenus dierum. Si.n. prolixitate

Abraham primus presbyter appellatur. Num. 11. d

præsbyter quis, vel senior dicretur, primus Adā, vel Matusalem, vel Noe, qui plusq̄ cæteri vixerunt, hoc noīe censentur. Sed Abraham, qui minus vixit, primus in scripturis præsbyter, vel senior appellatur. Dixit.n. dñs Moysi: Elige tibi ab oī populo præsbyteros, quos tu ipse nosti, quia p̄sbyteri sunt. Obserua ēt sicubi inueneris peccatorem aliquem uocari seniorem, & plenum dierum. Nunc ergo spiritu sancti est vox pronuntiantis Iesum præsbyterum, vel seniorem, & prouectum in dieb. quod de peccatoribus dici non pōt, quia peccator non est prouectus dierum. Non

† oēs uide licet limites. † Nilo.

.n. se extendit in anteriora, sed sp retrò cōuertitur ad vomitum suum, & ideo non est aptus regno cęlorū. Non ergo de ætate senili dicebat dñs ad Iesum, quod oēs videbant, & nouerant, sed p hoc datur magnum mysterii testimonium filio Naue. Sicut.n. sol iste dies facit huic mundo, ita sol iustitiæ dies facit spirituales, q̄ fulgore veritatis, & scię illustrantur. Si quis ergo in præceptis

Gen. 47. b

Dei hanc vitam pūtem, q̄, sicut Iacob dicit, paucorum, & malorum dierum est, transęgerit. & immaculatum se ab hoc mundo custodierit, & oēs hostes suos spirituales subegerit ab istis paucis, & malis dieb. prouehitur ad dies ęternos ęterni solis luce signatos. Sic ergo Iesus diuino rīsu prouectus dierū dicit. Quis aūt ita præsbyter, & senior prouectus dierum, vt Iesus Christus, q̄ est principium, & primogenitus omnis

F

Christus verus presbyter.

creaturę? Ideo forsitan ipse solus vere presbyter dicitur: ante quem nemo est. Et si sunt, qui dicantur p̄sbyteri, vel seniores, vel pontifices, ipse tū sicut in pontificibus pontificum princeps est, ita in presbyteris, vel seniorib princeps presbyterorum est, sicut in omnib. princeps est, quia caput omnium est.

Coloss. 1. b

b Terraq;. Alia litera; Et terra relicta est multa valde. Superius dictum est, quia cessauit terra a bellis, & q̄ Iesus cepit omnem terram, non tamen putandum est contrariam sibi esse scripturam. In intelligentia enim spirituali nihil inuenies contrarium. Intuere saluatoris nostri primum aduentum, cum venit seminare semen, vel verbum suum, cepit enim omnem terram solo seminis iactu, & contrarias potestates, quæ Gentilium mentes obsederant effugauit, & verbum seminauit, ecclesias propagauit. hæc est prima eius totius terræ possessio. Vide quomodo etiam secundò capiat terram, quæ nunc dicitur multa esse derelicta. Paulus enim

Hebr. 1. d

de eo dicit: Oportet eum regnare, donec ponat inimicos scabellum pedum suorum. Hæc est terra, quæ nunc dicitur derelicta esse donec omnes omnino subdantur sub pedib. eius. Hæc est terra quæ derelicta est. omnes fines Philisthiim, & alia, quæ sequuntur. Multa super sunt, quæ videmus nondum subiecta, quæ necesse est omnia subijci. Non enim finis esse poterit, nisi cuncta fuerint subiecta ei. vnde,

Psal. 71. c

Omnes gentes seruient ei. In secundo ergo aduentu hanc multam terram obtinebit Iesus. Sed illi beati sunt, qui primo aduentu eius obtenti sunt. Isti enim uere in gratia erunt, qui multis aduersarijs resistentibus bello, & armis hæreditatem terræ p̄missionis accipiunt. Qui vero ex necessi-

1. Cor. 15. c

tate subijcietur, cum nouissimus inimicus destruetur mors, non erit in gratia.

vbi supra post med.

c Vniuersiq;. Adam. Cum plurimas gētes enumerasset Iesus, de solis Sidonijs dixit, & oēs Sidonios ego exterminabo à facie filiorum Israel. Sidonij verò interpretantur venatores.

Psal. 56. b

Hi sunt dęmones, de quibus dicit propheta; Laqueos parauerunt pedibus meis. Istos exterminat Dominus, ut non sit, qui laqueos tendat, & retia ad decipiēdas animas, & requie scat unusquisq; sub uite sua, & sub ficu sua.

Diuisio

d Et nunc. Post hoc aūt legit, quia Moyses dedit hēditatē q̄busdā, & postea Iesus fm̄ cęptū Dñi distribuit hēditatē. Per

Moysen

NICOL. DE LYRA CAP. XIII.

IOsue senex. Hic incipit tertia pars principalis huius lib, in q̄ agitur de terrę diuisione, & prio ptes determinatę singulis tribus assignātur. s. d̄ò ciuitates p fugitiuis separantur. c. xx. tertio ciuitates, & suburbana Leuitis dantur. c. xxi. Circa primum primo agitur de terræ limitibus, secundo de personis diuidētibus. xiiij. c. tertio de determinatis tribuum partibus. xv. ca. Trima in duas, quia primo describuntur termini terræ diuidendæ. secundo terræ iam diuisæ, ibi: Et nunc diuide terram. Circa primum dicitur: Iosue senex

a

pro. ętatis erat. q.d. scriptura, quod tempus erat diuidēdi terrā, quia Dominus dixerat ei, q̄ ipse diuideret eam vt habetur supra. i. cap.

b Terraq; lati. cuius maior pars erat acquisita, & aliqua pars acquenda, prout subditur:

c Omnis. In Hebræ. habetur גְּלִילוֹת Cal geliloth. Omnes termini Philisthym. Galilæa enim est in opposita parte terræ promissionis versus aquilonem & c. Plures.n. terræ, & ciuitates in terra promissionis remanserunt aduersarijs filiorum Israel p̄ magnū tēpus pluribus de causis. Vna fuit, quia filij Israel non erant adhuc in tanto numero, q̄ possent totā terram sufficienter populare: & ideo, si subito fuissent aduersarij eorum deleti: possent cētra eos multiplicari feroces bestię, quæ magis nocerēt eis, quam homines. Et hęc causa assignatur Exod. xxiij. in fine vbi dicitur sic: Non eiiciam eos a facie tua anno vno: ne terra in solitudinē redigat, & crescāt quotidie cōtra te bestiæ &c. Secunda causa fuit, vt filij Israel habentes ad uersarios prope se exercerentur in plio, & nō fierent ignaui, sicut solent hoīes in longa pace fieri. Tertia causa fuit, vt essent hoīes solliciti seruare mandata Dei, quæ q̄n ea tēpe rediebā tur, ab aduersarijs sibi propinquis affligebantur, & quando seruabāt, eis dominabatur, vt patet ex decursu libri Iudicum. Et istæ duę causæ tanguntur Iudic. vbi dicitur sic: Hę sunt gentes, quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelē. Sequitur: vt discerent filij Israel certa re cū hostibus, & habere consuetudinē pliādi. H Et subditur ibidē: Dimisitq; eos, vt in ipsis ex periretur Israelē, & vtrū audirēt mādata Domini, q̄ præceperat patribus eorum p̄ manum Moysi, an non. Igitur enumerat hic plures ciuitates, & loca, quę non erant adhuc acqsita filijs Israel ex causis prędictis, & patet litera, hoc excepto, quod sequitur,

d A fluuio turbido, qui irri. Hic est Nilus, qui irrigat terrā Ægypti, & inde ita contrahit admissionem terrę, ex quo fit turbidus: concludit tamen de habitatoribus istorum locorum & ciuitatum.

e Ego sum &c. sicut deleui habitatores ciuitatum, & locorum iam acquisitorum, vt patet ex supradictis.

f Veniat ergo ī ptē hę. ita q̄ diuidatur tribub. sicut illa q̄ est acqsita.

g Et nunc diuide terram in pos. Hic cōsequēter describūtur termi-

¶ ni terrę

CAP. XIII.

a ¶Iesus Christus principium, & primogenitus omnis creaturę. b ¶A diebus malis, & paucis ad dies ęternos promotus.

IOsue senex prouectæque ætatis erat, & dixit Do-

a ¶Transeundo a dies ęternos.

minus ad eum: Senuisti, & lon-

a ¶Vnde: Donec ponam inimicos tu. scabel. &c.

gæuus es, terrāq; latissima derelicta est, quæ necdum sorte diuisa est, † omnis videlicet Galilæa Philisthijm, & vniuersa Gessuri, à †fluuio turbido, q̄ irrigat Aegyptum vsq; ad terminos Accaron cōtra aquilonē, †terra Chanaan, q̄ in quinq; regulos Philistijm diuiditur, Gazeos, & Azotios, Ascalonitas, Gethęos, & Accaronitas. Ad meridiem verò sunt Heuęi, omnis terra Chanaam, & Maara Sidoniorū vsq; Apheca, & terminos Amorrhęi† eiusq̄ cōfinia, Libani quoq; regio cōtra

† reputat ipsius.

oriētē à Baalgad sub mōte Hermō donec ingrediaris Emath. Om

Iudi. 3. a

b niū, qui habitāt in monte Libano, vsq; ad aquas Maserephoth, vniuersiq; Sidonij. Ego sum, qui

c a ¶Sidonios, i. venatores, de quibus dicitur, Anima nostra sicut passer erepta est de la. ve.

delebo eos a facie filiorum Israel. Veniat ergo in partem hæreditatis Israel, sicut præcepi tibi. Et

e

d nunc diuide terram in possessio-

f

MORALITER.

* a Iosue senex. Sicut dictū est frequēter Iosue in gestis & noīe typū gerit saluatoris, qui dr̄ senex rōne deitatis ętęrnæ. Iesus Christus heri, & hodie, ipse & in secula. Et fm̄ hoc dicit Ioh. Antequā Abraham fieret ego sum. Igitur diuisio terrę pertinentis ad ipsū dupliciter intelligi p̄t. s. de ecclesia militāte & triūphāte, vtriusq; nanq; diuisio ptinet ad Christū. Si aūt accipiat diuisio ecclesię militantis sic p̄ nouē partes, q̄ diuisę fuerūt nouē tribubus, significat diuisio grārū i ecclesia quas enumerat Apostolus: Diuisiones grārū sunt &c. Sequit: Alij q̄dā p̄ spm̄ dat sermo sapiētiæ, alii sermo sciæ fm̄ eundē spm̄, alteri fides in eodē spū, alii grā sanitatū ī vno spū, alii operatio virtutū, alii ꝓphetia, alii discretio spirituū, alii gña linguarū, alii iterp̄tatio sermonū. Et sic sunt nouē grę fm̄ sortes nouē tribū: Per dimidiā verò tribū Manasse, q̄ accepit sortē cū istis nouē tribub. minorē tñ significat̄ status simpliciū Xp̄iano rū, q̄ b. nō dat̄ aliqua de gratiis p̄nominatis, q̄ dant̄ ad manifestationē spūs in eccl̄ia, p̄ eius vtilitate, vt dicit Ap̄s ibidē. Pōt & aliter accipi diuisio fm̄ diuersos status p̄sonarū sub sūmo pōtifice. i. patriarcharū, cardinaliū, archiepōrū, epōrū, decanorū, archidiaconorū, decanorū ruraliū, religiosorū, & sacerdotū curatorū. Alii vero inferiores p̄ dimidiā tribū Manasse designant. Quantū aūt ad statū ecclesiæ trīūphātis p̄ diuisionē factā nouē tribub. significat assumptio fideliū ad nouē ordines angelorū. Per sortē vero dimidię tribus Manasse significat gloria sanctorū, qui non meruerūt assumi ad aliquem ordinē angelorū, sed faciūt decimū ordinē significatum, fm̄ aliquos doctores per decimam drachmam.

Hebr. 13. b

Iohan. 8. g

1. Cor. 12. c

Luc. 15. b

A Moysen legē intellige, q̄ scdm̄ legē vixerunt primi hæreditatē acceperūt, sed extra terrā, p̄missionis. Cūque eā accepissent, nō eā possident, neq; diuidūt inter se, sed expectant vsquequo eis p̄ Iesum distribuat in sortē. Hinc Aps ait: Hi oēs testimoniū habentes p̄ fidē, nōdū cōsecuti

†partes super quas

Hebr. 11. g

ciuitatem quæ est.

sunt, p̄missiōes, Deo, p̄ nobis aliqd melius, puidēte, ne sine nobis consummarent. Hēt igit̄ iā, p̄missionē suā & recęuerūt, digni iudicati per Moysen cape hęreditatē suā, sed ad huc pugnant, p̄ his, q̄ sub Iesu militāt. Oēs.n. patres, q̄ añ nos dormierūt, pugnāt nobiscū, & orationibus adiuuāt. vñ: Ablinget synagoga illa hāc synagogā, sicut ablingit vitulus herbā viridē de cāpo: Synagoga.n. Dñi, q̄ nos p̄cessit ore, & lingua, cō sumet oēm ꝺriā synagogā. i. oratiōibus ꝺsumet aduersarios nros. Oratiōib. ergo, & verbi Dei meditatione, & opere, & sensu recto pugnādū est. Adamā. Sicut vmbrę & exēplari deseruiunt cęlestiū ij q̄ legem

Orige. Hom. 17. in Iosue in princ.

fuscipiūt, q̄ verę vmbra est, ita exēplar, & vmbrā sequunt diuisiōis cę lestis, q̄ ī Iudęa hęreditatē terrę diuidūt. Veritas.n. est in cœlis, vmbra in terris, dū hic ꝺstabat in terris, erat Ierusalē terrestris, & tēplū, & altare & cultus visibilis, erāt pontifices, & sacerdotes ciuitates Iudęæ, & vici, & oīa, q̄ in hoc libro scripta sūt. Cū verò in aduētu Xp̄i veritas descendēs de cęlis de terra orta est & iustitia de cœlo ꝓspexit, vmbrę cecidērūt. Decidit altare, & tēplū, ut iā nec in mōte Garizim, nec in Ierosolymis sit locus, vbi oporteat adorare:

Psal. 84. c

Iohan. 4. d

B sed veri adoratores adorāt patrē in spū, & veritate. Presente ergo veritate vmbra cessauit. Et cū adesset tē plū, q̄d ꝓ spm̄ Dei, & virtutē altissimi in vtero virginis fabricatū est, dirutū est tēplū de lapidibus cōpositū. Adest pōtifex futurorū bonorū, & cessāt pōtifices tunorū, & hirco rū. Venit agnus qui tollit pctā mūdi: & cessat agnus de pecudibus assumptus, & nequicq̄ tot seculis iugulatus. Cōsequēs ergo erat, ut hēditate regni cęlorū patefacta hēdi

Hebr. 9. c

Iohan. 1. d

tas terrena cessaret, & oībus cessantibus oē os obstrueret, & subditus fieret oīs mūdus Deo. Iō. n. hęc oīa auferri diuina disp̄sauit, puidētia, vt viā quādā recipiāt veritatis cessā tibus figuris. Subuersa est.n. oīs terrena Ierusalē: sed habemus cęlestē, q̄ est mater oīm. Mia ergo Dei hēditas terrena nobis subl̄ata est, ut hēditatē q̄ramus in cęlis. Referī ita que pria, & scda hēditatis diuisio: pria qdē ꝓ Mosen, scda, q̄ & potentior, p̄ Iesum facta est. Moyses trās Iordanē Rubē, & Gad & dimidiæ tribui Manasse dedit possionē: Alij verò oēs p̄ Iesū accipiunt hēditatē

Roma. 3. c Galat. 4. d

Idē ut sup. loco citato

a Tribui au. Leui neq; Moyses dedit hēditatē, neq; Iesus: q̄a ipse De⁹ est hēditas eorū. Hi sunt, q̄ in ecclesia virtute ai, & meritorū grā alios p̄cedūt. Hi sunt fortē, q̄ in populo saluandorū sapiæ, & scientię operā tribuūt, & mētē suā purā custodiūt, & oībus p̄claris virtutibus excolūt, & simpliciores docent, qūo veniāt ad salutem: Horū hæreditas ipe Dñs est, qui est sapientia, quam præ cęteris omnibus dilexerunt.

Leuitis veris qua hereditas Deute. 18. a

Idē ut sup. loco eitato.

b Tribui si. Ru. &c. Inuenio tñ aliq̄ dr̄iā in his q̄ Moyses distribuit, & i his nem nouem tribubus, & dimidiæ tribui Manasse, cum qua Ruben, & Gad possederunt † terram, quam tradidit eis Moyses famulus Domini trans fluenta Iordanis ad orientalem plagam, ab Aroer quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & * in vallis medio vniuersaque campestria Medaba vsque Dibon, & cunctas ciuitates Sehon regis Amorrhæi, qui regnauit in Hesebon, vsque ad terminos filiorum Ammon, & Galaad, ac terminum Gessuri, & Machati, & omnem montem Hermon, & vniuersam Basan vsque ad Salecha: omne regnum Og in Basan, qui regnauit in Astaroth, & Edrai, ipse fuit de reliquijs

a

Raphaim: percussitq; eos Moyses atque deleuit. Nolucruntque dispersere filij Israel Gessuri, & Machati, & habitauerunt in medio Israei vsque in

a præsentem diem. Tribui autem Leui

a Quia non potuit dicere. Vende omnia, quæ habes, & da pauperibus &c. hoc est enim partem Leuitis dare. Christus enim, qui hęc, & huiusmodi dixit Leuitis partem dedit.

non dedit possessionē, sed sacrificia, & victimæ domini Dei Israel. Ipsa est eius hęreditas, sicut locutus est illi. Dedit d

b ergo Moyses possessionem tribui filiorum Ruben iuxta cognationes suas. Fuitque terminus earum ab Aroer, quę sita est in ripa torrentis Arnon, & * in valle eiusdem media, vniuersam planiciem, quę ducit Medaba, & Hesebon, cunctosque viculos earum, qui sunt in campestribus: Dibon quoque, & Bamothbaal & oppidum Baalmeon, & Iassa, & Cedimoth, & Mephaath, & Chariataim, & Sabama, & Sarathasar in monte conuallis. Betphogor, & Asedoth Phasga, & Bethiesimoth, & omnes urbes campestres, uniuersaque regna Sehon regis Amorrhæi, qui regnauit in Hesebon, quem percussit Moyses cum principibus Madian, Heuæum, & Recem, & Sur, & Vr, & Rebe duces Sehon habitatores terræ, & Balaam filium Beor ariolum occiderunt filij Israel gladio cum cæteris interfectis: factusque est terminus filiorum Ruben Iordanis fluuius.

Hæc est possessio Rubenitarum per e

cognationes suas urbium & uiculorum. Deditque Moyses tribui Gad f

& filijs eius per cognationes suas possessionem, cuius hæc diuisio est. Terminus Iaser, & omnes ciuitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon usque ad Aroer, quæ est contra Rabba, & ab Hesebon usque Remoth, Masphe, & Betonim,

g

his quæ Iesus. Moyses enim duabus tribubus semis hęreditatem tribuens non dedit Leuitis portionē: Iesus autem non solum in his tribubus, quibus terram diuisit, sed etiam in illis quibus Moyses diuiserat habitacula Leuitis ī singulis tribubus decreuit. Ordo enim Leuiticus, vel sacerdotalis, qui Dei sapientiæ & scientiæ operam impendit, non potuit a Moyse accipere sortē habitationis, qui non erat minister veritātis, sed umbræ & exemplaris. Iesus vero noster, qui est sapientia Dei habitacula sapientibus præbet.

Matt. 19. c

Non potuit dicere Moyses: Vende omnia q̄ habes, & de pauperibus,

Luc. 14. g

& habebis thesaurum in cælis, & veni. se. m. hoc est partem date Leuitis. Nec potuit dicere: Qui non renuntiauerit omnibus, quæ possidet, non poterit meus esse discipulus. Omnis qui odit patrem & matrem & fratres & sorores &c. Ideo habitacula sacerdotū & Leuitarū

Ibidem. f

disp̄sare nō potuit. Beatus est ergo qui inuenit̄ dignus, vt ab Iesu sortē

Iohan. 10. b

cęlestis mātionis accipiat, de q̄ dicit Iesus: Volo p̄r vt ubi ego sū, & isti

sint mē-

NIC. DE LYRA.

¶ ni terrę ia diuisę p̄ Moysen, antequam filij Israel transirent Iordanem. & primo describuntur in generali: secundo in speciali applicando ad tribus ibi: Dedit ergo Moyses. Circa primam partem primo continuat dicta dicendis, dicens. Et nunc. s. immediate supra descriptam.

a Nouem tribu. qui adhuc non acceperant possessiones determinatas.

b Cum. s. tribu Manasse quantum ad alteram medietatem. Ruben &. Catera patent ex sque ibi.

D

Deut. 3. b

c Ipse fuit. s. gigantum. secundum quod dicitur Deute. Solus quippe Og rex Basan resliterat de stirpe gigantum, quod est intelligendum de illis, qui habitabant in Astaroth, & in Edrai. in aliis enim terris bene superant gigantes, vt in Hebron, & Gaza, & Geth, & Azoto, vt dictum est. supra xi. ca. Catera patent in litera.

d Dedit. Hic consequenter describuntur termini terræ iam diuisę per Moysen in speciali applicando ad duas tribus, & dimidiam, & primo quantum ad tribum Ruben. secundo quantum ad tribum Gad ibi: Deditque Moyses tribui Gad. tertio quantū ad dimidiam tribū Manasse, ibi: Dedit & dimidiæ. Et patet litera vsq ibi.

e Hæc est. dicuntur autem hic vrbes, quę erant clausæ muris: viculi autem, & villę dicuntur, quæ non erant sic clausæ.

f Deditque. Hic consequenter describitur terra in speciali quantum ad tribum Gad, & patet litera, hoc excepto, quod subditur.

g Et dimi. &c. Cōtrariū autem huius videtur præcipi Deut. vbi dicitur sic: Non dabo tibi aliquid de terra filiorū Ammō: quia filijs Lot dedi eam in possessionem. Ad hoc respondent aliqui dicentes: quod filij Ammon habebant duplicem terram, vnam, quam Dominus eis concesserat, aliam, quam iuxta se violenter acquisierant: & istam secundam occupauerunt filij Israel, non primam. Sed hoc videtur insufficienter dictum: tum quia etiam primā acqsierunt filij Ammō pugnando contra gigantes, & expellēdo eos inde violēter, licet ex adiutorio diuino, vt habetur Deu. tū qa p̄ceptū erat filijs Israel absolute, ut

Obiectio. Deut. 2. d

Deut. 2. b

Ibidem. d

no mouerent filij contra filios Ammō. & ideo non est verisimile, q̄ terrā ab eis actu possessam occuparēt. Ideo aliter dicit Ra-

supra 10 sim cap. 13.

Tom ij. c 4 ¶ Sa. quod

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E sint mecum: & sicut ego in te, & tu in me unum sumus & isti in nobis vnū sint. Hi tū, gb. sapiētia, Dei verbū, veritas
Iohan. 17. c & iustitia esse hr̄ditas dr̄, habitationē interim cum illis accipiūt quorū, hr̄ditas in terris, vt qui per se nō valēt, p illos effi
ciant participes sapientiæ, & scientiæ Dei: & ita ad minimos
dispensatio diuina pertendit, vt illud cōpleatur: Qui multū, nō abun
2. Cor. 8. c dauit: & q minimū, non minoratus est. Et qd Apls ait: Vt vestra abūdā
tia suppleat illorū inopiā &c. Ita er
go cohabitare iubent sacerdos, &
Leuita, q nō hnt terrā. vt percipiant
ab Israelita sacerdos, & Leuita terre
na, q nō hnt, & Israelita a sacerdote
Clericorum & laicorū munia necessaria. & Leuita cęlestia, & diuina, q nō ha
bet. Lex. n. Dei sacerdotib. cōmissa
est, & Leuitis, vt huic soli operā tri
buant, & verbo Dei absq; vlla solli
citudine vacēt Laicorū mysteriis su
stentati. Si. n. necessaria nō prębuerint, minus legi Dei vacabunt occu
pati corporalib. curis, & piclitabunt laici. Obscurabit. n. lux sciæ q̄ in illis
Matt. 15. b est, te nō ministrāte oleum lucernę: & culpa tua cæcus cæco ducatum
Origē. hom. 18. in Iosue in princ. præbens in foueam cadet cum eo.
a Hanc. Adam. Discamus ex lege, q̄
necessario descripta est terre diuisio
q̄ primo p Moysen, scdo Iesum dr̄
facta nō vt vtranq; seruemus, sed vt
rōnē vtriusq; discētes, illā solā tenea
mus, q̄ ab Iesu Christo nobis tradit.
Illā ergo terrā, q̄ est trans Iordanē,
Moyses distribuit: hāc vero, q̄ in ter
ra sancta Iesus, & principes tribuū.
Vides, quia cū ceperat vera hr̄ditas
terræ sanctæ distribui, assumuntur
Matt. 19. d principes tribuum veri, & spūalis Is
rael. Hi sunt apostoli quib. dr̄: Sedebitis & uos super sedes iudicantes.
12. trib. Israel. Assumitur et sacerdos
F i. mysticus sermo Dei. Sic. n. dicit:
quia conuenerunt Iesus & Eleazar
simul ad diuidendam terram.

NIC. DE LYRA.

¶ s. a. quod ista pars terræ filiorum Ammon possidebatur actu à Sehō rege Amorrhæo rū, qui eam abstulerat à filij Ammon, sicut & à filiis Moab abstulerat partem terræ
Num. 21. e suæ quam possidebāt, vt habetur Nu. Filii autem Israel occiderūt Sehō, ut ibidem dicitur: & ideo omnem terram quam possidebant, acquisierunt sibi, licet quantū ad aliquas partes fuisset aliquando filiorum Moab & filiorum Ammon.
a Tribui. quia sustentabantur de decimis, primitiis, & oblationibus. dedit tamē eis vrbes ad habitandū, & subu
Num. 35. a burbana ad nutriendum animalia, ut locutus est illi.

GLO. ORD. CAP. XIIII.

Sup. Iosue cap. 13. Hoc est.
Sorte. Isido. Deletis gentibus. Iosue sorte diuidit populis terrā promissionis. Xps quoq; à facie fidelium suorum gentes. i. Gentilium errorum spūs eiecit: & sorte diuisit terram vnicuique propria dona tribuens.
Ibid. c. 14. c Dua. Isi. Moyses trās Iordanē dua bus tū tribub. & dimidiæ possessionē decreuit: cæteri vero oēs p Iesū suscipiūt, qa plures p fidē Iesu Xpi pmissa cęlestia suscipiūt, q̄ p legem. Duæ. n. semis tribub. figurabāt prio rē pplm, q abuit q̄dā trinitatis noti tiā, sed nō pfectā. Nouē vero, & semis trib. q̄ p Iesum pmissionē terræ sanctæ suscipiūt significāt nouum pplm q ab Iesu Xpo p fidē, & gram æternæ re pmissiōis hr̄ditatē post la uacrū quasi post Iordanis trāsitū ac cipiunt. Sed ipsi quoq; ad denarium numerum, qui pfectus est, non perueniunt: qa nec in ipso aduentu dñi oia nobis p fecte annuntiata sunt. vnde. Multa habeo vobis dicere, sed G
Iohan. 16. e non potestis portare modo: sed spiritus veritatis, quia patre procedit annuntiabit vobis omnia. Perfectio, ergo & summa omnia bonorum in spiritusancto est.
d Absq;. Isi. Leui non accipiunt hæreditatem terræ, qa Iesus vbi sn. c. 15. Christus est hæreditas eorum, secūdum illud. Ego hæreditas eorum, &
Ezech. 44. g possessio non dabitur eis in Israel: Ego enim sum possessio eorū. Clericorum enim hr̄ditas, & possessio ideo dici voluit Deus, quia ministri altaris ipsius effecti sunt & sors. vnde & clerus sors interprætatur. Ergo Deum in hæreditate possident meritò, qui ut sine impedimento Deo seruire valeant, pauperes spiritu esse cupiunt, vt possint dicere: Dominus pars hęreditatis meę &c.
Supra Iosue cap. 16. e Nec ac. Isid. Habitacula Leuitis p oēs tribus decreuit Iesus, ut qui in
Psal. 15. b ecclesia Dñi scię operam dāt, & do ctrinæ gratiā administrant, ab his, q̄ bus diuina dispēsant, terrena subsidia recipiāt. vñ Paulus. Si nos vobis
1. Cor. 9. b spūalia seminauimus, magnū est, vt carnalia vestra metamus? Et merito in oēs tribus diuiduntur, qui dispensatione omnium uiuunt.
Origen. vbi supra. f Locutusque. Adam. Caleb primum hæreditatem accipit à Iesu, qui interpretatur quasi cor. Hic est qui in qui bus intellectu operam tribuit, q̄ nō aliud mēbrum corpotis ecclesię esse dicitur, q̄ cor, quod est præclarius in nobis. i. q oia cum rōne & prudētia
Moral. a agit, & ita cūctis dispēsat, quasi non sit aliud mēbrū nisi cor. Interptatur āt Iephone cōuersio. Caleb igit filius cōuersiōis est: quersus. n. ad Deū
talem

NIC. DE LYR. Cap. XIIII

H
a Oc est quod posse. &c.
Descriptis terræ limitibus hic consequēter agitur de personis diuidentibus. Et diuiditur in duas partes. Diuisio a
in partē principalem, & incidētalē. sed a. ibi: Accesserūt itaq;. Circa primum dicitur: Hoc est qd supple diuidetur prout cōtinetur. infra. xv. c. Et licet hic dicatur, posse derunt, non tamen totū erat adhuc acquisitum rationibus prædictis ea. præceden.
b Quā de. Sequtur: Sicut pre. ut hr̄ Nu.
c Absq;. Ius. n. primogēituręt ablatū fuit Num. 34. d
à tribu Ruben p̄p peccatū suū, eō q̄ ascendit cubile patris sui, ut hr̄ Gen. & translatū fuit ad tribū Iuda q̄tum ad dignitatem Diuisio. regiā, & ad tribū Ioseph, q̄tū ad duplicem Gen. 49. a portionē, q̄ primogenitis debebatur. Qd cr go dicitur hic, q̄ filij Ioseph successerūt Leuitis s. ad cōplendū num. xii. tribuū. quibus erat terra diuidēda, sublata. n. tribu Leui, q̄ hæreditatē habere non debebat, rōne p̄dicta in fine. xiii. ca. nō remanerēt nisi. xi. nisi tribus Ioseph fuisset in duas diuisa. p̄p quod Iacob patriarcha Manasse, & Ephraim filios Ioseph constituit capita duorum tribuum, vt habetur. Ge. Gen. 48. d
d Acce. Hæc est ps incidētalis, in qua interponitur petitio Caleb, cui Moyses i spūali promiserat Hebrō, & io vidēs q̄ agebatur de terrę diuisione fecit mētionem de pmissione sibi facta, ne terra sibi pmissa alteri cōcederetur. Circa qd̄ prīo ponitur Caleb petitio. secūdo petitionis impletio, ibi: Bene dixitq; ei Iosue. Circa primū dicitur. Accesse. Caleb. n. erat hō magnus, & famosus in illa tribu: & ideo maiores de tribu Iuda associauerunt eum quando fecit petitionem suam, prout subditur:
e Locutusq;. Dñt Heb. q̄ mortuo Iepho-
¶ ne patre

MORALITER.

* a Hoc est quod. Recapitulatio vsque ibi:
e Locut. scilicet Iosue Caleb. Per Caleb, qui interpretatur te-
* tum cor,

& Manaim vsque ad terminos Dabir.
In valle quoque Betharam, & Bethnemra, & Socoth & Saphon reliquā partem regni Sehon regis Hesebō. Huius quoque finis Iordanis est, vsque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem ad orientalem plagam: hęc est possessio filiorum Gad per familias suas, ciuitates, & villę earum. Dedit & dimidię tribui Manasse, filijsque eius iuxta cognationes suas possessionē, cuius hoc pricipiū est. A Manaim vniuersam Basan, & cuncta regna Og regis Basan, omnesq; vicos Iair, qui sunt in Basan sexaginta oppida, & dimidiam partem Galaad, & Astaroth, & Edrai, vrbes regni Og in Basan, filijs Machir filij Manasse dimidiæ parti filiorum
a Machir, iuxta cognationes suas. Hanc possessionem diuisit Moyses in campestribus Moab trans Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam. Tribui a
autem Leui non dedit possessionem,
a ¶ Qui est sapientia, & scientia, cui soli Leuitæ, & sacerdotes operam tribuunt.
quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio eius, vt locutus est illi.

CAP. XIIII.

Hoc est, quod possederunt filij Israel in terra Chanaan, quam de- b
a Arcanus sermo Dei & mysticus.
derunt eis Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & princi-
a ¶ Apostoli, q̄ ibus dicitur, Sedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Israel.
pes familiarum per tribus Israel, sorte omnia diuidentes, sicut præceperat Dominus in manu Moysi, nouem
c tribubus, & dimidiæ tribui. Duabus enim tribubus, & dimidiæ dederat Moyses trans Iordanem possessio-
d nem: absque Leuitis, qui nihil terræ ac c
¶ Ne temporalibus occupati minus cælestibus deseruirent.
ceperunt inter fratres suos, sed in eorum successerunt locum filij Ioseph in duas diuisi tribus Manasse, & Ephra-
e im. Nec acceperunt Leuitæ aliam in terra partem, nisi vrbes ad habitandū, & suburbana earum ad alenda iumenta, & pecora sua. Sicut præceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filij Israel & diuiserunt terram. Accesserunt itaq; d
filij Iuda ad Iosue in Galgala, locutusque est ad eum Caleb filius Iephone e
a ¶ Quasi cor. b ¶ Conuersionis.

A talē fructū ex se pfert, & cor filiū generat. Est ergo oīs, q diuinis sensibus vacat, & rōnabilr agit oia Caleb. Hic qdē primo eruditus à Moyse, scdo à Iesu, cui adsistebat, dicit: Tu nosti uerbū qd locutus est dñs ad Moysen, &c. Quis alius pt nosse uerbū qd locutus est dñs ad Moysen, nisi solus Iesus? Nemo enim sic intellexit legem, sicut docuit Iesus. Ipse enim omnia edocuit & aperuit, ipse reuelauit Paulo, quia lex spiritualis esset.
Origē. Hom. 18. in Iosue post princ. Iohan. 5. g a Nosti. Adam. Hoc est qd dixit dñs: Si crederetis Moysi: crederetis & mihi: de me. n. ille scripsit. de me verō. i. Caleb. q est cor dixit. Certū est enim, quia de corde scripsit Moyses, quia omnia sapienter scripsit.
b Sic vt Sāctus. n. sīr ualet, & in p̄senti bus, & in pteritis, & in nouis, & in vete rib. in euangelijs, & in lege. Hoc ergo est, quod dicit valere se sub Iesu sicut tunc cum Moyse, quia in vtriusq; testa menti mysteriis cor vigilans valet.
c Da ergo Nihil humile, nihil deiectū sctūs regrit, sed mōtē excelsum, in quo sunt ciuitates magnę & munitæ, qa ciuitates munitas occupat sapiens, & destruit munitiones in qb. cōfidūt impij.
vbi supra medium. d In quo. Adam. Ciuitatis & muri sūt im
† Nu. 14. d Deu. 11. c piorū dogmata, & syllogismi philosophorū, qbus astruūt impia queq;, & diuinę legi ꝟria. Illa quoq; sunt ciuitates munitę, & in mōtibus collocatę, q̄ hæretici scripturarū assertiōibus velut in
Moralit. altis mōtibus locāt. Has ciuitates q̄sq; sapiēs uerbū veritatis p̄dicās destruit, & vrbes mendacij ueritatis ariete subuertit. Ergo sapiētis. Caleb adsistēs añ Iesum, p̄mittit sibi facultatē disputandi cū dialecticis seculi, q̄ p veris falsa cōfirmāt, vt subuertāt oia, q̄ falsis asser
tionibus cōstruunt, cuius alacritatē videns Iesus, bñdicit eum, q̄ talia poscit, &
B audit. Tu quoq; si vis opā dare studijs, & legē Dei prudenter meditari, & effici cor in lege Dei: potes istas magnas & munitas vrbes. i. falsas assertiōes sub uertere, ut & tu merearis bñdici ab Iesu: & accipere Hebrō, quæ interpretat p̄iunctio, vel cōiugium: per quod forsi
Gene. 13. b tan potest illud ostendi, q̄ spēlūca duplex comparata ab Abraham Patriarcha in ea est, in qua cōiugia patrum, & reliquię eorum iacēt. i. Abrahā cū Sara. Isaac cum Rebecca, Iacob cū Lia. Meruit ergo Caleb patrū reliquias in hr̄ditatē susciperę, q̄ p sapiētiā, qua vi gebat sub Moyse & Iesu, intellexerat p̄iunctiōis rōnē, & qd causæ esset, q̄ cū Abrahā sola ibi Sara iaceret: & neque Agar, neq; Cethura ei meruisset adiungi, vel quare cū Iacob sola Lia iaceret, & neq; Rachel amplius dilecta, neq; exp̄cubinis aliqua i sepulchro ei fuerat copulata. In memorijs ergo patrū here ditatē capit sapiens Caleb. Ipse Iesus Enacitarum gētis metr̄ polim tribuit
Hebron, &

NIC. DE LYRA.

¶ ne patre Caleb naturali, Cenez accepit matrē eius vxorē, & qa nutriuit eū, vocatus est inde Cenezeus. Aly verò dicūt, q̄ fuit frater ipsius Cenez iunior ipso, & quia mortuo
1. Paralip. 2. c patre Cenez habuit curam Caleb, inde dictus est Cenezeus i. Paral. dicitur, quòd Efron fuit pater istius Caleb, quod est tenendum. & ideo consequenter dicitur communiter, q̄ fuit binomius, tamen in glos. Hebraica. 1 Paral. dicitur, q̄ Caleb fuit frater Iephone, id est diuertens, quia diuertit se à consilio malorum exploratorum.
a Nosti quid. quia Dominus dedit sūam mortis super filios Israel, qui exierant de Aegypto, excipiens Caleb, & Iosue, ut habetur Nu. xiiij.
b Nuntiauique. scilicet quòd terra promissionis explorata posset cum Dei adiutorio facilè obtineri.
c Fratres autem. i. alij exploratores præter Iosue.
d Dissoluerunt. terrorem eis immittendo, ut habetur Nu.
e Iurauitque. Non inuenitur hoc scriptum in præcedentibus: credendum tamen est, quòd sic fuit, ex quo scribitur hic.

a Solus Christus nouit, quid locutus est dominus ad Moysen. Nemo enim sic intellexit legem, Ipse omnia docuit, & aperuit.
a Cenezeus: † Nosti quid locutus
a ¶ De corde enim scripsit Moyses, de quo dicitur: De me enim ille scripsit, q̄ Si crederetis Moysi crederetis & mihi.
sit Dominus ād Moysen homi
né Dei de me, & te ī Cadesbarne. Quadraginta annorum erā, quā do misit me Moyses famulus do mini de Cadesbarne, vt cōsidera rē terrā, nuntiauiq; ei † quod mi b
hi verū videbatur. Fratres autem c
mei, qui ascenderant mecum, dis d
soluerūt cor populi, & nihilominus ego secutus sum Dominum Deum meum. Iurauitq; Moyses e
in die illo, dicens: † Terra, quam f
calcauit pes tuus, erit possessio tua, & filiorū tuorum in ęternū, quia secutus es Dominum Deū meum. Concessit ergo Dominus uitam mihi sicut pollicitus est usque in p̄sentē diem. Quadragin- g
ta, & quinq; anni sunt, ex quo locutus est Dominus uerbum istud ad Moysen, quando ambulabat Israel per solitudinē: hodie octo- h
B gintaquinq; annorū sum, sic ualēs, ut eo ualebam tempore, quā do ad explorandum missus sum, illi in me tēporis fortitudo usq; hodie perseuerat, tam ad bellandū, q̄ ad gradiēdum. Da ergo mi- i
hi montē istum, quem pollicitus K
est Dominus te quoq; audiente:
d in quo Enacim sunt, & urbes ma l
gnæ, atq; munitæ: si forte sit Do m
minus mecū, & potuero delere
¶ Quia talia depoīt, & audet.
eos, sicut promisit mihi. Benedi- n
a ¶ Quæ interpretatur coninnctio, vel coniugium.
xitq; ei Iosue, & tradidit ei Hē o
bron in possessionem: atq; ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone Cenezeo usq; in præsentē diem, quia secutus est Dñm Deū Israel. p
Nomē Hebron ante uocabatur q
a ¶ Ciuitas quatuor. ¶ Patriarchæ principales ibi sunt sepulti &c.
Cariatharbe. † Adam maximus r

f Terra, quam calcauit pes tuus erit possessio tua, & filiorum tuo. C
Et dicitur pes tuus in singulari: quia sicut dictum fuit supra. Nume. xiij. c. Caleb videns alios exploratores præter Iosue inclinatos ad inducēdum populū ne intrarent terrā promissionis, per aliqd tps recessit ab eis, & venit solus in Hebrō vbi erat sepultura patriarcharum principaliū, orans ibi, ut non discederet è veritate, sicut alij exploratores. Et ideo Moyses sub iuramento promisit ei Hebron in possessionē.
g Quadraginta. *Hoc autem fuit scd o anno* † Nu. 14. d
egressionis de Aegypto, qa illo anno mense secundo decima die mensis recesserunt filij Israel de monte Sinai, xxix. die mēsis tertij venerūt in Cadesbarne, vt dicit Ra. Sol. & inde Sup. Iosue cap. 14.
missi sunt exploratores, vt hic dr̄, & habetur Nu. Filij autē Israel fuerunt in deserto. xl. annis, antequam transirent Iordanem, & pugnarēt cōtra Iericho, si igitur ab istis. xl. annis subtrahatur primus annus, antequā mitterentur exploratores, remanent sex anni à † verbum quēadmodū erat in corde meo Heb.
transitu Iordanis vsq; ad diuisionē terræ, per Iosue, de qui fit hic sermo: quia tunc dixit Caleb verbis ipsius. Et ex hoc patet, quod supra dictū est. xi. ca. videlicet, q̄ Iosue sex annis pugnauit p acquisitiōe terrę, anteq; diuideret eā. 1. Mac. 2. f Eccl. 46. b
h Hodie &c. *quod non fuit factum virtute naturali, sed gratia Dei speciali.*
i Da ergo f Hebron, *ut patet ex his, quæ sequuntur. & sic patet quòd supra dictum est. xi. c. q̄ licet Iosue acquisiuisset ante Hebron, quantum ad illam partem quę erat in valle, non tamen quantum ad illam partem montanam, in qua erat fortalitium.*
k Quem pol. s. p Moysen, *ut supra dictū est.*
l In quo s. gigantes. *Ex quo patet q̄ supra dictum est. xi. c. quòd Iosue non interfecerat omnes gigantes de Hebron.*
m Si for. *Dicit fortè nō propter dubitationē diuinæ veritatis in sua promissione sed propter variabilitatem liberi arbitrij in homine: qa tales diuinæ pmissiones intelligēdæ sunt sub cōdone. s. si ho cui fit pmissio pseueret ī bono.* D
n Benedixitque. *Hic consequenter ponitur dictę petitionis concessio, cum dicitur,* Benedixitque. *imprecando sibi bona.*
o Et tra. *quantum ad partem acquisitam, & ius acquirendi quantum ad aliam.*
p Quia. *referendo ueritatem de terra prmissionis explorata.*
q Nomē. *i. ciuitates quatuor, eō q̄ Patriarchæ principales ibi sunt sepulti cū suis cōiugibus. s. Adā & Eua, Abrahā, & Sara, Isaac, & Rebecca, Iacob, & Lia. vel propter quatuor gigātes ibi sepultos, vt plenius fuit dictū Ge. 23. Alij aūt dicūt q̄ vocata est Cariatharbe. i. ciuitas. Arbe, qui dominatus fuit, ibi, & à quo descēderūt gigantes alij. Et huic dicto cōsonat qd dicitur inf. xv. c. Caleb uerò filio Iephone dedit ptē in medio filiorū Iuda, sicut p̄ceperat ei Dominus, Cariatharbe. i. ciuitas arbe patris Enac. ipsa est Hebrō. Pot aūt dici p̄ dīctorū cōcordia, q̄ ab infidelibus vocata est Cariatharbe propter quatuor gigantes ibi sepultos, & p̄p nomē proprium illius, qui ibi dominatus fuit. A fidelibus uero vocata est Cariatharbe propter quatuor Patriarchas principales ibi sepultos.*
r Adā. *Adā est nomē cōe, & significat homi nē, ut dictū Gen. i. tamē appropriatū fuit primo hoī. Dicūt igitur alij, q̄ hic tenetur Adā, qui est nomē appropriatū p̄ primo hoīe ibi dē sepulto, vt dictū est. Alij dicūt q̄ accipit p illo gigāte noīe Arbe. Aliq aūt Hebrei dūt,* Gene. 25. q Gen. 23. d
q̄ accipitur pro Abraham ibi sepulto, vt habetur Gen. qui fuit maximæ reputationis in illo loco, vt habetur Gen. xxiij. ubi de ipso dicitur,
¶ Princeps

MORALITER

* tum cor, & bene quia cum esset. lxxv. anno postulauit terrā a gigātibus possessam: & per forte bellū acquirēdam, significatur senex cordatus ad pugnādū cōtra dæmones, & vitia. Talis fuit sāctus Hylarió abbas, de quo scribitur, q̄ à lxiiij. anno vsq; ad lxxx. ann, īcredibili feruore mētis pane abstinuit, quasi nouꝰ acce
dēs ad seruitutē Dei, cū tñ eo tpe soleāt hoies eo remissius agere. Hylarion abbas.
n Bened. sicut frequēter dictū est p Iosue signat Xps, q̄ bñdicit talibus cordatis hoīb. cōferēdo eis gratiā ī pseti, & gloriā i futuro.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USALES

A Hebron,& efficitur ei sors vsq; in hodiernum diem: vtinã & mihi daretur sors Abrahã, Isaac, & Iacob: vt efficerẽ meus Deus, sicut effectus est Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob in Christo Iesu.

Orige. Hom. 20. in Iosue in princ. *a Exer. Adam.* Nõ est hoc scriptum in distributione Moysi, sed in distributione Iesu. Si ergo vis dignus effici, qui hæreditatem consequatis à Iesu: oportet te prius omnia bella finire, & in pace cõsistere, vt de carnis tuæ terra dicat, ga cessauit terra à bellis. Cũ aũt consuetudo sit sanctæ scripturæ quatuor partes orbis, quas axes, vel plagas nominant, appellare in descriptione finiũ tribus Iudæ, duæ tñ noiantẽ. Et facti ũt, ingt, fines filiorũ trib. Iuda ſm plebes eorũ a finib. Idumeæ, à deserto Sin ad occidentẽ. Et cũ describsisset fines, ab occidẽte ait, & ab oriẽte mare salsũ: septẽtrionẽ vero, & meridiẽ reticuit. Fines ergo Iudeæ proximi sunt Idumeæ finibus, q̃ terrena interp̃tat: post terrena. n. statim se quunt fines Iudeæ, sed a deserto, igt, Sin. i. tẽtationũ: post tẽtationes ergo sequunt fines hr̃ditatis Iudæ. Oriẽs, & occidẽs noiantẽ vicina loca, q̃ s. diximus. i. ꝓfinia. Vallis quoq; Aegypti vicina occidẽtalib. partib. designat, q̃ à deserto est ad occidẽtẽ: Ab oriẽte vero cinguntẽ fines mari salsõ. Post hæc a collibus, ingt, q tendũt ad occidẽtẽ, & inde ascendit ab occidẽte vsq; ad Cadesbarne, & sic ꝓtẽdit ab occidẽte ad Cades. hi sunt fines eorũ ab Africo, & inde prexit vsq; ad vallẽ Aegypti. Vide qũo in occidẽtis partib. Africũ Aegyptũ, & occasũ noiat, ut sciat sibi q̃sq; hæc cẽ trãseũda, & ita demũ ad tribũ regiã puenire, de qua ortus est Dñs nr̃. A finibus aũt Idumeę est desertũ Sin, iõ necesse est nos transire eremũ tẽtationũ, vt possimus puenire in hr̃ditatẽ filiorũ Iuda. Ascendere quoq; oportet ad censũ collũ Accabi: qđ interp̃tat scorpiones, qa transeũdi sunt à nobis, & calcãdi scorpiones, de qb. dr̃: Ecce dedi vobis pt̃ãtẽ calcandi sup scorpiones, & serpentes &c. Qui ergo vult ingredi in hr̃ditatẽ tribus Iudæ, ascendat istas ascẽsiones, calcet, & euadat hos scorpiones. Forte hoc iter agenti Ezechieli dicebat Dñs: Fili hois in medio scorpionũ tu habitas. Et sunt, inquit, fines vsq; ad Cadesbarne. Cades interpretatur sanctum vel sãctificatio. Fines ergo Iudæ vsque ad sanctificationem peruenium. Dẽ etiam ab oriẽtis partibus tribus Iudæ esse mare falsum, & post hæc in parte eius nominatur fons solis, & ciuitas solis, & in eadem tribu est etiam ciuitas literarum. Oportet ergo oẽm, qui vult introire in partẽ filiorũ Iuda, transire prius mare salsũ. i. mundi huius undas, & turbines superare, & oĩa huius mundi euadere, q̃ pro sui incerto, & lubrico marinis fluctibus ꝑparãt, vt possit ad Iudæ terrã puenire, & ad fontẽ solis iustitiæ, q̃ est fons aquæ salientis in vitã ẽternam, & postea ciuitatẽ solis iustitiæ inuenire. Est & in Aegypto ciuitas solis, sed illa huius solis nomen accepit, quẽ pr̃ cælestis oriri iubet sup bonos & malos. Illa vero q̃ est in Iudæa sanctorũ tñ efficit, ga ciuitas Dei est, & fons ille supradictus fluuius effectus lætificat ciuitatẽ Dei. Tu quoq; si vndiq; munitus fis, & ꝓtinentiæ muro circundatus, patientiæ, & magnanimitatis turrib. cõfirmatus, efficieris ciuitas Dei: Si vero ad hoc lumen sciæ Dei tibi addideris, & te sol iustitiæ irradiauerit, efficieris ciuitas solis, vel ciuitatẽ solis forte hr̃ditabis. Si aũt in lege Dei die ac nocte studueris, & de manu tua liber legis non recesserit, efficiet hr̃ditas tua ciuitas literarũ.

a Si uis habere hæreditatem a Iesu: oportet, ut terra carnis tuæ quiescat, nec contra spiritum confligat.

a ibi inter Enacim situs est: & terrã ceſ[a] sauit à prælijs.

Ada. Vbi sup. hamil. 20. post princ. *Psalm. 1. a*

Non parũ vtilitatis ꝓferẽ aĩæ cũ ad aures nr̃as licet obscura, lectio diuini sermonis illabitur. Si. n. credit a Gẽtilibus ꝙ ꝑ carmina q̃dã q̃ ꝑcantationes appellãt, q̃bus istud artis est ſuſurrãtes; noĩbus quibusdã cõpellatis, & cũ his, quæ nec illi, q̃ inuocant

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *Princeps Dei es apud nos.*

a Et terra ceſsauit a prælijs. *scilicet communibus, non tamen a particularibus, vt dictum est in fine ca. precedentis.*

NIC. DE LYRA. CAP. IX.

Diuiſio. B Gitur &c. *Postquam actum est de personis terram diuidentibus, hic consequenter agitur de partibus assignatis singulis tribubus. Et primo de assignatione terræ tribui Iudæ, quia erat tribus regia. Secundo de assignatione terræ filius Ioseph, qui succeſſit filijs Ruben in iure primogenitureę quantum ad duplicem portionem. xvi. ca. Tertio de assignatione terræ septem aliis tribubus. xviij. ca. Circa primum primo assignatur terra tribui Iudæ in generali. Secundo in speciali ipsi Caleb, ibi: Caleb vero. Tertio describitur numerus ciuitatum ibi: Erant que ciuitates. Quarto conditio habitatorum, ibi: Iebuſeum autem. Prima pars diuiditur in quatuor, secundum quod terra describitur secundũ quatuor eius latera. s. australe, orientale, aquilonare, & occidentale. Et patebunt partes prosequendo. Circa primum dicitur,*

a Igitur. *i. familias.*

b Ista fuit. *Hoc dicitur ad designandum, in quo situ sors Iuda fuerit respectu aliarum sortium, quia fuit in parte meridionali terræ promiſſionis, ad quam partẽ erant Aegyptij eorum aduersarij, vt sic tribus Iuda, quę erat bellicosior cæteris, parata esset resistere eis.*

c Initium eius. *Istud est mare mortuum, vt dictum est suprà, & erat in angulo coniungẽte latus australe, & orientale, & ideo ab illo incipit describere latus australe, qđ descendebat versus occidentem, & ideo loca intermedia describit, cum subditur.*

d Egredieturq;. *Latera enim sortium non potuerunt semp describi secundũ lineam rectam, propter montes occurrentes, vel paludes, vel aliud huiusmodi. Et ideo dicitur hic.* Egredie. *s. linea describens sortem Iudæ à parte australi.*

e Cõtra ascen. *Mõs quidã est vbi sunt scorpiones in abundantia, & ad illum montem includendum intra sortem Iudæ flectebatur linea describẽs versus austrũ. Et vbicũq; in descriptione sortiũ vtitur scriptura hoc verbo, egreditur, vergit, vel reflectitur, vel aliquo huiusmodi, intelligendum est quòd linea describens sortem aliquam flectitur à sua rectitudine ad vnam partem, vel ad aliam.*

f Et pertransit. *Iste non est mons Sinai, qui in pluribus locis in scriptura vocatur Sina, quia sors Iudæ non ibat vsque ad illum locum, sed significat desertum Sin, de quo facta est mentio in principio huius sortis. Et hoc magis patet in Heb.* *quia Sina, quando accipitur pro monte Sinai, in quo data est lex scribitur per samech literam in principio ita* סיני *Sinai prout autem accipitur pro deserto Sin scribitur per sade, ad hunc modum* צין *Zinah.*

g Peruenies. *Hic est Nilus secundum alios, & secundum alios est quidam torrens, qui vocatur Riuocorula, qui est in termino australi terræ promiſſionis.*

h Eruntq;. *i. mare mediterraneũ, quod claudit terram promiſſionis a parte occidentis. Et sic patet descriptio lateris sortis Iudæ australis ab oriente in occidentem.*

i Abori. *Hic describitur latus orientale cum dicitur.*

k Erit ini. *quia sicut dictum est, facit angulum terræ promiſſionis in coniunctione lateris australis, & orientalis.*

l Vsque ad extremã Iordanis. *i. vsq; ad locum illũ, vbi Iordanis fluuius intrat mare mortuum. tantũ. n. ꝓtenditur latus sortis Iudæ orientale, procedẽdo ab austro versus aquilonẽ. Cõsequẽter describit latus aquilonare, dicẽs:*

m Ascenditq; termin. *quia transit versus Ieruſalem, quæ est in altiori loco terræ promiſſionis. Ideo subditur.*

n Et erunt ad fon. Rogel. *qui est prope Ieruſalem, vt habetur iij. Reg. 1. Hebrai dicunt: Ad fontem fullonis, itaq; Rogel secundum eos nõ est nomẽ proprium sed commune, ibi. n. fullones lauãt vestes. & secundum hoc dicitur. iiij. Reg. Venerunt Ieruſalem, & steterunt iuxta aquæ ductum piscinæ superioris, quæ est in via Agri fullonis.*

a Igitur *sors fi.* Per Iudã, q̃ interpretatur cõfitens, siue laudãs, põt intelligi bonus ꝓlatus secularis, vel religiosus, qui de cõfessione laudis i obsequio diuino dẽt esse solicitus. In sorte vero Iudæ iter cætera loca, quæ describũtur esse i ea, tria specialiter sunt notãda. s. fons solis, per quẽ veritas vitę, quæ est gratia, significatur: Nã gratia fons aquæ saliẽtis i vitã ẽternã noiatur. Et Cariathſepher, id est ciuitas literarum, per quã veritas doctrinę significatur. Et ciuitas solis, ꝑ q̃ veritas iustitię, quę morũ corruptionẽ reprimit desiguat. Istæ tres veritates dẽt esse i sorte Iudæ. i. boni prelati secularis vel religiosi. ✻ *Caleb.*

CAP. XV.

Gitẽ sors filiorũ Iudæ [a] ꝑ cognatiões suas ista [b] fuit. A terio Edon ſus [a] ¶ Qui interpretatur terrenus. que ad desertum Sin cõtra meridiẽ, †& vsq; ad extremã partẽ australis plagæ. Initiũ eius a [c] ¶ Mundanorum scilicet auctium. summitate maris salsissimi, & à † lingua eius, q̃ respicit meridiẽ. Egredi [d] a Dedi vobis pãtem calcandi super serpẽtes, & scorpiones, turq; cõtra ascensũ scorpionis, & ꝑ [e] [f] trãsit in Sina, ascẽditq; in Cadesbarne, & puenit in Esrõ, ascẽdẽs ad Addar, & circũiens Carchaa, atq; inde ptrãsiẽs in Asemona, & pueniẽs ad [g] torrentẽ Aegypti, eruntq; termini [h] eĩ mare magnũ. hic erit †finis meridianæ plagæ. Ab oriente verò erit [i] initiũ mare salsissimũ vsq; ad extre- [k] [l] ma Iordanis, & ea q̃ respiciũt ad aq̃- [m] lonẽ, à lingua maris vsq; ad eundẽ Iordanis fluuiũ, ascendetq; terios in Bethagla, & transit ab aquilone in Betharaba, ascẽdens ad lapidẽ Boẽ filij Ruben, & tẽdens vsq; ad terios Debera de ualle Achor contra aquilonẽ respiciens Galgala, q̃ est ex aduerso ascẽsionis Adommim ab australi parte torrentis, trãsitq; aquas [a] ¶ Aquæ salientis in vitam ẽternam. [b] ¶ Iustitiæ. quæ vocantur Fons solis, & erunt

Ioan. 4. b

3. Reg. 1. b. & Ioſ. 18. c

MORALITER.

a *Igitur sors fi.* Per Iudã, q̃ interpretatur cõfitens, siue laudãs, põt intelligi bonus ꝓlatus secularis, vel religiosus, qui de cõfessione laudis i obsequio diuino dẽt esse solicitus. In sorte vero Iudæ iter cætera loca, quæ describũtur esse i ea, tria specialiter sunt notãda. s. fons solis, per quẽ veritas vitę, quæ est gratia, significatur: Nã gratia fons aquæ saliẽtis i vitã ẽternã noiatur. Et Cariathſepher, id est ciuitas literarum, per quã veritas doctrinę significatur. Et ciuitas solis, ꝑ q̃ veritas iustitię, quę morũ corruptionẽ reprimit designat. Istæ tres veritates dẽt esse i sorte Iudæ. i. boni prelati secularis vel religiosi. ✻ *Caleb.*

A Inuocãt, norũt: ex solo tñ vocis sono sopiunt serpẽtes, vel ẽt de cauernis trahunt: & sæpe in corporib. humanis tumores, vel feruores, vel alia hmõi uoce sola soluere, vel reprimere dñr: iterdũ ẽt aĩæ ſtuportẽ quẽdã sensus infligere, si tñ Xpi nõ resisterit fides, q̃to magis totius pcãtionis, & carminis

Scripturarum secreta virtus. validorẽ ducendã credimus, quãcunq; scripturæ sanctæ, vel sermonũ vel nominum appellationẽ? Sicut. n. apud infideles ꝓriæ virtutes audientes illa noĩa adsunt, & dant operã in hoc, ad qꝫ inuocari se ex illo, vel ex illo noĩe sẽtiũt, officij sui rẽ, cui se mãcipauerũt, impediẽtes: multo magis cęlestes virtutes, q̃ nobiscũ sunt, libenter accipiũt, si verba scripturæ, & horũ nominũ appellationes velut carmina q̃dã, & pcãtationes ex ore nr̃o ꝓmamus. Et si. n. illa nõ intelligimus, illæ virtutes intelligũt, & velut carmine quodã inuitatę & adesse nobis, & ferre auxilium delectant. Nõ solũ. n. circa nos, sed ẽt intra nos diuinæ virtutes sunt. vñ. Bndic aĩa mea dño, & oĩa interiora mea nomẽ sctũ eius. i. oĩa, q̃ intra me sunt. Cõstat ergo multas esse virtutes intra nos, qb. aĩarũ nr̃arũ, vt corporũ cura ꝓmissa est q̃ si sanctę sũt, cũ scripturæ legũt a nobis, & delectãt, & validiores erga nr̃am diligẽtiã fiũt, licet sensus noster sine fructu sit. ſm illud Apli: Si linguis loquamur, & spūs nr̃ oret, sensus aũt nr̃ sine fructu sit ad intelligẽdũ. Mirũ mysteriũ in hoc ꝓtulit Apls, aliq̃n. s. fieri posse, vt spūs, q̃ in nobis ẽ, oret, & sẽsus nr̃ sine fructu sit. Ille. n. virtutes, q̃ aĩæ nr̃æ in adiutoriũ datæ sũt, reficiunt ex auditu sãctæ scripturę, velut diuinis, & rõnabilib. cibis, cũ. s. diuina verba ꝓferimus ex ore. Ipse ẽt Xps, si in hmõi studijs nos vacantes inueniat, nõ solũ refici, & pasci dignos in nobis, sed ẽt si has epulas videri apud nos paratas, pr̃ę secũ adducet ſm illud: Ego & pr̃ veniemus, & mansionẽ apud eũ faciem⁹. Sed sicut hmõi meditationib. diuinarũ erga nos virtutũ ꝓfortia, & officia, puocamus, ita magnarũ virtutũ insidias, & dęmonũ incursiones hmõi sermonũ, & noĩm appellationib. effugamus. Verbi gra, vt si qs pr̃sexerit pcãtionib. sopitũ serpẽtẽ in manibus portari, vel de cauernis extrahi, nihil nocere nalẽtẽ. venenis in cãtationũ virtute torpentib. ita lectionis diuinæ virtute si qs intra nos est ꝟriæ virtutis serpes, si patienter feras. i. si nõ tædio auditũ auertas, scripturæ carminib. depellet. Si ergo legit tibi scriptura obscura, & q̃ nõ intelligis, hãc interim vtilitatẽ suscipe, obserua tñ ne efficiaris sicut aspides surdæ, & obturãtes aures suas q̃ nõ exaudiũt vocẽ incãtãtis, & venefici, q̃ incãtaĩ a sapiẽte. Est exitus eius ad fontem Rogel, ascenditq; p cõuallẽ filij Ennom ex latere Iebusæi ad meridiem, [a] hæc est Ieruſalem: & inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Gehennõ ad occidentem in summitate vallis Raphaim cõtra aquilonem, pertransitq; à vertice mõtis vsq; ad fontem aquæ Nethoa, & puenit vsq; ad vicos montis Ephrõ, inclinaturq; ĩ Baala, quæ est Cariathiarim, id est [b] vrbs syluarum, & circuit de Baala cõtra occidẽtem vsq; ad montem Seir: transitq; iuxta latus mõtis Iarim ad aquilonẽ in Chesló: & descẽdit in Bethsames, trãsitq; in Thamna, & peruenit cõtra a- [c] quilonem partis Accaron ex latere, inclinaturq; Sechrona, & trãsit montem Baala, peruenitq; in Iebneel, & magni maris cõtra oc- [d] cidentem fine concluditur. Hi sunt termini filiorũ Iuda per circuitum in cognationibus suis.

a ¶ Conuerſionis.

a Caleb verò filio Iephõne dedit [e] partem in mẽdio filiorũ Iuda ſicut præceperat ei Dominus, Cari

a ¶ Non in extremis.

a ¶ Non in forte.

a ¶ Qui interpretatur humilitas inanis, vel confuſio inanis.

atharbe patris Enac, ipsa est Hebron. Deleuitq; ex ea Caleb tres

a ¶ Extra me. i. ecclesiam. b ¶ Frater meus extra consilium. i. sine consilio. omnes enim filij inanis humilitatis extra consilium sunt

filios Enac, Sesai, & Ahiman, a LXX. Thalamin. i. prẽcipitium, vel suspensio, qua si vagus. s. & prẽceps.

& Tholmai de stirpe Enac. Atq; inde cõscendẽs venit ad habitato- [f]

a ¶ Quæ interpretatur loquela.

res Dabir, quæ prius vocabatur Cariathſepher, id est ciuitas literarum. Ad discutiendam caliginem oculorũ, nec tñ in edẽdo, vel potãdo sentimus, quod profit, sed cum trãsierit dies vna, & altera, & tertia, suo tpe per occultos meatus relata ad uisum, cibi, vel poculi virtus paulatim purgat aspectum.

Psal. 102. *1. Cor. 14. c*

Iohan. 14. c *Psal. 57. a*

2. Tim. 3.

GLOS. ORD. CAP. XV.

Orige. Hom. 20. in Iosue ante med. *a Exer. Adam.* Initium distributionis Iesu ĩcipit a Caleb, data est. n. huic portiõis suę sors priusq; tribus suа. i. tribus Iuda ꝑciperet, nec in extremis partib. sed in medio filiorũ Iuda, nec ꝑ sortẽ, sed ꝑ ꝑceptũ dñi dat ei ciuitas integra. Quẽ. n. aliũ dignũ erat ꝓfeq talẽ hr̃ditatẽ, nisi Caleb, q̃ solus saluatus est cũ Iesu de sexcẽtis millibus armatorum, q̃ exierãt de Aegypto? Et ipsum oportet accipere metropolim. Iõ dedit ei Iesus ciuitatẽ Arboc, metropoli Enac, q̃ est Hebron. in qua erãt memoriæ patrum, & exterminauit inde tres filios Enac. Primo ergo discutiamus quare metropolim accepit Caleb, & illã, quę prima inter omnes in terra promiſſionis metropolis dicitur, & metropolis Enac, q̃ interpretatur humilitas inanis. Duæ aũt humilitates sunt. Vna laudabilis, de qua dr̃. Discite a me. qa mitis sum, & humilis corde &c. &. Qui se humiliat, exal. &c. & : Humiliamini sub potẽti manu Dei. Altera culpabilis, de q̃ dr̃: qa Amnõ humiliauit Tamar sororẽ suã. Hæc ẽ humilitas inanis, q̃ ex pctõ descẽdit. Huius metropoli cepit, & excidit Caleb, & iteremit tres filios Enac. i. inanis humilitatis, & habitauit ciuitatẽ. Primus aũt est filius Sesai. id ẽ extra me, hoc est extra sctũ. ex sctũ. n. est filius inanis humilitatis, imo & ex Deũ. Est alius Ahiman. q̃ interpretat, frater meus ex ꝓfiliũ. velut si dicat fr̃er meus sine ꝓfilio. Oẽs. n. fr̃es, q̃ de hũilitate inani nascũt, ex ꝓfiliũ sũt. Tertius est Tholmai, qđ interpretat ꝑcipitiũ, vl suspẽsio, qa nihil in eo stabilitatis, sed vaga oĩa, & ĩ ꝑceps ruẽtia. His extermi natis ascẽdit Dabir, cuius nomẽ erat prius, ciuitas literarũ. Dabir ãt interp̃tat loq̃la. Igit ciuitatẽ literarũ intellige oẽ veteris testi instrm, sicut hãc ipsã q̃ nũc exponim⁹ scripturã, q̃ post efficit Dabir. i. loq̃la. Quæ. n. prius in lr̃is erat, & ſm lr̃ã itelligebaẽ, mõ ĩ eccl̃iis Xpi loq̃la facta ẽ, loquẽtib. đ ea & differẽtib. primò apostolis,

Ada. claudit

Mattt. 11. d *Luc. 14. c* *1. Pet. 5. b* *2. Reg. 13. c*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *cunt. Ad Fontem fullonis, itaq; Rogel secundum eos nõ est nomẽ proprium sed commune, ibi. n. fullones lauãt vestes. & secundum hoc dicitur. iiij. Reg. Venerunt Ieruſalem, & steterunt iuxta aquæ ductum piscinæ superioris, quæ est in via Agri fullonis.*

a Ex late. *Dixit ex latere ad meridiem, quia linea diuidens sortem Iudæ a sorte Binianim procedens de oriente in occidentem, in latere aquilonari declinabat ad partem meridionalem iuxta Ieruſalem, & sic Ieruſalem erat extra lineam illam in parte aquilonarĩ, vbi erat sors Biniamin, non tamen totam, sed quantum ad illam partem, in qua postea fuit fundatum templum, et altare holocausti, quod secundum omnes ex positores fuit in sorte Biniamin.*

b Cariathi. i. urbs sy. *Istud, urbs syluarum, non est in Hebrao, sed additum est à translatore, ad ostendendum interpretationem huius nois Cariathiarim Cariath. n. idem est, quòd ciuitas, Iarim syluę.*

c Et peruenit. *hoc non dicitur hic, eo quòd linea determinans latus istud procedat recte uersus aquilonem, quia linea describens latus aquilonare transit ab oriente in occidente. Sed quia in hoc loco linea prædicta a sua rectitudine flectitur uersus aquilonem. ideo subditur,*

d Et magni. *Mare magnũ hic vocatur mare mediterraneũ, vt sup. dictum est, vbi terminatur latus aquilonare sortis Iudæ, & incipit latus occidẽtale: latus. n. occidẽtale sortis Iudæ est totũ sup illud mare, qđ etiã*

e Caleb. *Hic cõsequẽter describitur sors Iudæ in spãli ãtum ad ipsum Caleb. qa cepit partem specialẽ, vt dictum est ca. xiij. & hic repetitur. Et patet litera ex prædictis vsq; ibi,*

f Inde con. ue. *i. ciuitas literarũ, hoc est additũ a translatore, ad ostendẽdum interpretationem huius nois Cariathſepher, quia Cariath interpretatur ciuitas. sepher scriptura, vel liber. Dicunt autem Hebræi, quòd ideo sic vocata est ista ciuitas, eo q̃ Othoniel, qui istam ciuitatẽ cepit, vt statim subditur, aliqua legis capitula, quæ obfuscata, & deleta*

¶ *fuerant tempore*

MORALITER.

✻ *e Caleb.* sup. per Caleb signatus est senex vigorosus ad debel lãdũ vitia, q̃ est Xpi mẽbrũ, sic in isto loco per Caleb pr̃ significari Xps, q̃ est fideliũ caput. Nã frequẽter in expõne sacrę scripturę & maxime mystica fit trãsitus d capite ad mẽbra, & è cõuerso, pp eorũ cõnexionẽ. Per hoc igit qꝫ Caleb in Cariatharbe confudit tres gigãtes filios Enac, figuratũ fuit qꝫ Xps ĩ Ier̃m ternariũ filiorũ diaboli cõfusurus erat. s. facerdotũ, scribarum, & Pharisæorũ, quos in euangelio legitur frequenter confudisse.

f *Inde conscendens venit ad habitateres Dabir.* i. ciuitas literarũ vocabat, p q̃ intelligi põt vniuersitas hr̃ticorũ, qui ex lr̃atura supbiẽtes, nouas fingũt hr̃es, & eas nitunt verbositate philosophica, vel

✻ rhetorica

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E ¶ primo apīs:& remouētib.supficiē līæ,& pferētib de ea pīnālē loquelā.deinde doctorib.singulis literarū,singulis loquelā,& disputationē euāgelicā facientib.Qui sunt aūt tres filij Enac,quos Caleb interfecit,in cuius pīsonā,& virtutem legis aīcripsimus in terrenis? Inanis humilitas est illa, quam

Poetarū & philosopharū humilitas de Deo.

poetæ, vel philosophi de diuinitate sē ferūt:humilia.n.sunt, & Deo indigna sunt,q̄ sentiebant.Quid.n.tam inaniter humile,q̄ ligna & lapides Deos putare? Huius inanis humilitatis primus filius est,q̄ dicitur Sesai,id est extra me,

† P.ar.2.f

i.primus sensus eorum extra veritatē, & extra Deum: est. Secūdus Achimā. i.frater sine consilio.Frater enim est illius erroris, qui sine consilio geritur. Quid enim tam sine consilio est,q̄ relinquere Deum,qui nos fecit:& sequi Deos alienos quos nos fecimus? Tertius erroris sēsus est Thalamin, quod est præcipitium, vel suspensio,quia nouissima huius erroris tendunt in præcipitium, & in profundum infernū.Hos Gentilitatis sensus, tanquam filios Enac vetusti erroris abscidit lex, quæ etiam fm̄ literam verum Deum, & creatorē oīm p̄dicat .Sed nunc accendit Caleb ad illam ciuitatem literarū,& dixit:Quicunq; exciderit ciuitatē literarū,& obtinuerit eā, dabo ei Axam filiā meam vxorē. Othoniel,q̄ cepit ciuitatē literarū interp̄tat rīsio Dei:Risio aūt Dei dr̄is,cui respōdet Deus i.cui arcana reuelat.Iste ergo,q̄ p̄t cape ciuitatē lrarū veteris testa. & excidere ilam occidentem, frater Caleb iunior.Hic ego sum,q̄ excita legis litera sensum in ea spūalē requiro: Excido aūt ilam, cū nō fm̄ carnē circūcidor, neq; fm̄ carnē azyma comedo, neq; pascha cum Iudæis obseruo, vel hmōi &c.,pmittit.n.mihi,si ciuitatē literarū excidero,filia fratris mei maioris.Erat.n.filius Cenez, q̄ interpretat̄ spretio.Quis.n.erat spretior,q̄ nos gentes alienati a querlatione Israel?Nam prior frater meus .cuius accipio filiā, q̄ excidit ciuitatē lrarū fuit filius Iephone,q̄ interpretat̄ cōuersio.Dat ergo mihi minori fratri filiā suā.i.intelligētiā sui ex.vīs:Auferetur a uobis regnū Dei,& dabit̄ gēti facienti.f.e.Scīēdū tū aliud esse legē, cuius nūc pīsonā gerimus Caleb,aliud lrā veteris testi.i.ciuitatē lrarū.Accepta ergo filia ei⁹, ego frater e.⁹ iunior adduco eā de domo pr̄is sui.Quæ cū venerit mecū sedēs sup asinū,quē.f.soluerūt discipuli Xp̄i,dicit ad pr̄em suūda mihi benedictionē tuā pr̄.& accepit Gonechlā superiorē, & Gonechlā inferiorem.i.pollicitationem vitæ,q̄ nūc est,& futuræ,& cētuplum in pr̄enti seculo,& vitam eternam in futuro.

Mat. 21.d

Mat. 21.c

Moraliter

a Othoniel. Nota q̄ Caleb dicitur filius Iephone, & Gothoniei filius Cenez,qui est Caleb iunior, id est cōsanguineus.

b Sedens in asino cui. Gregori. Axa super asinum sedet,cum irrationabilis carnis motib.anima,præsidet.Quæ suspirans a patre terrā irriguam petit, quia a creatore cum magno gemitu quærenda est lachrymarum grā. Sunt.n.qui iam receperūt libere p̄ iustitia log,oppressos tueri, indigētibus tribuere,ardorem fidei habere: sed adhuc gratiam lachrymarum non habent,hi terram australem,& arētem hēnt, sed adhuc

L.3. Dial. c. 34 in mod. 10. 1. & 6. apīlo.ca. 187. post princ. to 2.

¶ irrigua indigent

Gentium populi,de quo dicitur: Sol.& adda.mihi.

Vnde vt non carnaliter impleat,vel intelligat,sed spiritualiter.

Ciuitatem literarum,literam. Veteris testamenti.

Legis sīntelligentiam.

Othoniel responsio Dei,cui.s.Deus. respondet,& arcana reuelat.

terarum . Dixitq; Caleb:Qui percusserit Cariathsepher, & ceperit eā, dabo ei Axā filiā meā uxorē.† Cepitq; eā Othoniel filius Cenez frater Caleb iunior,deditq; ei Axā filiā suā uxorem.Qui cū pgerent simul,suasit à uiro suo ut peteret a patre suo agrū, † suspirauitq; ut sedebat in ālino. Cui Caleb,Quid habes, inquit? At illa respondit: Da mihi bndictionē. Terrā austra lē & arentē dedisti mihi, † iunge et irriguam . Dedit itaq; ei Caleb † irriguum superius , & inferius. Hæc est possessio tribus filiorū Iuda per cognatiões suas. Erātq; ciuitates ab extremis partib.filiorū Iuda iuxta terminos Edō a meridie: Cabseel, & Eder , & Iagur , & Cina, & Dimona , & Adada , & Cedes, & Asor, & Iethnan, Ziph , & Telē, & Baloth, et Asor noua , & Carioth,Hesron,hæc est Asor.Amā,Sama,et Molada & Asergadda , & Hassemon & Bethpheleth, & Aserſual , & Bersabee , & Baziothia, & Baala, et Iim, & Esem, & Eltholad , & Cesil , & Harma , & Siceleg , & Medemena, & Sensenna , Lebaoth , et Selim , & Aen , & Remon : Omnes ciuitates vigintinouem , & uillæ earum . In campestribus verò

Da mihi fontes aquarum.

fontes superiores , & inferiores.

Mat. 21.d

Leuit. 18.g

a Deditq; ei Axam filiam.Hoc videtur esse contra legem.Leuiti.vbi prohibetur matrimonium inter filium alcuius, & sororem eiusdem, secundum quod ibi dicitur:Turpitudinem sororis patris tui non reuelabis, & in eodem gradu sunt frater alicuius & filia eiusdem.Othoniel autem hic dicitur frater Caleb, & ideo contra legem videtur,q̄ acceperit eius filiam.Ad hoc dicunt aliqui,q̄ Caleb ignorans euētum belli venturum s.q̄ Othoniel frater debet perducere Cariathsepher , dixit publice & in generali illud,quod præmittitur hic.

b Qui &c.post factum vero ex quadam magnificentia voluit retractare dictum suum,sicut & Iephte voluit implere votum suum de immolatione filiæ suæ.sed ipsud non videtur verum, tum quia Caleb erat vir sanctus,& bonus,vt dictū est c.xiiij. & ideo non est verisimile , q̄ fecisset contra legem, tum quia Othoniel fuit vir sanctus , & bonus,secundum quod dicitur Iud. Suscitauit eis saluatorem Othoniel . Et sequitur: Fuit;q; in eo spūs Domini,& iudicauit Israel & ideo non est verisimile, q̄ vellet contra legem vxorem accipere.propter hoc dicit alij, q̄ Cenez pater Othoniel fuit frater ipsius Caleb,vt dictum est supr.xiiij.c.& sic Othoniel fuit nepos eius:& per consequens nō fuit cōtra legem , q̄ acciperet eius filiam, quia iste gradus in lege non fuit prohibitus. Quod aūt Othoniel hic dicitur frater Caleb , hoc est eo modo loquendi.quo Lot dicitur frater Abraham,qui tamen erat eius nepos,vt patet ibidem.Pōt etiam dici probabiliter,vt videtur, q̄ licet Othoniel esset frater Caleb, non tamē peccauit accipiendo neptem suam, non enim hoc est cōtra legem naturæ, quia Abraham accepit Sarai filiā fratris sui Arā,nec est cōtra legem Moysi expresse,sed tantum hoc dicitur ex quadam argumētatione, vt dictum est.Sed argumētum non videtur valere , quia in prohibendis gradibus attenditur irreuerētia naturæ,vxor autem est subiecta viro, & non e conuerso,& ideo magis est contra reuerētiam naturæ,q̄ amita sit vxor nepotis sui, quā q̄ neptis sit vxor auunculi . Item in lege Moysi vir & mulier non erant ad paria in contrahēdo matrimonium. quia licitum fuit viro habere plures vxores simul, non autem mulieri,q̄ haberet plures viros .& ideo non sequitur, q̄ si fuerit p̄hibitū matrimoniū inter amitā & nepotē, q̄ ex hoc fuerit prohibitū matrimonium inter auunculum & neptem , nisi aliunde inueniatur expressum.Que &c. In Hebræo habetur.Quæ cū pergeret,incitauit eum.i.virum ad petendum agrū a Caleb, & vtrūq; fuit verum,quia ipsa primo incitauit virum suum ad petendum agrum , a Caleb,& ille persuasit ei. quòd ipsamet faceret, quia conuenientius erat , quòd ipsa peteret hoc a patre proprio,quam vir suus.

c Suspirauitq; &c. Hebræi dicunt. Lapsa est desuper asinum: quia subito , voluntarie tamen,descendit de asino,vt poneret se ad pedes patris sui,vt sic facilius impetraret.

d Terram arentem &c.i.in fructiferam propter siccitatem.

e Dedit itaq; ei Ca.ir.su.&c.quia dedit ei terram sic dispositam,quòd in parte superiori erat irriguum fontis,& similiter in parte inferiori.

f Erantq; &c.Hic consequenter describitur numerus ciuitatum , quæ erant in sorte Iudæ. Et patet litera vsq; ibi;

g Omnes ciuitates.&c.In Hebræo habetur.Omnes ciuitates vigin-

¶ *tinouem,*

Quō Othoniel frater Caleb fuerit

† & descēdit de, vel piecit se de Chald. interp. iā tenuit se de asino , vt.s. piceret se ad pedes patris.

MORALITER.

✻ rhetorica defendere,iō bñ dr̄,q̄ Cariatsepher vocata fuit Dabir,q̄ locutio interp̄tatur.Hāc aūt ciuitatē debellauit p Othoniel, qui fcdm Hebræos fuit valde lfatus, & frater Caleb dr̄ in textu, & signū Dei interpretat:pp qd̄ p hæc tria Othoniel signat, hominem,literatū,& ēt bonum.De quo dicit saluator. Quicunque fecerit voluntatē patris mei,qui in cælis est,hic frater meus est &c. Et per interpretationem,quæ est signum Dei , signat hominē baptizatum Christi signum habentem . Iste uero tres conditiones fuerūt in beatis,Ambrosio,Hieronymo,Augustino & Gregorio, & plurib,alijs,per quos Christus hæreticos confutauit.

Mat. 12.d

Ecclī. 24.a

*a Deditq; ei Axam filiam & a.*Per quam intelligi potest sapientia diuina,quæ eius filia dicitur.Ego ex ore altissimi prodij , primogenita ante omnem creaturam.Hęc autem sapientia data fuit sponsa prædictis doctoribus,& aliis similibus.Hæc tamen sapientia quæ a Deo datur in uia,arens est.i.desiderans claram uisionē patriæ.Ideo subditur,

*e Deditq; ei Caleb irri.&c.*Per irriguū superius intelligitur gaudium de diuina uisione,per irriguum inferius gaudium de pœne damnatorum,quam vident euasione.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *fuerāt tpe luctus Moysi,ibiāē reparauit.Sed hoc patet fictitiū, quia hoc est manifeste contrariū textui , vbi dicitur : Venit ad habitatores Dabir,qui prius uocabatur Cariathsepher. Si aūt dictū Hebræorum est sic verum,diceret e conuerso:Venit ad habitatores Cariathsepher,qui prius Dabir uocabatur.Et ideo oportet dicere,q̄ alia rōne uocabatur Cariathsepher.i.ciuitas literarum,antequam Othoniel,& Caleb venirent illuc,utpote,quia ibi inuentæ fuerāt literæ,quib. vtebantur Chananæi habitatores terræ,vel quia ibi vigebat studium alicuius scīētiæ, vel aliquid huiusmodi.*

Idem qui supra vbi supra post medium.

a ¶Zizania.f.

¶Ecclesię.

*b Vsq; in præsentem diem,*id est seculi ęternitatem moræ scripturæ . Sed hoc ad literam stare nō potest: quomodo enim Iebusæus habitat cum filijs Iuda in Ierusalem , quandiu durat hoc seculum, cum nec filij Iuda habitent ibi in seculum ? Conculcationem scandalum .f. facientes in ecclesia, & qui percepta mysteriorū notitia verbi Dei,margaritas impugnando c nculcant.Ierusalem visio pacis,

Mat. 7.a

a ¶Ne eradicarent simul & triticum.

b ¶Qui sunt sine macula,& ruga.

¶Israel.

¶Ecclesię.

rentię viri ad vxorem . Caput enim mulieris est vir .

1.Cor. 11.a

A ¶ irrigua indigent:quia in bonis operibus positi,in quibus magni,& feruētes sunt,oportet vt timore supplicij, vel amore regni cælestis mala ēt,quæ ante perpetrauerunt,deplorēt.

Compunctionis duo genera.

Compunctionis aūt duo principalia genera sunt, quia Deū sitiens aīa prius timore compungitur,post amore.Prius.n.timore te lachrymis afficit,quia dū malorum suorum summam recolit, prohis ęterna supplicia pertimescit.Cum vero longo mœrore fuerit formido ꝑsumpta, quædam de præsumptione veniæ securitas nascitur, & in amorē cęlestium gaudiorum animus inflammatur.Et quæ prius flebat ne ducerēt ad supplicium,post flere incipit, q̄ differtur a regno . Dat ergo ei pater irriguum superius , cum se in lachrymis cœlestis regni desiderio affligit . Irriguum vero inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit. Prius autem inferius,& post irriguum superius datur.Sed quia compūctio amore dignitatis præeminet, necesse fuit vt prius irriguum superius, & post inferius poneretur.

a Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non potuerunt filij Iuda delere , habitauitque Iebusæus cum filijs Iuda in Ierusalem. Intelligimus spiritualiter habitasse Iebusæum cum Iudæis in Ierusalē vsq; in præsentem diem fm̄ parabolā euangelij,quē de zizanijs dicit. Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem,ne eradicetis simul , & triticum. Sic.n.in Ierusalem.i.in ecclesia sunt quidam Iebusæi,qui.s.degenerē vitam ducunt, fide qdē, & actione & conuersatione peccati peruersi. Nō pōt.n.ad liquidū ecclesia purgari dum in terris est . Sūt in ea oēs sancti,in quibus peccati macula non est.Sed ne cum zizanijs eradicetur & triticum, sunt in ea aliqui,

B in quibus vel dubia,vel occulta peccata sunt.Qui enim manifeste,& euidēter criminosi sunt, de ecclesia expellē di sunt.Non ergo potuerunt filij Iuda disperdere Iebusæos, sed habitauerunt cum ipsis in Ierusalem usq; in p̄sentem diem.Iebusæus interpretatur conculcatio: Debet ergo nobis esse summa cautela,& studiū, ne quis scādalum faciat,vel patiatur, ne quis pollutus in hanc sanctorum cōgregationum introeat. Si tamen eos non possumus eiicere,qui nos conculcāt, eos saltem quos possumus quorū peccata manifesta sunt,eiiciamus. Vbi.n.peccatum euidens nō est,eiicere de ecclesia neminem possumus. Illi autē sunt in ecclesia conculcantes, de quib.dr̄;

Mat. 7.a

Nolite sanctum dare canib.neq; mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas &c. Isti ergo sunt Iebusæi,qui indigni audiunt verbum Dei: quo audito neq; discedunt vt infideles, neq; permanent vt fideles,sed percepta mysteriorum notitia, & fidei nostræ secretioribus perscrutatis,conuersi impugnat nos , & contradictionibus corda nostra dirumpunt , verbi Dei margaritas conculcantes, & ornamenta fidei maculantes : hos non potuerunt eiicere filij Iuda de Ierusalem vsque in præsentem diem .

b Vsq; in præsentem diem, id est seculi ęternitatem moræ scripturæ . Sed hoc ad literam stare nō potest : quomodo enim Iebusæus habitat cum filijs Iuda in Ierusalem , quandiu durat hoc seculum, cum nec filij Iuda habitent ibi in seculum ? Conculcationem scandalum .f. facientes in ecclesia, & qui percepta mysteriorū notitia verbi Dei,margaritas impugnando c nculcant.Ierusalem visio pacis, & Xp̄m,q̄ ex pax nra semp intueamur, & seruemus in corde nostro:si quidem ita fixi & stabiles simus in hac visione pacis,vt nulla cogitatio peccati ascēdat in cor nr̄m, possumus dicere, qa in Ierusalē sumus , & nullus nobiscum est nisi soli sancti.Nunc vero ēt si ad grandem profectum veniamus, & summis nos studij excolamus,nullum puto tam purum esse, q̄ non aliqua cogitatione maculet.Certum est ergo habitare etiam Iebusęos cum filijs Iuda in Ierusalem. Laborādum tamē est quotidie eijcere eos de Ierusalem, sed non omnes simul eijci possunt .

Cecidit,&c.

NIC. DE LYRA.

¶ *tinouem,quia secundum veritatem tot remanserunt,& non plures filijs Iuda.Alię autem sunt vltra istum numerum quæ assignatæ fuerunt tribui Simeō postea,propter quod aliarū hic enumeratæ, enumerantur postea in sorte Simeon.s.Bethsabee,Meloda,Siceleg, & aliquæ aliæ,vt videbitur infra xix.capitulo.Sequitur.*

a Vrbes quatuordecim. *In litera ponuntur quindecim,sed vna est binomia , & ideo computantur quasi duæ.s.Taphua & Ethan.*

b Lachis. *Ista alia ciuitas ab illa,quam cepit filij Dan,quæ prius uocabatur Lachis, & postea nominata est Dan ab eis, quia illa Lachis sita est in termino aquilonari terræ promissionis . Ista autem Lachis,de qua hic fit mentio est in parte australi eiusdem , quia erat ibi sors Iudæ,vt dictum est. Vnde in Hebræo illa quę capta fuit a filijs Dan vocatur Lais,vt dicetur Iudicum.xviij.*

Iud. 18.g

c Accaron cum vicis. *Istæ ciuitates adhuc non erant captæ , tamen cecidерunt sub diuisione,vt dictum est supra.xiij.capite.*

d Cariathbaal, hæc est Cariathiarī urbs syl. *Vocata est etiam Cariathbaal , quia ibi fuit idolum Baal.Gentiles enim colebant cō muniter in syluis,vel prope syluas, & ꝑter hoc fuit prohibitum filijs Israel ne ꝑplantarent arbores iuxta altare domini,ne essent similes idololatris .*

Deut. 16.d

e Iebusæum. *Hic describitur conditio cohabitatorum,cum dicitur:* Iebusæum autem habitatorem Ierusalem &c. *Dicunt expositores nostri communiter , q̄ isti fuerūt de genere Iebusęorum , & tenuerunt vnum fortalitium in Ierusalem,quod non potuerūt filij Iudę expugnare , & ideo habitauerunt cum eis in eadem ciuitate.Hebræi autem dicūt,quòd isti dicti sunt Iebusæi,nō quia essent de genere Iebusęorum , sed quia habitabant in Ierusalē,quę altero nomine vocabatur Iebus,vt habetur Iudic. hist.sed descenderunt de Abimelec, qui fuit rex Gerare , cum quo Abraham iniit fœdus firmatum iuramento, vt habetur Gen. & propter istud iuramentum seruandum non potuerunt filij Iuda eos expellere,quia iuramentum illud fuerat vsq; ad certum tempus, quod adhuc non trāsierat : tamen Dauid posteā eos expugnauit , vt habetur.ij.Regum quia tempus dicti fœderis tunc transierat.de quo fœdere dicetur plenius quando veniemus ad locum illum.*

Iud. 19.e

Gen. 21.d

2 Reg. 5.b

In capitulo.xv.vbi dicitur in postilla: Sed argumentum non uidetur valere, quia in prohibendis gradibus atenditur reuerentia.

ADDITIO.

¶ *Hęc solutio postillatoris efficax est,& valida.Nam Hebraica consuetudo , quę ad obseruantiam præceptorum Mosaicę legis adipem literę firmissime tenet,frequenter utitur tali matrimonio.s.auunculi,& neptis. Non enim in gradibus prohibitis attenditur similitudo solum secundum distantiam numeralem , sed etiam secundum respectum prę-*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL.ES

CAP. XVI.

Ecidit &c. Sequitur:

a Habitauitque.Chananæus..Aug. Et habitabat Chananeus in Ephrē vsq; in diem istū, donec ascendit Pharao rex Aegypti,& cepit ciuitatē, & succēdit eam igni,& Chananæos,& Pherezæos,q habitabāt in Gazer trucidauit,& dedit eā filiæ suæ in dotem. Qđ de Pharaone dictum est,miror si prophetia sit, cum hæc historia illis temporibus scripta credatur,quibus erant illa gesta recentia. q̄d aūt magnū eligi potuit,qđ ꝓphetice diceret, cū ꝓterita narrent,& taceant futura maiora, & magis necessaria? Magis ergo putādū est LXX. interꝑtes,q autoritate ꝓphetica ex ipsa mirabili ꝓtensione interꝑtādi phibent hæc addidisse,nō tāq̄ futura ꝓnūtiātes,sed q̄a illo tpe erāt, quo hęc facta meminerant,& in libris regnorū legerāt.regū.n.tpib.factū est. Qđ iō nobis credibilius visum est, q̄a ex hac interꝑtatione,q̄ est ex Hebræo, non inuenimus,sicut nec illud de Iericho,q̄ q eā fulcitaret,incurreret maledictū, qđ dixerat Ies⁹. Sic.n. scriptū est. Et adiurauit Iesus in die illa : Maledictus hō q retusitabit, & ædificabit ciuitatē illā,i primogenito suo fundabit eā,& in nouissimo suo imponet portas eius. Qđ aūt legī,nō in nr̄a litera est. Et ita fecit Oza, q ex Bethel in Abiron primogenito fundauit eam, & ꝑ iure saluato nouissimo imposuit portas ei⁹, hoc ibi ñ legit. Vñ apparet a LXX. interpositū, q factū eē nouerāt. *b Vsq;* i seculi æternitatē, more scripturæ. Sed hoc ad lr̄am stare nō pōt. qūo.n. Iebusæus habitat cū filiis Iuda in Ierl̄m, q̄diu durat hoc seculū, cum nec filij Iuda habitēt ibi ī seculū? *Greg.* Chananæus Gētilis ppr̄s.ſ.vitiū significat. Sæpe in magnis virtutib. terrā ꝓmissionis ingredimur, q̄a ſpe intima de æternitate roboramur, sed dū inter alta,& sublimia q̄dā pua vitia retinem⁹, quasi Chananæū viuere i terra nr̄a ꝓcedimus. Qui tū tributarius efficit, q̄a hoc ipsū vitiū, ꝙ subigere nō possumus, ad vsum vtilitatis nostrę humiliter retorquemus, vt de se mens in summis vilia sentiat, quæ suis viribus contra parua, quæ appetit non expugnat. Vnde bñ rursus scriptū est : Hæ sunt gentes, quas dñs dereliquit, vt eruditret in eis Israelē. Ad hoc.n. q̄dā vitia minima retinent, vt se nr̄a intētio sollicitā sēp ī certamine exerceat, ne de victoria supbiat: cū ī se hostes viuere sētiat, a q̄b. adhuc vinci formidat. Israel ergo reseruatis gentib. erudit, cū ī q̄busdā minimis vitijs elatio virtutis nr̄æ ꝓmitt, & ī paruis sibi resistētib. discit, ꝙ ex se maiora nō subigit. *Adā.* Ephrē interꝑtat fructificatio. Qui.n. fructificat, & crescit in fide, nō pōt exterminare Chananæū semē pessimū, maledictū, mobile, incertū hæc.n. iter ꝑtatur Chananæus. Et certū est, q̄a cū eo, q fructificat, & crescit sēp habitat Chananæus, nunq̄.n. tentationū motus cessant ab eo. Sed tu si vere fructificas in Deo. & vides aliquem talem in quietum, turbidum, & mobilem: scito quia Chananæus est, & si non potes eum eijcere de ecclesia, scito quia non potuerunt filij Ephrem † expellere Chananæos. Idem etiam in his, qui fructificant sentiendum est, qui filij Ephrem nominantur : Chananæos enim vagas ſ. & lubricas cogitationes semp dēnt eiicere de animab. suis potēs est autē De⁹ Iebusæos, & Chananæos subijcere nobis, sicut scriptū est : Subiecit Chananæos filijs Ephrē.

Nec potuerunt

NICOLAVS DE LYRA. CAP. XVI.

Ecidit quoq; sors filiorum &c. Hic consequēter describitur assignatio terræ filijs Ioseph. Et primo describitur dicta assignatio. Sc̄do assignationis dilatatio versus finem xvij.c.ibi. *Locutiq; sunt filij Ioseph. Prima in duas, quia primo assignatur sors tribui Ephraim. Sc̄do dimidiæ tribui Manasse, in princi.xvij.ca. Prima. Adhuc in duas, quia primo ponitur sortis Ephraim descriptio. Secundo ꝓcepti domini transgressio, ibi: Et non interfecerunt. Circa primā sciēdum, quod descriptio istarum sortium per determinata loca, & ciuitates non est bene intelligibilis illis, qui non viderūt terram promissionis, vel saltem eius descriptionē depictā. veruntamen tales descriptiones in plurib. deficiunt apud Hebræos, & Latinos, & ideo in descriptione istarum sortium intendo breuius pertransire exponendo aliqua vocabula. Legatur ergo litera ut iacet vsq; ibi:*

b Et egreditur. *Eadem est ciuitas Luza, & Bethel, vt dicitur infra xviij.ca. qūo ergo fit egressus de vna in aliam? Dicendū q̄ primō fuerit dus, postea vero simul cōiūctæ, q̄ ꝓpinquæ, & paruæ erant, ita quod in particulari retinebāt sibi nōa propria, & sic erat egressus de una in alia secundum partes: Sicut tota Parisius dicitur ciuitas Parisiensis, & tamē speciali nomine illud, quod est intra duos pontes dicitur ciuitas respectu aliarum partium, quia antiquitus extra pontes nihil erat. & ideo illi, qui adhuc sunt extra, quando vadunt intra pontes dicunt, eamus in ciuitatem. Et eodem modo illi, qui exeunt locum contentum intra pontes dicuntur egredi ciuitatem.*

c Pertransitq; *Sic aūt nominatur vallis illa, quia crescunt ibi arundines in copia.*

d Suntque. *i. versus locum illum, ubi Iordanis cadit in mare mortuum, quod etiam vocatur salsissimum. vt dictum est supra. Sors tamen Ephraim non attingit vsq; ad locum illum, imo sunt aliquæ sortes intermediæ, vt vidēbitur infra.*

e Vrbesque separatæ sunt. *Hoc non est intelligendum, ꝙ aliquæ ciuitates Ephraim essent extra sortem suam, quæ essent sitæ in sorte Manasse, sed sicut supradictum est ca. xv. linea diuidens inter duas sortes non semp ꝓcedebat sc̄m rectitudinem, sed aliquando flectebatur ad vnam partem, vel aliā ꝓ cās ꝓdictas, capitulo. xv. Et iō aliquando contingeba, ꝙ vna sors sc̄m aliquē sui angulū sub intrabat sortē sibi cōiūctā, ita ꝙ in illo angulo erant aliquæ ciuitates illius sortis, & ciuitates alterius sortis erāt hinc & inde, & angulus dictus erat intermedius, sicut accidit frequēter in ripa maris, ꝙ mare per modum cuiusdā sinus subintrat terrā, ita ꝙ aliq̄ uillule sunt intra hinc, & inde, & mare subintrans terrā est in medio, & hoc modo aliquæ ciuitates Ephraim erant in medio Manasse.*

f Et non inter. *Hic consequenter ponitur transgressio præcepti, quia dominus præceperat illum populum interfici a filijs Israel propter peccata sua, Num. xxxiij. & in plurib. aliis locis, propter quod filij Ephraim peccauerunt dimittendo aliquos de illo populo habitare in sorte sua sub tributo cupiditate dulci: ad quam Iudæi erant proni.*

CAP. XVII.

Ecidit autem sors tribui Manasse (ipse enim est primogenitus Ioseph) Machir primogenito Manasse, patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque possessionem Galaad et Basan, et reliquis filiorum Manasse iuxta familias suas, filijs Abiezer, et filijs Helec, & filijs Esriel, & filijs Sechem et filijs Hepher, et filijs Semida : Isti sunt filij Manasse filij Ioseph, mares ꝑ cognationes suas. Salphaad uero filio Hepher filij Galaad, filij Machir, filij Manasse nō erāt filij, sed solæ filię: quarū ista sūt nomina, Maala, et Noa, et Hegla et Melcha, et Thersa. Veneruntq; in ꝓspectu Eleazari sacerdotis, et Iosue filij Nun, et principum dicentes: Dñs ꝓcepit per manum Moysi, ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditq; iuxta imperium Dñi possessionem in medio fratrum ꝑis earum. Et ceciderunt † funculi Manasse decem, absq; terra Galaad, et Basan trans Iordanē. Filiæ enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorū Manasse, qui reliqui erāt. Fuitque termin⁹ Manasse ab Aser Machmathath, quæ respicit Sichem, & egreditur ad dextrā iuxta habitatores fontis Taphuæ. Etenim in sorte Manasse cecidérat terra Taphuę, q̄ est iuxta terminos Manasse filiorū Ephraim. Mesceditque terminus † uallis arundineti in meridiem torrentis ciuitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse. Terminus Manasse ab aquilone torrētis, & exitus eius pergit ad mare, ita ut possessio Ephraim sit ab austro, & ab aqlone Manasse, et utriq; claudat mare, et coniungātur sibi in tribu Aser ab aqlone, & in tribu Issachar ab oriēte. Fuitq; hrditas Manasse ī Issachar, & in Aser: Bethsā & viculi eius, & Ieblaā cū viculis suis, & habitatores Dor cū oppidis suis, habitatores quoq; Endor cū viculis suis, similiter q̄ habitatores Tenac cū uiculis suis, & habitatores Mageddo cum viculis suis, † & tertia pars vrbis Nopheth. Nec potuerūt filij Manasse † has ciuitates subuertere, sed cępit Chananę⁹ habitare ī terra ipsa. Postq̄ aūt ꝓualerunt filij Israel, subiecerunt Chananæos, & fecerunt sibi tributarios, nec interfece-

bis. Vnde

A GLOS. ORD. CAP. XVII.

Nec potue..Adam. Chananæi tertio dñr esse in filijs Ephrem, sed obseruandus est ordo dictorū in singulis. Primo ergo dictum est, ga non ꝓdiderunt filij Ephrē Chananæū, qui habitabat in Gazer sed habitauit Chananæus in Ephrem vsq; in hodiernum diem, & factus est sub tributo seruus vsquequo ascendit Pharao rex Aegypti, & accepit ciuitatē, & incendit eam igni, & Chananæos, & Pherezæos, & q habitabant in Gazer trucidauit, & dedit eā Pharao in dotē filiæ suæ. Sc̄do. Et factū est inqt, qñ inualuerunt filij Israel subuertētes Chananæos, & fecerunt Chananęos subiectos, exterminatione aūt non exterminauerunt eos. Tertio qñ ꝓtradixerunt viri de tribu Ephrē Iesu uolētes s̄m numerositatem suā, ga plures erāt, & ualidiores, maiorē accipere sortē: Et iubent ascendere ad saltū, & facere sibi ampliorem locum, & vt possint ampliora spatia occupare, iubent ex terminare Chananeum. Videamus ergo qd sibi velit hęc tripartita narratio. Primo Chananęus nobiscū est, & sub tributo, nō tñ obediēs, neq; seruus efficitur, & obediēs. Chananęū hic carnē accipim⁹, vēl ea q̄ carnis sunt. Hęc primo nobiscū est. i. animæ iuncta, sed obediēs nō est, ni si tñ, ꝙ tributa soluit. i. ministeriū agendi aliqd. vel mouēdi. Concupiscit tñ aduersus spiritū, & non est obediens animę Si vero aliquātum profecerimus, efficit seruus, & obediens animę voluntati. Et hic est animæ profectus secundus, cum carnem sibi obedire fecerit & seruire. Tertium vero est, quod perfectum est. Si.n. veniamus ad perfectum, etiam exterminādus nobis dicitur Chananęus. vnde: Mortificate mēbra vestra, q̄ sunt sup terrā: Fornicationē, immūditiā &c. Et alibi: Qui aūt sunt Xp̄i, carnē suā crucifixerūt cū vitijs, & ꝑcupiscētijs &c. Sic ergo tertio. i. cū ad pfectionē venerim⁹, & mēbra nr̄a mortificauerimus, mortē Xp̄i in corpore nr̄o circūferētes, exterminari a nobis dī Chananæus *Orig.* Illud quoq; ꝓtereūdū nō est, qđ dr̄ Pharao venisse, & cepisse Gazer, in qua Chananæus habitabat cū Ephrem, & dedisse eā in dotē filię suæ. Gazer.n. interpretat ꝓstrictio. Si corpus, & anima in vna constrictione habitent ꝓiūcta sibi, & socia, vt & anima carnaliter viuat, nec sibi carnem obedire faciat, verendum est, ne ueniat Pharao ex Aegypto, & captiuet animam, & in dotem filiæ suæ tradat eam, exurgit. n. alia lex in mēbris nr̄is, & captiuat nos in lege peccati, cui Pharao. i. rex peccati animam quæ carnaliter viuit, in dotem trāscribit. Post hæc videndum est, quòd filij Ioseph maiorem sortem requirunt dicentes : Quare dedisti nobis sortem, & prædaturam vnam? Ego autem populus multus sum, & Dominus benedixit me. Si ergo nos populus multus sumus, & benedictus, audiamus a Domino Iesu : Populus multus es, ascende in saltum, & manda tibiipsi, & para locum in terra, & expugna Pherezæos, & Raphaim. Eniciamus ergo Pherezæos, qui interpretantur fructificatio. Fructificatio autem alia bona, alia mala, quia arbor bona fructus bonos facit, vel adfert, & mala malos. Expellamus ergo quicquid non bene fructificat fructum peccati. & purgemus fructum iustitiæ. Raphaim, inquit, expelle, uel potius expurga de te. Raphaim interpretatur refrigerate matres. Est in anima nostra uirtus quædam, quæ parit sensus velut mater, q̄ ꝓcedit ex nobis. Vnde

NIC. DE LYRA. C

¶ a Salphaad uero. *Hic describitur sors dimidiæ tribus Manasse, & primo quantum ad mulieres secundo quantum ad viros, ibi: Et ceciderunt filiculi Manasse. Circa primum sciendum, ꝙ terra fuit diuisa secundum capita uirorū, qui egressi sunt de Aegypto, inter quos fuit ille Salphaad, qui non habebat filios : & ideo pars sua fuit assignata filiabus suis de mandato domini.* Num. 27.b *Et hic repetitur idem præceptum, vt eis debita portio assignetur. Dedit q; eis iuxta imperium domini possessionem. Ex quo patet, quòd iste filiæ Salphaad habuerunt hæreditatem in terra promissionis, quia terram aliam, quæ fuit acquisita ante transitum Iordanis dedit eis Moyses in uita sua, ut habetur Num.* Ibidem a

c Et ceci. *hic describitur assignatio terrę tribui Manasse quantum ad viros.*

d Funiculi. *ſ. in terra promissionis. & accipitur hic mensurās pro mensurato. Funiculus enim est instrumentum mensurandi terram. Decem ergo funiculi terræ est terra mensurata funiculo decies proiecto, vel protenso.*

e Filiæ enim. *i. filiæ Salphaad, qui fuit de tribu Manasse.*

f Etenim in sortem Manasse ceciderat terra Taphuæ, quæ est iuxta terminos Manasse filiorum Ephraim. *hoc dicitur qa suprà. xv. ca. dictum est. ꝙ ciuitas Taphua fuit in sorte Iudę, & per consequens terra quæ erat intra ciuitatem illam versus sortem Iudæ, sed alia pars terrę propinquæ eidem ciuitati ex parte opposita fuit de sorte Manasse.*

g Ciuitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse termi. &c. *hoc expositum est ca. præce.*

h Ita ut possessio. *i. in australi parte torrentis.*

i Et ab aquilone. *i. illud, quod est in aquilonari parte torrentis pertinet ad possessionem Manasse, quia possessio Ephraim fuit propinquior possessioni Iudæ, vt supra dictum est, & sors Iudæ fuit in parte australi terræ promissionis, vt patet ex supradictis.* D

k Et utraq; *scilicet mediterraneū, quia clauditur totam terram promissionis a parte occidentis, vt supra dictum est.*

l Fuitq; hæreditas Manasse in Issachar, & in Aser Bethsan, & viculi eius: & Ieblaan cū. *quia coniungebatur sortibus eorum. & secundū aliquos angulos subintrabat sortes illas, sicut dictum est capitulo præcedenti de sortib. Ephraim, & Manasse.*

m Postq̄ autem conualuerunt filij. *in hoc peccauerunt filij Manasse sicut dictum est de filijs Ephraim in fine præcedentis capituli.*

¶ Locutiq;

MORALITER.

✻ *a Salphaad.* Iste mortuus est ī deserto sine filijs: ideo hæreditas eius transijt ad eius filias de mandato domini, vt habetur Nume. & hic repetitur, cum dicitur, Num. 27.a

b Deditque iuxta imperium Domini possessionem. Per possessionem in terra promissionis significatur adeptio beatitudinis in terra viuentium. Per Iosue vero figuratus fuit ipse Christus, vt sæpius est dictum. Per hoc ergo, quòd Iosue filiab. Salphaad, qui mortuus fuit in peccato suo ut habetur Nu. dedit possessionem in terra promissionis significatur, quòd pueri malorum parentum non priuantur hæreditate cælesti propter malitiam ipsorum, nisi fuerint imitatores scelerum paternorum, licet aliquando priuentur heredi tate terrena secūdum iudicium humanum. Ibidem. † tres regiones.

Item per hoc, quòd hæreditas filiabus fuit data, significatur, quòd in adeptione beatitudinis differentiam non faciat distinctio sexuum, sed meritorum. Expoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, qui renouatus est in agnitionem Dei secundum imaginem qui creauit eum, ubi non est masculus. † expellere habitatores Vbium ittarum. Colos. 3.b

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E bis.vñ:Saluabitur ãt mulier per filiorũ generationẽ si per 1.Tim.2.c
manserit in fide,istæ ergo matres.i. ista virtus aiæ,illis in quib. fortis est,fortes gñat tenstus,& qui superari à ꝺicẽte nõ posſunt in alijs aũt retoluta est,& remissa, quod indicãt tenſus, quos ꝓtert lãguidos,& ineptos. Has matres de nobis expur gemus,i.sordes,& immũditias,quæ naturalib.aię motib.ex nostra negligentia aduenium,purgemus vt naturalis vigor ingenitæ virtutis effulgeat.

Orige. Hom. 22 in Iosue ultra med. a *Non poterimus ad monta..Adam.* Nõ suf ficit nobis mons,& equus electus,& ferrũ Chananæo est,q habitat ī mon. &c.

Ysaiæ nõ habent equi. Nusq̃ inuenies, ꝙ equũ habeat Israelita, sed Chananæus hẽt equũ, qui falsus est ad salutẽ, & ferrũ bellicũ. Sed rñdit Iesus:Si popl's multus es,& virtutẽ hẽs, nõ erit tibi fors vna, qa saltus est tibi, & emundabis eũ &c.Emũdemus ergo syluã,q̃ in nobis est,inutiles.f.& infructuosas arbores,& faciamus ibi noualia.quę ſp innouemus,& fructum capiamus tricesimũ,sexagesimũ,& centesimum.vñ:

Matt. 13.c Securis ad radicẽ arboris posita est. Ois
Iidem 3.c ergo arbor.q̃ non facit fructũ bonũ excidetur,& in ignem mittet. Si emundaueris,inquit,syluam, & erit tibi, cũ inde exterminaueris Chananæũ.Conemur ergo Chananæũ, qui nobiscũ est citius tibijcere,& obedientẽ facere. Post hæc ẽt exterminare.Si aũt dimittimus eũ &

† ad Ephraim negligimus,venit Pharao rex Aegypti, & incipiet locũ nr̃m dare in dotẽ filiæ suæ,& captiuos nos tradere lege peccati. Obſeruemus ergo,vt ꝑualeamus contra Chananæos, ne si inualuerint contra nos de Israelitis faciãt Chananęos.

Mittam

NIC. DE LYRA.

¶ a Locutiq̃; sunt. *Hic consequenter describitur possessionum filiorum Ioseph dilatatio: quod non est sic intelligendũ, quasi iterum sortẽ alterius tribus,sed quia terrã contentã intra fortem suam ab eis non habitatã ꝑ syluas, vel ꝑ Gẽtiles adhuc ibidem habitantes ad exhortationem Iosue acquisierunt & patet litera,paucis exceptis,quæ omittitur tamen eorum quærimonia cum dicitur,*

b Quare de.i. *modicã respectu multitudinis meæ. Et est modus loquẽdi,quado notatur paruitas alicuius rei: non.n.potest dici, q̃ filij Ioseph haberent tantum unum funiculum ad literam, cum sola dimidia tribus Manasse*

Manasse habuerit decem funiculos,vt dictum est.

c Et bene. *multiplicando in prole.*

d Ad quos. *ex dictis eorũ exhortãdo eos ad dilatationẽ hĩtationis suę.*

e Si populus. *q.d si tu hẽs magnã multitudinẽ populi, consequẽter dẽs habere magnum fortitudinem ad dilatandum possessionem tuam.*

runt eos. Locutiq̃ue sunt filię Ioseph ad Iosue, & dixerũt. Quare a dedisti mihi possessionẽ sortis, & funiculi vnius, cùm sim tãtę multitudinis, & bñdixerit mihi *Dñs? Ad quos Iosue ait:Si populus multus es,ascẽde in syluã & succide tibi spatia ī terra Pherezęi,& Raphaim, † qa angusta est tibi possessio mõtis Ephraim

Cui rñderunt filij Ioseph:Nõ poterimus ad montana ascẽdere, h cũ ferreis curribus vtant Chananęi,q̃ habitant in terra cãpestri, in qua sitæ sunt Bethsan cũ vinculis suis,& Iezrael mediã possidẽs vallẽ.Dixitq̃; Iosue ad domũ Ioseph†& Ephraim & Manasse. i Populus multus es, & magnæ k fortitudinis, non habebis sorte l vnã,sed trãsibis ad montem, & succides tibi,arque purgabis ad habitandum spatia,& poteris vltrà ꝓcedere cũ subuerteris Chananæũ,quẽ dicis ferreos hre curRus,& esse fortissimum.

Falcati currus.

b *dedisti..Adam.* In consuetudine hominum est, cum aliquid sortę diuiditur, fortuito videtur sors illa ad illum, vel alia ad alium cadere. In scriptura autem sancta nõ est ita: Si enim de tanta re patres sortibus sumerẽt iudiciũ, vel emittentur, nihil mirum esset si Gẽtiles hoc facerent. Sed videamus si in scripturis aliqd sit propositũ, qđ nobis,qd virtutis sit in sortibus, manifestet. In Leuitico scriptũ est: Accipiãt duas sortes, sors vna in dño, & sors vna ī capro emissario. Item ibi, Moyses sorte diuisit terrã tribui Rubẽ, & Gad. & dimidię tribui Manasse. Dedit ẽt Iesus scdm ꝓceptũ Domini Caleb sortẽ, & tribui Ephrẽ, & dimidię tribui Manasse. Et post hęc, inquit, congregauit ecclesiam de filiis Israel, & dixit: Mittã sortem, & ꝓferã in conspectu domini sortẽ &c. & post hęc sortibus missis sic hæreditas ꝑpso distribuit:& agitaꝫ sors ista nõ fortuito sed scm qđ ꝓdestinatũ est a Deo; denique tribus Beniamin prima ibi accepit sortẽ, vbi erat Ierusalem: post hanc tribus Simeon, secunda post Issachar, de inde Zabulõ, deinde Aser, post Nephthali, deinde Dan, in quibus nouissime venisse tres illę tribus, q̃ ex cõcubinis sunt. Inuenio ī scripturis ẽt Gẽtiles sortẽ mississe, cũ Ionas nauigaret,& tẽpestas vrgeret, quasi sors ꝓdere dẽret, vel posset, cuius cã piculũ immineret, & q̃uis Gẽtiles esẽt à cognitione Dei alieni, nõ hac opinione fallunt̃,sors.n. verũ ꝓdit.Salomon quoq; ait:Contradictiones quoq; cohibet sors &c. veluti cessare ostẽdens cõtradictiones, ubi sors mittit.In nouo quoq; testamento conuenientes apostoli multo sapiẽtiores,q̃ qui nunc episcopos,vel presbyteros, vel diaconos ordinant, elegerunt duos, nec tñ de eis iudicauerunt, vt illũ facerent apẽm,quem voluissent:sed orãtes miserũt sortẽ,& cecidit sors sup Matthiam, & annumeratus est cũ.11. apłis,& factus est duodenarius, ꝓcedẽte.n.oratione, nõ casu,sed diuina ꝓuidẽtia sors diuinũ iudicium proferebat. Paulus quoq; de Christo dicit: In qua sorte vocati sumus ꝓdestinati scm propositũ eius,q̃ oĩa operaꝫ &c. Et ad Colossenses: Gras agens Deo patri,q̃ idoneos nos fecit in parte sortis sanctorũ in lumine.Ex his oĩbus hoc dixisse sufficiat,qđ nobis ab apłis sors ducta designat,quia vbi ex fide integra & oratione ꝑmissa sors ducitur, ea,q̃ Dei voluntas continet in occulto, sors hominib. declarat ī manifesto. Scdm vero ĩteriorẽ intellectũ, sicut Paulus vł ĩdicare dicẽs,in partẽ sortis sanctorũ, & in sorte vocati in Christo: Videdũ est, ne forte nõ solũ in hoĩb. sed in sugnis virtutib. sors agaẗ, & ꝑsideat aliqua virtus huic officio: q̃ verbi cã Iesu filio Naue nũc sorte hæreditatẽ distribuenti,nõ ad aliquam gratiam,sed secũdũ hoc, qđ scit Deo placere ductũ ꝑbeat sortis: & illi faciat euenire, q̃ prima sunt, quẽ scit apud Deum primũ tenere locũ: vt quod latet apud Deũ,sortis gubernatione ẽt hoĩbus demonstretur:alium vero facere secũdi loci,& alium tertii;Qđ ita gestũ nõ solũ in terris arbitror,sed etiam in cęlestibus:& huiusmodi sortẽ,quæ apud Deum etiam meritorum contemplatione distinguitur, etiam illo tempore habitam, cum diuideret excellius gẽtes secundum numerum angelorũ Dei; & facta est portio domui Iacob, funiculus hæreditatis eius Israel, hic enim partem per sortem, & funiculum Israel Deum dicit esse sortitũ. Nõ ergo fortuito putandum est per sortem euenisse illi angelo Aegyptiorum gẽtem,alij Idumæorũ,alij Moabitarũ & similia. Sed ibi etiam si secundum numerum angelorum Dei diuidũtur gentes sortę, sicut in hoĩbus diximus,quia Dei iudicium occultum sors pandit in publicum: talis sors fuisse credenda est, qua pro merito suo quisque illam, vel illam gentem susceperit.Nec scribant eam iuxta numerum uniuscuiusq̃; multitudinis, referantq̃; ad me, quod descripserint. Diuidite vobis terram in septem partes. Iudas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Ioseph ab aquilone, mediam inter hos terram in septem partes describite, & huc venietis ad me, ut corã Domino Deo uestro mittam uobis hìc sortem, quia non est inter uos pars Leuitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hæreditas. Gad autem, & Ruben, & dimidia tribus Manasse iam acceperant possessiones suas trans. Iordanem ad orientalem plagam, quas dedit eis Moyses famulus Domini. Cumq̃ue surrexissent uiri, ut pergerent ad describendam terram, præcepit eis Iosue dicens: Circumite terram, & describite eam,ac reuertimini ad me,ut hic coram Domino in Silo mittã uobis sortem. Itaque perrexerunt, & lustrantes eam in septem partes diuiserunt,scribentes in volumine,reuersiq̃; sunt ad Iosue in castra Silo. Qui misit sortes coram Domino in Silo. Diuisitq̃ue terram filijs Israel in septem partes. Et ascendit d sors prima filiorum Beniamin per familias suas, ut possiderent terram inter filios Iuda, & filios Ioseph. Fuitq̃ue terminus eorum contra aquilonem a Iordane, pergens iuxta latus Iericho septentrionalis plagæ,& inde contra occidentem ad montana conscendens, & peruenies ad solitudinam Bethauen, atque pertransiens iuxta Luzam ad meridiem (ipsa est Bethel) descenditque in Ataroth Addar in montem,qui est ad meridiẽ Bethoro inferioris, & inclinat circumiẽs

Origo. Hom. 23. in Iosue in princ. A

Sors an probetur in scriptura Lam. 16.b

Nu. 32.f

Nu. 33.g Iosue. 14.c

Iona. 1.b

Prou. 18.c

Act. 1.d

B

Ephe. 1.c

Col. 1.b

Sortium usus quomodo licitus

Deu. 32. a

C

D

Nu. 26.f

Diuisio

Apoc. 1.d

GLOS. ORDI. CAP. XVIII.

NIC. DE LYRA.

¶ a Diuidite. *Secũdum numerum tribuum, quæ non acceperant hæreditatem. Dicunt etiam aliqui, quòd illæ partes non fuerunt æquales,quia tribus non erant æquales in multitudine. Et hoc consonat ei,quod immediate præmittitur: Describant autem iuxta numerum vniuscuiusque multitudinis consonat etiam ei, quod scribitur Nu. Pluribus maiorem partem dabis. Sed contra hoc videtur illud, quod postea subditur hic: Circumite terram,& describite eam,ac reuertimini ad me, vt hic coram Domino Deo vestro in Silo mittam vobis sortem.f. ad hoc, quòd sciatur,quæ tribus quam partem habere debeat. Si autem fuisset facta diuisio per partes maiores,& minores secundum maiorem, vel minorem multitudinem cuiuslibet tribus, per hoc fuisset scitum,quam partem quælibet tribus deberet habere, & nulla sortium ꝓsatio esset inutilis: imo posset esse nociua,f.si sors tribus habentis maiorem multitudinem caderet sup minorem partem. Ideo secundum istam viam oportet dicere,quod sors ex diuina ordinatione semper cadebat super partem proportionatam illi tribui,& sic non poterat esse nociua,nec etiam erat inutilis, imò vtilis, f. ad reprimendum contentiones, quæ possent oriri, si illa diuisio esset facta simpliciter ex ordinatione humana..Alij vero dicunt,quod partes prædictæ fuerunt æquales & quælibet pars fuit distributa ꝑ familias vnius tribus, veritamen vna familia accipiebat maiorẽ partẽ,q̃ alia,scdm quod continebat plures domos:& vna domus maiorẽ partẽ q̃ alia.Secundum quod cõtinebat plura capita.& q̃tũ ad hoc intelligitur, quod allegatum est de libro Numerorũ: Pluribus dabis maiorem, & paucioribus minorem,non autẽ q̃tum ad in æqualitatem sortium.seu partium quæ assignabantur singulis tribubus.*

b Iudas. *Erant.n.in termino australi,& tribus Ephraim in aquilonari,quia erant tribus bellicosiores ad suslinendum impetum inimicorum aduenientium contra filios Israel ab extra: quia non poterant sic ex alijs partibus intrare,eo quod mare mediterraneum claudit totum latus occidentale terræ promissionis,& Iordanis fluuius latus orientale.*

c Cumq; *Hic ponitur executio descriptionis & patet litera ex prædictis. qualiter autem licitum sit vti sortibus dictum fuit supra. vij. c. & etiam Nume. xxxiij.*

d Et ascen. *Hic ponitur terræ descriptæ assignatio: & primo tribui Beniamin, secundo olijs sex tribus. xix. c. Circa primum primo tribui Beniamin termini assignantur:secundo ciuitates nominantur,ibi: Fuerunt̃que Circa primum dicitur.Et ascen.Hoc dicitur quia Ierusalẽ pro parte cecidit in Beniamin,vt dictum fuit supra,quæ est in altiori loco, quam loca circumadiacentia.sequitur.*

e Atq; *Dicũt alij qđ ipsa est Ierusalẽ,q̃ vocata est Luza,& Bethel,ut dictũ fuit Ge.xxviij.sed hoc nõ videtur verum:quia infra eo.c.ubi noĩantur ciuitates sortis Beniamin, Bethel, & Ierusalem distinctẽ nominãtur in medio aliys interpositis.Item hic immediate ante fit mentio de Bethaꝛ uen.quæ*

Diuisio.i

MORALITER.

✻ *a Locutiq; sunt.* s.tribus Ephraim.& dimidia tribus Manasse,per quas significatur status religiosorum, & maximè mendicantiũ.Manasses.n.interpretatur obliuio: Religiosi verò mendicantes inter alios magis obliuiſci debent temporalium. Ephraim autem fructifer, vel fructificatio interpretatur, in regionibus autem mendicantium diebus istis plures inueniuntur apti ad faciendum fructum animarum. Per filios igitur Ephraim, & Manasse petentes amplia- H tionẽ possessionis suæ,significãtur religiosi mendicantes petentes per se,vel per alios expresse, vel interpretatiuè ampliationẽ promotionis in officijs ꝓdicãdi, legẽdi, & hmõi, plus q̃ sunt ꝓpti,pp qd exemplo Iosue debent eis prælati dicere.

f *Ascende.*i.applica te ad studium sacræ scripturæ,& bonæ vitæ, vt per hæc merearis in dictis officijs dilatari:nec propter difficultatẽ debẽt se excusare,qa scdm poetã:Labor improbus oĩa vincit.

NICOL. DE LYRA. CAP. XVIII.

Congregatiq; sunt. *Hic consequenter describitur assignatio sortium septem tribubus residuis. Circa quod primò describitur tabernaculi translatio, secundo sortium descriptio,ibi:Remanserant.tertiò ducis diuisoris possessio circa finem xix.ca. ibi. Cumq; complesset. Circa primum dicitur:*Congregatiq; sunt,*vt ibi cum solemnitate debita transferrent tabernaculũ Domini de Galgalis.*

b Ibiq; fixe. *Silo.n.erat in sorte Ephraim, de qua tribu erat Iosue,qui præ ceteris magis zelabat de cultu diuino, & ideo ibi fuit positum tabernaculum ad manendum, & ibi mansit, quousq; destructa Silo translatũ fuit in Nobe.*

c Et fuit. *non q̃ tunc esset adhuc acquisita tota, vt patet ex prædictis, sed quia aduersarij, qui remanserant non audebant contra eos mouere bellum. Et quia aliqui eorum redacti erãt sub tributo,vt patet ex prædictis.*

d Remanse. *Hic consequenter ponitur sortiũ descriptio,& secundo earum assignatio,ibi:Et ascendit sors prima. Circa primum sciendum, q̃ista descriptio facta est ad instinctum Iosue per viros ad hoc missos, & ideo primò illi viri eliguntur, & secundo legationem exequuntur,ibi:Cumq; surrexissent viri.Circa primum dicitur:*Remanserunt.*quia quinque aliæ iam acceperant Ruben, & Gad vltra Iordanem, Iudas,& Ephraim citrà.Manasse verò partim hinc partim inde,vt patet ex supradictis.*

e Vsquequo. *quia non erant bene diligentes ad habendum portiones determinatas, & per consequens minus solliciti ad extirpandum Gentiles, qui remanserant in terra: quia quilibet est magis sollicitus circa rem propriam, quam circa communem.*

f Eligite de singulis tri. *ut nulla tribus posset conqueri de illa descriptione.*

¶ Diuidere.

Diuisio.i

ꝓcclesiæ, congregationis.

† vacatis vel otiosis eius.

MORALITER.

✻ Hic simul ponitur sensus mysticus duorum capitulorum propter connexionem eorum cum dicitur,

a Congre. per Silo, qui interpretatur missus,significatur Dominꝰ noster Iesus Christus de quo dicitur Gal.At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere factũ sub lege, vt eos qui sub lege erant redi.&c. per hoc ergo,quòd dicitur:*Congre.* significatur congregatio fidelium in Christo. Matt. Vbi sunt duo vel tres congre.in nõie meo in med.eorũ sum. Galat.4.a

b Ibiq; fixe. per quod intelligitur ecclesia. Apoc. Ecce tabernaculum Dei cum homi. Et hoc tabernaculum in Christo fixũ est. Mat.Super hanc petram edi.eccl.meã.Ipse nanq; Christus fixit hoc tabernaculum in seipso.Per hoc aũt,qđ dicitur:*Quod*:intelligunt Apostoli,qui post Christũ fuerũt fundatores ecclesiæ. Vñ Apoc. dicitur, q̃ nõia duodecim apostolorũ & agni scripta sũt in portis ciuitatis, ꝑ quã ecclesia designatur. Matt. 18.c Apoc.21.a Matt. 16.c † Tradite Apoc.21.d

d Remanserunt. per quas significatur vniuersitas electorũ,qui nondum habent possessionem in terra viuentium. Et diuiduntur in septem tribus,idest status,scilicet prælatorum,curatorum,clericorum,religiosorum,principũ,militum, vulgarium: de quolibet,n.

✻ statu sunt aliqui accepturi possessionem in terra viuentium.

d Et ascen. qui interpretatur filius dexteræ,& conuenit statui prælatorum, qui debent esse,in dextera Christi. Apoc. Et habebat in dextera sua septem stellas.Et subditur ibidem:Septem stellæ angeli sunt septem ecclesiarum,idest episcopi earum. Apoc.1.d

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E minationibus præsit, illa fontium, vel fluminum fluenta exhibeat, alia imbrium, alia ventorum, alia marinis, alia terrenis animalibus, vel singularis quibusque eterra gignẽtibus p̃sit, & esse in singularis sacra ineffabilia diuinæ dispensationis, vt in ordine suo cũcta p vnãquãq; virtutẽ dirimanẽ, & ꝓpetẽ-

Heb. 1.d ti officio. vñ: Nõne oẽs sunt administratorii spũs, in ministeriũ missi, pp eos, q hr̃editatẽ capiunt salutis? Ad horũ imitationẽ dr̃ sortes duci p Iesum, & hereditas p trib. diuina dispensatione decerni, & p ineffabilẽ Dei ꝓuidentiã, ac p̃scie tiã in his sortibus adũbrari futuræ

†ab extremitate, & infra. in cælis hereditatis exẽplar, qa lex vmbrã dicitur futurorũ bonorum hẽre. Hinc Paulus ait: Accessistis

Heb. 12.f ad Sion montem, & ad ciuitatem Dei viuentis Ierusalẽ cælestẽ. Est ergo ciuitas in cælis, q dr̃ Ier̃m, & mons Sion. Nõ sine cã Beniamin accepit in sorte sua Ierusalẽ, & mõtẽ Sion, sed qa cælestis Ierusalem, ratio exigebat, vt non alii daretur terrestris, quæ est figura cælestis.

Origc. Hom. 23. in Iosue post med. *Adam.* Bethlehẽ quoq; nõ sine certa rõne in sortẽ Iudæ decernit vel Hebrõ, vel singulę ciuitates singlis tribubus conscribuñt. Sed cælestia loca, in qbus Ier̃m. & Siõ noiant &c. q̃ his vicina sunt, hoc in serationis continebant in cælis, quod

† Haraba Nominibus mystica ꝓphetia subest. sorte gubernabatur in terris. Hinc ergo est: quod dispensauit diuina sapientia noia q̃dã locorũ scribi, q̃ mysticam interpretationem conti neãt, qbus indicaẽ, quia hæc certis rõnib. nõ casu fieri dispẽsanẽ. Sicut n. nõ fortuito ille angelus Michael, alius Gabriel, aliꝰ vero Raphael vocaẽ, & ille pr̃iarcha Abrahã, & ille Isaac, & alius Iacob, uel ille ex

F Abrã Abrahã, ille Isaac, & alius Israel. Sed & certa rõne illa Sara ex Sarai, ille Isr̃ ex Iacob, vel ille Abrahã ex Abrã, & quisq; angelorũ, vel hominũ ex his q̃ sibi iniũgunẽ officiis, & actibus noia sortiunt. Ita consequens est loca quædam esse cælestia, & ciuitates, sicut Ier̃m cę lestis dr̃, & mons Sion, esse etiam alias quarum figuram istæ, q̃ in terris sunt cõtinẽt, q̃ hic nobis p Iesũ Naue mystice designãt. De ciuita-

Psal. 68.g Ioh. 14.a Luc. 19.c tibus dictum puto: Aedificabũtur ciuitates contra mare ad meridiẽ mõtis, qui respicit Bethhoron cõtra Aphricum. Suntq; exitus eius in Cariathbaal, q̃ uocaẽ & Chariathiarim vrbẽ filiorum Iuda. Hæc est plaga contra mare ad occidentem. A meridie aũt ex † parte Chariathiarim egredit̃ terius cõtra mare, & peruenit vsq; ad fontem aquarũ Nephtoa. Descẽditq; in partẽ mõtis, qui respicit vallẽ filiorum Ennon, & est contra septentrionalẽ plagã in extrema parte vallis Raphaim. Descenditq; in Geẽnon, i. uallis Ennon, iuxta latus Iebusęi ad austrũ, & peruenit ad fontẽ Rogel, transiens ad aqlonẽ, & egrediens ad Ensemes, i. fontem solis, & ꝓtrãsit vsq; ad tumulos, qui sunt è regione ascẽsus Adomim, descẽditq; ad Habẽboẽ, id est lapidẽ Boen filij Ruben, & pertransit ex latere aquilonis ad cãpestria, descẽditq; in †planiciẽ, & ꝓtergreditur contra aquilonẽ Bethhagla, suntq; exitꝰ eius cõtra linguã maris salsissimi ab aqlone in fine Iordanis ad australẽ plagã, q̃ est terius illiꝰ ab oriẽte. Hæc est possessio filiorũ Beniamin p terios suos in circuitu & familias singulas. Fuerũtq; ciuitates eiꝰ Iericho, & Bethhagla, & vallis Casis, Betharaba & Samaraim, & Bethel, & Auim & Aphara, & Ophera, uilla Hemona, & Ophni, & Gabee, ciuitates duo decim, & villæ earũ. Gabaõ & Rama & Beroth & Mesphe, Caphara, Amosa, & Recẽ Iarephel, & Tharela, & Sela, Eleph, & Iebꝰ, que est Ier̃m Gabaath, & Cariath ciuitates quatuordecim, & villæ earũ. Hæc est possessio filiorũ Beniamin iuxta familias suas.

G ciuitates Iudæ: & habitabunt ibi. Et in domo patris mei mansiões multæ sũt. Et esto ꝑtẽ hñs sup decẽ ciuitates. Ne ergo cum fastidio hęc legatis, & puteris vilem scripturarum ex multis noĩb. contextã. Sed scitote in his mysteria cõtineri maiora, q̃ ꝑt humanus sermo ꝓferre, vel auditus mortalis audire. Cognita sunt hęc illi integre, q raptus ẽ vsq; ad tertiũ cęlũ. In cęlo. n. vidit cęlestia, vidit Ier̃m cęlestẽ verã ciuitatẽ Dei, & Sion mõtẽ quocũq; loci est. Vidit Bethlehẽ, & Hebrõ, & oĩa, q̃ scribũtur hic sorte diuisa. Rõnes quoq; eorũ in spũ ꝓphetẽ dit, ꝓfiteꝛ. n. se audisse verba, & rõnes, q̃ nõ licet hoĩ loq, quales. Silli erãt qb. dicebat: Nõne hoĩes estis, & ſm hoĩem ambulatis? Dicebat ea forsitan ille, qui nõ secundum carnem ambulabant, Timotheo, & Lucæ, & cęteris discipulis, quos sciebat capaces esse ineffabilium sacramentorum. vnde Timotheo ait: Memor esto verborũ, q̃ à me audisti, q̃ cõmẽdo fidelib. hoĩbus, & his, q idonei sunt alios docere,

2.Cor.12.a

*fuit hæreditas filiorum Simeon

2.Cor.23.a

2.Tim.2.a

Filiorum

NIC. DE LYRA.

¶ uem, quæ est eadem cum Bethel, vt dictum est. supra. viij.ca. Et ideo melius videtur, quod ista Bethel Luza est alia à Ierusalem: nec est inconueniens, quod plures ciuitates eisdem nominibus nominentur, quia hoc frequenter reperitur. Aduertendũ tamen est, quod ista Bethel non est de sorte Beniamin. ĩ̃ dicitur hic: Pertransiens iuxta Luzã. nõ includẽs ipsã, ideo Iudi. de sorte Ioseph ẽt dicitur.

a Cõtra. *Vetus est aqlonaris, et ponitur hic ꝓ parte orbis, ex qua flat ille vẽtus.*

b Iuxta. *habitatoris Ierusalem, cuius vna pars cecidit in sorte Beniamin.*

c Et. *Hebrai dicunt: Vsque ad terminos è regione ascensus Adomin. i. sanguinum. Dicunt aliqui, quòd erat ibi frequẽtia latronũ, q exercebant homicidia.*

d Filij. *Ruben non est hic nomen patriarchæ, quia filij eius acceperũt possessionẽ vltra Iordanẽ, vt patet ex supradictis, sed ẽ nomẽ alterius hoĩs eiusdẽ noĩs.*

e Fue. *Hic consequenter ponuntur nomina ciuitatum tribus Beniamin, & legatur litera sicut iacet vsque ibi.*

f Et Ieb. *hæc. n. ciuitas multipliciter nominata fuit, vt dictum fuit Gen. xxviij. & pro parte cecidit in tribu Beniamin.*

Indic. 1.a

H

NIC. DE LYRA. CAP. XIX.

Diuiſio

ET egressa est sors &c. *Hic consequenter describuntur sortes sex tribuum, & secundum hoc posset diuidi in sex partes. Secunda ibi: Cecidit sors ter. & c. tertia ibi: Issachar egress. & c. quarta ibi: Ceciditque sors quarta tribui filiorum Aser. quinta ibi: Filiorum Nephtali. sexta ibi: Tribui filiorum Dan. Circa primum dicitur.*

a Et. *sc. à sorte Beniamin, quæ fuit prima de septem vltimis, de quibus loquitur hic scriptura.*

b Fuitque. *quia sicut dictum fuit supra xv. c. Ista ciuitas, & plures aliæ fuerunt assignatæ tribui Simeon, cuius ratio postea subditur, cum dicitur,*

c Hæc. *quia maior erat, quam possessio aliarum tribuum. Dicunt communiter expositores, quod habuerit terrã dupliciter. s. per sortem & per concessionem, si posset acquirere iuxta se. & qa erat tribus bellicosa dilatauit terminos suos, & ideo quãdo postea debuit assignari terra septem tribubus, quæ nondum possessionem acceperant, reperiũtum fuit, quod terra residua nõ sufficiebat eis, & ideo aliqua loca de sorte Iuda fuerunt adiuncta sorti tribus Simeon, ut dicitur hic. Et aliqua sorti tribus Dan, vt dicetur infra.*

d Ceciditq; *Hæc est pars secunda. & legatur litera sicut iacet vsq; ibi.*

e In fin. *Heb. dicunt* גבול כסלות תבור *gebul Chisloht tabor, ideꝫ in terminum Cisloth nomen commune, & significat pendulum montis, qui est locus intermedius summitatis, & vallis.*

¶ Bethlehem

MORALITER.

✻ a *Et egress.* qui interpretatur audiens, & conuenit statui curatorũ qui audiũt synodalia statuta ab episcopis & denuntiant suis parochijs.

d *Ceciditque.* qui interpretatur habitaculum pulchritudinis, & conuenit statui clericorum, in quibus refulgere debet decor honestatis.

✻ *Issachar*

CAP. XIX.

ET egressa est sors secũda filiorũ Simeon per cognationes suas, fuitq; hereditas eorum in medio possessionis filiorũ Iuda, Bersabee, & Sabee, & Molada, & Asersual, Bala, & Asem, & Etholad Bethul, Harma, & Siceleg, & Beth marchaboth, & Hasersusa, & Bethlebaoth, & Sarohẽ, ciuitates tredecim, & villæ earũ. Ain, & Rẽmon, & Athar, & Asan, ciuitates quatuor, & uillæ earum. Oẽs uiculi per circumitum vrbium istarum vsq; ad Baalath, Beerramath contra australẽ plagam. Hæc est hæreditas * filiorũ Simeon iuxta cognationes suas in possessione, & funiculo filiorum Iuda *: quia maior erat, & idcirco filij Simeon possederunt in medio hæreditatis eorũ. Cecidit quoque sors tertia filiorum Zabulõ per cognationes suas, & factus est terminus possessionis eorum vsque Sarid. Ascenditque de mari, & Medalaa, ac peruenit in Debbaseth vsque ad torrentem, quꝰ est contra Ieconiam, & reuertitur de Sarid contra orientẽ † in finẽ Beseleth Thabor, & egreditur ad-

*tribus

† ecera terminum

GLOS. ORD. CAP. XIX.

A *a Filiorum. Au.* Et Amorrheus pmãsit vt habitaret in Elon, & in † Sãnanin: & ingratiata est manus Ephrem sup eos. & facti sunt tributarij illi. Hoc iã ꝑ ꝓceptũ Dñi fiebat, & adhuc viuebat Iesus, sed dux in illis p̃lijs pro senectute non erat. Ō dictũ est a Dño: Factũ est vt cõfortaret cor illorũ, q sit cõspirauerũt inire bellũ ꝑ Iesum, ne ista illis mia ꝓbere tur ẽt ꝑ ꝓceptũ Dei, si remãsissent non expugnati, & senescente Iesu, vel defuncto relinquerent expugnandi filijs Israel, qui eis cõtra ꝓceptũ Dñi possent parcere, qđ ille nõ faceret.

In qq. ue. test. q. 20. l. 6. um. 4.

Orig. Hom. 24. in Iosue in princ. *Adamar.* Iuxta LXX. mãsit Amorrheus habitare in Elõ, & in Sãnanim, & grauis effecta est manus Ephrẽ sup eos. Amorrheꝰ interptat amarus, vel amaritudo, habitantes ergo in

† terminus eorum

† Elim †Elon, qđ interpretat arietes, vel in Samnanim, qđ interpretaẽ pacifici. Amari, & arietes sunt, q in agone positi Zabolicas structuras expugnare conantur. pacifici vero, qui carnalibus desideriis, & cõcupiscẽtijs superatis pacẽ aię gerũt. In vtrisq; tñ cõtẽdit diabolus. i. amaritudo psistere. Si ergo inimica virtus. i. dęmonis ex amaritudinis turba veniens obsideat, alicuius corpus ꝓtur bet, & sopiat mentem: adhibeanẽ aũt multæ oratio

B nes, multa ieiunia, multæ exorcistarũ inuocationes, & ad hęc oĩa surdus dęmon in obsesso corpore psistat, toleꝛabilius exorcistarum pœnas ferens, & ex Dei noĩs inuocatione tormenta, q̃ discedere. Ita intelligendũ est, qa Amorrhęi perstitũt habitare in Elon, & in Sannanim. Et vt oñderet scriptura, quia pferẽtes pœnas, & flagella perstitunt, dicit quia grauis effecta est sup eos manus Ephren, quod sit per exorcistarum manus impositionem vehementius impositam, vel per bonos actus, & opa bona. Quanto enim meliora gerimus, vel agimus, & in optimis conuersamur, tanto illis hæc gratiora efficiuntur. Gratus est illis, & acceptus, qui in turpitudine, & flagitijs viuit: Qui vero in bonis actibus manum super eos grauauerit, ẽt si penitus expellere nõ potuerit, tributarios eos faciet, & subiectos. Et abierũt filij Ephrem peragrare terram secũdum fines suos.

Orig. ubi supra circ. me. *b Cũq;. Adaman.* Vide mã suetudinẽ, & humilitatẽ Iesu, qui digne ferebat nomen veri saluatoris Iesu.

b Dederunt, inquit, filij Israel sortem Iesu filio Naue in semetipsis per præceptum Domini &cæter. Ipse dedit hæreditatem omnibus filijs Iuda, & Ephraim, & dimidię tribui Manasse, & Caleb filio Iephone: ipse misit ter[illegible]s viros per singulas tribus, qui totam terram per agrarent, & describerent in libro, & redeuntes ostenderent sibi, & se in nouissimis reseruauit, & voluit esse omnium nouissimus, vt esset omnium primus, nec sibi hære-

C

NICOLAVS DE LYRA.

Dabereth, ascenditq; contra Iaphie, & inde pertransit vsque ad oriẽtalem plagã Geth Hepher, & Tacasin: & egreditur in Rẽmon, Amthar, & Noa, & circumit ab aquilone Hanaton. Suntq; egressus eius uallis Ieptahel, & Careth, & Naalol, & Semerõ, & Iedala, & Bethlehem: ciuitates duodecim, & uillę earũ. Hæc est hæreditas tribus filiorũ Zabulon per cognationes suas, urbes & uiculi earũ. Isa

a char egressa est sors quarta per cognationes suas: fuitq; †eius hæreditas Iezrahel, & Casaloth, & Sunẽ, & Haphraim, & Sehon, & Anaharath, & Rabboth, & Cesiõ, Abes, & Rameth, & Engannim, & Enhadda, & Bethpheses: & peruenit terminus eius usq; Thabor, & Sehesima, & Beth

c semes, erãtq; exitus eius Iordanis ciuitates sedecim, & uillæ earũ. Hæc est possessio filiorũ Issachar per cognationes suas: vrbes, & uiculi earũ. Ceciditq; sors quinta tribui fi-

d liorum Aser per cognationes suas: fuitq; terminus eorũ Halchath, & Chali, & Beten, & Axaph, & Elmelech, & Amaad, & Messal: & peruenit vsq; ad Carmelũ maris, & Sihor, & Labanath: ac reuertitur cõtra oriẽtẽ Bethdagon: & pertransit usq; Zabulon, & uallẽ Iephtahel cõtra aquilonem in Bethemec & Nehel: egreditur q; ad leuã Cabul, & Abrã, & Rohob, & Amon, & Cana vsq; ad Sidonẽ magnam, reuertitur q; in Horma vsque ad ciuitatem munitissimam Tyrũ, & vsq; Hosa: eruntq; exitus eius in ma

a re de funiculo Achziba, & Amma, & Aphec, & Rohob: ciuitates vigintiduæ, & uillæ earũ. Hæc est possessio filiorũ Aser per cognationes suas: vrbesq;, & uiculi earũ. Filio

e rum Nephthali sexta sors cecidit per familias suas, & cœpit terminos de Heleph, & Elon Saananim: & Adami, quę est Neceb, & Iebnael vsq; Lecũ: & egressus eorũ, vsq; ad Iordanẽ reuertituq; terminus contra occidentem. In Azanoth Thabor: atq; inde egreditur in Hucuca, & pertransit in Zabulon cõtra meridiem: & in Aser contra occidentem: & in Iuda ad Iordanem contra ortũ solis ciuitates munitissimæ: Assedim, Ser, & Ammath, & Rechath & Cenereth, & Edema, & Arama, Asor, & Cedes,

f & Edrai, Enhasor, & Ierõ, & Magdalel, Horem & Bethanath, & Bethsames: ciuitates decem, & nouem, & uillę earum. Hæc est possessio tribus filiorum Nephthali per cognationes suas: urbes, & uiculi earum. Tribui filiorum

g Dan per familias suas egressa est sors septima: & fuit ter-

h minus possessionis eius Saraa, & Estaol, et Hirsemes id est

i ciuitas solis: Selebin, & Aialon: & Iethela, Elon, & Themna, & Acron Eltece, Iebbethon, & Baalath, & Iud, & Bane, & Barac, & Gethremmon, & Mea Iercon & Arecon: cum termino, qui respicit Ioppen: & in ipso fine concluditur. Ascenderuntque filij Dan, & pugnauerunt con-

k tra Lesem, cœperuntque eam, & percusserunt eam in ore gladij, & possederunt, & habitauerunt in ea: uocantes nomen eius Lesemdan: ex nomine Dan patris sui. Hæc est

l possessio tribus filiorum Dan per cognationes suas: urbes & uiculi earum. Cumque complesset sorte diuidere

Orig. ubi supra

b

Indic. 18.f

Ibid.g

¶ Bethlehem, *ista non est illa Bethlehẽ in qua natus fuit Christus, qa illa est de sorte Iudæ. ista aũt est de sorte Zabulon, sicut. n. frequẽter dictum est, plures ciuitates vel villæ similiter nominantur.*

b Issachar egressa. *Hęc est tertia pars, & legatur litera, sicut iacet vsque ibi.*

c Bethsemes. *i. ciuitas solis, & sic nominabatur, quia forsitan Gẽtiles ibi colebat solẽ.*

d Ceciditq; sors quinta. *Hæc est pars quarta, & legatur litera vt iacet.*

e Filiorum Neph. *Hæc est pars quinta. & legatur litera vt iacet vsque ibi:*

f Aser. *prope locum illum fuit natus Thobias, vt habetur in principio libri sui.*

g Tribui. *Hęc est pars sexta in qua describitur sors filiorum Dan, cum dicitur:*

h Et fuit. *dicunt aliq qđ istæ duæ ciuitates nõ fuerũt de sorte Dan, sed fuerũt iuxta sortẽ ipsius Dã, ita q ibi terminabatur sors eius, erãt tamen de sorte Iudæ. Alius aũt dicit, qđ licet fuerint de sorte Iudæ, fuerũt tamen adiunctæ sorti ipsius Dan, eadẽ ratione, quæ aliquę ciuitates de sorte Iudæ fuerunt adiunctæ sorti filiorũ Simeon, vt supra dictum est.*

i Et Hirse. *Ista ciuitas fuit de sorte Dan, tamẽ erat iuxta sortem Issachar, ita quòd sors Issachar ibi terminabatur secundum vnam sui partem vt patet ex præmissis.*

k Pugnauerũt. *Dicunt Hebræi, qđ hæc est ciuitas ꝙ vocatur Lais. Iu. 18. vbi agitur de expugnatione dictæ ciuitatis.*

l Vocãtes. *i. noĩe composito ex antiquo: & nouo, et sic ꝺm istã trãslationẽ in Hebræo habetur: Et vocauerũt nomẽ Lesem Dan. i. ciuitatẽ, q̃ prius Lesem vocabatur, nominauerunt Dã nomine simplici, & hoc consonat ei, quod dicitur Iudi. vocato nomine ciuitatis Dan, quæ prius Lais dicebatur.*

m Cũq;. *Hic vltimo describitur ducis diuidẽtis possessio. s. Iosue, q sicut fidelis dispẽsator aliis terrã distribuit, nihil accipiẽs sibi ꝓpria autoritate, sed populi concessioe. ĩ̃ subdr̃.*

¶ Dede-

MORALITER.

✻ b *Issachar.* Per Issachar, q merces interptat, signat status religiosorũ, qui bona naturę, & fortunę ex ponũt pro mercede regni cęlorũ.

d *Ceciditq;.* q interptat cadere, & cõuenit statui principum, ad quorum spectat officium illos, quos paterna

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS USAL.ES

sibi hæreditatē ꝑsumit,sed a ꝓpō accipit cui dedit.Sed hæc figuraliter cōtingebant illis,nobis ꝓpōsita, vt illud ꝑceptū ſeruemus,qđ iſte operę cōpleuit: Quanto magnus es,tāto magis humilia te,& ante Dñm inuenies gr̄am,& alibi:Si te ducē ordinauerint,ne extollaris, ſed eſto inter eos quaſi vnus ex ipſis. Vide ergo qūo erat dux populi,qui eos introduxit in terrā ſanctā,in terrā ꝓmiſſionis, Ipſe erat ſucceſſor Moyſi, nec ſibi ꝓmittit ſumere ſortē terræ,ſed dux ꝓpli expectat vt a ꝓpō portiūcula accipiat,& ædificat locū, quē accipit, & extruit, vt vere faciat dignū munere Dei,& hęreditate diuina. Forſitan,& ꝓpō dat aliquā partē Dño nr̄o Ieſu,& velut habitationi eius locū diſtribuit. Qui.n bonus eſt dat locū filio Dei in ſe,quē locum acceptū in aīa Ieſus ędificat,et ornat,& facit ī eo muros ī expugnabiles,et turres excelſas,vt ędificet māſionē dignā ſibi,adornat quo que aīam,& capacē ſapientię, ad ſcię ſuæ,& rōnis, & totius ſanctitatis facit, vt faciat patrē ſecū intrare,& māſionē facere,& cibos cœnare quos ipſe donauerit. Qđ vt ꝓſeq mereamur, ꝓparem⁹ cor nr̄m mundū, vt libenter Dñs Ieſus introeat cordis nr̄i hoſpitiū.

Ecclę. 3.c

Ibid. 32.a

a ¶Non ipſe præſumpſit,factus omnium nouiſſimus, vt eſſet omniū primus

a ¶Sancti. b ¶Mundi cordis habitationem. c ¶Ieſu Chriſto. d ¶In corde cuiuſque.

Iſrāel poſſeſſionem Iōſue filio Nū in mēdo ſui iuxta præceptum Domini,urbem quam b poſtulauit Tannathſaraa in mōte Ephraim.

a ¶Virtutibus. b ¶Animam cuiuſque.

Et ędificāuit ciuitat̄em,habitauitq; in ea. Hæ c ſunt poſſeſſiones quas ſorte diuiſerunt Eleazar ſacerdos,& Iosue filius Nun,& principes familiarum,ac tribuum filiorum Iſrael in Silo coram Domino ad oſtium tabernaculi te d ſtimonij,partitiq́ ſunt terram.

Ioan. 14.c

NIC. DE LYRA.

a Dederunt. *iuxta tamē ſuū beneplacitum, ſicut erat iuſtum. ideo ſubditur.*

b Vt.*erat.n.d illa tribu,vt hr̄ Nu.13* Num. 13.b

c Hę ſunt:*quę ſupra dictę ſunt.*

d Corā.*i. ī atrio ante oſtiū tabernaculi, & d tabernaculū teſtimonij, qa ī illo erat arca,ī qua erat lex,q̄ teſtimoniū ī plurib.locis ve.te.vocat.*

NIC. DE LYRA. CAP. XX.

Diuiſio

ꝓfugij

ET locut. *Poſtq̄ actum eſt de terrę diuiſione,hic cōſequēter agitur de ciuitatum refugij ſeparatione, & primo circa hoc ꝑceptū Domini renouatur.ſcđo executioni datur,ibi:Decreuerunt que. Circa primum dicitur,*

b Separate, *Nu.xxxv.& Deut.xix. vbi iſta materia plenius eſt tractata:et ideo breuius eſt hic pertranſeundum.*

c Quicunque. *i. caſualiter omnino.*

d Stabitq; ante por. *i. ante iudices, qui antiquitus ſedebant in foribus ciuitatum, vt quilibet poſſet ad eos accedere.ideo ſubditur:*

e Et ſe.*Sententia tamen finalis de ſua innocentia, vel de contrario non dabitur per iudices ciuitatum refugij, ſed per iudices illius ciuitatis,in cuius terminis homicidium fuerat perpetratum prout declaratum fuit Nume. xxxv.*

f Cumq; vlt. *i. proximus occiſi, ad quem ſpectat cauſam defuncti proſequi,*

g Non tra, *& eſt ſententia ſuſpenſiua vſque ibi:*

h Donec.*in ciuitate in cuius terminis fuerat homicidiū ꝑpetratū, vbi ducebatur de ciuitate refugij cū ſecuritate, & ſuā dicta de eius innocētia reducebatur ad ciuitatē refugij ibidē ſaluandus.Si aūt daretur ſnīa cōtra eū,tradebatur amicis interfecti occidēdus.Et nō moriatur,q̄ interfecit ſ. a caſu.* Donec moriat. *hoc refertur ad illud ꝓdictum.*

i Et mo. *quia de ciuitate refugij non poterat ad proprium locum redire, donec moreretur ſummus ſacerdos, cuius cauſę aſſignate fuerunt Nu.xxxv.*

k Decreuerunq;. *Hic ponitur executio ꝓdicti mandati, qa ſeparauerūt ſex ciuitates fugitiuorū , tres circa Iordanē,& tres vltra, ſecūdū qđ fuerat præceptū a Domino,Nu.xxxv.& patet litera.Notādū tamē,qđ oēs ciuitates refugij fuerunt*

Num. 35.a

CAP. XX.

ET locutus eſt Dominus ad Ioſue, dicens: Loquere filijs Iſrael,& dic eis: Separate urbes b † fugitiuorum, de quibus locutus ſum ad uos per manū Moyſi, ut confugiat ad eas quicunq; animā c percuſſerit neſcius,& poſſit euadere irā proximi, qui ultor eſt ſanguinis, cum ad unam harum confugerit ciuitatum: ſtabitq́ ante d portam ciuitatis, & loquetur ſenioribus urbis illius ea,quæ ſe comprobent innocentē, ſicq; ſuſcipient eū, & dabunt ei locum ad habitādū. Cumq; vltor ſanguinis eū fuerit perſecutus,non tradēt in manus eius,quia igno e rans percuſſit proximū eius, nec ante biduū triduumve eius probatur inimicus. Et habitabit in ciuitate illa, donec ſtet ante iudiciū, h cauſam reddens facti ſui, & moriatur ſacerdos magnus,qui fuerit in illo tempore. Tūc reuertetur homicida,& ingredietur ciuitatē, & domū ſuam,de qua fugerat. Decreuerunt k q́ue Cedes in Galilęa mōtis Nephthali, & Sichē in monte Ephraim,& Cariatharbe, ipſe eſt Hebron in monte Iuda: & trans Iordanē cōtra oriētalē plagā Iericho, ſtatuerūt Boſor, quę ſita eſt in cāpeſtri ſolitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulō in Basā de tribu Manaſſe. Hę ciuitates cōſtitutę ſunt cūctis filiis Iſrael,& aduenis,q̄ habitabāt ī eos ut fugeret ad eas, q̄ animā neſcius peuſſiſſet, & nō moreret in manu ꝓximi, effuſū ſanguinē uindicare cupiēt̄is,donec ſtaret ante populū expoſiturus cām ſuā.

Num. 35.a

1. Tim. 4.i

fugij fuerunt aſſignatę Leuitis, ſicut habetur in c.ſequen. ad deſignandum,qđ in clericis debet eſſe refugium totius populi. Moraliter exponendo,ciuitates fugitiuorū deſignāt remedia peccatorū. fuerūt aūt tres vltra Iordanem, & tres citra, ad denotandū, qđ ante baptiſmū & poſt fuerunt remedia cōtra peccata.Per fluuium.n.Iordanis intelligitur baptiſmus,qa in eo Chriſtus ſuit baptizatus, cōferens aquis virtutē mūdādi tactu ſuæ ſacratiſſimę carnis. Ante baptiſmum vero fuerunt tria remedia cōtra peccata, fides parentalis, oblatio legalis,& circunciſio legalis.Poſt baptiſmum ſimiliter ſunt tria remedia, ieiunium contra vitia carnalia, oratio contra ſpiritualia, eleemoſyna quæ eſt opus pietatis valentis ad omnia.

Moraliter

Tria remedia contra peccata ante & poſt baptiſmum.

MORALITER.

✻ a *Et locutus eſt.*Sequitur.

b *Separate.*fuerunt autem ſex ciuitates ad hoc aſſignatę .ſ. tres vltra Iordanem,& tres citra. per Iordanē vero ſignatur baptiſmus: eo quod Chriſtus ibi fuit baptizatus,& tunc tactu ſanctiſſime ſuæ carnis dedit vim regenerationi aq̄s. Per ciuitates aūt refugij ſignantur remedia cōtra peccata, ad quæ dēnt peccatores refugere pro ſalute. Ante vero baptiſmū per Iordanē ſignificatū fuerunt tria remedia cōtra pcta.ſ.fides parētalis:poſtea circūciſio carnalis à tpe Abrahę: & oblatio legalis a tpe legis datę: vt patet in Leuitico: vbi pro varijs peccatis determinantur oblationes diuerſę. Poſt baptiſmū verò inter alia remedia aſſignantur tria.ſ. vera contritio,integra confeſſio,& debita ſatisfactio. Vel aliter.ſ. Ieiunium contra vitia carnalia, oratio cōtra peccata ſpiritualia,& eleemoſyna quæ eſt opus pietatis valentis ad omnia. j.Ti.iiij.

GLOS. ORDINA. CAP. XXI.

Orig. Hom. 25. in Ioſue princ.

ACceſſerunt. *Adaman.* Oēs filij Iſrael acceperunt ſortes ſuas in littera. Leuitis autem in hæreditate ſolus ſufficit Deus. Sed quia accipiunt decimas, & primitias ſecundum præceptum domini,oportet eos etiam de terra & de habitaculis decimas accipere: hoc eſt enim de omnibus decimas ac cepiſſe.

NIC. DE LY. CAP. XXI.

Diuiſio

ACceſſeruntque. *Poſtquā actum eſt de ciuitatibus fugitiuorum, hic conſequenter agitur de ciuitatibus Leuitarum, vbi primo ponitur eorum petitio, ſecundo petitionis conceſſio, ibi: Dederunque filij Iſrael, tertio ciuitatum eis conceſſarum*

¶ *nominatio*

MORALITER.

CAP. XXI.

a ACceſſeruntq; principes familiarum Leui ad Eleazarum ſacerdotem, & Ioſue filium Nun, & ad duces cognationum per ſingulas tribus filiorum Iſrael, locutiq́ue ſunt ad eos in Si-

✻ a *Acceſſe.*Hic agitur de ciuitatibus ſacerdotū,& Leuitarū,quę fuerunt eis aſſignatę a tribub. alijs de poſſeſſionib. ſuis: per qđ ſignat, qđ platis, & curatis & alijs deputatis ad diuinū cultū in noua lege de habitaculis cōuenientib. puideri dēt per ſingulas dioceſes de bonis laicorū non oc.rrit aūt hic alia myſticatio notabilis, ꝓpter quod trāſeo.

A ✠ cepiſſe.Ió accedentes principes Leuitarū ad Eleazarū ſacerdotē,& ad Iesū filū Naue,& ad principes tribuū dixerūt: Num. 35.a Dñs ꝑcepit ciuitates dari nobis ad habitādum,& ſuburbana earū animalibus nr̄is. Oportet ergo de ciuitatib⁹ & de ſuburbanis ſortē fieri,ne idiſcretę,& fortuitò videat facta diuiſio Leuitis. Sicut ergo diſtributio in filijs Iſrael habuit rōnē, qua qs pr̄ia ſorte digno hr̄etur,& alius ſcđa,in qb. fuit vltim⁹ Dā: Ita neceſſe ē hic eſſe aliquā rōnē,vt alij pr̄ia,alij ſcđa,alij verò tertia ſors ducat. Dñr aūt eſſe filij Leui Gerſō,& Caath,& Merari,& oñdit primat' tenuiſſe honorē Caath,cui⁹ † Nu.37.a filij fuerunt Moyſes, Aarō,& Maria: Igit de Caath ps qdē plebis facta eſt ſacerdotalis,q̄ eſt Aaron,& filij eius: Moyſes ât in ſacerdotali ordine,aut ſi qd pl⁹ eē pōt, hōdus eſt: Alia verò rō ē de filijs Iſrael. Cęteri ât ex filiis Caath ſcđm ordinē tenuerūt in tribu Leui,q̄ sūt Iſſachar, & Hebrō, & Oziel:deinđ accipiūt poſt hos partē. poſt Caath ex filijs Leui Gerſon tertio loco, nouiſſimus oīum Merari. Tribuū ordinis differentia. Hæc eſt aūt dr̄ia primi ordinis, ſcđi, tertij,vel quarti quā pr̄io oīm obſeruauimus ī numeris. Poſtq̄ eīn ordinatę sūt.xij.trib. ꝑ quatuor orbis partes circa arcā teſti Dñi excubias agere,ſtatutæ sūt tres qdē ab oriēte,tres ab aphrico .i. meridie,tres ad mare.i. ad occidētē,tres vero ab aq̄lone. Ibi ēt iſti ꝑ quatuor orbis ꝑtes eodē ordine deputant. Et ab oriēte qdē ubi erat trib. Iuda,q̄ eſt ītер cæteras pr̄ia, Aarō,& filij ei⁹ locant̄. Caath verò filij,q̄ erant reliq,arcā Dñi portare, & tubis canere ſtatuūt. ita vt cū prima tuba cecinīſſet, mouerēt caſtra,q̄ erāt ab oriēte: cū vero ſcđa,q̄ erant à meridie, tertia ab occidente.quarta B ab aq̄lone. Vides q̄tus ordo,quanta in ſcripturis ſāctis rerū ꝓna cuſtodiatur, nihil ſine rōne geritˇ, & ordine. Diligētius verò q̄ hic referunt aduerte. Prima.inqt exit ſors Caath, & facta eſt filijs Aarō ſacerdotib.q̄ erant in Leuitis. Cui oportebat pr̄iatū dari, niſi Aarō pr̄io, vel sūmo pōtifici? Pr̄iò in vitę meritis,ī honorib. in uirtute. Nō ē ergo iſta ſors fortuita,ſed adeſt virt⁹ ſupna gubernās eā fm diuinæ ,puidentiæ iudiciū, & decernit hæc ſors filijs Aarō pr̄ia habitacula. Filijs Aarō ī tribu Iuda, & ī tribu Simeō, & in tribu Beniamin per ſortē ciuitates. xiij. Vides qūo electis viris in electis tribub. habitacula diſpenſantur. Quos autem oportuit ſecundam ſortem ſuſcipere? Filios,inquit, Caath,qui reliqui erant poſt filios Aaron. Et quas tribus iſti accipiunt? In tribu, inquit, Ephrē, & in tribu Dan, & ī dimidia tribu Manaſſe ciuitates.x.ꝑ ſortē. Qui ſunt aūt tertij filij Gerſon, & in quib. tribubus ſortiūtur? In Iſſachar,inquit,& in Azer,in Nepthali, & in dimidia tribu Manaſſe, q̄ eſt Baſanitidi, ciuitates.xiij. Qui ſunt aūt vltimi in Leuitis? Filij,inquit, Merari. In quibus accipiunt tribubus? Ex tribu,inquit,Ruben trās Iordanem,& Gad,de tribu Zabulō,qui ultimus eſt inter filios Lię accipiūt in ſorte ciuitates xij. Cum quatuor partes ſint orbis terræ, Caath accipit ſortem primus inter filios Leui à parte orientis cū illis tribubus primatū oīm tenent. Vide qūo omnia cōueniunt in quatuor partibus. Orbis orientalis nobilior eſt, in qua nobilior omnium Iudæ tribus habebatur. Et filij Caath ſacerdotes primam ducunt in primis tribubus, & orbis partibus ſortem Gerſon, & Merari, qui erant primi inter filios Leui. Sic ergo tres primi Leui accipiūt oriētē. Occidētem verò vbi erat Rubē,& Simeon & Gad, ſortiū. ſcđa ſorte Caath,& tribū Simeonis. Merari verò primū ſortiū Rubē,& Gad. & iterū Merari tertiū in numeris ab oriēte accepit Zabulon, vt iuſtitia ſeruet̄ in ſorte,q̄ fm Deū ducit̄, & credētiū mentes ad myſteria futuri ſeculi dirigat cōtuenda. Poſt hęc eorū,q̄ ad mare erāt.i. Ephrē,& Beniamin, & Manaſſes Caath cū ſuſcepiſſet. ſcđa ſorte tribū Beniamin, cæteri ex familia eius ſortiti sūt Ephrē. Poſt hæc eos,q̄ erāt ex dimidia tribu Manaſſe,q̄ fuit in terra ſancta,ſortiū Gerſon, & aliā dimidiam

C aligd ſacerdotalis gratię ꝓſequi,ne penitus nudati cęleſtibus donis viderent̄. In his ergo quorum nouiſſimus ordo erat in aq̄lone.i. Dan,& Nephthali & Aſer,rurſus Caath nō ītер ſacerdotes,ſed inter cæteros, primam tamen accepit ſortem in Dan, ſecundā verò Gerſon in Aſer, & tertiā idē Gerſon in Nephthali. Quis pōt hęc oīa cōprehēdere? Quis meminiſſe ſaltē ordinē ipsū myſteriorū? Qđ ſi ēt ad literā explicare difficile eſt ꝓmiſſiones locorū,vel ꝓphārū,q̄ in hiſtoria cōtinent̄, qđ dicimus de ſacr̄is,q̄ ꝑ hæc deſcribunt̄,& in qbus diſtributiones futuræ hr̄editatis adūbrātur: Quis caſtrorū ſedes diuerſas explicet? quo hæc ſin reiſ.rectione ꝑ ſingulos quoſq; ſctōrū ſacerdotali vel Leuitico ordine) hūda ſit diſtributio,vt in reſurrectione nō cōſurgāt oīa, ſed veniat vnusq̄ que ſuo ordine. Initiū Chr̄s, deinde q̄ sūt Chr̄i, q̄ in aduētu ei⁹ reſurgēt, cū tradiderit regnū Deo pr̄i, cū ſubiecerit ei oēm principatū, & ptātem. 1. Cor.15.c

Ibi tales q̄dā caſtrorū obſeruatiōes, † 1.Pa. 6.c & ſacerdotales deſcriptiones, & ordines,ac tubarū ſignatiōes erūt. For taſſis ēt ſicut ordinauit Dē⁹ ſtellas cęli,& mirādis rōnib. collocauit, aīs in axe aq̄lonis, alias ī partib. oriētis, aīs in auſtro, & aīs in occaſu: ita eos (qui ex reſurrectiōe mortuorū erūt ſicut ſtellæ cęli ī multitudine,& claritate) ueniētes. ſ. ex ſemine Abrahæ, ordinabit in regno cęlorū ſm ordinē ſtellarū,& partiū cęli,& dabit alijs ſortē * ad oriētē,alijs ad occidētem, aliis ad auſtrū, aliis verò quos ipſe nouit ad aq̄lonē,qa multi veniūt ab oriēte,& ab occidēte,& quatuor ꝑtibus orbis terræ,& cōbēt cū Abrahā,cū Iſaac, & Iacob in regno cęlorū. *Adaman.* Supràdictū ē,ga filiis Iſrael dederūt ſortē Ieſu in mōte Ephrē, & ga edificauit ciuitatē ibi,& habitauit in ea. Sed in eadē ſcriptura repetit, ut addat,qp macheras petrinas qbus circū cidit filios Iſrael in eremo abſcōdit ibi. Dixim⁹ aūt qa Ieſus Xp̄s petit a nobis locū,quē ædificet, in quo habitet Et qa tales effici debemus mēte,& corpe,vt in aīa nr̄a locū digne tur accipere,& ędificare,& hītare,& ✠ quis eſt

* has Matt.8.b

D Origę.Hom. 26.in Ioſue in prin.

NIC. DE LYRA.

¶ *nominatio,ibi.De tribubus filiorum Iuda.quartò prædictorum epilogatio, ibi: Deditq; Dominus. Circa primum Leuitæ in ſua petitione allegant præceptum Domini dicentes:*

a Dominus præcepit. *Iſtud præceptum habetur Num.vbi conditio ciuitatum,& ſuburbanorū, & ſpatium ipſorum pleniùs pertractata ſunt.* Num. 35.a

b Dederuntq; filij Iſ. *Hic conſequenter deſcribitur prædictæ petitionis conceſſio,& primo in generali, cum dicitur:* Dederuntq; filij Iſr. *ſecundo magis in ſpeciali,cum ſubditur:*

c Egreſſaq; eſt. *Ad cuius intellectum ſciendū,quod Leuitæ primò fuerunt diſtincti in tres partes,quia aliqui dicebantur Caathitæ, alij Gerſonitæ,alij Meraritæ. Item Caathitæ fuerunt diſtincti in duas partes, quia aliqui deſcenderunt per Aaron, & vocati ſunt Aaronitæ ſpeciali nomine,licet cum hoc dicerentur Caathitæ. Alij uero, qui deſcenderunt de Caath,habuerunt tantum nomen commune,& vocati ſunt Caathitæ,& fuerunt de numero Leuitarum. Aaronitæ verò de numero ſacerdotum, & ſic Leuitæ diuiſi ſunt in quatuor partes ſcilicet Aaronitarum, Caathitarum, Gerſonitarum, Meraritharum, vt plenius habetur Nume. Primo ergo agitur de ſorte Aaronitarum, cum dicitur:* Egreſſaq; eſt ſors. *ideſt illorum Caathitarum, qui ſpeciali nomine dicti ſunt Aaronitæ.* Leuitarum partes quatuor. Num. 3. d. & 4.a

d De tribu Iuda. *Iſte tres tribus aſſignauerunt eis ciuitates, & ſuburbana, & ſimiliter alia tribus aſſignarunt de poſſeſſionibus ſuis alijs tribus partibus Leuitarum prout exprimitur in litera, & patet:*

e De tribubus filiorū Iuda,& Simeon dedit Ioſue. *Hic conſequenter exprimuntur in particulari nomina ciuitatum Leuitis aſſignatarum per familias eorum, & patet litera paucis exceptis.*

f Agros verò,& uillas ei⁹ &c. *ita qđ erat ciuitatis Hebrō, ſed erat cō*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS USAL.ES

F qs est in omni populo tã acceptabilis, qui ad hoc dignus sit? Forte nec singuli, sed tota simul ecclesia recipe pōt in se Iesum, vt habitet i ea. Quis est ergo locus, in quo habitare dēt Iesus? In monte, inquit Ephrē, id est in mōte fructifero. Qui sunt mōtes fructiferi? Illi. in qbus sūt fructꝰ spūs, pax, gaudiū, patiētia, & charitas &c. Hi sunt mente, & spū semp excelsi, & quāuis pauci fuerint, in ipsis tñ habitans Iesus, qui est lux vera, emittit radios suę lucis sup eos, quos nondū dignos suo habitaculo principaliter iudicat. Videamus ergo q̄ sunt macheræ petrinæ, quibus circūcidit Iesus filios Israel. Si oretis pro nobis, vt sermo noster uiuens sit, & efficax, & acutior sup omnē macherā, prętta bit & nobis Dñs Iesus Christus, ut verbū Dei qd̄ loquimur ad uos, circuncidat oēm immūdiciam, & vitia de auditoribus, & amputet oē, quo vis mentis, & efficacia naturalis obtegitur: & sic per verbū Dei, qd̄ est machera petrina, circūcidemini à Iesu, & audietis, quia abstuli opprobrium Aegypti hodie à vobis. Quid enim prodest exisse de Aegypto. i. de seculo, & per eremū ambulare, & morū pristinas sordes, & uitiorum immunditias retinere? Oportet ergo post digressionē maris rubri auferri carnalia veteris consuetudinis uitia per Iesum Christum, vt tandem Aegypti careamus opprobrijs. Ponuntur verō illi cultri lapidei, quibus sēdo circuncisi sumus a Iesu in eo loco, quē petit Iesus: accipit Iesus, possidet in an ma scilicet iusti. Est enim machera verbum Dei, quo purgantur peccata de auditorium animis. Hæc ergo virtus verbi diuini reconditur in eo loco, cui datur sermo sapiētię, & sciētiæ, ut & opportuno tpe anima illa proferat istas macheras in ecclesia, & circuncidat secundò eos, qui secunda indigent circuncisione. Quod autem dicit, petrinas macheras. i. ex saxo cultros, & non ex ferro ope artificis fabricatos illud ostēdit, quod hic sermo Dei, qui immūditias cordium circuncidit, nō ex arte grammatica, vel rhetorica venit, neque doctorū malleis domatur, aut studiorum cotibus elimatur: sed ex illa petra descendit, quæ de monte sine manibus abscissa orbem terræ impleuit, & dona spiritualia credentibus tribuit.

a *Itaq; Jsid* Quod xlij. vrbes accipiūt Leuitæ, prædicatio significatur sanctorum. Ipsi enim possident doctrinam, quæ constat ex decalogo legis, & quadrifario numero euāgelii, quasi quaterdenas vrbes habētes, quibus etiam adduntur duæ, quia cūcta, quę prædicant morali & mystico sensu annunciant.

b *Deditq; do. Augu.* Quæritur cum Israel non solum vsque ad diem mortis Iesu, sed etiam post non eradicauerit gentes, quæ terram promissionis tenebant: quamuis ex parte illis debellatis ibi consisterent, quomodo dictum sit, Et dedit Dominus Deus Israeli oēm terram, quam iurauerat dare patribus eorum, & eam hæreditauerunt, & requiē dedit illis Dominus in circuitu sicut iurauerat patrib⁹ eorū. nec restitit q̄sq; aī facię illorū ab oīb⁹ inimicis eorū, oēs inimicos eorū tradidit Dñs Deus in manꝰ eorū. nō decidit ex oībus verbis, quę locutus est Dñs filijs Israel, oīa adnerunt. Diligēter oīa cōsiderāda sunt, & primū, q̄ cū oīm gētiū terra, pmissa sit Israelitis, septē gentes videnī assidue memorati. vñ in Exo. legit. Mittā ante faciē tuā angelū meū, & ejiciet Amorrhæū, Hetheū, Pherezæū, Gergezæū, Heuęū, & Iebusęum, & Chananęū. Harū ergo gētium terrā vī Deus patribus ꝓmisisse. In Deut. etiā scriptū est expressius: Si acceſseris ad ciuitatem expugnare eā, & vocaueris eos cū pace. Si pacifice respōderint tibi, & aperuerint tibi, oīs ppls, q̄ inuenti fuerint in ciuitate, erūt tibi tributarij, & obediētes. Si aūt nō obedierit tibi, & fecerit ad te bellū, circūsedebis eā, & tradet eā Deus in manus tuas, & interficies oē masculinū eius i nece gladij, ꝓter mulieres. Sup pellectilē & oīa pecora, & q̄cūq; fuerint in ciuitate, & oīa vtēsilia p̄daberis tibi, & edes oēm p̄dationē inimicorū tuorū, quos Dñs Deus tuus dabit tibi. Sic facies oīb⁹ ciuitatib⁹, q̄ lōgę sūt à te valde, q̄ nō sūt de ciuitatibus gētiū istarū. Ecce aūt ex ciuitatibus istis, quas Deꝰ dabit tibi i hꝝditatē, nō viuificabis oēm viuū, sed anathematizabis eos, Hetheū, & Amorrheū, Heuęū, Pherezęū, Iebusęū. & Gergesęū quēadmodū mādauit tibi Dñs Deꝰ tuꝰ. Et hic istarū septē gētiū terrā esse ꝓmissā in hꝝditatē, quā de bellatis eisdē gētibꝰ vsq; ad ītermecionē Israelitę possiderēt, manifestū est. Cæteras em̄ gētes, q̄ iōginq̄ eēnt, volut esse tributarias, si nō resisterēt. Si aūt resisterēt, etiā ipsas interfici, excepti pecoribus, & p̄da. Itē in Deut. Et erit cum abstulerit Dñs gentes multas, &

H

G

Exo. 33. a

Deut. 20. c

Deut. 7. a

NIC. DE LYRA.

¶ cessa filiis Aaron ad habitandum sicut dictum fuit Nu. xxxv. Leuitæ quare dispersi

a Itaq; ci. *Circa quod notandum, qd̄ Leuitæ fuerunt dispersi per oēs tribus, ut patet ex præmissis in textu. Primò ne cultus Dei ad vnā tantū tribū pertinere videretur. Secundò, ne vna tribus, vel duę, vel bnoi, de fustigatione eorū nimis grauarētur. Tertiò, qa apud oēs gētes istud fuit obseruatū, qđ illi, qui intēdūt cultui diuino sustententur à toto populo, vel ab illis, qui habent curam cōi tatis: ꝑpter quod sacerdotes Aegypti tempore famis nō fuerunt cōpulsi vendere possessiones suas, quia alimenta eis de publicis horreis præbebātur, vt habetur Gene. xlvij. Quarto quia Leuitæ tenebantur docere populum de his, quæ pertinent ad cultum diuinum. facilius autem docebant per hoc, quod erant in omnibus tribubus dispersi. quàm si essent in una tribu congregati.*

b Deditq; Dominus Deus Israel omnem terram, quam traditurum se patribus, *Hic ponitur epilogatio respectu prædictorum, quia in toto libro istō actum est de acquisitione terræ promissionis per adiutorium diuinum. & hoc est quod dicitur:* Deditq; &c. *de quo iuramento habetur. Per memetipsum iura. &c. Sed illud quod dicitur hic non videtur verum, quia tota illa terra nō erat eis acquisita, sed inter eos adhuc habitabant multi Gentiles, vt habetur. inf. xxiij. c. Dicendū, qđ Dominus prædixerat se eis traditurum terram non simul, sed successiuè propter rōnes tactas superius in principio. xiij. ca. quarum una est, ne contra filios Israel crescerent bestiæ, quia adhuc non erant in tanta multitudine, quòd possent totam terram sufficienter populare: tunc autem tantum habebant de terra, quantum sufficienter poterat ab eis po-*

¶ *pulari, &*

Gen. 47. f

* de tribu Ruben Bosor, Iasa Cedemoth Mephaah ciuitates quatuor cū suburbanis suis.

Diuisio

Gen. 22. c

A Gtas, & magnas à conspectu tuo, Hetheū, Gergezeū, Amorrheū, Pherezæū, Chananęū, Heuęū, & Iebusęū exterminio p cuties eos, & exterminio exterminabis eos. Non dispones ad eos testm̄, nec misereris eorū &c. His ergo, & alijs scripturarū locis ondit, harū gentiū terras ita accepisse i hꝝditatē filios Israel, vt non cū eis, q̄ eas tenebant, sed pro eis illic habitarent. In Genesi aūt vndecim gentes ꝓmittuntur semini Abrahæ sic, Semini tuo dabo terrā hanc a flumine Aegypti vsq; ad flumē magnū Euphratem, Cineos, & Genezeos, & Cethmones Pherezeos, Hetheos & Raphiā: Amorrheos, & Chananęos, & Heuęos, & Gergezęos, & Iebusęos. Quæ ita solui ſ q̄stio, vt iteligamus hāc ꝑcesisse prophetiā, qđ in eos fines regnū erat porrectuꝝ Salomō, de quo ita scriptū est: Et oē ꝓpositū Salomonis qđ destinauerat edificare in Ierm, & in Libano, & in oī terra ptātis sue, oīs populus q̄ derelictus est a Cetheo, & Amorrheo, & Pherezeo, Heueo, & Iebusęo, q nō erāt ex Israel & filijs eorū, q̄ residui erāt i terra cū eis, quos nō cōsummauerāt filij Israel, subiugauit eos Salomō in tributū vsq; i diē hāc. Ecce residua ppłorū debellādorū, & oīno ex Dei ꝑcepto p̄dorū, subiugauit Salomō i tributū, quos vt iq; fm Dei ꝑceptū p̄dere debuit, sed tū subiugati tāq̄ tributarii possessi sūt. Post āt ita legit: Et erat dominās i oīb. regionib. à flumine vsq; ad terrā Philistiim, & vsq; ad fines Aegypti. Ecce ꝑpletū est, qđ i Genesi Abrahę ꝓmissū est. à flumine. n. hic itelligit Euphrates. Magnū. n. flumē in illis locis ēt, ꝓprio noīe nō addito p̄t itelligi. Nō. n. de Iordane accipi p̄t, cum & citra Iordanē, & vltrà iā terras Israelitę obtinerēt, & añ regnū Salomonis: ergo à flumine Euphrate ex parti bus orientis vsq; ad fines Aegypti q̄ ps illis erat ab occidente, regnū Salomōis ꝑt liber Regū fuisse porrectū. Tūc ergo plus subiugatū est, q̄ tenebāt. vij. gētes, & tūc i seruitutē redactę sūt nō 7. sed. 11. qđ. n. i libro Regū scriptū ē, vsq; ad fines Aegypti à flumine, cū scriptura ab oriente vsq; ad occidētē q̄tū porrectū esset regnū vellet oīndere. idē i Genesi cū ab occidēte vsq; ab oriētē ꝑfiniret, dictū ē à flumie Aegypti vsq; ad flumē magnū Euphratē. Flumē. n. Aegypti qđ diūterminat regnū Israel ab Aegypto, nō est Nilus, sed fluuius non magnus, qui fluit ꝑ Rhinocorulā ciuitatē vnde iam ad orientē versus incipit terra promissionis. Sic ergo fuerat cōstitutū filijs Israel, vt septē gentiū terras illis ꝓditis inhabitarent, alijs aūt regnarent subditis, atq; tributariis vsq; ad flumē Euphratem. Et cum i hoc nō obedisset, quia ex illis, quos exterminare debebant, obedientes aliquos fecerant, Deus tñ opere Salomonis fidē suę repromissionis impleuit. Nunc ergo in libro Iesu Naue, qđ cōsideramus, qūo erit verū? Et dedit Deus Israeli oēm terrā, quā iurauerat dare ꝑibus eorū, & hæreditauerūt eam. Qūo adhuc viuente Iesu oēm terrā dedit, cū ēt reliquias septē gētiū nondum superauissent? Nā qđ sequī, & hereditauerūt eā, verū est, qa ibi erāt ibiq; cōsederāt. Deinde qđ adiūgit: & requiē dedit illis in circuitu Dñs, sicut iurauerat ꝑib. eorū, verū est, qa viuo adhuc Iesu nō eis qdē cedebāt reliqę illarū gētiū, sed nulla ea rū audebat eos lacessere. Iō dcm̄ est ēt qđ adiūgit, Non restitit qs̄q̄ añ facię illorū ab oīb. inimicis eorū. Qđ vero sequī: sed oēs inimicos eorū tradidit Dñs in manus eorū, illos. s. intelligi volut, qui luit, q obuiā ire in bellis ausi sūt. Qđ postea dicit: Nō decidit ex oībus verbis bonis, quę locutus est Dñs filijs Israel: oīa aduenerūt: ita vult intelligi: q̄a cū iā illi contra ꝑceptū Dñi fecissent, q̄butdā pcēdo, & eos obedientes faciēdo, adhuc tū inter eos salui erāt. Iō cū dixisset ex oīb. verbis, addidit, bonis: q̄a nō habitauerunt in ea. Dataq; est ab eo pax in omnes per circuitū nationes*, nullusq; eis hostiū resistere ausus est, sed † cūcti in eorū ditionem redacti sunt. Ne vnum quidē verbum, *quod illis p̄stiturum se esse promiserat, irritū fuit, sed rebus expleta sūt omnia.

a Gen. 12. b

b

c

* iuxta oīa q̄ iurauerat dñs patribus ipsorum.

2. Para. 8. b

b

B

C

† oēs inimicos eorum dedit dñs i manus ipsorum

* bonum

Ois ergo illis terra data est, q̄a & illa pars, q̄ nondum fuerat data i possessionē iā data fuerat i quādā exercitationis vtilitatē. *Quæstio a Nullusq; eis. Augu.* Quod ait, non restitit quisquā ante faciē eorū ab oīb. inimicis eorū: q̄ri p̄t quō verū sit, cū de tribu Dā superius scriptū sit, q̄ eos hostes nō p̄miserit desc̄dere in vallē, & preualuerint eis in mōtibus: sed pro vniuerso populo vn decim tribus deputatæ sunt. Si autem quæritur, cur hęc tribus in sorte sua non obtinuerit sufficientes terras, & ab eis, à quibus tenebat, afflicta sit: in secreto Dei consilio est. Cum tū Iacob filios būdiceret, talia dixit de isto Dan, vt de illa tribu exiret futurus Antichristus. Sic ēt solui p̄t hęc q̄ō, qa nō restitit q̄sq̄ añ faciem illorū cū. f. sit sub vnius ducis imperio pugnarent, anteq̄ singulis tribubus sua loca defendenda diuiderent.

Quæstio in qq. vet. te. q. 22. lib. 6. in. 4.

NICOLAVS DE LYRA:

¶ *pulari, & habitaret. & ideo Dominus impleuerat dictum suum secundum formam promissi.*

a Dataque est ab. *i. ab omnibus per circuitum nationibus, quia illi qui erant extra terram promissionis, vt Aegyptij, Idumęi, & alij, non audebant contra eos mouere bellum.*

b Nullusque. *i. illorum, qui remanserant adhuc in terra promissionis, qui magis proprie dicebātur hostes eorū, quia inhibitum erat filijs Israel facere cū eis amicitias, vt habetur Nu. xxiij. & infra. hoc libro. xxiij.* Num. 33. g

c Sed cuncti. *Sed videtur, ꝙ in hoc peccauerunt filij Israel, quia sicut dictum est supra. cap. xvi. & xvij. illi de tribu Ephraim, & de tribu Manasse peccauerūt i hoc, qđ ꝓmiserūt aliquos hostes habitare i sorti. suis sub tributo. Dicēdū, ꝙ trib. Ephraī, & dimidia Manasse erant i magna multitudine, sicut dictū est supra. xvij. c. ꝙ qđ conquesti fuerunt de altitudine suæ possessionis, poterāt ēt suos aduersarios superare. vnde ibidem: dicitur: Postq̄ aūt coaluerūt filij Israel, subiecerūt Chananæos, & fecerūt sibi tributarios, nec interfecerūt eos. s. fm̄ ꝑceptū domini, licet post. nt, ductū cupiditate tributi, illis aūt duob. cōuerētib. s. multitudine ad terrā populādū, & ptāte ad aduersarios debellādū, nō erat filijs Israel licitū reseruare habitatores illius terræ, sed s. d̄m ꝑceptū domini debebāt eos ītrfecre. & iō trib. Ephraī, & trib. Manasse peccauerunt dimittēdo eos i sortib. suis. Quādo āt ista duo, vel alterū eorū deficiebat, poterāt habitatores terræ i ditionē recipe, vel tregā cū eis facere, nō ad sp, qa hoc erat simpliciter illicitū. sed ad tps, quousq; hēret multitudinē sufficiētē ad terrā populādā, & virtutē destruēdi eos. q̄ deꝑebat ex volūtate dñi, q il los reseruauerat i terra illa, vt i eis experiret Israel, utrū seruarēt ei mādata, vel nō, vt hērēt cōsuetudinē pliādi, sicut dictū est sup. i prin. xiij. ca.*

Num. 33. c

d

GLOS. ORDI. CAP. XXII.

a Ori. hom. 26. in Ios. circ. med.

a b EOdē t pe. Adā. Cōgregat Iesus filios Rubē, & Gad, & dimidiā tribū Manasse, q̄ secū militauerāt, & dimittit eos i hꝝditatē suam, da-

NIC. DE LYRA. CAP. XXII.

Diuisio

EOdem tempore. *Hæc est vltima pars principalis huius libri, in qua agitur de ducis dispositione: & primo inōtū respicit finē certaminis: secundo, ꝓut respicit tēpus pacis ca. xxiij. tertio prout respicit tempus suæ mortis cap. vlt. Circa primum sciendum, quod bellis terminatis, tribus Rubē, & Gad, & dimidia Manasse debebant reuerti ad loca sua vltra Iordanem: hoc tamen debebant facere de licentia, & scitu Iosue, & iō primo datur eis hec licentia, secundo notantur de idolatria, ibi: Cumq; venissent. tertio inquiritur de fama, ibi: Et iuerim misērūt. quartò declaratur veritas plana, ibi: Rspōdrūt filij Ruben. Circa primū. sciēdū, qđ licētia datur, tamē sub duplici cōditione*

a b EOdem tempore uocauit Iosue Rubenitas, Gadditas, & dimidiā tribū Manasse, dixitq̄ ad eos: Fecistis omnia q̄ ꝑcepit uobis Moyses famulus Dñi, mihi quoq; in oībus obedistis, nec reliquistis fratres vestros lōgo tēpore usq; in ꝑsentem diem, † custodientes imperiū Dñi Dei vestri. Quia igit dedit Dñs Deus vester fratribus vestris quietem, ac pacē sicut pollicitus est, reuertimini, & ite in tabernacula uestra, & in terram possessionis, quam tradidit uobis Moyses famulus do-

a

b

c

d

ditione, ꝑt videbitur ꝑsequēdo. Verumo igitur notatur ips debitum huius licētiæ, cum dicitur,

a Eodem *s. tpo nouē tribus, & dimidia habebant terrā sufficiētē ꝓ habitatione sua, & qtē ab aduersarijs tā extrinsecis, quam intrinsecis eo modo, quo dictum est in fine præceden. c.*

b Vocauit. *vt remitteret eos ad loca sua.*

c Fecistis. *ꝓcedendo fratres vestros ad pugnā, & uos q̄ue haberent suam possessionem. hoc autē præceptum Moysi habetur Nu. xxxij.* Num. 32. e

d Mihi quoq; *in. Comendat eos, qa virtus data est eis*

¶ *data est eis &*

MORALITER.

* a *Eodē* Hic agitur de reuersione tribuū Ruben, & Gad & dimidiæ tribus Manasse ad sortes suas vltra Iordanem. & primo Iosue commendat eos de obedientia ad Deū, & ad Moysen, & ad seipsum, dicens.

† custodientes custodiam imperij Heb.

c *Fecistis omnia quæ præ.* per quod ostenditur, quod licet opera virtutum in principio non sint commendanda propter dubiū de pseuerantia, vt dictū fuit. supra. Leuitici. xiv. tamen, quando pseuerantia manifestatur sicut fuit in proposito, debent commendari. Ambro. in sermone de confessore Pontifice.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA CARDOS USAL.E

E suam, datis quibusdam muneribus. In quo significat, quia
Ro. 11.c cum plenitudo genitum intraucrit, & quæ promissa sunt à do-
mino Iesu perceperit, illi, qui per Moysen eruditi, & instructi
fuerant, & nobis in certamine, orationibus, & exemplis auxi-
liati sunt, quia nondum promissiones consecuti sunt. expectã-
tes, vt etiam nostra uocatio impleretur, & tunc demum perfectionẽ
consequentur cum muneribus, q̃ accipiunt a Iesu, vt vnusquisq; ha-
bitet in pace omni impugnatione
cessante.

Orige. Hom 26 in Iosue post med. a Cumque Adaman Filij Ruben, &
Gad, & dimidia tribus Manasse
trans Iordanem ædificauerunt al-
tare: filii vero Israel reliqui causam
ignorantes, mittunt Phinees filiũ
Eleazari cum. 10. viris de singulis
tribubus electis quærentes quare
hoc fecissent. Illi autem satisfaciũt
de ara dicentes: Scimus, quia altare
verum est apud vos, vbi Iesus habi
tat &c. Sed videamus huius facti
sacramentum. Prior populus circũ
cisionis in Ruben primogenito figu
ratur, & in Gad, qui & ipse pri-
Gen. 29 f mogenitus est ex Zelta, & Manas-
Iud. 30. b se primogenitus est. Quod autem
dico primogenitus, secũdum tem
pus loquor. Hæc autem dicuntur,
ne inter nos, & illos, qui ante ad-
uentum Christi fuerunt iusti, diui-
sio aliqua videretur, sed vt ostende
rent se etiam fratres nostros esse.
Licet enim tunc habuerint altare,
sentiebant, quia non erat verum,
sed forma futuri, & veri altaris. No
uerant illi, quia veræ hostiæ, & quę
possent auferre peccata, non in illo
altari offerebantur, quod habe-
bat primogenitus populus, sed in
Iob. 10.c isto, vbi erat Iesus. Fiet ergo vnus
F grex, & vnus pastor: illi iusti, & isti
iusti Christiani.

b Multi. Cadebat ergo aliquando
populus in deserto, & moriebatur, venit Aaron, & stetit in medio
Num. 16.g eorum, qui moriebantur, & qui viuebant, ne vltra vastatio mortis
proficeret. Venit ergo & nunc ve-
Allegor. rus pontifex dominus meus medius
inter moriẽtes & viuos, i. iter eos,
q̃ ex Iudęis suã pũtiã susceperũt, &
inter eos, q̃ nõ solũ nõ susceperũt,
sed se-

NIC. DE LYRA.

¶ *data cresc it, & patet litera vsque ibi:*
a Ita dumtaxat, *vbi huic licentiæ additur duplex conditio, secunda ponitur ibi: Cumque dimitteret. Prima autem condi*
*qui capita erant domus patrũ suorum in millibus Israel
†Cœtus Israel
*cõtra Deum Israel
tio est respectu Dei, vt f *diligenter seruent mandata Dei. ideo subditur,*
b Vt custo. *interius.*
c Et opere. *exterius.*
d Mandatum. *quantum ad præcepta moralia.*
e Et legem. *quantum ad iudicialia, & ceremonialia.*
f Quam, *q. d. non præcepit vobis autoritate propria, sed Dei, cui est in omnibus obediendum.*
g Vt dili. *quia eius dilectio est finis totius legis, vt declaratum fuit diffusius Deut. vi.*
Psal. 24.b h Et ambu. *iuste, & pie viuendo, quia vniuersę viæ domini misericordia & veritas, secundum quod dicitur in psalmo.*
i In omni corde. *i. affectu quia voluntas mouet alias potentias animæ ad actus suos, sicut cor alia membra corporis.*
k Et in omni anima. *i. intellectu.*
l Benedixitque. *imprecando eis bona. benedictio enim solennis ad ipsum non pertinebat: sed tantum ad officium sacerdotis.*
m Tribui. *Hoc additur, quia illa tribus erat diuisa qtũ ad habitationẽ.*
n Cumque dimitteret eos. *Hæc est secunda conditio eis imposita, & est respectu proximi, quæ exprimitur, cum dicitur.*

mini trans Iordanem: ita duntaxat, vt cu-
a b c d e f g h stodiatis attente, & opere cõpleatis man-
datum, & legẽ, quã præcepit uobis Moy
ses famulus Domini, vt diligatis Dñm
Deum vestrum, et ambuletis in omnibus
vijs eius, & obseruetis mandata illius ad-
i k l hæreatisq; ei, ac seruiatis in omni corde,
& in omni anima uestra: Benedixitq; eis
Iosue, & dimisit eos. Qui reuersi sunt ī ta-
m bernacula sua. Dimidiæ autẽ tribui Ma-
nasse possessionẽ Moyses dederat in Ba-
san, & idcirco medię, quę superfuit dedit
Iosue sortẽ inter cæteros fratres suos trans
Iordanem ad occidentalem plagam. Cũ-
n que dimitteret eos in tabernacula sua, &
benedixisset eis, dixit ad eos: In multa sub
o stãtia, atque diuitijs reuertimini ad sedes
uestras, cum argento, & auro, ære, aç ferro, & uestę multiplici: Diuidite prædam
p hostium cum fratribus uestris. Reuersiq;
q sunt & abierunt filij Ruben, & filij Gad,
& dimidia tribus Manasse a filiis Israel, de
Silo, quæ sita est in Chanaan, ut intrarent
Galaad terram possessionis suæ, quam
r obtinuerant iuxta imperium Domini in
manu Moysi. Cumque uenissent ad † tu-
s t mulos Iordanis in terram Chanaan, ædi-
ficauerunt iuxta Iordanem altare infinitę
u magnitudinis. Quod cũ audissent filii Is-
rael, & ad eos certi nuntij detulissent, ędi
ficasse filios Rubẽ, & Gad & dimidiæ tri
bus Manasse altare in terra Chanaan sup
Iordanis tumulos †contra filios Israel, cõ
uenerunt omnes in Silo, ut ascenderent,
& dimicarent contra eos. Et interim mi-
x serunt ad illos in terram Galaad Phinees
y filium Eleazari sacerdotis, & decem prin-
z cipes cum eo singulos de singulis tribu-
bus*. Qui uenerunt ad filios Ruben, &
Gad, & dimidię tribus Manasse in terrã
a Galaad, dixeruntq; ad eos: Hæc mandat
omnis †populus Dñi: Quæ est ista trans-
b gressio*? Cur reliquistis Dominum Deũ
Israel, ædificantes altare† sacrilegum, & a
c cultu illius recedentes? † An parum uobis
est, quòd peccastis in Beelphegor, & us-
d que in præsentem diem macula huius sce
e leris in uobis permanet, multique de †po-

p Diuidite. *quam acquisuistis in bellis.*
q Cum fratribus. *id est cum illis de tribubus vestris, qui manserunt ad custodiendum familias, & loca vestra, quia illi, qui remanebant ad sar-* 1.Reg.30.f
cinas, debebant habere partes suas de præda bellantium, & hoc fuit ob seruatum tanquam iustum, non solum a tempore Dauid, qui de hoc posuit legem, vel posita confirmauit, vt habetur 1. Reg. sed etiam a tempore Abraham, vt declaratum fuit. Ge. xiij.
r Cumque ve. *Hic consequenter notantur filij Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse de idololatria, cuius occasio præmittitur cũ dicitur.* Cumque venissent ad. *In Hebr. habetur,* אל גלילות הירדן *el geliloth haiarden. i. ad terminos ipsius Iordanis.*
s In terra. *Ex quo patet, quod altare illud, de quo fit hic sermo fuit ædificatum in terra Chanaan iuxta Iordanem.*
t Aedificauerunt. *i. notabilis magnitudinis. & est locutio hyperbolica. In Hebræ. autem habetur,* מנחה גדול למראה *id est altare magnum ad videndum seu altare magnæ visionis, quia à longe poterat videri.*
v Quod cum. *sequitur.* Conuenerunt. *Suspicati sunt enim, quod fecissent altare ad immolandum idolis, vel ad immolandũ Deo extra locum Silo, eo quod esset nimis remotus ab eis, quod erat eis illicitum, ex quo tabernaculum fuit fixum in Silo, & altare holocaustorum ibi positum, prout dictum fuit plenius Deut. xij.*
x Et interim. *Hic consequenter inquiritur de fama: quia bellum non debet moueri maxime contra amicos, nisi ex certa causa, & iusta, & ideo ad hoc inquirendum missi sunt certi, & solennes nuntij, qui notantur cum dicitur,*
y Phinees. *quia habebat magnum zelũ legis secundũ quod habetur, Nu. xxv.* Num. 25.c
z Et de. *quia præter tribum Leui, de qua erat Phinees, erant nouẽ tribus, & dimidia: de qua fuit missus vnus sicut & de tribus integris. & patet litera vsque ibi.*
a Quæ est. *Quia sicut dictum est, reputabant illud altare ædificatum ad immolandum idolo, vel ipsi Deo, modo tamen inde bito: & ideo inquirebant vtrum esset hęc causa, vel illa. Et primo tangunt causam idololatriæ dicentes.*
b Cur reli. *Et adducunt exemplum de idololatria Phegor, quæ ponitur Nu. xxv. dicentes.* Num. 25.d
c An parum. *quasi dicant, ad illam idolo latriam vultis addere aliam?*
d Et vsq; in &c. *qa macula, & vituperiũ de culpa parẽtũ manet in filijs eorum. Sciendum tamen, quod istud nõ plus debebat imponi Ruben, & Gad, q̃ alijs: qa ille qui fuit principalis in illa idololatria, & qui fuit interfectus cum sorte Madianiti de fuit princeps in tribu Simeon, vt habetur Nu. xxv. & ideo in Hebræo habetur sic: An parum vobis est peccatũ Phegor, à quo non sumus mundati vsq; ad diem istum? sequitur,*
e Multique de populo. *propter peccatum paucorum. Et tunc arguunt à*
¶ sim ili

MORALITER.

✻ Lauda nauigantis felicitatem, sed cum peruenerit ad portum. Lauda ducis virtutem, sed cum perductus est ad triumphum. Scdo inducit eos ad obseruantiam diuinæ legis, cum dicit.

a *Ita dum.* & vt de bonis acquisitis liberaliter diuidant fratribus suis, qui remanserant ad terram custodiendam. cum dicitur,
o *In multa subst.* Per hoc ãt signãt, qd bona spũalia, q̃ aliis cõicata nõ minuunt, sed poti* augẽt liberaliꝝ sũt cõicãda, hęc ãt dixit Iosue ī recessu p̃dictorũ, vt eius verba i eorũ cordib. arctius remãerẽt ipress.
r *Cũq; ve.* Per hoc autem, q̃ ædificauerunt altare in terra Chanaã super Iordanem, in testimoniũ qd ipsi, & eorum filii haberent ius accedendi ad terrã promissionis pro cultu Dei, priusquam intrarẽt suas hęreditates, & viderent filios suos, & vxores, significatur fideles ante omnia debere esse solliciti de cultu debito ipsius Dei.

✻ *d Euolu-*

A sed se magis, q̃ illũ occiderũt,
& dicentes: Sanguis eius super
Matt. 27.c nos & super filios nr̃os. vñ:
*rebellantes contra eum
Matt. 23.d
Tob. 2.b
†puniret* est in hac themate
Luc. 13.g
Ie qq. ue. te. q 23. ub. 6. in 4.
-Putauimus itaq; melius
Diuiso
Ois sanguis iustus q effusus ẽ
sup terrã, reqũr ab hac gene
rõne, q̃ hæc dixit. Sunt ergo
isti pars ppli mortui, qa neq;
azyma, neq; dies festos com-
petenter agunt. Sed conuersi
sunt dies festi eorũ in luctũ,
& cãtica in lamẽtum. Qui ẽt
si vellent poterãt diem festũ
celebrare in eo loco, quẽ elegit Dñs Deus. Nos ãt nõ dixi-
mus eis, Nõ erit vobis pars
in hoc altari, vel in hæredita-
te Dñi, sed ipsi spõte sua, alta
re verum & cœlestem ponti
ficem refutauerunt, ideo etiã
imaginem perdiderũt. vnde:
Ecce relinquẽt vobis domus
vestra deserta. Translata est
enim ad nos gr̃a spiritus san-
cti, & solennitates, qa xr̃ãsijt
ad nos põtifex verus secun-
dum ordinẽ Melchisedech,
& necesse est eum veras ho-
stias i. spirituales offerre apud
nos, vbi ædificatur templum
Dei ex lapidib. viuis, quæ est
ecclesia Dei viuẽtis, & vbi est
uerus Israel in Christo Iesu
Domino nostro.
a Extructo. Aug. Et in sacrifi-
ciis salutariũ nostrorũ. Quia
pluraliter dicta sũt sacrificia,
pluraliꝝ ẽt salutaria. Vbiadu
tendũ est quẽadmodũ singl̃r
dici soleat sacrificiũ salutare,
quia si Chr̃m acceperimus,
q̃ dictus est salutare Dei, nõ
occurrit quemadmodũ plu-
raliter possit intelligi. Vnus. n.
Dñs noster Iesus Christus q̃
uis multi dicant Chr̃i p eius
gratiã post cũ. uñ: Nolite tan
gere Christos meos. Vtrum
autẽ salutares possint dici, uel
salutaria, nõ facile audendũ
est. Solus. n. saluator est ipse.

* nobis & generationibus nostris
Psal. 104.d

NIC. DE LYRA.

¶ *simili dicentes:*
*cœtus capita millium Israel
a Et uos ho. re. dñm. ædificãtes altare sacrilegũ, ut prædictum est.*
b Et cras. *i. in futuro. & cito.*
c In uni. *pp trãsgressionẽ uestrã. Consequenter tangunt aliã cãm de cultu Dei illicito, cum dicitur:*
d Quod si pu. *Eò q̃ dñs non elegit eã, ut poneretur ibi eius tabernaculũ, & altare, & pp hoc in terra uestra nobis ppinquiori fecistis altare ad offerẽdã ibi hostias dño, tanq̃ sit uobis licitum, quod tamẽ est falsum: Ideo sequitur,*
e Transite. *qa dabimus uobis de possessionibus nostris, ne rem illicitã faciatis, cuius pœnitio ĩt redũdaret in nos. & ad hoc exemplum inducunt, cum dicitur,*
f Nonne. *Iste est, qui accepit de anathemate, ut dictũ est sup. vij. c. p cuius peccato exercitus Israel fuit debellatus & plures interfecti, ut dictum fuit ibi.*
g Rñde. *Hic aperitur veritas plana per responsionem filiorũ Ruben, et Gad, & dimidiæ trib. Manasse: ubi primo ponitur eorũ responsio. Secndo responsionis acceptatio, ibi. Quibus auditis. In responsione aũt sua primo excludũt cãs sibi impositas*

pulo corruerunt? Et vos hodie reliquistis Domi-
a num*, & cras in vniuersum Israel ira eius desquiet
b c Quòd si putatis immundam esse terram possessio
d nis uestræ, transite ad terrã*, in qua tabernaculum
e Domini est, & habitate inter nos: tantùm vt a Dño
& a nostro consortio non recedatis, ædificato alta
ri præter altare Dñi Dei nostri. † Nõne Achan filius
f Zare † præteriit mandatum Dñi, & super omnem
populum Israel ira eius incubuit? Et ille erat vnus
homo, atq; vtinam solus perijsset in scelere suo. Re
g sponderunt̃que filij Ruben, & Gad, & dimidia tri
bus Manasse principibus legationis Israel. Fortissi
mus Deus Dñs ipse nouit, & Israel simul intelliget
h i si prævaricationis animo *hoc altare cõstruximus
k non custodiat nos † sed puniat nos in præsenti. Et si
ea mẽte, fecimus, *vt holocausta, & sacrificium, et
l pacificas uictimas super eo imponeremus, ipse q̃-
rat, & iudicet, & non † ea magis cogitatione, atque
m n o tractatu vt diceremus: Cras dicent filij uestri filijs
p q nostris: Quid vobis, & Dño Deo Israel? Terminũ
posuit Dñs inter nos & vos, ô filij Ruben & filij
r s Gad Iordanem fluuiũ, & idcirco partem non ha-
t beris in Dño, & per hanc occasionem auertẽt filij
u vestri filios nostros a timore Dñi. Putauimus itaq;
melius, & diximus: Extruamus nobis † altare, non
x in holocausta, neq; ad uictimas offerendas, sed in
y z testimoniũ inter nos, & vos, & sobolem nostram,
uestramq̃ progeniem, vt seruiamus Domino &
iuris nostri sit offerre holocausta, & uictimas, &
pacificas hostias, & nequaquam dicant cras filij
vestri filijs nostris: Non est vobis pars in Domino.
Quòd si uoluerint dicere, * respondebunt eis:
Ecce † altare Domini, quod fecerunt patres nostri,
non in holocausta, neque in sacrificium, sed in
testimonium nostrum ac vestrum. Absit a nobis
hoc scelus, ut recedamus a Domino & eius uestigia relinquamus, extructo altari ad holocausta, &
sacrificia, & uictimas offerendas, præter altare
a Domini Dei nostri, quod extructum est ante ta-
bernaculum eius. Quibus auditis Phinees sacer-
a dos, & princeps † legationis Israel, qui erãt cum eo
placati sunt, & uerba filiorum Ruben, & Gad, &
dimidię tribus Manasse libentissimè susceperunt.
Dixitq̃ue Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos:
Nunc scimus quòd nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis a prævaricatione hac*, & libe-
b rastis filios Israel de manu Domini. Reuersusq̃ue
est cum principibus a filijs Ruben, & Gad de terra
Galaad in terram Chanaam ad filios Israel, & re-
tulit eis. Placuitque sermo cunctis audientibus, &
laudauerunt Deum filij Israel, & nequaquam ultra dixerunt, ut ascenderent contra eos, atque pu-
gnarent, & delerent terram possessionis eorum.
Vocauerũtque filij Ruben, & filij Gad altare, c
quod extruxerant, testimonium † nostrum, quòd
Dominus ipse sit Deus.

tas ædificõnis altaris, & primo illam de idololatria cum dicitur,
h Si prẽuari. *idest idololatriæ intentione.*
i Hoc alta. *in præsenti pœna publica, & patenti. Secundo excludunt aliam causam de illicito cultu. cum dicitur,*
k Et si ea. *offerremus ibi domino.*
l Ipse quæ. *Pœna debita nos puniendo. Consequenter aperiunt veram causam, cum dicitur,*
m Et non. *id est in posterum.*
n Dicent. *i. dicere potuerint.*
o Filij. *quando transibunt Iordanem ad offerendum domino in loco tabernaculi domini.*
p Quid uo. *id est non habetis in eo partem. Cuius causa, quæ posset allegari subditur:*
q Termi. *qui est terminus terræ promissionis.*
r Et idcirco. *id est ad vos non pertinet accedere ad locum cultus eius: quia non estis de terra promissionis.*
s Et per hanc. *id auertere potuerunt.*
t Filij vestri filij. *quia illi qui elongantur a cultu Dei, p ea quę elõgantur, & finaliter auertuntur a timore, & reuerentia ipsius.*
u Putauimus itaq; melius. *Ad excludendum hoc malum fuerũt.*
x Et diximus extruamus nobis al. *non, ad est ad causas, quas opinati estis.*
y Sed in testimonium: *videlicet quod nos habeamus ius accedendi, & similiter filij nostri ad locũ cultus domini, sicut uos, & filij vestri. Et patet litera vsque ibi:*
z Sed in testimonium nostrũ ac. *Nostrum, quia habemus ius accedendi: Vestrum quia non habetis potestatem nos repellendi.*
a Quibus. *Hic consequenter ponitur dicta responsionis acceptatio. Et patet litera usque ibi.*
b Et liberastis filios Israel &c. *quia non peccastis sicut opinabamur: nec per consequens occasione uestri punientur.*
c Vocauerunt q̃. *i. qd dominus sit Deus noster, sicut & illorum Hebræorum, qui habitant in terra Chanaan. Dicit autem Josephus, q̃ ille titulus erat sculptus in altari illo ad memoriã futurã.*

* & rebellionis nr̃i dominum †hodie
*vt auertamur à domino &
-& ruinam
† eo magis timore
† posessionis domini
† supra 7.a
† similitudinem altaris. *l. 5. am. in die cap. 1. circa fi.*
† offerẽdo
† quia redditus est sup. in fine. xxi. ca. qa ẽ. Ita est inter nos qđ

NIC. DE LYRA. CAP. XXIII.

¶ *post mortem*

MORALITER.

a Euoluto ãt multo tẽpore &c. In hoc capĩo Iosue debellatis aduersarijs pro maiori parte, iduxit ppũ ad Dei timorẽ &

✻ *seruitutem*

CAP. XXIII.

a Voluto autem multo tempore,
b postquã pacem dederat Dominus

*contra dominum
Diuiso
† Cœtu domini
† Nu. 5. c. 3
† limites & infra
H
† in trãsitu filiorum
Num. 25.d
†rebellantes hodie contra dominum
¶ Cœtus capitum millium Israel
Deut. 29.c
Deut. 31.c
Deut. 32.c
Deut. 33.c
Deut. 34.c
Iosue 1.c
Iosue 2.c
Iosue 3.c
Iosue 4.c
Iosue 5.c
Iosue 6.c
Iosue 7.c
Iosue 8.c
Iosue 9.c
Iosue 10.c
Iosue 11.c
Iosue 12.c
Iosue 13.c
Iosue 14.c
Iosue 15.c
Iosue 16.c
Iosue 17.c
Iosue 18.c
Iosue 19.c
Iosue 20.c
Iosue 21.c
Iosue 22.c
Iosue 23.c
Iosue 24.c
Iudic. 1.c
Iudic. 2.c
Iudic. 3.c
Iudic. 4.c
Iudic. 5.c
Iudic. 6.c
Iudic. 7.c
Iudic. 8.c
Iudic. 9.c
Iudic. 10.c
Iudic. 11.c
Iudic. 12.c
Iudic. 13.c
Iudic. 14.c
Iudic. 15.c
Iudic. 16.c
Iudic. 17.c
Iudic. 18.c
Iudic. 19.c
Iudic. 20.c
Iudic. 21.c*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
CAMPUS DE EXCELENCIA INTERNACIONAL

F *En ego hodie ingrediar. Aug.* Quòd autem dicit Iesus: Ego autem in recurro viam, sicut & omnes q̄ sūt In qq. vet. test. lib. 6. q. 24. sup terram. In ea interpatione q̄ est ex Heb. intelligimus, ingredior viā. Ita ergo accipiēdū est, quod. LXX. dixerunt Recurro, sicut dicū est homini: Donec reuertaris in terram, vnde sumptus es, vt sm corpus intelligat. Sedm animam vero si voluerimus accipere, sicut Gen. 3. c in Ecclesiaste scriptum est. Et spiritus reuertet ad Deum. q dedit Eccl. 12. e cum, non arbitror de omnib. posse dici, sed de his, qui sic vixerūt, vt ad cū redire mereant̄ tanq̄ ad auctorem, a quo creati sunt. Non n. hoc de illis intelligi potest, de Psal. 77. e qb. dr: Spūs ambulās, & nō reuertens. Iesus aūt si nō addidisset, sicut & omnes, qui sunt sup terrā, nulla esset q̄stio. Nō n. aliud de illo crederemus, q̄ qđ de eo dignū esse legimus. Cum vero additum est hoc, miram si hoc, qđ latinus interpres recurro, posuit: nō magis pcurro, vel excurro dicendū est si hoc potest dici, quod græcus habet ἀποτρέχω. Omnes n. pcurrunt, vel excurrūt huius vitæ viā, cū ad eius finē pervenerint. Sed qa hoc verbū positum est vbi patrēs Rebeccæ dicunt ad terrum Gen. 24. f Abrahæ: Ecce Rebeccā, accipiēs recurre, & sit vxor dñi tui. Iō & hic ita hoc verbū interptatū est.

Tuli ergo

NIC. DE LYRA.

F ¶ *post mortem Iosue habuerunt filii Israel bella contra gentes derelictas in terra sua, vt habetur Iudic. 1. Et etiam hic subditur.*

Iudic. 1. b a Multæq; adhuc supersunt nationes, Dominus Deus vester dis. *supple si colatis eum fideliter, & deuote. Ideo subditur.* Tantum conforta. *Et patet litera vsque ibi,*

b Ne postquam intraueritis &c. in terris in nomine deorum earum, *qa hoc pertinet ad venerentiam idolorum secundum quod dicitur. Omnes per ma*

Hab. 6. c *iorem sui iuramt.*

c Et seruata, *quia ex reuerentia idoli deducitur aliquis ad actum idolatrandi. Fuit etiam prohibitum prædicta iuramentum, quia de facili possent credere simplices, quòd transgressio talis iuramenti non esset peccatum, quod est falsum, quia per hoc frangitur fidelitas, et*

In epistola 153. ad Publicolam 1. 2 *iō secundum Aug. ibi est duplex peccatum. Vnum est faciendo reuerentiā idolo. Aliud est fidem frangendo.*

d Quod si vo. *Hic inducit ad cultum & dilectionem Dei ex timore mali, qđ contingit ab eo recedendo. Et hoc est quod dicitur.* Quod si vos, *colendo eorum idola.*

e Et cum eis miscere con. *quòd erat*

Deut. 7. d *eis prohibitum, vt habetur Deuter. vii. quia talia sunt occasiones recedendi a cultu diuino. Transgas autem vel aliqua pacta ad hoc non inducentia, non erat eis illicitum. vt dictum fuit supra. xxi. ca. sicut & Chr. filiari aliquando habēt cum Saracenis.*

f Erunt vob. *transgressionis.*

g Et offendi. *In Heb. habetur* ולשוטם *vel sotat. i. & flagellum, seu fermentum laterum vestrorum. i. seruitutem vobis. Et subditur: Et post hoc mortuus est Iosue. Circa primum Iosue primo causas dictæ obligationis commemorat. Secundo consensum populi captat, ibi: Nunc ergo timete dominum. Tertio explicat difficultatem, ibi: Dixitq; Iosue ad populum: Non poteritis. Quarto consensum iteratum professione firmat, ibi: Testes, inquit, vos estis. Quinto ad hoc signum applicat, ibi: Et tulit lapidem. Circa primum commemorat beneficia Dei exhibita Israeli quæ debent ipsum mouere ad seruiendum domino fideliter, & deuote. Primum autem beneficium est reuocatio patrum ab idolatria, quod notatur cum dicitur:*

¶ Trans flu-

Israeli, subiectis in gyro nationibus vniuersis, & Iosue iam longæuo, & per senilis ætatis, vocauit Iosue omnem Israelem, maioresq; natu, & principes ac † duces & magistratus. Dixitque ad eos: Ego senui, & progressioris ætatis sum, uosque cernitis omnia quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quomodo pro vobis ipse pugnauerit. Et nunc quia uobis sorte diuiserit omnem terram, ab orientali parte Iordanis vsque ad mare magnum, multæque adhuc supersunt nationes, Dominus Deus vester disperdet eas, & auferet a facie vestra, & possidebitis terram * sicut vobis pollicitus est, tantùm confortamini, & estote solliciti, vt custodiatis cuncta, quæ scripta sunt in uolumine legis Moysi, & nō declinetis ab eis, neque ad dexteram, neque ad sinistram, ne postquam in b traueritis ad gentes, quæ † inter vos futuræ sunt, iuretis in nomine Deorum earum, & c seruiatis eis, & adoretis illos: sed adhæreatis Domino Deo vestro, quod fecistis usque in diem hanc: Et tunc auferet Dominus Deus a conspectu vestro gentes magnas & robustissimas, & nullus vobis resistere poterit. Vnus e vobis persequetur hostium mille viros, quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est: hoc tantū diligentissimè præcauete, ut diligatis Dominum Deum vestrum. Quod si * uo- d
* eorum
† vobiscū remanent
lueretis gentium * harum, quæ inter uos habitant, erroribus adhærere, & cū eis miscere connubia, atque † amicitias copulare, e
† iterare ad eos & ipse intrent ad uos
iam nunc scitote quòd Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem uestram, sed erunt vobis in foueam, ac laqueum, & offendiculum ex latere uestro, & sudes in g
oculis uestris, donec uos auferat, atque h
disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis. † En ego hodie ingrediar uiam uniuersæ terræ, & toto animo cognoscetis, quod de omnibus uerbis, quæ se Dominus præstiturum uobis esse pollicitus est, unum non præterierit incassum. Sicut ergo impleuit opere, quod promisit, & prospeta cuncta uenerunt, sic adducet super uos quicquid malorum comminatus est, donec uos auferat atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit uobis, eo quod præterieritis pactum Domini Dei uestri, quod pepigit uobiscum, & seruieritis diis alienis, & adoraueritis eos: Citò atque uelociter consurget in uos furor Domini, & auferemini ab hac terra optima, quam tradidit uobis.

CAP. XXIIII.

Congregauitq; Iosue oēs tribus a
Israel i Sichē, et uocauit maiores natu, ac principes & iudices, & magistros, steterūtque

sicut tradidit eam uobis propter merita patrum, ita auferet a uobis pro demeritis vestris.

i Vnum non. *Licet enim adhuc non haberēt totam terram sibi promissam, tamen habebant secundum formam, et modum promissionis, sicut declaratum fuit supra. ca. xxi.*

G

† iudices

MORALITER.

✻ seruitutem promittens eis, quòd si fideliter hęc fecerint de remanentib. aduersarijs triumphabunt. Per hoc aūt significat, q̄ qualibet bonus prælatus q per Iosue significatur, suos subditos sollicitè monet ad Dei reuerentiam, & amorē, & cum videt eos de vitijs aliquibus triumphasse: confortat eos in dominо: promittens eis, quod cum Dei adiutorio de alijs triumphabunt. Potest autem hoc & aliter exponi de persona singulari, vt per Iosue synderesis intelligatur, quæ malo remurmurat & ad bonum semper inclinat: propter quod incitat intellectum, & voluntatem ad debellationem motuum sensitiuæ partis inordinatorum, & post debellationem vnius partis sensitiuæ, s. irascibilis, vel concupiscibilis incitat cum Dei adiutorio ad deuincendū passiones alterius partis.

Moral.

NIC. DE LYRA. CAP. XXIIII.

Congregauitque Iosue. *Hic consequenter describitur dispositio ducis Iosue circa tempus suæ mortis, renouando obligationem populi ad seruituтē Dei. Primo igitur dicta renouatio describitur. Et secūdo mors Iosue subditur, ibi: Et post hoc mortuus est Iosue. Circa primum Iosue primo causas dictæ obligationis commemorat. Secundo consensum populi captat, ibi: Nunc ergo timete dominum. Tertio explicat difficultatem, ibi: Dixitq; Iosue ad populum: Non poteritis. Quarto consensum iteratum professione firmat, ibi: Testes, inquit, uos estis. Quinto ad hoc signum applicat, ibi: Et tulit lapidem. Circa primum commemorat beneficia Dei exhibita Israeli quæ debent ipsum mouere ad seruiendum domino fideliter, & deuote. Primum autem beneficium est reuocatio patrum ab idolatria, quod notatur cum dicitur:*

¶ Trans flu-

Dimisso.

H
* mersi
* residuarū

† 3. Reg. 2. a
beneficia filijs Israel a Domino exhibita.

MORALITER.

✻ *a Congregauitq;* Iosue. Per Iosue, qui tempore suæ mortis appropinquante congregauit tribus Israel, & eis explicauit legem Dei, & mandata, & fœdus inter Deum, & populum renouauit, ut habetur in hoc capitulo, significatur bonus prælatus secularis, vel religiosus, qui tempore suæ mortis debet suos subditos monere de perseuerantia in bono, quia tunc verba sua in cordibus audientium remanent fortius impressa. sic enim fecit Moyses, vt patet in libro Deuteronomij quasi per totum. Et similiter Christus discipulos suos monuit. Et similiter beatus Franciscus, & beatus Dominicus, & similiter plures alii patres sancti, prout scribitur in eorum legendis.

Moral.

Ioan. 13.

A GLOS. ORDINARIA. CAP. XXIIII.

Tuli ergo patrem uestrum. Aug. Quod LXX. habent: Et assumpsi patrem vestrū Abraham de trans flumina, & deduxi eum in omnem terram. interpretatio quæ est in Hebræo habet: Et induxi eum in terram Chanaan. Mirum est ergo si LXX. pro terra Chanaan oēm terram ponere voluerunt, † nisi intuentes prophetiam, vt magis ex promissione Dei tanq̄ factū accipiatur, quod certissimè futurū in Christo & in ecclesia pronunciabatur, quod est verum semen Abrahæ.

In qq. vet. test. lib. 6. q. 25. 10. 4.

*loco qui erat trans flumen

b Pugnaue. Aug. Clausis portis se murorum ambitu tuebantur, sed claudere contra hostem portas pertinet ad bellum. Non n. miserunt legatos qui pacem poscerent. Si autē dictum esset pugnauerunt aduersum vos, falsū esset, quia bellum continuas pugnas non habet, sed aliquando crebras, aliquando raras, aliquā do nullas. Bellum tamen est, qñ est quodammodo armata defensio.

Vbi infra q. 26.

c Crabrones. LXX. Vespas. i fortè translatiuè acerrimos timoris aculeos, quibus quodammodo timoribus pungebant vt fugerent, aut aculeos aereos spiritus, quod in Psal. dicitur per angelos malos, nisi quis dicat, non omnia quæ facta sunt esse scripta, & velut veras vespas intelligi.

Vbi infra q. 27. † Nu. 22. a

Psal. 77. e

B *Non poteritis*

NIC. DE LYRA.

¶ a Trans fluu. *scilicet Euphratem.*

b Habitauerunt &c. *Sequitur: Seruieruntq; dijs alienis. Quòd fuit declaratum Gen. xi.*

c Tuli ergo patrem. *separādo eum ab idololatris.*

Gen. 12. a † t. Re. 7. a Tob. 14. c † in simplicitate & veritate

d Et adduxi. *prout habetur Gen. Secundum beneficium est prolis multiplicatio, quod notatur, cum dicitur: Multiplicauiq; semen eius &c. Tertium beneficium est liberatio à famis periculo, quòd notatur cum dicitur:*

Gen. 46. a

e Iacob vero, *vt habetur Ge. & ibi saluati fuerunt à periculo famis per Ioseph. Quartum beneficium est signorum ostensio: quod notatur ibi: Misiq; Moysen & Aaron &c. Quintum est*

- quod placet

à seruitute liberatio, ibi: Eduxiq̄ vos, & patres uestros de Aegypto. Sextum est maris rubri diuisio & Aegyptiorum submersio, ibi: Persecutiq; sunt &c.

Exod. 14. a

f Qui posuit tenebras. *Id est nubem tenebrosam ex parte Aegyptiorum, ita quòd non poterant accedere ad filios Israel: vt habetur Exod.*

g Viderunt oculi uestri cuncta. *Quia Iosue, & Caleb, & multi de tribu Leui, qui ibi erant exierunt de Aegypto, & ante exitum uiderant mirabilia, quæ Dominus ibi fecerat pro filijs Israel. Septimum beneficium est gubernatio populi in deserto, vbi quadraginta annis sustentati sunt mānā*

Exod. 16. d *cœlitus dato, vt habetur Exod. Octa-*

uum est duorum regum Amorrhæorū debellatio, ibi: Et introduxi vos in terram &c. Nonum est maledictionis Balaam euacuatio, ibi: Surrexit autē Balac. Decimum est Iordanis desiccatio, ibi: Transfluiq; Iordanem. Vndecimum est ciuitatis Iericho debellatio, ibi:

† Gen. 11. d

h Pugna. *Licet non exiuissent ad bellandum contra filios Israel, stabant tamen supra muros parati ad resistendum eis: nec miserunt ad eos legatio-*

† Isaac Gen. 36. a

nem pacis.

i Amorrhæus, Pherezæus &c. *Hic nominantur septem populi habitantes in terra Chanaan, quia Iericho erat prima ciuitas oppugnanda filijs*

† quemadmodū facti in medio eius.

Israel, & ideo de omnibus gentibus in tota terra Chanaan habitantibus venerunt aliqui bellatores in Iericho ad resistendum filijs Israel in principio. Duodecimum beneficium est de auxilio diuinitus eis dato, cum dicitur:

k Misiq; ante vos crabrones. *Licet crabrones propriè loquēdo sint musce ex simo equi nascentes, tamen hic accipiuntur pro muscis à Deo supernaturaliter formatis, quę habebāt aculeos venenatos, secundum quod dicūt Hebr. Dicunt autem alij expositores, quòd crabrones hic accipiuntur metaphoricè pro aculeis timoris, & terroris dissoluentibus corda eorum, ita quod non poterant resistere filijs Israel. Tertium decimum beneficium est de concessione terræ fructiferæ, & ædificatæ. quod notatur ibi: Dedique vobis terram &c. Sequitur:*

† Balaam

l Nunc ergo timete dominum. *Hic consequenter Iosue capiat populi consensum ad Dei seruitium, dicēs:* Nunc ergo timete dominum. *timore filiali.*

D

m Et seruite ei perfecto corde *absque diminutione.*

n Atque uerissimo. *sine simulatione.*

o Et auferte deos alienos. *Dicunt aliqui, quòd tunc non habebant idola, & ideo auferte, hic accipitur pro non recipere. Potest tamen dici, vt videtur, quòd aliqui eorum habebant idola, quæ apportata fuerant de Aegypto, Amos. Nunquid hostias, & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis domus Israel & portastis tabernaculum Moloch, & imaginem idolorum*

Amos. 5. g

†trans flumen

vestrorum, sydus Dei vestri quæ fecistis vobis? &c. Et hanc autoritatem allegat beatus Stephanus contra Iudæos.

Act. 7. e

p Sinautem malum vobis videtur, vt Domino seruiatis. *propter*

†velitis

simptus sacrificiorum, & aliorum quæ in cultu eius requiruntur.

q Optio vobis datur: Eligite hodie, quod placet, cui seruire potissimum &c. *Ista optio non est concessionis, sed permissionis: quia Deus permittit hominem agere secundum libertatem arbitrij, si tamen ad malum flectitur, iustè punitur. Catera patet vsque ibi:*

r Et eiecit uniuersas gentes Amorrhæorum, habitatorem terræ, quam nos in. *Id est aliquas de*

uniuersis, quia pro maiori parte eiecit, aliquas tamen dimisit propter causas supradictas tertiodecimo cap.

¶ Dixitq; Io.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA CREDOS USALES

E ✠ a *Non pote.Aug.* Non poteritis seruire Dño quia sanctus est. An quia illius sanctitati perfecta seruite quodāmodo cōtēperari humanæ fragilitati impossibile est? Quo audito, non solum isti eius eligere seruitutem, sed etiam de auditorio, & misericordia eius præsumere debuerunt, de qua dī: Non intres in iudicium cum seruo tuo, qa nō iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Hi aūt se potius præsumpserunt, ꝙ sine vla offensione Deo seruirent, vt iā tunc inciperent quod dictum est: Ignorātes Dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei nō sunt subiecti. Ita eis iam lex subintrabat, vt abundaret delictum, & postea superabūdaret gratia per Iesum Christū, q est finis legis.

b Auferte.Aug. Quid est quod ait: Et nunc auferte deos alienos, qui sunt in vobis, & dirigite corda vestra ad Deū Israel. Non.n.adhuc habebant simulachra gentium, cum superius obedientiam eorū prædicauerit. Aut verò si habebant post tantas legis ꝓminationes, illa eorū prospera non sequerent, cum sic vindicatū sit in eos, ꝙ vnus de anathemate furatus est. Deniq; Iacob dixit hoc eis, q cū illo de Mesopotamia exierant, vbi sic idola colebantur, vt & Rachel paterna furaretur. Sed post illā admonitionem Iacob dederunt, q̄ habebant. vñ apparuit eum hoc dixisse, quia sciebat eos hīc. Post hāc verò admonitionem Iesu, nullus tale aliquid protulit. Non tū putandū est, hoc illū inaniter ꝓcepisse. Non.n.ait: Et nūc auferte deos alienos, si qui sunt in vobis: sed oīno tanq̄ sciens esse, qui sunt, inquit, in vobis. Sāctus ergo propheta in cordibus eorū cogitationes cernebat de Deo, & alienas a Deo, & ipsas admonebat auferri. Qui.n. talem cogitat Deum, qualis non est, alienum Deū, & falsum in cogitatione portat. Quis est aūt, qui sic cogitet Deū, vt ipse est? Relinquit ergo fidelib. q̄diu peregrinātur a Dño auferre a corde suo phātasmata, q̄ se cogitationib. ingerūt, velut talis, aut talis sit Deus, qualis nō est, & dirigere cor ad illū fidel., quemadmodum, & q̄tum vob is expedire nouit, ipse se insinuet, donec absumatur omne mendaciū. vnde dictū est: Os hō mendax. Et transacta non solum impia falsitate, sed ipso speculo, & ænigmate, facie ad faciem cognoscamus eum &c.

c Percussit. Aug. Et disposuit Iesus testū ad populum in die illo, & dedit illi legem, & iudicium in Silo corā tabernaculo Dñi Dei Israel, & scripsit verba hæc in libro legis Dei, & accepit lapidem magnum, & statuit illum Iesus sub therebinto ante Dñm, & dixit ad populum: *Ecce lapis iste &c.* quia hic audiuit oīa q̄ dicta sunt a Dño q̄cūq; locutus est ad vos hodie, & hic erit vobis in testimonium in nouissimis diebus, cū mētiti fueritis Dño Deo vestro. Hæc uerba, qui altius perscrutātur, non tūn virum tam insipientem putant, vt verba Dei quę locutus est populo, lapidem audisse crediderit, qui ēt si in hominem effigiatus esset, aures hīret, & non audiret. Sed ꝓ hūc lapidem illum signāuit, qui est lapis offensionis, non credentibus Iudæis, & petra scandali, quem reprobauerunt ædificātes, & factus est in caput anguli. De quo dī: Bibebant aūt de spiritali consequente eos petra: petra aūt erat Christus. Vñ petrinis cultris popl'm circumcidit ductor egregius, qui cum illo ēt sepulti sunt, vt profundū mysteriū demōstraret posteris profuturū. Sic ergo hunc lapidem visibil'r statutū dēmus spūaliter accipere in testimoniū futurum infidelib. Iudæis, i. mentientibus, de quibus dī: Inimici Dñi mentiti sunt ei. Neque.n. frustra cum Moyses vel potius Deus per eū disposuisset ad populum testū, q̄d erat in arca testi, & in libris legis tā ta sacrorum, & præceptorum multiplicitate cōscriptis, dictū est hic: Disposuit Iesus testū in die illa. Repetitio.n. testi nouum testū significat, sicut Deuter. i. secunda lex & secūdæ tabulæ. Multis.n. modis significatum est, quod vno mō implēdū fuit. Quōd aūt sub therebinto statutus est lapis hic, significat, quod virga ad petram, vt aqua proflueret, & quia neque hic sine ligno statutus est lapis. Ideo aūt subter, quia non fuisset in cruce exaltatus, nisi humilitate subiectus, vel ꝙ illo tēpore, quo id faciebat Iesus Naue, adhuc obumbrandum mysterium fuit. Therebintus etiam medicinalem lachrymā exudat, q̄ arbor a LXX. hic posita est. Alij verò quercū posuerūt.

✠ Mirum est ꝙ

NICOLAVS DE LYRA.

Domino, quia ipse est Deꝰ noster.

a Dixitq; Iosue ad populū: Non poteritis seruire Dño, Deus enim sanctus, & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus uestris atq; peccatis. Si dimiseritis Dominū, & seruieritis diis alienis, ꝓuertet se, et affliget uos, atq; subuertet, postquā uobis prēstiterit bona. Dixitq; populus ad Iosue: Nequaquam ita ut loqueris erit: sed Dño seruiemꝰ. Et Iosue ad populum: Testes, inquit, *uos estis: quia ipsi elegeritis uobis Dominum, ut seruiatis ei? Responderuntq;: Testes. Nūc ergo ait: Auferte deos alienos de medio uestri, & inclinate corda uestra ad Dñm Deum Israel. Dixitq̄ue populus ad Iosue: Dño Deo nostro seruiemus, & obedientes erimus præceptis eius. Percussit ergò Iosue in die illo fœdus*, & proposuit populo præcepta, atq; iudicia in Sichē. Scripsit quoque omnia uerba hæc in uolumine legis Domini, & tulit lapidē pregrandem, posuitq; eum subter quercum, q̄ erat in sanctuario Domini, & dixit ad omnem populū: En lapis iste erit uobis in testimonium, quod audieritis omnia uerba Domini, quæ locutus est uobis, ne forte postea negare uelitis, & mentiri Domino Deo uestro. Dimisitq̄ue populum singulos in possessionē suam. Et post hæc mortuus est Iosue filius Nun seruus Domini, cētum, & decem annorum, sepelieruntq; eū in finibus possessionis suę in Thannathsare, quę sita est in monte Ephraim a septentrionali parte montis Gaas. Seruiuitq̄ue Israel Domino cunctis diebus Iosue, & seniorum, qui longo uixerunt tempore post Iosue, & qui nouerant omnia opera Domini quæ fecerat in Israel. † Ossa quoque Ioseph quæ tulerant filij Israel de Aegypto, sepelierunt in Sichen in parte agri, quem emerat Iacob a filijs Hemor patris Sichem centum † nouellis ouibus, & fuit in possessionem filiorum Ioseph. Eleazar quoque filius Aaron mortuus est, & sepelierunt eum in Gabaahphinees filij eius, quæ data est ei in monte Ephraim.

¶ a Dixitq; Iosue. *Hic consequenter Iosue ostēdit eis difficultatem seruitutis Dei dicēs:*
b Non po.i.de difficili poteritis, *quia virtus est circa bonum, & difficile. Et dixit hoc Iosue considerans pronitatem populi ad malū, & Dei iustitiam ad puniendum, & ut postea non possent negare illa fuisse eis explicata.*
c Testes, inquit, &c. *Hic consequenter Iosue consensum populi iteratum professione cōfirmat, cum subditur:*
d Respon. Testes. *supple sumus. Et ideo professione facta conclusit:*
e Nunc ergo. *Et exponatur sicut supra.*
f Percussit ergo. *i. renouauit fœdus inter populum & Deum.*
g Et proposuit. *quantum ad moralia, & cæremonialia.*
h Atque iu. *quantum ad iudicialia.*
i Scripsit quo. *i. hanc professionem populi, & obligationem iteratam, ad fortius astringendum populum ad seruiendum Domino in futuro.*
k Et tulit. *Hic consequenter Iosue applicat signum sensibile ad memoriam huius facti in futurum, cum dicitur:* Et tulit, *sicut solet fieri in terminis terrarum, vel regnorum, quando statuuntur in signum diuisionis territoriū.*
l Posuitq; eum. *Videtur, quòd in hoc fecerit contra legem. Non plātabis lucum iuxta altare Domini. Quod soluunt aliqui dicentes, q̄ una arbor non facit lucum. Et hoc non valet, quia ibidem subditur: Et omnem arborē. Ex quo patet intentio præcepti, quòd nulla arbor deberet ibi plantari. Ideo dicunt alij, q̄d inhibitum erat plantare, non tamē prius existentem reseruare, arbor autem ista erat ibi antequam poneretur ibi altare Domini. Sed adhuc istud non sufficeret, quia ad hoc datum fuit illud præceptum, ne Iudæi essent similes idololatris, qui prope phana idolorum habebant lucos ad luxuriam exercendam, et quantum ad hoc non uidetur differre ibi plantare arbores de nouo, uel plantatas prius dimittere. Et ideo dixit Ra. Sa: q̄ uera littera est: Subter limen. Dictio enim Hebr.* אלה *allah, quæ est ibi, est æquiuoca, & in una significatione significat idem, quod limen. & secundum ipsum lapis iste fuit positus prope ingressum sanctuarii, & non eleuabatur usque ad limen superius. Posset tamen dici secundum translationem nostram, q̄ hic non accipitur sanctuarium Dei pro tabernaculo Moysi, quia positum erat in Silo, sicut dictum est supra xxviij. Iosue autem fecit ista, quæ scribuntur hic in Sichen, vt patet in textu vbi dicitur:* Et proposuit. *qui locus bene multò distat à Silo. Et ideo sanctuarium hic potest accipi pro synagogā, in qua conueniebant habitatores illius loci causa orationis, & audiendi verbū Dei, quia in singulis ciuitatibus, & villis, Iudæi habebāt talia loca, licet haberent vnum templum tantum, vel tabernaculum, antequam templum esset factum, vbi fiebant sacrificia. Sicut patet in euangelijs vbi leguntur fuisse plures synagogæ, vtpote in Nazareth, & Capharnaū & aliis locis, stante vnico templo in Ierusalem: Tamen ante templi ædificationem temporibus, quibus arca non habuit stabilem mansionem, licitū fuit alibi offerre sacrificia notiua, nō tamen debita, vt dictū fuit Deu. vij.*
m En la. *fœderis renouati cum Domino & sicut lapis iste est durabilis, ita & fœdus istud debet esse perpetuum.*
n Quod. *In Heb. habetur: Quod audierit omnia. si ipse lapis. propter qđ dicunt Hebræi aliqui, quòd ad literam lapis audiuit, virtute tamen diuina. sed hoc videtur impossibile, quia quod lapis manens lapis habeat sensum auditus, vel cognitionem aliquam, videtur implicare contradictionem. Item q̄ habeat actum secundum, qui est audire, & non habeat actū primum, qui est principium huius actus secundi, videtur impossibile, quia eiusdem est actus primus, & secundus, & accipitur actus secundus pro operatione. siue consistat in pati. siue in agere, quia de hoc sunt variæ opiniones: sed audire, sentire, & intelligere, siue sint actiones eius, qui sentit, vel intelligit, siue sint passiones eius ab obiecto, tamen necessariò in sentiente vel intelligente requiritur potentia sensitiua, & intellectiua, quæ in lapide esse non possunt. Ideo aliter potest dici, quod hic accipitur lapis pro hominibus existentibus circa lapidem illum. sicut dicitur Deu. Audiat terra uerba oris mei id est homines habitantes in terra, sicut ibi expositum fuit. Et secundum istum sensum procedit translatio nostra, secundum. n. quod dicit Hiero. in libro de optimo genere interpretandi.*

¶ *Optima*

✠ Mirum est ꝙ saltem in his nouissimis verbis, quib. populum allocutus est, non eos obiurgauit, quia his gentib. pepercerūt, quas Dñs omnino perdēdas esse præcepit. Sic.n. scriptum est: Et factum est postq̄ inualuerunt filij Israel, & fecerūt Chananeos obedientes, exterminio autem eos non exterminauerunt. Nam primo id eos non potuisse scriptura testata est. Sed nūc postq̄ ꝓualuerunt, ita vt facerēt eos obedientes, ꝙ nō etiā exterminauerūt cōtra ꝓcepti Dñi factum est, qđ non est cuiq̄ factū, cū Iesus exercitus duxerat. An fortè qa ꝓꝰ dixit eos scriptura nō potuisse añ. s. q̄ ꝓualuerēt, ēt cū ꝓualuissent timuisse credēdi sūt, ne fortè paratos obedire, si nō parcerent, acrius ex desperatione pugnare cōtra se cōpellerēt, & eos superare nō posse? Hūc ergo eis hūanū timorē Dñs noluit imputari, & sic apparet in eo q̄dā subdefectio fidei, q̄ si in eis fortis fuisset, ea sequerentē q̄ Iesū bellātē secuta sūt. Quia verò in eis nō fuit tāta fides, ēt cū ꝓualuissent pugnare vsq; ad internecionē inimicorū, ausi nō sūt: non de malitia, vel superbia, vel ꝓtēptu dñici ꝓcepti, sed de infirmitate animi. Vñ Apostolus: Alexāder Erarius multa mala mihi ostēdit, reddat illi dñs ſm opera eius. De illis āt, q nō malitia, sed timore eum deseruerāt, ait: in prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt, quod non illis imputetur.

✠ *Ge. 50.d Exo. 13.d 13. ſſti. 2. vnaquæq; §. item Ioseph moriens. § & §. contra. 2. Tim. 4.c*

NIC. DE LYRA.

¶ *Optima interpretatio nō est mꝑ fit trāsferēdo verbum ex verbo. sed aliquando melius est trāsferre sensum ex sensu, & sic est in proposito.*
a Et post. *Hic vltimò agitur de morte & sepultura Iosue. Et patet littera. Et occasione huius cōsequēter agitur de sepultura Ioseph, vbi dicitur:*
b Ossa quoq; Ioseph, q̄ tulerāt. *Hoc enim imposuerat eis Ioseph.*
c Sepeli. *Hunc.n. locum dederat Iacob ipsi Ioseph: vt habetur Gen.* — *Gen. 50.d*
d Quem eme. *In Hebræo habetur* מֵאַת קְשִׂיטָה *bemeach qusitah cē tū ꝙ hol. s. Et eodē modo habetur Ge.* — *Gen. 48.d*
vbi fit mentio de ista emptione. Consequenter fit mentio de morte Eleazaris sacerdotis, cùm dicitur: — *Gen. 33.d*
e Elea. *Et de sepultura eius, cū dr:* — *†nūmis. c. Cal. inter. & lxx. agois*
f Et se. *Successerat.n. Phinees hæreditate patris sui, & iō ille loꝰ iā dicebāt ipsius Phinees. In aliqb. āt libris interponitur, et, dicēdo sic. Et sepe. Et tūc mutatur sīa, sed ly et, nō est in Heb, nec in libris correctis.*

GLOS. ORD. CAP. I.

✠ *Post mortem Iosue consuluerunt. Isid.* Historia libri Iudicum non parua mysteriorum indicat sacramenta. Post Iosue.n. succedūt Iudices sicut post Christum apostoli, & ecclesiarum rectores ad regendos fideles, quos ipse ad ſpem ꝓmissionis eternæ ꝓducit. Per omnia autem in hoc volumine Iudaici populi delicta, et seruitus clarescq; eorum, & miseratio Dei continentur. Multis .n. annis ꝙ peccatis suis seruierunt, & conuersi liberati sunt, qa pcā nostra vires hostib. ꝓbent: et qñ malū facimus in ꝓspectu Dñi, cōfortāt aduersarij nostri.

sibi istud dominium, & ideo cum filij Israel liberati essent per Gedeonem de manibus Madian, vt habetur infrà, viij. capitul. & ei dicerent: Dominare nostri tu, & filius tuus, & filius filii tui. Respondit: non dominabor uestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur Dominus. Et ideo propter tale dominium Dei immediatum facilius, & frequentius condescendebat Dominus ad castigandum populum paterna correctione, & ad liberandum materna consolatione, sicut patet inuenti huius libri decursum. Considerandum etiam quòd licet Deus posset omnia immediate regere per seipsum tamen ad seruādum vniuersitatis pulchritudinem & ordinem, regit inferiora per media, & sic p̄ populū Israel gubernauit per iudices tanquam per ministros idoneos, & decentes, qui propter excellentiam virtutis quantum ad plura erant quasi mediatores, ipsius Dei ad populum, & propter affluentiam pietatis, qua populo in afflictione posito copatiebantur erant quasi mediatores populi ad Deum impetrando eius auxilium. & propter ista dicitur infrà. ij. cap. Cumque Dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, et liberabat eos de cade vastantium. De his verò tribus, videlicet de diuinis condescensionibus, & liberationibus populi ab afflictionibus, & iudicum sustentationibus, est totus decursus huius libri, vt patet ex sequentibus.

LIBER IVDICVM,
Hebraice שופטים *sophtim.*

CAPVT. I.

✠ Post mortem Iosue consuluerunt a filij Israel Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli?

Primò igitur per modum prologi præmittitur materiæ huius libri breuis prælibatio. Et secundò subditur historiæ narratio, capitu. iij. Circa primum sciendum, quòd occasio suscitandi iudices fuit, eò quòd populus recedens à Domino affligebatur, & pœnitens liberabatur. Et ideo primò in breui tangitur populi transgressio. Secundo transgressionis reprehensio, in principio secundi capituli. Tertiò materiæ huius libri prælibatio, ibi: Dimisit ergo Iosue &c. Circa primum sciendum, quòd opposita inxta se posita magis elucescunt; ideo primò ponitur profectus populi laudabilis. Secundò defectus eius culpabilis, ibi: Manasses quoque. Adhuc circa primum. Primò ponitur profectus Iudæ. Secundo aliorum, ibi: Filij autem Cinei. Adhuc circa primum primò ponitur profectus tribus Iudæ in generali. Secundò ipsius Caleb in speciali, ibi: Pergensque Iudas. Circa primum dicitur:

a Post mortem Iosue. *Quia experti fuerunt malè accidisse eis, quando Iosue inconsulto Domino misit bellatores contra regem Hai.* — *Ios. 7.a*

¶ Iudas ascen-

Occasio suscitationis iudicum

Diuisio

Tribus modis Deus populis rexit

Quomodo regebant populum Iudices

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA

noſtri.i.demones. Cum autem conuertimur,ſuſcitat Deus iu
E dices,& ſaluatores i principes & doctores,quos mittit in au-
xilium eorum qui toto corde clamant ad Deum. *Aug.* In ſi-
In qq.me.te ſta.lib.7.in fine. ne libri Ieſu Naue breuiter narrator porrexit hiſtoriam quo-
uſq; filij Iſrael ad colẽdos Deos alienos declinauerũt. In hoc
autẽ libro ad ordinem reditur, qũo conſequẽtia geſta fuerint poſt mor-
tem Ieſu Naue. Non ergo ab illo tẽ
pore ſcipit liber,quo populus ad co-
lẽda ſimulacta defluxit: ſed à prio-
rib.interpoſitis temporibus quib.ea
Vbi ſupra q.2. geſta ſunt,poſt quæ ad illa peruenit.
a Iudas. Quæritur vtrum aliquis ho
mo Iudas vocabatur,an ipſam tribũ
de more ſic appellauit? Sed illi q in-
terrogauerant, Dñm ducem requi-
rebant. Vñ putatur vnius expreſſum
hominis nomẽ. Sed quia non ſolet
duces nominare ſcriptura cum con
ſtituuntur, niſi memorata etiam ori
gine parentum, & conſtat poſt Ieſũ
duces habuiſſe populum Iſrael,quo
rum primus Othoniel filius Cenez:
rectè intelligitur nomen Iudæ tri-
bum Iuda fuiſſe ſignificatam, ab ip-
ſa.n. voluit dñs incipere cõteri Cha
nanæos. Et cum populus de duce in
terrogaret, ad hoc valuit reſponſio
Domini, vt ſcirent Deum noluiſſe
ab vniuerſo populo bellari aduerſũ
Chananæos. Dixit ergo: *Iudas.* & ſe-
quitur: Et dixit Iudas ad Simeonem
fratrem ſuum,trib.ſ.ad tribum, non
.n.adhuc viuebant filij Iacob,qui ſic
appellati ſunt. Manifeſtum eſt tribũ
Iuda alterius ſibi trib.auxiliũ poſtu-
laſſe,quod redderet cum opus eſſet.
Ioſ.15.d *b Dixitq; &c. Aug.* Quicunq; percuſ
Vbi ſupra q.3. ſerit ciuitatem literarum, & ceperit
eam,dabo ei filiam meam in vxorẽ.
Hoc in libro Ieſu memoratum eſt.
F Sed vtrum Ieſu viuente ſit factum,
& nunc recapitulatum, an poſt eius
mortem poſtq̃ dictũ eſt: Iudas aſcẽ-
det, & cepit Iudas bellare ꝓtra Cha
nanæos: in quo bello omnia hæc ge
ſta narrantur,meritò quæritur. Sed
credibilius eſt poſt mortem Ieſu fa-
ctum, tunc autem per prolepſim.i.p
præoccupationem memoratum, ſi-
cut, & alia. Nũc.n. cum res geſtæ ad
uerſus Chananæos tribus Iudæ expo
nerentur, ita ſe narrationis ordo
continet inter cæteras Iudæ facta bel
lica, de quo poſt mortem Ieſu dixit
Dominus: Iudas aſcendet, & poſt
hæc aſcenderunt filij Iuda pugnare
aduerſus Chananẽũ, qui habitabat
in montanis ad auſtrum, & campe
ſtrem, & abijt Iudas ad Chananæũ
habitantem in Hebron, & exijt He
bron ex aduerſo. Nomen autẽ He
bron erat Cariatharbe, vel Sepher,
& peuſſit Seſai,& Ahiman & Thol
mai filios Enach, & aſcenderunt in
de ad inhabitantes Dabir, cui ante
fuit nomen ciuitas literarum. Et di-
xit Caleb: Quicunq; percuſſerit ciui
tatem literarum &c. Conſtat ergo
ex hoc ordine geſtarum rerum poſt
mortem Ieſu hoc eſſe factum. Cum
ergo ciuitates datæ ipſi Caleb me-
morarentur, accepta occaſione nar-
rator, quod poſtea geſtum eſt, præoc
cupauit. Nec tamen hic fruſtra arbi
tror, hoc de filia Caleb data in victo
ris ꝑmiũ bis ſcripturam memoraſſe.

¶ Tribus Iudæ.

a Dixitq; Dominus: Iudas aſcendet, ecce
tradidi terram in manu eius. Et ait Iu-
¶ Tribus ſcilicet tribui. b das Simeoni fratri ſuo: Aſcendit me-
cum in ſortem meam, & pugna con-
¶ Cum opus tibi fuerit. tra Chananæum, ut & ego pergam te-
cum in ſorte tua. Et abijt cum eo Si-
meon. Aſcenditq; Iudas & tradidit Do
minus Chananæum,ac Pherezæum in
manus eorum et percuſſerunt in Bezec
decem millia uirorum, inueneruntq;
Adonibezec in Bezec, & pugnauerunt
contra eum, ac percuſſerunt Chana-
næum, & Pherezæum. Fugit autem A- c
donibezec, quem perſecuti comprehẽ
derunt, cæſis ſummitatibus manuum d
eius, ac pedum. Dixitq; Adonibezec: e
Septuaginta reges amputatis manuũ, f
ac pedum ſummitatibus colligebant
ſub menſa mea ciborum reliquias, ſi-
cut feci, ita reddidit mihi Dominus. Ad g
duxeruntq; eũ in Ieruſalem,& ibi mor
tuus eſt. Oppugnantes ergo filii Iuda Ie h
ruſalem, ceperunt eam, & percuſſerũt
in ore gladii, tradentes cunctam incen-
dio ciuitatem. Et poſtea deſcendentes i
pugnauerunt contra Chananæum, qui
habitabat in montanis, & ad meridiẽ
in campeſtribus. † Pergensq; Iudas K
contra Chananæum, qui habitabat in
Hebron, cuius nomen fuit antiquitus l
Cariatharbe, percuſſit Seſai, & Ahimã, m
& Tholmai, atq; inde profectus abiit
ad habitatores Dabir, cuius nomen ue
tus erat Cariathſepher, id eſt ciuitas li-
b terarum. Dixitq; Caleb: † Qui percuſ- † Ioſ.15.d
ſerit Cariathſepher, & vaſtauerit eam,
dabo ei Axam filiam meam uxorem.
Cumq̃ cepiſſet eam Othoniel filius
Cenez frater Caleb minor, dedit ei
Axam filiam ſuam coniugem. Quam
pergentem in itinere monuit uir ſuus,
ut peteret a patre ſuo agrum. Quę cum
ſuſpiraſſet ſedens in aſino dixit ei Ca-
leb: Quid habes? At illa reſpondit: Da
mihi benedictionem, quia terram a-
rentẽ dediſti mihi, da & irriguã aquis.

¶ Aug. LXX. redemptionem aquę, terram ſ.de cuius fructibus a-
quã redimeret,cuius copia erat in illis regionibus, ad quas nu-
pta ducebatur. a ¶ Aug. LXX. redemptionem excelsorum,& re
demptionem humilium fluentorum,ſubaudis, quæ vel in mon-
tanis,vel in campeſtribus fiunt.

Dedit ergo ei Caleb irriguum ſuper-
ius, et irriguum inferius. Filii autem n

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Iudas &c.i.tribus Iudæ.hoc communiter exponitur ſic, ꝙ Iudas inſtituebatur dux in bellis filiorum Iſrael generaliter, ſed hoc non bene conſonat ſequentibus,quia Aioth, Barach, Gedeon, & Iepthe fuerunt duces exercitus in magnis prœliis, qui tamen non fuerunt de tribu Iu-
da. Et ideo aliter exponunt Hebræi, ꝙ per hoc, quod dicitur hic: Iudas a- G
ſcen. intelligitur, ꝙ tribus Iuda prima expugnaretur aduerſarios in ſorte ſua. Vnde ſubditur:

b Et ait Iuda &c. *Tribus.n.Simeon habuit ſortem iuxta tribum Iuda: propter quod aliquæ ciuitates de parte Iudæ fuerunt adiunctæ ſorti tribus Simeon, vt dictum fuit Ioſue.xv. & ꝓpter hoc erat magis conueniens, quòd iuncta ſint ſe mutuò.cætera patent vſque ibi.*

d Cæſis. *In Hebr.habetur:* Ceſis בהרמת *behonoth.i. pollicibus & c. tales.n. inepti redduntur ad prælium.*

e Dixitq; Ado. *Hæc fecerat iſte Adonibezec ex magna crudelitate,et ſuperbia,ad oſtentationẽ victoriarum,quas habuerat.*

g Adduxeruntq; eum. *in exercitu ſuo.*

h Oppugnant &c. *non totam ſed partẽ eius, qa fortalitiũ, vbi manebat Iebuſeus, non fuit expugnatum vſq; ad tempus Dauid, vt dictum fuit Ioſue.xv.*

i Tradentes. *locutio eſt hyperbolica, qa pars eius remanſit incombuſta, vt dictum eſt, ſicut aliquando dicitur tota ciuitas vadit ad tale ſpectaculum, licet aliquando maior pars remaneat.*

k Pergensq;. *Hic conſequenter agitur de profectu tribus Iudæ in ſpeciali.ſ. ipſius Caleb, cui aſſignata fuit Hebron ſpecialiter, vt habetur Ioſ.xiiii.* *Ioſ.14.d*

l Cuius. *i. ciuitas quatuor, propter quatuor patriarchas, ibi ſepultos, vel propter quatuor gigantes ibidem commorantes, vt dictum fuit Ioſ.xiiij. & Gene.xxiij.*

m Per. &c. *Iſti fuerunt tres gigantes magna fortitudine præditi & pater eorum fuit quartus nomine Enac. Cætera patent ex dictis Ioſ.xv. vbi eadem ſententia & quaſi verba eadem ponuntur.*

n Filii au. *Hic ponitur profectus aliorum, & primò cõerſorũ ad Iudai ſimum, cum dicitur:* Filii au. Cinei. *Dicunt cõmuniter expoſitores, ꝙ iſte fuit filius Ietro, q ad præ-* *Diuiſio*

¶ *ces Moyſi*

MORALITER. H

a Dixitq; Dominus: Iudas aſc. Allego- *Alleger.*
rice. Per Iudam ſignificatur Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſecundum carnem eſt de tribu Iuda: prout declara tur Mat.j.& Ro.j. dicitur de ipſo, qui fa ctus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem. ipſe namq; pro nobis aſcendit crucem,& ibi debellauit Chananæum. i. humani generis inimicum cum ſatel litibus ſuis. † Ioſ.15.c

c Fugit au. qui interpretatur Dominus fulguris, pp quod ſignificat diabolum, qui fideles nititur ictu fulguris percu tere, inducẽdo eos ad peccatũ mortale, qd fœtet coram Deo, & angelis, ſicut ignis fulguris, hunc autem fugauit Chriſtus. *f Septuagin.* Per ſeptuaginta reges, quos Adonibezec tenebat captiuos, ſignificã tur homines de ſeptuaginta idiomatib. quos diabolus tenebat incluſos, quos Chriſtus per virtutem ſuæ crucis libe- *Moraliter*
rauit. Moraliter autem per Iudam, qui interpretatur confeſſio, ſignificatur qui libet confitens. Eſt autem duplex con- *Confeſſio du*
feſſio. ſ. propriorum peccatorum, & di- *plex*
uinæ laudis. Et utraq; confeſſio præce dere debet in expugnatione dæmonis, & vitiorum. de qua dicit Seneca. Pa cem habete cum hominibus, & cum vi tiis bellum. Et propter duplicem con feſſionem prædictam bene quæritur: *Quis aſcendet ante nos &c.* Rndet Dñs: *Iudas aſcendet.* Sequitur: *Et ait Iudas Simeon.* Per Simeonem, qui audiens in terpretatur, obedientia diuinis præce ptis: & eccleſiæ ſignificatur, quæ cum confeſſione peccatorum, & laudis diuinæ debet adiungi in dæmonis, & vitiorum expugnatione. Et ſic Adonibezec per quem, vt dictum eſt, dæmon ſignificatur cum ſuis ſatellitibus ſu peratur.

k Pergensq; Iudas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron & c. Moralitas autem huius hiſtoriæ poſita eſt ſupra Ioſ.xv.

† *foetri* A *a Nec po.* In hoc ipſo fuit dñs cũ Iuda, reſtringit.n. Deus propitius ẽt in cordibus ſuorum ſcõrum nimiæ ꝓſperitatis exceſſum, vt in vſus eorum ꝙuertat inimicos nõ ſolum, qñ vincuntur, ſed etiã qñ metuunt. Illud ad commendandam ſuam largitatem, hoc ad re primendam eorum elationẽ. Inimicus.n. ictorum eſt angelus ſa thanæ, quem ſibi datum ad ſe colaphizandum dicit Apoſtolus:
2.Cor.12.b Ne magnitud. reuelationum extollat &c.

In qq.me.te q.7.d.7.t.4. Ieruſalem cũi dnob. tribubus

b Iebuſæum. Aug. Superius legit ea dem ciuitas a Iuda capta, & incẽ ſa interfectis in ea Iebuſæis. Sed ſciẽdum eſt hanc ciuitatem com munem habuiſſe duas tribus, Iu dam, & Beniamin, ſicut oſten-
† Ioſ.14.d dit diuiſio terrarum, quam fecit Ieſus. Ipſa eſt enim Iebus, quæ & Ieruſalem: ideo hæ duæ tribus re manſerunt ad templum domini, qñ cæteræ (excepta tribu Leui, q̃ ſacerdotalis fuit, & terras in diui ſione non accepit) ſeparauerũt ſe a regno Iuda cũ Ieroboã. Sciẽdũ eſt ergo, a Iuda ciuitatẽ captã eſ ſe, & incenſam, interfectis qui il lic reperti fuerãt, ſed non omnes Iebuſæos extinctos, vel quia ex tra ciuitatem erant: vel quia fuge re poterant. Quos Iebuſæos ad miſſos eſſe a filiis Beniamin, qui bus cum Iuda ciuitas illa erat cõ munis in ea ſimul habitare. Qđ ergo dictum eſt: Nõ hereditaue rũt Iebuſæum filij Beniamin, in telligendum eſt, ꝙ tributarios fa cere nõ potuerũt, vel noluerunt, B aut non hæreditauerũt Iebuſeũ, quia non ſine illo tenuerũt terrã, quam poſſidebant.

c Manaſſ. Aug. Et non hæreditauit Manaſſes Bethſan, q̃ eſt Scytha- *Vbi ſup.q.2*
rũ ciuitas, ipſa hodie perhibetur Scythopolis dici. Poteſt autẽ mo uere, quomodo in illis partibus multum a Scythia diuiſis poteſt eſſe Scytharum ciuitas. Sed ſimi liter põt mouere, quomodo tam lõge a Macedonia Alexãder Ma cedo cõdiderit Alexãdriã ciuita tẽ, qđ vtiq; fecit lõge lateq; bellã do, ita ẽt Scythæ hãc condere po tuerũt. Nã legitur in hiſtoria gen tium vniuerſam pene Aſiã Scy thas aliquando tenuiſſe.

Vbi ſupra *d Arctauitq;. Aug.* Et ꝓtribuluit Amorrheus filios Dan in mõte, qñ nõ ꝑmiſit eos deſcẽdere. &c. Hoc autem in libro Ieſu Naue præoccupando memoratum eſt, hic autem recapitulando.

NIC. DE LYRA.

¶ *ces Moyſi nunc filius Iſrael ad terram promiſſionis, ut habetur Num. Et uocatus fuit Cin, uel Cineus, & Obab. Hebræi dicunt, ꝙ iſte fuit ipſemet Iethro ſocer Moſi, ſicut declaratũ fuit*
Num.10.d *plenius Num. vnde ubi dicitur hic. cognati Moyſi: in Hebr. habetur,* חותן *hoten.i. ſoceri Moyſi.*

a Aſcenderunt. *quę eſt Iericho, non ꝙ habitarent in ciuitate, quę erat deſtructa, nec fuit reædificata vſq; ad tps regum Iſrael prout dictum fuit Ioſ.vi. ſed habitabant in territorio, quod fuerat illius ciuitatis.*

b Cum filijs Iuda in de. *Dicunt Hebræi, ꝙ illuc iuerunt ad manendum, vt addiſcerent* Cineiꝛcognati Moyſi aſcenderunt de ciuita- *a*
te palmarum cum filijs Iuda in deſertum *b*
ſortis eius, quod eſt ad meridiem Arad, & habitauerunt cum eo. Abijt aũt Iudas cum Si *c*
meone fratre ſuo, & percuſſerũt ſimul Cha nanæum, qui habitabat in Sephath, & inter fecerunt eum. Vocatumq; eſt nomen urbis *d*
Horma, id eſt anathema. Cepitq; Iudas Ga- *e*
zan cum cum finibus ſuis, & Aſcalonem, atque Accaron cum terminis ſuis. Fuitque Dominus cum Iuda, & montana poſſedit.

a ¶ Auguſt. Hoc in libro Ieſu dictum eſt, quia illo niuo factum eſt: ſed hic recapitulando memora tum eſt, cum de tribu Iuda unde fuit Caleb. lo queretur ſcriptura.

Nec potuit delere habitatores vallis, quia fal *f*
catis curribus abundabãt. †Dedẽruntq; Ca- *g*
leb Hebron, ſicut dixerat Moyſes, qui dele- *h*
uit ex ea tres filios Enac. Iebuſæum aũt ha- *i*
bitatorem Ieruſalem non deleuerunt filij
Beniamin, habitauitq̃ue Iebuſęus cum filijs
Beniamin in Ieruſalem vſque in preſentem
diem. Domus quoque Ioſeph aſcendit in Be x
thel, fuitq; Dominus cum eis. Nam cum ob
ſiderent vrbem, quæ prius Luza uocabatur,
uiderunt hominem egredientem de ciuita- *l*
te, dixeruntq̃ue ad eum: Oſtende nobis in-
troitum ciuitatis, & faciemus tecum mi-
ſericordiam. Qui cum oſtendiſſet eis, per-
cuſſerunt vrbem in ore gladij, hominem au *m*
tem illum, & omnem cognationem eius
dimiſerũt. Qui dimiſſus abiit in terram He-
thim, & ædificauit ibi ciuitatem, uocauit-
q̃ue eam Luzam, quæ ita appellatur uſque
in præſentem diem. Manaſſes quoque non *n*

a ¶ LXX. Et non hæreditauit Manaſſes Bethſan, quæ eſt ſcytharum ci uitas, neque ſtias eius, id eſt ciuitates quas, ipſa tanquam metro polis inſtituerat.

deleuit Bethſan, & Anach cum uiculis ſuis,
& habitatores Dor, & Ieblaan, & Mageddo
cum uiculis ſuis, cepitq̃ue Chananæus habi-

a ¶ Aug. Idem pene in Ieſu Naue, & eiſdem verbis dicitur. ideo aut hic per anticipheleoſin dicitur, aut ibi per pro leptin dictum eſt, id eſt an hic recapitulando, aut illic præoccupando

tare cum eis. Poſtquam autem confortatus *o*
eſt Iſrael, fecit eos tributarios, & delere no-
luit. Ephraim etiam non interfecit Chana-
næum, qui habitabat in Gazer, ſed habita-
uit cum eo. Zabulon non deleuit habitato-
res Citron, & Naalol: ſed habitauit Cha-
nanæus in medio eius, factusque eſt ei tribu
tarius. Azer quoque non deleuit habitato-
res Accho, & Sidonis Ahalab, & Achazib,
& Helba, & Aphec, & Rohob, habitauitq̃ue
in medio Chananæi habitatoris illius terræ,
nec interfecit eum. Nephthali quoque non
deleuit habitatores Bethſemes, & Betha-
nath, & habitauit inter Chananęum habita-
torem terræ, fueruntque ei, & Bethſemitæ, et
Bethanitæ tributarij. Arctauitque Amor- *p*
rhæus filios Danin monte, nec dedit eis lo-
cum, ut ad planiora deſcenderent: habita-
uitque in monte Hares, quod interpretatur
teſtatio, in Aialon, & Salebim. Et aggra-
uata eſt manus domus Ioſeph, factusque eſt

addiſcerent legẽ ab Othoniel, qui erat C
edoctus in ea.

c Abijtaũt Iudas. *Hic conſequenter agitur de profectu tribus Simeon. Et pa tet litera uſq; ibi.*

d Vocatumq; eſt nomẽ urbis Hor. *i.anathema: Hoc nõ eſt in Hebræo, ſed additũ fuit a translatore noſtro, ad oſtẽ dẽdũ ſignificationẽ huius noũs Horma, de cuius ſignificatione dictum fuit plenius Ioſue.vi.& Leuiti.ulti. tamen hic accipitur ꝓ deſtructione perfecta, quia ciuitas iſta fuit funditus euerſa.*

e Cepitque Iudas. *Hic reuertitur ſcri ptura ad deſcribendum profectũ Iudæ, cum dicitur:* Cepitque Iudas &c. *Nõ eſt intelligendũ, ꝙ ceperit tunc iſtas ci uitates, quę erant Philiſtinorum. ſed ac cepit aliqua pertinentia ad iſtas ciuita tes, & pro tanto dicitur eas accepiſſe, qa infra.iij.ca. dicitur, ꝙ quinq; ſatra pæ Philiſtinorum remanſerunt ad exer cendũ Iſrael, quorum aliqui præerant ci uitatibus iſtis, prout patet 1. Reg. Vel ſi dicatur ꝙ Iudas tunc cepit ciuitates iſtas, prout ſonat litera, oportet dicere, ꝙ Philiſtæi recuperauerant eas, quia ibi dominabantur tempore Heli: ut di-* 1.Reg.6.c
citur 1.Reg. 1.Reg.5.d

f Nec potuit delere habitatores val lis, quia falcatis currib. abunda. *Erãt enim armati iſti currus unicis ferreis ad modum falcis ſcindentib. ut dictum fuit Ioſue.xvij.* *Ioſ.14.d*

g Dederuntq; Caleb Hebron. *Hoc habetur plenius Ioſue.xiiij.*

h Qui deleuit ex ea tres filios Enac. *Iſti ſunt tres gigantes ſupra nominati.*

i Iebuſæum autem. *Hic agitur de fi lius Beniamin, cum dicitur:* Iebuſæum &c. non de. *Quia nõ potuerunt pp for titudinem populi, & loci, uel quia no luerunt pp iuramentum fœderis initi* D
inter Abraham, & Abimelec, a quo deſcenderunt illi Iebuſæi, ſicut dictum fuit Ioſue.ix in fine.

k Domus quoque Ioſeph. *Hic agi tur de profectu filiorum Ephraim, cum dicitur:* Fuitq; dominus cum. *Et ſe quitur:*

l Oſtende nobis introitum ciuita tis. *Dicunt.n.Hebræi, quod habebant introitum, & exitum ſubterraneum extraneis occultum.*

m Hominem aũt ilium, & omnem. *Parcentes ei, ſicut filij Iſrael pepercerunt Raab, & cognationi eius, & Da-* Ioſue 6.d
uid puero, qui duxit eũ ad cuneũ Ama- 1.Reg 30.d
lecitarum:

n Manaſſes quoq;. *Hic conſequenter deſcribitur defectus filiorum Iſrael cul pabilis, cum dicitur,*

o Poſtq̃. *ꝓp cupiditatem tributi, & in hoc fecit contra præceptum domini, qui ꝑceperat eos occidi, & Deos eorũ exterminari, ut habetur Nu. & Deut.* Num. 3.f
& eodem modo intelligendum eſt in ſe & Deu. 7.b
quentibus de his, qui facti ſunt tributa rij ipſi Ephraim, Zabulõ, Aſer, & Ne phthali: quia noluerunt eos occidere propter cupiditatem tributi, in hoc trã ſgredientes præceptum Domini, vt di ctum eſt, & patet litera vſque ibi.

p Arctauitque Amorrhæum. *pro pter peccata ſua non potuerunt, conue nienter dilatari.*

q Et aggrauata eſt ma. *Hoc exponi tur dupliciter. Vno modo actiue, ut ma nus ideſt poteſtas domus Ioſeph grana uerit inimicos, & redegerit eos ſub tri buto. Alio modo paſſiue. ut poteſtas e ius ſit depreſſa, & adverſarij redegerint domum Ioſeph ſub tributo. Nec apparet plane ex textu, quod iſtorum intelligatur.*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA CARDOSUALES

GLOS. ORDIN. CAP. II.

E *in 99 ue.to. q. 12. lib. 7. tom. 4.*

Scenditq; an..Aug. Et ascēdit angelus dñi sup Clauthmos mōtē. Scriptor hoc nōie appellauit locū, qa postea (scripsit: Qñ. n. angelus dñi sup eū ascēdit. ñdū sic vocabat: a platione. n. nomē accepit, q̄ Grēce κλαυθμός dr. Ibi n. ppls fleuit, cū audisset ab angelo verba dñi vindicātis in eos, p̄ inobediētes fuisset, qa nō exterminauerūt ppłos sm p̄ceptū ei⁹, qb. p̄ualuerūt, eligētes eos tributarios facere q̄ p̄dere, sicut dñs iusserat. Qđ siue p̄ceptō dei mādato, siue timore fecerint (ne hostes ꝺ se acri⁹ pugnarēt p salute obtinēda, q̄ p tributo nō dādo (sine dubio peccauerūt, vel sperndo Dei p̄ceptū, uel non p̄sumendo q̄ eos, posset, q̄ p̄ceperat adiuuare. Qđ iō p Iesum noluit eis dicere: si tn adhuc eo viuēte iā fieri p̄ceperat, & non potius p̄occupādo memoratū fuerat. qđ illo mortuo fieri cœpit, qa hoc oībus voluit exprobrare p angelū. Non dū aūt oēs id fecerāt viuente Iesu, & si alīq forte iā cęperant. credibilius est tn nihil tale incepisse viuēte Iesu, tūque terrarū sub illo tenuisse filios Israel, q̄tū eis ad ꝺsedendū sufficeret, q̄uis in sortib. suis haberent unde crescēdo, & p̄ualescēdo aduersarios exterminarēt. Proinde post mortem Iesu post q̄ p̄ualuerūt, maluerunt hr̄e tributarios sm voluntatem suā, quam perdere sm uoluntatem Dei. Ideo ad illos corripiendos angelus dñi missus est. Qđ uero memoratum est in libro Iesu, magis puto p̄occupatū, qđ post mortē suā factū, vel futurum ipse nouerat ꝓphetico spū, si ab illo liber scriptus est, qui appellat Iesus Naue: vel si ab illo iam factū esse sciebat post mortem Iesu, quod ibi p̄occupando memorauit.

F *b Quamobrem nolui delere..Aug.* Hic intelligimus quædam ex ira Dei venire peccata. Vt. n. dij gentium, inter quas non exterminatas Israelitæ habitare uoluerunt, essent eis in scandalum. i. facerent eos scandalizari in Deo suo, eo quòd offenso viuere indignans comminatus est Deus, quod manifestum est magnum esse peccatum. *ubi supra q. 13.*

c Dimisit ergo Iosue. Hoc per recapitulationē iteratur. Nam, & mors Iesu Naue, in hoc libro memoratur, ut tanquam ab exordio breuiter cuncta insinuentur, ex quo dedit eis dominus terram, & quomodo sub iudicibus vixerint, vel quæ pessi sint, & iterum reditur ad iudicum ordinem ab eo, quòd primus est constitutus.

Origē Hom. 1. in Iudic. in princ.

d Seruierunt q; . Adam. Et seruiuit ppls domino omnib. dieb. Iesu, & Iesu & oīb. dieb. seniorū suorū, q̄ longiorū dierum fuerunt post Iesum. Sciendum est, qa qsq; sibi prestat, vt in bonis diebus sit, an in malis, & habeat dies Iesu, uel iustorū. aut impiorum. Sin. n. intelligamus lumē verū qđ illuminat oēm hoiem veniētē in hūc mundū, & p̄beamus ei aīas nr̄as ad illumināG

ei tributarius. Fuit autem terminus Amorrhęi ab ascensu scorpionis, petra, & superiora loca.

CAP. II.

a Scenditq; angelus Dominī de Galgalis ad locū flētiū, & ait: Eduxi vos de Aegypto, & introduxi in terram, p̄ qua iurauī patribus uestris, & pollicitus sum, ut nō faceré irritū pactū meū uobiscū i sēpiternū, ita dūtaxat, vt nō feriretis fœdus cū habitatoribus terræ huius, & aras eorū subuerteretis, & noluistis audire uocē meā. Cur hoc feciſtis? b Quamobrē noluit delere eos a facie vestra, vt habeatis hostes, & dij eorū sint vobis in ruinā. Cumq; lo q̄ret angelus Dñi hæc verba ad oēs filios Israel, eleuauerunt uocē suā, & fleuerunt. Et vocatū est nomē loci illius, locus flentiū, siue lachrymarū: immolaueruntque ibi hostias Dño. Dimisit ergo Iosue populū, & abierunt filij Israel vnusquisque in possessionem suam, ut obti-

a ¶Beatus qui seruit Domino in diebus Iesu, qui uerbo, & sapient a eius illuminatur. qui p̄ceptis eius, & doctrina i luminatur.

¶Bene placentes.

d nerent eam, seruierūntq; Domino

dum, aut si oriat nobis sol iustitiæ, & illuminet mūdum aīæ nr̄æ, habemus dies Iesu Christi dies salutis. Si quis vero receperit lucem, q̄ extinguit ☧riam veritati, & ab ea illuminatus fuerit, habebit dies, sed malos & non erit in diebus Iesu; sed in diebus Manasse, vel Pharaonis, uel cuiuslibet pessimi. Deniq; in diebus Achā regis pessimi, nō potuit Esaias videre dūm sabaoth sedētē sup thronū excelsum, sed mortuo rege neḡ, cuius erāt dies mali, vidit uisionē Dei. Cū aūt dr in scripturis, dies illius, vel illius, nō significatur tps vitæ ipsius. unde: Orietur in dieb. eius iustitia, & multitudo pacis, vsque quo extollatur luna. Qđ si accipimus, qa in dieb. qb. saluator morabat in terris, dies erāt iustitiæ & pacis. Quo probabimus dies iustitiæ, & pacis ortos esse his, q̄ eū crucifixerunt, & aduētum eius non recepērūt? Aut quo multitudo pacis in dieb. eius fuit apud eos, q̄ eū in mortē falsis criminibus tradidērūt? Quō hi dies pacis & iustitię habuerūt, in quorum mentib. tenebræ iniqtatis, & furoris uersabant? Deniq; qa nō sunt nunc dies illi, non oritur iustitia: nec multitudo pacis Christi apud fideles. Magis ergo qsq; ex quersatione vitæ dies fibi inigtatis & belli, uel iustitiæ, & pacis acquirit. unde: Timētib. nomē meū orietur sol iustitię, ut faciat eis ſ. dies iustitiæ, dies Iesu. De impijs aūt dr, qa occidet eis sol iustitię, in quib. ſ. iustitia dormit, & tenebræ iniquitatis oriuntur. Et alibi econtrario: Pax multa diligentibus nomen tuū, & non est illis scandalum. Habent & impij lucem suam, ex qua oriūtur eis dies mali. unde: Lux iustis semper, lux autem impiorum extinguetur. Nescio si tam inepte quis intelligat, ut putet esse aliquam subſtantialem lucem, aliam quæ impiorum dicatur, & aliam, quæ iustorum, quod fieri non potest. Vna est enim lux mundi a Deo facta, quæ omnibus communiter, & æqualiter lucet. Sed sciendum, q̄ anima nostra, aut uero lumine illuminatur, quod non extinguitur ideſt Christo. aut si non hēt in se hoc lumē ęternū, tēporali, & extiguibili illuminaī ab illo. ſ. q. trāſ figurat se in angelū lucis, & falsa luce illuminat cor peccatoris, ut uideantur ei vera bona esse, q̄ caduca sunt. Hoc lumine illuminātī, qui summū bonū uoluptatē dūt, q diuitias

honores se

NICOLAVS DE LYRA. CAP. II.

A Scenditq; an. *Hic consequenter describitur transgressionis reprehensio. Et dicit Hebræi, q̄ iste angelus fuit Phinees: tum quia angelus interpretatur nuntius, ipse autem fuit missus à Deo ad arguendum populum de transgressione mandatorum eius eo modo, qui sequitur: tum quia Hebræi dicunt ipsum fuisse angelum in corpore humano assumpto apparentem, sicut dictum fuit Ios. v. Expositores autem catholici dicunt, quod non fuit Phinees, sed angelus a Deo specialiter missus, & hoc videtur verius, quia q̄ Phinees fuerit angelus, falsum, & fictum videtur, quia scriptura ubiq; de eo loquitur, sicut de homine puro & mortali. Quod autem ille, qui apparuit hic, fuerit homo purus, falsum videtur, ut magis apparebit ex sequentibus. Dicendum igitur, quod iste fuit angelus specialiter a Deo missus, ad reprehēdendum filios Israel de transgressionib. suis, & apparuit sic, q̄ eius apparitio fuit nota populo. Et primo apparuit in Galgalis, ubi filij Israel fuerunt circuncisi post transitum Iordanis, vt habetur Iosue. v. Et inde trāsludit se ad alium locum, qui dicitur hic locus flentium per anticipationem, quia sic vocatus est locus ille, ex hoc, q̄ populus post reprehensionē angeli ibi fleuit, vt postea dicetur.* *Iosue 5. a*

b Et ait. Ex hoc patet, q̄ fuit verè angelus, quia loquitur in persona Dei sicut angelus loquebatur Moysi; quando aūt hoīes sancti, & prophetæ denuntiabant mandatum Dei, communiter præmittebant. Hæc dicit Dominus, vel aliquid consimile, quod non fecit iste, sed absolute dixit. Eduxi vos &c. Et propter hoc angelus sic loquens aliquādo Deus, aliquādo angelus nominatur, vt dictū fuit Exo. iii. ca. ita dūtaxat, qa p missiones missiones Dei de bono futuro intelligenda sunt sibi condit. one, si homines. ſ. fideliter seruiant Deo.

c Vt non feriretis fœdus &c. ut habetur Num. xxxiii. & Deut. vij. *Num. 33. f & Deu. 7. a*

d Et noluistis audire vocem meam. vt patet ex dictis ca. præce.

e Vt habeatis hostes &c. Ly, vt, nō tenetur hic causaliter, sed ec. secutiue tantum, quia ex hoc, q̄ filij Israel transgressi sunt præceptum domini, consecutum est illud malum super eos.

g Immolaueruntq; &c. Ex hoc ēt apparet, q̄ fuit vere angelus domini ille, q̄ apparuit ibi, quia ex quo fuit fixum tabernaculū domini in Silo, non erat licitū filijs Israel offerre hostias alibi, ut dictū fuit Ios. xxij: nisi ex spāli reuelōne diuina, vel apparitione angelica. sicut Manue obtuit sacrificium, quādo angelus sibi apparuit, ut habetur infra ca. xiij. *Diuino*

h Dimisit. Hic cosequēter ponitur materia hui⁹ libri breuis ꝺlibatio, vbi primo ponit fœderis ppłi ad Deū p Iosue renouatio. Secō renouati transgressio, ibi: Et surrexerunt. Tertio transgressionis punitio, ibi: Ira

¶tusque dominus.

MORALITER.

a Ascenditq. angelus &c. Per istum angelum, qui de peccatis cōmissis arguit populum, significatur bonus prælatus, vel prædicator arguens efficaciter peccata populi, & eum deducēs vsque ad lachrymas veræ contritionis. Ideo subditur, *Moraliter*

f Cumq; Io. &c. Et quia non sufficiunt lachrymæ contritionis de communi cursu, nisi sequantur opa satisfactionis, ideo subditur.

g Immolauerūtq; ibi ho. &c. Vnde dicit apł's. Obsecro vos p miam Dei, vt exhibeatis corpa vīa hostiā viuētē, sctām, Deo placētē &c. *Roma. 12. c*

Suscitauitque dominus

A honores seculi, & terrenā gloriā quasi æternā q̄rūt. Sunt ergo isti in diebus lucis eius, q̄ extinguit, q̄cunq; n. agūt vel cupiunt, extinguent. Hoc lumine Marcion illuminatus, Deū legis iustum, sed non bonū dicit. Sūt ergo dies Iesu, de qb. dicit: Seruiuit ppls Dño oībus diebus Iesu. Qui. n. habet in se dies Iesu, seruit Dño, Non. n. potest seruire Zabulo, aut auaritiæ. Nec pōt fieri, vt qui illuminatur lumine veritatis, seruiat mendatio. Oremus ergo vt Christus, qui est lux vera semp faciat in nobis dies bonos, ne vnq̄ Zabulo illuminātē, habeamus dies malos. de qb dr: Redimētes tps, qm dies mali sūt. Etiā sīt seculū malum sm Apłm. *Seruierūtque.* Seruiuitq; ppls Domino oīb. diebus Iesu. Non. n. dixit vnum dic fuisse Iesu, qa multi sunt dies eius, vnus dies est iustitia, alius sanctificatio, alius prudētia, alius misericordia, & singula virtutū bona, in qbus Dño seruit. his aūt virtutib. animi Dño placet. In his omnib. diebus Iesu Dño seruies. Nō vult scriptura sctā: vt aliquas virtutes hēas, & alias negligas, sed vt oībus his virtutibus adornatus, & in earū actib. positus Deo seruias. Sīt seniorū dies quis hēt in se, & in dieb. eorū seruit Dño, sm illud: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. In diebus, inqt seniorū eorū, q̄ cognouerūt oīa opa Dñi &c. Ille cognoscit oīa opera Dñi, qui facit ea sicut filij Heli dr nescientes Dām, nō qđ Dominū ignorarēt, cū alios docerēt, sed qa agebāt sicut illi, qui Dominū nesciūt. Sīt hic dr: Qui cognouerūt oē opus Dñi, nō solū, inqt, cognouerūt opus Dñi, sed addidit, oē, id est, qui cognouerūt, & opus iustitię, & sanctificationis, & patiētiæ, & mansuetudinis. & similiū. Quicqd ex manda tis Dei venit, opus Dñi dicit, ☧ri est opus diaboli, iniustitia, ira, & sīlia. Cognoscunt ergo opus Dñi, qui faciunt opus eius, vñ: Qui custodit mādatum nesciet verbum malum. i. cauebit. De Christo quoq; dictū est: qa nō nouit pctm. i nō fecit opus peccati. Cognoscit ergo opa Domini, qui facit: ignorat, qui non facit. Cognouerūt, inquit, opera Domini magna, quę fecit in Israel, quasi sint aliqua opera domini parua. Ego arbitror, q̄ oē opus Domini magnum est. sed pro capacitate eorum a quibus operatur, si sibi inuicem comparētur, magna opera Domini dūr, vel parua. Verbi causa. Eduxit filios Israel de Aegypto in manu forti, Aegypto prodigiis cælestibus verberata. Viam fecit in mari, manna in deserto dedit, de cęlo locutus est Moysi, & dedit legem in tabulis lapideis. Nōne hæc magna sunt opera D ei? Sed si illud his compares, q̄ ita dilexit Deus mundum, vt filium vnigenitum daret pro eo, inuenies illa parua esse.

a Et seniorum..Adam Seniores, qui cū Iesu vel post Iesum fuerunt, apostoli sunt, qui scripturis, & præceptis suis illuminant corda nostra, & faciunt in nobis quosdam dies ex vera luce, q̄ participati sunt venientes in hunc mundum. Qui ergo præceptis eorum illuminatur, seruire Deo dicitur in diebus seniorum, qui fuerunt post Iesum. Sicut aūt Christus erit lux vera, quæ illum nat oēm hominem venientem in hunc mundū, ita ipsi erant lux mundi, secundum illud: Vos estis lux mūdi, Illuminat ergo nobis dies in quibus Domino seruiamus. Solius Dei nosse est, post Iesum inter seniores, qui longiorē diē fecerit i. qui maiorem ex se lucem emiserit: vtrum Paulus, an Petrus, Bartholomæus, an Iohannes? sed tū longiorum dierū dr sancti. Ecōtra qñ scandalis mundus replebitur, qñ crescente iniquitate refrigescet charitas multorum, tūc non dr dies futuri longi, sed abbreuiati, secundū illud: Nisi abbreuiati fuerint dies illi, nō fiet salua omnis caro. Mali ergo dies breuiari dr, longæui autem, & multi spatij dies boni in quibus Domino seruimus. Propter electos aūt breuiantur dies mali, dies iniquitatis, & scandali, vt arbitror, cū semel electis dies mali cœperint breuiari, semper breuiantur, & minuuntur vsque in nihilum, & ad vltimum pereunt. E quibus vno puto erat, qui dicebat Pereat dies in quo natus sum. Dies verò seniorum sanctorum longæui sunt, & prolixi.

b Mortuus est In Paulo viuit Iesus, & in oībus, qui dicere possunt: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus. & mihi mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. In illis moritur, qui sæpe pœnitendo, & iterum delinquendo quasi insultāt mortī Iesu. vnde: Rursus crucifigentes sibimetipsis filiū D i &c. Non solum ergo in peccantibus moritur, sed etiam crucifigitur, & illuditur. Si etiā de auaritia cogitas, vel de stupro, si furore agitaris, vel quibuslibet vitiis, nō viuit in te Christus. Mortī ergo Christus peccantibus, quia nihil in eis iusti tia, nihil patientia, nihil veritas, & omnia illa, quæ Christus est, operātur. A sanctis verò quæcunque opera fiunt, Christus est, qui ea operāt. vnde: Omnia possum in eo, qui me confortat Christus, vnde: Qui me confessus fuerit coram hominibus, & ego ꝓfitebor eum corā patre meo, qui in cœlis est. Qui autem negauerit coram hoībus, & ego negabo eum corā patre meo. Confitentes in semetipso dixit confiteri, quia in eis viuit, & operatur Christus. sed non similiter ait de his, qui negāt. Qui. n. negat extra ipsum est. Qui cōfitetur in ipso est. Dicitur ergo, quia mortus est Iesus, & resurrexit generatio altera, quæ nesciebat Iesum &c. *Philip. 4. d* *Ibi. 22. b*

c Et seruierunt..Ada. Seruierūntq; Baalim, & derelinquerunt Dūm Deum patrum suorum. Hæc quidē fecerunt antiqui: Sed quia propter nos hæc scripta sunt, videamus ne maiori ex parte nobis hæc, quam de illis dicta videantur. Audi Apostolum: In Helia quid dicit scriptura? quomodo interpellat Deum aduersus Israel: Dñe, prophetas tuos occiderunt, altaria tua demoliti sunt, & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. Sed quid dicit illi diuinum rēsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal. Sic ergo & in hoc tpe reliquiæ sm electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Vides ergo, quia illi qui curuauerunt genua ante Baalim, & qui non curuauerunt, in religis credentium, & in multitudine nō credentium interpretātur. Qui. n. in tempore saluatoris increduli fuerunt, genua curuauerunt Baalim, sed non hi, qui crediderunt, & opera fidei impleuerant. Nusquàm. n. legitur, quod in rempore saluatoris aliquis flexerit genua simulachris. Sed de illius hoc dicitur, qui peccatis compediti tenētur. vnde constat, quia cū peccamus genua nostra Baalim curuamus, qui ad hoc vocati sumus, vt flectamus genua in nomine Iesu, & ad patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur. Nihil aūt prodest si genua corporis in oratione flectamus Deo, & genera cordis Zabulo. Si. n. non stetero firmus contra astutias eius, flexi genua mea Zabulo, & si non constanter stetero contra iram, flexi genua me iræ, similiter de omnibus vitiis sentiendum est. Sic fecerunt illi, qui coluerunt Baalim, & derelinquerunt Deum patrem suorum. Vnusquisque quod præ cæteris colit, miratur, & diligit, hoc ei Deus est, hoc est, quod ante omnia, & super omnia poscit Deus ab homine. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. præoccupare *Ephe. 3. e* *Deute. 6. a*

quodammodo

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *tusq; Dominus. Quartò punitionis subleuatio, ibi: Suscitauitq;: Dominus. Circa primum dicitur sic: Dimisit ergo. Hoc factum fuit ante mortē eius, sed hic recolitur propter fœdus, quod renouauit Iosue inter Deum, & populum, vt dictum fuit Iosue vlt. quo facto dimisit vnum quemque ire ad locum suum, vt ibidem dicitur, & hic recolitur, vt appareat, quod tempore Iosue, & seniorum, qui viderant mirabilia Dei, fœdus illud fuit obseruatum, vt consequenter dicitur in litera. & patet vsque ibi.*

a Et sepelierunt. *In Hebræo habetur sic* בתמנת חרס *ve thimnath herem, id est in thimnath solis, quia sicut dicunt Hebræi, super sepulchrum Iosue fuit posita similitudo solis in memoriā illius facti mirabilis, quod fecit solem stare, vt omnes transeuntes legerent mortem tanti hominis, pro quo Dominus talia fecisset, & ideo ciuitas illa sic vocata est, quæ prius Thanathsare vocabatur.* *Iosue 20. a*

b Et surrexerunt alij, qui non nouerant Dominum, & opera quæ fecerat cum &c. *Hic ponitur fœderis renouati transgressio per idolatriam. Et patet litera:*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E quodammodo erga se cupiens totos humanæ mētis affectus, & sciens quod quis toto corde dilexerit, & tota alia, & totis viribus, hoc esse Deum illi. Quod ergo quisq; super oia diligit, hoc illi Deus est. Apud plurimos præponderat amor auri, & auaritię, & dr illis: Non potestis Deo seruire, & mammonæ .i. auaritię. In alijs amor voluptatis, vel glorię secularis, vel humanæ dignitatis. pauci sunt, in qbus præponderet amor Dei. Hinc totius Gentilitatis error cœpit exordiū, dū ea, quæ multum diligūt homines, Deos esse volunt, & humanis vitijs, & cupiditatibus diuinū nomē aūscribūt. Pecuniæ enim cupidi, & auaritię amore flagrātes, Mammonam qdē apud Syros Deum cupiditatis dīt: libidinis, & voluptatis amatores. Venerē Deā sibi hui⁹ vitij quo agitanē, adscribūt. Similiter in cæteris vitijs, ipsum quo vrgētur affectū, Deum sibi fecerunt. vnde Apostolus: Auaritia quę est idolorū seruitus. Cum ergo aliqua vitia toto corde, toto anima, & totis virib. diligim⁹, idola adoramus. *Aug.* Et seruierunt Baal & Astartibus. Dr Baal esse nomen Iouis apud illas gentes, Astarte verò Iunonis. Punici .n. Baal Dūm dicere videntur, & Baalsamen Dominum cæli. Iunonem autem sine dubio Astarten vocant. Et quia hę linguæ parum differunt, dicit hic scriptura, qđ seruierunt Baal, & Astartibus, Ioui scilicet, & Iunonibus. Nec singulariter dixit Astarti, sed ad simulacrorū multitudinē intellectū retulit. Varietatis causa tñ æstimo Iouem singulariter, Iunonem pluraliter memorari voluisse.

Matth. 6. c

Gentilitatis origo

Col. 3. c

In qq. ueteris q. 16. li. 7. som. 4.

E *a Iratusq; Dominus. cō. Orig.* secūdum: LXX. Et vēdidit eos in manu inimicorū suorum in circuitu. *Augu.* Sed & in psalmo dr: Vendidisti populū tuū sine pretio. Et in propheta: Gratis vēditi estis &c. Quare ergo vēditi, si gratis, & nō potius donati? An forte scriptura locutio est, vt dicat venditus cuia donatus? Hic sensus optimus est ibi: gratis venditi estis. Et: Vendidisti populum tuū sine pretio. quia illi, quibus tradidisti populū, impij fuerūt nō Deū colendo: tradi sibi populum meruerūt, vt ipse cultus tanquam pretiū videretur. Qd verò dictū est, neq; cū argento redimemini, non ait, neq; cū pretio: sed neq; cū argēto, vt pretium redēptionis intelligatur sanguis agni immaculati. In argēto enim, ppheta qēm pecuniam significauit qa pretio sanguis Christi, non pūio pecuniario fuerāt redimendi. *Iratusque; Dominus. Orige.*

Orige. Hom. 2. in Iudic. quæ incd.

a roth. Iratusq; Dominus contra Israel tradidit eos in manus diripientium, *b* Qui ceperunt eos, & vēdiderunt hostibus, qui habitabant p gyrum, nec potuerunt resistere aduersarijs suis, sed quocunq; pergere voluissent manus Domini super eos erat, sicut locutus est, & iurauit eis, & vehementer afflicti sunt. Suscitauitq; Dominus iudices, qui liberarent eos de vastantiū manibus, sed nec eos audire voluerunt, fornicantes cum dijs alienis, & adorantes eos. Citò deseruerunt uiā, per quam ingressi fuerant patres eorum, & audientes mandata Domini, omnia fecere contraria. Cumque Dominus iudices suscitaret, † in diebus eorum flectebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cęde vastatium. Postquam autem mortuus esset Iudex, reuertebantur, & multo faciebant peiora, quàm fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, seruientes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt adinuentiones suas, & viā durissimam, per quam ambulare consueuerant. Iratusque est furor Domini in Israel, & ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & uocem meam audire contempsit, &

a ¶ Aug. Patet causa, quare Iesus, non deleuerit omnes gentes illas, vt essent scilicet, in quibus illi probarentur, potuerant autē prodesse si tentati in eis non inuenirentur reprobi, & tales inuenirentur, & quales Dominus esse præcepit. auferētur enim gentes si ita viuerent nec bella eis necessaria essent.

ego non delebo gentes, quas dimisit Iosue, & mortuus est, vt in ipsis † experiar Israel, vtrum custōdiant uiam Domini, & ambulent in ea, sicut cu-

a ¶ Augu. qui fuerunt scilicet cum Iesu, cum viueret, illis enim mortuis, iterum generatio altera, quæ cæpit offendere Dominum, pro quibus probandis non sunt deletę gentes.

stodierunt patres eorum, aut non. Di

¶ Quasi non videatur Iesus humano consilio gētes illas reliq; fle-

misit ergo Dominus omnes nationes has, & citò subuertere noluit, nec tradidit in manus Iosue.

Orige. Cū quis Deo seruit, nō traditur in manus diripientium, sed cū Deum derelinquit, & seruit passionibus suis, traditur passionibus ignominiæ & in reprobum sensum, vt faciat quæ non cōueniunt, quia repletus est omni iniquitate, nequitia, fornicatione & huiusmodi. Si .n. peccamus Domino, & voluptates nostras & desideria velut Deū colimus, tradimur in manu diaboli apostolica autoritate. Vñ ipse ait: Tradidi hmōi sathanę in interitū carnis, vt spūs saluus fiat. Nō solū ergo p angelos tradit Deus delinquē tes in manus

C

Rom. 1. c

1. Cor. 5. c

d

e

NIC. DE LYRA.

¶ Iratusque Dominus. *Hic consequenter ponitur transgressionis punitio, cum dicitur*

b Tradidit eos. *quia bona filiorum Israel rapuerunt sibi, & corpora eorum vendiderunt hostibus extraneis: Cuius causa subditur cum dicitur,*

c Manus Domini. *s. ad flagellandum, sicut ante transgressionem fuerat super eos ad ad iuuandum.*

d Suscitauitque Dominus. *Hic consequenter ponitur punitionis subleuatio, quia filii Israel in afflictione positi recurrebant ad Dominum: quia vexatio dat intellectum. & tunc Deus per iudices, quos suscitabat, præbebat eis remedium, sed postea reuertebantur ad vomitum, & ideo reiterabatur diuina punitio, & iterum subleuatio modo prædicto, sicut patebit in sequentibus huius libri, cuius materia hic breuiter præliabatur, & patet litera vsque ibi:*

e Et ego. *Experientia autem fit, vt cognoscatur aliquid ignotum: & ideo non experitur Deus aliquid, ad hoc, quod aliqd fiat sibi notum, cum nihil lateat ipsum, sed dicitur experiri aliquid, vt per hoc aliqua fiant nota aliis, quæ erant eis ignota, & hoc modo Deus experiebatur filios Israel in gentibus prædictis, quia quamdiu seruiebant Domino prævalebant eis, quando autem derelinquebant Dominum, eis subiciebantur: & per hoc obedientia, & inobedientia filiorum Israel ad Deum hominibus erant notæ.*

† erat dns cū iudice, & seruabat eos ē manu inimicorum eorum oībus dieb. iudi-

Isa 78. f cis, miserebatur cūdns gemitum eorum, quos edebāt ſangustia, quā patiebantur ab oppressoribus, & coarctatoribus

Experientia Dei

H

† tentem

MORALITER.

✻ *d Suscitauitq; Dominus.* Per istos iudices figurati fuerunt ecclesiæ sancti pōtifices, & doctores: quorum præcibus & meritis, & laboribus de manibus demonum frequenter liberatus fuit populus Christianus, & aliquādo a corporalibus inimicis: sicut per merita B. Basilij liberatus fuit à persecutione Iuliani apostatæ, & per merita Beati Sylvestri a persecutione Constantini, & aliorum, qui tunc ecclesiam persequebantur, & consimilia facta sunt frequenter præcibus, & meritis aliorum sanctorum.

NICOLAVS DE LYRA.

CAP. III.

Diuisio

a

HÆ sunt gētes. *Postquam præmissa est huius libri præfatio, hic consequenter describitur historię narratio. & primò hi storia texitur. secundò triplex casus inducitur. xvii. c. Prima autem diuiditur in septē partes. secundum septem tribulationes, quas passi sunt filij Israel pro peccatis suis: & à quibus pœnitentia ducti liberati sunt per septem iudices sibi succedentes. Duæ primæ tanguntur in hoc c. tertia. c. iij. quarta. c. vi. quinta. c. ix. sexta c. x. septima. c. xiij. Præcisas aūt ca. diuiduntur in duas partes, sed m duas tribulationes, quæ in eo tanguntur. sed a ibi: Addiderunt aūt. Circa primum ponitur ad prædicta continuatio: secundò describitur prima tribulatio. ibi: Itaque filijs Israel. In fine præcedentis cap. habetur, quod Deus dimisit gentes inter filios Israel, vt experiretur eorum obedientiam & inobedientiam, & ideo in principio huius cap. per modum continuationis ad prædicta ostenditur, quæ fuerunt illæ gentes, cum dicitur:*

CAP. III.

AE sunt gentes, quas *a* Dominus dereliquit *b*

¶ Aug. Erat ergo ista causa in eorum tentationem, vt bella discerent, id est vt tanta pietate, & obedientia legis Dei bellarent, quanta partes eorum, qui Deo etiam bellando placuerunt, non quia optabile sit bellum, sed quia pietas laudabilis etiam in bello.

ut † erudiret in eis Israelem, oēs qui non nouerant bella Chananæorum, & postea † discerent filij eorū certare cum hostibus, † & habere consuetu-

a Hæ sunt. *scilicet quæ postea nominātur,*

b Quas Dominus. *s. quātū ad artē pugnādi, ne fierēt ignari ex diffuetudine armorū. Ista .n. fuit una cā inter alias, quare dimissæ sūt*

† tentarit per eas

¶ *istæ gentes*

MORALITER.

✻ *a Hæ sunt gētes, quas Dns dereliquit, ut erudiret in eis.* Cin exercitio prœliandi. *Moral.* Per quas spiritualiter intelliguntur ea, quæ nos impugnant de peccatis, & resistendo uiriliter in spiritualibus prælijs erudimur.

✻ *Quinque*

A tes in manus inimicorū, sed ēt p plātos ecclię, q ptātē hūt

1. Cor. 5. c *Traditio peccatoris sathanæ duplex*

soluēdi, & ligādi. Tradunt aūt in interitū carnis, cū p delictis a Xpi corpe segant. Traduntur ât dupl r. cū delictū. s. manifestū sit ecclię, & p sacerdotes qs de ecclia pellit, vt notatus ab hominib. erubescat. & quorto eueniat quod segt. Vt spūs saluus fiat in die dñi, vel cū pcām nō sit manifestū hominib. Deus ât, q videt ī occulto, videns eius mētē vitijs, & passionib. seruię tē, & in corde eius non seculi, sed auaritiā, aut libidinē aut hmōi, talē ipse tradit sathanæ. Auertit eiñ se, & refugit a cogitationib. suis malis, & desideriis idignis: & relinquit domum cordis eius uacuā. Tunc immundus spiritus, q exierat ab

Matt. 12. d

hoīe, inueniens domum suam, vacantē, & emūdatā, assumit alios septē spūs nequores se, & ingressi habitāt ibi, & fiūt nouissima hominis illi⁹ peiora prioribus. Sic intelligēdū est Deū tradere, quos tradit, nō qa ipse tradat aliquē, sed idignos derelinquit, nec habitat in eis. Aia aūt tradita dr ex eo, qđ Deo vacua inuenit, & à spū neq; inuadit. Vigilemus ergo, & nos a vitijs purgemus, vt Deum intra nos teneamus, ne diabolo tradamus.

†23. q. 5. Remittuntur per scię tes

GLOS. ORD. CAP. III.

Exod. 23. d

In qq. veteris q. 17. in fine. lib. 7. som. 4.

IN medio. *Aug.* In Exo. dicit Deus de his gentib. Nō eijciamus illos in anno vno, ne fiat terra deserta, & multiplicentur in te bestiæ ferę. Paulatim eijciam illos, donec multiplicemini, & crescatis, & hæreditetis terrā. Poterat hanc promissionem suam dominus seruare erga obedientes, vt exterminatio gentium illarum crescentib. Israeliticis partib. fieret, cū eorū multitudo terras, unde aduersarij exterminarentur, desertas esse non sineret. Qđ autem ait: Ne multiplicent in te bestiæ ferę, mirū si nō bestiales cupiditates, et libidines intelligi voluit, quæ solent de repentino

B

successu terrenæ felicitatis existere. Non enim Deus homines exterminare poterat, & bestias non poterat.

b Tradidit. Adam. Et tradidit eos Dominus in manus Chusan rasathaim regis Mesopothamiæ. Interpretatur Chusan rasathaim humiliatio eorum. Traditi sunt ergo eis, vt humiliaret eos, & qa in excelsis montium impie agebant ꝺ altisſimum, ab ipso in humilitatem traditi sunt. Nec solū olim diuina prouidentia eos, q impie exaltabantur tradidit humiliādos, vt salubri medicina ꝺria ꝺrijs curarentē, sed & nūc idē agit in ecclesia sua. Est & nūc Chusan rasathaim rex Mesopotamiæ, cui humiliandæ, & affligendę tradunt aię, q Christiana humilitate ꝺtē pta se in superbiā extulerūt, q in ꝺspectu Dei ualde est odiosa. Initiū .n. discedēdi a Deo superbia. Deus autē superbis resistit, & humilib. dat gratiam. Si quis ergo Christi humilitate despecta (q pp nos cū Deus esset hō, factus est hūiliat⁹ vsq; ad mortē) extollit, & vsq. ad ptātes & digni tates seculi, psilit, & artes, q b. assequat, et si ꝺ fidē, & religionē sint, nō refugit, eue nit vt malum faciat in conspectu domini, & cū sūmas adeptus fuerit ifulas ptātū, & ad ipsa supbiæ fastigia sūma ꝺscēderit, inde deiectus tradit Chusan rasathaim. vni. ſaereorum principum, sicut alibi Pharaoni, & alibi Chirā, vt hūiliet eū, q nimis fuerat exaltat⁹: & affligat donec respiscat, & q̄rat dām, q cum esset in superbia ignorabat eum. Potest quisq; etiam paruus, vel minimus, etiā si nulla dignitate vsus supbie vitio laborare, & nihil tā fędū, tā execrabile, q̄ paup superb. & dites mēdax. Penetrat aliqū morb. supbiæ ipsum sacerdotalem, & Leuiticū ordinē. & in nobis, q ad exēpiū hūilitatis positi sumus. & ī circulo altaris velut specula, q̄d intuētib. arrogātię viciū fetet, & de altari dñi, qđ dēt in censi suauitate flagrare, odor teterrimus supbię renitet. Vide benignū dām miam cum seueritate miscentē, & pēnę modū iusta & clemēti deliberōne pēsantē, nō in ppetuū tradidit delinquentes,

Orige. Hom. 3. in Iudi. in prin.

†De pę. di. 3. c. vide

Eccle. 10. b Iacob. 4. b

Phil. 2. a

† roborata est manus eius super eum Heb.

Eccl. 25. a

linquentes, sed q̄to, ingr, tpe seruierūt Balaim, tāto seruiunt Chusan rasathaim. i. octo annis. Discę hęc, q erras le te cognoscis, & quanto tpe peccasti, tāto humilia teipsum Deo in ꝺfessione pnīæ, nō expectes vt humiliet Chusan rasathaim, & inuito necessias extorqueat pnīam. Pręueni tortoris manus, qa si te ipse correxeris. pius est dns, q vindictā tēperat ei, q illā pēnitēdo pūenit. Nō tādū ât, qa dū seruirēt Chusā rasathaī, & nō clamarēt ad dñm, nemo suscitat⁹ est, q saluare eos posset. Cū ergo clamauerūt, suscitauit eis saluatorē Othoniel. qui interpretat tempus mihi Dei, p quē ille pp̄s de seruitute ereptus est, & pax populo reddita, quam superba & diuersa plebis facinora fugauerāt. Vī autem mihi Othoniel vnus esse de militia celesti, & archangelicis turmis, q ad auxiliū eorum mittuntur, qui hæreditatem capiūt salutis. Sunt .n. angeli salutares, q p Othoniel, vel Aioth delignantur.

c Fuitq; Heoſp. & c. Magna la⁹ ē primi iudi † tent are

cis, quòd spi-

a Aug. Satrapię dicuntur quasi parua regna, quibus satrapę præeruntquod nomen in illis partibus cuiusdam honoris est, vel fuit.

dinem præliandi: quinq; satrā- *a*

pas Philisthinorum, omnemque Chananæum, & Sidonium *b c*

atque Heuæum, qui habitabant *d*

in monte Libano de monte Baal Hermon usque ad introitum Emath. Dimisitque eos, vt in ipsis

¶ Aug. Non vt fieret Deus omnium cognitor: etiam futurorum, sed vt ipsi scirent. Ex confessione sua vel gloriarentur, vel conuincerentur.

†experiretur Israelem, vtrum audirent mandata Domini, quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non. † Ita- *e*

que filij Israel habitauerunt in *a*

medio Chananæi, & Hethæi, & Pherezæi, & Heuęi, & Iebusæi, & duxerunt vxores filias eorum *f*

ipsisque filias suas filijs eorum tradiderunt, & seruierunt dijs *g*

eorum. † Feceruntque malum in conspectu Domini, & obliti sunt Dei sui seruientes Baalim

& Astaroth. Irātusque cōtra Isra *h*

¶ Iusto iudicio.

el Dominus, † tradidit eos in *b*

manus Chusan rasathaim regis Mesopotamiæ, seruieruntque

a ¶ Quantum scilicet seruierunt Baalim, debet enim affectio pœnitentię esse secundum quantitatem culpæ.

b ¶ Clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos, & eduxit eos de tenebris &c. ¶ Nisi clamassent non suscitaretur eis saluator. ¶ In tribulatione positi.

ei octo annis. † Et clamauerunt *k*

ad Dominum, qui suscitauit eis *l*

a ¶ Aug. Nota, quod hominem saluatorem dicit, per quem Deus saluat. ¶ Histerologię species scilicet hyperbaton.

saluatorem, & liberauit eos, O-

a Aliquem. s. archangelorum missum in auxiliū eorum, qui hæreditatem capiunt salutis. ¶ LXX. Othoniel, quod est tempus mihi Dei. b ¶ Cuius familiæ cuius nobilitatis fit offiendituri.

thoniel videlicet filium Cenez *b*

a ¶ Viri scilicet mirabilis, qui socius Iosue fuit.

c fratrem Caleb minorem, fuitq; *a*

in eo spūs Domini, & iudicauit

Israel. Egressusq; est ad pugnam, & tradidit Dominus in manus eius Chusan rasathaim regem

Syriæ, & † oppressit eum. Quie- *m*

¶ Magna largitas diuinæ clementię, octo annis seruierunt pro multorum delictis. xl. quieuerunt pro unius iustitia. ¶ Aug. Quantum temporis scilicet primordia imperij Romani sub Numa Pompilio, tantumdem re pacata habuerunt.

uitque terra quadraginta annis

NIC. DE LYRA.

¶ *iste gentes, ut dictum fuit Iosue. xiij.*

a Quinq; sa. *i. regulos, vel principes secūdum numerum quinq; ciuitatum principalium, sci. Azoti, Ged, Gaza, Ascalon, Acharon. Et dicuntur satrapæ, quasi satis parati, uel satis sapientes. Cætera patent ex dictis.*

e Itaq; filij. *Hic consequenter describitur tribulatio prima, quæ fuit per regem Syrię. Circa quam primo describitur culpa filiorum Israel, cum dicitur:*

Diuisio Deut. 7. a †*supr. 2. b. & infra 4. a & 6. 2. & 19. h. 23. q. 5. cap. remittitur. ver. p ficta*

f Et du. *quod erat eis inhibitum: Deu. vii.*

g Et seruī. *quia uiri etiam sapientes aliquando trahuntur ad idololatriam per mulieres, vt dicitur de Salomone. Secundo subditur pœna in flictā, cum dicitur*

h Iratusq; contra Isr⁹. *Mesopotamia est ciuitas Syriæ. et tūc erat metropolis huius regni, et dicitur Mesopotamia a meſon, quod est medium, & Potamos qđ est fluuius, qa erat ī medio duorū fluminū. ista tamē interpretatio est s. dm idioma Græcū. In Hebr. n. hēbtur ארם נהרים Aram nabaraim. i. Syriam duorum fluminum.*

† vendidit

k Et cla. *vexati & nimis afflicti. Tertio subditur subleuantis misericordia cum dicitur:*

l Qui su. eis. *& patet litera vsque ibi:*

m Quieuitque ter. *In istis tamē quadraginta annis includūtur octo anni afflictionis p̄dictæ, aliter non haberetur certus numerus annorum fundationis templi per Salomonem, prout describitur. iij. Regum: quia tempus ibi de-*

3. Reg. 6. a

¶ *terminatum*

MORALITER.

✻ *a Quinque s.* Per quos ītelligūtur quinque sensus exteriores nos ad uitia impellētes. Thren. 3. Oculus meus deprædatus est animam meam, & sicut est dę uisu, ita est de aliis sensib. propter qo bd dicitur Iere. ix. In gressa est mors per fenestras meas.

Moraliter Threno. 3. f

Hierc. 9. f

b Omnemque Chananæum. qui interpretatur commutatus, propter quod signat mundum in continua mutatione positum, cuius concupiscentia nos impugnat.

c Et Sidoni. qui interpretatur uenator, ideo signat carnis insultum, quę continui sibi de lectabilia uenatur. Circumspicit montes pa scuæ suæ, & uirentia quæque perquirit.

Iob. 39. a

d Atque Heuæum, qui habitabant in monte. qui interpretatur ferus, uel pessimus: iō signat diabolum, de quo dicitur. Aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens, quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Per talem enim resistentiam acquirunt fideles gloriæ coronam. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit.

1. Pet. 5. b

2. Tim. 2. c

i Tradidit eos in manus Chusan rasathaim regis Mesopotamiæ. qui interpretatur nigredo tenebrosa: propter quod significat infernum, qui tenebat inclusos patres antiquos.

k Et clamauerunt dominum, qui cum magno desiderio quærentes liberari.

l Qui suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos Othoniel, &c.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E cis,q̄ spiritus domini factus est sup eū:& p̄ spūm Dei iudicauit ppm,qđ de alio dictū nō valde memini. Sunt hodie ecclesiarū iudices,qb.datū est ēt iudiciū aīarum, sed nescio si quis dignus sit spū Dei repleri. *Fuit q; in.Adam.* Postq̄ cessauerūt ad dñm. Quis in nobis tam ualidū,tam iustū clamorē emittit ad dñm,ut mereaī ppls accipe iudicem,quē repleat spūs Dei,ut possit rectum tenere iudiciū? Vnde liber iste Iudicū dicitur,qui,iudicauerunt ppm Israel,uiros s.mirabiles,sicut Iosue fuit. Sicut & liber Regū, in quo dicitur quomodo q̄sque regū regnauerit,& quid egerit etiam,malū,ut ecclesiæ. s.principes,vel iudices bona eorū imitentur,mala caueant.

Orig. Homi. 3. Iudic. ante med.

Vbi supra post med.

a *Seruierunt.Adam.* Post decem & octo annos iterū clamauerūt filij Israel ad dñm,& suscitauit eis saluatorē Aod filium Gera,filij Iemini, virū ambidextrum. Qui suscitatur ad saluandū Israel nihil habet in se sinistrū,sed utram que manū dexteram, dignus populi princeps,dignus ecclesiæ iudex, q̄ nihil agit sinistrum,cuius nescit sinistra, qđ faciat dextera In utraq; parte dexter est in fide,in actib.nihil habet de illis, qui locant a sinistris, quib.dicetur: Discedite a me operarij iniquitatis, nescio uos:ite in ignē ēternū &c. *Adam.* Etiā mensuras pœnæ indicat diuina scriptura sup.octo annis:hic decē, & octo dicit. Certū est autē, qa ſm modum peccati, & conuersionis morā, ēt castigationis tēpora terminantur; transierunt.n.& isti decē. & octo anni seruitutis,& non dicit, quia clamauerunt ad dominū,uel conuersi sunt a malitia sua:sed post.

Moraliter

Luc.13.f

Vbi supra post med.

Supra eod.

Vbi supra paulo post.

b *Saluatorem.Ada.* Saluatores, uel iudices q̄ ad liberādos filios Israel suscitātur, principes celestis militiæ significāt, quos emittit Deus ad subsidiū eorū, q̄ ad se toto corde clamauerūt,& diuinā clemētiā erga se conuersione pœnitentiæ flexerunt. Scriptū est.n.qa cū multo tpe seruissēt Pharaoni pēs nri clamauerūt ad dñm, ita ut ipse diceret: Clamor filiorū Israel ascēdit ad me, & misso Moyse usibiliter eduxit eos. Angelus quoq; exterminator missus est,q̄ oīa priogenita Aegypti vastaret: Israelitarum uero neminē tangeret. & sic patet uirtutē cælestem fuisse, q̄ uastatis Aegyptijs filios Israel de seruitute eduxit. Sub rege ēt Assyriorū Sēnacherib.angelus dñi mittit,q̄ prostratis vna nocte.clxxx.millib.hostiū, & urbem ab obsidione,& populū ab interitu liberauit. Sic ergo q̄do peccam⁹, vel pro peccatis in captiuitatem tradimur, clamemus ad dominum non ore, sed mente,ut dolor cordis fontem lachrymarum producat ex oculis. Sicut ille qui ait: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Si ita conuertimur a malis,ut ultra non cōtingamus ea,mittet nobis Dominus uirtutem suam cælestem, per quā liberemur a seruitute Zabolica, quæ omnia pro nobis agat, dextera,& prospera,quæ faciat nos relinquere uiam sinistrā, quę ducit in perditionem,& reuocet nos ad uiam dexteram, quæ dicit: Ego sum uia ueritas,& uita.

Exod.2.d

4.Reg.19.g Esai.37.g

Psal.6.e

Ioham.14.d

Moral.

c *Qui vtraq;.* Secundum spiritualem intelligentiam omnes sancti ambidextri dicuntur,diabolus,& principes eius ambisinistri:totum enim,quod agunt,sinistrum est,& peruersum, & æterno igni cum his qui a sinistris sunt deputatum.

Ingressus.

NIC. DE LYRA.

¶ *terminatum computatur per tempora iudicum,& regum, qui fuerunt usq; ad tempus illud:prout declarabitur domino concedente,quando uenimus ad locum illum.*

Diuisio

a Addiderunt. *Hic p̄mitur secunda tribulatio, quæ fuit per regem Moab,qui x primo describitur:& secundo: de tertio iudice additur, ibi: Post hunc &c. Circa primum primo describitur filiorum Israel culpa, cum dicitur:* Addiderunt autem. *Secundo subditur pœna, cum dicitur,*

b Qui confortauit aduersum eos Eglon re. *ad eos debellandum.*

c Et copulauit sibi, *id est fœdere iunxit.*

d Filios, *vt esset potentior contra filios Israel.*

e Atq; possedit. *id est terichon:non quia esset reædificata, sed quia accepit totum territorium illud, unde filij Israel territi reddiderunt ei tributū ideo subditur,*

a ¶Qui scilicet indignus erat populus, qui habebat talem iudicem. Vnde sequitur. Addiderunt autem filij Israel &c. Considera, quia pro eo quod indigni erant habere talem principem,ideo auferetur ab eis

& mortuus est Othoniel filius Cenez. Addiderunt autem filij Israel a facere malum in conspectu Domi

a ¶Videt quia peccata nostra uires hostibus præbent, & reddunt,quando malum facimus in conspectu Domini, & confortantur a Domino aduersarij nostri, In spiritualibus quoque contrarię uirtutes non inualescerent contra nos,nec ipse Zabulus nisi ei uires ex nostris uitijs præberemus,& locum ei introeundi, & dominandi in nobis peccando faceremus. Vnde nolite locum dare.di.

ni, qui confortauit aduersum eos b Eglon regem Moab, quia fecerunt malum in conspectu eius. Et e

a ¶Pessimos inimicos qui cum ipso impugnarent Israel.

copulauit ei filios Ammon, & Amalec abiitque & percussit Israel, atque possedit urbem palmarum. e

a Seruieruntque filij Israel Eglon regi Moab decem & octo annis, & g

Diuisio

Moraliter

Luc.13.f

Vbi supra post med.

Supra eod.

Vbi supra paulo post.

Ioham.14.d

Moral.

Psal.6.e

Exod.2.d

4.Reg.19.g Esai.37.g

Diuisio

Orig. Homi. 3. Iudic. ante med.

Vbi supra post med.

Moraliter

Luc.13.f

Vbi supra paulo post.

Supra eod.

Ioham.14.d

Moral.

Psal.6.e

Exod.2.d

4.Reg.19.g Esai.37.g

Diuisio

b postea clamauerunt ad Dominum. Qui suscitauit eis saluatorem vocabulo Aod, filium Gera, filij Iemini † qui utraque ma- h

a ¶Qui interpretatur laus.

a ¶Nihil sinistrum habens cuius nescieba t sinistra, quid face ret dext era.

nu pro dextera utebatur. Miseruntque filij Israel per illum munera Eglon regi Moab. Qui fecit sibi gladium ancipitem † habentem i m o in medio capulum lōgitudinis palmæ manus, & accinctus est eo sub p

a ¶Adaman. Quicquid gerit Aod ambidexter dextrum est dexter est manibus, & pedibus, in femore enim dextro gladium portat,vt veniat ad regem Moab,& interficiat.

ter sagum in dextro femore: Obtulitq; munera Eglon regi Moab. E-

a ¶Rotatus,vel orbita, hic est sermo philosophiæ, quę summum bonum iudicat uoluptatem.

rat autē Eglon crassus nimis. Cum q̄que obtulisset ei munera, † prosecutus est socios, qui cum eo uenerāt, & reuersus de Galgalis, vbi erant, r

f Seruieruntq; filij Israel Eglon regi. *Tertio suaditur pœnitentia, cum dicitur:*

g Et postea, *nimis afflicti de tyrānide Eglō. Quarto subiungitur Dei misericordia, cum dicitur:*

h Qui susceperis. *Circa quod sciendum, quod iste Aod liberauit populum per hoc, quod interfecit regem prædictum, quando missus fuit ad reddēdum ei tributum. Primo igitur describitur ipsius Aod conditio: secundo eius legatio, ibi: Miseruntq; filij. tertio Eglon interfectio, ibi: Cūq; obtulisset, quarto exercitus Eglon debellatio, ibi: Aod autem. Circa primū condō Aod describitur ex genere, cū dicitur,*

i Filium Gera fi. *Ex hoc habetur, quod erat de tribu Beniamin. secundo describitur quantum ad personam, cum dicitur,*

k Qui utraq; *ita faciliter, & fortiter utebatur sinistra sicut & dextera. Hebræi aūt dicunt sic: Debilis manu dextera, nō q̄ esset impotens in illa parte, sed quia melius, & promptius inuabat se de sinistra. Et tales aliquādo sunt optimi bellatores, quia tanto minus potest præuideri ictus eorum, quanto magis est inconsuetus.*

l Miseruntq;. *Hic consequenter describitur eius legatio cum dicitur.* Miseruntq; filij Israel per. *tanquam per solennem nuntium.*

m Munera. *i. tributum.*

n Qui fecit. *idest scindentem ex utroque latere.*

o Habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo. *Hoc non est in Hebræo, sed illud quod sequitur immediate coniungitur literæ præcedenti sic. Fecit sibi gladium ancipitem longitudinis palmæ manus. In Hebræo habemus: Longitudinis parue, ad hoc quod minus appareret, vnde subditur,*

p Et accinctus. *i. pallium militare, ut dicunt expositores communiter. tamen in Hebræo habetur: In dextro femore, quia melius inuabat se de sinistra, secundum quod dicunt Hebræi. Illi autem, qui melius se iuuant de dextra, cingunt gladium ad partem sinistram. Secundum autem translationem nostram, quæ dicit, quod æqualiter se iuuabat de utraq; manu, dicunt expositores quòd hoc fecit ad hoc, ut minus appareret gladius, uel ut uideretur in armis inexpertus.*

q Cumque obtulisset ei munera, prosecutus est socios qui cum eo uenerant. *Hic consequenter describitur ipsius Eglon interfectio, & modus interfectionis, quia Aod non interfecit eum statim, sed recessit inde facta sua legatione, & hoc est quod dicitur.* Cumque obtulisset ei munera prosecutus est socios qui cum eo uenerant. *ad deferendum munera prædicta.*

r Et reuersus de Galgalis ubi erant. *Vsque ad illum locum redierat cum socijs suis, sed quando vidit idola quæ Eglon posuerat*

¶ *in*

†Hebraice ad uerbū sic legitur, sinistra manus dextera eius,qđ recte uide tur uertisse interpres

H

ut ex 20 capite huius probatur, ubi eadē uerba leguntur. LXX. uirū ambidextrum. Alij uirtute in xta Hebræorum commentaria, qui dextera manu nihil efficiebat sed sinistra, alij qui sinistra utebatur uice dextere. †dimisit populū, q detulerat munus.

MORALITER.

✻ qui interpretatur signum Dei, ideo signat Christum de quo dicitur, Radix Iesse qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur: ipse nanque patres sanctos de inferno liberauit.

Moral.

Esai.11.c

a *Addiderunt autem filij Israel facere malum in.* qui confortauit aduersus eos Eglon, qui interpretatur rota, ideo signat vitium instabilitatis, cui subiacebant filij Israel. Nam habita modica prosperitate eleuabantur in superbiam contra dominum ad idololatriam declinantes,& aduersitate occurrente deijciebantur nimis per tristitiam: ideo Deus suscitauit eis saluatorem vocabulo Aod, de quo subditur, quòd varaque manu vtebatur pro dextera. Moraliter autem talis est qui bene se habet in prosperis & aduersis, quia de prosperis non eleuatur per superbiam, sed magis humiliatur Deo gratias agendo,& indignum se tantis bonis reputādo. Similiter in aduersis non frangitur p impatientiā, sed magis in bono p uirtutem patientię firmatur,& sic Eglon. i. instabilitatis vitium superatur.

✻ *Post hunc*

Moraliter

A ✻ a *Ingressus est. Adaman.* Aod interpretatur laus, arte enim callida,& laudabili usus deceptione interemit Eglon, qui interpretatur rotatus, vel orbita. Oportet tales esse nostri populi iudices, qualis fuit Aod, qui interpretatur laus, vt omnes vobiles motus, & orbitas mali itineris excidant, & perimant

Origē Hom. 4. in Iudic. in princ.

Moraliter

Madianitarum regem, qui interpretatur fluxus vel effusio. Fluxę ergo & dissolutę gēs quis est princeps, vel dux, nisi sermo illius philosophiæ, quæ summum bonū iudicat voluptatem? Quē interficit euāgelicus sermo,& propheticus, qui gladio comparatur, qui in vētre eorum,& in imis præcordijs ambidextri doctoris disputationibus cōcludit, vt veritatis eos assertione concludens, extinguat omnem prauidogmatis, & crassę intelligentiæ sensum, qui se extollit contra spiritualem scientiā Christi, vt hoc faciens, & dimicans in verbo Dei, omnis ecclesiæ iudex fiat laudabilis Aod, cui dicitur à domino: Euge serue bone & fidelis, quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.

† lapidicinas

Matt. 25. c

In qq ex te. q. 1. lib. 7. in. 4.

b Pinguissimo. Augu. Merito quæritur, quomodo fuerit exilis valde rex Eglō, & concluserint adipes vulnus, quādo percussus est. Sed intelligēdū est ea locutione dictū, q̄ solet à cōtrario intelligi, sicut dī lucus, q̄ minime luceat, & abundare, qđ non est, & bñdixit regi. i. maledixit, sicut in libro Regū de Naboth dictum est Nam in ea interpretatione, quæ est non secūdum LXX. sed ex Hebræo est, ita inuenimus: erat autem Eglon crassus nimis.

-pinguissimo

†Nō.n.exierat gladius e ventre eius

Reg.3.21.d

c Tulerunt Augu. Quo pueri regis Eglō clauis aperuerunt, quod Aod clauis non clauserat? Aut fuille clauis clauserat, quo eū secū nō tulerat, vt nec isti clauis aperire possent? Proinde aut alia clauis allata est, aut tale genus clausuræ fuit, qđ

Quæstio vbi infra q. 23.

B sine clauis posset claudi, nec sine clauis aperiri. Nam sunt quædam talia sicut ea, quæ verudata dicuntur.

Origē. Hom. 4. in Iudic. post princ.

d Post hunc. Adam. LXX. Samgar. i. ibi aduena. Oēs enim homines Dei aduenę sunt in hoc mundo: sicut ille, q̄ dicebat: Aduena ego sum in terra apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei. Hunc ergo Samgar spiritussanctus ibi †aduenam dicit. i. hic. quòd enim spiritussancto. qui in cælis est ibi est, nobis hic est. *Post hunc. Aug.* Quærit quo post Aod pugnauerit Samgar pro Israel, & eū saluasse dictus sit. Non enim fuerat captiuatus, vel iugo seruitutis innexus. Sed ita saluauit, nō quia hostis nocuerit, sed ne permitteretur nocere, quem credendum est bello cœpisse tentare, & huius victoria fuisse repulsum.

Psal. 38. e

† incolam

Quæstio vbi supra q. 25.

Origē. ubi sup.

e Qui percussit. Adam. Samgar percussit Allophylos in sexcentis viris in stiua, vel pede aratri. Aliud genus laudis in Samgar video. Iste in aratro pugnat, Aod inquit in gladio: vincit tamen, & hic prosternit Allophylos. Potest ergo fieri, vt ecclesiæ iudex non semper gladium proferat id est vt non semper austeritate verbi & acumine correctionis vtatur: sed imitet agricolā velut aratro sulcans aiæ nīæ terrā: & sepius clementi monitione rescindēs: vt patet eā

Moraliter

susciendis

NIC. DE LYRA.

¶ *in Galgalis: quem locum Hebræi reputabant sanctum, eo quòd ibi primo manserant post transitum Iordanis, & circuncisi fuerant, & pascha celebrauerant, vt habetur Iosue: & quia arca testamenti, & tabernaculum fuerunt ibi quousq; translata fuerit in Silo, vt dictū fuit Iosue. xviij. quod fecerat Eglon in contemptum loci sacri: sicut Antiochus Epiphanes posuit idolū in templo domini, vt*

Ioh 4. decy a

a Aug. Duplicato scilicet tempore, quod fuit memorabile Romanorum sub rege Pompilio.

d ra octogintā annis a præliis. Post o hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit de Philisthiim sexcen p

Exod.2. d

Iudic. 15. a

† tardarēt

† lapidicinas

a ¶Aug. Non mentitur: factum enim verbum appellatur, & secretum factum erat ei ad regem.

†idola, dixit ad regē: Verbum secre a tum habeo ad te o rex. Et ille imperauit silentium. Egressisque omnibus, qui circa eum erant, ingressus est Aod ad eum. Sedebat autem in æstiuo cœnaculo solus. Dixitque:

a ¶Quia præoperat ei Deus hoc facere, quem populo suo saluatorem excitauerat.

Verbum Dei habeo ad te. Qui sta- c tim surrexit de throno. Extenditque Aod sinistram manum, et tu- d

a ¶ Sermonem euangelicum vel propheticum.

¶Disputando scilicet, vt extingueret omnem prauidogmatis, & crassę intelligentiæ sensum.

lit sicām de dextro femore suo, in fixitque eam in ventrem eius tam ualide, ut capulus sequeretur ferb rum in vulnere, ac pinguissimo adipe stringeretur. † Nec eduxit f gladium, sed ita ut percusserat reliquit in corpore, statimque per secreta naturæ alui stercora proruperunt. Aod autem clausis diligē- h tissime ostijs cœnaculi, & obrimatis sera, per posticum egressus x est. Seruique regis ingressi, uiderunt clausas fores cœnacli, atque dixerunt: Forsitan purgat aluum in æstiuo cœnaculo. Expectantesque diu donec erubescerent,& uidentes, quòd nullus aperiret, tulerunt clauem & aperientes, inuenerunt dominum suum in terra iacentem mortuum. Aod autem dum illi †turbarentur effugit: & pertransit † locum idolorum, vnde reuersus fuerat. Venitque in m Seirath, & statim insonuit buccina in monte Ephraim. Descenderuntque cum eo filij Israel ipso in fronte gradiente. Qui dixit ad eos: Sequimini me. Tradidit enim Do a minus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum, & occupauerunt vada Iordanis, quæ transmittunt in Moab, & non dimiserunt transire quemquam, sed percusserunt Moabitas in tempore illo circiter decem millia, omnes† robustos & fortes uiros, nullusque eorum euadere potuit. Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israel, & quieuit ter- o

Iudic. 15. a

† tardarēt

† lapidicinas

b Et ille. *innuendo, quod omnes exirent, vt patet per literam sequentem.*

c Verbum Dei. *q.d. oportet quòd surgas propter reuerentiam verbi domini Nec oportet hic Aod de mēdacio excusari: maxime, quia illud mendacium non fuit perniciosum, sed magis officiosum: quia fuit ordinatum ad interfectionem idololatræ pessimi, & tyranni super populum Dei: propter quod commendatur Aod, non autem propter mendacium. sicut Exod. i. commendantur obstetrices, eo quod saluauerunt pueros Hebræorum, non autem propter mendacium, quod dixerunt regi mendaciter se excusantes.*

Exod.1. d

d Et tulit. *i. gladium, qui sic nominatur à sonitu quē facit, quando de vagina extrahitur.*

e Vt capi. *Capulus est manubrium sic factum, quod superemineat vagine.*

f Nec eduxit. *Tum quia retētas erat in adipe: tum quia festinauit fugere.*

g Alui stercora proru. *In his.n. qui moriuntur violenter egestiones solent exire, sicut suspensi emittunt urinam, vel aliquod tale.*

h Aod autem. *ne aliquis intraret ad regem, & inueniret ipsū mortuū, donec esset elogatus.*

i Et obfirmatis. *Infrà dicitur, quod serui regis tulerunt clauem ad aperiendum ostium. Et ideo dicendum, quod plures erant ibi claues, quarum unam tantum Aod secum portauit: vel quòd ostium sic erat factum, quod p impulsionē claudebatur sed nō poterat aperiri sine clave, sicut modo fit in pluribus ostijs.*

k Per posticū. *In Hebræo habetur* מסרונה *misderonah, id est porticum, quæ solet fieri in domibus magnatum, & videtur literæ nostra corrupta per scriptores propter similitudinem literarum.*

l Seruique. *non cœnaculum in quo erat rex, vt patet in textu. sed porticum, quæ era ante, à qua se aliquantulum elongauerat, & post exitum Aod ibidem redierunt, stantes ibi per aliquod spatium temporis, propter causam, quæ exprimitur in textu, & patet litera.*

m Venitque &c. *Hic consequenter describitur debellatio exercitus Eglon, quia videntes ex insperato regem mortuum, fugit mens, & consilium ab eis, vt de exercitu Holofernis dicitur quando sciuerunt eum mortuum. & iō Aod potuit eos cum paucis debellare: ideo dixit ad socios:*

n Sequimini me. *i. locū illū, p quē hoīes poterant transire de terra promissionis in terrā Moab. Eglon enim cum suo exercitu acceperat partem terræ promissionis, vt patet ex situ pradictis, & ibi erat. Cætera patent.*

o Post hunc fuit. *Sub isto non legitur aliqua notabilis tribulatio, sed pacem factam sub Aod conseruauit, nec permisit Philisthæos eis dominari. ideo subditur,*

p Qui per. *In Hebræo habetur stimulo bouis. Iste videtur fuisse homo rusticanus, & fortis, & forsitā de ligno: in quo erat aculeus ad pungendū boues. fecit lanceam, vel hastam ad pugnādū, & aliquos alios ēduxit ad simile faci-*

¶ *endum: quia*

MORALITER.

✻ o *Post hunc fuit.* Est autem vomer instrumentum ad aperiendum terram pro seminatione,& fructificatione, & ideo signat veram confessionem, per quam aperitur terra cordis nostri pro boni operis fructificatione. ergo vomere Philisthei p cutiuntur, quando per veram confessionē uitia abiiciuntur. Quod autem per Philisthęos vitia significentur, patet: quia Philisthei interpretātur cadētes: uitia uero, uel pcta cadere faciūt hoiem de uno in aliud, unde Greg. Pctm qđ per pœnitentiā non diluitur, mox suo pōdere ad aliud trahit. Et finaliter peccata trahūt ad pœnā ēternā.

†pingues

Hom. 11 in ezech. longe post med. tom. 2.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA CARTAS USALES

E suscipiendis seminibus. Interficiuntur etiam sic Allophyli: cum non argumentis, & acumine contra aduersarios vtimur, sed agresti & simplici commonitione de animis auditorum vitia propellimus. Tu quoque esto agricola animæ tuæ. Vtere aratro quo vtitur Samgar.

Moral.

Luc 9. g Matt. 16. d Sed cum miseris manum in a atrum, noli respicere retro. i. postquam tuleris crucem tuam, & secutus fueris Christum postquam seculo renuntiasti, & his quæ in seculo sunt: noli respicere

a ¶Senarius, ꝫ multiplicatus peruenit in sexcentos, multũ significat sex diebus cuiuscumque tentationes ergo in aratro ille dicitur percussisse, cui per crucem Christi crucifixus est mundus.

tos uiros tuo more: Et ipse quoque ꝫ defendit Israel.

NICOL. DE LYRA.

¶ endũ: q. nõ est verisimile, q. ipse solus sexcentos viros ita fecerit. & sic hic accipit singulare p. plurali. ſ stimulo, p. stimulis, sicut frequẽter fit in sacra scriptura. vnde Exo. Venit musca grauissima. i. multitudo muscarũ.

In qq. vet. test. q. 26. lib. 7. in 4. *Orig. Homi. 5. Iudic. in med.* *Orige. Hom. 5. in Iudic. lõge a prin.* *Prouer 9. a* *Coloss. 3. a* *Dimiſio.* *Supr. Iudic. cap. 4.* *Exod. 8. f* *Psal 118. a* *Psal. 10. c*

GLOS. ORDI. CAP. IIII.

Dideruntque ſi. Quasi pro peccatis populi dux bonus obijt: peccatoribus autem, & indignis aufertur homo Dei. Sed dicit aliquis: Quando ecclesia Dei sine iudice est? si prior discesserit, alter adhibetur. Non semper princeps populi ecclesiæ iudex per Dei arbitrium datur: sed vt merita nostra deposcunt. Si mali sunt actus nostri, & operamur mala in conspectu domini, dantur nobis principes secundum eor nostrum. vnde: Fecerunt sibi regem, sed non per me: & principem, & nõ per consilium meum. Hoc dictum videtur de Saule, quem ipse Dominus elegerat, & regem fieri iusserat. Sed quia non secundum Dei voluntatem, sed secũdum peccatoris populi meritum fuerat electus, negat eum sua voluntate, vel cõsilio cõstitutũ. Sic ecclesia pro meritis populi, aut verbo, aut opere potens à Deo tribuitur rector: aut si malum faciat populus in cõspectu Domini talis ecclesiæ iudex datur, sub quo fimẽ verbi Dei, & sitim populus patiatur: & non famem panis, aut sitim aquæ, sed audiẽdi verbi Dei Ita ergo agamus, & oremus, ne hac fame, & siti indignatione Dei condemnemur, ne auferatur à nobis qui nos verbo Dei & opere instruat. Si enim malum fecerimus in conspectu Domini, morietur nobis Aod: & auferetur Samgar: & obscurabitur laus nostra, & trademur in manus Iabin regis Chanaã: q. interpretatur sensus, vel prudẽtia. Si ergo non probauerimus Deũ hẽre in notitia: tradet nos Deus in reprobum sensum, repletos iniquitate, nequitia, fornicatione auaritia &c. Videsqui sunt, & quales sint, qui traduntur in reprobum sensum, & Iabin principi Chananæorum.

Ose 8. a *Amos 8. d* *Moral.* *† ferreos, & infra Rom. 1. d*

b In manus Iabin regis Chanaan. Adaman. Princeps militiæ Iabin erat Sisara, qui interpretatur visio equi: Iste enim est animalis, non spiritualis: & non videt nisi ea, quæ animalis sunt. Ipse est enim visio: ipse est enim semper intuitus: & ideo semper animalis homo, qui secundum carnem natus est, psequitur eum, qui secundum spiritum donec spiritualiter intelligat, & examinet omnia, & intelligat vnde sibi sit auxilium deposcendum & clamet ad Dominum, donec illi animæ quæ clamauerit ad Dominum suscitetur prophetia, quam Debora significat: & secundum prophetię gratiam & intelligentiam, vel ecclesiæ populus guberne tur, vel cuiusque animæ sensus.

Origẽ. Hom. 4. in Iudic. in fi. *† Debora 1. Cor. 2. d* *Ibid. homil. 5. in princ. 2. Tim. 3. d* *Moral.*

c Erat. Adam. Secundum Apostolum, omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad increpandum, ad doctrinam, quæ est ad iustitiam. Quæritur ergo, quid habet ista scriptura, quæ diuinitus est inspirata doctrinę, vel increpationis, vel disciplinę? Quid enim confert si legimus, quod Debora mulier prophetissa vxor Lapidoth iudicabat Israel &c. Primo ergo hoc ipsum, quod cum plurimi iudices in Israel fuerant, de nullo dicitur, quia propheta fuerit sicut de Debora muliere. Præstat in hoc consolationem muliebri sexui, ne pro infirmitate de speret se prophetiam posse suscipere: sed credat, quia confert hanc gratiam mentis puritas, non sexus diuersitas.

d Debora. apis vel loquela quæ prophetiam significat. quę suaues cælestis doctrinæ fauos, & dulcia diuini eloquij mella componit. vnde. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel, & fauum ori meo? Et alibi: Iudicia Domini dicit prophęta prætiosa esse super aurum, & lapidem prætiosum nimis, & dulciora super mel & fauum.

Psal. 10. c *Orige. Hom. 5. in Iudic. lõge a prin.* *e Et fede. Adaman.* vide in quibus locis sedet prophetia, inter excelsa scilicet & domum Dei. Nihil humile, nihil vile erga prophetiæ sedem reperiri potest. Sicut Salomon dicit: quod in altis. ſ. portis ciuitatum adsistat, vel in murorum mœnibus habitet: vel in altis turribus liberè agat. Inter domum Dei, ergo, & excelsa dicitur habitare. Non enim docet, quæ super terram sunt quærere, sed quæ in cœlis, vbi Christus est in dextera

Prouer 9. a *† supra 2. b & 3. a. & infra 6. a*

CAP. IIII.

1 †Ddideruntque filij Israel facere malum in conspectu Domini post mortẽ Aod: b & tradidit illos Dominus in c

¶ Sensus vel prudentia, qui enim non probant Deum habere in notitia, tradentur in reprobum sensum.

b manus Iabin regis Chanaan: qui regnauit in Asor. Habuitque ducem exercitus sui, nomine Sisaram: Ipse autem habitabat in Haroleth gentium.

¶ id est visionem equi.

a ¶ id. m. Obseruandum a nescientes mere filij Israel ad Dominum, nisi traditi in manus Iabin regis Chanaan, vel per Sisaram principem militiæ eius. ſci. d.

Clamauerunt̃que filij Israel ad Dominum. Nongentos enim habebat † falcatos currus: & per uiginti annos uehementer e oppresserat eos. † Erat autem e

a ¶ Hoc de alio iudicum legitur.

d Debora prophetes vxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tempore: & sedebat f

a ¶ Quia iustus sicut palma florebit: quem prophetia erudiẽdo producit ad palmam superne uocationis.

sub palma, † quę nomine illius uocabatur inter Ramá & Bethel in monte Ephraim. Ascendebantque ad eam filij Israel in oẽ iudicium. Quæ misit, & uo g

a ¶ Quę interpretatur cuspis. b ¶ Domus Dei.

a ¶ Primo. b ¶ Eorum populum. ¶ id est eorum Sisaram quę scilicet habet ideam non permanentem: cito enim definit hic est prior populus, qui primo per omnium prophetarum Prophetam uocatus est ad audienda eloquia Dei, & capienda munera legis: qui refulsit quidem splendore legis, sed non permansit nec continuum lucis fulgorem obtinuit.

cãuit Barãc filiũ Abinoem de Cedes Nephthali; dixitque ad

NIC. DE LYRA.

CAP. IIII.

1 ADdideruntque. *Hic ponitur tertia tribulatio per Iabin regem Chanaan. & primo describitur hic tribulatio. secundo diuina liberatio, ibi: Erat autem Debora. tertio gratiarum actio. c. v. Circa primum præmittitur filiorum Israel culpa. cum dicitur,*

a Addiderunt̃que, *quia plura mala fecerunt, quàm ante.*

b Post mortem, *Non facit mentionem de tempore Samgar, quia fuit breue. & ideo computatur sub tempore Aod. secundo subditur debita pœna cuius dicitur,*

c Et tradi. *Iosue. xi. dicitur, quod Iosue istam ciuitatem combussit. Ad quod dicendum, quod Chananæi præualentes, postea readificauerunt eam.*

d Ipse autem. *Sic nominatur, quia homines de diuersis nationibus collecti erant ibi.*

e Erat autem. *Hic consequenter describitur liberatio populi a dicta tribulatione: vbi primo ponitur diuina reuelatio: secundo populi congregatio ibi: Qui accersitis. tertio hostium debellatio. ibi: Dixitque Debora. Circa primum dicitur,* Erat autem Debora prophetes: *id est habens spiritum prophetiæ: quod exornitur eo, quod iudicabat populum. vt fragilitatem sexus releuaret prophetiæ spiritus.*

f Vxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tempore; & sedebat sub palma, quæ nomine ill. *Dicunt expositores nostri communiter, quod iste Lapidoth fuit idem, qui Barac, & allegãt ad hoc dicta Hebrgorũ. Sed occurrit hic dubiũ, qa postea subditur, quod ipsa manebat in mõte Ephraim: & qã ide misit, & vocauit Barac de Cedes. q. erat i sorte Nephthali. & sic nõ videtur qã fuerit vir eius, qa separatim habitabãt, & i diuersis tribubus. & iõ dicit Ra. Sa. qã Lapidoth non est nomen proprium. sed cõe: & significat lychniariam, quia faciebat lychnia p lucernis, q. ardebãt i tabernaculo Domini, & sic vbi habemus vxorẽ Lapidoth, dicit mulierẽ lychniatricem. Si autem antiqui Iudæi dixerunt, prout dicunt expositores prædicti, nescio: sed moderni sequuntur dictum Ra. Sa.*

g Quæ misit, & vocauit Ba. filiũ Abino. *p reuelationẽ domini, iõ sequit:*

¶ Præcepit

MORALITER.

✻ *a Addiderunt que filij.* Sequitur.

e Erat autem &c. Per Deborã, q. interpretat̃ apis, & Israel iudicabat: significatur bonus princeps vel prælatus. Apis. n. habet aculeum pungentem, & facit mel consolans, & in bono prælato, vel principe debet esse rigor iustitiæ, & dulcor misericordiæ. Grego in pastorali. Inesse bonis rectoribus debet iuste consulens misericordia, & pie sæuiens disciplina: ne iustitia sit nimis aspera,

p. 2. a. 6. circ. fin. 10 & lib. 20 mor. c. 8 post p. 10m. 1.

✻ & pietas

dextera Dei sedens. Illuc nos hortatur ascende re: illuc discipulos suos molitur mouere prophetia.

Orig. Homi. 5. Iudic. in med. *a Si re. Aug.* Quid est quod respondens Barac Deborę ait: Si ibis mecum, ibo: & si non ieris mecum, non ibo: quoniam ne scio diem, in quo prosperat angelus Dñs mecum. Quasi à prophetissa die audire nõ potuerit, nec illa die rñdit: sed perrexit cũ illo. Et qd est: qui prosperat angelum Dominus mecum? An hic demonstratũ est, qa & angelorũ actus prosperantur .i. adiuuãtur à Domino, vt feliciter cedant̃an locutionis est ꝓsperat angelũ mecũ: id est facit me cũ ꝓspera per angelum. *Ada.* Non ascendam nisi tu ascenderis mecũ. Vides qũo illis prioribus prophetia detulit eloquia Dei: & illis dicit data esse præcepta, vt ascendãt in mõtem. Sed excusant, & dñt, Nõ ascẽdam nisi & tu ascenderis mecũ, & de excusatione qdem verum est: de ꝓmissione falsum. Nõ enim ascẽdẽrũt in mõtẽ sanctum Domini. Qđ aũt pollicẽtur se ascendere cum ꝓphetia, falsum est. Nõ. n. secuti sunt prophetiã, vt crederent Christo: de quo oĩs prophetia est. Dicit ergo ei Debora: Ibo tecum: sed non primatus in hac vice tuus. In manu mulieris tradet Dñs Sisaram &c. aperte ostendit: quia nõ erat apud populũ illum primatus, nec victorię palma: sed in manu mulieris, cui nomen Iahel, traditur Sisara.

Egressa igitur. Adam. Iahel mulier alienigena ecclìam significat: quæ ex alienis gẽtibus cõgregata est. Interpretatur aũt Iahel ascẽsio, qa nõ est alia ascensio ad cælum, nisi per ecclesiã multiformis sapientię Dei. Ipsa ergo dũ à corporalibus ad ſpiritualia, & à terrenis ascendit ad cæleſtia interficit Sisaram: qui carnaliũ vitiorum & animalis hominis formam tenet. Quia Sisara, visio equi interpretatur, de quo dicitur: Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus. Palo ergo eum interfecit .i. ligni crucis acumine, & virtute. Et bene maxillas eius palo transuerberasse dicitur. Os enim, quod de carnalibus loquebatur, & doctrina quæ carnis gloriam ꝓfert bat. quæ in delitijs, & voluptate ꝓiuendum: sapientibus seculi persuadebat: & luxurię adulatione decepe rat, ligno crucis, cõfoditur: quia viã, quam philosophia latam, & spatiosam prædicauerat uoluptatis, hanc Christus arctam, & angustã nobis salutis viam ostẽdit. Sic ergo Iahel, id est ecclesia, vitiorum principem Sisaram tectum pellibus. i. membrorum mortificatione sopitum, ęterno tradidit somno.

Da mihi.

Mart. 7. b

NIC. DE LYRA.

¶ a Præcepit tibi dominus. *i. non dico tibi auctoritate mea, sed diuina.*

b In montem Thabor, *in quo transfiguratus fuit Iesus Christus coram Petro, Iacobo, & Iohanne.*

c Ego autem adducam ad te &c. Sisa, *inmittendo ei voluntatem præliandi coram te.*

d Dixitque ad eam Barac. *Si venis mecum vadam. quasi dicat: tu habes spiritum prophetiæ, non ego: & ideo poteris scire tempus, & horam bellandi.*

e In manu mulieris tradetur Sisara: *vt patet in sequentibus postea.*

dextera Dei sedens. Illuc nos hortatur ascende re: illuc discipulos suos molitur mouere prophetia.

In qq. vet. test. q. 26. lib. 7. in 4. *a Si re. Aug.* Quid est quod respondens Barac Deborę ait: Si ibis mecum, ibo: & si non ieris mecum, non ibo: quoniam ne scio diem, in quo prosperat angelus Dñs mecum. Quasi à prophetissa die audire nõ potuerit, nec illa die rñdit: sed perrexit cũ illo. Et qd est: qui prosperat angelum Dominus mecum? An hic demonstratũ est, qa & angelorũ actus prosperantur .i. adiuuãtur à Domino, vt feliciter cedant̃an locutionis est ꝓsperat angelũ mecũ: id est facit me cũ ꝓspera per angelum. *Ada.* Non ascendam nisi tu ascenderis mecũ. Vides qũo illis prioribus prophetia detulit eloquia Dei: & illis dicit data esse præcepta, vt ascendãt in mõtem. Sed excusant, & dñt, Nõ ascẽdam nisi & tu ascenderis mecũ, & de excusatione qdem verum est: de ꝓmissione falsum. Nõ enim ascẽdẽrũt in mõtẽ sanctum Domini. Qđ aũt pollicẽtur se ascendere cum ꝓphetia, falsum est. Nõ. n. secuti sunt prophetiã, vt crederent Christo: de quo oĩs prophetia est. Dicit ergo ei Debora: Ibo tecum: sed non primatus in hac vice tuus. In manu mulieris tradet Dñs Sisaram &c. aperte ostendit: quia nõ erat apud populũ illum primatus, nec victorię palma: sed in manu mulieris, cui nomen Iahel, traditur Sisara.

b Egressa igitur. Adam. Iahel mulier alienigena ecclìam significat: quæ ex alienis gẽtibus cõgregata est. Interpretatur aũt Iahel ascẽsio, qa nõ est alia ascensio ad cælum, nisi per ecclesiã multiformis sapientię Dei. Ipsa ergo dũ à corporalibus ad ſpiritualia, & à terrenis ascendit ad cæleſtia interficit Sisaram: qui carnaliũ vitiorum & animalis hominis formam tenet. Quia Sisara, visio equi interpretatur, de quo dicitur: Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus. Palo ergo eum interfecit .i. ligni crucis acumine, & virtute. Et bene maxillas eius palo transuerberasse dicitur. Os enim, quod de carnalibus loquebatur, & doctrina quæ carnis gloriam ꝓfert bat. quæ in delitijs, & voluptate ꝓiuendum: sapientibus seculi persuadebat: & luxurię adulatione decepe rat, ligno crucis, cõfoditur: quia viã, quam philosophia latam, & spatiosam prædicauerat uoluptatis, hanc Christus arctam, & angustã nobis salutis viam ostẽdit. Sic ergo Iahel, id est ecclesia, vitiorum principem Sisaram tectum pellibus. i. membrorum mortificatione sopitum, ęterno tradidit somno.

Da mihi.

Mart. 7. b

Deut. 20. a *Iosue. 11. a* *Psal. 31. c* *† ocis curtos suos* *Moral. † cõtriuitq; e.* *Iudic. 4. a* *Iosue. 11. e* *† 23. q. 5 §. fin.*

f Qui accitis: *Hic ponitur congregatio populi ad bellandum, & primo ex parte Barac cum dicitur.* Qui accitis Zabulon, & Nep. Habetem Ci. *hoc interponitur hic, eò quod Iahel uxor Haber interfecit Sisaram. Iste autem Haber dicitur Cineus, eò quòd descendit de Iethro, qui vocatus fuit Cin, vel Cineus, & Hobab: sicut dictum fuit suprà. 1. ca. & Nu. x. vnde quod subditur: Cognati Moysi an Heb. habetur: soceri Moysi.*

g Recesserat quon. *qui habitabant in sorte Iudæ, vt dictum est suprà. 1. ca. secundo describitur congregatio populi ad prælium ex parte Sisaræ cum dicitur,*

h Nuntiatumq; est Sisarę &c. *& patet litera.*

i Dixitque Debo. *Hic consequenter describitur hostium debellatio, & secundo ducis interfectio, ibi: Sisara autem. Circa primum dicitur,* Dixitque Debo. ad Barac. *per reuelationem diuinam.*

k Surge, *ad pugnam.*

l Hæc est enim. *Videtur quod contrarium dicatur supra. In manu mulieris tradetur Sisara. Dicendum, quòd vtrumque verum est, quia fuit traditus in manu Barac ad debellandum, & fugandum, & in manu mulieris ad interficiendum.*

m Perterruitque do. &c. *quia fulgura, & coruscationes, & lapides grandinis immensæ magnitudinis ceciderunt super exercitum eius, ita quòd non poterant sustinere: sed multi mortui sunt, & alij fugerunt, & in fugiendo occisi sunt. ideo subditur:*

n Et omnis hostium. *Hic consequenter describitur ducis interfectio per modum, qui sequitur. cum dicitur, Sisara autem fugiens peruenit ad tentorium Iahel uxoris Haber Cinæi, cuius causa subditur,*

o Erat enim pax, *& ideo illuc diuertit securius, & maximè, quia Iahel inuitabat eum dicens,*

p Intra ad me do. mi. *Iste autem modus loquendi scilicet ingressus viri ad mulierem frequenter accipitur in scriptura pro concubitu carnali: non tamen semper: sed hic accipitur pro securitate refugij.*

¶ Quæ ape-

MORALITER.

✻ & pietas sit remissa. Sit igitur amor, sed non emolliens: sit rigor, sed nõ exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæuiens: sit pietas, sed non plusquàm expedit parcens. Talis autem princeps vel prælatus vocat viros aptos ad pugnandum contra Sisaram. i. contra diabolum: quia Sisara interpretatur exclusio gaudij. diabolus autẽ nititur excludere fideles a gaudijs paradisi: Homines autem ad pugnandum apti contra diabolum, sunt homines uitæ laudabilis, & doctrinę, & zelatores iustitiæ, qa tales possunt efficaciter prædicare, & sana consilia dare, & uitia punire: propter quod significantur per Barac, qui fulgor interpretatur vel coruscatio, quam sequitur tonitruum, & ideo signat fulgorem bonæ vitæ, & sonum sanæ doctrinæ. Similiter per Barac significantur homines qui sunt discreti & iusti: eo quòd fulgent industria naturali, & tonant sententia iudiciali: propter quod sunt ad pugnandum contra iniustitiam valde apti. Licet autem in manibus Barac traditus fuerit Sisara debellandus: non tamen per eum totaliter conterendus: sed hoc fuit reseruatum fœminæ, scilicet ipsi Iahel, vt dicitur in textu: quæ cum clauo, & martello contriuit caput eius. Ideo per ipsam figurata fuit virgo Maria de qua scribitur. Ipsa conteret caput tuum: quod ibidem dicitur de diabolo, eo quòd contritio dæmonis, quæ per serpentem, & Sisaram significatur, fuit beatæ virgini reseruata.

Moraliter *† caderent oia castra Sisarę acie gladij ita vt ne unus quidem remaneret* *Gen. 3. a*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA CARLOS SUAREZ

Origen. Hom. 5. Iudicum ge post med.

Et ¶ a *Da mihi..Adam.* Sisara aquam petit: Iahel verò lac tribuit. Lactis cibus dicitur in scripturis sanctis doctrina quæ incipiẽtibus velut paruulis tradit̃. Non enim statim discipulis ꝓfunda, & secretiora tradenda sunt sacra: sed morum correctio, disciplinæ emendatio: religiosæ conuersationis, & simplicis fidei prima elementa eis traduntur hoc est ecclię lac: hæc incipientium partuulorũ prima elemẽta. Sed ille cibus his, qui ad bonũ rẽdit, vitã tribuit, & salutẽ: his verò quibus ꝓria placẽt, qbus luxuria, libido, auaritia, & ois impietas cordi, est necẽ. Ex eisdẽ ergo cibis alitur boni, suffocant̃ mali. & vbi pijs vita, impijs mors, sicut vinũ sanos iuuat, & cor hois sani duntaxat lætificat, febrictib. verò pnicié parit. Sic intelligẽdũ est Sisarã aialẽ hoiem, & vitiorum principem per doctrinam ecclię, quã non ex fide suscepit, extinctum.

ibidem

b Quæ ape.. Adam. V naquęq; aĩa hoc lacte euangelico & aplico Sisaram in se sopiat, & extinguat. Si.n. p hoc qs edoctus mortificauerit mẽbra sua, q̃ sunt sup terrã, auaritiã fornicationẽ & huiusmodi, Sisarã in seipso videbit̃ peremisse, vt hæc nõ modo i pśona ecclię cõsumari, sed ẽt in aĩa sua oĩdat q̃sq; ipleri. Quia ergo Sisarã cœpit insectari ppś prior: sed interẽptus est à mulier. i. gẽtiũ ecclia, & i manu ei⁹ data est victoriæ palma, in ꝓsummatione oĩm. i. in fine ſeculi cãticũ ẽt Dño cantabit per Deborã: in quo primatus dabit Iahel. i. ecclię gẽtiũ: nec tñ Deborę laus silebitur, sed vnum primis, & nouissimis victoriæ præmium dabitur.

col. 3 a

c Egressáq; Iahel in occursum eius, dixit ei. Veni & ostendam tibi: *Adam* Occurrit Iahel. ecclia priori ppło insectãti Sisarã. Infectabat̃. n. Israel legẽ iustitiæ: sed in legẽ iustitię nõ puenit. Occurrit ergo ecclia etiã ipsi oñdẽs op⁹ suũ, & victoriã cõsummatã, & in societatẽ pstrati hostis inuitat: qa cũ plenitudo gẽtiũ in troierit, tũc oĩs Israel saluus fiet. Fit ergo primat⁹ in manu mulieris alienigenæ, nõ tñ excludit̃ ẽt Barac à ꝓsortio gloriæ: qui prior quidem cœperat, sed nouissimus peruenit ad fidẽ. Imò dũ ille peruenit, Iahel alienigena ꝓtereuntem quodãmodo victoriam rapit. Eadem forma præcessit in Esau & Iacob. dũ enim Esau sequeret agrestia, & moraretur in saltibus, prætieniens Iacob, & mulieris matris consilio compositos patri offerens cibos, benedictionem primatus accepit. In euangelio quoque per gente domino ad filiam principis synagogę suscitandam, prętieniẽs mulier sanguinaria fideli tactu prior ꝓsequit̃ sanitatẽ.

Vbi supra pauło post med.

Allegor.

Rom. 11. c 123 q 1. §. hinc. in fi.

Gen. 27. c

Matth. 9. c

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Quæ aperuit vtrem lactis. *Petenti aquam dedit lac ad bibendum: quia potus lactis aggrauat corpus boĩs, & inducit somnum. Cætera patent usque ibi:*

b Et ingressa abscondit. *non à tabernaculo, sed ab ostio tabernaculi, vbi Sisara rogauerat eam stare: & silenter venit iuxta eum ad ipsum interficiendum. Ideo subditur:*

c Qui soporem morti socians. *quia inter soporem & mortẽ non fuit iaterualium temporis. Cætera patent in litera. Circa hoc quæritur utrũ Iahel malefecerit interficiendo Sisaram. Et videtur sic: quia in interitu dicitur: quod pax erat tunc temporis inter Iabin regẽ, & domum Haber Cinei. Ex quo videtur, quòd fœdus erat inter eos: propter quod Sisara securius intrauit tabernaculum Iahel, & ideo Iahel contra fœdus initum uidetur feciſſe, et per consequens contra dictamen iuris naturalis, quod semper & apud omnes est illicitũ. Item promiserat ei ſecuritatem, vt patet in textu, & postea latenter interfecit eum, & sic proditorię uidetur egiſſe. Contra: quia in cantico Deboræ quæ habuit ſpiritum Domini, ut patet ex prædictis commendatur Iahel de facto isto. vbi dicitur: Benedicta inter mulieres Iahel. & sequitur: percussit Sisarã quæ rens in capite vulneri locum. Ad hoc dicendum, quod in facto huius mulieris aliqua fuerunt uituperabilia & mala: videlicet falſitas in uerbis, & signis, quibus ostendebat ſe uelle eum protegere, dicens: Intra ad me Domine mi: ne timeas: cũ tamen intẽderet eum occidere, & de hoc non cõmendatur in sacra ſcriptura: quia tale. non possunt bene fieri secundũ philosophos: nec secundũ doctores sanctos de hac materia loquentes, et de hoc non commendabatur in ſcriptura, ſed de bono affectu quẽ habuit ad liberandũ populũ de manu tyranni, quod fuit laudabile. Sicut & Iudith commendatur de magno affectu, quem habuit ad liberationem populi Israel de manu Holofernis, nõ aũt de mendacio, quę dixit in conſpectu eius. Et obſtetrices de pietate qua ſaluauerunt filios Hebræorũ: non aũt de mendacio, per q̃d excuſauerũt ſe Pharaoni: vt habetur Exo. 1 Sed quia quæſtio eſt de interfectione Sisaræ, dicendum q̃d Iahel in hoc feciſt rem licitã, & meritoriã, licet immiſcuerit aliquã illicitã: vt dictũ eſt. Sciebat enim q̃d iſte Sisara erat maximus oppreſſor fidelis populi, cuius fidei ipſa erat: qa Iethro, qui dictus eſt Cinæus, & alij deſcendentes ab eo, cõuerſi fuerũt ad Iudaiſmum recipientes legem Dei, vt dictum fuit Exo. xviij. & Nu. x. et ió ſicut membrum illius communitatis habuit titulũ iuſtũ interficiẽdi eũ. Ire ꝓ ſigna manifeſta videbat ipſum dẽre mori ex iuſtitia diuina. Tũ qa vidit exercitũ eius magnũ, & fortẽ debellatũ a paucis reſpectiue & inermib. vnde dicitur infra. v. c. Clypeus & haſta ſi apparuerũt in xl. milib. in Israel. i. non apparuerunt Tũ qa exercitus eius fuit magis proſtratus ictibus fulguris & lapidib. grãdinis Deo pro filijs Israel dimicãte, q̃ bellatorũ gladijs, & ideo ipſum interficiendo conformiter egit voluntati diuinæ et forſitan inſtinctu ſpeciali diuino ſicut & Debora hoc prædixerat ſuũ ꝓphetia. Ad primũ in cõtrariũ poſſet dici. q̃ forſitã pax illa erat ex hoc. ¶ Haber ſoluebat Iabin tributũ exceſſiuũ, vt ſic non deberet totũ, q̃ hẽbat. & ſic a tali iniuſta exactione licitè poterat ſe ꝓſe, & ſuos liberare occurrente facultate. Nec ẽt in litera habetur, q̃ fuerit ibi fœdus amicitiæ inter eos contractum, vel pactum aliquod aliquo iuramento firmatũ ſed tantũ, q̃d pax erat inter Iabin, & domũ Haber: quod potuit fieri modo iniuſto prædicto. Item dato q̃ fuiſſet ibi fœdus, uel pactũ ſub iuramento, tamen non tenebatur obſeruare, vt videtur, quia in talibus fœderibus, & pactis mulieres non uocantur ſed tantum uiri, uxor autem non ſemper tenetur ſeruare pacta & iuramenta uiri ſui. Ad ſecundum patet reſponſio ex prædictis in quæſtione.*

c Qui

GLOSSA ORDINARIA. CAP. V.

Origen. Hom. 6. in Iudic. in princ. Allegor.

¶ *Ecinerunt̃que Debo.. Ad.* Si meminerimus, quæ in superioribus dicta sũt, quid ſignificet Debora, quid Barac, quid item Iahel, quæ aduersarium ſola deiecit, quidve Sisara, qui à muliere alienigna ligni virtute proſtratus est: intelligimus hæc omnia ſacramenta esſe: quæ in notiſſimis

¶ temporibus

NIC. DE LY. CAP. V.

Ecinerunt̃q. *Poſtquam deſcripta eſt boſtium debellatio: hic conſequẽter deſcribitur gratiarũ actio; ſicut rõnabiliter, et iuſtè cõſuetũ eſt fieri in qua q̃dẽ gratiarũ actione: q̃ vocatur*

MORALITER.

¶ a *Cecinerunt.* Licet aũt plures expoſitiones myſticè ſuper illud canticum à doctoribus ſint poſitæ; tamen quia cãticum iſtud eſt gratiarum actio de triumpho de Sisara habito, videtur q̃ hæc ſit principalis expoſitio myſtica. ſ. quod in hoc hẽmus documentũ regratiandi Dño quotieſcunq; p eius auxiliũ triumphamus de diabolo ipſius tentationẽ ſuperãdo: vel de aliquo vitio ſupato: vel ẽt de quocunq; Dei beneficio nobis miſericorditer collato. Reſiduũ verò nõ vẽ eſſe niſi literalis expoſitio bñficij diuini ex victoria cõſecuta.

Moraliter

CAP. V.

¶ Laudem victoriæ. b Quę ſuperandum Sisaram præcinerent.

¶ Meritus Debora, qui & Lapidoth tradit̃. Lapidoth interpretatur fulgor. Barac fulmen: quia antequam gloriſicaretur Iſrael, quaſi fulgor reſplendebat in populo, meritis. ſ. & prærogatiua operum. poſtquam vero ductus eſt Israel ſu'men, id eſt percutiens uocatus.

Ecinerunt̃q. *Poſtquam deſcripta eſt boſtium debellatio: hic conſequẽter deſcribitur gratiarũ actio; ſicut*

bora, & Barac filius Abinoem in

Ecclesiam gentibus, q̃ prætercunte victore ꝓpurata.

Iahel in occursum eius, dixit ei: Veni & ostendam tibi virum, quem

¶ Nota non esse consequens, cum ſcriptura dicit. utrũ intrare ad aliquam mulierem quod cum ea miſtus ſit, quã uis ita ſoleat loqui. hic ergo proprie dictum est intrauit ad eam, id est in domum eius.

quæris. Qui cùm intraſſet ad eam, uidit Sisaram iacentem mortuum & clauum infixum in tẽpore eius †Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin regem Chanaan coram filiis Israel: qui creſcebant quotidie & forti manu opprimebant Iabin regem Chanaan, donec delerent eum.

H

Quæſtio

Iahel fœdus iniit cum Sisara.

Exod. 1. d

Exo. 14. d

Ibid. 12. d

B

† ville abſque muro & munitione

Ephes. 6. b

Tpib. p eccłam ꝓsummenẽ, & in hoc cãtico velut *enarrator* epe
A niã. i. laudẽ esse descriptã victorię illius. ſ. tpis, quo nouiſſimus
1. Cor. 15. d inimicus destruet̃ mors. Tunc. n. exultabit Debora. i. illuſtraRom. 11. c bit̃ ꝓphetiæ gĥa: qa, q̃ ꝓdixit, implebunt̃. Tunc Iahel i. ecclia hostem cõem oĩm superabit: & cum plenitudo gẽtium introierit; Barac. i. reliquus Israel saluus fiet, & in societatẽ victorię recipiet̃. Tũc ſi digni fuerimus, cãtabimus cãticũ iſtud refertũ myſticis, & ꝓpheticis ſacris. Itẽ. In incipiẽ do principes in Israel in voluptatib. ppł benedicite dñm &c. Benedictio, inquit, qua benedicimus dñm fit in exordio principum in Israel, deinde in volũtatib ppł, verbi gratia. Cũ primũ uenimus ad cultũ Dei, & initiũ doctrinę cęlestis accipimus, a principib. Israel hæc initia capiẽda sunt. Principes aũt Israel, id est ppł Christiani angelos accipiendos puto: de quib. dr̃. An
Matt. 18. b geli eorum semper vident faciẽ pris mei q̃ in cęlis est, v. g. Si eat qs puer ad ſcholã, a magistro quaſi diſcipulus ſuſcipitur: ſed nõ ſtatim ab ipſo diſcẽdi ſumit exordiũ: ſed cum ab eo prima tñ elemẽta ſuſcepe rit tradit̃ aliis erudiẽdus quaſi ſcholæ ipſius pricipib. vt cũ ab aliis q̃tũ, in ipſis est, fuerit edoct⁹, tũdẽ ipſius doctoris pfectio
†de cãpo ra p̃cepta ſuſcipiat. Inſtõnũ ergo nr̃arũ initia repetẽs prophetia dicit: qd cũ a pr̃cipio ceperint principes opari in nobis, deinde nos volũtate, & ꝓposito ꝓsequamur: & aucti pfectib. iã ad bñdicẽdũ ipſum veniamus. In incipiendo, inqt, principes in Israel. Initia sunt, q̃ iuuari a principib. dñr. Poſt hæc iam voluntate propria, & propoſito nitendum est: vt benedicere dominum mereamur. Populus. n. Iſrael, cum inciperet exire de Aegypto, & per mare Rubrum, nihil ipſius proprio labore, ſed totũ per principes, id est ꝓ angelos agebatur. Vnde: Vos tacebitis, & dominus pugnabit pro uobis. Vaſtator angelus pro eis pugnauit, qui Aegyptiorum primogenita interemit. Iſraelitarum nec pecus mutire fecit. Non autem expectandum est ſemper ut angeli pugnent pro nobis, ſed in principio tantum ab his principibus iuuamur, ſed proceſſu tpis oportet nos ipſos etiam armatos exire ad pręliũ. Ante. n. quã bella diſcamus, anteq̃ pugnas dñi pugnare meditemur, a principib. angelis ſubleuamur, antequam panis cœleſtis annonam cõſequamur, & agni immaculati carnib. ſatiemur, anteq̃ veræ uitis quæ aſcendit de radice Dauid ſanguine inebriemur: dum paruuli ſumus & lacte alimur: ut initiorum Chriſti ſermonem teneamus, tanquam paruuli ſub procuratorib. & actorib. angelis agimus. Poſtea uero dicit̃ nobis. Induite vos armaturã Dei, ut poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli. Non patitur nos ultra Apoſtolus ſub alis lactantium latitare. inuitat nos certaminum campos. Vides quomodo omnia per ordinem fiunt populo Dei. In incipiendo principes iuuant. Cum adiutus fueris ab eis, & eruditus: iam tu ipſe ſponte, quæ didiciſti a principibus, gere. Recte enim decoctis principijs, depoſitiſque rudimentis committitur noſtræ uoluntati, ut uel laus merito ſit noſtra, quaſi noſtra uirtute quæſita: uel culpa, quæ per noſtram uenit ignauiam.

Origen. hom. 6. in Iudic. circa med. Luc. 8. b

a Audite re.. Adam. Aurib. percipite omnes ſatrapæ. Sicut inferiores ſunt regib. ſatrapæ, ita & aurib. pcipe inferius vẽ esſe, q̃ audire. Audire. n. ad interiorem. pertinet hominẽ. vnde: Qui hẽt aures audiẽdi audiat. Auribus uero pcipere ad exteriorẽ & corporalem auditum. Ideo hi qui audire debent reges dicuntur. Qui uero auribus percipere, ſatrapæ.. *Adam.* Exulta populę Dei, audiens tuæ nobilitatis inſignia Vocaris ad audien
Ibidem. dum uerbũ Dei: non ut plebs, ſed ut rex: tu es enim genus regale, & ſacerdotale. unde: Chriſtus rex veſter dicitur rex regum, & dñs dñantium. Sed ſi exultas de nobilitatis titulo: diſce quid agendo quiſque fiat rex Regem te omnium eſſe facis, ſi regnet Chriſtus in te. Rex enim a regẽdo dictus est. Si ergo in te animus regnat, & corpus obtemperat, ſi uitia ſobrietatis præmas fręno, merito rex uocaris: quia recte regis, & effectus talis dignè, ut rex ad audienda uerba diuina uocaberis.

1. Pet. 2. b

Apoc. 19. c

b In. Quiquiſſe dicuntur ſemitæ, quæ in diebus Samgar ducis illo die, dicentes: † Qui ſponte
a obtuliſtis de Iſrael animas ueſtras ad periculum, benedicite
b c
a ¶ Interioribus auribus. b ¶ Reges uocat, quos ad audiendum verbum Dei conuocat. c ¶ Exterioribus.

a Domino. Audite reges, auri-
d
a ¶ LXX. fatrapæ. b ¶ Adam. Vox iuſti, ille, quidem eſt canoræ vocis & ſynceræ mentis vt cantilena eius diuinum delectet auditum, quæ omnino non habet in ſe raucum peccati ſonum, & nihil offenſionis in lingua, nihil craſſitudinis in ſpiritu.

bus percipite principes. Ego
b e
ſum, ego ſum, quę Domino
canã, pſallam Domino Deo Iſ
f
a ¶ Exiſſe dicitur Dominus de Seir, & tranſiſſe per Edom, quia Idumeis legem recipere notentibus, dedit eum Iudæis in monte Sina.

rael. Domine cum exires de Se
g
ir: & tranſires † per regiones E-
a ¶ Mons Sina ſcilicet.
b ¶ A facie Domini cæli pauentes ſudaſſe, & aquis ſtillaſſe dicuntur.

don, terra mota est cœli
b
que, ac nubes diſtillauerunt aquis.
Montes fluxerunt a facie Domi-
a ¶ Contremuit, & fumauit ſubaudi.

ni: & Sinãi a facie Domini
Dei Iſrael. In diebus Samgar fi
k
a ¶ Vel Enaph, vel Sanaph. b ¶ Iahel ſcilicet interempto Sisara, apertæ ſunt viæ & abſq; ullo timore ibant in domum domini: non ſicut ante per calles deuios.

lij Anath, in diebus Iahel quie
l
uerunt ſemitę: & qui † ingre-
m
diebantur per eas ambulaue-
n
a ¶ Defuerunt

runt p calles deuios. † Ceſſaue
a ¶ Legis prædicatores.

runt † fortes in Iſrael, & quie-
uerunt donec † ſurgeret De-
a ¶ Quæ prædicando, & exhortando doceret, & conſiliando ab hoſtibus liberaret.

borã: ſurgeret mater in Iſrael.
a ¶ Quia inermes fortes fecit: & triumphales.

† Noua bella eligit Dominus,
o
& portas hoſtium ipſe ſub-

NIC. DE LYRA.

¶ *catur cãticũ Deborę. Debora primo ſe, & alios ad diuinas laudes incitat. ſecũdo audaciã filiorũ Iſrael, & ignauiam recitat, ibi: De Machir. tertio cui attribuenda ſit victoria explicat, ibi: De cælo &c. quarto ipſam Iahel commendat, ibi: Benedicta inter mulieres Iahel. Prima in duas: quia primo excitat ſe, & alios ad diuinam laudem ſecundo ad hoc inducit triplicem rationem, ibi: Domine cum exires. Primo igitur incitat alios dicens.*

Diuiſio

a Qui ſponte obtuliſtis de Iſrael animas ve ſtras. *id est vitas veſtras, vt ſic liceat loqui.*

b Ad periculum. *ſecundum humanum iudiciũ, quia pauci & inermes, vt poſtea videbitur, uoluntarie & prompte ineunt ad pugnandum contra multos & bene armatos, & tamen ſecũdum veritatem, ibi non erat periculum: quia adſtiebat eis diuinum præſidium, vt patet ex prædictis ca. iiij.*

c Benedicite domino. *de tanto eius beneficio, & alloquitur Debora illos, qui fuerãt in prælio.*

d Audite reges: auribus. *id est intelligite diuina beneficia ſuper illos qui confidunt in eo. Conſequenter excitat ſeipſam dicens,*

e Ego ſum. *Et fit duplicatio ad denotandum dũ plicem laudem ſoris, quæ notatur ibi:*

f Quæ domino canam. *& cordis, ibi: Pſallam domino Deo Iſrael, ſequitur,*

g Domine cum exires. *Hic ad propoſitum inducit Debora triplicem rationem. ſecunda, ibi: In diebus Samgar. tertia, ibi: Noua bella. Prima ratio inducens ad diuinam laudem accipitur ex beneficio legis datæ a Deo, quæ notatur, cum dicitur:* Domine cum exires de Seir &c. *Dicũt Hebræi, q̃ dominus primo obtulit legem filijs Eſau † debebãt habitantibus in monte Seir. ſed ipſi noluerunt eã recipere, & tunc dedit eam filijs Iſrael in monte Sinai, & ſic exponũt literam iſtam: Cum exires, ex Seir & c. ter. mo. eo quod recuſaſſent legem ſibi oblatam. Sed hoc dictum videtur fictitium: prout declaratum fuit plenius Deuteron. xxxiij. Ideo expoſitores noſtri ſic exponũt communiter. Domine cum exires de Seir &c. populum illum relinquendo in erroribus ſuis iudicio tuo iuſto, licet nobis occulto, & applicares tibi populum Iſrael legem dando ſecundum illud Malach. Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. quod dicitur non tantum de perſonis Iacob, & Eſau. ſed etiam de ſucceſſoribus eorum ſcilicet Iudæis, & de Idumæis.*

Diuiſio

† Quia vltimus eſt vltiones I Iſrael, cum ipſũte ſe offerret populus, vel, Benedicite dño pp volũtarios in popnlo, cũ ceſſarẽt ceſſatores in Iſra.

Malac. 1. §

Exod. 19. c

h Terra mota est &c. *In Hebræo non habetur, &c. Ex quo patet, q̃ ly &, ponitur hic pro id eſt. ita q̃ tota iſta litera: Terra mota eſt & c. refertur ad Sinai, quia cum lex daretur ſuper montem Sinai a domino, ceperunt audiri tonitrua, & micare fulgura: & nubes denſiſſima operuit mõtem: vt habetur Exodi, & de iſtis mons uidebatur tremere & forſitan realiter tremuit, vt dicitur hic: Et ex nube denſa fluxerunt aquæ: quorum cauſa ſubditur cum dicitur,*

i A facie Domini Dei Iſrael. *quia dominus deſcendit ſuper montem illum, vt dicitur ibidem: & iſta fiebant in creaturis irrationabilibus, vt per hoc oſtenderetur, quod creatura rationalis debet Deum timere, & reuereri, & coram eo tremere timore filiali.*

k In die Samgar. *Hic ponitur ſecunda ratio ex populi defenſione: quia in diebus Samgar quamuis non legatur magnus exercitus uenisse contra filios Iſrael: tamen terram eorum ſubintrabant aliqui latrunculi maxime de Philiſtæis, a quibus defendit eos Samgar: non tamen præbuit populo plenam ſecuritatem propter latrunculos ſubintrantes. & hoc eſt quod ſubditur,*

l Quieuerunt ſemitæ. *quia non audebant Hebræi ire per uias Philiſtæis propinquas, niſi in ſufficienti ſocietate ad ſe defendendum, quod nõ fit de facili, & frequenter.*

m Et qui ingrediebantur per eas. *in parua comitiua, vel ſolitarij.*

n Ambulauerunt per calles deuios. *diuertendo a recta via, ne inciderent in prædictos latrunculos. Quod autem hic ſit mentio de diebus Iahel, non eſt referendum ad tempus poſtquam percuſſerat Sisaram ſed ad tempus præcedens.*

o Noua bella elegit dominus, & portas hoſtium ipſe ſub. *Hic ponitur tertia ratio, quæ accipitur ex hoſtium mirabili debellatio-*

¶ *ne. ubi*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA CARDOS USALES

a Cor meum diligit principes. *Adam.* Cor meum ad ea, quæ dispo-
sita sunt huic Israel. Quasi cor meum, animus meus, sensus
Origē Hom. 6. in Iudic. post med. Phil. 3. b meus, & tota mens mea ad illud tēdit, illud prospicit quod di-
spositū est, & præparatū Israel. vnde: Omnia q̄ in mundo sūt
reputo vt stercora, vt Christum lucrifaciam, qui præparauit il-
la omnia, quę oculus nō vidit, nec
supra 6. auris audiuit.
b Qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite. De qb. dr̄, qui
spōte obtulistis aīas vestras, ad pe-
riculum & c. q. a legi Dei, & seruitu-
tuti eius se subdiderunt, die ac no
Psal 2. a cte in lege eius meditantes.
Vbi supra. † in popu-
lo *c Qui ascenditis super nitentes asinos. Adam.* Potētes ppīi benedicite do
minum, q̄ ascenditis super iumen
ta &c Corpus nr̄m iumētum est,
ad iumamētum. n & ad ministeriū
aię datū est. Interiori homini dr̄:
Qui ascēdit sup iumentū i. corpus
† vel habi-
tatis iuxta
Middin suū, & superior factus est corpora-
libus desideriis, & motus corporis
moderatur frēno rationis, ut bene
dicat dominum.
† propter
fumitū ia-
culātium
sagittas in
ter loca v
bi hauri-
tur aqua
† iustitiæ
villarum
eius in
d Collisi sunt. Quasi: quis semper, &
vbiq; laudandus sit Deus, nonne
hic potius laudandus, & benedicē
dus est, qui subuertit inimicos no-
stros, sicut subuertit Aegyptios in
mari rubro?
. & obti-
nuit prin-
cipatum
Vbi supra
uers. 5.
e Ibi narrentur. Adam. LXX. iusti p̄fortati sunt in Israel. In alijs gen-
tibus, qui corporis robore fortiores
sunt, potentes dñr in plio. In Israel
vero ea iustitiores: q̄a iustitia ēt vi-
rib infirma vincit. Iniustitia vero,
& si multos habeat bellatores va-
lidos, superatur, ergo in nostra gē-
te aut per iustitiam superamus: aut
per iniustitiam vincimur.
f Surge, surge De. In Hebreo non ha
F betur: sed expergiscere spū. s. pphe
†tunc qui
cuaserat
dominat'
est fortib.
† per for-
tes
† erat rā-
dix eorum
contra
tiæ: pfecti. n. doctores Deboram p
uocant, vt expergiscatur spiritu p̄-
phetiæ, & laudis.
g Diui. vox Deborę increpātis Ru
bē, q̄ imperio dñi non obtempera
uit cum fratrib. suis, vt debellaret
inimicos: sed perterritus, & verbis
domini incredulus dimisit se ab
eis: & ideo magnanimus, id est su-
perbus repertus est: vnde in spiritu
prophetiæ increpatur sic: Quare
tte
† legislato
tes
Diuiso.
† trahen-
tes (vel gu
bernato-
res) stylo
scribę)
Lxx. potē-
tes in sce-
ptro scri-
bę
† Iisachar
incut Ba-
rac in val-
le habitas

NIC. DE LYRA.

¶ *ne. vbi primo describitur debellatio hostium præsens secundo prætērita, & futura ibi: Dominus in f. r. Circa primū dicitur: Noua. i. nouum modum debellādi hostes, & eorum ciuitates, quæ nouitas exponitur, cum dicitur:*

a Clypeus &c. *In Heb. habetur in Israel: ita q̄ quadraginta millibus non iungitur cum Israel: & hoc videtur ex eo, q̄ dictum est ca. præce. q̄ Barac iuit ad pugnam cum decem millibus tantum: propter quod Heb. exponūt sic literam istā:* Clypeus, & hasta si appa. *i. non apparuerunt. & accipitur hic, si pro non. In Israel. i. in decem millib. pugnatorib. de Israel, qui inermes iuerunt ad prælium, & supplendum est: cum tamen exercitus ad uersariorum esset ex. xl. millibus. i. in numero. xl. millium armatorum, & talis modus loquendi vbi oportet aliqua supplere, qui apud Heb. uocatur decurtatus, frequenter inuenitur in sacra scriptura maxime metrica: cuiusmodi est illud cuiusmodi est illud canticum Deborę in Heb. Posset aūt dici secundum translationem nostram iungendo ly. xl. millibus, cum ly. Israel. q̄ licet a principio belli fuerunt tantum. x. millia cum Barac: tamen quando incepit superare aduersarios, multi de Israel prius timore impediti uenerunt ad prælium iungendo se exercitui Barac: ita q̄ ascendit*

a Quia nec clipeus, nec hasta inuenta poterat in Israel: quia Iabin rex Chanaan abstulerat eis arma.

uertit. Clypeus, & hasta si† apparuerunt in a

a ¶Adam. Non humanum scilicet, sed diuinum, neq; enim secundum hominem cogito. ¶Deum inducit loquentem.

a quadraginta millibus Israel. Cor meū † di b

a ¶In Hebræo, doctores. b ¶Legis doctores, qui sponte offerunt animas suas discrimini.

b: ligit principes Israel: qui propria uoluntate obtulistis uos † discrimini, benedicite c

a ¶Adam. Corpora scilicet animæ subiugata: castitatis, & pudicitiæ splendore nitentia. ¶ Scientia legis. b ¶In Hebræo: asinas. Hi sunt doctores Israel, super quorum doctrinam populus ascendere, & requiescere dicitur.

c Dño. Qui ascenditis super † nitentes asinos d

a ¶In Hebræo, sedentes super iudicium.

& † sedetis supra † iudicio, & ambulatis in e

a ¶Legis non aberrantes scilicet. b ¶Id est laudate. c ¶Populum sedentem super asinas prouocat ad benedicendum dominum.

d uia, b loḡmini. † Vbi cólliſi sunt curr⁹, & ho f

a ¶Adam. Sacrificium Deo acceptabile quod offeretur in iustitia & æquitate.

e stium suffocatus est exercitus: ibi nārrēt̄ur h

iustitiæ Dñi: & † clemētiæ in fortes Israel. i

a ¶Dominus Domini scilicet, quia benedicto Domino, & laudato in loco victoriæ, descenderunt in domum Domini: vt ibi laudarent orantes, & sacrificia offerentes.

Tunc descendit populus Domini ad pōr-

a ¶Hoc in Hebræo non habetur. b ¶Adam. Prophetia exurgit in aduentu Christi, & populos ad fidem erurgere facit.

f tas: & obtinuit principātum. Surge surge Debora: surge surge, & loquere canticum.

a ¶In Hebræo: prædare prędatu tuam.
b ¶ Captiuitatem de hostibus capit qui cælestis patris responsa custodit.

Surge Barac: & apprehēde captiuos tuos

a ¶Adam. responsionis patris. b ¶Reliquiæ Israel saluæ fient.

fili Abinoem: † Saluāte sūt reliquię popu-

a ¶In Hebræo. Dominus propter me in fortibus dimicat, & est uox totius populi.
b ¶Contra Aegyptios: & cæteros eorum inimicos.

li. Dominus † in fortibus dimicāuit. Ex b i

a ¶In Exodo legitur. Fugauit Iosue Amalec & populum eius in ore gladij &c. m

Ephrāim † deleuit eos in Amalec: & post n

a ¶Iosue.
b ¶Saul scilicet præcipiente Domino Amalec deleuit quod Debora multo ante prophetauit.
c ¶Hoc in Hebræo non habetur: sed aperiendi sensus gratia additum est.

† ēū in Beniāmin in populos tuos ò Amā-

a ¶Ad profternendum scilicet Sisaram.

lec, De Machir † principes descēdērunt: & o

a ¶Descenderunt scilicet.

de Zabulōn, † qui exercitū ducerent ad bel

a ¶Doctores legis scilicet. b ¶Ad bellandum.

landum. Duces Issachar fuere cum Debo- q

¶Quia quædam pars illorum cum Debora ad laudandum Deum re manserat, pars autem secuti sunt Barac, ad populum exhortādum & Sisaram debellandum.

ra: & † Barac vestigia sunt secuti: † q quasi r

a ¶Præcipitans se, scilicet in torrentem Cīson, & persequens inimicos.

in pcēps, ac barathrū se discrimini dedit.

¶Superborum.

s Diuiso contra se Ruben † magnanimorū t

reperta est contentio. Quare habitas inter u

a ¶Tuos. & vicinarum vrbium. b ¶Quia greges, quibus abundas seruare rapis & eorum sibilos potius audire delectaris, quā cū fratribus occurrere inimicis: & impetio Domini superbus contradicis. x

†duos tērminos: ut audias sibilos gregū? y

Diuiso cōtra se Rubē, magnanimorū rep- z

¶Cōtra imperium Domini. ¶Increpando hoc dicit; quia Ruben & Gad permanſit.

ta est contentio. Gad trans Iordanem quie- a

a ¶Videns Ruben, & Gad fratribus suis deesse, nauibus fugam arripiunt.
b ¶Ie iuncpat, quod Aser nauigio potius fugam arripuit quam fratribus opem ferat.

scebat, & Dān uacabat nauibus. Aser ha- b

d Aser habitabat &c. Zabulon uero &c. *Isti commendantur de probitate, & audacia: quia ex ipsis principaliter exercitus erat: vt patet. supra iiij. ca.*

ascendit ad xl. millia.

b Cor meum diligit principes Israel. *id est duces huius exercitus. Ideo subditur.*

c Qui propria uoluntate obtulistis uos. *Exponatur sicut supra in princi. huius cantici.*

d Qui ascendit. super nitētes asinos. *id est pingues, & pulchros de p̄da hostiū.*

e Et sedetis supra in iudicio & ambu- †i. nō ap-
latis in uia, *quia antea iudices nō audebant ire de loco ad locū ad iudicandū. sed tunc poterāt ire secure & honorifice: ita* parebant
quòd in iudicio hic accipitur pro ire ad iudicium. quia homines sedentes in animalib. non iudicant. † ad legis-
latores,
(vel iudi-
dices ac re
ctores)
f Loquimini. *id est narrate beneficia Dei.*

g Vbi colli. sunt *grandine, & tempesta te cadente super eos.*

h Ibi nar. *quibus interfecit impios.* † candidet

i Et cle. in for. *quia clementia Dei dedit eis fortitudinem ad superandum aduersarios. Cætera patent.*

k Dominus in. *Hic describitur debellatio hostium p̄terita, & futura, cum dicitur:* Domi. *i. in fortib. contra fortes.*

l Dimica. *& ponit exemplum de præterito, dicens:*

m Ex Ephraim de, *quia Iosue fuit de tribu Ephraim, qui debellauit Amalec, vt habetur Exodi. Consequenter ponitur exemplum de futuro, cum dicitur:* Exod. 17.d

n Et post. *quia Saul qui fuit de tribu Beniamin debellauit, & deleuit Amalec, ut habetur. 1. Regum.* 1.Reg.15.b

o De Machir. *Hic consequenter Debora recitat constantiam filiorum Israel, qui iuerunt cum Barac ad prælium, & ignauiam illorum, qui ire noluerunt: commistim loquendo de istis & de illis dicens:*

De machir princ. *Machir enim fuit filius Manasse: de cuius tribu aliqui fuerūt* H
in hoc exercitu.

p Et de. *sicut patet ex dictis ca. iiij.*

q Duces Issachar. *quia aliqui de illa tribu fleterunt cum Debora ad deprecandum Dominum.*

r Et Barac ve. *sunt se. quia alij iuerunt cum Barac ad pugnandum.*

s Qui quasi in præceps, ac baratrū se: *persequendo aduersarios per loca declīuia, ac aspera.*

t Diuiso contra se Ruben. *In illa. n. tribu erant quædam contentiones intestinæ, propter quas noluerunt venire ad prælium cum Barac. Ideo subditur:*

u Magnani. *i. superborum.*

x Reperta. *quia manifesta fuit alijs tribubus ex hoc facto.*

y Quare ha. &c. *quia sors Ruben fuit super Iordanem fluuium: qui diuidebat terram duarum tribuum, & dimidiæa terra aliarum tribuum.* † missus est
cū pedib.
suis
z Vt audias. *i. balatus. illa. n. tribus deflebatur in talibus, quia habebat pecora multa, & intendebant nutritioni, & multiplicationi eorum: vt habetur Num. xxxij.* *Num.32.e*

a Diuiso contra, *repetitur ad maiorem adfirmationem. & quia sicut in cantilenis idem repetitur, sic in isto cantico, & exponatur sicut prius.* † magni
erant cogi-
tabundi
corde (vel
magnæ e-
rant cogi-
tationes
cordis) &
infra
b Gad trans Iordanem quiescebat. *nolens venire ad prælium sicut piger, & ignauus.*

c Et Dan uacabat. *pro mercibus exercendis, quia sors sua fuit super littus maris mediterranei, & ideo noluit venire ad prælium intentus ad lucrum, & eodem modo exponitur, quòd subditur,*

¶ In regione

habitas inter duos terminos &c. In Hebræo autem nō habetur, duos.

Exod. 14.g a *Traxit.* In mare rubrū, quod est Cadumim: qđ interpretāt
†super ex-
celsa agri. antiquorū; eò qđ antiqua miracula ibi sunt facta trēsēūtib. filijs Israel; & pereūtibus Aegyptijs: vt pro cadaueribꝰ Aegyptiorum habeant pisces, & bestiæ maris rubri cadauera Chananæorum.

NIC. DE LYRA.

¶ a In regione Merome. *i. excelsa, quia in mōte Thabor fuit cōgregatus exercitus Barac, vt fuit dictum supra quarto cap.*

b Venerunt reges: *qui erant confœderati ipsi Iabin.*

c Et pugnauerunt. *quia venerūt ad expugnandum Barac, & eius exercitum, ut habetur supra iiij. c.*

d Nihil. *Minus dicit, & plus significat: venerant. n. ad deprædandum terram Israel, & tamen ipsi, & sua ibidem remanserant.*

e Decę. *Hic consequenter Delbora explicat, cui ista uictoria sit attribuenda, s. ipsi Deo: & ideo dicitur:* De cælo dimicatum. *s. fulgure, & grandine.*

†domini
cum sorti
bus
Iosue. 10.c
f Stellę manentes in ordi. *hoc dicitur ad differentiam illius victoriæ, quæ facta est à Deo per Iosue, quia tunc sol, & luna steterunt per spatium vnius diei: in hac autem victoria non steterunt, sed processerunt in cursu suo.*

†fortium
g Torrens Cīson &c. *Cīson, & Cadumim sunt nomina torrentiū, propè quos fuit bellum, & multi* B
ceciderunt ibi, & fuerūt submersi.

h Concula anima mea. *id est despice.*

i Robustos. *i. Sisaram, debellatores suos, qui confidentes in sua fortitudine volebant populum Domini delere.*

k Vngulæ equorum cę. *ex magnitudine grandinis, & fulguris, & asperitate locorum fuerunt læsę, & dissipatæ.*

l Maledicite terræ Meroz &c. *Dicunt expositores nostri communiter, quòd angelus Domini hic accipitur pro Michaele, qui præerat filijs Israel ad custodiam, vt habetur Dan. x. Meroz autem est nomē dæmonis, qui excitauit Sisaram, et suos ad veniendum contra filios Israel: cui dixit Michael esse maledicendum, & malis angelis sibi adiunctis, ideo subditur:* Dan. 10.e

m Maledicite habita. *i. exercitus Domini.*

bitabat in littore maris, & in portubus morabatur. Zabulon verò & Nephthali obtulerunt animas suas morti † in regione Merome. Venerunt a
¶Hostilis derisio. b
reges, & pugnauerunt: Pugnauerunt rēges Cha- c
a ¶Prouincia, in qua est torrens Cīson iuxta aquas Mageddon. ¶Subsannatio: quia nec animas suas seruauerunt.
naan in Tanāch, iuxta aquas Mageddo: & tamē
a ¶Quia in x. millibus Israel nec clypeus erat, nec hasta. b ¶Grandine & igni.
nihil tulere prædantes. Dē cælō dimicatum d
a ¶Angeli qui contra Sisaram pugnauerunt. e
est contra eos: ſtellæ manentes in ordine, f
& cursu suo aduersus Sisaram pugnauerunt.
a Torrens Cīson traxit cadauera eorum: Torrens g
a ¶Vox populi sese magnanimiter exhortantis est, ut conculcet colla inimicorum suorum.
Cadumim: Torrēs Cīson: † Cōculca anima mea h
a ¶Lapidibus grandinis de cælo missis, quasi fi vngulæ equorum lapidibus percussæ ceciderunt, quid putas equitibus accidisse?
robustos. Vngulæ equorum † ceciderunt, fugi- i k
entibus impetu, & per præceps ruentibus fortis-
a ¶Michael, qui iubet per Delboram maledicere Meroz, id est contrariæ potestati, quæ præerat Chananæis. Meroz enim interpretatur arcanum. Cæteris enim angelis dimicantibus pro Israel apostatæ angeli non solum non pugnauerunt sed etiam aduersati sunt. l
simis hostium. Maledicite terræ Meroz: dixit ān
gelus Domini: maledicite habitatoribus eius: m
quia non venerūt ad auxilium Domini: in adiu
a ¶Bellatorum, b ¶Sanctas scilicet Saram, Rebeccam, Rachel, Liam & hmōi.
torium † fortissimorū eius. Benedicta inter mū- n
lieres Iahel uxor Haber Cinei: & benedicatur* o
a ¶Domini. b ¶Sapienter & prudenter fecit. c ¶Vt hostis firmius se crederet illi, ac quidem non minam dedit: quia domus Rechab vinum non bibit.
in tabernaculo suō. Aquā petenti lāc dedit: & in p
phiala † principum obtulit butyrum. Sinistram q
manum misit ad clauum, & dexteram ad fabro-
rum malleos: percussitq; Sisaram † quērens in ca
pite uulneri locum, & tempus ualidè perforans.
Inter pedes eius ruit, defecit, & mortuus est: Vol
uebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis & r
¶Ictisio.
miserabilis. Per fenestram respiciens vlulabat ma s
ter eius, & de cœnaculo loquebatur: Cur mora-
tur regredi currus eius quare tardauerunt pedes
quadrigarum illius? † Vna sapientior cæteris uxo t
ribus eius, hæc socrui uerba respondit: Forsitan u
nunc diuidit spolia, & pulcherrima fœminarum
eligitur ei. Vestes diuersorum colorum Sisaræ x
traduntur in prædam, & suppellex uaria ad ornā
da colla cōgeritur. Sic pereant omnes inimici tui y
Domine; qui autem diligunt te, sicut sol in ortu- z
a ¶Adam. Quieuit terra dum quieuit peccatum, mouetur autem terra, id est qui habitant terram, cum animas hominum mouent, & conturbant peccata.
suo splendet, ita rutilent. Quieuitque terra per
quadraginta annos.

Domini, qui erat exercitus Israel: C
sed magis venerunt ad nocendum, sic ergo exponunt communiter doctores catholici. Hebræi autem aliter exponunt dicentes: q̄ angelus Domini intelligitur ipse Barac missus à Deo ad pugnam prædictā: vt patet ex dictis supra iiij. ca. Angelus. n. idem est, quod nuntius. Maleath enim, quod est nomen Hebraicum, æquiuocum est ad angelum, et ad nuntium: Meroz autem nomen hoīs potentis, qui habitabat prope locum, vbi fuit bellum, & ideo magis fuit reprehensibilis, eo quòd no luit uenire, quo alij, qui erant longè. propter quod Barac dixit ei ma leaicendum, & hoibus sub eius potestate constitutis, & hęc expositio magis uidetur concordare literæ.

n Benedi. *Hic consequenter Delbora commendat Iahel, quæ Sisarā iterfecit, ut patet ex dictis iiij. c.* † Conculcabit

o Benedicatur in tabernaculo † quassatæ
sunt à cal-
cationib.
vel sono
pedū for-
tium eius
suo. *In Hebræo habetur. Præ mulieribus in tabernaculo benedicatur. i. præ mulieribus habitantibus in tabernaculis, quæ non leguntur fecisse tam uiriliter, & cautè. ideo subditur:* i. equorū
eius fortiū

p Aquam petenti lac. *vt citius dormiret, & gratius, ut dictū est supra iiij. cap.*

q Et in *i. apta pro principibus.* * præ mu-
lieribus
r Obtulit buty. *id est lac pingue. Thiala. n. vt videtur non est vas aptum pro butyro. nam secundum Isid. inter vasa potatoria numerat. l. 20. Etym. cap. 5.* *tur. Hebræi tamē dicit hic: in phiala. ā bacino. alias catino, et ēt vas in quo pōt offerri butyrū propriè dictum. & secundum hoc dicunt aliqui, quòd non solum obtulit ei potum, vt petierat, sed etiam cibum. Cætera patent in litera vsque ibi:*

s Per fenestram. *vbi describitur anxietas matris Sisaræ, eo q̄ vltra modum tardabat uenire, quam nurus sua volens consolari respōdit:*

t Forsitan cū di. *bellatorib. suis.*

v Et pulcherrima fę. *de Hebręis.*

x Eligitur. *ad cōcubitum. Vltimò ponitur conclusio cātici cū dicitur:* *Act. 9.a*

y Sic pereāt omnes inimici tui, † Sapiētes
ēnę eius
rūt eruerunt ei. illa etiā
rūdit ei,
nōne iue-
niēt, & di-
uidēt spo-
lia puella,
duæ puel-
læ capiti
uiri (i. e.
sūt vnicui
que ex eis
puella, aut
duæ puel-
læ de spo-
lijs, quas i-
ter se diui-
dunt) spo-
lia, discolo
ria ipsi Si-
saræ, spo-
lia discolo
ria, uestis
polymita,
discolor,
duæ uestes
phrygionicę, Lxx. col
la eius, spo
lij (alij, ad
prædam)
que qui te in tuis fidelib. persequuntur, sicut dictum est Saulo: Saule Saule, quid me persequeris?

z Qui autem diligunt. *In Hebr. pro in ortu suo habetur,* בגבורתו *bigburato. i. in fortitudine sua. qđ exponunt Hebræi de illa fortitudine solis futura. de qua dicitur: Erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septempliciter sicut lux septem dierum.* *Esai. 30. f*

GLOS. ORDINARIA. CAP. VI.

Origē Hom. 7. in Iudic. in princ. Mor.al.

E cerunt. Ita. Non dicuntur inualuisse super populum Dei dum præcepta custodiunt. Cum ergo negligere cœpit, mox inualuit hostis. Aduersum nos quoque, qui Israel secūdum spiritum dicimur, spiritualis hostis insurgit, cum negligimus mandata Dei: & inimicis tradimur, cum a gratia Dei deserimur.

Cumque cet princ ipalē, & incidentalem. secunda incipit ix. cap. Prima in duas, quia primò describitur tribulatio. secundò liberatio, ibi: Qui misit ad

e s. Circa primum dicitur:

a Fecerunt autem filij Israel. *non dicitur hic, addiderunt facere malum: sicut in alijs tribulationibus dicitur post primam: cuius rationem adsignant Hebræi: dicentes, q̄ per canticum Delborę, & Barac, & eorum merita, peccata prætērita erant simpliciter dimissa.*

b Qui tra. *vt deformitas, vel dedecus culpæ non transiret sine decore iustitiæ.*

CAP. VI.

¶Adam Dum esset iustitia in terra quieuisse dicitur: dum autem creuit iniquitas, & fecerunt malum in conspectu Domini, tradidit eos in manu Madian.

a Fecerūt āt filij Israel malū ī ↄſpectu a
Dñi, q̄ tradidit illos in manu Ma- b

¶ Feceruntque

NICOLAVS DE LYRA. CAP. VI.

Fecerunt. *Hic consequenter describitur quarta tribulatio, quæ facta fuit per reges Madian. & à qua liberati fuerant filij Israel per Gedeonem: & diuiditur in duas partes scilicet prin-*

MORALITER.

✻ a *Fecerūt aūt filij Israel &c. Madi.* Per Madiā, q̄ interpretat, iniquitas, diabol⁹ signat: q̄ pp excellētiā malitia nō solū iniquꝰ, sed ēt iniquitas noīat: p exercitū verò, Madiā diaboli satellites intelligūtur.

✻ *In herbis*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Cumque fe. Adam.* Hæc patiebatur Israel *fm* carnem. Seminabat terram: sed quia pro peccatis suis traditus erat inimicis pro frugibus corruptionē metebat. Nos verò, qui *fm* spiritum Israel nōiamur, aliqñ seminamus, & nō possūt inimici seminata corrūpere, vel insidiari agriculturæ nr̄e. Est autē, qñ

Origē hom. 7. in Iudic. post prīe.

Gal. 6. b

fata nr̄a corrūpunt. vñ: Qui seminat in carne, de carne metet corruptionē. Qui aūt seminat in spū, de spū metet vitam æternam, Madianitæ ergo semina eorū corrumpūt, qui in carne seminant. & eorū fructus exterminant, & pereūt. Quæ verò in spū seminant, nō pūt Madianitę corrūpere. Non.n pūt dęmones ascēdere ad spūales cāpos, & noualia spūs tenere: erare: eorū. f. qui non semināt super spinas, sed innouāt sibi noualia. Frequēter ēt accidit, vt qui in spūali ope multū desudās plurimos fructus fecerit, & repleuerit horrea sua fruge iustitię, & multa bona opa condiderit in cōclaui conscię suę, sed si negligat, & post laborem ꝑueliis ad voluptatē vergat, oīa illa bonorū semina dominante libidine corrūpentur. Iō dictum est: Oī custodia seruā cor tuū. Custodiendū est igit cor ab omni pcūp: ꝑcipuè in tpe pſecutionis. Si qs .n. tunc deneget fidē, oēs iustitię fructus amisit, nudus repēte factus, & inanis, & diu q̄situs, & multo vix labore collect⁹ subitò oīs labor effundit, *fm* illud: Oēs iustitię eius, quas fecerat, nō recordabunt. Oremus ergo vt pſecutionē sustinere possimus, ga tribulatio patientiam opat, patientia ꝓbationē, ꝓbatio spem. Protēdit .n. ꝓbatio nr̄a nō solū vsq; ad verba, sed vsq; ad sanguinis ꝓfusionem: ga Christus, quē sequmur pro redēptione nr̄a effudit sanguinem suum: vt inde exeamus loti in sanguine nr̄o. Baptismus.n. sanguinis solus est, qui nos purios reddit, quàm aqua baptismi. de quo dicitur: Baptismo habeo baptizari, quē vos nesc. Profitsionē igitur sui sanguinis baptisma nominauit. Et ne ista dicens offendam: vereor ne baptisma illud eminentius sit illo baptismate, quod per aquam traditur. Illud n. acceptum valde pauci immaculatè vsq; ad exitū vitæ custodiūt: hoc vero, qui baptizatus est vltrà peccare non pōt. Et si temerariū nō est in rebus talibus audere aliquid, possumus dicere, q̄ per illud baptisma pētā ꝑterita purgantur, per illud ēt futura pe mūnt, & veniēs princeps huius mūdi ad talē animam nō inuenit quic q̄: imò sanguinis profusione sopitur. nec audet in aliquo criminari animam morte sua clarificatam, sanguine lotam.

Baptismus sanguinis

Luc. 12. f

F

Iohan. 14. d

in qq. ue. te. q. 31. lib. 7. tom. 4.

b Qui misit ad eos vi. &c. Augusti. Cur non dicat nomē huius prophetæ, latens causa est: non tñ nullam esse arbitror. Sed ga post verba qbus exprobrauit inobedientiam populo, sequit scriptura dicēs: Et uenit angelus Dñi, & sedit sub quercu quæ erat in Ephra. nō absurdè intelligitur iste angelus nolę viri significatus vt postea q̄ hæc verba dixerit, venerit ad quercum, & ibi sederit. Nolę enim virorum sæpe dicuntur angeli: sed angelos ꝓphetas dici nō occurrit: q̄uis eum, qui ꝓpheta est, sępe occurrat angelum dici. Sed si angelorū dicta prophetica nota sunt'. i. quibus futura prænunciauerunt: cur non possit angelus propheta dici?

Super Iudi. cap. 6.

c Cumque illd. Gedeon Christum significat: qui sub vmbra sacræ crucis prædestinato incarnationis futuræ mysterio constitutus rectitudine judicij quasi virga electionem sanctorum à vitiorum paleis sequestrabat.

Da &c.

b Et munitissima ad repugnandum. *quantum ad potentes, vt ibi refugium haberent.*

c Cumq; seuis. *i. tempore uernali, quo semina incipiunt fructificare, vt nullus victus remaneret Hebręis.*

e Ipsi, *ita quòd pro intemperie aeris non cogerentur exire de terra, donec omnia essent consumpta. Cætera patent in litera.*

a ꝙ Dæmonum. b ꝙ Perfects, & condigna pœnitentia. c ꝙ Spirituali afflictione.

diān septē annis, & oppressi sunt valde ab eis. Feceruntq; sibi a antra, & speluncas in mōtibus * & munitissima ad repugnādum b

a Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem.

loca. Cumq; seuisset Israel: ascendebat Madian, & Amalec cæteriq; orietāliū nationū: & † apud eos figentes tentoria: sicut erant in †herbis cuncta vastabant usq; ad introitū Gazæ: nihilq; omni no ad uitam pertinens relinquebant in Israel, non oues, non boues, non asinos. Ipsi enim, & vniuersi greges eorum ueniebant cū tabernaculis suis: & instar locustarum vniuersa complebant: innumera multitudo hominū & camelorum, quicquid tetigerant deualtātes. † Humiliatusq; est Israel valde in conspectu Madian: et clamauit ad Dominum, postulans auxilium contra Madianitas. Qui misit ad eos uirū f prophetam, & locutus est: Hæc dicit Dñs Deus Israel: Ego uos feci cōscendere de Aegypto: & eduxi uos de domo seruitutis, & liberaui de manu Aegyptiorum & omnium inimicorum, qui affligebant uos. Eiecíque eos ad introitū uestrum, & tradidi uobis terram eorū, & dixi: Ego Dominus Deꝰ uester. Ne timeatis deos h Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluistis audire i uocem meam. Venit autem angelus Domini & sedit sub quercu, q̄ erat in Ephra: & pertinebat i ad Ioas patrē familię Ezri. Cùm m

a ꝙ In vmbra quercus, id est crucis.

que Gedeō filius eius excuteret, atque purgāret frumenta in torculari, vt fugeret Madian: appa- n o ruit ei angelus Domini, & ait: p Dñs tecum uirorum fortissime. q Dixitque ei Gedeō: Obsecro mi Domine, si Dominus nobiscū est, cur apprehenderunt nos hęc omnia? Vbi sunt mirabilia eius

a ꝙ A uitiis. b ꝙ Virtutes.

Diuīsio

H

Allegor.

Hiero. 31. d

quæ narrauerunt patres nostri, atq; dixerunt: De Aegypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliqt nos Dominus, & tradidit in manu Madiā. Rēspexitq; ad eum Dñs, & ait: † Vade in hac fortitudine tua, et liberabis b Israel de manu Madian. Scitō, c q̄ miserim te. Qui respondens ait: Obsecro mi Dñe, in quo liberabo Israel? Ecce familia mea infima est ī Manassē, & ego minimus in domo patris mei. Dixitq; ei Dominus: Ego ero tecū & percuties Madiā, quasi unū uirum. Et ille: si inueni, inquit, d gratiam corā te: da mihi signū e

a ꝙ Quia diabolus transfiguratse in angelū lucis.

quòd tu sis, q̄ loqueris ad me: Ne recedas hinc donec reuertar f ad te, portans sacrificium & offerens tibi. Qui respondit: Ego præstolabor aduentum tuum; g Ingressus est itaq; Gedeō, & coxit hædum, & de farinæ modio azymos panes, carnesque po-

a ꝙ Omnem, carnis appetitum.

nens in canistro, et ius carnium mittens in ollā tulit omnia sub h

ꝙ Vt ministro.

p q̄rcu, & obtulit ei. Cui dixit angelus Dñi: Tolle carnes, & azymos panes, et pone supra petrā illam, & ius dēsuper funde. Cūque feciſſet ita, extēdit angelus i Dñi summitatē uirgæ, quā tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos. † Alcēditque

a ꝙ Afflatus, i. a redēptore spiritus. b ꝙ Isid. Quia in carne Christi totius mūdi deleta sunt peccata virga. i. pcuſa, i. crucifixa, nec solū facta, sed ēt cupiditates purgauit, caro.n. hædi culpā facti, ius significat illecebras cupiditatis, ignis de petra: quia caro Christi diuino spiritu repleta oīa peccata exussit. vnde ignē veni mittere in terrā. k

a ꝙ Afflatus, i. a redēptore spiritus. b ꝙ Isid. Quia in carne Christi totius mūdi deleta sunt peccata virga. i. pcuſa, i. crucifixa, nec solū facta, sed ēt cupiditates purgauit, caro.n. hædi culpā facti, ius significat illecebras cupiditatis, ignis de petra: quia caro Christi diuino spiritu repleta oīa peccata exussit. vnde: Ignē veni mittere in terrā. k

ignis de petrā, & carnes azy-

Diuīsio

Allegor.

Hiero. 31. d

a Fecerunt̄que sibi antra. *scilicet pauperes, & debiles, & timidi, vt se absconderent.*

b Et munitissima ad repugnandum. *quantum ad potentes, vt ibi refugium haberent.*

c Cumq; seuis. *i. tempore uernali, quo semina incipiunt fructificare, vt nullus victus remaneret Hebręis.*

e Ipsi, *ita quòd pro intemperie aeris non cogerentur exire de terra, donec omnia essent consumpta. Cætera patent in litera.*

f Qui misit ad. *Hic consequenter describitur liberatio de dicta tribulatione. Circa quod sciendum: quòd sicut suprà dictum est, & patet ex decursu libri: quando filij Israel peccabant, affligebantur: & quando pœnitebant, liberabantur: & ideo Dominus primò mittit eis reprehensorem, vt verè pœniteant, secundo adiutorem, vt vincant, ibi: Venit autem angelus. Circa primum dicitur.* Qui misit ad eos virum. *Dicunt communiter expositores nostri, quòd fuit angelus in specie viri, & ille idem qui infra nominatur angelus. Hebræi autem dicunt, quod fuit Phinees filius Eleazari sacerdotis. Et satis videtur ex textu, quòd ille missus à Deo fuerit homo verus, siue fuerit Phinees, siue alius, quia dicitur in textu:* Misit ad eos virum prophe. *Angeli verò in sacra scriptura non vocantur prophetę, quantum mihi occurrit, & hoc rationabiliter, quia licet prophetica cognitio sit clarior notitia fidei: tamen est ænigmatica, cognitio verò angelorum, qui cognoscunt res in verbo, de qua est hic sermo: clara est & absque ænigmate.*

g Ego vos feci con. *In signis mirabilibus, sicut in Exo. continetur.*

h Ne time, de. &cæ. *impendendo eis latriam.*

i Et noluistis. *sed ad idololatriam declinastis, & ideo meritò cecidistis in tribulationem istam.*

k Venit autem an. *Hic consequenter describitur missio aditoris angeli, per cuius adsistentiam Gedeon habuit victoriam, & non fuit Phinees, sed verus angelus. Circa quod primò ponitur vocatio ducis. secundo modus certaminis: ea. vij. Circa primum primò datur duci præceptum ad aggrediendum pugnam. secundo signum ad cognoscendum personam esse angelicam. ibi: Et ille. tertiò mandatum destruendi patris idololatriam, ibi. Cumque ad hoc esset. quartò duplex signum assequendi victoriam, ibi: Dixitque Gedeon. Circa primum dicitur,* Venit autem angelus Domini in specie viri. *Tamen erat verus angelus Dei, vt patebit ex sequentibus.*

l Et pertinebat ad Ioas patrem familię Ezri. *Dicitur autem hic pater non ratione generationis, sed quia erat potentior, & principalior in familia sua. diuidebantur enim tribus in familias, & familia in domos, & domus in capita virorum. sicut dictum fuit Iosue. xviij. capit.*

m Cumque Gedeon filius eius excuteret atq; purgaret frumen. &c. *ad prouidendum sibi de victu.*

n Vt fugeret Madia. *ad aliquod fortalitium.*

o Apparuit ei angelus Domini. *in specie viri.*

p Et ait. *saluando eum.*

q Dominus tecum virorum fortissi. *Non propter præterita, nec propter eius conditionem: quia præparabat se ad fugam: sed propter futura, in quibus habiturus erat ex Dei adsistentia victoriam. Vnde sequitur postea:*

¶ Vade in

Diuīsio

Allegor.

Hiero. 31. d

MORALITER.

✻ *d In herbis cuncta vastabant.* Per herbas intelliguntur initia bonorum operū: quæ dæmones nituntur destruere, ne fructus bonus inde sequatur: sed contra Madian, & eius exercitum à Deo mittitur Gedeon. per quē allegoricè Christus significatur: ga Gedeon interpretatur circuiens in vtero. qđ bene cōuenit homini Christo, nā ab instanti suę cōceptionis fuit vir perfectus in scientijs, & virtutibus vtero virginali circundatus. vñ Hier. Creauit Dñs nouū sup terrā, fœmina circundabit virum. Et sic Christus secundum quod homo fuit vir circuiens in vtero. Huic autem dicitur,

q *Dñs.* Nā cū eo fuit Deus in vnitate ꝑsonę, pp qđ vocat⁹ est Ema-

✻ nuel. Ipse

a *Da mihi signum Adam.* Vir eruditus, & habens Iesu p̄decessoris exemplum cautius agit. Sciebat .n. posse angelos tenebrarum transfigurare se in angelos lucis, ideo examinat spū, si à Deo sit. Spiritualis .n. oīa examinat. Sic p̄decessor eius Iesus Naue cū principē cælestis militię vidisset, ingrit: si noster es,

Origē. Hom. 8. in Iudic. ultra med.

an aduersariorum? Ideo Gedeō discutit angelicam visionem diuersitate & mutatione signorum.

In qq. vet. test. q. 35. lib. 7. to. 4.

b *Porcans. Aug.* Aduertendum est, q̄ Gedeō non ait angelo: offerā tibi sacrificiū: sed offeram tibi sacrificium meum: & ponā in conspe. tuo. vnde intelligendū est: non eum angelo, sed p angelū sacrificiū obtulisse. Qđ angelus oñdit: qui non ab eo tāq̄ sibi sumpsit: sed ait illi: Accipe carnes, & azymos panes: & pone ad petrā illā, & ius effunde. Et cū hoc feciſſet, extēdit angelus Domini summū virgæ, q̄ in manu eius erat, & tetigit carnes, & azymos &c. Itaq; ipse angelus in sacrificio officium ministrantis impleuit. Ignē .n. hō minister, vt hō sine miraculo subiecisset quē mirabiliter vt angel⁹ ipse subiecit. Deniq; tūc cognouit Gedeon, q̄ angelus Domini esset. hoc .n. scriptura continuo subdidit: Et vidit Gedeon, qñ angel⁹ Dñi est. Prius ergo tāq̄ cū hoie loq̄bat, quē tū hoiem Dei credidit: vt coram ipso sacrificium vellet offerre velut adiuuandus præsentia sanctitatis eius.

Iij. Moral. cap. 17. Moraliter

c *Ingressus. Greg.* Gedeon cum à paleis frumēta excuteret angelum vidit: ad cuius imperium coxit hædum, supra petrā posuit: & ius carnium superfudit. Qui & angelus virga tetigit, & ea ignis exiēs de petra cōsūpsit. Frumētū virga cedere est rectitudine iudicis à vitiorū paleis virtutū grana separare. Hęc agentib. angelus appetenda tāto magis Dñs interiora denūtiat, q̄to se studiosius hoīes ab exteriorib. purgant. Qui occidi hędū p̄cipit. i. oēm appetitum nostræ carnis immolari: carnesq; supra petrā poni, & ius carnium sup fundi. Petra significat Christum: de quo dr̄: Petra aūt erat Christus. Carnes supra petrā ponimus, cū corpus nostrum Christi imitatione cruciamus. Ius etiam carniū supfudit: q̄ in cōuersatione Christi ipsas ēt cogitationes carnales exinaniuit. quasi .n. ius ex carne liquatū ī petra fundit, qñ mēs à cogitationū carnaliū fluxu vacuat. Quòd angelus virga tāgit, ga intentionē nostrā ptās diuini adiutorij non deserit. De petra ignis exit, & ius carnesq; consumit: quia affluatus à redemptore spūs tāta cor nostrum flamma compūctionis cremat: vt omne, quod ī eo est illicitū o pis, & cogitationis exurat. perfecta. n. mens solerter inuigilat, vt non solum peruersa agere renuat, sed omne etiā quod in se per cogitationes turpiter ligatur, tergat.

Vij supra q. 36.

d *Et obtulit. Augusti.* Quæritur quare Gedeon ausus sit sacrificium offerre præter locū, vbi iusserat Deus: phibuit. n. extra tabernaculū sium sacrificari sibi, cui tēplū succesſit. tpe aūt Gedeonis tabernaculum erat in Silo. Sed sciēdū, q̄ angelum primo prophetā putauit: & de offerendo sacrificio Domini in illo cōsulit. Qđ si ille prohibuisset, non fieret. Sed quia annuit autoritatem Dei Gedeon secutus est. Ita .n. Deus legitima illa constituit, vt leges non sibi, sed hominibus daret: vnde quod præter illa ipse præcepit: non à transgressoribus, sed ab obedientibus impletum est. Sicut Abrahæ de immolando filio. Sic Helias extra tabernaculum Dñi ad cōuincēdos sacerdotes idolorū sacrificauit ex p̄cepto Dñi: q̄ hoc ei reuelatione, & inspiratione iussit. Quāq̄ tanta consuetudo prēter tabernaculum sacrificandi crebuerat: vt etiam Salomon in excellis sacrificasse inueniatur: nec eius sacrificium fuisse reprobatū: & tñ notantur reges, qui inter opera laudabilia non destruxerunt excelsa: vbi contra legem Dei populus sacrificare consueuerat. & qui destruxit, magis laudatur. Ita Deus consuetudinem populi sui: qua præter eius tabernaculum, tamen non diis alienis, offerebat: sed Deo suo, sustinebat potius, quàm vetabat etiam sic exaudiens offerentes. Quod autem Gedeon fecit per

Ge. 22. b

3. Reg. 18. f

2. Para. 1. d

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Vade in hac for. tua. *quam habebis per assistentiam meam.*

b Et liberabis Israel, *non per teipsum, sed per me. ideo subditur,*

c Scito quòd mi, te. Qui respondens ait: Obsecro mi Domine in quo libe. *Cætera patent ex dictis.*

d Et il. *Hic consequenter datur signum Gedeoni, quòd vere angelus domini loquebatur ei. & hoc est quod petit, dicens.*

Iud. 13. b

e Da mihi &c. *f. missus ex parte Dei.*

f Ne recedas &c. *Nō est intelligendum, quod per hoc vellet offerre sacrificium ei, qui sibi apparebat, quod soli Deo est offerendum: cum adhuc ignoraret si esset propheta, vel angelus à Deo missus, sed quòd volebat experiri per signū à Deo datum in acceptione sacrificij per illum, qui sibi apparebat Deo offerendum si esset vere a Deo missus. Nec ī hoc peccauit. qa licet esset prohibitum offerre sacrificium extra locum vbi erat tabernaculum prout dictū fuit Iosue. xxij. hoc tamen intelligendum est, sicut ibidem dictū fuit de modo cōi, poterat tamen alibi offerri de speciali mandato Dei per angelum, vel prophetam loquentem in nomine Dei: quod iste Gedeō volebat experiri secundum illud. Probate spiritus si ex Deo sint.*

1 Ioha. 4. c

g Azymos. *Ex hoc dicit Hebræi, q̄ erat solēnitas paschalis, in qua Iudæi sępiē diebus vtuntur azymis. Sed hoc argumētum non valet: quia panes Domino oblati debebant esse azymi etiam aliis temporibus.*

h Tulit omnia sub quercu. *Non tanquàm ei sacrificans sed vt per eum offerretur Deo sacrificium: ideo sequitur postea.*

i Extendit angelus Domini sum. virgæ quam te. in ma. *tanquam offerens sacrificium.*

k Ascenditque &c. *in signum diuinæ acceptationis. Sequitur,*

D

¶ Heu me domine

ALLEGORICE.

Moraliter

nuel. Ipse Gedeon destruxit aram Baal, & nouum sacrificiū obtulit: vt in textu dicit. p qđ fuit significatū: q̄ Xps p se, & p discipulos idololatriā destrueret: & eucharistiæ sacrificiū instituēret, q̄ videmus esse cōpleta. Gedeō ēt sua ꝑce fecit rorē in vellus descendere. Per rorē aūt verbū prædicationis intelligit. iuxta illud. Fluat vt ros eloquiū meum. Vellus est vestimētū ouis: pp qđ signat populū Iudaicū, q̄ dicebat' grex ouiū dñi ante aduentum dñi. Per hoc āt, q̄ Gedeon rorē descendere fecit in vellus, significatum fuit, q̄ Chr̄s in ꝑsona ꝓpria erat tm̄ Iudæis ꝑdicaturus, pp qđ dicit, Nō sū missus nisi ad oues q̄ pierunt domus Israel. Tunc ēt dixit discipulis ad ꝑdicādū missis, In viā gētiū ne abieritis, sed potius ite ad oues q̄ pierūt domus Israel. Et hic ros ꝑdicationis fuit tm̄ ī Iudæa, q̄ p vellus significat', & Gētilitas fuit sicca, q̄ pareā significat'. Veruntñ qa postea Iudæa verbū Dei repulit, & Gētilitas illud deuote recepit, pp qđ Paulus, & Barnabas Iudæis cōstāter dixerūt, Vobis oportebat primū loq̄ verbū Dei: sed qm̄ repellitis illud, & idignos vos iudicatis ęternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes: sic. enim cepit nobis Deus. Et tunc fuit ros in area .i. in Gentilitate, & ficcitas in vellere. i. in Iudæa per vellus significata: vt dictum est.

Deu. 32. a

Matt. 15. a

Matt. 10. a

Ro. 1. c. cū scriptura

Act. 13. g

MORALITER.

Moraliter

Sup psa. 5. Psal. 57. a

✻ Aūt p Gedeonē studiosus ī sacra scriptura signāt. qa sicut dcm est: Gedeō circūiens in vtero interpretat'. Vterus aūr, in quo cōcipiunt & nutriunt' ecclesiæ filii specialiter literati, est sacra scriptura. Vñ sup illud Ps. Erra uerūt ab vtero, dicit Aug. i. à lege. Hūc aūt vterū circumit studiosus per diligentem inquisitionem. Iste etiam sicut alter Gedeon destruit aram Baal falsam doctrinam confutando: & aliam arcam construit, sanam doctrinam confirmando. Ipse etiam, Deo principaliter operante, ros diuini verbi influit in vellus, simplicibus Christianis prædicando qui per vellus significantur, & vellus rorare cessat, quando ex feruore deuotionis se transfert ad prædicandū infidelib. per areā significatis: & tuncros eius est in area, & nō in vellere: quia in duob. locis nō potest simul esse.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USALES

E catum est, sed de illa ignis memoratur exisse, quo sacrificium consumeretur. Siue enim per aquam, quam percussa petra effudit in eremo, siue per ignem donum spiritussancti significatur: quod ditissime super nos effudit Christus: vnde, Si quis sitit, veniat & bibat. Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, hoc autem dixit de spiritu quem acceperuri erant credentes in eum. Et alibi Viæ sunt illis linguæ diuisæ velut ignis &c. Et ipse Dominus ait: Ignem veni mittere in terram.

Sap. Indic. cap 3.

a Tollesque . Isido. Quem pater idolis deputauit, hunc Gedeon occidit & alium septennem immolauit Deo, in quo ostendit post aduentum Christi, omnia Gentilitatis sacrificia abolenda: solumque iam sacrificium passionis Christi pro redemptione populi Deo offerendum. Ipse enim est vitulus septennis, plenus spiritu septiformi.

Orige Hom. 8. in Indic. in princ.

b Igitur. Adaman. Conuenerunt aduersum Israel Madianitę, qui interpretantur extra iudicium, qui s. extra iudicium Dei sunt, & extra legem peccauerunt, & extra legem peribunt. & Amalec id est populus ablingens, natio sterrena intenti & gulę dedita, carnalis. s. Israel conuenit contra spiritualem. Miscentur eis etiam filij orietis. Omnis enim qui super se nomen Christi suscipit, filius efficitur orientis. de Christo enim dicitur, Ecce vir oriens nomen est illi. Sed non semper qui Christi nomen habent in ecclesia Christi permanent, cum hæretici qui consentur nomine Christi, ecclesiam & fidem expugnant, filij orientis cum Madianitis & Amalec expugnant populum Dei cum paganis. s. & Iudæis.

c In valle Iezra. Adaman. Quæ interpretatur semen Dei. Non. n. audent aduersarij illuc ire, vbi sunt iam nati fructus spiritus, sed vbi adhuc semę Dei iacet, & nondum fructus ascendit. Aliud enim cecidit secus viam, & volucres cæli diripiunt illud, hi sunt scilicet, qui audiunt verbū Dei, & cum lætitia suscipiunt. Venit autem diabolus, & tollit verbum, vel semen de corde eorum. Sic ergo isti veniunt, & volunt tollere semen Dei de corde eorum, in quibus seminatū est, quia inueniunt eos in vallibus positos, & ima sectantes, humiliter enim, & indigne, & Iudaico intellectu suscipiunt verbum Dei. Qui autem ab humilitate literæ ad excelsa spiritus conscendit nihil ei rapiunt Madianitæ vel Amalecitæ, sed neque filij orientis, quia constitutus est in vertice intelligentiæ spiritualis.

Si saluum

NIC. DE LYRA.

¶ a Heu mi. *Ex hoc enim quod scriptum est, Non videbit me homo, & viuet: surrexit opinio inter vulgares, & simplices Iudæorum: quod homo videns Deum, vel angelum sibi apparentem in specie aliqua sensibili, deberet cito mori, quod non erat verum: ideo subditur:*

Exod. 33. d.

b Ne time. *hoc dicitur hic per anticipationem: quia non ædificauit illud, nisi post diuinam reuelationem: quæ habetur parte sequenti.*

c Cumque adhuc . esset in Ephra, quæ est familię Ezri, nocte illa dixit Dominus ad eum . Tolle aurū. *Hic consequenter datur Gedeoni mandatum patris sui idololatriam destruę di, cum dicitur:*

d Dixit do. *quidolo Baal sacrificari debebat.*

e Et alterum taurum. *i. impinguatum septem annis, vt idolo Baal sacrificetur.*

f Destruesque, *tanquam abominans idololatriam.*

g Et nemus, quod circa aram est succide: & ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petrę huius. *vbi homines exercebant luxuriā.*

h Et ędificabis altare Domino . *Istud est altare, de quo supra dictum est per anticipationem, quod patet ex hoc quod subditur.*

i In summitate petrę huius super quam ante sacrificium posuisti: tollesque taurum secundum. *impinguatum septem annis, vt prædictum est.*

l Et offeres holochaustum &c. *Ex prædictis patet: quòd ædificando altare alibi, quàm in loco tabernaculi, & offerendo ibi non peccauit, quia hoc fecit de speciali mandato Dei, vt patet ex prædictis. Catera patent vsque ibi:*

m Nunquid ultores estis Baal? *Hoc dixit, quia nolebat filium suum mori.*

n Qui aduersarius est eius. *Nō per hominem sed per ipsum Baal, si Deus est: quia potest se vindicare.*

o Ex illo die uocatus est Gedeon. &c. *Id est fortis contra Baal secundum proprietatem Hebraici sermonis: quia non vindicauit se de eo Baal, cum tamen destruxisset altare eius.*

p Igitur. omnes Madian & Amalec &c. *Hic consequenter datur Gedeoni duplex signum assequenti victoriam: & primo describitur belli præparatio, cum dicitur:* Igitur omnis Madian & Amalec *& patet itera. secundo subditur signi petitio, concessio ibi,*

q Dixitque. Gedeon &c. *Videtur quod Gedeon peccauerit petendo signum, cum iam esset certificatus, quod ille, qui sibi apparuerat, & victoriam promiserat, esset verus angelus Dei, vt patet ex prædictis. Ad quod dicendum, quòd quando petitur signum ex diffidentia post certificationem de nuntio Dei peccatum est. Sed quando petitur ex quadam familiaritate diuina, & voluntate, seu desiderio: vt manifestetur Dei gloria, tunc non est peccatum. Sicut Ezechias petiuit signum de sanitate sua futura: quam tamen annuntianerat ei Esaias propheta, vt habetur. iiii. Reg. & Esa. xxxviii. & hoc modo petiit Gedeon signum de victoria sibi futura, & patet litera hoc exposito.*

¶ cepto.

A *Orige Hom. 8. in Iudic. lege a prin.*

a Si sal. sa. Adam. Si saluum facis p manum meā Israel, quē admodū locutus es, Ecce ego sū, & ponā vellus lanæ in area, &c. Cū multa sint, & innumera signa, q̄ petere potuisset ad cō firmandā, p missionē Dei: q̄rit quare post angelicā vocē, & p missionē cęlestē hoc nouū signū petit: quo impetrato vellus

Deu. 6. c

ī pelī exprimit, quare cōcurio ordine fm signū deposcit, p̄sertim cū dictū sit: Non tentabis Dūm Deū tuū: Sed exitus rei docet nō esse factū ꝺ mandatū. Nō. n. exaudisset Deus petitionē, si fuisset ꝺ legē. Videda est ergo huiꝰ mysterij rō. Memini aūt q̄ndā ex p̄decessoribus nr̄is vellus lanę populū Israel dixisse. Reliquā aūt terrā reliquas gentes: & rorē, q̄ cecidit sup vellus, vrbū Dei esse, q̄d illi soli populo cælitus missū est. Supra solū. n. Israel ros diuini iegis venerat. Siccitas aūt oēs gentes habebat, quas nullus humor diuini verbi infundebat.

Vbi supra post med. Luc. 10. a Matth. 3. c vel philan Iohan. 13 a

b In area. Idē, Nō vbicūq;, nō in cāpo, nec in saltu, sed in area, vbi messis est, Messis q̄dē multa, operarij aūtē pauci. Prouidebat. n. p spiritū sanctū, qa Christus in area cōgregat ppm suū, & ibi eū expurgat tenēs ventilabrū in manu sua. Nō ergo sine cā vir tātus aut talis, cuius ēt Apls in catalogo, pphetarum facit mētionē: areā delegit ponēdo vel leri. Nec sine cā expressit vellus in peluim, & replenit eam aqua. Xp̄s. n. exuit vestimēta sua, & p̄cinctus lintheo misit aquā in peluim, & lauit pedes discipulorū. Vides ergo qa hęc adūbrabāt pphetę, q̄ erāt in nouissimis tpib. ipleuda p Chr̄m. Aqua ergo missa i peluim ros erat gr̄æ cęlestis: quo lauant pedes discipulorū. vñ ait: Vos aūt mūdi estis pp verbū, q̄d locutus sū vobis. Sed & nos si p̄beamus pedes nr̄os, paratus est

Ibidem b.

Iesus lauare pedes aīæ nr̄æ, & purgare eos cęlesti rore gr̄a spūs sācti, verbo doctrinæ, non. n. solos apostolos mūdos esse voluit: sed ēt oēs, q credūt p verbū eius, & oībus cū Petro dicit, Nisi lauero te non habebis partē mecū. Nemo. n. hēt partem cum Iesu, nisi lotus, & mūdus Exue precor Dñe vestimēta, q̄ pp me induisti, accingere pp me, mitte aq̄ in peluim, & laua pedes seruorū tuorū, dilue sordes filiorū tuorū, & filiarū, laua pedes aię nr̄ę, vt imitantes te & sectātes, exuamus nos vetera vestimēta, dicētes, Exui vestimētū meū, q̄uo induā illud? laui pedes meos, q̄uo sordidabo eos? Cum. n. laueris pedes meos, statim facies me recūbere tecū. & audire, Vos vocatis me magister, & Dñe, & bñ dicitis, sum etenim &c. Volo ergo lauare pedes fratrum meorum. Ideo haurio aquam de fontibus Israel, imō primo de Leuitico vellere, nunc de vellere libri Iudicum, vel lib. Regū, nūc de vellere Esa. vel Hiere. & mitto eā i peluī aīę meę, ꝓcipiēs sēsū i corde meo, & accipio pedes eorū q te p̄bēt ad lauādū, vt oēs purificati p verbū nō abijciamur de thalamo spōsi, p sordidis indumentis, sed candidis vestibus, lotis pedibus, mundo corde recūbamus in conuiuio spōsi Ieſu Christi.

C Can. 5. a Moraliter Iohan. 13. a

c Si ros in solo velle. &c. Aug. In tentatione Gedeonis, qd p̄nuntiare Dūs volebat, oūdit in cōpluto, s. vellere, & area tota circūquaq; sicca figurare primū ppm Isrl, vbi erāt sanctī cū gr̄a cęlesti tāq; pluuia spūali, & postea ꝓpluta area siccato vellere figurare ecclīā Dei toto orbe diffusā, hīntē nō i vellere tāq; i velamine, sed in aperto cę'estem gratiā, priore populo velut ab eiusdē gr̄ę rore alienato, atque siccato.

In qq. vet. test. q 49. lege & prim. libr. 7 in 4. & ser. 105 in fi. to. 10.

Allegor.

d Oro &c. Adam. In secūdi quoq; signi rōne i quo ait, vt s. oēm terrā ros descēdat, s. vellus autē siccitas maneat, vide oēm ppm hūc, q p oēm terrā ex gēti bus cōgregatus est, hīntē nūc i se rorē diuinū, & i os ei rore infundi, & pphetarū lr̄is irrorari, & euāgelico hūore vi rescere. Illud āt vellus i. Iudaicū ppm siccitatē verbi Dei patiētem fm illud, Erūt filii Isrl multo tpe sine rege, sine pricipe, sine ppheta &c. Propheta quoque aduētū Xp̄i describēs, ait, Descendet sicut pluuia i vellus, & sicut stillici. s. sup terrā. Descēdit. n. sicut pluuia in vellus populi circūcisionis, & sicut stilli. s. sup terrā. s. sup reliq̄ terrā descendit Xp̄s. Sed stillans etiā sup nos & guttas nobis gentib. cælestis roris afferēs, vt & nos bibamus q̄ eramus sup terrā iugi ariditate siccati. Hūc ergo mysterii ordinē sācti Gedeō pphetico spū ītuēs, ēt fm signū cōuersō ordine petit. Scie bat. n. rorē diuinū, q est aduct filij Dei, nō solū Iudeis, sed post ētigētib. ce futurū, qa ex incredulitate Isrl salus fit gētib. & hoc ē, q̄ p ariditate velleris vniuersa terra diuini roris gr̄a ifundit.

Orige. Hom. 8. in Iudic. ante med.

Ofee. 3. b

Psal. 71. a

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Concham rore. *In Hebræo habetur bacinum.*

b Dixitque rur. *Similem modum loquendi habuit Abraham cum Domino quando voluit replicare petitionem suam ad salute Sodomorum:*

Gen. 18. d

c Si adhuc se. *Non accipitur hic tentatio prout tentatio Dei dicitur peccatum, quod est quando aliquis exponit se periculo volens per hoc experiri diuinum auxilium, cum tamen habeat, quid agere possit secundum viam humanam, sicut est probatio in duello, & tactus ferri candentis, qui merito reprobantur in iure canonico, sed accipitur hic tentatio pro petitione signi, procedente ex confidentia Dei, & gloria amplius manifestatur, vt supra. dictum est.*

In. c. 7. Iudicum, vbi dicitur in postilla. Angeli vero in sacra scriptura non vocantur prophetæ.

ADDITIO.

¶ *Licet cognitio angelorum, qua res in verbo cognoscunt: sit clara, & absque enigmate, ex hoc solo non sequeretur, quod non possent dici prophetæ nisi cum alio adiuncto, prout supra. prologum Psalterij Deo duce declarabitur &c.*

REPLICA.

¶ Circa librum Iudicum facit modicum Burgen. nisi circa ca. 7. vbi postillator dicit angelos in scripturis non dici prophetas propter claram visionem diuinæ essentiæ, Burgen. promittit super prologum Psalterii de hoc dicere. vide ibi correctorium.

GLOS. ORDINA.

CAP. VII.

Orige Hom. 9 sup. Iudi. non longe à princ.

Gitur Ierobaal. &c. Sequitur.

a Qui formi. Adam. Idem homo dicit amat Ieius, Qui timidꝰ, & formidolosus est corde, non veni-

-de nocte

NICOL. DE LYRA.

CAP. VII.

a Gitur Iero. *Postquam descripta est vocatio ducis: hic consequenter describitur modus certaminis. vbi primo ponitur concertatio pugnæ. secundo perfectio victoriæ, c. vij. Circa primum primo describitur bellatorum electio. secundo electorum assecuratio ibi: Castra autem Madian. tertio assecuratorum certatio*

ꝺ Deū: Si saluū facis p manū meā po-

a ¶ fid. Nō hoc signum quasi incredulus petijt, sed futura mysteria prudit, & diligēter explorat vt amplius credat mysterium, cum intellexerit oraculum.

pulū Israel, sicut locutus es: ꝓnam

a ¶ Populum Iudæorum.

b ¶ Vbi messis purganda erit, & palea a frumento separanda. ¶ Totius orbis. fm quo infructuoso cultu gentilis superstitio arebat.

b c hoc uellus lanæ in area. Si ros in solo

a ¶ Verbum Dei, quod factum est in tempore legis.

b ¶ Quia cæteras gētes nullus humor diuini eloq̄i irrigabat.

uellere fuerit, & in oī terra siccitas: sciā, q̄ p manū meā, sicut locutus es liberabis Israel. Factumq; est ita. Et

a ¶ Et Christus misit aquā in peluī: & lauit pedes discipulorū.

Et de nocte cōsurgēs, ex̄pressō uelle

a ¶ Cordis. b ¶ vellus verbi.

re † cōcha rore impleuit. Dixitque

a b rursus ad Dominum: Ne irascatur furor tuus contra me, si adhuc semel tentauero, signum quærens in

a ¶ Iudaicus populus. b ¶ Cum penerint. s. ues domus Israel, & fontem aquæ viuæ negauerint, arefcat in peccatoribus Iudæorum ros fidei.

ꝺ vellere. Oro vt solum vellus siccū

a ¶ Gentilitas. b Diuini verbi.

sit: & ōmnis terra rore madēs. Fecitque Dominus nocte illa, vt postulauerat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.

CAP. VII.

Gif Ierobaal, q̄ & Gedeō de nocte ꝓsurgēs, & oīs populus cū eo venit ad fontē, q̄ vocat Harad. Erāt āt castra Madian in valle ad septentrionalem plagā collis excelsi. Dixitq; Dñs

a ¶ In bellis humanis numerosior exercitus præstat tutiora fiducia, sed non est ita in diuinis nō. n. clārā est diuinæ virtutis opus, si humanis adminiculis fulciatur. Non. n. fal uatur rex in multitudine virtutis suæ.

ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradet Madiā in manꝰ eius, ne glorietꝰ cōtra me Israel, & dicat: meis viribus liberatus sum. Loquere ad populum: & cunctis audiētibus prędica: † Qui formidolo-

a ¶ victoriam meam sibi asscribat.

a certatio ibi: Diuisitque trecentos viros quarto adiutorum assotiatio ibi, Conclamantes. Circa primum sciendum, quòd Dominus voluit eligere bellatores in paruo numero, vt sibi victoria illa totaliter attribueretur: vt patet in textu. eliguntur igitur huiusmodi bellatores duplici signo. Primum est constantia mentalis cum dicitur,

b Qui formidolosus & timidus, *ita quòd solum*

MORALITER.

✻ *a Igitur.* Per quem vt dictum est Christus signatur, pergens ad prælium contra Madian, per quem vt prædictum est diabolus signatur. Primo suos bellatores examinat ad videndum, qui sunt aptiad sequendum ipsum, exciuduntur autem, timidi, cum dicitur,

Mor. 2.

b Qui for. & sic fuit i discipulis Christi, quo

✻ cum plures

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E de, non veniat ad me ad bella. ait.n. Qui non tollit crucē suam & sequitur me, non est me dignus, & qui nō odit patrē suum & matrem fratres, & sorores, & filios, insuper & animā suam, non est me dignus. Itē. Qui nō renuntiauerit omnibus, q̄ possidet, nō pōt esse meus discipulus. Sic timidos, & formidolosos, separat à suis castris. Miles ergo Christi timorem, & formidinem depellat, & confidenter dicat. Si consistāt ad uersum me castra, non timebit cor meū. Et Dominus illuminatio mea, & salus mea quem timebo? &c. Nō vos terreat ista malitia, quæ facile fideliter militātibus impleē. Solēt in his castris mulieres vincere, non corporis robore, sed fidei virtute. sicut Debora, & Iudith, & quā viri pdiderant patriæ reddidit salutem. Virgines quoq; prima ętate pro martyrio tyrannica pertulere tormenta. In his ergo, qui militant Deo, nō corporis, sed animæ fortitudo quæritur, quia non iaculis ferreis, sed orationū telis victoria acquiritur, & fides in certamine toleranda præbet. vñ. State ergo induti loricā iustitiæ, succincti lumbos in veritate, & galeam salutis accipite, & gladium spiritus, sup oīa scutum fidei &c. Sicut armati debem⁹ tollere vexilla crucis Xpi, & eū sequi. Si tū in pſecutione inferiorē te virbus q̄ tyrāni crudelitatē videris est in militia Christi dare locū iræ: de loco in locum fugere: nec tibi in hoc asciscitur militare commissum. vnde, Si persecuti vos fuerint in vna ciuitate fugite in aliam. Summa n. rei est. Iesum, quē semel confessus es. non negare. Confitēr autē. q̄ ꝓperea fugit ne neget. In Apocalypsi cū enumerantur qui in stagnū ignis mittēdi sunt cū infidelibus, & fornicatoribus, & veneficis timidi, & formidolosi computantur. Sic inter ingentia, & nephanda crimina timoris, & formidinis crimen ponitur. LXX Formidolosus est, qui quasi adolescente vitio anteq̄ videat mala, sola cogitatione terreī, gelidā p membra formidinem volutens, vt non tam conspectu malorum q̄ auditu & expectatione soluatur. Iō iuxta LXX. formidolosus corde dicitur, in corde. n & in interioribus animi defixum manet hoc vitium. Timidus aūt est, qui primo aspectu ad congressum trepidat, non tamen toto terretur, sed reparari, & animari denuo potest,

Matt. 10. d
Ibidem.
Psal. 26. a
Ibidem.
Ephes. 6. a
Matth. 10. e
Apoc. 19. d
Diffinitio formidolosi & timidus.

Origo. Hom. 9. in Iudic. vltra med.

a Adhuc popu. Adam. Adhuc populus multus est, depone eos ad aquam, & ibi eos ꝓbabo tibi. Vt video, qui primum reprobati sunt. nec in aquam descenderant, sed adhuc se catechumenos designabant, & intantum fortitudinis vitio deterriti sunt, vt nec ad lauacrū salutare descenderent. Ideo reprobati sunt. Hi verō secūdi veniūt ad aquā, vt ꝓbent ibi & dixit Dñs ad Gedeon: Quis quicūq; lāberit aquā in lingua sua, sicut lābit canis, statues eū deorsum &c. In oībus pene veterū gestis mysteria designantur ingentia, sicut hic. Qui enim descendūt ad aquam, id est ad baptismi gratiā, non debent procidere in terram, nec flectere genua, & cedere tētationibus futuris, sed sta re constanter, & remissas manus, & dissoluta genua erigere, & egressus rectos facere pedibus suis. Veniſtis ad aquā baptismi, hoc est tibi initium pugnę spiritualis. Si remissior fueris, si flecti facile potueris, quomō pugnabis? Quomodo stabis contra astutias diaboli? Ideo clamat Apostolus, State, & nolite iugo seruitutis iterū hęrere. Ille ergo probabilis, iste electus est, qui posti ad aquas baptismi venit, ad necessitates corporeas, & terrenas flecti nescit, qui vitijs non indulget, nec propter peccati sitim sternitur pronus.

Moraliter
Hebr. 11. e
Gala. 5. a

b Qui manu & lingua. Manu & lingua dicit eos aquam lambere, quia manu, & lingua debent operari milites Christi. i. opere, & verbo. Qui enim docet, & facit, magnus vocabitur in regno cęlorum. Similitudinem quoq; canis lambentis inducit, quia supra omnia cætera animalia amorē dicitur ꝓprio Dño seruare, nec terrore, nec iniurijs obliterari in eo fertur affectus Trecenti ergo sunt soli, qui sacramenti huius imaginem ferunt. Isti electi, probati, & ad victoriam consecrati, qui etiam ipso numeri sacramento, obtinere aduersarios possunt. Trecenti enim sunt qui tertio centeno multiplicātur, & perfectę trinitatis numerum ferunt.

Matth. 5. a
Canis fidelis.

c Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os proiiciente aquas lamberant trecenti viri, omnis autem reliqua multitudo flexo polite bibe-
Iudic. 7. b
rat.

a ¶Quasi dicat certamina fortibus viris derelinquat, ne exemplum timoris, & formidinis cæteris præbeat.

sus & timidus est, rēuertatur. Recesseruntq̄ue de monte Galaad, *a ¶Cathechumeni. qui ante baptismum territi cedunt.* & reuersi sunt ex populo uiginti, & duo millia uirorum, & tatum decē millia remanserunt. Dixitq̄; Dominus ad Gedeon: Adhuc *a ¶Probandos.* populus multus est. Duc eos ad *a ¶Baptismi.* aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixero tibi, vt tecum vadat, ipse pergat: quem ire prohibuero, reuertatur. Cumq̄; descendisset populus ad aquas, dixit Domi *a ¶id est opera.* nus ad Gedeon: Qui manu, & *a ¶id est verbo. b ¶Illi sunt qui rectitudinem doctrinæ hauriunt, & rectitudi, em operum non flectunt.* lingua lambuerint aquas, sicut *a ¶Qui super omnia animalia amant dominos suos.* solent cānes lambere, separabis *a ¶Dissoluti. in operibus.* eos seorsum: quī autem curuatis *a ¶Qui. non faciunt rectos gressus pedibus suis.* genibus biberint, in altera parte erunt. Fuit itaq; numerus eorū, q̄ manu ad os ꝓjciēte lāberant a- *a ¶In numero. Perfectæ trinitatis.* quas trecenti viri: omnis aūt reliqua multitudo flexo poplite biberat. Et ait Dominꝰ ad Gedeon: In trecētis viris, qui lambuerunt

Deut. 20. a
Iudic. 6. b
Iudic. 6. c

Psal. 67. 13. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Iudic. 5. b

nes. Aut vero istis p̄ceptū fuerat, vt hoc facerent sed cum ad bibendum descendissent ad aquam, multi genu flexo biberunt: quod facilius, & minore labore fieret. Pauci vero nō flexo genu se incuruauerūt, sed ut canes bibertunt, aquam manu in os iaciendo. Quorum numerus, quia trecenti erant, crucē significant propter litera, τ, tau Græcā. Per quod ēt gentes magis in crucifixum Xp̄m credituras p̄figuratū est: quia litera Græca est. Vñ Grecorū nomine Apostolus oēs gētes significat, dicens: Iudeo primū, & Greco, q̄a in linguis gētiū Græca ita excellit, vt p hāc oēs decēter signi ficetur. Hic numerus etiā in vernaculis Abrahæ aduertendus est: p quos fratrē ab hostib. liberauit: qñ eū Melchisedech magno mysterio benedixit. Qd̄. n. exuberant decem, & octo vī significari, quo tpe fieret. i. tertio, quod futurum erat sub grā. Nā primū est añ legē, f̄m sub lege, tertiū sub grā. Singula vero tpa senario significata sunt numero pp pfectionē, ter. n. seni decē, & octo sūt, vñ & mulier decē. & octo annos nēbat infirmitate, q̄ curuā saluator erexit. Nā q̄ isti ita probati sunt, vt similes in bibendo canib. dicerent, significat q̄ ptēptibilia, & ignobilia elegit Deus. Pro contēptu. n. habet canis. vñ: Nō est bonū sūmere panē filio rū, & mittere canib. Dauid quoq; tanq̄ contemptibilem, se canem appellat.

Roma. 1. b
Gene. 14. c
1. Reg. 24. c

a Percussit illud atq; subu. Greg. Dehoc bello per ꝓphetā dr: Iugū oneris eius, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madian. Eripiens. n. Gentilitatem dñs superauit iugum oneris eius, cū eam aduentu suo a diaboli seruitute liberauit. Superauit virgā humeri eius: cum percussione illius, q̄ ex pernicio opere grauiter deprimebat humano genere redēpto ꝓpescuit. Superauit sceptrū exactoris eius, cū regno diaboli, q̄ ꝓ peccatis debita pœnarū tributa exigebat, de corde fideliū destruxit. Aduētus ergo redēptoris huius pugnę victoriæ ꝓparat, q̄a in illa Gedeonis victoria designat. Gedeon nanq; significat redēptoris aduētū, de quo dr: Tollite portas principes vestras, & eleuamini portę æter. & introi. rex gloriæ. d. for. & p. d. po. in p̄lio. Hoc Gedeon opere & noīe ꝓpheta uit. Gedeon nāq̄ interꝑtat circumiēs in vtero. Christus. n. p maiestatis potētiam oīa circumiuit, sed p dispēsationis gram: in vterū virginis venit. quia sua dispensatione nos redimēs diuinitate cūcta ꝓplētēs, & humanitatē intra vterū sumēs i vtero incarnatus est, & clausus non est: q̄a intra vterū fuit p infirmitatis substātiā: & extra mūdū p maiestatis potētiā. Madian vero interpretatur de iudicio, hostes. n. eius repulsi sunt: non de iudicio repellentis, sed de iudicio iustè iudicantis: iō de iudicio vocañ quia alieni a grā redēptoris iustæ damnationis meritū etiam in nomine trahunt. Cōtra hos Gedeon cū trecētis pergit ad prælium. Solet in centenario plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo in trecentis nisi perfecta cognitio trinitatis? Cum his. n. Dominus aduersarios fidei destruxit: cū his ad prædicationis bella descendit, qui possunt diuina cognoscere, & de trinitate, quæ Deus est perfecte sentire. Notandum vero, est, quia trecentorū numerus in, τ, tau litera ꝓtinet, & per speciē crucis significatur, quę cruci speciem tenet, cui si per transuersam lineam id, quod in cruce eminet adderetur, non iam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo hic numerus in, τ, tau litera continetur, & per eam species crucis ostenditur merito in his trecentis Gedeonem sequentibus illi designantur, quibus dicitur Qui vult venire post me abneget semetipsum, & tol. cru. suam & se. me. Qui sequentes dominū tāto uerius crucem crucē tollunt. quanto acrius, & se edomant, & erga proximos charitatis compassione cruciantur. Vnde. Signa, τ, tau super frontes virorum gementium, & dolentium. Vel trecētis hoc significatur, q̄ ferrum hostium crucis ligno superetur.

Ephes. 1. a
Ezech. 9. b
b Diuisitque. Ducti sunt ad fluuium, vt aquas biberent, & q̄ eas flexis genibus hauserunt à belli intentione remoti sunt. Aquis enim doctrina sapientiæ, stante autem genu recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt, genu flectunt a bello prohibētur, q̄a cūctis Xps ꝓ hostes fidei perfecit ad prælium, qui cum doctrinam haurīūt, rectitudinem operum non flectunt. Omnes enim tunc bibisse aquam, sed non omnes recto genu stetisse narrati sunt. Et reprobati sunt, qui bibendo genua flexerunt, quia non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores, quia enim dissolutio operum genuum curuatione signatur recte dicitur. Remissas manus, & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris. Igitur Christo duce ad bellum prodeunt, qui quod ore annūtiant, opere ostēdūt, q̄ fluenta doctrinæ spiritualiter hauriunt, nec tamen in prauis operibus carnaliter inflectūt. In tubis clamor prædicationum, in lampadibus claritas miraculorum, in lagenis fragilitas corporum, tales enim dux noster secum ad

Moraliter
Luc. 2. b
**cum sub Gedeone*
Heb. 11. d

prædicationis

NIC. DE LYRA.

¶ fatigati, & multum sitibundi, & ideo de exercitu fuerunt separati. Hebræi autem dicūt, q̄ hoc fuit, eo quod erant assueti curuare genua coram idolis, sed prima expositio est magis literalis.

a Sumptis itaq; pro numero cibarijs, & tubis omnem reliquam. *s. pro trecentis uiris electis ad prælium: quia residuum ciborum dimisit reuertentibus.*

b Castra au. *Hic consequenter describitur electorum assecuratio, & primo verbo diuino cū, dicitur.* Surge, & descende in castra, quia tradidi eos in manu tu. *Secundo ex somnio audito, & ideo subditur,*

c Et cum audieris, quid loquantur tunc confortabuntur manus tu. &c. *quod intelligitur de somnio audito, & interpretatione eius: quæ postea pronūciatur, cum dicitur:* Narrabat aliquis somnium proximo suo: & in hunc modum. *cuius forma subditur, cum dicitur:*

d Videbatur mihi quasi subci. panis ex. *per quem significabatur Gedeon, qui nullius reputationis erat in conspectu regum Madian: sicut panis subcinericius, & hordeaceus vilis est ex materia, & forma, & hoc est quod subditur in interpretatione, cum dicitur:* Non est hoc aliud nisi gla. Ge. &c.

e Cumq; audisset &c. *eo quòd inuenerat verbum confortatiuum: sicut ei dixerat Dominus: Tunc confortabuntur manus tuæ &c. & per hoc sciuit, quòd non erat somnium vanum: sed magis a Deo immissum ad confortationem Gedeonis, & sociorum eius: & ad desolationē aduersariorum ipsius, tales enim visiones, & interpretationes earum aliquando a Deo conceduntur etiam malis hominibus, sicut & prophetandi actus: prout habetur in pluribus locis sacræ scripturæ: vnde saluator dicit, Multi dicent mihi in illa die: nonne in nomine tuo prophetauimus &c. sequitur: Tunc confitebor illis: quia nū quam noui vos &c. Gedeon autem ex prædictis assecuratus de victoria, assecurauit socios suos*

Matth. 7. e

dicens, Surgite tradidit enim dominus in manus nostras Madian.

f Diuisitque. *Hic consequenter ponitur assecuratorum certatio, cum dicitur.* Diuisitque trecentos uiros in tres. *vt sic inuaderent exercitum aduersariorum per tres partes: quasi essent tres exercitus*

NIC. DE LYRA.

¶ solum constantes, & impauidi ad prælium remanerent. vnde subditur.

a Recesseruntque de monte Galaad &c. *Ille mons non est ille, qui est vltra Iordanem, vbi Laban comprehendit Iacob: vt habetur Genes. sed est alius mons in terra promissionis, qui similiter nominatur. Secundo eliguntur signo potentiæ corporalis ibi:*

Gen. 31. c

b Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas &c. *Non est intelligendum, quòd Deus probet aliquem vel aliquos ad cognoscendum aliquid sibi ignotum, sed vt cognoscatur ab alijs.*

c Qui manu, & lingua lambuerint aquas. *Hoc erat signum, quòd non erant multum sitibundi, quia sufficiebat eis accipere modicum de aqua cum manu, & proiicere ad os: magis per modum refrigerationis, & lotionis, quam per modum potationis. Signum etiam erat, quod non erāt multum fatigati: quia nolebant ad terram procumbere, sed statim transire. & econtrario in illis, qui biberunt curuatis genibus ad terrā, vt effunderent se super aquā ad bibendū in magna copia, signū erat, q̄ erant*

¶ *fatigati, &*

MORALITER.

Mor. d. Ioan. 6. g

rum plures diuerunt: Durus est hic fermo: & quis potest eum audire, & subditur: Ex hoc autem multi discipulorum eius abierunt retrò. Et sic est de Christianis carnalibus, qui non possunt eum sequi per viam austeritatis & pœnitentiæ. Secundo examinauit Gedeon bellatores per modum potationis, cum dicitur:

Victoria Christi in tribus

c *Qui. ma. &.* per illos enim, qui biberunt aquas flexo poplite: significantur illi, qui adhauriendum huius mundi bona sunt nimis effusi. & illi non sunt apti ad sequendum Christum per uiam pauperatis, & sufficientiæ. per illos autem qui biberunt manu aquam ad os proiiciente, significantur illi, qui de bonis huius mundi accipiunt quantum sufficit ad necessitatem. & illi sunt apti ad sequendum Christum in bello contra diabolum. Propter quod dicit Apostolus, Deponentes omne pondus, & circunstans non peccatum curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum. Pondus autem impediens est superabundantia temporalium. Gregor. Terrena namque substantia pondus est non subsidium. Isti vero cum Christo vadunt ad prælium, & vincunt in tribus, scilicet in fractione lagenarum, per quam significatur carnis maceratio, per quam caro nostra, quæ terrena est a Domino conteritur, & spiritui subiugatur, propter quod dicit saluator, Si quis uult post me venire abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, Et in incensione lampadarum, per quam significatur exemplaris operatio. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Quod exponens Gregor. dixit. i. Lucernas quippe ardentes in manibus tenemus, cum per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus & tales sunt apti ad sequelam Christi Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Et in sonatione tubarum, per quam significatur sonus prædicationis Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum &c. Et hoc modo prædicabat Christus per Gedeonem significatus, In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat, Si quis sitit, veniat ad me. & bibat. Et hunc modum prædicandi secuti sunt prædicatores euangelio, propter quod prædicant populis stando, & clamando.

Hebr. 12. a
Hom. 37. in euange. in princ. to. 2.
Matt. 16. d
Luc. 12. d
Hom. 13. in euang. post princ. to. 2.
Iohan. 8. b
Esa 58. a
Iohan. 7. f
Luc. 9. c

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA CARROS USALES

E predicationis plium duxit: q despecta salute corporum hostes moricdo prosternerent: eorumq; gladios nō armis, sed patientia superarent. Armati .n. venerunt sub duce filio ad prælium martyres Christi. i. tubis, lagenis, & lāpadibus. Tubis sonāt dum p̄dicant, p̄fringunt lagenas, dum soluēda in passione corpora hostilibus gladijs opponunt, fulgent lampadibus, dum post solutionem corporum miraculis coruscant. Moxq; hostes in fugā conuersi sunt: quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare cōspiciunt, luce veritatis fracti quod impugnabant crediderunt. Cecinerunt ergo tubis, vt lagenæ frangerentur, lagenæ fractæ sunt, vt lampades apparerent. Apparuerunt lampades vt hostes in fugam verterentur: id est prædicatue fūt martyres, donec eorū corpora solucrentur. q̄ soluta sunt, vt miraculis coruscarēt: coruscauerūt, vt hostes ex diuina luce, prosternerēt, ne erecti, Deo resisterent, sed cum subditi formidarent Et notandum q̄ stetерunt hostes ante lagenas: fugerūt ante lampades, quia persecutores fidei prædicatorib. adhuc in corpore positis restiterunt. Post solutionem vero corporum apparentibus miraculis in fugam versi sunt: quia pastore territi a persecutione fidelium cessauerunt: prædicatione. f. tubarum fractis lagenis corporum timuerunt, vtilis lampadibus miraculorum. Notandum etiam, quod ibi scriptum est. q. a in dextera tubas, in sinistra aūt lagenas tenuerunt: pro dextro .n. habere dicimur quicquid pro magno pensamus: pro sinistro vero qđ p nihilo. Bene aūt in dextera tubas, in sinistra tenuerunt lagenas: qa X̄pi martyres pro magno hūt prædicationis gratiam: corporum vero vtilitatem p nihilo, vel pro minimo. Quisquis vero plus facit vtilitatem corporis, quam gratiam predicationis: in sinistra tubā, in dextera tenet lagenam.

†infra. 9. f

†ecentum

Moraliter

F

†uel ad litteram Origē Hom. 8. in Iudic. super sta. †Congregati

a Et hydrias confregiſſ. Adam. Hydrias portant, & lampades, & buccinas corneas in manibus: & sic venerunt ad illā innumerabilē hostium multitudinē: in quibus erant cameli sicut arena maris, & cum venissent ad bellum: buccinis corneis insonuerunt, & dimiserūt hydrias de manibus, & contritæ sunt. Tunc vero arreptis lampadibus prorupūt in aduersarios, & simul buccinis concrepant. Vide quomodo electi milites Dei cum lampadib. pugnant. Sic .n. Christus cos armauerat, dicēs: Sint lumbi vestri precincti: & lucernæ ardētes in manib. vestris. Et: Sic fulgeat lux vestra corā hōib. vt videant opera vestra bona

†Esa. 10. f †Congregatusque est Luce. 12. a Matth 5. b † prie pes †Isa. 10. f Psal. 82. c

a ¶Predicationis.

tes, & dedit tubās in manibus eorū, a

a FCorpora. b ¶Fulgorem miraculorum.

lāgenasque vacuas, ac lāmpades in b medio lagenarum. Et dixit ad eos:

¶Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exēplum, vt sequamur vestigia eius.

† Quod me facere uideritis, hoc facite. Ingrediar †partem castrorum, & quod fecero, sectamini. Quan-

a ¶Prædicatio. b ¶Opere: quia opus non decet dissentire a prædicatione.

do personuerit tuba in mānu mea, uos quoque per castrorum circum

a ¶Aug. Quia id. f. iebat quod placeret Domino, & Gedeoni.

itum clangite, & conclamate, Dómino, & Gedeoni. Ingressusque est Gedeon †& trecenti uiri, qui erant cū eo in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediæ, & custodibus suscitatis cœperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas. Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt si-

a ¶Quia pro minimo habet vtilitatem corporum, pro magno autem prædicationum gratiam.

nistris manibus lampades, & dextris sonantes tubas: clamauerūtque; d Gladius Domini, & Gedeonis: stātes singuli in loco suo per circumitum castrorum hostium. Omnia itaque castra turbata sunt, & uoci ferantes vlulantesq; fugerunt: et nihilominus insistebant trecenti uiri buccinis personantes. Immisitq; Dominus gladium in omnibus castris, & mutua se cæde truncabāt fugiētes vsq; ad Bethseta*, & †crepidinem Abelme ula in Thebbath. †Concla mantes aūt viri Israel de Nephthali, et Aser & omni Manasse, persequebātur Madian. Misitque Gedeon nuntios in omnem montem Ephraim dicens: Descendite in occursum Madian, & occupate aquas usque Bethbera, atque Iordanem. † Clamauitque omnis Ephraim & præoccupauit aquas, atque Iordanem usque Bethbera. †Apprehensosque duos † viros Madian, Oreb & Zeb: interfecit Oreb in petra Oreb: Zeb: e uerò in torculari Zeb. Et persecuti sunt Madian, capita Oreb, & Zeb portantes ad Gedeon trans fluēta Iordani.

bā in manu dextera, & lampadē, i faculam ardentem in sinistra manu, quæ non posset de facili extingui, & lagenæ vacuæ erant desuper includentes faculas, ita quòd lumen non posset videri, propter quod videtur, quòd orificia lagenarum essent inferius versus manus tenentium faculas. Et buccinante Gedeone trecenti viri in tribus partibus circa exercitum hostium confregerunt lagenas: & sic subito apparuit lumen inclusum, & cęperunt clamare: Gladius domini, & Gedeonis, & buccinare: & sic ex terribili sonitu confractionis lagenarum, & clamoris hominum, & sonitu tubarum, & subita apparitione luminis, fuit territus exercitus hostium, & ita turbatus, quòd vnus interficiebat alium, credens percutere aduersarium: & sic fuerunt aduersarij debellati, & ex prædictis patet litera paucis exceptis, quæ aliter narrat.

† extremū

b *Ac lampa. i. faculas ardētes vel torticea, vel aliqua huiusmodi, quæ non possent de facili extingui.*

c *Incipientibus vi &c. Ita quòd illi qui vigilauerant pro custodia exercitus erant fatigati: & deponebant arma, vt dormirent: & alij, qui debebant eis succedere in vigilia non dum erant armati: & sic fuerunt citius stupefacti.*

d *Clamau. Hic consequenter ponitur aduitorum associatio, quia filij Israel, qui non erāt in prælio videntes aduersarios fugere, insecuti sunt eos (quia vulgariter dicitur: si est, qui fugiat, satis inuenitur, qui insequitur) & interfecerunt eos, præoccupātes loca per quæ poterant Iordanem transire, & patet litera vsque ibi.*

e *In pe. Oreb. Ista nō est petra Oreb de qua Moyses eduxit aquam: vt habetur Exod. quia il' a non est in terra promissionis: sed in deserto. Ista autem est in terra promissionis. Sed aliter scribuntur in Hebræo: quia illa incipit per literam he הרב: ista autem per literam עין ain & nominata est ista petra Oreb: qa Oreb fuit iuxta illam interfectus.*

Exod. 17. b

H

f *Capita Oreb, & Zeb portantes ad Gedeon tran. id est post Gedeon transierunt Iordanem ad persequendum aduersarios: de quo transitu habetur ca. sequenti. Et ideo illud, quod dicitur hic de ista portatione capitum vltra Iordanem dicitur per anticipationem: quia gesta non semper scribuntur eodem ordine, quo facta sunt. Quia sententia huius ca. breuis est, potest hic poni breuis moralitas. Ieroboal enim qui interpretatur fortis contra Baal, significat dominum nostrū Iesum Christum contra dæmonem fortissimum. Exercitus eius est populus Christianus, in hoc exercitu multus est populus: qa multi sunt vocati, pauci vero electi. Repudiatur aūt tanq̄ inepti ad plium contra uitia timidi, stibundi, & fatigati. i. timentes ad tremorē humanum, sitientes honorē mundanū: impotentes ad laborē, seu obsequiū diuinū. Et e contrario eliguntur apti ad prælium constantes in humanis terroribus, non curantes de mundanis honoribus, persecutantes in diuinis obsequijs, sen laboribus. Et isti vincunt confractione lagenarum, per sonationē tubarū, exclamatione vocū humanarū. Confractio lagenarū est carnis mortificatio: exclamatio vocū. i. deuota oratio: sonitus tubarū, sancta, & feruēs prædicatio: quibus aduersarius noster diabolus debellatur.*

* in Sarethath

MORAL.

Mat. 20. b

-atq. Iordanem † 22. q. 5. §. fin.

NICO. DE LYRA.

¶ *magni subito superuenientes: vt ex hoc exercitus terreretur sicut & factum fuit, vt patet ex sequentibus.*

a Et dedit tu. *Modus .n. pugnandi fuit talis: quia quilibet de trecentis viris habebat in*

NICOLAVS DE LYRA. CAP. VIII.

a DIxerunt̄que. *Hic consequenter describitur victoriæ perfectio, ubi primo ponitur occasione huius victoriæ contentio, secundo malignorum derisio. ibi: Cumque uenissent tertio aduersariorum comprehensio, ibi: Zebee autem, & Salmana. quarto deri-*

† Cur hoc fecisti nobis

sorum punitio, ibi: Reuertensque de bello. quinto aduersariorum comprehensorum occisio, ibi: Dixitque ad Zebee, & Salmana. sexto prædæ diuisio, ibi, Dixerunt que. septimo sequens transgressio, ibi. Fecitque. Circa primum sciēdum, quòd Iacob patriarcha benedicens filijs Ioseph, Manasse, & Ephraim, præposuit Ephraim ipsi, Manasse, ut habetur Genes. Propter quod tribus Ephraim præponebat se tribui Manasse: Gedeon

Diuisio

CAP. VIII.

IXeruntque ad eum uiri Ephraim: † Quid est hoc quod facere voluisti, vt nos nō vo-

Gen. 48. c

¶ *autem*

A Stra bona. Talib. ergo lampadib. accensis debent pugnare Christi milites luce operum refulgentes. Buccina vero canit, qui de cęlestibus loquitur, de spiritualibus differit, & mysteria regni cœlorum reuelat. Ille de tuba loquitur, qui de magnis & maximis loquitur, qui scientiam Christi humanis auribus pandit. Cornea autem dicitur buccina, quia de sancto dicitur: Cornu eius exaltabit in gloria. Ideo cuiusque buccina dicitur cornea: quia multiplicem scientiā Christi & crucis eius quæ in cornu significatur, differit sacramenta. Hac ergo buccina militantes & pugnantes alienigenas vincimus: & hostes in fugam vertimus: etiam si fuerit multitudo eorum sicut locustæ. Locustis enim comparatur dæmonum multitudo, quibus neque in cęlo, neque in terris sedes est. Præcedebat ergo in hoc bello operum lux, & scientiæ & virtutis diuini verbi prædicatio. Pugnemus & nos in hymnis, & psalmis, & canticis spiritualibus concinentes, & clamantes ad Dominum, vt ab ipso victoriam consequi mereamur.

-& propè vim inferentes

Psal. 111. b

Moraliter

Stra Fecitque

NIC. DE LYRA.

¶ *autem erat de tribu Manasse: vt patet ex dictis. supra cap. vi. & ideo isti de Ephraim fuerunt indignati de hoc, quòd Gedeō posset de victoria præ ipsis gloriari: ideo volebant contra ipsum contendere, & pugnare. secundum quod dicitur.*

a Iurgantes. *Quod videns Gedeon maluit eis gloriam victoria tribuere, ne seditio moueretur inter eos, dicens:*

B

b Quid enim tale facere potui, quale vos fecistis? *quasi dicat vobis est attribuenda victoria, & non mihi. Ad quod rationem apparentem inducit dicens:*

c Nonne melior. *Loquitur parabolicè. Racemus enim continet pauca grana: vindemia autem multa. Per hoc igitur significat, quòd paucæ personæ captæ, & occisæ a filijs Ephraim, erant maioris ponderis, quam multitudo victa, & occisa ab exercitu, qui erat cum Gedeone, quam denominat Abiezer, cuius domum vocauerat ad prælium: vt patet ex supradictis capit. vi. vt sic ex humilitate etiam non adscribat sibi victoriam dictę multitudinis. sed alteri. Vel potius, quia ipse Gedeon erat de familia Abiezer: & ideo factum illud non attribuit sibi: sed toti familiæ ab Abiezer denominate. Quod autem paucæ personæ captæ a filijs Ephraim essent maioris ponderis, designat cum sequenter dicitur:*

Prou. 15. a

d In manus vestras do. tradi. *ideſt spiritus superbię: quia non quærebant nisi gloriam victoriæ. Ex hoc autem loco, & forte similibus accepit postea Salomon parabolam: Responsio mollis frangit iram: sermo autem durus suscitat furorem.*

e Cumque venisset Gedeon ad Iordanem, transiuit eum cum trecentis uiris qui secū. *Hic consequenter describitur Gedeonis iniusta derisio, quia cum peteret refectionem ab illis, qui erant de populo Israel, vt posset persequi aduersarios fugientes: non solum non dederit, sed etiam derisorię responderunt. & patet litera vsque ibi.*

f Dixitque ad uiros Socoth. *Socoth non est hic nomen mansionis filiorum Israel in exitu eorum de Aegypto: quia locus ille est in Aegypto: vt habetur Nume. sed est locus vbi Iacob recedens ab Esau post confœderationem fixit tabernaculum: & appellauit nomen illius loci Socoth: vt habetur Gene. & erat locus ille propè Iordanem.*

Num 33. a

Gen. 33. d

g Date

cares, cum ad pugnam pergeres contra Madian: iurgantes fortiter, & propè vim inferentes: Quibus ille respondit: Quid enim tale facere potui, quale uos fecistis? Nonne melior est racemus Ephraim vindemijs Abiezer? In manus uestras Dominus tradidit principes Madian, Oreb, & Zeb. Quid tale facere potui, quale uos fecistis? Quod cùm locutus esset, requieuit spiritus eorum, quo tumebant contra eum. Cumque venisset Gedeon ad Iordanem, transiuit eum cum trecentis uiris, qui secum erant, & præ lassitudine fugientes persequi non poterant. Dixitque ad uiros Socoth: Date obsecro panes populo, qui mecum est, quia valde defecerunt, ut possimus persequi Zebee, & Salmana reges Madian. Responderunt principes Socoth: Forsitan palmę manuum Zebee, & Salmana in manu tua sunt, & idcirco postulas, ut demus exercitui tuo panes. Quibus ille ait: Cum ergo tradiderit Dominus Zebee, & Salmana in manus meas, & cum reuersus fuero uictor in pace, cōteram carnes uestras cum spinis, tribulisq; deserti. Et inde conscendens uenit in Phanuel, locutusq; est ad uiros illius loci similia. Cui, & illi responderunt, sicut responderant uiri Socoth. Dixit itaque eis: Cùm reuersus fuero uictor in pace, destruam turrim hanc. Zebee autē, & Salmana requiescebant* cum omni exercitu suo. Quinde cim enim millia uiri remanserant ex omnibus turmis orientalium populorum, cæsis centum uiginti millibus bellatorum, & educentium gladium. Ascendensque Gedeon per uiam eorum qui in tabernaculis morabantur ad orientalem partem Nobe, & Legbaa percussit castra hostium, qui securi erant, & nihil aduersi suspicabatur, fugeruntq; Zebee, & Salmana, quos persequens Gedeon comprehēdit turbato omni exercitu corū; Reuertensq; de bello † ante solis ortum, apprehendit puerum de uiris Socoth, interrogauitq; eum nomina principum, & seniorum So-

g Date obsecro panes. *Confidenter petebat ab eis, quia erant de filijs Israel.*

h Responderunt principes Socoth. *negatiue & derisorie.*

i Forsitan palmæ manuum. *ideſt iam tenes eos captos, & ideo merito Gedeon respondit:*

k Conteram carnes. *in pœnam debitam huius iniuriæ.*

l Et inde. *locus est, vbi Iacob luctatus fuit cum angelo: & ideo vocauit nomen loci illius Phanuel. Et viri Phanuel responderunt derisorie sicut & præcedentes.*

Gen. 32. g

m Zebee autem: *Hic consequenter describitur comprehensio aduersariorum, qui remanserant. Et patet litera vsque ibi:*

n Qui securi. *quia erant vltra Iordanem, nec credebant, quòd Gedeon transiret Iordanem ad persequendum eos: & quia repente venit super eos, fuerant de facili capti, & debellati.*

o Reuertensq;. *Hic consequenter describitur derisorum supradictorū punitio, cum dicitur: Reuertensq; de bello ante solis. In Hebræo habetur: מלמעלה id est, de mille maaleh altitudine suas, ideſt ante occasum solis sole adhuc existente in alto, vt exponunt Hebræi.*

p Interrogauitque eum nomina principum, & seniorum. *Tum quia volebat parcere multitudini populi, eo quòd erant de filijs Israel: tum quia soli principes erant in culpa: vt patet per prædicta.*

¶ En Zebee.

MORALITER.

* c *Cumq; venisset Gedeon ad Iordanem, transiuit &c.* Per Gedeonem, qui debellatis hostibus in campo persecutus est eos fugientes usque ad locum, in quo credebant esse securi, pro ut in textu dicitur, Dominus Iesus Christus significatur: qui post eiectionem dæmonum de corporibus obsessis in mundo: in tantum quòd simul eiecit legionem, quæ facit sex millia centa sexaginta sex: ut habetur Marc. 5. postea transiuit ad eorum locum, scilicet infernum ad ipsos deprædandum. Per uiros Socoth, qui Gedeoni exprobrauerunt, possunt intelligi uulgares Iudæorum, quia Socoth interpretatur tabernacula: & ideo uiri Socoth idem est, quod uiri tabernaculorum. Sic autem nominari possunt uulgares Iudæorum, eò quòd dixerunt. iij. Regum. xij. d. Quæ nobis pars in Dauid: aut quæ hæreditas in filio Iai? Reuertere in tabernacula tua Israel. Ipsi uero exprobauerunt Christo per Gedeonem significato. Pretereuntes autem blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes, Vah qui destruis templum Dei &c. Per viros Phanuel intelliguntur scribæ, & sacerdotes. Phanuel enim interpretatur facies Dei. & secundum Grego. facies ad notitiam pertinet; ipsi uerò notitiam Dei per legem & prophetas habuerunt. & ipsi similiter exprobauerunt Christo dicentes: Alios saluos fecit: seipsum saluare non potest &c. ubi supra. Sed sicut Gedeon exprobratus transiens hostes debellauit: Sic saluator noster post opprobria in cruce sibi illata per mortem suam ad infernum descendit, & ibidem dæmones simplicitę confudit. Et sicut Gedeon habita uictoria de Madian destruxit uiros Socoth. & Phanuel: sic saluator noster post triumphum de dæmonibus, & afcensionem ad cœlos populum Iudæorum & sacerdotes destruxit per Romanos: & templum per turrem Phanuel significatum concremauit.

* in Carcere 3. Reg. 12. d

Mat. 7. g

Homil 3. in Ezechiel. in princ.

† de super existēte fe, vel a sole ortu.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA

E GLOS. ORDINARIA.
CAP. VIII.

In qq. nec lia q. 41 lib. 7 nom. 4.

Ecitq; Aug. Queritur quid sit ephod, vel ephot. Qđ quidem si sacerdotale est indumentum, quod plerique dnt, vel potius super indumentum, quod Græce, ἐπωμὶς dicitur: vel ἐπενδυτὴς qđ magis suphumerale interpretari pōt. merito mouet, qūo de tanto auro Gedeon id fecerit. qa scriptum est: Et factum est pondus inaurium aurearum, quas petierat sicli mille septingenti auri: p̄ter brachialia, & torques, & operimenta purpurea quę erāt sup reges Madian, p̄ter torques, quæ erant in camelorū ceruicib. & fecit illud Gedeō in ephod, & statuit illud i ciuitate sua, & fornicatus est oīs Israel post illud &c. Qūo ergo ista vestis de tanto auro fieri potuit? nam & mater Samuel fecit illi ephod bat, qđ qdā interpretati sunt ephod lineum: quādo eum dedit dño in templo nutriendum. Vbi euidētius apparet hoc genus esse indumenti. An iō dictū est: statuit illud in ciuitate sua: vt hinc intelligeret aureū fuisse factum? Non. n. dictum est posuit, sed statuit, qa ita erat solidum, vt statui posset. i. positum staret: hoc ergo illicitum cum fecisset Gedeon: fornicatus est post illud oīs Israel id est sequēdo istud ɔ̄ legē Dei. Vnde nō frustra queritur: cum idolū fuerit, id est cuiusq̄ falsi Dei simulacrū: sed ephod. i. vnū de sacris tabernaculi: qđ ad vestē sacerdotalē ptineret: qūo scriptura dicat fornicationē ppli ista venerātis Iō. i. q. p̄ter tabernaculū Dei vbi erāt ista, q̄ ibi fieri iusserat Deus: extra fīle aliqd fieri fas nō erat.

1. Reg. 2.

*ipse

Iō factū est Gedeoni, & domui eius in scandalū. i. vt ab offensō Deo discederet: qa & hoc quoddā idoli genus erat, qđ extra Dei tabernaculum qđlibet manufactū ꝓ Deo coleret: cū illa ipsa, q̄ iussa sunt in tabernaculo fieri, ad Dei potius cultū referāt q̄ ꝓ Deo, aut Dei simulacro colerent. Quāq̄ ꝓ ephod ea locutione, q̄ significat a prē totū, oīa pōt intelligi, q̄ ɔ̄stituit Gedeō in sua ciuitate veluti ad colēdū Deū, similia tabernaculo Dei. Et ideo per ephod, qa hoc est sacerdotalis insigne honoris, vt hoc sit pōtū Gedeō, ꝙ extra Dei tabernaculū fecerit aliqd simile vbi coleret Deus: nō ꝙ solido auro velut adorādum ɔ̄stituerit ephod, sed ꝙ ex auro illo fecerit ea, q̄ pertinerēt ad ornamenta, vel instra sacrarij: q̄ oīa per ephod significata sunt. Ipsum quoq; ephod nō ex solo auro fieri p̄ceptū est: si hoc est. f. perhumerale sacerdotalis uestis: sed aliquid auri hēt.

Exod. 28. a

Nā ex auro, & hyacintho, & purpura, & coccino, & byssō fieri iussū est. Sed qa hæc ita posierūt LXX. vt memoratis omnib. q̄ de spoliis acceperat Gedeon, inferrēt: & fecit illud Gedeō in ephod: vī ex illo toto hoc factū esse cum ea locutione, q̄ significat a toto partē, vt ita posit intelligi: fecit illud in ephod, quasi inde fecit ephod: vel ex eo fecit ephod: non illud totum. f. in ephod ɔ̄sumens: sed ex illo ꝑtum sufficiebat impēdens. Nā in illa interpratione, quæ ex Hebræo est sic legitur, Fecitque ex eo Gedeon ephod. Qđ. n. apud LXX. ἐφοὶδ, hoc in Hebræo אפוד legit. Nō autē oēs sacerdotes tali vtebāt superhumerali, qđ esset ex auro, hyacintho, purpura, cocci no, & byssō; sed solus summus sacerdos.

F

coth: & descripsit septuaginta septem viros. Venitq́ue ad Socoth et dixit eis:
En Zebee, & Salmana super quibus
a exprobrastis mihi dicentes: Forsitan manus Zebee, & Salmana in manibus tuis sunt: & idcirco postulas, vt demus viris, qui lassi sunt, & defecerūt, panes. Tulit ergo seniores ciuita
b tis & spinas deserti, ac tribulos, & contriuit cum eis, atque comminuit uiros Socoth. Turrim quoq; Phanuel subuertit, occisis habitatoribus ciuitatis: Dixit-q́; ad Zebee, et Salmana: Qua
c d les fuerūt viri, quos occidistis in Thabor? Qui responderunt: similes tui, &
e vnus ex eis quasi filius regis. Quibus ille respondit: Fratres mei fuerunt, fi-
f lij matris meæ. Viuit Dñs, quia si seruasletis eos, non uos occiderem. Dixitq́ue * Iether primogenito suo: Surge & interfice eos. Qui non eduxit gladium. Timebat enim, qa adhuc puer erat. Dixeruntq́; Zebee, & Salmana:
g Tu surge, & irrue in nos: quia iuxta ætatē robur est hoīs. Surrexit Gedeon & interfecit Zebee, & Salmana, & tulit ornāmēta, ac bullas, quibus colla regalium camelorum decorari solēt. Dixeruntq; oēs viri Israel ad Gedeō:
h Dñare nostri tu, & filius tuus, & filius filij tui, & quia liberasti nos de manu Madian. Quibus ille ait: Non dñabor uestri, nec dominabitur in uos filius meus, sed dominabitur uobis Dñs. Dixitq́; ad eos: Vnam petitionem postulo a uobis. Date mihi inaures ex prēda uestra. Inaures enim aureas Ismaelitæ habere consueuerant. Qui respon-
derunt: Libentissimè dabimus. Expandentesque super terram pallium proiecerunt in eo' inaures de præda: et fuit pondus postulatarum inauriū mille septingenti auri sicli, absq; † ornamentis, & monilibus, & uestē purpurea, quibus reges Madian uti soliti erāt: & præter torques aureas camelo-
a rum. Fecitq́; ex eo Gedeon ephod, & i posuit illud in ciuitate sua Ephra. For-
k nicatusq́ue est omnis Israel in eo: & factum est Gedeoni, & omni domui eius in ruinam. Humiliatus est autem Madian coram filijs Israel, nec potuerunt ultra ceruices eleuare: sed quieuit terra per quadraginta annos, quibus Gedeō p̄fuit. Abijt itaque Ierobaal filius Ioas, & habitauit in domo sua: habuitq́; septuaginta filios, q egressi sunt de femore eius eò quòd plures haberet uxores. Con-
m cubina autem illius, quā habebat in

dos. Non erat ergo tale, quod datum G
est Samueli a matre, cum adhuc puer esset. unde ephod bat dicitur. i. lineū: Sed Gedeon exitiosimo illud fecisse: quod erat præcipuū indumētū sūmi sacerdotis: per qđ &c. significata sunt opa sacrarij: qđ i sua ciuitate p̄ter Dei tabernaculū ɔ̄stituit et iō fctm̄ ē illi et

domui eius

NIC. DE LYRA.

¶ a En Zebee. *Ad hoc. n. reseruauerat eos vivos, vt offenderet viris Socoth victoriam à Deo sibi datam.*

b Tulit ergo. *quia traxit eos per spinas, & tribulos, uel quia combussit eos igne facto de spinis secundum alios.*

c Dixitque. *Hic consequenter describitur aduersariorum comprehensorum occisio. cuius causa in speciali tangitur, cum queritur.*

d Quales. *ibi enim manebant fratres Gedeonis: & ideo sollicitus fuit querere, quid fuisset ibi factum.*

e Similes. *i. speciosus forma præ alijs.*

f Fratres. *& ideo habuit specialem causam occidendi eos in vindictam fratrum suorum: quia propinquus occisi debebat homicidam interficere: ut habetur Num.* Num. 35. a

g Dixeruntque. *Tum quia magis volebāt habere mortem breuem per manum hominis fortis, qui poterat hominem interficere uno ictu, quam longam per manum pueri, qui hoc non posset. Tum quia magis horrebant mori per manum pueri, qui in hoc non videtur differre a muliere, quam per manum hominis perfecti, sicut & Abimelech letaliter vulneratus a muliere fecit se interfici per armigerum suum, ne diceretur quòd a muliere interfectus esset, vt ca. se.*

h Dixe. *Hic consequenter describitur prædę diuisio; peracta enim victoria filij Israel obtulerunt Gedeoni, quòd dominaretur super eos usq; ad tertiam generationē inclusiue: q renuit: eò quòd dominus hoc dominium sibi retinuisset: sicut dictum est supra: petijt tamen, vt de præda sibi darentur inaures aureæ: quas nobiles Ismaelitarum portare consueuerant, quod sibi concessum fuit: & patet litera.*

i Fecitque. *Hic consequenter ponitur sequens transgressio, cum dicitur:* Fecitque. *i. vestem sacerdotalem, quæ vocatur superhumerale: vt habetur Exo. Sciendum tamen, ꝙ* Exod. 28. a
istud vestimentum non est solum de auro: sed etiam de lino, & serico diuersorum colorum, & lapidib. prætiosis: sicut fuit ibidem, & secundum quod dicitur in scholastica historia, & Aug. *idem videtur dicere, quòd per istud* Augustin. vi sup.
ornamentum, quod summi sacerdotis erat proprium, intelliguntur alia eius ornamēta. Iste enim Gedeon motus quadam deuotione indiscreta, vt communiter dicitur ab expositoribus nostris, voluit habere cultum diuinū in domo sua. sicut erat in Silo: quod tamen erat illicitum, vt habetur Iosue. Ioſ. 22. d

k Fornicatusque est omnis Israel in eo. *Fornicatio in scriptura in tali materia accipitur pro idololatria, licet. n. Gedeon usus fuerit prædictis ad cultum diuinum tantum: tamen filij Israel post mortem eius vsi sunt in cultu idolorum, vt dicunt doctores Hebraici, & Latini.*

l Et factum est Gedeon, & omni domui eius in ruinam. Humiliatus est autem Madian coram filiis Israel, nec potuerunt vltra ceruices eleuare: sed quie. *quia Gedeon in prædictis peccauit, vt communiter dicunt doctores, propter quod, & eius domus post mortem eius fere deleta fuit, vt habetur cap. seq. Cætera patent vsque ibi.*

m Concubina autem illius quam. *Dicūt aliqui, ꝙ fuit vxor eius: non tamen principa-*

¶ *lis, sed adiuni-*

*prout dictum fuit Iosue. xxij. quia ut ibidem dicitur: filij Israel voluerūt C
bellare contra Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manasse eo q̄ putabant eos fecisse altare ad sacrificia offerenda extra locum Silo etiam domino. Item ifte Gedeon vt dicunt expositores communiter, in ornamentis prædictis offerebat sacrificia domino, quod non erat licitum nisi filus Aaron, vt habetur Num. Si aūt dicatur ꝙ* Num. 3. b
pœnituerit: non videtur rationabiliter dictum: quia si vere, & perfecte pœnituisset, prædicta destruisset. Responsio. Quælibet ista Responso.
est de facto per vīā naturæ nobis ignoto: & ideo nihil est hic dicendum, nisi quantum potest trahi ex scriptura, vel dictis sanctorum. Dicit igitur doctores nostri, ꝙ mortuus fuit in gratia propter rationes allegatas pro parte ista. Dicunt tamen communiter, quòd peccauit mortaliter vestes sacerdotales faciendo extra locum diuini cultus, & eis vtendo: cum non esset de tribu Aaron, nec etiam Leuita: dicunt tamen, ꝙ ante mortem pœnituit. Ad illud autem quod contra hoc arguitur, ꝙ talia non destruxit potest dici quod pœnituit circa mortem: cum iam erat ita debilis, ꝙ hoc facere per se nec potuit præcepit tamen filus suis hoc fieri: vel saltem vestes dictas ad locum diuini cultus portari, quod quia factum non fuit: non sibi imputādum ꝙd. magis illis, qui ad idololatriam, ad quam proni erant, abusi sunt: ideo domus eius fere deleta fuit. Posset autem dici (scholastice tamen, & absque assertione) quòd Gedeon in prædictis non peccauit. licet enim illicitum esset quamdiu arca fuit in Silo alibi offerre sacrificia de communi cursu, vt dictum fuit Deute. ca. tamen speciali dispensatione diuina poterat hoc fieri. & sic Gedeon sacrificium obtulit in ciuitate sua, vt dictum est supra. 6. Et forsitan non solum fuit concessum pro illa die, sed etiam pro futuro tempore, & per consequens vestes sacerdotales facere, & eis uti, quia cui conceditur principale eidem & accessorium conceditur, vti autem dictis vestibus est prope oblationem sacrificiorum, & quid annexum est eis: ergo &c. & sic patet responsio ad rationem contra hoc factam in arguendo. Sed contra hoc dictum videtur, quod in litera dicitur: Et factum est ipsi Gedeoni, & domui eius in ruinam. Potest dici quòd factum est domui eius in ruinam culpæ, eo quòd abusi fuerunt ad idololatriam: nec etiam in diuino cultu habebant licentiam vtendi eis, sicut Gedeon. Factum est etiam domui Gedeonis in ruinam pœnæ, vt dictum est: & per consequens ipsi Gedeon, inquantum pater quodammodo manet in filijs, secundum illud. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus, & per consequens pater punitur in filijs inquantum manet aliqualiter in eis. & sic ruina filiorum Gedeonis per pœnam redundat in ipsum: non tamen quantum ad culpam. Ecclꝛ. 30. a

domui eius in scandalum, vt sic interiret filiorum proles nu-
A merosa: sicut postea testatur scriptura. Intelligēdum est
In 99. ne. sc. q. 42. lib. 7. nom. 4
per prolepsim dictum esse, quod fecerit Gedeon ephod ɔ̄ legem Dei ex auro, quod deuictis hostibus erat ablatum: vt simul diceretur vnde erat aurum: & quid de illo sit factum. Factum est. n. hoc peccatum in fine dierum Gedeon, q̄n consecuta sunt mala, quæ annectit scriptura: postq̄ dixit quot annis in diebus Gedeon terra quieuit.

Sichem, genuit eius filium nomine Abimilech: Mortuusque est Gedeon filius Ioas in senectute bona, & sepultus est in sepulchro Ioas patris sui in
a Ephra de familia Ezri. Postquam
b autem mortuus est Gedeon auersi sunt filij Israel, & fornicati sunt in Baalim. † Percusseruntq́; cum Baal
d fœdus, vt esset eis in Deum: nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorū omnium per circuitum, nec fecerūt
e misericordiam cum domo Ierobaal Gedeon, iuxta omnia bona quę fecerat Israeli.

Ibid. q. 43

a Postquam. *Augu.* Et factum est cum mortuus esset Gedeon, & auersi sunt filij Israel, & fornicati sunt post Baalim, & posuerunt ipsi sibi Baalberith testamentum, vt esset eis in Deū &c. Et Baalim, & Baalberith idola intelligenda sunt. Maior ergo transgressio, & fornicatio est a populo post mortem Gedeon, quàm illo viuo propter ephod. Quod & si illicite factū erat, tamē de sacramētis tabernaculi erat: hæc vero idololatria, non habet vel falsam paternæ religionis defensionem. Vnde etiam si non in fine temporis Gedeon ephod factum est, sed ante factum est: ita Deus patienter tulit, vt pax in terra persueraret, quia licet factum erat, ꝙ̄ phibuerat: non tñ longe recessum erat ab illo qui tale aliquid in tabernaculo suo in honorem suum fieri iusserat. Nunc vero gramora cōmissa, & apertam post idola fornicationem populi noluit esse impunitam.

†Posuerūt que sibi Baalberith. & infra

Roman.

NICOLAVS DE LYRA.

Gen. 25. a

¶ *lis sed adiuncta: sicut de Abraham dicitur: Filijs autem concubinarū largitus est munere. & tamen non cognouit aliquam, quæ non esset vxor sua.*

a Mortuusq;. *Ex hoc videtur, ꝙ in gratia mortuus fuerit, & per consequens ꝙ à peccato prædicto pœnituerit, vel excusatus fuerit.*

b Postquam. *scilicet a cultu Dei.*

c Et for. *per idololatriam.*

B d Percusseruntq;. *de cætero in perpetuum.*

e Nec fecerunt. *quia inter fecerunt filios eius: vt habetur ca. se. Ad maiorem prædictorum intelligentiam uel potius studiosorum exercitationem potest quæri, vtrum Gedeon mortuus fuerit in peccato mortali: & videtur ꝙ non: quia dicitur hic de eo:* Mortuusque. *quod non consueuit dici in scriptura sacra, nisi de illis qui moriuntur in gratia secundum do-*
Quæstio
Hebr. 11. f
ctores Hebraicos, & Latinos. Item ad Hebræos. xi. nominatur in catalogo sanctorum: ergo &c. Contra: quia dictum est, ꝙ fecit ornamenta sacerdotalia pro cultu diuino exercendo in domo sua, quod erat illicitum,

prout

NIC. DE LYRA. CAP. IX.

Divisio

Abijt au. *Hæc est pars incidentalis: in qua describitur ruina domus Gedeonis, de qua facta fuit mentio ca. præce. Circa quod primo describitur ip sius Abimelech promotio iniqua. secundo maledictio digna, ibi: Quod cum nuntiatum esset. tertio sequens vltio diuina ibi: Misitq; Dominus. Circa primum describitur primo ambitio Abimelech, cum dicitur.*

a Abiit. *cuius mater nominatur concubina. præce. & ancilla in isto, vt videbitur, per quod denotatur, quòd inter filios Gedeonis fuit minus nobilis, & minoris reputationis: & tamen anhelabat ad dominium præ aliis, & regnum.*

b Ad fra. *vt per eos inclinarent alios ad votum suum.*

c Quid. *per hoc innuebat, quòd omnes alij filij Gedeoni. vellent super populum dominari, quòd erat falsum. sed hoc fingebat ad habendum intentum.*

d Simulque. *q. d. si promotus fuero, defendam vos, et promouebo. Consequēter describitur eius indebita promotio, cum dicitur,*

e Dede. *Pondo indeclinabile est: & significat pondus indeterminatum secundum alios secundum alios, idem est, quod libra. In Hebræo autem habetur: septuaginta argēteos de phano Baalberith: nomē est illius phani, eo quòd habitatores Sichem ibi percusserunt*

CAP. IX.

Abijt aūt Abimelech fi-
a lius Ierobaal in Sichē
b ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad oēm cognationē domus patris, matrisq́; suæ dicēs:
c Loquimini ad oēs viros Sichē: Quid vobis est melius, vt dñentur vestri septuaginta viri oēs filij Ierobaal, an vt dñetur vobis unus uir? Simulq́; consi-
d derate, quia os uestrū, & caro uestra sum. Locutiq́; sunt frarres matris ei⁹ de eo ad oēs uiros Sichem uniuersos sermones istos: et inclinauerūt cor eorum post Abimelech, dicentes: Frater
e noster est. Dederuntq́; illi septuaginta pōdo argenti de phano Baalberith.
f Qui cōduxit sibi ex eo uiros iopes, & vagos, secutiq́; sunt eū. Et venit in do-
a mū p̄ris sui i Ephra, & occidit fratres
z suos filios Ierobaal septuaginta viros

a ¶ Sic Antichristus multos coducet munerib. vt faueāt sibi.

a ¶ Ibid. Credentes, quo. Christus in fide genuit.

a ¶ De septuaginta lingus

runt fœdus cum Baal: Berith enim fœdus interpretatur, ibi autem thesaurus communis reponebatur.

f Qui. *In Hebræo habetur. Et ceruicosos.*

m Et hoc fratres su. *vt solus possetdominari, vnde sequitur:*

¶ Congregati

MORALITER.

Moraliter

a *Abijt autem abi.* hic duo describuntur .f. ipsius Abimelech promotio maligna: & eius punitio digna. Circa primum dicitur: *Abijt autem Abi*: vt per cognationem matris suæ populum inclinaret ad suā promotionem, cū tamen esset filius ancillæ. & sic indignus promotione, per quod significat, ꝙ indigni promotionib. frequenter eas plus ambiunt, quam illi, qui sunt digni. Per hoc autē, quòd dixit: *Considerate.* quod ipsi fecerunt. Ex quo patet, quòd eius promotio non fuit propter personæ bonitatem, sed carnalitatē. Per istos significantur illi, qui ratione cognationis, vel patriæ, vel alterius cuiuscū
c que causæ, quæ non facit ad bonitatem electionis, eligunt aliquem ad dignitatē ecclesiasticam vt secularem: non habentes respectum ad honorem Dei, & communem vtilitatem.

e *Dederuntque illi.* per quod significantur illi, qui non solum male eligunt. sed etiam pro tali electione promouenda expentas magnas faciunt.

m Et occidit fratres suos &c. per quod

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA CARLOS III

E GLOS. ORDI. CAP. IX.

Sup. Iudic. cap. 6. Mystice

REmanſitque Io. *Iſi.* Filius iunior, qui fugitando gladium inimici euadit, ſignificat reliquias Iſrael in extremo tẽpore crediturας, & Antichriſti gladiũ euaſuras: hic aſcendit in verticem montis Garizim: quia nec prophetare, nec perſecutionem Antichriſti poteſt quilibet euadere, niſi prius in montem benedictionis i. in ſublimitatẽ fidei ac virtutum aſcendere. hic eſt. n. mons Gerizim, qui a Moyſe in benedictionem deputatur.

Deut 27. b

b Ierunt. Iſi. Si hoc factum myſticum nõ eſſet, quid opus erat ſcire Gedeon. lxx. filios, & multas vxores habuiſſe, ſed & pcubinam, de qua vnum, & malum ſuſcepiſſe? Gedeon ergo Chriſtum ſignificauit, vxores, nationes, quę per fidem Chriſto adhæſerunt. Septuaginta filii ſeptuaginta linguas mundi, in quib. per fidem ſibi dominus filios generauit. Concubina ſynagogam in nouiſſimis Antichriſto crediturам, de qua dicitur, qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & tamen non ſunt ſed ſunt ſynagoga ſathanæ, de quæ in nouiſſimis filius pequam. i. Antichriſtus generandus eſt: filius ancillæ ſcilicet ſynagogæ peccatricis. Qui enim facit peccatũ, ſeruus eſt peccati. hic congregatis ſibi impijs ſicut Abimelech regnum improbe vſurpabit, interfectis nobilib. filijs fidelibus ſcilicet ex diuerſis nationibus & linguis, inducet perſecutionẽ, vt omnes ſanctos interficiat.

Iſidor. ubi ſupra in prin.

Iohan. 8. d

Mystice Vbi ſupra ante med.

c Dixeruntq; Iſid. Ligna ſyluæ ſunt homines infructuoſi, vani, vagi, æterno incendio præparati. Super hos nec oliua nec ficus, nec vitis regnare dignanſ, quia non merentur. Oliua enim gratiam ſpiritus ſancti, & vnctionem pacis ſignificat. Ficus vero legem: quam paterfamilias plãtauit in vinea ſua: Deus ſ. qui familiæ i. omnium credentium pater eſt: qui plantauit vineam. i. populum Iudæorum: & in hac vinea ficum: id eſt legem: quę primitiuum populum (cut groſſos, aridos, & inutiles deiecit in terram: & poſtea alios fructus genauit. i. populum Chriſtianum, quem ad debitam euangelicæ diſciplinæ maturitatem, & ſuauiſſimam pinguedinem Chriſti cum gloria & honore perduxit. Idem. Vitis autem Chriſtus eſt q dixit: Ego ſum vitis vera. Quia ergo popu.us qui Antichriſto ſeruit in reprobum ſenſum datur, vt credat mendacio. ideſt Antichriſto, qui veritati, ideſt Chriſto credere noluit, a regno vitis. ideſt Chriſti: & ab oliua, ideſt ſpirituſſancti gratia, & a ficu. i. diuinę legis dulcedine reprobatur.

Honoriſcãtur dij, ſuper, & infra Matt. 21. d

Iohan. 15. a

F

a ¶ Reliquiæ Iſrael ſaluę ſient.

a ſuper lapidem unũ. Rẽmanſitq; Ioathã filius Ierobaal minimus: & abſconditus eſt. Congregati ſunt autem omnes† viri Sichem & vniuerſæ familiæ †vrbis Mello, abieruntq; & conſtituerunt regem Abimelech iuxta quercũ, * quæ ſtabat in Sichem. Quod cũ nuntiatum eſſet Ioathan, iuit &

b

a ¶ Qui deputatus eſt in benedictionem.

ſtetit in vertice mõtis Gãrizim: eleuataq; voce clamauit, & dixit, Audite me uiri Sichem, ita ut au

a Homines vagi, infructuoſi, æterno incendio præparati.

b diat vos Deus. Ierunt lignã, vt

c

a ¶ Gratiæ ſpirituſſancti.

vngerent ſuper ſe regem: Dixerunq; oliuæ: Impera nobis. Quæ reſpondit: Nunquit poſſum deſerere pinguedinẽ meam qua & † dij vtũtur, & homines,

d

e

a ¶ Legem diuinam.

& venire, vt † inter ligna promouear? Dixeruntq; ligna ad arbõrem ficum: Veni, & ſuper nos regnum accipe. Quæ reſpondit eis: Nunquid poſſum deſerere dulcedinem meã, fructuſq; ſua uiſſimos, & ire vt inter cætera ligna promouear? Locutaq; ſunt ligna ad vitẽm: Veni, & impera nobis. Quæ reſpondit eis: Nunquid poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat Deum, & homines, & inter cætera ligna promoueri?

a ¶ Chriſtum, qui dixit: Ego ſum vitis vera.

Gen. 49. c

Supra Iud. cap. 9.

Dixeruntque

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Congregati ſunt autem omnes viri Sichem, & vniuerſæ familiæ vrbis. *Mello autem prout accipitur. iij. Reg. nomen eſt cuiuſdam voraginis, quæ erat in Ieruſalem: quam Salomon coæquauit terræ, ſed hic Mello nomen eſt vrbis.*

3 Reg. 9 d

b Et conſtituerunt regem Abimelech iuxta quercum, quæ ſtabat in Sichem. *In Hebræo habetur: Iuxta vlmum ſtatuæ, quæ erat in Sichem. ibi enim erat quædam ſtatua pro idololatria; & ibi conſtitutus eſt iſte rex, cuius promotio fuit inquiſſima.*

c Quod cum nuntiatum. *Hic conſequenter deſcribitur promoti & promouentium maledictio. in qua primo ponitur parabola, cum dicitur:* Ierunt. *& primo parabola ponitur. & ſecũdo ad propoſitum applicatur, ibi: Nunc igitur. Circa primum ſciendum, q aliqui expoſitores noſtri dicunt hic, q per ligna in generali intelligitur communis populus Sichem. per cedros principales qui fuerũt Abimelech. Per oliuam: de qua extrimitur oleum & ficum quæ habet dulcem fructum, & vitem quæ facit fructum plurimum: intelliguntur alij filij Gedeonis, qui erant pingues in diuitijs: dulces in manſuetudine: & multiplicati in prole. Per rhamnum autem quæ eſt arbor vilis, intelligitur Abimelech: qui erat de ignobili matre, qui regnauit alios occiſis. & ſecundum hoc patet expoſitio literæ. Sed quantum ad aliquid videtur litera obuiare: in qua dicitur:* Ierunt, *quia viri Sichem non iuerunt ad requirendum alios filios Gedeonis ut dominarentur eis: ſed magis dederunt pecuniam ad interficiendum eos. propter quod dicunt expoſitores prædicti, q ſimilitudo non tenet in omnib. ſed tenet quantum ad hoc, q Sichimitæ tractabant inter ſe dicentes. Si requireremus alios filios Gedeonis vt dominarentur noſtri & defenderet nos: ipſi nos deſpicerent propter nobilitatem & magnificentiam ſuam: nec curarent de nobis. quaſi dicerent: melius eſt quod nos promoueamus iſtum Abimelech minus nobilem, & qui eſt propinquus noſter ex parte matris: Hebræi vero exponunt aliter parabolam iſtam quantum ad oliuam. ficum, & uitem & magis literaliter vt videtur, dicentes quòd per iſta ſignificantur tres perſonæ notabiles, in beneficijs exhibitis populo Iſrael. ſ. Gedeon, Delbora, & Othoniel: qui oblatum ſibi dominium ſuper filios Iſrael recuſauerunt: eo q dominus illud dominium ſibi retinuerat: vt dictum eſt ſupra. De Gedeone autem, quòd recuſauerit, patet in ca. præce. & de alijs duobus idem dicunt Hebræi: licet non ſit ſcriptum: quia non omnia ſunt ſcripta. Dicunt igitur, quòd per oliuam ſignificatur Othoniel: qui fuit de tribu Iuda, vt dictum fuit ſupra. i. capitulo. 1. Tribus autem Iuda vocatur oliua, Hiere. Oliuam vberem pulchram, ſtructiferam, ſpeciosam uocauit dominus nomẽ tuũ. Per ficum quæ habet fructum dulcem intelligitur Delbora: quę in Hebræo ſcribitur Dlbora. & interpretatur apis: quæ facit mel dulce: ſicut ficus fructum dulcem, ita q proprietas huius arboris reſpondet interpretationi nominis. Per vitem vero intelligitur Gedeon: qui erat de filijs Ioſeph: eo q Ioſeph vocatus eſt filius accreſcẽs. Vitis autem ramus creſcit notabiliter in vna ſtate. Secundum hunc igitur ſenſum exponitur ſic litera:*

Iohan. 8. d

Pſal 71. a

d Ierunt ligna. *i. filij Iſrael generaliter, non Sichimitæ ſpecialiter.*

e Dixeruntq; *i. Othoniel ratione prædicta.*

f Nunquid poſſum de. pin. meam. qua, & dij vtuntur. *id eſt Deus in lucernis ardentibus in tabernaculo: quæ implebantur oleo oliuarum puriſſimo.*

g Et homines. *i. condimentis ciborum, & confectionibus medicinarum. Per hanc autem pinguedinem intelligitur pietas, quæ fuit in Othoniel ad ſubleuandum miſeriam filiorum Iſrael: vt patet ex dictis ſupra. iij. ca.*

h Nunquid. *ideſt dulcedinem conſolationis diuinæ, quæ fuit in Delbora habente ſpiritum prophetiæ, vt patet ex dictis ſupra. iiij. c.*

i Nũquid poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat Deum, & homines: & inter. *De lætificatione hominum videmus per experientiam; de lætificatione Dei dicit R. a. Sa. quòd hoc dicitur, eo quòd Leuitæ in oblationibus hoſtiarum non cantabant cantica diuina, donec offerrentur libamina, quæ fiebant de vino. Poteſt etiam hoc exponi de ſacramento euchariſtiæ: quod eſt Deo acceptiſſimum: in quo conuertitur vinum in ſanguinem Chriſti.*

¶ Dixeruntque

MORALITER.

✻ ſignatur: quòd illi, qui malẽ ſunt promoti deprimere, & annihilare bonos nituntur: Circa ſecundum, ſ. punitionem Abimelech dignam præmittitur parabola de oliua, ficu, & vinea recuſantibus ſuper alias arbores promoueri: & per hoc ſignificantur tria genera hominum dignitatem regiminis refugientium. Primi ſunt deuoti, quærentes in oratione, & diuinis obſequijs occupati: a quibus retrahit cura regiminis, quæ cauſat diſtractionem mentis, & iſti ſignificantur per oliua. Ego autem ſicut oliua fructificaui in domini. Secundi ſunt homines in ſacra ſcriptura ſtudioſi: de qua dicitur. Spiritus meus ſuper mel dulcis: & hæreditas mea ſuper mel, & fauum. Et ideo in ea ſtudioſi refugiunt per curam regiminis eius a dulcedine ſeparari. & iſti ſignantur per arborem ficum, quæ reſpondit: Nunquid poſſum deſerere dulcedinem meam &c. Tertij ſunt homines verè humiles: qui non reputant ſe dignos promotiona ad regimen aliorum, propter quod hæc refugiunt quantum bono modo poſſunt, & iſti ſignantur per vitem: quæ licet non poſſit ſuſtinere, ſed ab alio fulcitur: tamen ex ea fructus optimus producitur: ſic vere humilis per alium regi, & ſuſtentari quærit, & fructum optimum facit dicens.

Moral.

Pſal 5. b

Eccle. 24. c

Luc. 24. a

Mar. 16. a

h Nunquid poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat Deum, & homines, & inter cætera ligna &c. Humilitatis enim fructus eſt valde placens Deo, & hominibus: propter quod beata virgo Maria propter humilitatem ad concipiendum Dei filium fuit electa: ſicut ipſa dicit. Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ &c.

Luc. 1. a

✻ Dixeruntque

a Dixeruntq; Iſid. Rhãnus eſt genus rubi, quem vulgò ſenticem vrſinã appellat, aſperum nimis, & ſpinoſum: per qđ Antichriſtus ſignificatur cum oĩ aſperitate & feritate humanũ genus vaſtaturus, & exiet ignis de rhãno. i. iniquitas de Antichriſto: & oẽs qui in illo confidunt pariter cum illo deuorabit.

Sup. Iudic. cap. 6. poſt med.

† vngitis in regem ſuper vos,

In qq. ue. te q. 45. di. 1. 4.

b Miſitq; Augu. Et miſit Deus ſpiritum malignũ inter Abimelech, & viros Sichimorum. Hoc verbum vtrũ imperantẽ, an pmittentẽ Deũ ſignificet, nõ facilè definiri poteſt. Qđ. n. hic poſitũ eſt, emiſit, Greci hẽt ἐξαπέστειλεν quod eſt etiam in Pſ. vbi legit: Emitte lucẽ tuam, quis in qbuſdã locis interpretes nſri vbi eſt ἐξαπόστειλε mi ſit. interpretati ſunt, nõ emiſit. poteſt ergo, & ſic intelligi: vt ſpiritũ malignũ Deus tanq̃ volentem ire inter eos emiſerit. i. poteſtatẽ dederit maligno ſpũi pacem eorum perturbandi. Vſq; adeò autem etiam mitti a Domino malignũ ſpiritũ pp iuſtitiã vindicandi abſurdũ nõ eſt, vt quidã ἐξαπέστειλεν etiã immiſit interpretati ſunt.

† incidentes † ſeruire vitis

† modum

Vbi ſupra q. 46.

c Sur. Aug. Et nunc ſurge nocte tu, & populus tuus tecũ, & inſidiare in agro, & erit mane ſimul, vt oriẽ ſol, maturabis, & tendes ſup ciuitatẽ Quidã Latini habent maturabis: qdam vero Græcus hẽt non põt dici uno verbo: qđ eſt diluculo ſurges, & fortaſ ſe dictũ eſt maturabis à matutino tpe: quis etiam alijs temporibus dici ſoleat ad rẽ accelerãdam: manicabis. autem Latinum verbum eſſe mihi non occurrit. Sed illud mouet: q cũ dixiſſet ſimul, ut oritur ſol, addidit diluculo ſurget: cum ipſum diluculum quod Græce dr ὄρθρον tẽpus ante ſolẽ ſignificet: qđ iam vſitatiſſimè dr: cum albeſcere cœperit. ſic ergo intelligendum eſt, vt quod poſitum eſt mane ipſum diluculum intelligatur. additum eſt autem, ſimul vt oritur ſol: vt exprimeretur non iam orto ſole faciendum, ſed vbi fulgor aperuerit ſolis orientis, non enim aliũ de albeſcit diluculũ niſi cũ ceperit partem cæli, quã videmus, ab oriente lux ſolis ad eam redeuntis attingere. hinc eſt, q in euãgelio vnã, & eandem rem alius euangeliſta dicit diluculo factã, cum adhuc obſcurum eſſet, alius oriente ſole: qa & ipſa lux quãtulacunque diluculi ſole fit oriente. i. ad ortũ veniente: & fulgorem de ſuæ præſentiæ propinquitate iactante. Quam lucem qdam idiotæ ſolis non eſſe putauerũt: ſed eſſe illam, quę primitus condita eſt, ar. ſecũ Deus quarto die conderet ſolem.

¶ Antichriſtum, vel diabolum.

Dixeruntq; omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera ſuper nos. Quæ reſpõdit eis: Si uere me regem vobis † conſtituitis: venite, & ſub vmbra mea † requie-

a

¶ Augu. Vehementioris commi nationis eſt, & quodammodo efficacis præſentioris, ſi quis dicat, ſi non vis facere, quod volo, ſi tuat in te ira mea. id eſt iam ſciat: vt quid eam teneo, quaſi dicat ſciuiet: promiſſuo modo pœnam futuram intentans.

ſcite. Si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani. Nunc igitur ſi† recte, & abſq; peccato cõſtituitis ſuper vos regem Abimelech, & bene egiſtis cum Ierobaal, & cum domo eius & reddidiſtis vicem beneficijs eius, qui pugnauit pro vobis, & animã ſuam dedit periculis, ut erueret uos de manu Madian, qui nunc ſurrexiſtis contra do-

b

c

d

a ¶ Fidelis de ſeptuaginta linguis.

mum patris mei, & interfeciſtis filios eius, ſeptuãgin ta uiros ſuper vnũ lapidem: & conſtituiſtis regem A-

a ¶ Peccatricis ſynagoge.

bimelech filium ancillæ eius ſuper habitatores Sichem, eò quòd frater uerſter ſit. Si ergo † rectè, & abſ-

a ¶ Filius perditionis, ſicut & vos.

a ¶ Chriſto.

b ¶ E. delibus.

que vitio egiſtis cum Ierobaal, & domo eius hodie lętemini in Abimelech, & ille lętetur in vobis. Sin aũt

a ¶ Iniquitatis.

peruerſe, egrediatur ignis ex eo, & conſumat † habitatores Sichem, & de † oppidum Mello, egrediaturque ignis de uiris Sichem, & de oppido Mello, & deuoret

a ¶ ipſum Antichriſtum, qui & ſe, & alios perdet.

b ¶ Iſid. In perſecutione Antichriſti non euadit niſi, qui fugit: & in montem benedictionis aſcendit. Hic eſt mons, quem circundant ſancti, quẽ Moyſes in Deuteronomio benedictionibus deputauit.

Abimẽlech. Quę cum dixiſſet, fũgit, & abijt in Bera: Habitauitque ibi ob metum Abimelech fratris ſui. Regnauit itaque Abimelech ſuper Iſrael tribus annis.

e

f

g

b Miliſque Dominus ſpiritum peſſimum inter Abimelech, & habitatores Sichem. Qui cœperunt eum deteſtari, & ſcelus interfectionis ſeptuaginta filiorum Ierobaal, & effuſionem ſanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem eorum, & in cæteros Sichimorum principes, qui eum adiuuerant. Poſuerunt que inſidias aduerſum eum in ſummitate montium: & dum illius præſtolarentur aduentum, exercebat latrocinia, agentes prædas de prætereuntibus. Nuntiatumque eſt Abimelech. Venit autem Gaal filius Obed cum frarribus ſuis, & tranſiuit in Sichimam. Ad cuius † aduentum erecti habitatores Sichem egreſſi ſunt in agros † vaſtantes vineas, vuasque calcantes, & factis cantantium choris ingreſſi ſunt phanum Dei ſui, & inter epulas & pocula maledicebant Abimelech, clamante Gaal filio Obed. Quis eſt Abimelech, & quæ eſt Sichem, vt ſeruiamus ei? Nunquid non eſt filius Ierobaal: & conſtituit principem Zebul † ſeruum ſuum ſuper uiros Emor patris Sichem? Cur ergo ſeruiemus ei? Vtinam daret aliquis populum iſtum ſub manu mea, vl auferrem de medio Abimelech. Dictumque eſt Abimelech: Congrega exercitus multitudinem, & veni. Zebul enim princeps ciuitatis auditis ſermonibus Gaal filij Obed, iratus eſt valde: & miſit clam ad Abimelech nuntios dicens: Ecce Gaal filius Obed uenit in Sichimam cum fratribus ſuis: & oppugnat aduerſum te ciuitatem.

h

i

k

l

D

c Surge itaq; nocte cum populo, qui tecum eſt, & latita in agro, & primo mane oriẽte ſole, irrue ſuper ciuita

NIC. DE LYRA.

¶ a Dixit. *i. ad Abimelech ratione prædicta: & accipitur hic ligna pro Sichimitis in ſpeciali, & alijs. qui cum eis conſtituerunt Abimelech regem, vt prædictum eſt.*

† ſperare

b Si au. *Rhamnus ſicdm Iſid eſt dumus paruus, qui vẽto agitatus ex ſe emittit ignẽ. ſic Abimelech agitatus ira ſuccendit populum Sichẽ, vt habetur infra, ideo ſubditur:*

† in veritate, & ſimplicitate

c Et de. *i. principes dicti populi.*

d Nunc. *Hic conſequenter explicatur ꝑdicta parabola ad propoſitum, videlicet de imprecatione maledictionis ſuper Abimelech regem, & ſuper populum ipſum conſtituentem, vt patet litera ex prædictis.*

e Miſitque. *Hic conſequẽter deſcribitur diuina punitio, vbi primò deſcribitur Sichimitarum rebellio. ſecundo rebellantiũ impugnatio, ibi: Dictumque eſt. tertio vtrorumque deſtructio ibi: Porrò. Abi. Circa primum dicitur, Miſitque. i. permiſit.*

† in veritate, & ſimplicitate

f Spiritum. *i. contentionem ſeu diſcordiam excitari per ſpiritum malignum.*

g Inter. *vt ſuis iniquitatibus exigentibus deſtruerentur adinuicem, & patet litera vſque ibi:*

† dominos

h Agen. *maximè de illis, qui faciebant Abimelech.*

i Venit. *in auxilium Sichimitarum, ambiens ſuper eos Dominium. vt patet in ſequentibus.*

k Ad cui. *id eſt audaciores effecti propter eius præſentiam.*

l Egreſſi ſunt. *quæ pertinebant ad Abimelech, & fautores eius in contemptum ipſius.*

m Clamante. *vt ſibi populum attraheret, & cõtra Abimelech excitaret.*

n Quis. *q. d. nullius eſt momẽti*

o Et quę. *q. d. ita nobilis ciuitas ẽ & antiqua, q nõ dẽt ſeruire ei:*

p Nunquid. *i. hominis, qui non habet hic ius dominandi.*

q Et con. *i. præpoſitum, vel ꝑfectum, prout in Hebræo habetur.*

-dum illius præſtolarentur a duentum

r Zebul. *Et ſic fecit magnum contemptum.*

s Super. *i. ſup viros tã antique nobilitatis, q Emor, qui fuit à t pe Abraham potẽs, & nobilis, fuit pater Dominus illius ciuitatis.*

t Vtinam. *ex quo patet q volebat dominari ibi.*

u Dictũq;. *Hic conſequẽter deſcribitur ipſorũ rebellatiũ impugnatio ad inſtinctum ipſius Zebul præpoſiti ſui nunciantis ſibi in ſecreto verba, quæ audierat ab ipſo Gaal; & cautè diſſimulauerat. Et patet litera vſque ibi.*

¶ Dixit ad Ze-

MORALITER.

✻ *a Dixe.* Per rhãnũ, qui eſt arbor parua: & primò mollis ẽ ſicut herba: poſtea vero ſpinas hẽt: ſignificatur homes indigni ꝓmotiõe: q ꝓmoueri tñ ꝓcurãt multiplici fictiõe: & grauit erpũgũt: & gnẽ diſſeliõis emittunt, quo ipſi, & ꝓmotores ſui deſtruũt. ſicut cõtigit Abimelech, & habitatorib. Sichẽ, qui male ꝓmouerãt eũ in regẽ, & vtinã alijs ſimilib. ſic cõtingat.

Moraliter

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA CARLOS USAL

ENICOLAVS DE LYRA.

¶ a Dixit. *qui simulabat se esse cum Gaal, quousque Abimelech repente veniret super eum, & socios eius, & subito eos interficeret, propter quod nitebatur eum decipere, dicens:*

b Vmbras mon. *sequitur.* Ecce populus. *idest de cacumine montis, quod dicitur umbilicus terræ, quia supereminet aliis partibus terris. Sequitur:*

c Abiit ergo Gaal. *qui non exit ciuitatem, cum Gaal ad pugnandum, sed expectabat interim belli euentum.*

d Zebul autem. *quia de bellatiam fuerant in campo: & propter hoc populus ciuitatis parum curabat de eis. Cætera patent vsque ibi:*

e Palantes per. *idest manifestè discurrentes, & inde dicitur, paleter Gallicè.*

f Porro Abimelech. *Hic consequenter describitur vtro rumque punitio scilicet Abimelech, & eorum, qui promouerunt eum ad regnum, quia interfecit eos, & finaliter interfectus est ab eis. Primò ergo describitur destruffio vrbis Sichem, cùm dicitur,*

g Quam cepit interfectis. *Sal enim reddit terram sterilem: & ideo quando aliquis destruebat funditus aliquam ciuitatem: spargebat ibi sal in signum perfectæ victoriæ. Secundo describitur destructio fortalitij, cùm dicitur,*

h Quod cum au. *Et patet litera vsque ibi:*

i Abimelech autem inde. *ad obsidendum eum. Sciendum autem, quòd alia est ciuitas in Ægypto, quæ similiter vocatur Thebes, de qua fuit legio Thebeorum, cui præfuit sanctus Mauritius; & alia in Iudæa nomine Thesba: de qua fuit Helias Thesbites, & alia est in Græcia, quæ dicitur Thebe: à quæ dicuntur Thebani. & in hac obsidione Abimelech interfectus est. vnde sequitur.*

k Et ecce. *In Hebræo habetur: cerebrum eius. Si enim confregisset cerebrum statim fuisset mortuus, vt videtur, quod tamen non fuit, imo præcepit postea armigero suo, quòd interficeret eum. vnde subditur:*

l Et percute. *Plus enim formidauit opprobrium etiã post mortem, quàm animæ damnationem non animi licitum est alicui sic accelerare mortem suam.*

m Et reddi. *Hæc est conclusio huius capituli, ostendens qualiter mãlum Abimelech,*

tem. Illo autem egrediente aduersum te cum populo suo, fac ei, quod potueris. Surrexit itaque Abimeleech cum omni exercitu suo nocte, & tetendit insidias iuxta Sichimã† in quatuor locis. Egressusq; est Galaal filius Obeth, & stetit in introitu portæ ciuitatis. Surrexit autem Abimelech, & omnis exercitus cum eo de insidiarum loco. Cumque vidisset populum * Galaal, dixit ad Zebul: Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit: Vmbras montium uides quasi capita hominum, & de hoc errore deciperis. Rursumque Gaal ait: Ecce populus de umbilico terræ descendit, & unus† cuneus uenit per uiam, † quæ respicit quercum. Cui dixit Zebul: Vbi est nunc os tuum, quo loquebaris, quis est Abimelech, ut seruiamus ei? Nonne hic populus est, quem despiciebas? Egredere, & pugna contra eum. Abijt ergo Gaal spectante Sichimorum populo, & pugnauit contra Abimelech, qui * persecutus est eum fugientem, & in urbem compulit. Ceciderunt que ex parte eius plurimi usque ad portam ciuitatis: & Abimelech sedit in Ruma. Zebul autem Gaal, & † socios eius expulit de urbe, nec in ea passus est commorari. Sequenti ergo die egressus est populus in campum: quod cum nuntiatum esset Abimelech, tulit exercitum suum, & diuisit in tres turmas tendens insidias in agris. Vidensque quòd egrederetur populus de ciuitate, surrexit & irruit in eos cum cuneo suo oppugnans, & obsidens ciuitatem. Duæ autem turmæ palantes per campum aduersarios persequebantur. Porro Abimelech omni die illo oppugnabat urbem, quam cepit interfectis habitatoribus eius, ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret. Quod cum audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt phanũ Dei sui Berith, ubi fœdus cum eo pepigerant: & ex eo locus nomẽ acceperat, qui erat munitus ualde. Abimelech quoque audiens uiros turris Sichimorum pariter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni populo suo, & arrepta securi præcidit arboris ramum, impositumq; ferés humero dixit ad socios: † Quod me uidetis facere, citò facite. Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes sequebantur ducem. Qui circundantes præsidium succenderunt. Atq; ita factũ est, ut fumo, & igne mille hominum necarentur, uiri pariter & mulieres habitatorum turris Sichem. Abimelech autem inde proficiscens uenit ad oppidum Thebes, quod circundãs obsidebat exercitu. Erat autem turris excelsa in media ciuitate, ad quam confugerant simul uiri, ac mulieres, & omnes principes ciuitatis clausa firmissimè ianua, & super turris tectum stantes per propugnacula. Accedensque Abimelech iuxta turrim pugnabat fortiter: & appropinquans ostio, ignem supponere nitebatur. † Et ecce una mulier fragmẽ molæ desuper iaciens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius. † Qui uocauit citò armigerum suum, & ait ad eum: Euagina gladium tuũ, & percute me, ne forte dicatur, q à fœmina interfectus sim. Qui iussa persiciens, interfecit eũ. Illoq; mortuo oẽs, qui cum eo erant de Israel reuersi sũt in sedes suas, & reddidit Deus malũ, quod fecerat Abimelech contra patrẽ suũ interfectis septuaginta fratribus suis. Sichimitis quoq; quod operati erant retributum est: & uenit super eos maledictio Ioathã filij Ierobaal.

CAP. X.

POst Abimelech surrexit † dux in Israel Thola filius Phua † patrui Abimelech, uir de Issachar, q habitauit in Samir † mõtis Ephraim: & iudicauit Israel uiginti & tribus annis: mortuusq; est ac sepultus in Samir. Huic successit Iair Galaadites, q iudicauit Israel per viginti, & duos annos, hñs triginta filios sedẽtes super triginta pullos asinorũ, & principes triginta ciuitatũ: q̃ ex noie eius sũt appellatæ Auothiair, i. oppida Iair usq; in præsentẽ diem in terra Galaad. Mortuusq; est Iair, ac sepultus in loco, cui est uocabulũ Camon. † Filij aũt Israel † peccatis ueteribus iungentes noua fecerunt malũ in conspectu Dñi, & seruierunt idolis Baalim, & Astaroth, & dijs Syriæ, ac Sidonis, & Moab, & filiorũ Ammõ, & Philistijm: dimiseruntq; Dñm, & non coluerunt eũ. Cõtra quos Dñs iratus tradidit eos in manus Philisthijm, & filiorũ Ammon, afflictiq; sunt, & uehementer oppressi per annos decẽ, & octo, omnes qui habitabant trans Iordanẽ in terra Amorrhæi, quæ est in Galaad: intantũ ut filij Ammon Iordane transmisso uastarẽt Iudam, & Beniamin, & Ephraim. Afflictusq; est Israel nimis. Et clamantes ad Dñm dixerunt: Peccauimus tibi, quia derelinquimus te Dñ Deum nostrum, & seruiuimus Baalim. Quibus locutus est Dñs: Nũquid non Aegyptij, & Amorrhæi, filijque Ammon & Philisthiim, Sidonij quoque, & Amalec & † Chanaã oppressẽrũt vos, & clamastis ad me, & erui uos de manu eorum. Et tñ reliquistis me: & coluistis Deos alienos. Idcirco non addam, vt vltra vos liberẽ. Ite & inuocate Deos, quos elegistis: Ipsi vos liberent in tpe angustię*. Dixeruntq; filij Israel ad Dñm: Peccauimus. redde tu nobis quicquid tibi placet: tãtum nunc libera nos. Quæ dicẽtes, oĩa de finibus suis alienorũ Deorũ ido la proiecerũt; & seruierunt Dño Deo, qui † doluit super miserijs eorũ. Itaq; filij Ammõ † cõclamãtes in Galaad fixere tentoria: cõtra quos congregati filij Israel in Maspha castrametati sũt. Dixerũtq; principes Galaad singuli ad pximos suos: Qui primꝰ ex nobis cõtra filios Ammõ cęperit dimicare, erit dux populi Galaad.

A tribu Beniamin dedit filiam suam Dauid homini de tribu Iuda, & sacerdos de tribu Leui duxit filiam Ioram regis hominis de tribu Iuda. Hinc Elizabeth, & Maria cognatæ in euangelio leguntur, cum fuerit Elizabeth de filiabus Aaron. Ex quo intelligitur de tribu Leui aliquam nupsisse in tribu Iuda, vnde fieret inter ambas illa cognatio, vt domini caro non solum de regia, sed etiam de sacerdotali stirpe propagaretur.

1.Par.12.d

Luc. 1.d

†supra 2.b & 3.2.2.a & 6.2.& infra 13.

NIC. DE LYRA.

¶ Ite. *Ad quod potest dici, quòd incommistio tribuum fuit sub præcepto, ne commiscerentur sortes hæreditatum, vt dictum fuit Nu.xxxvi. ideo mulieres, quæ non habebant hæreditatem poterant nubere cum viris alterius tribus, vt dictum fuit ibidem, quia ex hoc non sequebatur commistio sortiũ. Mater autem Gedeonis secundum ista fuit huius conditionis, sic successiue cõtraxit cum viro de tribu Manassę, & alteri de Issachar. Sciendum tamen, quod vbi trãslatio nostra habet Phua patrui Abimelech: in Hebræo habetur filij Dodo: & secundum Hebræos est hoc nomen proprium patris ipsius Phua. & secundum hoc non oportet dicere, quod Phua, & Gedeon fuerunt fratres ex parte matris. Sciendum etiam quòd Dodo apud Hebræos est etiam nomen commune, & significat patruum suum, & secundum hoc processit translatio nostra. Sicut in Latino idem nomen aliquando est proprium, & commune, aquinoce tamen sicut hoc nomen Romanus aliquando accipitur pro proprio nomine vnius hominis; aliquando pro nomine adiectiuo communi ad omnem hominem Romanum, translatio autem nostra discrepat hic ab Hebraica, vt patet, per prædicta.*

B

a Huic succes. *Hic describitur tempus secundi iudicis. Et patet litera vsque ibi.*

b Sedentes *i. multos, secundum trãslationem istam. In Hebræo non additur asinarum, & ideo secundum doctores Hebraicos per pullos intelliguntur hic equi iuuenes, & electi.*

c Filijaũ. *Hic consequenter describitur tempus tribulationis. vbi primo describitur culpa cum dicitur. Filij autem quæ explicantur magis in particulari, cum dicitur,*

d Et seruierunt idolis. *Et nominantur hic septem idolatriæ, vt patet in litera. Secundo ponitur debita pœna cum dicitur.* Contra quos. *Et patet, Tertio pœnitentia cum subditur,* Peccauimus tibi. *Et sequitur.*

e Quibus locu. &c. *f per Phinees, qui adhuc viuebat, vt dicunt Hebræi. Tamen si dictum eorum est verum,* † rursum *erat multum antiquus, quia a tempore, quo filij Israel debellauerunt Sehon, & Og, & Balac vsque ad tempus Iephte, qui liberauit filios Israel de hac tribulatione: fluxerunt anni trecenti, vt habetur cap. seq. deficiunt tamen aliqui, vt ducetur & tamen ex tunc Phinees iam erat homo perfectus, quia fuit ductor exercitus contra Madianitas, vt habetur Numeri* Num. 31.a *Potest etiam dici, quòd fuit per alium prophetam, quia non nominatur hic quis ille fuerit.*

f Nunquid non. *Hic nominantur septem gentes, à quibus tribulationes passi sunt filij Israel contra septem idololatriæ supra nominatas in quibus deliquerant.*

g Idcirco non. *Tales negationes diuini auxilij intelligendæ sunt sub conditione scilicet, si vere non pœniteant illi, qui sunt in afflictione positi, vt patet ex sequentibus.*

h Ite & inuoca *Ironice loquitur, ut* † Mahon *de peccatis magis doleant, & confundantur. ideo subditur.*

i Dixeruntque filij *Israel &c. Et quòd hæc pœnitentia vera fuit, patet per hoc quod subditur.*

k Omnia de finibus suis alienorum deorum ido. *& ideo prius negatum auxilium concessit Dominus. Ideo subditur.*

l Qui do. super miseriis eorum. Itaque filii Ammon conclamaverunt. *id est ad bellum mutuo se conuocantes & exhortantes contra Israel.* † conuenię tes, vel cõgregati

m Qui primus ex nobis contra filios. *Hoc dixerunt principes de Galaad, vt aliquis cum maiori diligentia esset capitaneus in bello, quia ad victoriam consequendam multum valet diligentia ducis, & constantia ipsius.*

C

D

† vestrę *Diuisio*

GLOS. ORDIN.

CAP. X.

POst Abimelech. *Augusti.* Quo modo fuit patruus Abimelech uir de tribu Issachar, cum Abimelech patrẽ habuerit Gedeon de tribu Manasse? Quomodo ergo Phua, & Gedeon fratres fuerunt, vt posset esse Phua patruus Abimelech, cuius filius Thola ipsi Abimelech succederet? Potuerunt ergo Gedeon, & Phua unam habere matrem, ex qua diuersis patribus nascerentur, & fratres essent vnius matris filij, non vnius patris. Solebant enim nubere fœminæ de alijs tribubus in alias. Vnde & Saul cum esset de tribu

† dux

In qq. nou. te. q. 47. li. 7. tom. 4.

* Abimelech -& in vrbẽ compulit

† fratres

1. Reg. 18.g

GLOS. ORDI. CAP. XI.

In q. ver. c. 9 49. post med. Luc 14. g sedegor.

VIt itaq; *Aug.* Iephte interpretat aperiens: q Christum significat. Ipse.n. discipulis suis aperuit sensum vt intelligerent scripturas. Hũc Iephte fratres de domo patris expulerũt tanq̃ legitimæ vxoris filii fornicariæ tñs: hoc ꝺ Xpm fecerũt principes sacerdotum Scribę, & Pharisęi q de legis obseruatione gloriari videbãt tanq̃ legẽ solueret: & iõ legitimus filius nõ esset. Et q̃tũ ad gentẽ, mĩ eius synagoga Iudæorũ dici pt: q̃ sępe cũ idolis fornicata est. Sed illi quasi obseruatores legis videbant legitimi, hic autem cõtra legem facere videbat. iõ ranq̃ legitimi nõ legitimũ iure sibi visi sunt eiecisse, ſm hoc.n. plebs illa dicta est fornicati, quia legis ꝑcepta non seruans, & tanq̃ viro non exhibe

CAP. XI.

FIlius mulieris meretricis, † qui natus est de Galaad: misit nuntios tertio prostratio aduersarii rebellantis, ibi: Factus est ergo. Circa primum describitur ipsius Iephte electio, secundo ipsius in principem electio, ibi: In illis diebus. Circa primum dicitur.

a Fuit &c. *Galaad autem aliquando accipitur pro nomine vnius terræ, aliquando pro nomine vnius ciuitatis in illa terra, & aliquando pro nomine vnius hominis, & omnibus istis modis Iephte dicitur Galaadites: quia fuit natus de terra Galaad, & pater eius vocatus est Galaad: vt statim subditur in hoc.c. Et ciuitas sua vocata est Galaad, vt habetur. ifra. c. xij.*

b Filius mulieris meretricis qui. *Hebręi dicunt. Filius mulieris hospitatricis quia* זונה *zonah nomen Hebraicum hic positum, est æquiuocum ad meretricem, & hospitatricem.* † quę pepererat ipsũ

NIC. DE LYRA. CAP. XI.

VIt itaq;. *Descripto pœdere tribulationis, hic consequenter describitur modus liberationis, vbi primo describitur cõditio ducis liberãtis, secundo humiliatio ipsius deprecãtis, ibi: Et*

MORALITER.

a *Fuit itaque illo in temp* In hoc.c. litera nostra discrepat in pluribus ab Hebraica. Primo in hoc quod dicitur. *Moraliter*

b *Filius mulie.* Hebrai dicunt: Filius mulieris hospitatricis. Secundo in hoc quod dicitur: De adultera matre generatus es, Hebręi & libri nostri correcti habent: De altera matre natus est. Tertio

* in hoc

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA

E exhibeat fidem.

†56. dist. c. natici. *In qq. ve. te. q. 49. longe pari mod. tom. 4.*

a *Habitauit in ter. Augusti.* habitauit in terra Tobin terra. s. bona, vel potius optima. Qđ. n. Græce ἄγαθον hoc Latine optimũ dr. Id autẽ interpretatur Tob: vbi vt intelligenda resurrectio. Quæ. n. magis terra optima, quàm terrenũ corpus excellentia immortalitatis, & incorruptionis indutum?

Vbi supra versus posti Matt. 9. b ibi. 27. e

b *Congrega. Aug.* Ante passionem cum publicanis, & peccatoribus manducauit dicens, Non est opus sanis medicus, sed egrotis. Inter latrones quoque cruci fixus, vnum de cruce in paradisum transtulit. Postq̃ vero surrexit, & cepit esse in terra Tob, collecti sũt ad eũ scelerati homines, p remissione peccatorũ, q cũ illo ambulabant, quia secundum præcepta eius viuebant. hoc etiam quotidie fit, dum confugiunt ad eum impij, vt iustificentur, & discant vias eius.

Vbi supra

c *In illis di. Aug.* Qui abiecerãt Christũ, ad eũ rursus conuersi in ipso receperũt salutem. Vnde in Actibus apostolorũ Petro hortante, vt ad eũ cõuerterentẽ, quẽ fuerant persecuti: multi sunt compuncti corde ab ipso, quẽ a se alienauerunt desiderãte salutem. Quid est n. liberari ab inimicis nisi a peccatis saluari? Sic enim ait Agite pœnitẽtiã: & Baptizet vnusquisq; vestrũ i nõe Dñi Iesu Christi, & remittent vobis peccata vestra. Vel illa potius significat vocatio Iudæorũ q̃ in fine speratur, quod videtur notari cum dicitur: Et factũ est post dies. i. post tps. quasi nõ illud intelligatur, q̃ recenti passione dñi est factum, sed quod postea futurũ. Qđ videtur pertinere ad hoc, q̃ seniores Galaad venerunt ad Iephte, vt per ętatem senilem nouissima tempora significentur.

-latrocinantes
† Post aliquot dies. *dist. 2. c*

F

Ibid. paulo post. Gen. 37. f

d *Dixeruntq; princi. Augusti.* Tale qd figuratum est in Ioseph, quem fratres uendentes abiecerunt: & cum fame tribularent ad eius opem, misericordiamq; cõuersi sũt hic vero amplius elucet significatio futurorum, qa nõ ipsi prorsus fratres qui eiecerunt Iephte ad eum venerunt, sed Galaad seniores pro toto populo supplicantes, sicut eadem gẽs dicitur Israel, siue in eis, qui tunc fuerunt, Christumq; reprobauerũt, siue in eis, qui postea ad eius opem reuersi sunt, populo enim dicitur inimico, siue i maioribus, siue in posteris suis longa odio trahenti, tandemq; conuerso in eis, qui tunc sunt conuertendi. Nonne vos odio habuistis me, & eiecistis de domo patris mei? Putauerunt enim se eiecisse Christum de domo Dauid, in qua regni eius non erit finis.

tanguntia

Luc. 1. d

Vbi supra paulo ante.

e *Et pugnes. Augusti.* Quòd contra filios Ammon dux quærit Iephte, quibus victis liberẽtur, qui eo duce bellare cupiebant, quia Ammon interpretatur filius populi mei, vel populus mœroris, aut illi significantur inimici, qui ex ipsa gente in infidelitate permanserunt, aut omnes gehennæ prædestinati, vbi erit fletus, & stridor dentium, tanquã populus mœroris diabolus, & angeli eius conuenienter intelliguntur, vel quia æternã miseriam eis, quos decipiunt, acquirunt, vel quia ipsi æternæ miseriæ deputati sunt.

Ibid. versus. 1 Reg. 10. a Deut. 28. d

f *Ego ero vester. Augusti* i. rex, quem nondum habebat gens illa tempore iudicũ. Cœperunt autem habere Saulem regem: & postea successores eius. Nam in Deuteron. cum eis præcipitur, qualem debeant habere regem, si hoc eis placuerit, non ibi Rex, sed princeps nominatur, sed Iephte illum significabat qui verus est rex. Augusti. Rex, scilicet

Aug. ibid.

sicut in ti-

†Habuit autem Galaad uxorem, a de qua suscepit filios, qui post-

a ¶ Augu. Infirmitati, scilicet Christi præualuerant, quia ita voluit, vt ab eis, quę oportebat pareretur, sicut hoc idem significans Iacob, præualuit angelo, cum quo ideo ut idipsum portenderet luctabatur.

b ¶ Christum.

quam creuerant, eiecerũt Iephte

a Augustin. Quasi dicat: Hic honio non est a Deo, qui sabbathum non custodit, se aut legitimos filios iactantes dixerunt: Nos ex fornicatione non iumus nati: vnum patrem habemus Deum.

dicentes: Hærẽs in domo patris nostri esse non poteris: quia de altera matre natus es.

b

a ¶ Augu. Quia quantus esset abscondit, & tacentes latuit si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Fugit quia morientis infirmitatem viderunt, sed non virtutem resurgentis.

a Quos ille fugiẽs, atque deuitans habitauit in terra Tob. Congregatiq; sunt ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quasi principem sequebantur. † In illis diebus pugnabant filij Ammon contra Israel: quibus acriter instantibus perrexerunt ma-

c

d

e

a ¶ Augu. Absciens vel reuelatio: quia primo Christum abiecerunt: sed eis postea reuelabitur.

iores natu de Galaad, ut tollerent in auxilium sui Iepthe de terra Tob. Dixeruntq; ad eum: Veni & esto princeps noster, &

f

a ¶ Qui interpretatur filius populi mei vel filius mœroris. Hi sunt qui ex ipsa gente infideles permanserunt, vel in gehennę deputati sunt, vel diabolo, & angelis eius.

pugna contra filios Ammõn.

a ¶ Elegans responsio prophetiam. euidentius exprimit.

Quibus ille respondit: † Nõne g

a ¶ Opinione uetera.

uos estis, qui odistis me, & eiecistis de domo patris mei: & nunc

¶ Dauid.

uenistis ad me † necessitate compulsi? Dixeruntq; principes Ga-

h

a ¶ Quasi dicat, Tunc venimus ad te, vt periculorem ati: modo venimus, vt sequamur.

laad ad Iephte: Ob hanc igitur causam nunc ad te uenimus, ut proficiscaris nobiscum, et pugnes contra filios Ammon, sisque dux omnium, qui habitãt in Galaad. Iephte quoque dixit eis: Si uerè uenistis ad me, ut pugnem pro uobis contra filios Ammon, tradideritq; eos Dominus in manus meas, ego ero uester princeps? Qui responderunt ei: Dominus, i qui hæc audit, ipse mediator, ac testis est, quòd nostra promissa faciemus. Abijt itaque Iephte cum principibus Galaad, fecitq; eum

i

k

a ¶ Quia ipse est caput corporis ecclesiæ.
b ¶ Iudicem. s. non regem.

oĩs populus principẽ m sui. Locutusq; est Iephte omnes sermones l suos coram Domino in Maspha.

m

NIC. DE LYRA. G

¶ *tatricẽ, vt dictum fuit Iosue. y. de Raab. & forsitã vtraq; significatio isti mulieri conuenit.*

a Habuit autem Gala. vxo. de susce. fi. *pater Iephte, vxorem aliam, & veram.*

b Hæres in do. pa. no. esse non poteris, quia de adulte. ma. na. *In Hebræo habetur, & in libris correctis. Quia de adultera matre natus es.*

c Congregatique sunt. *In Hebræo non habetur hoc*, Et latrocinantes. *Credibile est, quòd agebant prædas de aduersarijs filiorum Israel tantũ. sicut Dauid, & viri eius faciebãt.*

d In illis diebus. *Hic consequenter Iephte in principẽ terræ Galaad eligitur. vnde subditur,*

1. Reg. 27. a

f Dixeruntque ad eum: Veni, & esto princeps nost. *dum. tamen tu sis dux belli nostri.*

g Quibus ille respondit. *non statim credens eis, propterea quæ passus fuerat ab eis.*

h Nonne vos estis, qui odistis me. *licet supra dictum sit de fratribus suis tantum, quod eiecerunt eum, tamen hic alloquitur senes illius populi generaliter, quia ad querimoniam, & instinctum fratrum suorum senes, qui erãt iudices illius populi, eiecerant eum. Vel forte inter illos, qui venerunt ad Iephte erant fratres sui, vel eorum aliqui, ad quos principaliter direxit verbum suum, propter quod diligentius explicant intentum suum dicentes.*

i Ob hanc igitur causam &c. *Qua explicata respondit Iephte.*

k Si uere uenistis ad me. *i. fideliter, & absq; fallacia. hoc dicit interrogando. Qui responderunt ei simpliciter adfirmando etiam iuramento cum dicitur.*

l Dominus qui hæc au. *quia nihil eum latet.* Ipse me. ac. test. estis. *Iurare enim est Deum testem inuocare. sequitur.*

-in auxiliũ sui

m Locutusque est Iephte &c. *ibi enim erãt congregati Galaaditæ coram domino, quia Dominus præsens est vbique licet ibi non esset tabernaculum: & ideo ibi replicauit Iephte pacta, quæ erant inter ipsum, & populum, ut negotium esset firmum, & solidum.*

H

Et misit

MORALITER.

✻ in hoc quod dicitur.

c *Congregatiq; sunt ad eum viri inopes, & latrocinantes.* Hebræi non habent latrocinãtes, sed tantum viri inopes. Ego autem intẽdo capitulum istud exponere mystice secũdum literam Hebraicam, quam reputo veriorem. Igitur per Iephte, qui dr vir fortissimus allegorice põt intelligi dñs noster Iesus Christus: qui tãtę fortitudinis est, q̃ portat oĩa verbo virtutis suæ, vt dr Heb. 1. Et bñ dr filius mulieris hospitatricis, id est virginis Mariæ, q̃ ex plenitudine suæ pietatis recipit oĕs ad eã debite recurrẽtes in hospitiũ suę misericordiæ. Bern. Maria oĩbus oia facta est, sapientibus & insipientibus debitricem se fecit oĩbus sinũ misericordiæ aperuit, vt de eius plenitudine acciperent vniuersi. Quæ bene dicitur altera mater. i. alterius conditionis q̃ cætere matres, nã ipsa sola mater est & virgo. Hũc aũt Iephte. f. Iesum Christum reprobauerunt fratres sui. f. Iudęi, quorũ erat frater secundũ carnem, & ipse fugit ab eis in persecutione Herodis, Matt. 2. & in persecutione ciuium suorum qui voluerunt eum ẽcipitare de supercilio mõtis, sup quẽ fundata erat ciuitas eorũ. vt hĩ Lucæ. 4. *Et congregati sunt ad eum viri inopes.* i. apostoli & alij discipuli propter ipsum omnia relinquentes.

Gen. 26. f

Allegor. Heb. 1. a

In fer. de Virg. Mar. sup. illud. Apoc. insignum magnum: non long. a primo tom. 1.

e *Perrexerũt maiores natu de Galaad vt tol. in auxilium sui.* Per istos maiores pñt intelligi Iudæorũ doctores, quorũ aliq; recurrerunt ad eius auxiliũ ante passionẽ suã, credentes in eũ, vt Nathanael. Io. 1. & Nicodemus, q̃ erat magister i Israel. Io. 3. & plures alij, quorũ noĩa exprimunt in euãgelio, de quib, dr De principibus autẽ multi crediderunt in eum &c. Et loquitur euangelista de tempore ante Christi passionem, vt patet intuenti

Iohan. 1. a Iohan. 3. a Iohan. 12. f

Reuertenti

A sicut in titulo crucis scriptum est, postquam enim Iephte liberauit eos ab inimicis, non eis rex factus est: vt intelligeremus hæc potius ad Christum, quàm ad ipsum Iephte pertinere de quo scriptura narrationem cõcludit ita: Et iudicauit Iephte Israel sex annis, & mortuus est &c. Iudicauit ergo Israel sicut cæteri iudices: non ibi regnauit vt princeps, sicut hi, qui in regnorum voluminibus continentur.

In qq. vete. q 48. lib. 7. to. 4.

a *Nonne ea quæ pos. Augustin* Nonne quæcunque hæreditauit tibi Chamos Deus tuus hæreditabis &c. Qđ quidam Latini sic interpretati sunt. Nonne quæcunque dedit tibi Chamos Deus tuus possidebis &c. Vbi videtur Iephte confirmasse Deum, qui vocatur Chamos, potuisse aliquid hæreditatis dare cultorib. suis. Quidam verò sic habent: Nonne quæcunque possedit Chamos Deus tuus, hæc possidebis? quasi aliquid tale poterit possidere. An forte secundum hoc dictum est, quòd sub angelis constitutæ sunt gentes iuxta canticum Moysi? Nunquid ille angelus sub quo erant filij Ammon, Chamos dicitur? Quis hoc andeat adfirmare: cum possit intelligi secundum eius opinionem dictum: quia putabat Deum suum possidere hæc: vel in possessionem sibi dedisse.

Et circumiens.

NIC. DE LYRA.

B ¶ a Et misit nun. *Hic consequenter ponitur supplicatio deprecantis. Ad cuius intelligentiam considerandum, quòd filijs Israel petentibus transitum pacificum per terram Sehon regis Amorrhæi: non solùm ipse negauit, sed eis occurrens eosdem etiam ad prælium prouocauit propter quod Dominus ipsum, & terram suam in manus filiorum Israel tradidit, cuius terræ pars*

Num. 21. f

habetur Num. xxi. Rex autem iste Ammon, de quo hic agitur, regnabat etiam in Moab: propter quod illam terram, quam Sehon abstulerat de Moab tanquam suam repetebat, & à filijs Israel iniustè possessam dicebat: quod non erat verum sicut fuit declaratum Numer. xxi. Igitur circa hoc primò ponitur ipsius Iephte petitio humilis. secundò regis Ammon responsio irrationabilis, ibi: Quibus ille respondit. tertio responsionis euacuatio rationabilis. ibi: Per quos rursum. Circa primum dicitur: Et misit nuncios. *Volebat enim declarare titulum suum iustum. & ideo primò misit nuncios de pace tractanda, & in hoc se humiliauit, dicens:*

b Quid mi. *Quasi diceret non habeo voluntatem bellandi secum, nec tu habes causam contra me.*

c Vt vastũ. id est *meo regimini, & defensioni commissum.*

d Quibus. *Hic consequenter ponitur responsio irrationabilis, cum dicitur,*

e Quia tulit. *quod erat falsum: quia Israel non abstulit à filijs Moab, & Ammon aliquid de terra sua: vt habetur Num. & Deute. sed solum à Sehon, & Og. & illud fuit eis licitum, vt declaratum fuit Num. xxi. & iterum declarabitur per verba Iephte.*

Num. 21. f Deut. 2. f

f Per quos. *Hic consequenter ponitur dictæ responsionis euacuatio rationabilis, vbi Iephte ostendit triplici ratione, quòd illam terram filij Israel iuste possidebant.*

Secunda

a ¶ Augu. Mittit nuntios pacis: sicut Apostolus in quo Christus loquebatur, ait: si fieri potest, quod ex vobis est cum omnibus hominibus pacem habentes.

Et misit nuntios ad regẽ filiorum Am a

a ¶ Aug. Admonet nos doctrina Christi quemadmodum sit ambulandum. i. viuendum inter eos, qui non secundum propositum vocati sunt sancti. Nouit enim Dominus, qui sunt eius.

mon qui ex persona sua diceret. Quid b mihi, & tibi est, quia venisti contra me, vt vastares terram meam? Quibus ille respondit: Quia tulit Israel terram meam, quando ascendit de Aegypto à finibus Arnon vsque Ieboc, atq; Iordanem. Nunc ergo cum pace redde mihi eam. Per quos rursum mandauit Iephte, & imperauit eis, vt dicerent regi Ammon: Hæc dicit Iephte: Non tulit Israel terram Moab, nec terram filiorum Ammon, sed quando de Aegypto conscenderunt, ambulauit per solitudinem vsque ad mare rubrum, & venit in Cades: misitq; * nuntios ad regem Edom, dicens, Dimitte me vt transeam per terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus eius. Misit quoque ad regem Moab, qui & ipse transitum præbere contempsit. Mansit itaque in Cades, & circuiuit ex latere terram Edom, & terram Moab. Venitq; contra orientalem plagam terræ Moab, & castrametatus est trans Arnon, nec voluit intrare terminos Moab, Arnon quippe confinium est terræ Moab. Misit itaque Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon, & dixerunt ei, Dimitte vt transeam per terram tuã vsque ad fluuium. Qui & ipse Israel verba despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos, sed † infinita multitudine congregata egressus g est contra eum in Iasa, & fortiter resistebat. Tradiditq; eum Dominus in h manus Israel cum omni exercitu suo, & percussit eum, & possedit omnem terram Amorrhæi habitatoris regionis illius, & vniuersos fines eius, de Arnon vsque Ieboc, & de solitudine vsq; ad Iordanem. Dominus ergo Deus Israel subuertit Amorrhæum pugnantem contra illum populo suo Israel. Et tu nunc vis possidere terram eius? a Nonne ea, quæ † possedit Chamos i Deus tuus, tibi iure debentur? Quæ k autem Dominus Deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem. Nisi fortè melior es Balac filio Sephor rege Moab, aut docere potes, q̃ o iurgatus sit contra Israel, & pugnauerit contra eum, quãdo habitauit in Hesebon, & viculis eius, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iuxta † Iordanem per trecentos annos.

secunda ponitur ibi: Traditiq́ue eum. tertia ibi. Nisi fortè. Prima ratio accipitur ex hoc, quòd filij Israelis nullo impugnauerunt filios Ammon, & Moab: sed Sehon eos impugnantem occiderunt, & per consequens quicquid possidebat, iure belli acquisierunt. Hanc autem rationem Iephte tangit diffusè repetens processum filiorum Israel declinando à terminis Ammon, & Moab vt habetur Deu. & Num. Et patet litera vsque ibi:

C

g Egressus. *Ipse enim Sehon iniit obuiam filijs Israel etiam extra terram suam ad eos debellandum. Ex quo patet, quòd habuerunt contra eum iustum bellum, & per consequens regnum eius iusto bello acquisitum à filijs Israel fuit ab eis & iuste possessum.*

Deut. 2. c Num. 21. b

h Tradiditque eum. *Hic ponitur secunda ratio, quæ accipitur ex auctoritate diuina: quia est Dominus cæli, & terræ: & ideo potest terram ab vno possessam alteri dare pro sua voluntate. quod fecit de terra possessa à Sehon rege tradendo eam filijs Israel possidendam, secundum quod dicitur, Ecce tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon, Amorrhæum, & terram eius incipe possidere &c. & hanc ratione tangit Iephte dicens:* Traditiq́ue nem Dominus in manu Israel cum. *Et patet litera vsque ibi:*

Deut. 2. ipse Israel

i Nonne ea. *Quod dupliciter exponitur. Vno modo sic: Quæ possedit Chamos Deus tuus, idest populus Moab, qui Chamos colebat: vt sit sensus, quod illa pars terræ Moab, quæ à nobis possidebatur ab eo, quando filij Israel debellauerunt Sehon, illa de iure erat populi Moab, non autem illa pars, quam possidebat Sehon à filijs Israel acquisita. Alio modo, exponitur, vt sit confirmatio rationis præcedentis. Ad cuius intellectum est considerandum, quòd sicut fideles victorias suas attribuunt Deo uero, ita infideles victorias suas suo Deo falso. Dicit igitur:* Nonne ea quæ possedit &c. *i. possidere te fecit.*

D

k Chamos Deus. *secundum opinionem tuam.*

l Tibi iure debentur. *Idest reputans iure acquisita per victoriam.*

m Quæ autem Dominus. *quasi diceret multò fortius illud, quod obtinuimus Deo vero nobis victoriam præstante iustè est nobis acquisitum & possessum.*

† of populo suo congregato

n Nisi forte meliores &c. *Hic ponitur tertia ratio, quæ hic accipitur ex præscriptione, quia populus Israel fuerat in tam longæua, & pacifica possessione huius terræ, quòd nullus de cætero deberet reclamare: & maximè quia iustus titulus præcesserat, ut patet ex prædi tis, & hoc est quod dicitur:* Nisi forte meliores Balaac filio Sephor rege Moab. *qui erat rex Moab illo tempore, quo debellatus fuit Sehon: vt habetur Numer. qui licet uocauerit Balaam ad maledicendum filijs Israel, non tamen repetebat terram Moab, quam filij Israel abstulerant à Sehon. sed timebat ne perderet aliam partem: & terram Madian, de qua erat natus, vt dictum fuit ibidem: nec aliquis alius rex post eum repetiuit hanc terram. Ideo subditur,*

Num.

† possidere faciet

o Aut docere potes quòd iurgatus sit &c. *scilicet quicunque rex Moab post Balac.*

p Contra Israel & pugnauerit contra eum quando &c. *Ad recuperandum hanc terram.*

q Quando habitauit in Hesebon & viculis &c. *ideſt toto tempore, quo Israel habitauit in ista terra, & quantum fuerit illud tempus subdit dicens:*

¶ Per trecen-

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a Et circumiens Galaad. *Augus.* Galaad interpretatur abiiciens, Manasse necessitas transeundi. Sunt ergo a proficientibus abiicientes ſ. contemnentes Transeunda etiam necessitas, ne forte cum transierit, qui proficit contemnentes cedat terrenis bus. Transcunda etiam ſpecula Galaad: qui Galaad etiam reuelatio interpretatur. Eſt aũt ſpecula altitudo ad proſpiciendum vel deſpiciendum.i. deſuper aſpiciendum. Specula ergo Galaad videtur ſignificare ſuperbiam reuelationis. vnde: Et ne magnitudo reuelationum extol. me &c. ergo & ipſa transeunda eſt. In ea manendum non eſt propter cadendi periculum. His transitis facile ſuperantur inimici, quod ſignificat dicendo, & aſpecula Galaad transeundi, & transiens ad filios Ammon.

In aq ve te ſtam q 49. merſ ſ.ro 4

Moraliter

2.Cor. 12 b

Ibidem pau lo poſt.

b *Si tradideris ſi. Ammon. Auguſt.* Quemlibet cogitauerit Iephte, non videtur filiam cogitaſſe non enim diceret: heu me filia mi, impediſti me &c Indicat enim ſe impeditum ne illud, quod cogitauerat impleret. Quem autem potuit cogitare, qui filios non habebat? An conjugem cogitauit & vt hoc fieret Deus nõluit, & vt hoc non relinqueret impunitum, ne quis poſtea id auderet: & vt magna prouidentia ex hoc, quod accidit magnum ſacramentum eccleſiæ figuraretur? Ex vtroque ergo prophetia adapta eſt, quod ſ. vouens cogitauit, & quod nolenti contigit Si enim coniugem cogitauit, con. unx Chriſti eccleſia eſt Sed quia huius Iephte conitinx virgo eſſe nõ potuit, in eo quòd filia potius occurrit, & multa non remanſit voti temeritas, & virginitas eccleſiæ figurata eſt. Cui dicitur: Filia fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.

Luc. 7.

c *Quicunque pri. fuerit egreſ. &c. Auguſt.* De Iephte filia ſolet eſſe magna quæſtio: Quibuſdam quid ſibi velit hoc noſſe cupientibus, & pie quærentibus. Quibuſdam qui ſcripturis imperita impietate adueſtantur hęc criminantibus, quòd legis, prophetarumq; Deus etiam humanis ſacrificiis delectetur. Sed nec illa ſacrificia cũ delectauerunt, vbi pecorũ holocauſta offerebantur. Sed quia ſignificatiua fuerunt, & quædam vmbræ futurorum, res his ſacrificiis ſignificatas nobis cõmẽdare voluit. Fuit autem & hæc cauſa vtilis cur illa mutarentur: nec modo iuberentur, ſed prohiberentur offerri, ne vere ieiũdũ carnalem affectum talibus Deum delectari putaremus. Sed vtrum humanis ſacrificiis etiam ſignificari futura oportuerit, merito quæritur. nõ ꝙ mortes

F *In qq vete. teſtt. q 49. lib 7 in pr. lib 7 in. 4.*

& hominum

Quare tanto tempore nihil ſuper hac repetitione tentaſtis? Igitur non ego pecco in te, ſed tu contra me malè agis, indicens mihi bella nõ iuſta. Iudicet Dominus arbiter huius dici inter Iſrael, & filios Ammon. Noluit ꝙ; acquieſcere rex filiorum Ammõ verbis Iephte, quæ per nuntios mãdauerat. Factus eſt

a q̃ to hoc figu ificatur, quia ſpiritus Domini impertitur membris Chriſti. ꝙ Signantur membra Chriſti proficientia ad victoriam de hoſtibus reportandam.

ergo ſuper Iephte ſpiritus Dñi, a & circuiens Galaad, & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, & inde tranſiens ad filios Ammõ votum vouit Domino dicens, d b Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicũq; primus c fuerit egreſſus de foribꝰ domus meæ, mihiq; occurrerit reuertẽti cum pace à filijs Ammõ, eũ holocauſtum offerã Domino. Trãſiuitq; Iephte ad filios Ammon, vt pugnaret contra eos, quos tradidit Dominus in manus eius, percuſſitq; ab Aroer vſq; dum venias in Menith viginti ciuitates, & vſq; ad Abel, quę eſt vineis cõſita, plaga magna nimis: humiliatiq; ſũt filij Ammon à filijs Iſrael. R euertẽ e ti autem Iephte in Maſpha domum ſuã, occurrit ei vnigenita filia ſua cũ tympanis, & choris. Non n. habebat alios liberos. Qua viſa ſcidit veſtimenta ſua & ait: Heu me filia mi: h

a Quare tanto tempore nihil ſuperhac repetitione tentaſtis? Igitur non ego peccoin te, ſed tu contra me malè agis, indicens mihi bella nõ iuſta. Iudicet Dominus arbiter huius dici inter Iſrael, & filios Ammon. Noluit ꝙ; acquieſcere rex filiorum Ammõ verbis Iephte, quæ per nuntios mãdauerat. Factus eſt ergo ſuper Iephte ſpiritus Dñi, & circuiens Galaad, & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, & inde tranſiens ad filios Ammõ votum vouit Domino dicens, Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicũq; primus fuerit egreſſus de foribꝰ domus meæ, mihiq; occurrerit reuertẽti cum pace à filijs Ammõ, eũ holocauſtum offerã Domino. Trãſiuitq; Iephte ad filios Ammon, vt pugnaret contra eos, quos tradidit Dominus in manus eius, percuſſitq; ab Aroer vſq; dum venias in Menith viginti ciuitates, & vſq; ad Abel, quę eſt vineis cõſita, plaga magna nimis: humiliatiq; ſũt filij Ammon à filijs Iſrael. Reuertẽti autem Iephte in Maſpha domum ſuã, occurrit ei vnigenita filia ſua cũ tympanis, & choris. Non n. habebat alios liberos. Qua viſa ſcidit veſtimenta ſua & ait: Heu me filia mi:

dictum eſt. & tempus, quod fluxit a principio principatus Iephte, quando iſta allegauit vſque ad quartum annum regni Salomonis excluſiue in cuius principio templum fundauit: remanent tantum. cclxvij. anni: & ſic a. ccc. prædictis deſunt xxxiij. anni. Probatio aſſumpti, quia ab exitu de Aegypto vſque ad ingreſſum terræ promiſſionis fluxerunt. xl. anni: G

vt patet in pluribus locis ſacræ ſcripturæ. Sehon autem fuit debellatus quaſi per vnum annum ante ingreſſum terræ promiſſionis viuente adhuc Moyſe, & ſic ante acquiſitionem prædictæ terræ fluxerunt anni xxxix. Item a principio principatus Iephte vſque ad tertium annum regni Salomonis incluſiue fluxerunt centum, & lxxiiij. anni, quia Iephte iudicauit Iſrael ex annis, & poſt eum Abeſan ſeptem: & poſtea Ahialon decem & poſt ipſum Abdon octo, vt habetur Iudic. xij. de his tribus. Poſt ipſum Samſon. xx. Iudi. xvi. & poſt ipſum Heli. xl. vt habetur. i. Reg. poſtea Samuel, cuius anni comprehenduntur cum annis Saulis, & fuerunt inſimul iuncti. xl. vt habetur Act. xiij. Poſtea Dauid regnauit annis. xl. vt habetur. ij. Regum. Poſt eum Salomon tribus annis ante fundationem templi: vt habetur. iij. Reg. & iſti anni ſimul iuncti cum præcedentibus faciunt annos. ccxiij. quibus ſi iungãtur. cclxvij. anni prædicti faciũt. cccclxxx. annos. & ſic patet quod ſupra dictum eſt. Anni autem. cclxvij. prædicti. ſ. à tempore debellationis Sehon vſque ad principium ducatus Iephte ſic accipiuntur per partes: vnus annus ante ingreſſum terræ promiſſionis de ducatu Moyſi, vt patet per prædicta quadraginta quibus præfuerunt Ioſue & Othoniel: vt habetur Iudic. iij. Tempus enim Ioſue in ſacra ſcriptura non determinatur, & ideo ſub tempore Othoniel, qui ei ſucceſſit comprehenditur octoginta, quibus præfuit Aod poſt Othoniel: vt habetur Iudic. iij. c. quadraginta anni de Bore vt habetur Iudic. v. c. quadraginta Gedeonis. Iudic. viij. Tres Abimelech. Iudic. ix virgintitres ipſius Thola, la, Iudic. x. c. viginti duo ipſius Iair, Iudic. x. c. decem & octo anni quibus filii Iſrael fuerunt ſine iudice ſeruientes Philiſtiim & filijs Ammon ante promotionem Iephte, vt habetur Iudic. x. Et iſti anni ſimul iuncti faciunt cclxvij. & ſic patet propoſitum. H

c Factus eſt ergo ſuper Iep. *Hic conſequenter deſcribitur prouocatio rebellatis ſ. regis Ammon, noluit acquieſcere verbis rationabilibus ipſius Iephte, cuius modus deſcribitur cum dicitur,* Factus eſt ergo ſuper Iephte. *i. voluntas, & audacia pugnandi pro populo in confidentia diuini adiutorij.*

d Votum vo. do. di. *Licet autem illud votum proceſſerit ex deuotione, tamẽ factũ fuit indiſcrete quia de domo ſua primo poterat egredi obuiam ei canis, qui non eſt animal immolatitiũ, imo nec in oblatione poterat recipi eius pretium. Cætera patent vſque ibi.*

¶ Decipiſti

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Per tre. Quare &c. *deficiunt tamen aliqui, vt videbitur.*

b Igitur non ergo. *Hic ex prædictis rationibus Iephte concludit, quòd habeat iuſtam cauſam defenſionis, & rex Ammon iniuſtam inuaſionis. Antequam vltra procedatur, videndum eſt quid de trecentis annis prædictis dicendum ſit. Ad cuius intellectum conſiderandum, quòd ſicut in ſcientijs humanitus inuentis minus nota, vel dubia per ea quæ ſunt certa declarantur. ſic in ſacra ſcriptura, quæ eſt per diuinam reuelationem tradita paſſus dubius. vel obſcurus. per alium paſſum, qui certus eſt, & determinatus debet declarari. Iſti autem trecenti anni non determinantur hic per ſcripturam, niſi relative tantum. ſ. inquantum refert dictum Iephte arguentis præſcriptionem, in qua allegatione ſolent homines allegare quantum poſſunt plus de tempore apparenter, & aliquando excedunt, nec tamen ſcriptura, vel actor ſcripturæ hoc referens dicit falſum, quia refert veraciter id, quod dictum eſt, licet dicens exceſſerit, vel defecerit.*

3.Reg.6.a *Sic eſt in propoſito de Iephte, cuius verba non ſunt autentica, inquantum ſunt ipſius. Sacra autem ſcriptura. iij. Reg. determinat tempus, quod fluxit ab exitu filiorum Iſrael de Aegypto vſque ad fundationem templi per Salomonem in principio quarti anni regni ſui ſcilicet cccclxx. annos. Si autem octoginta anni ab iſto numero, qui in ſcriptura certus reputatur, remoueantur: tempus, quod præceſſit ab exitu de Aegypto vſque ad debellationem Sehon, quando terra prædicta fuit acquiſita, vt dictum*

MORALITER.

e Reuertenti autem &c. Per reuerſionem Iephte poſt triumphũ de aduerſarijs ſignificatur reuerſio Chriſti per ſuam reſurrectionem ab inferis dæmonibus ſuperatis. *Allegur.*

f Occurrit ei vnigenita &c. p quã ſignificat eccleſia vnigeniti Chri. filia.

g Cum tymp. & cho. i. laudib. diuinis de victoria Chriſti, quã Iephte immolauit Dño, non p occiſionẽ corporis ſm Hebræos, ſed p obſeruantiã virginitatis, ſicut plenius dixi ſup locũ iſtũ in expoſitione Iſaiæ. Eccleſia vero virgo eſt p integritatẽ fidei: & eſt immolata Dño ſpũaliter p hoc ꝙ eſt diuinis laudib. dedicata. vñ dr Immola Deo ſacrificiũ laudis. Et iterũ Sacrificiũ Deo ſpũs cõtrib. Sũt ẽt i eccleſia multæ ꝓſonæ imolatæ Dño p obſeruantiã virginitatis: ſic filia Iepte, & ẽt multæ per confeſſionem in religione, quæ eſt q̃dã mors ciuilis pp qd̃ religioſi dicunt̃ mundo mortui. & pro talibus ſubdit. *Pſal. 49. c* *Pſal. 50. d* *Ioan. 14. c*

h *Filia mi decepiſti me, & ipſa decepta es.* Qd̃ nõ ꝓt intelligi ſm veritatẽ de Xpo, q decipi nõ ꝓt cũ ipſa ſit veritas. Ioh. Ego ſum via veritas & vita. Sed tm̃ ſm æſtimationẽ infideliũ, potiſſime Iudæorũ, qui credũt Chriſtũ fuiſſe prophetã falſum, & ſic decepiſſe eccl̃ã ſibi aggregatã, & ẽt ipſum deceptũ fuiſſe, aggregando ſibi populũ ex appetitu vanæ gloriæ. Sic ꝙ; ad ꝓſonas religioſas ſecundũ ꝑſtimationẽ falſã hoĩm mũdanorũ eſt ibi deceptio ex vtraq; pte: nã religioſas ꝑſtimãt deceptos eligẽdo ſibi talẽ vitã, pp Chriſtũ, & ſiſt Chriſtũ ab eis decipi ſpẽant a mendicantibus religioſis, quos reputant ☞ hyppocritas

A hominũ quãdoq; moriturorũ in hac cauſa horreſcere debe-remus: ſed illi, qui hæc de ſe fieri gratãter acciperẽt, in æternã remunerationẽ cõmendarenẽ Deo. Sed ſi hoc verũ eſſet: hoc ſacrificiũ Deo non diſpliceret. Scriptura verò teſtat̃, qa diſplicet Cũ n. oĩa primogenita ſua eſſe voluerit, & ꝓceperit: redimi tũ à ſe voluit primogenita hoĩum ne immolãdos Deo primogenitos ſuos credcrẽt. vnde: Nõ ita facies Dño Deo tuo, abominata. n. quæ Dominus odit, freerunt diis ſuis, qñ filios, & filias cõbuſſerunt igni diis ſuis. Non ſolũ ergo non diligit Deus, ſed odit ẽt talia ſacrificia, in qbus hoĩes immolãtur. Illa verò diligit, & coronat, cũ iuſtus vſq; ad mortẽ pro veritate decertat, vel ab inimicis, quos pro iuſtitia offendit occidit, retribuens eis bona pro malis. i. pro odio dilectionẽ. Talẽ dicit ſanguinẽ iuſtũ à ſanguine Abel iuſti vſq; ad ſanguinẽ Zachariæ. Præcipuè aũt ꝙ ſanguinẽ ipſe fudit pro nobis, & ſacrificium ſeipſum Deo obtulit: ſic vtiq; obtulit, vt ab inimicis pro iuſtitia occideret. Hũc imitati martyres vſq; ad mortẽ pro veritate certauerũt, de qbus dr̃: Tanq̃ aurũ in for. ꝓbauit illos & quaſi holo. hoſtiã acce. illos. Vñ Apoſtolus. Ego n. iã immolor, ſed nõ ſicut Iephte filiã immolauit Dño, ſed ſicut ꝓceptũ erat pecora offerri, & ꝓhibitũ hoĩes immolari. Magis hoc illi ſimile vr̃, qd̃ fecit Abrahã: qd̃ Dñs ſpeciali ter fieri ꝓcepit: nõ gñaliter, vt talia ſibi ſacrificia fierent, aliqñ mãdauit: imò fieri omnino ꝓhibuit. Diſtat ergo qd̃ Iephte fecit à facto Abrahę: qa ille iuſſus obtulit filiũ: iſte fecit, qd̃ lege vetat̃: & nullo ſpeciali impio iubeb̃. In ipſo ẽt Abrahę filio qa talibus ſacrificiis nõ delectaret Dñs, oſtendit: cũ patrẽ cuius fidẽ itũbẽdo ꝓbauit, à filij interfectione ꝓhibuit: & arietẽ, quo ſacrificium licite fm̃ ꝓgruam tpis conſuetudinem cõplereẽ, apposuit. Si aũt hoc quẽquã mouet: qũo piè crediderit Abrahã Deũ talibus ſacrificijs delectari, ſi illicitè offerunt̃: & ideo putat rectè credidiſſe ẽt Iephte, ꝙ tale ſacrificiũ poſſet eſſe Deo acceptũ, primò cõſideret, aliud eſſe vltrò vouere, aliud iubenti obtẽperare. Non. n. ſi aliqd in domo ꝑter morẽ a Dño inſtitutũ ſeruo iubeb̃, & id laudabili obedientia facitiõ nõ eſt plectendum ſi hoc facere ſponte ꝑſumpſerit. Deinde habebat Abraham, qd̃ crederet, vt ꝑter diuinũ imperium nõ parceret filio: vt credẽs tales victimas Deũ libẽter accipere: ſed propterea iuſſiſſe, vt reſuſcitaret occiſum: & hinc aliqd tanquam Deus ſapiẽs demonſtraret: vnde fides eius in epiſtola ad Hebræos laudat̃, qa hoc de Deo, ꝙ poſſet filium ſuum ſuſcitare, credidit. Iſte verò

Exo. 13. a *Num. 8. c* *4.Reg. 17. f* *Matt. 23. d* *Sap. 3. b* *2 Tim. 4. a* *Gen. 22. a* *Heb. 11. b*

B Deo nõ iubẽte, neq; poſcente, & ſ legitimum Dei præceptũ vltrò ſacrificium vouit humanum. Ait. n. Quicunq; exierit de ianuis domus meę obuiam mihi &c. Non his verbis pecus ali qd̃ vouit, qd̃ ſm legem poſſet offerri. Neq; cõſuetudinis fuit: vt redeuntibus cum victoria ducibus pecora occurrerent. Canes autem ſolẽt dominis occurrere, de qbus ille, cũ non vouerẽt, cogitare nõ potuit, ne in iniuriã Dei nõ ſolũ illicitum, ſed ẽt contẽptibile, & ſm legem immũdũ vouiſſe videretur. Nec ait: quodcunq; exierit. ſed quicunq; exierit: vbi hoĩem tãtum cogitauit: Non tñ fortaſſe vnicã filiam: quãuis illam in tãta patris gloria qs poſſet anteire niſi forte vxor? Nam ꝙ nõ dixit, q̃cunq; : ſed qcũq; exierit de ianuis dom̃ meę: ſcriptura ſolet maſculinũ genus ꝓ quolibet ſexu ponere, ſicut de Abrahã dictum eſt. Surgẽs a mortuo: cũ eius vxor mortua fuiſſet. Quia ergo de hoc voto, & facto nihil vr̃ ſcriptura iudicaſſe: ſicut de Abrahã, qñ filium ſuum iuſſus obtulit, ſed tñ ſcriptũ reliquiſſe legẽtibus iudicãdum. ſicut de facto Iudæ qñ intrauit ad nurum ſuam, neſciens qdẽ, ſed quantum in ipſo fuit fornicatus eſt: quia meretricẽ putauit, neq; approbauit hoc ſcriptura: neque reprobauit. ſed iuſtitia, & lex Dei conſulta penſandũ dimiſit. Sic de facto Iephte in neutrã partẽ ſniam ꝓtulit: vt noſter ĩtellectus in iudicãdo exerceret. Poſſemus iã dicere Deo diſplicuiſſe tale votũ. & ad illã perdũctã eſſe vindictã: vt patri potiſſimũ filia vnica occurreret. Qd̃ ſi ſperaſſet, & voluiſſet, nõ ea viſa ſtatim ſcidiſſet veſtimenta ſua, & dixiſſet: Heu me filia mea impediſti & c Deinde. 60. dierum tã lõga dilatione data filiæ ſuæ Dñs eum ab vnicæ chariſſimæ nece eũ nõ ꝓhibuerit, ſicut Abrahã: donec ꝑficiẽdo, qd̃ vouerat, ſeipſum obtaret: Deũ aũt non hoĩs immolatione placaret, & ĩõ hãc pœnã pr̃i fuiſſe retributã: ne impunitũ talis voti relinqueret exẽplum: vt aut ne magnũ aliqd ſe vouere Deo putarẽt hoĩes, cũ victimas humanas vouerent, & qd̃ eſt horribilius, filiorũ: aut nõ vera, ſed potius ſimulata eadẽ vota eſſent, cũ velut exẽplo Abrahæ ſperarẽt, qui nouiſſent Deũ ꝓhibituru talia vota cõpleri. Poſſemus inq̃ hoc dicere, niſi duo ſcripturarũ teſtimonia nos retardarẽt: vt hãc rem geſtã, & in libris tãte autoritatis memoriæ cõmendatã diligẽter ꝑſcrutemur, ne temere iudicemus: vnũ, ꝙ inter tales Iephte memoraẽ, vt eũ culpare vereamur, cum dr̃? Deficit. n. me tps enarrãdi de Gedeõ Barach, Samſon, & Iephte &c. Alterũ qd̃ ꝓmiſit ſcriptura, dicẽs: Et factus eſt ſup Iephte ſpiritus Dñi &c. Et addidit: Et vouit Iephte votũ Dño &c. vt oĩa, quę poſt facta ſunt tanq̃ opa ipſius Domini, qui ſup eũ factus eſt, intelligẽda videanẽ *Auguſt.* Sed inter laudabiles

Rub. 11. f

C ter laudabiles viros nõ ſolũ eſſe Iephte, ſed ẽt Gedeõ, de quo ſcriptura ſiſt dicit: Spũs Dñi cõfortauit Gedeõ &c. ꝙ Ephod ogatus eſt nõ ſolũ nõ approbamus, ſed aperte iudicante ſcriptura reprobamus. Nec tñ vila iniuria fit ſpũi Dñi, qui eũ cõfortauit. Commemoraẽ tñ inter eos, qui ꝓ fidẽ vicerũt reg. a, operantes iuſtitiã, quia ſcriptura ſancta quorũ dẽ, & iuſtitiã veraciter laudat, non impediẽ eorũ notare pctã. Nã & in eo, ꝙ Gedeon ſignũ petẽs ſicut ille locutus eſt, tentauit in vellere, neſcio vtrũ non fuerit tranſgreſſus hoc ꝓceptũ. Non tẽtabis Dñm Deum tuum. Sed tñ ẽt in eius tẽtatione Dñs, quod ꝓnunciare volebat, oſtẽdit: nõ tñ fruſtra inter fideles, & operãtes iuſtitiã: ꝓp bonã, fidelemq; vitã, in qua eũ credendũ eſt eſſe deſũctũ, tale mertuit teſtimoniũ. Vtũ aũt qa poſtq̃ dictũ eſt: Factus eſt ſup Iephte ſpũs Dñi: ſecuta ſunt ea, vt votum illud vouerẽt, & hoſtes vinceret: & votũ redderet, ſpiritu Domini, oĩa deputãda ſint: vt ſic habeat hic ſacrificiũ, tãq̃ id Dñs ſicut Abrahæ iuſſerit: non facile dixerim: cum Gedeon poſtq̃ fecit Ephod nulla eſt̃ memorata ꝓperitas. Poſtea vero quã Iephte votũ vouit: ſecuta eſt victoria ꝓp quã vouerat: qua adepta votũ ſoluit. Rurſus n. conſiderandum eſt: qa Gedeõ, & ſi nõ poſtea, q̃ fecit Ephod, poſtea tñ q̃ tentauit Dñm, qd̃ vtiq; peccatũ eſt. magna ſtrage hoſtibus ſuꝑatis populo ſalutẽ acq ſiuit. Sic. n. ſcriptũ eſt: Et dixit Gedeon ad Dũm: Non iraſcat indignatio tua in me & loquatur adhuc ſemel in vellere. Irã enim Dei metuebat: quia ſe tentando peccare ſciebat quod Deus in lege ſua manifeſte ꝓhibet. Hoc tñ peccatum, & mirabilis ſigni euidentia, & victorię ꝓſperitas ſecuta eſt. Iam. n. Deus ſtatuerat afflicto populo ſubuenire: & huius ducis, quẽ ad hoc opus aſſumpſerat, vtebatur animo: nõ ſolum fideli, & pio, ſed ẽt deficiẽte, & delinquẽte: & ad ꝓnuncianda, quæ vellebat, & cõpleda, quę dixerat. Non n. per iſtos tñ, qui & ſi pec cauerint inter iuſtos narrãtur: ſed etiam per Saulẽ oĩno reprobatum multa Deus populo ſuo præſtitit: in quẽ inſiiiit etiam ſpũs Dñi, & ꝓphetauit: non. n. iuſte agere ſciebat. ſ. vt in Dauid virum ſanctũ ſquiret: Agit ſpiritus Dñi per bonos, & malos, per ſcientes, & neſcientes: qd̃ agendũ nouit, & ſtatuit, qui etiã per Caipham neſcientem, qd̃ dixerat, ꝓphetauit, ꝙ oporteret Chriſtũ mori pro gẽte. Quis. n. egit niſi ſpiritus Dñi, curãs ꝓnunciare vẽtura, vt Gedeon tẽtare volenti Dũm, & non credẽti, ꝙ ei iam Dñs locutus fuerat: hoc potiſſimum de vellere prius compluto, poſtea ſicco: & de area prius ſicca, poſtea irrigata veniret in mentem: vt qd̃ deficit à fide, delicto eius de putetur? Qd̃ verò tali aĩo eius vſus eſt Deus, eius miſericordiæ, & mirabili, ꝓuidentiæ relinquendũ eſt. Si quis aũt dicit oĩa ſcientem feciſſe, & didiciſſe Gedeon ex reuelatione prophetica. vt per eũ ſigna talia mõſtrarentur: nec defeciſſe à fide: & quod ei iam ꝓmiſerat Dominus credidiſſe, ſed actione prophetica in vellere voluiſſe tentare, & ideo tentationẽ fuiſſe inculpabilẽ, ſicut dolũ Iacob: & iſtud, qd̃ Domino ait; Nõ iraſcat indignatio tua in me: nõ dixiſſe, ꝙ irã eius timeret: ſed ꝙ eum nõ iraſci cõfideret, cũ ea faceret, quæ ſpũ dictãte faciẽda ſentiret: dicat. vt vr̃: dummodo, qd̃ de facto Ephod ſcriptura culpauit, uodlibet ſignifiçet, non audeat excuſare à pecca to. Nã & illud qd̃ trecenti viri ad ſignum crucis ipſo numero pertinentes hidrias fictiles acceperunt, eisq; ardentes faculas incluſerunt: qbus fractis repente lumina hoſtium multitudinẽ terruerũt: tanq̃ ex arbitrio ſuo vr̃ feciſſe Gedeon. Non. n. ſcriptura dicit Dominum monuiſſe, vt faceret, & tñ tam grãde ſignũ quis faciendũ puter, niſi Dñs inſpirauit? qui ꝓfigurauit ſanctos euãgelici luminis theſaurum in vaſis fictilibus habituros. vñ: Habemus theſaurum iſtũ in vaſis fictilibus, qui bus in paſſione ſua fractis maior eorũ gloriæ fulgor emicuit, quæ inimicos inopinata Chriſti claritate ſuꝑauit. Vel ꝓ ſciẽtes ergo, vel per neſcientes ſignificationẽ futurorũ ſpũs Domini ꝓpheticis temporibus operatus eſt, nec ideo pctã eorũ non fuerunt pctã: quia Deus, qui & malis bene vtitur vſus eſt eis ad ſignificanda, quæ volut. Si ergo pctũ non fuit cuiuſlibet necis humanæ: vel etiam parricidale ſacrificium, vel vouere, vel reddere: quia magnum aliquid, & ſpirituale ſignificauit, fruſtra Deus talia prohibuit: & ſe odiſſe dicit, quia & illa, quæ fieri iuſſit, ad ſignificationem ſpiritualiũ rerum referunt̃, ſed humana Deo ſacrificia nõ placuerũt. qñ nõ ꝓ iuſtitia qſque recte viuit, vel peccare nõ vult, interimitur: ſed homo ab homine tanq̃ electa hoſtia more pecoris immolatur. Si autẽ, dicet aliquis, qa pecorum victimæ iam vſitatæ ad ſignificationem licet relatæ minus faciebãt intentos ad ſacr̃m magnum Chriſti, & eccleſię requirendum: ppea Deus re inſigni & inopinata volens animos hominum excitare, cõ magis ꝙ ſibi talia ſacrificia offerri vetuerat, curauit ſibi aliquid offerendum, in quo ipſa admiratio magnam gigneret qõnem, & quæſtio exigeret ſtudium ad perſcrutandum myſterium: pie verò ſcrutans mẽs hoĩs altitudinem ꝓphetię velut hamo piſcẽ Chriſtũ de ꝓfundo ſcripturarũ leuaret. Huic rationi non obſiſtimus: Sed alia quæſtio eſt de animo vouentis, ali. de promi-

In qq ve te. lib. 7 49. lon ge a princ. Inuic. 6. g *Hebr. 11. f* *Deut. 6. e* *Gen. 30. f* *Iudic. 6. g* *Supra 7. f* *Iohan. 11. f* *1.Reg. 19. d* *Iudic. 6. g* *2.Corin. 4. b*

& dentia dei

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

NICOLAVS DE LYRA. C

A dentia Dei, qualicunque animo optime vtentis. Ideo si spiritus domini qui factus est super Iephte, vt hoc voueret, præcepit, quod ic scriptura non aperuit, cuius non licet iussa contemnere, non modo inspientia culpanda non est, sed obedientia laudanda. Hoc enim modo etiam si se homo ipse perimat, quod humana voluntate, & consilio nephas est facere, intelligendum est obedienter fieri, non sceleste. Si autem Iephte humanum secutus errorem humanum sacrificium vouendum putauit, eius quidem peccatum de vnica filia iure punitum est: Quod ipse videtur ostendere scissis vestibus dicens: Heu me filia mi, impediti me &c. Hic tamen error habet aliquam laudem fidei: quia Deum timuit, vt quod voueret, redderet: nec diuini in se iudicii sententiam declinauit, siue sperans dominum prohibiturum sicut fecit Abrahæ: siue eius voluntatem etiam non prohibentis intellectam facere potius quàm contemnere statuens. Quamuis, hic merito quæritur, vtrum verius intelligitur hoc Deum nolle fieri, & in eo potius Deo si non fieret, obediretur, quoniam hoc se nolle, & in Abrahæ filio, & in legitima prohibitione monstrauerat. Sed tamen ii propterea Iephte non faceret, sibi potius in vnica pepercisse, quàm Dei voluntatem secutus, videretur. Magis ergo intellexit in eo quòd sibi filia occurrit vltorem Deum, & iustæ pœnæ se fideliter subdit: timens sequiorem de tergiuersatione vindictam. Credebat enim bonæ, & virginis filiæ animam bene recipi, quia non seipsam vouerat immolandam, sed voto, & voluntati non restiterat patris, & secuta fuerat iudicium Dei. Mors enim sicut nec sibi à quoquam sponte, nec cuiquam sponte inferenda est, ita Deo iubente recusanda non est. cuius constitutione quocunque tempore subeunda est. Nec quisquam qui ea perpeti detrectat vt omnino euitetur, sed tantum vt differatur laborat. Isido. Iephte Christum significat: qui à facie fratrum suorum. i. Iudæorum abscedens in Gentibus principatum accepit, quia omnia humanæ salutis sacramenta quasi iuratus expleuit, & carnem propriam quasi filiam pro salute Israelis obtulit. Iurauit autem patri, & vouit, secundum illud, Sicut iurauit domino, votum vouit Deo Iacob. quod scilicet sacramentum religionis in carnis suæ passione pro salute humani generis expleret. Hæc ergo ita per Christum acta sunt, vt videantur pro religione iuramenti esse completa.

†incertum dominetur re iecisti me.d. merore afflicis me unaq; eaquæ me et turbet

Gen.22.b

Quæstio

Myſticè Sup. li. Iud. cap. 7. Allegor. Tad loquẽ dũ heb. Pſal. 131.a

a Et plangam virginitatem. *Augustinus.* Virgo casta. i. ecclesia, holocaustum fiet in resurrectione: quando in ea vniuersa fiet qđ scriptum est, Absorpta est mors in victoria. Tunc verus Iephte tradet regnum. i. ecclesiam Deo, & patri, completa. s. sexta ætate seculi. Ideo sexaginta dierum dilatio postulata est. Ex omnibus enim ætatibus ecclesia congregatur, ab Adam. s. vsque ad diluuium: à diluuio. i. à Noe vsque ad Abraham, inde vsque ad Dauid, deinde vsque ad transmigrationem Babylonis: a transmigratione Babylonis vsque ad Christum, inde vsque ad finẽ seculi. Per has sex ætates quasi per sexaginta dies, fiet sancta virgo virginalia sua, quia licet virginalia, tamẽ fuerant peccata deflenda, vnde toto orbe damat, Dimitte nobis debita nostra &c. Hos. 60. dies, menses duos, maluit appellare propter duos homines, vnum per quem mors, alterum per quem resurrectio mortuorum, propter quos etiam duo testamenta dicuntur:

In qq. vete. te. q. 49. circ. fi. li. 7. to. 4. Allegor. 1. Cor. 15. g

Matt. 6. b

ybi supra

b *Exinde nos increuit. Augustinus.* Quod vero factum est ex præcepto in Israel, ex diebus in dies conueniebant lamentari filiã Iephte, quatuor dies in anno. non puto significare aliqđ post impletum holocaustum, quod erit in vita æterna, sed præterita tempora ecclesiæ, in quibus erant beati lugentes. Quattiduo figurata est eius vniuersitas, propter quatuor partes orbis: per quas longe, lateque diffusa est. Ad historiæ autem proprietatẽ non arbitror hoc decreuisse Israelitas, nisi quia intelligebant in ea re iudicium dei magis ad percutiendum patrem fuisse ostensum, ne quis deinceps voueret tale sacrificium. Quare. n. amentatio decreta est, si votum illud lætitiæ est?

NICO-

†decepisti me, & ipsa decepta es. a
Aperui enim os meum ad domi b
num, & aliud facere nõ potero. c
Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcunque pollicitus es, concessa tibi vltione, atque ui ctoria de hostibus tuis. Dixitque ad patrem: Hoc solum mihi præsta, quod deprecor. Dimitte me ut duobus mẽsibus circumeam d
montes, & plangam uirginitatẽ a
meam cum sodalibus meis. Cui ille respondit: Vade: & dimisit eã duobus mensibus. Cumque abijsset cũ socijs, ac sodalibus suis, flebat uirginitatem suam in mõ

a Augustinus. li. 2. ex diebus quatibus quibus virgo ecclesia congregatur, & peccata lamentantur, quotidie dicens: Dimitte nobis debita nostra.

tibus. Explẽtisq; duobus mensi-

a In resurrectione generali. b ¶ Christum, cuius filia est ecclesia.

bus reuẽrsa est ad pãtrem suum, c

a ¶ Tradens. s. regnum Deo patri.

b ¶ Dispondi enim vos vni viro virginem casthi. Christo.

& feci't ei sicut uouerat. Quæ b
ignorabat uirum. Exinde mos increuit in Israel, & consuetudo seruata est, ut post anni circulum conueniat in unum filiæ

a ¶ Significantes præterisse tempora ecclesiæ in quibus beati qui lugent.

Israel, † & plãgant filiam Ie-

a ¶ Propter quatuor partes orbis quibus ecclesia diffusa est.

phte Galaaditę diebus quãtuor.

c Et aliud facere non potero *quia votum est promissio Deo facta, quæ debet impleri, eo tamen modo, quo licitum est.*

d Plangam virginitatem meam. *quia tunc temporis opprobrium erat mori sine prole.*

e Reuersa est ad Pa. *eam interficiendo, & offerendo Domino in holocaustum, secundum quod dicunt expositores catholici. Vnde dicit Hieron. quòd fuit indiscretus in vouendo, & impius in adimplendo. Hebræi aperte dicunt, quòd Ipsam non immolauit, sed votum eius fuit relaxatum per ipsum Phinees. Et aliqui dicunt, quod fuit interpretatum per sapientes, quod non deberet votum adimpleri per mortem filiæ innocentis. Vnde quædam glossa Hebraica super illud verbum: Dimitte me, vt circumeam montes, sic dicit id est sapientes in lege, quia forsitan inuenient modum relaxationis seu interpretationis voti tui. Quæstio ista est de facto: & ideo de hoc nihil potest sciri, nisi quantum dicit expressè scriptura, vel quantum potest trahi ex ipsa. Igitur sine præiudicio, & assertione per modum collationis potest dici, quòd filia Iephte non fuit sacrificata Domino per mortem corporalem, sed potius per ciuilem, seu spiritualem, eo modo, quo religiosi dicuntur mundo mortui, inquantum à mundanis actibus sunt segregati: & diuinis obsequijs totaliter mancipati. Sic filia Iephte fuit sacrificata Domino per obseruationem virginitatis viuendo in orationibus, ac ieiunijs, & pijs operibus. Hoc autem dicitur videtur consonum ei, quod dicitur. Omnis consecratio, quæ Domine offertur ab homine non redimetur sed morte morietur. Et tamen, vt ibidem dicitur, ager poterat Domino consecrari, qui non est susceptiuus mortis, dicebatur tamen mortificari, quia transibat ad ius sacerdotum, vel templi, sicut bona ecclesiæ dicuntur amortizata. Similiter ibidem dicitur, quòd homo poterat Domino consecrari, non tamen propter hoc occidebatur: sed obsequijs templi seu sacerdotum deputabatur, prout ibidem diffuse fuit declaratum. Et sic potest dici: quòd filia Iephte fuit consecrata domino, seu sacrificata: quia diuinis obsequijs deputata modo prædicto. Item supra dictum est, Factus est ergo super Iephte spiritus Domini scilicet ad pugnandum contra filios Ammon: & tunc fecit votum suprad ictum, quod licet fuit indiscrete factum, tamen intelligendum non erat nisi per modum licitum, & bonum. quia spiritus Domini non instigat nisi ad bonum. Item in litera dicitur, quod Iephte concessit filiæ suæ tempus*

¶ *duorum mensium.*

Num. 30. c
Leuit. 27. a

Ebr. 11. f

Gen. 22. b

Quæstio

Leuit. 27. d

Diuisa

D

Exod. 2. c

MORALITER.

✻ hypocritas habentes speciem religiositatis propter quæstum, & non propter Christum, & sic faciunt Christo barbam de straminibus secundum æstimationem malorum. & sic dicitur.

Moraliter

a *Decepisti me & ipsa &c.* Per talem vero modum loquendi dixit Hiere. Seduxisti me domine, & seductus sum. Hieremias enim erat propheta sanctus, & per consequens erat certus, quod Deus cum sit veritas prima, non potest aliquem seducere, nec ab aliquo posse seduci, & ideo cum dicebat, seduxisti me Domine &c. non loquebatur secundum æstimationem propriam, sed secundum dictem falsorum prophetarum, qui asserebant ipsum esse seductum, ut patet in pluribus capitulis Hiere. Moraliter autem per Iephte potest intelligi homo literatus, potens in scripturis, vt de Apollo dicitur qui fugiens molestias secularium, fugit ad religionis desertum. quod vocari potest terra Thob. id est bona, nam ibi percipiuntur consolationes diuinę. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius, & canet. Sed talis aliquando requiritur ad regimen ecclesiæ, sicut beatus Gregorius, & plures alii. & pro secularibus pugnat contra aduersarios orationibus, & doctrinis, sed aliquando post habitam victoriam occurrit ei filia, id est vana gloria, quæ solet in talibus consurgere. Dicitur autem talis gloria hominis filia, eo quod ex hominis fomite procedit, de qua debet dicere, *Decepisti me &c.* diminuendo meritum. *Et ipsa decepta es &c.* nam fortius insurgit ad ipsam immolandum per maiorem sui humilitatem,

Hiere. 20. i

Act. 18. f

Osee 2. c

NICOLAVS DE LYRA. C

duorum mensium. Cum igitur esset iudex populi & prudens homo non est verisimile, quin in tempore intermedio colloquium habuerit de voto suo cum sapientibus in lege, maxime cum votum suum iam esset diuulgatum, nullus autem talis sibi consuluisset votum suum implendum per oc cisionem filiæ innocentis, cum hoc sit manifestè contra præceptum legis, & contra intentionem legis vt patet ex prædictis. Et ideo verisimile videtur, quod a sapientibus fuerit sibi dictum, votum suum impleri debere per modum suprad ictum. Item Hebr. xi. Iephte ponitur in sanctorum catalogo, & ideo non videtur factum sic enorme asseri debere de illo, nisi ex sacra scriptura expressè haberetur. Sed dicetes sicut, & communiter dicitur, quod scriptura hoc expressè dicit sicut supra allegatum est, Reuersa est ad patrem suum, & fecit ei sicut vouerat. Ad quod dicendum, quod scriptura non dicit, quòd occiderit eam. sed quòd votum impleuerit, quod est intelligendum per modum licitum prout superius est expressum. imo si eam occidisset, nullo modo votum impleuisset, quia emissio voti non potest fieri nisi de bono, nec per consequens eius impletio, & ideo argumentum magis videtur ad oppositum. Item sic argues, hic scribitur: Dimitte me, ut plangam virginitatem meam. & postea subditur, Consuetudo seruata est, vt post anni circulum conueniant filiæ Israel, & plangant filiam Iephte, & ideo videtur, quòd fuerit occisa. Ad quod potest dici, quòd in principio Iephte credidit eam esse occidendam, & ipsa similiter audito verbo patris, & ideo dixit Dimitte me &c. sed antequam rediret Iephte mutauit propositum de consilio sapientum. Quod autem postea subditur, Consuetudo seruata est &c. Dicendum est, quòd hæc consuetudo facta est rationabiliter in memoriam filiæ Iephte, quæ parata fuit patri obedire vsque ad mortem corporalem & obedire vsq; ad mortem ciuilem, vel spiritualem, vt & reliquæ filiæ Israel docerentur obedire parentibus. Sed adhuc contra prædicta arguitur, quòd immolatio innocentis sit Deo accepta, sicut patet Gene. vbi Abraham commendatur de hoc, quòd voluit innocentem filium immolare. Ad quod dicendum, quòd non est simile, quia Abraham habuit de hoc præceptum diuinum vt habetur ibidem, Omnis autem homo quantũcunq; innocens debitor est mortis propter peccatum primorum parentũ ipsi Deo, qui hoc debitum potest repetere quandocunque vult, & quomodo vult, & ideo Abraham benefecit, Deo volens obedire in sui filij immolatione: sed quòd aliquis ex voto emisso voluntarie interficiat innocentem, est illicitum. Item contra prædicta arguitur, quia scribitur Gene. Crescite & multiplicamini. & Deut. Non erit apud te sterilis vtriusque sexus. Obseruatio vero virginitatis excludit multiplicationem prolis, ergo videtur, quod fuerit illicita tempore veteris legis, propter quod videtur inconuenienter dictum, quòd filia Iephte fuerit Domino consecrata, vel sacrificata per obseruationem virginitatis. Dicendum quòd illud præceptum, Crescite & multiplicamini &c. datum fuit Noe in exitu arcæ, quando erant paucæ personæ. s. octo tantum: quatuor viri, & quatuor mulieres, quia tunc genus humanum indigebat multiplicatione per carnalem generationem ordinatam ad diuinum cultum: & ideo multiplicato genere humano cessauit illud præceptum in particularibus personis, quia in communitate humani generis multi sunt proni ad generationis actum, per quos impletur præceptum communitati factum. Quod autem additur illud Deu. Non erit apud te sterilis &c. non est præceptum: vt patet inspicienti textum, sed est quædam promissio facta obseruantibus legem matrimonij de fœcunditate prolis habenda: sicut etiã tempore euangelij multiplicatio prolis personis existentibus in matrimonio reputatur beneficium diuinum. Per hoc tamen non excluditur, quin obseruatio virginitatis sit Deo acceptior, quæ tamen reperitur in paucis personis propter quod dicit saluator. Sint eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cælorum qui potest capere capiat. q. d. pauci tales inueniuntur. Quod autẽ obseruatio virginitatis non solum tempore euangelij, sed etiam tempore veteris testa fuerit laudabilis & Deo accepta, patet per exempla, quia Helias propheta, qui fuit valde pfectus, & Deo acceptus virginitatem seruauit, sicut habetur ex verbis Greg. Rẽzias &c. 1. Machab. commendatur de hoc, q̃ propositum continentiæ tenuit. Beata etiam virgo Maria votum virginitatis emisit & sanctus Ioseph sponsus eius cum ea vt tenent doctores catholici. & tamen adhuc erat status veteris testamenti. Paulus etiam apostolus cum adhuc esset legis veteris æmulator, & euangelij persecutor virginitatem seruauit. & sic patet quod obseruatio virginitatis fuit Deo grata à tempore veteris legis.

Gen. 9. a
Deut. 7. c

Deut. 7. c

Matt. 19.

Hom 29. in euang. Ioãnis
2. Mac. 14. f

NICOL. DE LYRA. CAP XII.

CAP. XII.

†conuenit ait Ephraim

B

Diuisa

†Vir rixæ tui ego, & pons meus Heb.

†Cce autem. *Descripta tribulatione & modo liberationis, hic consequenter describitur impetus seditionis. Et primo huiusmodi seditio describitur. secundo tempus trium iudicum succincte subditur, ibi: Post hunc iu. Circa primum dicitur. Ecce autem &c. Illi enim de hac tribu erant superbi, & gloriæ mundanæ cupidi, propter causam dictam superius in prin. xij. c. & ideo dolebant de hoc, quòd victoria ipsi Iephte adscribebatur, qui non erat de eorum tribu, & ideo quærebant occasionem contra eum di.*

b Vo. nos &c. *mentiebantur, vt patet ex sequentibus, sed gratis quærebant occasionem dissensionis, & patet litera vsq; ibi.*

c Po. ani. &c. *i. necessitate vrgente exposui periculo vitam meam pugnando cum paucis contra filios Ammon sequitur.*

d Pugnabat &c. *cuius causa subditur.*

e Quia dixe. fu. &c. *quod exponunt aliqui de Iephte, qui fuit eiectus à fratribus suis, ut dictum est supra in prin. xi. ca sed illud quod sequitur de Ephraim, non bene consonat huic expositioni, quia non fuit de tribu Ephraim. & ideo melius exponitur de populo Galaad: de quo subditur.*

f Et habitat &c. *ly habitat non est in Hebræo sed sic habetur ibi: Fugitiuus est Galaad in medio Ephraim, & in medio Manasse. i. nullius momenti est, aut reputationis in comparatione ad hanc tribum, & ad illã, ut exponit Heb. Cætera patet vsq; ibi.*

g Dic er. &c. *Istud quod interpretat. spi. non est in Heb. sed appositum est a translatore. Hebræi autem dicunt, quòd schibboleth non accipitur hic in ista significatione, sed pro cursu, vel impetu aquæ, quod Gallice dicitur fil. Schibbolet. n. est nomen equitocũ ad vtrumq; videtur tamen magis, quòd hic accipiatur pro sensu, quẽ dicunt Heb. quia Ephraitæ petebant, vt permitteretur trãsire fluuiũ Iordanis, & ideo de hoc examinabant eos vtrũ essent de Ephraim, aut non. unde. s. dm Heb. sic dicebant eis: dic schibboleth. fluuiũ trãsibo.*

†Cce autem in Ephraim a
a Hoc ad vltimum iudicium referendũ est, secundum illud: Eos, qui noluerunt me regnare sibi, adduxite, & interfecite coram me.

orta est seditio. Nã transeuntes contra aquilonẽ dixerunt ad Iephte: Quare vadẽs ad pugnã contra filios Ammon, vocare nos b
noluisti, vt pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam. Quibus ille respondit: † Disceptatio erat mihi, & populo meo contra filios Ammon ue hemens, vocauiq́ue vos, ut præberetis mihi auxiliũ, & facere noluistis. Quod cernens † posui animam meam in manibus meis, trãsiuiq; ad filios Ammõ, & tradidit eos Dñs i manus meas. Quid commerui, ut aduersum me consurgatis in pl̃ium? Vocatis itaq; ad se cunctis uiris de Galaad pugnabat contra Ephra d
im. Percusseruntq; uiri Galaad Ephraim, quia dixerat: † fugitiuus est Galaad e
de Ephraim, & habitat in medio Ephra f
im, & Manasse. Occupaueruntq́ue uiri Galaaditæ uada Iordanis, per q̃ Ephraim reuersurus erat. Cumq; uenisset ad ea de Ephraim numero fugiens, atque dixisset: Obsecro, ut me trãsire permittas; dicebant ei Galaaditæ: Nunquid Ephrathæus es? Quo dicente, non sum: g
interrogabant eũ, Dic ergo schibboleth, qđ interpretatur spica. Qui respondebat, h

h Quire. *Chebbolet. Ad cuius intellectum sciendum, quòd apud Heb. litera. s. duplicatur. una vocatur Schin, & habet formam simum ubicunq; ponatur, in principio, medio, uel fine dictionis sicut nostra. s. quando ponitur in principio dictionis, uel in fine. Alia vocatur Sameth, & habet talem sonum sicut nostra. s. quando pronuntiatur ab homine linguam blesam habente: & sonus eius appropinquat ad sonum literæ quæ apud nos sonat. c. pro qua litera in Latino ponitur ch, unde adhuc in antiquis abbatiis, quæ sequuntur modum pronuntiandi antiquũ sic pnũtiãt: dicẽdo Machbeus, ubi scribitur*

¶ *bitur*

MORALITER.

a *Ecce autem.* Per Ephraitas, qui interpretantur agentes, significantur clerici cupidi, qui non studeant nisi ad augẽdũ pecunias plites, & fraudes, & p plẽdas malo titulo acquirendas, & similiter per Ephraitas intelliguntur religiosi, pprietarij. Hos igit vocauit Xps p Iephte significatus ad pugnã cõtra diabolũ pcib. deuotis, & sãctis exhortationib. & doctrinis, sed ipsi noluerũt venire. Insup & domũ Iephte. i. ecclesiã Chri nituntur incendere igne cupiditatis, luxuriæ, & ambitionis. Sed p Galaaditas, q̃ acerui testimonii interpretant, cõsusibiliter debellant, p aceruos vero testimonii dicta sacræ scripturæ significatur, per quæ prædicti clerici, & religiosi viles, & confusibiles deciarãtur, & in transitu Iordanis. i. mortis, iugulantur iugulo mortis æternæ. Quod autẽ p Iordanis transitum mors significetur, patet, quia Iordanis riuus iudicij interpretatur. Totus vero decursus vitæ pra sentis est quidam defluxus vsq; ad transitum mortis, qui est particulare in dicium hois. Memor esto iudicij mei, sic. n. erit & tuum, mihi heri, & tibi hodie. Cã vero dictæ iugulationis est, eo q̃ in fine vitæ nõ pñt dicere schibboleth. i. spicã, q̃ absolute sũpta finat spicã granis bonis plenã. p q̃ signãt opa bona quo

Moral.

†obijcimẽ periculis Heb.

†abiecti ipsius Ephraim estis uos Galaaditæ in medio Ephraim, & in medio Manasse qđ interpretatur ipica Exo. 38. e

ũ defectũ patiũt, sed dicere pñt Chebboleth, q̃ interpretat spica pa-

leę, qa fm veritatẽ dici pñt spicę plenę paleis vãitatis, & ceno. loxię.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E GLOS. ORDIN. CAP. XII.

In qq vet q. 49. in fi. lib. 7. in 4.

Vdi itaque. *Aug.* Sicut illi duo menses propter. 50 dies lenarium numerum sex ætatum significãt, ita hic sexies septenarius ductus hoc idem figurat, quantum ad sex seculi ætates pertinet. sexies enim septem quadraginta duo sunt, nec frustra ipse Iephte sex annis populum iudicauit.

NIC. DE LYRA.

¶ bitur Matthæus. *Illi autem de Ephraim, vel per corruptionem linguæ, vel per consuetudinem, pro litera Schin pronuntiabant literam Samech: sicut homo blesus pro hoc nomine Simon diceret Chimon. ideo subditur.*

a Eadem his pi. *quia pro litera Schin pronuntiabat Samech.*

b Statim. *Per hoc sciẽtes, q̃ esset de Ephraim.*

c Post hunc. *Hic consequenter scribitur breuiter tempus trium iudicum, quorum primus fuit.*

d Abesan. *alias Abechsan de Bethlehem. Hebræi dicunt, quòd ille fuit Booz, secundus fuit Ahialon, tertius fuit Abdon.*

e Qui ha. quadra. *i. malos, f. secundum translationem, ly asinarum, non habetur in Hebræo, & per hoc intelliguntur equi iuuenes fortes & electi: sicut dictum fuit supra. vi. c. de filiis Iair.*

GLOS. ORDIN. CAP. XIII.

In l. Iudic. cap. 6

Vsitemque fi. Reb Erat autem. *Isido.* Samson habet quẽdã in typũ Christi, quòd. f. ab angelo natiuitas eius annuntiatur. Sic enim angelus Domini ait ad virginem Dei, Maria iuegra. apud Deum. Ecce concipies in vtero, & pa. fi. &c. Nazareus quoq; dicitur Samson. & de Christo dictum est, quoniam Nazareus vocabitur. Liberauit Sã

Luc 1. c Matth. 2. d

F son filios Israel de manu hostium, & Christus populum suum à peccatis eorum. Samson interpretatur sol eorum. & de Christo dictum est per prophetam. Orietur vobis sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius.

Malac. 4. a

c *Nec immundum. Aug.* Immundum est dissolutio disciplinæ, quæ esse cæperat in Israel, & iam ad ea manducanda eos labefecerat, quæ Deus in animalibus prohibuerat: iam enim etiam ad cultum trã sibant idolorum.

Vbi supra q. 52.

d *Quicum. Aug* Quod ait mulier dictum sibi ab angelo, quoniam Nazareus Dei erit puer a ventre vsque ad diem mortis suæ, non legitur ab angelo dictum. Et quod legitur dictum, Ipse incipiet saluum facere Israel de manu Philisthiim: non est à muliere memoratum. Aliquid ergo non dixit, quod audiuit, & tamen nihil credenda est dixisse, quod non audiuit; Sed scripturam potius non omnia verba angeli posuisse, cum ipsum mulieri loquentem inseret. Ideo autem dictum est a ventre vsq; ad diẽ mortis suæ, quia Nazarei dicebantur in lege vsq; ad tps, qui votum habebant, secũdum ea, q̃ scriptura per Moysen præceperat. vñ est hoc, quod huic iussum est, vt ferrum nõ

Num. 6. a

ascenderet in caput eius, vt vinum, & siceram non biberet: hoc. n. tota vita sua

Deut. 33. d

obseruauit Sãson, quod illi q̃ vocabant

Naza

tñs inter rogaui

NIC. DE LYRA. CAP. XIII.

Divisio † non indicauit mihi † Gen. 16. c Luc. 1. b

Vrsumque fi. *Hic describitur septima tribulatio, quæ facta est per Philistæos. Et primo ponitur tribulationis pondus. secundo liberationis modus, ibi, Erat autem quidam vir. Circa primum ponitur filiorum Israel culpa renouata, cum dicitur.*

a Rursusq; *& subditur pœna illicta, cũ dicitur*

c Qui

Sibboleth eadem litera spicam, exprimere † non valens: statimque apprehensum iugulabant, in ipso Iordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephra

* im quadraginta duo millia. Iudicauit itaq; Iephte Galaadites Israel sex annis, & mortuus est, ac sepultus in ciuitate sua Galaad. Post hunc iudicauit Israel Abesã

a de Bethlehem, qui habuit triginta filios, & totidem filias. Quas emittens foras maritis dedit, & eiusdem numeri filijs suis accepit uxores, introducẽs in domũ suam. Qui septem annis iudicauit Israel: mortuusq; est, ac sepultus in Bethlehem. Cui successit Ahialon Zabulonites, & iudicauit Israel decẽ annis, mortuusq; est, ac sepultus in * Zabulõ. Post hũc iudicauit Israel Abdõ filius

a Melius Helle-phara Thecuites.

Elẽl Pharaonites, q̃ habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes ascẽdentes super septuaginta pullos asinarũ: et iudicauit Israel octo annis: mortuusq; est, ac sepultus in Pharaton terræ Ephraim in monte Amalec.

CAP. XIII.

a Vrsumq; filij Israel fecerunt malum in cõspectu Domini, qui tradidit eos in manus Philisthinorum quadraginta annis. Erat autem quidã vir de Saraa, & de stirpe Dan, nomine Manue habens uxorem sterilem, cui apparuit Angelus Dñi, & dixit ad eam: Sterilis es, & absque liberis: sed concipies, & paries filium. Caue ergo ne bibas uinum, ac siceră, nec immũdũ quicq̃ comedas: † quia cõcipies, & paries filiũ, cuius nõ tanget caput nouacula. Erit. n. Nazaræus Dei ab infantia suæ, & ex matris utero: & ipse incipiet liberare Israel de manu Philisthinorũ. Quæ cũ uenisset ad maritũ suũ, dixit ei: uir Dei venit ad me hñs uultũ angelicum terribilis nimis. Quẽ † cũ iterrogassẽ, qs esset, & vñ uenisset, & quo noie uocaret, † noluit mihi dicere: sed hoc † mdit: † Ecce cipies, & paries filiũ. Caue ne uinũ bibas, nec siceră: & ne aliquo uescaris imundo. Erit. n. puer Nazaræus Dei ab infantia

* Augu. Hoc scriptura superius tacuit.

b Qui tra. *Isti quadraginta anni computantur a tempore Samsonis & Heli. quia per Samsonẽ non fuerunt filij Israel omnino liberati de seruitute Philisthinorum, licet restricta fuerit tyrannis eorum.*

† & non pcerat sis qui

c Erat. *Hic consequenter ponitur liberationis modus. vbi primo describitur ducis conditio. secundo inuasionis occasio. c. xiiii. tertio hostium debellatio. c. xv. ibi, Cui Samson respondit. quarto ipsius Samsonis mors & consummatio. c. xvi. Circa primum primo describitur ducis conceptio secundo eius natiuitas, & conditio ibi: Peperit. Circa primum sciendum, quòd mater Samsonis erat sterilis, & ideo non concepit eum virtute naturæ tantum, sed virtute naturæ per gratiam adiutæ. Circa quam gratiam primo describitur annuntiatio angeli, secundo relatio verbi, ibi: Quæ cum venisset ad maritum. tertio confirmatio facti ibi: Orauit itaq;. quarto oblatio sacrificij ibi: Dixitq; itaq; Manue. Circa primum ponitur conditio patris cum dicitur.*

d Vir de Saraa. *nomen est loci.*

e Et de stirpe. *vbi apparet eius cognatio.*

Habens. *In quo ostenditur impedimentum ex parte matris, vt conceptio pueri sit magis mirabilis. sequitur.*

g Caue. *Sicera dicitur oĩs potus inebriatiuus.*

h Nec immundum. *Iulla. q̃ dicuntur immũda ad esum secũdũ legẽ, put determinatur Leui. pro hibetur. n. cõedere, & bibere illa, q̃ prohibentur Nazarẽis, Nu. vi. cuius causa subditur.*

* Ahialõ in Leuit. 11. c Num. 6. 5

i Quia conci. *gratia adiuuante naturam.*

k Cuius non tan. *quia Nazarei tempore suæ consecrationis non poterant radi, vt habetur Nume. vi. c. Iste autem Samson fuit consecratus per totam uitam suam. ideo subditur.*

l Erit. n. Na. *Non est intelligẽdũ per hoc, q̃ fuerit sanctificatus in utero, sicut Iohannes Baptista. quia de talibus sanctificatis tenetur, q̃ nõ peccauerunt mortaliter. sed ista consecratio intelligitur q̃ donũ fortitudinis, q̃ fuit quãdam gratia gratis data, & post stare cum peccato mortali. sicut & donum prophetiæ. Et fuit data Samsoni pro consolatione populi, ideo subditur,*

H

m Et ipse incipiet liberare Israel. *Et dicitur incipiet, quia non liberauit complete, ut supra dictum est.*

n Quæ cum ve. *Hic consequenter describitur relatio uerbi, quia mulier ista retulit marito suo prædicta dicens.*

o Vir Dei uenit ad me. *i. angelus in specie uiri, ut. f. credebat tamen mulier, q̃ esset uere angelus, credebat tamen, quòd esset a Deo missus.*

p Habens vultum ange. *i. splendidum ultra consuetum hominum modum.*

q Terribilis nimis &c. *i uenerabilis, & reuerendus sicut Gene. dicitur: Quàm terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Catera patent ex dictis.*

Gen. 28. d

Orauit

MORALITER.

f *Rursumque filij &c.* In hoc capitulo agitur de cõceptione Sãsonis, & eius natiuitate ad liberandũ populũ Israel de manu Philisthinorũ. Per Sãsonẽ vero qui interpretatur sol eorum, significari pt dñs noster Iesus Christus de quo scribitur, Orietur vobis timentibus Deum sol iustitiæ. Et sicut conceptus Samsonis, ortus, & viuendi modus fuit per angelũ denuntiatus, vt dicitur in hoc ca. ita fuit de dño nostro Iesu Christo, Luc. 1. Per hoc aũt q̃ Samson vxorem nõ accepit de filiis Israel sed de Gentilibus, significatum fuit, q̃ Chs acceptarus erat de Gẽtilibus ecclesiam sibi sponsam relictis Iudæis, paucis cñ exceptis, qui sibi adhæserunt, quod autẽ modicũ est, frequenter non computatur, propter quod dixit dominus de Cẽtilitate, Vocabo non dilectam meam. Et Malach. Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus. Et hoc diffusè tractat Apostolus ad Roman. Moraliter autem per Samsonem signatur bonus doctor, uel prælatus, vita & doctrina sicut sol illuminãs ecclesiam. Et sicut de Samsone dicitur, q̃ nõ

Iu. Reg. 13

-infantia sua & ex Luc. 1.

Malac. 4. d

Osee 2. d

Malac. 2. d

† dixit -infantia sua & ex Rom. 9.

comedat

A Nazarei certis diebus obseruabant uouentes, uotumque reddentes.

In qq. vet. q. 53 lib. 7. num. 4.

a *Tulit itaque. Aug.* Quod dicit scriptura ignorãtie Manue, q̃ angelus domini est, manifestum est etiam vxorem eius hominem credidisse. Quod ergo ei dixit: uim faciamus nũc tibi: & faciamus in conspectu tuo hædũ caprarum, tanquam hominem inuitauit: f. vt hoc cum illo epularetur q̃d sacrificium fecisset. Nam facere hædum non solet dici, nisi cum sacrificium fit. Ille etiam ita respõdit: si vim feceris mihi, non manducabo de panibus tuis: vbi ostendit se ad epulas fuisse inuitatum. Deinde addidit: Et si feceris holocaustum, domino offeres illud: quia scilicet ille dixerat: faciamus in conspectu tuo hædum caprarũ. Non autem omne sacrificium holocaustum, nam holocausto non manducabantur: quia totum incendebatur, & iõ vocabatur holocaustũ. Sed angelus etiam non manducatu

† quod erit iudicium pueri, & opus eius Hebr.

rus holocaustũ, potius fieri monuit: non tamen sibi, sed domino, quia. f. Israel consueuerat illo tempore falsis dijs sacrificare, unde & tunc Deum offenderat, ut traderetur inimicis p xl. annos.

Moraliter lib 5. mor. cap 23. post prin. to 1.

b *Quod Greg.* Quid est, q̃ ad visionem angeli vir est timidus, mulier audax: nisi quando cælestia nobis monstrãtur, spiritus quidem patiore se concutit, sed tamen spes præsumit. Inde. n. spes ad maiora videnda se erigit, unde turbatur spiritus, qui ea, quæ super na sunt, prior videt. quia cum altiora secretorum cælestium sic leuata mẽs conspicit, cũcta humanarum virium

B soliditas contremiscit.

tardeschi aliquantulum

c *Morte morie. Augu.* Quid est, quòd postquã manifestatus est Manue, & vxori eius angelus, q̃ cum eis loq̃bat:

dicit Manue

NIC. DE LYRA.

¶ a Orauit. *Hic consequenter ponitur cõfirmatio facti per angelum secundo apparẽtem ad præces Manue, & patet litera paucis exceptis, quæ discurrentur.*

† Ge. 32. g

b Doceat nos. *Licet enim angelus dixisset mulieri a quibus cauere deberet: hoc tamẽ non dixerat de puero nascituro. ideo sequitur postea.*

c Ab omnibus. *quia hæc abstinentia iniũcta erat mulieri ratione pueri: & ideo multo fortius puer erat à talibus abstinendus, aliter tamen quam mater, quia cum esset Nazareus per totam uitam debebat seruare legem Nazareorum omnibus diebus uitæ suæ: mater autem usque ad natiuitatem pueri tantum.*

d Dixit itaque. *Hic consequenter ponitur oblatio sacrificij: Manue enim credebat eũ, qui ei loquebatur esse hominem: & ideo uoluit ei offerre prandium, dicens:*

e Faciamus. *i. præparemus tibi ad comedendum.*

f Hædum. *& per hoc intelliguntur alia in prandio necessaria, ut panis, & vinum, & similia.*

g Cui respon. *quia cibo non indigebat.*

h Si me cog. *si uelles me cogere, & non comederem.*

i Si. *i. illa, quæ attulisti ad honorem diuinũ incendere.*

k Offer illud. *pro beneficio, quod tibi ex parte eius annuntiani.*

l Et nescie. *quia talia non obtulisset ei ad comedendum: sed credebat, quòd esset propheta à Deo missus, & ideo non peccauit offerendo*

suã, & ex utero matris suæ vsque ad diem mortis suæ. Orauit itaque Manue

a Dominum, & ait: Obsecro Domine, vt vir Dei quem misisti, veniat iterum, & doceat nos, quid debeamus

b facere de puero, q̃ nascitur. est. Exaudiuitque Dominus deprecantem Manue, & apparuit rursum angelus Domini vxori eius sedẽti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum ea. Quæ cum vidisset angelum, festinauit, & cucurrit ad virum suum, nuntiauitque ei dicens: Ecce apparuit mihi, vir, quem ante videram. Qui surrexit, & secutus est uxorẽ suam, uenienſque ad uirum dixit ei: Tu es, qui locutus es mulieri? Et ille respondit: Ego

c sum. Cui Manue: Quando, inquit sermo tuus fuerit expletus, † quid uis vt faciat puer, aut a quo se obseruare debebit? Dixitque angelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quæ locutus sũ uxori tuæ, abstineat se: quicquid ex uinea nascitur non comedat, uinum, & siceram non bibat, nullo uescatur immundo, & quod ei præcepi, impleat, atque custodiat. Dixitque Manue ad

d angelum Domini: Obsecro te † ut acquiescas precibus meis, & faciamus ti

e bi hædum de capris. Cui respondit angelus: Si me † cogis, non comedam

f g panes tuos: si autem uis holocaustum facere, offer illud Domino.

h Et nesciebat Manue, quòd angelus

i Domini esset. Dixitque ad eum: Quod

k est tibi nomen, ut † si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te? Cui ille

l respondit: † Cur quæris nomen meũ, quod est mirabile? Tulit itaque Manue hædum de capris, & libamenta:

m n & posuit super petram offerens Domino, qui facit mirabilia. Ipse autem, & uxor eius intuebantur. Cumque ascenderet flamma altaris in cælum, angelus Domini pariter flam-

o p q ma ascendit. Quod cum uidisset Manue, & vxor eius, proni ceciderunt in terram: & vltra eis non apparuit angelus Domini. Statimque intellexit Manue angelum Domini esse, & di-

r s xit ad uxorem suam: Morte moriemur, quia uidimus Dominum. Cui respondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum & libamenta non suscepisset nec ostendisset nobis hæc omnia, † ne

t que ea, quæ sunt uentura dixisset. Peperit itaq; filium, & uocauit nomen eius Samson. Creuitq; puer, & benedixit ei

u x Dñs: cepitq; spiritus Dñi † esse cũ eo in castris Dan, inter Saraa, & Esthaol.

offerendo sacrificium extra locum tabernaculi de præcepto, vel persuasione illius, qui erat nuntius Dei. Sequitur:

C

m Cur quæris nomen meum. *In Hebræo habetur: quod est celatum, vel ignotũ. Quod exponunt Hebræi, dicẽtes, quòd nomina angelorum, qui mittuntur in ministerium, variantur secundum legationes ad quas mittuntur. Vnde angelus, qui missus est ad purgandum labia Esaiæ cum calculo ardenti, nominatur ibi Seraphim. tamen non esset de ordine Seraphico. Angeli autem de futuris ad quæ mittendi sunt, non habent præcognitionem: nisi quando Deus reuelat eis: quæ reuelatio fit secundum formam suæ uoluntatis. Et ideo angelus dixit nomẽ suum esse occultum: quia nesciebat, ad quid de futuro mittendus erat. Alio modo potest exponi, quia secreta Dei, & angelorum non sunt hominibus reuelanda, nisi quantum Deo placent.*

Nominum angelorum varia

Isai. 6. b

n Tulit. *Id est liquida, quæ cum carnibus holocaustorum offerri solent,* Numeri xv.

Num. 15. a

o Et posuit. *vtens ea pro altari.*

p Offerens domino. *In Hebræo habetur: Offerens domino & mirabili, vel occulte ad faciendum: quia Manue non erat de genere sacerdotali: & ideo ad eum non pertinebat offerre sacrificium: sed obtulit materiam sacrificij, ei qui sibi loquebatur in nomine Dei, qui dixerat nomen suum esse mirabile, vel occultum: ut ex illa materia faceret Deo sacrificium, quia prophetæ loquentes in nomine domini poterant offerre autoritate eius sicut. & sacerdotes: sicut patet de Elia. Manue autem credebat eum, qui sibi apparebat esse prophetam domini, erat etiam plus quam propheta scilicet angelus.*

3. Reg. 18. d

† retardauerat

q Cumque ascenderet flamma. *Ex hoc videtur, quòd ex illo lapide processit ignis consumens holocaustum in signum diuinæ acceptationis.*

D

r Angelus domini pariter. *volens ostendere, quòd ipse esset uere Dei angelus ad certificationem verbi eius.*

s Morte moriemur, quia uidimus dominum. *Exponatur sicut supra. vi. c. de Gedeone.*

t Peperit itaque. *Hic consequenter describitur natiuitas pueri, & eius educatio, cum dicitur:*

u Creuitque puer, & benedixit ei dominus. *confirmando ei donum fortitudinis, & forte cum hoc gratiæ gratum facientis. unde sequitur,*

x Cœpitque spiritus domini esse cum eo in ca. *quia pro tunc illa tribus habitabat in tentoriis.*

MORALITER.

✻ comedat aliquid immundum: sic talis doctor, uel prælatus non incorporat sibi mortale peccatum. Similiter sicut de Samsone præcipitur, quòd non bibat aliquid inebriatiuum: sic doctor, vel prælatus non debet aliquid agere quod sit extra mensuram rationis rectæ. Ebrietas. n. dicitur ab, e, quod est extra, & bria, quod est mensura. Samson etiam accepit uxorem de filiabus Philisthinorum, ut per hoc sibi daretur occasio pugnandi contra eos, ut habetur in textu. Sic bonus doctor, uel prælatus accipit sibi sapientiam Gentilium philosophorum, quę dicit potest eius uxor. Nam de sapientia dicitur. Hanc

Moraliter

† & simtos non audiqueſui mihi sponsam assumere, & per ipsam habet occasionem pugnandi contra infideles, & hereticos, qui rationibus sophisticis inuoluunt catholicos simplices sapientiam philosophicam ignorantes.

Sap. 8. 4 † roborare eam

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA CREDOS USALE

dicit Manue vxori: morte moriemur &c. Pro eo scilicet, qđ
E scriptum est: Nemo potest faciem meã videre, & viuere. Opi-
Exod. 33 d nabantur ergo vt homines Deum, se vidisse, tanto vtiq; miraculo facto, ꝙ in igne sacrificii stetit, q cũ illis prius quasi hõ loquebat. Sed Deũ i angelo añ Deũ ipsum angelũ appellabãt: sic.n. scriptũ est: Et sumpsit Manue hędũ caprarũ, & fecit sacrificiũ: & obtulit supra petrã dño mirabilia facienti: & Manue & vxor eius expectabãt &c. His ergo verbis, qa nõ dixit: morte moriemur,
Supra eodẽ qa vidimus angelũ dñi. sed Deum vidimus oriẽ quæstio: Vtrum in angelo intelligebãt Deũ. Illud. n. tertiũ, ꝙ Deum putauerãt, q erat angelus dici nõ põt apQuæstio tẽ dicẽte scriptura: Tũc cognouit qa angelus dñi est, sed vñ metuebãt mortem? Nõ. n. scriptũ erat: Nemo videt faciẽ angeli, & viuet. An vel in hoc ipso ꝙ in angeli pñtia Deũ cognouerat, Manue ita turbatus est, vt mortem timeret? Qđ aũt illi vxor rñdit: Si vellet dñs mortificare nos, nõ accepisset de manu nr̃a holocausta & sacrificiũ, nec illuminasset hęc omnia: sed audita fecisset hæc nobis: vtrũ ipsum angelũ crediderũt accepisse sacrificiũ: qa viderũt eũ in flamma altaris stetisse: an ꝙ hoc intellexerũt accepisse dominũ: qa hoc fecit angelus, vt se ostẽderet angelũ? Quodlibet horum sit, iam angelus dixerat. Si autẽ facis holocaustũ, dño offer illud: hoc est ñ mihi, sed dño. Qđ ergo stetit angelus in altaris flãma, magis intelligẽdus est significasse illum magni consilij angelũ in forma serui. i ī homine, quem susceperurus erat, nõ acceptурum sacrificium, sed ipsum sacrificium futurum.

GLOS. ORDINA. CAP. XIIII.

Descendit. Sequitur.

Sup. 1. Iud. cap. 8. F *a Descen. Isid.* Sãson cũ ad alienigenas tenderet cã petẽdæ vxoris, leonẽ occidit. & Xps
Mystice ecclesiã vocaturus de gentib. diabolum
†Thãath vicit, q ait: Gaudete, quia ego vici mun-
Johan. 16. g dum. Ex ore leonis occisi fauus extrahi-
-seuus tur: quia vt conspicimus reges terreni re-
†Tranfuit gni, qui contra Christum ante fremuerant iam perempta feritate dulcedinem euangelij pdicant, & munimẽta pbent.

Percussitque eos

NIC. DE LY. CAP. XIIII.

Descendit. *Hic consequenter describitur occasio inuasionis Philisthinorum, quæ occasio data est Samsoni ex acceptione vxoris de Philisthæis: vt patebit ex sequentib. Et ideo circa hoc primo describitur dicta vxoris petitio. secundo petitę desponsatio, ibi: Descendit itaq;. tertio desponsati acceptio, ibi: Et post aliquot dies. quarto inuasionis occasio, ibi: Cum igitur ciues. Circa primum dicitur:*
†eorpore Descen. *villa est Philisthinorum ad quam venit Sãson ad videndum festum, quod faciebant Philisthæi, quibus seruiebant Hebræi sub tributo: propter quod secure poterant ad loca eorum declinare.*
b Nunquid. *hoc dicebant parentes Sansonis: quia prohibitum est Deu. ne contrahant matrimonia cum alienigenis. Ideo subditur,*
Deut. 7. a c Paren. *Ex hoc aũt ꝙ scriptura excludit parẽtes Sansonis tantũ ab hac notitia, videtur quòd Samson cognouerit per reuelationem voluntatẽ domini circa hoc: aliter enim peccasset si mulierem alienigenam accepisset vxorem: nisi sciret domini voluntatem, qui poterat in præcepto dispensare. Sed adhuc videtur quòd parentes eius male fecerũt illam mulierem petendo pro filio:*
Quæstio
Deut. 7. a *quia hoc prohibetur Deu. ubi dicitur: Filiam eius ſ. alienigenæ non accipies filio tuo vxorem. Dicendum, quòd Sãson eis voluntatem domini reuelauit, licet non sit scriptum. Erant enim deuoti: & ideo non est verisimile, quòd fecissent contra præceptum domini: nisi Samson eis dixisset hoc esse de voluntate domini. & bene debebant ei credere, eo quòd fuerat per angelum annunciatus, & mirabiliter natus, ut supra dictum est.*

d Et quæ. *Sciebat enim Samson in generali per reuelationem: quòd* G
contractus illius matrimonij esset occasio rebellandi Philisthæis, licet ad
hoc ignoraret modum in particulari. Sed quæritur hic quare ad hoc quæ-
Quæstio *rebatur occasio: cum Philisthæi habitarẽt in terra Hebræis promissa: vt*
patet ex supradictis ca. iij. De illis habitatorib. præceperat dominus filij
Israel, quòd eos exterminarent sine misericordia: ut habetur Nu. & Deut. propter quod videtur, quòd non erat quærenda alia occasio. Dicendum quòd propter peccata Hebræorum dominus permiserat Philisthæos ad tempus eis domi-
Num. 33. Deut. 7. a *nari, & inter ipsos erant aliqua pacta iuramento firmata, quod erat licitum Hebræis facere in tali casu, vt dictum fuit Iosue. xxi. & xxiij. propter quod non licebat Hebræis Philistæos tunc*
2. Par. 36. *inuadere absque nona occasione: & ij. Paral. in ter mala Sedechiæ regis, propter quæ fuit captiuatus, & ciuitas destructa dicitur. A rege quo quę Nabuchodo. recessit, qui adiurauerat eum per Deum, & hoc notatur cum subditur,*
e Eo enim. *quod dominium erat prædicto modo firmatum.*
f Descen. *Hic describitur predictæ mulieris de sponsatio: præmittitur tamen casus accidens in via, cum dicitur,*
g Apparuit. *scilicet Samsoni, quasi ad deuorãdum eum. Separauerat. n. se Samson a parentib. suis pro aliqua necessitate, & tunc occurrit ei leo, ita quòd parentes eius non viderunt.*
Fortitudinis Sãsoni donum gratuitum, h Irruit au. *i. spiritus fortitudinis: Illa. n. fortitudo non inerat ei ex complexione, seu virtute naturali: alioquin non recessisset ab eo, quando fuit rasus: ut habetur infra xvi. ca. sed erat illa fortitudo quædam gratia gratis data, quę nõ semper adest homini, sicut spiritus prophetiæ nõ semper aderat prophetis: sed quãdo expediebat secundum ordinationem diuinam: & hoc modo videtur dicendum de fortitudine Samsonis, propter quod occurrente leone dicitur hic, quòd irruit in eum spiritus domini. idest motus illius fortitudinis.*
i Nihil. *ad ostendendum, quòd non fecit gladio vel baculo.*
k Descen. *ſ. de matrimonio contrahendo: &* H
tunc facta fuerunt sponsalia.
l Et post. *Hic consequenter describitur mulieris desponsatæ acceptio in matrimonium ideo subditur.*
m Reuer. *Interponitur tamen casus contingens in uia, cum dicitur: Declina.*
n Et ecce. *i. congregatio apum. Quæritur hic* Quæstio
quomodo apes, quæ abhorrent fœtida ibi mellificauerant. Potest dici, quòd apum diuersæ sunt species: & aliquæ sunt rusticanæ & non abhorrent talia, cuiusmodi erant istæ: unde & aliquæ mellificant in foraminib. terræ. Sequitur:
o Descen. *quia locus vbi manebat pater Samsonis,*
p Et fecit filio. *pro celebratione nuptiarum secundum consuetudinem illius terræ.*

¶ Cum ergo

MORALITER.

✻ *a Descendit ergo Sãson in Thannatha: uidensque ibi mulierem de filiabus Philisthiim ascendit, & nuntiauit patri suo, & matri.* Per Samsonem qui perrexit ad accipiendum sibi Gentilem uxorem, allegorice signatur Christus, qui in primitiua ecclesia coniunxit sibi per fidem ipsam Gẽtilitatem, ludæa pro maiori parte incredula remanente. Propter quod dixerunt apostoli Iudæis, Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternę uitę, ecce conuertimur ad gẽtes: sic enim præcepit nobis Deus. Et per illam prędicationem coniunxerunt Christo & non sibi Gẽtilitatem per fidem: nõ enim erant sponsi, sed eius paranymphi.
†mel
Allegor.
a
g *Apparuit catulus leonis seuus, & rugiens, & occurrit ei.* Per quem intelligi potest Saulus Christum impugnans, propter quod dixit ei. Saule Saule, quid me persequeris? Per hoc autẽ quòd uerbo Christi prostratus fuit in terram tanquã mortuus, apparuit, ꝙ poterat eũ lacerare, sicut Sãsõ leonẽ occurrẽtẽ laceravit. Per hoc aũt, ꝙ in ore leonis mortui inuẽtus fuit fauus mellis, significata fuit mellifiua doctrina Pauli mũdo mortui: sicut dicit: Mihi aũt absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Chri-
Act. 9. a
Gal. 6. a
✻ sti: idest in

A NIC. DE LYRA.

Diuiso. -cines loci illius
† linteamina
suade & suade ei
& quęrebatur.
† filijs populi sui
B
tulit exuuias, & dedit mutatorias uestes
a Cum. *Hic consequenter describitur rebellionis occasio duplex. secundo ponitur in prin. xv. cap. Circa primum dicitur,* Cum et. *scilicet magnum, & robustum.*
b Dederunt. *vt si Samson vellet aliquid agere contra eos: isti resisterent ei: tamen fuerunt ei assignati sub specie societatis: & honoris nuptiarum.*
c Quibus locutus. *vt inde inter ipsos oriretur quæstio, seu contentio.*
d Proponam. *idest verbum dubium, & occultum: quod Gallicæ dicitur, deuinaille.*
e Dabo. *idest lineas vestes.*
f Dixitque. *problema suum.*
g De come. *per hoc obscure proposuit, quod inuenerat mel in cadauere leonis: quia mel est dulce: & leo est fortissimus bestiarum, & in illa parte leonis inuenit mel, quod est comestibile, quæ est instrumentum comestionis, scilicet in ore.*
h Nec. *licet multum cogitassent.*
i Cumque. *Non est intelligendum, ꝙ esset dies septimus coniunij, imò erat quartus, sed vocatus est septimus, quia erat sabbathum occurrens inter coniuium nuptiarum. Cætera patent vsque ibi,*
k Septem. *idest pro maiori parte septem dierum, quia à quarta die incepit, vt patet ex prædictis.*
l Tandemque. *Hic accipitur dies septima pro septima die coniunij, non pro sabbatho.*
m Et illi. dixerunt. *qui si tardassent vsque post occasum amisissent quia finita fuisset dies septima. quia dies est latio solis super terram.*
n Quid dulcius. *intellectus patet prædictis.*
o Si non. *Ille qui arat inuefligat terram inferius, ita fecerunt isti, qui solutionem quam inuenire nõ poterant inuefligauerũt per vxorem Samsonis, quam*

uerant. Cum ergo ciues loci illius vidissent eũ, dederunt ei sodales triginta, qui essent cũ eo. Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema, quod si †solueritis mihi intra septẽ dies conuiuij: dabo vobis triginta† syndones, & totidem † tunicas. Si autem nõ potueritis soluere, vos dabitis mihi triginta syndones, & eiusdem numeri tunicas. Qui respondẽrũt ei: Propone problema, vt audiamus. Dixitq; eis: De comedente exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo. Nec potuerũt per tres dies propositionẽ soluere. Cumq; adesset dies septimus, dixerunt ad vxorẽ Sãson. † Blandire viro tuo, & suade ei, vt indicet† tibi, quid significet problema. Quod si facere nolueris, incendemus te, & domũ patris tui. An idcirco vocastis nos ad nuptias, vt spoliareris? Quæ fundebat apud Sãson lachrymas, & quærebatur dicens? Odisti me, & non diligis: idcirco problema, quod proposuisti filijs populi mei, non vis mihi exponere. At ille respondit: Patri meo, & matri nolui dicere, & tibi indicare potero? Septẽ igitur diebus conuiuij flebat ante eum, tandemque die septimo cũ ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indicauit † ciuibus suis. Et illi dixerũt ei die septimo ante solis occubitũ: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non arasletis in vitula mea, non inuenissetis propositionẽ meã. Irruit itaq; in eum spiritus Dñi: descenditq; Ascalonem, & percussit ibi triginta viros, quorũ † ablatas vestes dedit his, qui problema soluerant. Iratusque nimis ascendit in domũ patris sui: vxor aũt eius accepit maritũ vnum de† amicis eius, & pronubis.

† indicauritis mihi, & inuenieritis, † mutatorias uestes

quam vocat vitulam propter mulierem insolentiam.
C
p Irruit ita. *in vindictam iniuriæ sibi factę. Tum quia problema per se ipsos soluere debebant, non per aliã personam, vt patet ex modo loquendi supra positò, vbi dicitur,* Quod si solueritis *mihi & c. Tum quia per metum mortis incussum vxori suę, & amicis eius solutionem inquisierant. Sequitur,*
q Iratusque. *contra Philisthæos, & vxorem suam, eo quòd reuelauerat secretum suum.*
r Ascendit. *ab vxore ad tempus discedendo.*

MORALITER.

† nobis

✻ sti, id est in eius doctrina dulci, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.
g *De co.* Hoc autem problema solui non potuit, nisi per vxorem Samsonis, per quod significatum fuit, quòd mutato Sauli de persecutore amarissimo in dulcissimum doctorem, non potest intelligi nisi per ecclesiam Christi sponsam, quæ nouit virtutem sponsi potentis facere de persecutore defensorem, & de lupo pastorem. Aliter per leonem laceratum potest intelligi corpus Christi flagellis, & clauis plagatũ, quod ipsamet per Samsonem figuratus laceravit, inquantum ad passionem voluntariæ se obtulit: & de eius corpore mortuo exiuit sanguis, & aqua: ex quibus virtutem habent ecclesiæ sacramenta inter quæ principale est eucharistiæ sacramentum, in quo habemus dulcissimum cibum. De quo figuraliter dicitur, Panem paratum de cæ
D
Sap. 16. c
lo præstitisti eis sine labore, omnẽ delectamentum in se habentem & omnis saporis suauitatem.
† sodalibꝰ eius, q socius ei fuerat. i. q iuerat cum in nuptiis celebrandis,

NICOLAVS DE LYRA. CAP. XV.

Post ali. *Hic consequenter ponitur secunda occasio, eo quòd fuit prohibitus ab vxore sua. & hoc est quod dicitur:*
b Cumque. *idest modo, & affectu maritali.*
c Prohibuit. *In hoc facta fuit Samson iniuria, quia non repudiauerat vxorem, sed tãtum ad horã recesserat ab ea, quod erat sibi licitum, & ideo facta fuit sibi iniuria, eo quòd sine scitu, & requisitione eius alteri fuit data, & ideo dixit:*
d Ab hac. *inuadendo scilicet eos ꝓp infidelitates, & iniurias mihi factas, & maxime, quia dixerat angelus de eo, ipse incipiet liberare Israel de manu Philisthinorũ, vt habetur supra c. 13.*
e Perre. *Habita iusta occasione nocendi Philisthæis, vt patet ex prædictis: hic consequenter describitur eorum inuasio, & debellatio: & primo in eorum bonis, secundo in personis, ibi: Quibus ait Samson. Circa primum dicitur.* Perrexitque. *Licet esset multum fortis, & agilis, tamen verisimile est, quòd ceperit eos auxilio aliquorum, in illa enim terra abundant vulpes, & cũ retibus, & ingenijs possunt citò capi in tanta multitudine. sicut in terra ista in vna garena possunt citò capi trecenti cuniculi: maximè per homines ad hoc ingeniosos.*
f Caudasque. *Quod est intelligendum, quòd per aliqua ligamina ad hoc apta ligauit caudas duarum ad inuicem, & ligamina erant ita longa, quòd in medio poterant ligari faces ardentes, quæ de facili non possent extingui, nec lædere vulpes.*
g Que statim. *Eo enim, quòd ligatæ erant modo prædicto, non poterant currere ordinatè, & expeditè ad occultandum se in memoribus, vel foueis terræ, sed cucurrerunt ad illud, quod erat magis in promptu, scilicet ad segetes sł antes, quę erant deficcatę, & propinquę messioni, quod patet ex hoc, ꝙ aliquæ iam erant collectæ, vnde subditur,*
h Et com. *Nõ ad domos, sed in campis, vbi per aliquod tempus dimittebantur in magnis aceruis, sicut fit in multis terris. Cætera patent in litera.*

¶ Quibus

CAP. XV.

Post aliquantulum autem tempo-
a ris cum dies triticeę messis instarent, venit Samson inuisere volens vxorem suam, & attulit ei hœdum de capris. Cumq; cubiculum eius solitò vellet intrare, prohibuit illũ pater illius dicens: Putaui, quòd odisses eam, & ideo tradidi illam † amico tuo. Sed habet sororem, quæ iunior, & pulchrior illa est, sit tibi pro ea vxor. Cui Samson respondit: † Ab hac die non erit culpa in me, contra Philistheos. Faciam enim uobis mala. Perrexitque, & cepit trecentas vulpes: caudasq; earum iuxit ad caudas, & faces ligauit in medio*: quas* igne succendens dimisit, vt huc, illucque discurrerent. Quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus succẽsis, & comportatæ iam fruges*, & adhuc stantes in stipula, concremataque sunt: intantum vt vineas quoque, & oliue-

MORALITER.

✻ *a Post ali.* Per patrẽ vxoris Samsonis, qui prohibuit Samsonem ab ingressu ad suam vxorem, intelligi potest imperator Romanus, vel eius imperium super gentes habens dominium: & quantum in se fuit, prohibuit coniunctionẽ Christi per Samsonem figurati, cum ecclesia de gentibus collecta: Et sicut Samson per combinationem vulpium incendit segetes Philisthinorum, sic Christus per prædicatores charitate combinatos succendit fidei charitate formata Gentilium corda, intantum, quòd in multis erant ad martyrium promptissima. De hoc igne dicit saluator Ignem veni mittere in terram,
† innocẽsium semel erga Philisthæos, si fecero eis malum.
* faces
Luc. 12. f

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
CREDOS USALES

E GLOS. ORD. CAP. XV.

PErcuſſ. LXX. Percuſſit alienigenas Samſon ad tibiã ſuper femur.i tam mirabiliter, vt ſtupẽtes tibiã vnius pedis ſuper femur alterius ponerent.

In qq.ne.tẽ q.50. lib.7. num.4.

b Iurate. Aug. Quid eſt qđ ait Sãſon viris Iuda: Iurate mihi ne interficiatis me vos: & tradite me eis, ne fortè occurratis i me vos: Quã locutionẽ ita qdã interpretati ſunt, ne forte veniatis aduerſum me vos. Sed hoc cũ, ne ab his interficeretur, dixiſſe illud indicat, quod in libro regnorum ſcriptũ eſt iubente Salomone, vt hõ occideret dicẽte: Vade occurre illi. Qđ iõ nõ intelligitur, qa nõ eſt cõſuetudinis apud nos ita dici. Sic.n. qđ militares ptãtes dicunt: vade alleua illũ, & ſignificat, occide illum, qs intelligat, niſi g illius locutionis conſuetudinẽ nouit. Solet & vulgo apud nos dici: cõpendiauit illi.i. occidit illũ: & hoc nemo intelligit, niſi qui audire conſueuit, hæc eſt n.vis gñalis omnium locutionum, vt quemadmodum ipſæ linguæ non intelligantur, niſi audiendo vel legẽdo diſcantur, ita nec modi locutionum.

3.Reg.2.e ſecũ in alia Literam

† eacumine *Moral.*

c In ma. Gregor. Maxilla aſini prædicatores ſignãt. Redẽptor n. nr̃ ſimp.icitatẽ, & patientiã p̃dicãtiũ, ſuæ manu virtutis tenens à vitijs carnales interfecit, & maxilla in terrã ꝓiecta, poſtmodũ aquas ſtudit, qa tradita morte prædicatorum corpora magna populis monſtrauere miracula.

¶ *Iudicauit*

NIC. DE LYRA.

¶ a Quibus ait. *Hic conſequenter ponitur inuaſio in perſonis, & hæc eſt duplex. ſecunda ponitur ibi, Igitur aſcendentes. Circa primum dicitur,*

F b Licet. *hoc dixit Samſon. Tum quia Philiſthæi non combuſſerant vxorem eius & patrem zelo iuſtitiæ. ſed magis commoti paſſione ire pro ꝑter damnum eis illatum. Tum quia occaſione prædicta habita guerra erat inter Sãſon & Philiſthæos apertè, nec tenebatur ceſſare ab eorum inuaſione, maximè cum ad hoc fuiſſet conſecratus ex diuina reuelatiõe, vt patet ex ſupradictis.*

† contingentis

c Percuſſitq́ue. *Sura eſt poſterior pars cruris, femur anterior. Modus autem eſt hominum, qui ſunt attoniti, & meditabundi imponere ſuram vnius cruris ſuper femur alterius. Et per hoc deſignatur, quòd Philiſthæi fuerunt ita ſtupefacti de plaga eius inflicta à Samſone, quòd multum cogitabant qualiter ſe vindicare poſſent. In Hebræo autem ſic habetur, Percuſſit eos plaga magna, tibiam ſuper crus ſuum, qued exponunt Hebræi de percuſſione peditum cum equitibus, quia pedites in bello iuuãtur tibijs ſuis, equites verò cruribus.*

Dimiſſo ſupra 4.b

d Igitur aſcenden. *Hic ponitur ſecunda percuſſio Philiſtinorum. vbi primò ponitur huius percuſſionis occaſio. ſecundo ipſa percuſſio, ibi, Qui cum demiſſ.t. tertiò gratiarum actio, ibi, In maxilla aſini. Occaſio autem data Sanſoni fuit, eò quòd propter eum volebant inuadere totum populum Iſrael, & hoc eſt quod dicitur, Igitur aſcendentes & tamen Samſon non erat de tribu illa, ſed de tribu Dan, vt patet ex ſupradictis capit. xiij.*

† ſcenrum ſcruorũ, in maxilla aſini - quod interpretatur eleuatio maxille, vide nomina Hebr.

e Caſtrametati ſunt. *Hoc dicitur per diminutionem, quia locus ille vocatus eſt poſtea Rhamathlechi, vt habetur eodem ca. ſicut aliquando aliquis vocatur Minus pro Iacominus.*

f Vbi eorum. *Hoc dicitur ad denotandum magnitudinem exercitus eorum, quia occupabat magnum terræ ſpatium:*

g Cur aſcendiſtis. *Quaſi diceret, tributum vobis reddimus, nec rebellamus, & ideo non habetis occaſionem inuadendi nos.*

h Qui reſponde. *Licet enim venirent principaliter propter Samſonem, tamen occaſione ipſius veniebant contra totum populum, n. ſi traderetur in manibus eorum, quod fuit eis conceſſum Ideo ſubditur,*

i Deſcenderunt ergo &c. *ad capiendum Sãſonem, & tradendum Philiſthæis ſecundum quod fuerat inter eos condictum. Et patet litera vſque ibi,*

† ſodalitius

k Iurate ait & ſpondete *volebat enim ſatisfacere Iſraelitis, & ſic agere, quòd non interficerentur à Philiſthæis, nec ab ipſo eis reſiſtendo, & haberet occaſionem inſtam interficiendi Philiſthæos, qui veniebant ad eum occidendum.*

l Qui cum ve. *Hic conſequenter deſcribitur Philiſthinorum inuaſio cum dicitur, Qui cum veniſſet, Hic locus ſic nominatur hic per anticipationem, vt patet per literam ſequentem.*

† coxa ſup femur pa ga magna Hebraic. m° (Chal inter.& o quites di peditibus Alij de pe qui fugie tes cade bant in fa ciem, cru ſuper fe mur expo nunt.) Exod 15.c -loco, q poſtea vo catus eſt -ſi. manib

m Iruit ſpiritus Domini. *ideſt motus dono fortitudinis ad rumpendum vincula, & ad Philiſthæos debellandum.*

n Inuentamq́ue maxil. *Per hoc oſtenditur victoria magis mirabilis, & à Deo facta, quia non fuit per arma ferrea. Sciendum tamen, quòd aſini maiores ſunt in terra illa, & habent maiora oſſa.*

o Interfecit in ea. *Ex quo patet, quòd miraculoſe feruabatur à confractione in tot, & tantis percuſſionibus virorum armatorum.*

p In maxilla aſini. *Hic conſequenter ponitur gratiarum actio. Modus enim erat Hebræorum in victorias à Deo datis canere canticum per modum gratiarum actionis ſicut patet in cantico Moyſi, Exo.xv. & in cantico Delboræ ſupra.v. c. & ideo Samſon in hac victoria diuinitus ſibi data ceciuit canticum incipiendo per talem modum,* In maxilla &c. *Verum autem totum canticum eius ſit hic ſcriptum, vel ſolum ipſius principium, certum non habetur, videtur tamen probabilius, quòd ſolum principium ſit hic ſcriptum, quia non omnia ſunt ſcripta, & quia non legũtur cantica ſic breuia. Sequitur,*

†ſummitatem

q Et uocauit nomen loci &c. *Quod autem ſequitur,* Quod interpretatur eleuatio &c. *non eſt in Hebræo, ſed appoſitum eſt à tranſlatore ad oſtendendum ſignificatum nominis; quod bene fuit impoſitum, quia ſactis fuit mirabile, & in ſolitum quòd cum maxilla aſini fieret tantum factum. Quod autem hic diuinitus fieret oſtenditur per ſequens miraculum cum dicitur: Aperuit ita que Dominus molarem dentem: Et patet litera*

MORALITER.

✻ & quid volo niſi vt ardeat? Qđ aũt p vulpes poſſint intelligi p̃dicatores oſtenditur, pinguedo namq; vulpiũ medicinale eſt contra contractionẽ, & ſtupefactionẽ neruorũ, multi verò p̃dicatores contractos corporaliter ei exerunt, vt patet de Petro, & Iohanne Act. iij. & de Paulo, & Barnaba Act. xiiij. & multa ſimilia fecerũt alij diſcipuli Chriſti, & miniſtri. Spiritualiter autem contractos per pigritiam, & accediam quaſi quotidie erigũt prædicatores eccleſiæ, & in via morum faciunt ambulare.

Act.14.a † Lycaõi *Act.14.b*

K *Ligare &c.* Per ligationẽ Sãſonis per viros Iuda põt intelligi ligatio Chriſti in Petro, ſicut & crucifixus fuit in ipſo. pp qđ eidem apparens dixit: Vado Romã iterum crucifigi. Hæc aũt ligatio facta fuit a Iudæis, & ſoluta virtute diuina, Act. xij. ſicut Sãſon dono fortitudinis à Deo rupit vincula. Per hoc autẽ *Act.12.b* q̃ Sãſon in mãdibula Philiſthæos debellauit ſignificatũ fuit, q̃ Chriſtus in Petro per p̃dicationẽ euangelij Gẽtiles occidit, & eccleſiæ incorporauit, ſicut dictum fuit ſibi de cõuerſione Corneli, & aliorum Gentilium: Surge Petre, occide & manduca. Qđ aũt per mãdibulã p̃dicatio ſignetur, patet: Nã ſicut in mãdibula moluntur eſcę corporales corporali ter nutrientes, ſic in p̃dicatione moluũtur ſacræ ſcripturæ, quæ ſunt eſcæ ſpiritualiter nutritiuę. Deut. Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit &c. Per aquam verò de mandibula mirabiliter exeuntem, ſignificata fuit aqua ſalutaris ſapientiæ, quæ de beati Petri proceſſit ore.

Deut. 8. & Matt. 4.a

a *Iudicauitque Grego.* Quem in hoc facto Samſon niſi redemptorem ſignificat? Quid Gaza niſi infernum? quid Philiſthæi niſi perfidiam Iudæorum? qui cum mortuum dominum viderent etiam corpus eius in ſepulchro poſitum cuſtodes illico deputauerunt: & autorem vitæ inferni clauſtris retẽtum, qua

Hem. 11. in mang. verſ. 3. num. 3.

mauit ad Dominum, & ait: Tu dediſti in manu ſerui tui ſalutem hanc maximam, atque victoriam, & en ſiti morior, incidamq; in manus incircũciſorum: † Aperuit itaque Dominus molarem

a ✻ Quia poſſibile eſt mortua ſunt prædicatorum corpora magna monſtrauere miracula.

dentem in maxilla aſini: & ęgreſſæ ſunt ex eo aquæ. Quibus hauſtis refocillauit ſpiritum, et uires recepit. Idcirco appellatum eſt nomen loci illius, fons inuocantis † de maxilla, vſque in præſentem diem: Iudicauitque Iſrael in diebus Philiſthijm uigiti annis.

† Rupit

ADDITIO II.

Vbi translatio noſtra habet: In mandibula pulli aſinorum: in Hebraica veritate habetur hamor hamorathaim. Vbi notandum quòd Hamor in Hebræo eſt nomen æquiuocum: quod uno modo ſignificat aſinum, alio modo ſignificat acerum, uel cumulum, ſeu caternam. Vnde intẽtio huius locutionis erat dicere: quòd in maxilla aſini acerum: atque acerus Philiſthinorum percuſſerat.i. plures omnium cæteruas: qđ eſt valde mirabile, & qđ ex hoc ſub eadem dictione includebatur aſinus, & caterna ſecundum æquiuocationem prædictã, reddebatur locutio ſcdm modum Hebraicæ locutionis rhetoricè ornata.

† qui erat Lechi

Dimiſſo

NICOLAVS DE LYRA.

CAP. XVI.

ABijt. *Hic conſequenter deſcribitur ipſius Samſonis mors, & conſummatio: & quia mors eius fuit per mulierem procurata. iõ primò deſcribitur qualiter cum vna periculo ſe expoſuit, ſecundo qualiter per alteram morti ſuccubuit, ibi: Poſt hæc amauit. Circa primum dicitur:*

a Abiit. *quæ erat ciuitas Philiſthinorum mortẽ ipſius machinantium.*

b Et uidit. *In Hebræo habetur: Mulierem hoſpitalariam, quia nomen ibi poſitum æquiuocum eſt ad utrãq; ſignificationẽ. ſicut dictũ fuit ſup. xi. da matre Iephte, & Ioſue. ſecundo de Raab, & propter hoc non inuaſerunt eum ibi Philiſthæi: quia ſecundum legem terræ ſecuritatem debebat habere in loco hoſpitij. ſed poſuerunt inſidias in porta ciuitatis, vt eum exeuntem occiderent: & forſitan vtraq; ſignificatio conueniebat illi mulieri: quia in aliquibus terris hoſpitatrices ſe de facili exponunt hoſpitibꝫ ſuis.*

B †Gazitę

c Ingreſſuſque eſt ad eam. *Quod cum audiſſent Philiſtiim, & percre. hoc intelligitur de concubitu carnali ſecundum ſenſum tranſlationis noſtræ. ſecundum aũt Hebræos intelligitur de ingreſſu hoſpitij: & forte utrumque fuit ibi. Cætera patent ex dictis uſq; ibi.*

d Dormiuit aut. *m Samſon uſque ad medium noctis, & inde.* Per hoc autem Chriſti reſurrectio fuit figurata, quæ fuit ſecundum communem opinionem doctorum in aurora: & ſic in ſecunda meditace noctis. nam dies ſequens incipit ab ortu ſolis. Eſt.n. dies latio ſolis ſuper terram.

a Chriſtum b ¶Cuſtodientes ſepulchrum.

Sãmſõ, circũdederũt eũ, poſitis in porta ciuitatis cuſtodibus: & ibi tota nocte cũ ſilẽtio ꝑſtolates ut facto mane exeũtẽ occiderẽt. Dormiuit aũt Samſon uſque ad

d ¶ Quia Chriſtus ante idem ſurrexit.

medium noctis: & inde conſurgens * apprehendit ambas pórtæ fores cum poſtibus ſuis, & ſera: impoſitasque humeris ſuis portauit ad uerticem montis qui reſpicit Hebron. Poſt hæc

e *Apprehendit ambas portæ ſo.* Quia Chriſtus reſurgẽs infernum fregit, & ſpoliauit patribus ibi detẽtis: & deduxit eos uſq; ad montẽ patriæ cæleſtis. Moraliter aũt ꝑ Samſonem Nazaræum, ſignificatur homo contemplatiuus, intentus circa Deum. tamen propter neceſſitatem populi deſcẽdit ad actiuam, prædicando & exhortando ad bonum: & ſurgens ab hac occupatione auſert portas ciuitatis diaboli: quæ ſunt fauor humanus, & timor mundanus, & incluſos ducit ad patriam cœleſtẽ, in ſpe de præſenti, & in re de futuro.

Moral.

f *Poſt hæc.* Doctores noſtri dicunt, & bene: quòd in hoc facto Samſon non fuit figura Chriſti: Nam in principio huius operis dictum fuit, quòd res una numero diuerſa ſignat, & incompoſſibilia, propter diuerſas proprietates, ſicut leo ratione conſtantiæ ſignat Chriſtum, & ratione uoracitatis diabolum. Et eodẽ modo contigit, de eadẽ ꝑſona, quæ ratione uirtutis Chriſtum ſignat: & ratione uitij nullo modo ſignat ipſum, ſed magis oppoſitum. Sicut Salomon ædificatione tẽpli domini fuit figura Chriſti, qui ædificauit eccleſiam. In hoc aũt ꝙ ædificauit idolorum tẽpla. 2. Reg. non potuit eſſe figura Xꝑi, ſed magis diaboli. Sic eſt in ꝓpoſito. Sãſon, n. in prædictis bene fuit figura Chriſti: ſed nõ in eius deceptione per Dalilam. Samſon igitur deceptus à Dalila ſecretum ſuæ conſecrationis eidem illicitè re-

3.Reg.11.b

Moral.

uelauit. Et in hoc ſignificat hominem domino conſecratum per profeſſionem in religione, uel ordinem ſacrum: qui per blandicias mulieris deceptus trahitur ad impudicos tactus, & amplexus: & ſic excæcatur, primò tenebris ignorantiæ: & ſecundò ligatur uinculo conſuetudinis peruerſæ: & in carcere peccati deputatur ad molẽdum, id eſt ad cœtus exercitium ſecundum Hebræos. Vel aliter ad molendum, id eſt ad opus laboriоſum, & malum, quod eſt opus peccati: ſecundum quod dicitur, in perſona peccatorum: Laſſati ſumus in uia iniquitatis, & perditionis ambulauimus, uias difficiles: uiam autem domini non ambulauimus. Per hoc autem ꝙ capilli Samſonis renaſcentibus ipſe plus nocuit Philiſthæis, quàm antè fecerat, ſignificatur, quòd aliquando homo Deo conſecratus, & dicto modo deceptus ex reſpectu diuinæ gratiæ reilluminatur: & contra dæmones & uitia fortius q̃ ante caſum præliatur. Poteſt ẽt aliter dici ꝙ per Samſonem, qui antè tonſionem capillorum fuit fortiſſimus, & poſt tonſionem capillorum fuit ſicut cæteri homines infirmus, ſignificantur religioſi ad bonum opus tepidi: q̃ ante depoſitionẽ capillorum per religionis ingreſſum erãt fortes, & agiles ad luctandum, & ſaltandum, & huiuſmodi, & poſt ingreſſum religionis infirmi ſunt, & debiles ad bene operandũ.

Sap.5.b

MORALITER.

✻ *Hem. 11. in mang. circa ſ. num. 2. Allegor.*

a *Abijt.* Per deſcenſum Sanſonis in Gazam ſignificatus fuit deſcenſus Chriſti ad inferos: ſecundum beatum Greg. & plures doctores alios. Sed ad hoc multũ diſſonare uidetur, quod ſubditur:

b *Et uidit ibi.* Propter quod ſciendum quòd Hebræi dicunt hanc eſſe literam: Mulierem hoſpitatricem, & hoc uerius videtur ſicut dixi plenius in expoſitione literali. Secundum hoc igitur per deſcenſum Samſonis in Gazam, figuratus fuit deſcenſus Chriſti ad limbũ patrum, qui bene ſignificatur p mulierẽ hoſpitatricẽ: eo ꝙ ibi ſancti patres erant hoſpitati uſq; ad acceptionem ſuæ beatitudinis, de qua iam erant certi.

Dormiuit

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA CREDOS USALES

E *Ga Vocauitque tonsorem. Isi.* Quòd mulier ſubdola caput Samſonis raſit, & Allophylis illudẽdum tradidit: quòd captiuatus eſt, ꝙ cæcatus, & ad molam deputatus: non in his Chriſtus, ſed illi figurantur, qui tñ Chriſti nomine gloriantur, & malis actib. iugiter implicantur. Vir enim ſenſus rationalis intelligitur. Caro autem mulierem ſigni ficat. ſi.n. mulieri. i. carni noſtræ blandiente libidine, uel alijs malis operibus conſenſerimus: gratia ſpiritusſancti, q̃ Nazaræi crine ſignificatur nudati expoliamur, atq; decipimur. Ita enim ſupbis, & peccatoribus violata Chriſti gra, ſicut Samſon inciſa coma à diabolo illuditur. Si qs aũt agẽdo pniam redeat coma redeunte. i. gra refloreſcẽ te: reparatur ad uirtutem, & cupidinis ac luxuriæ ſubuerſis columnis hoſtes deijciet: & parato certamine in finem fortiſſime dæmones triumphabit.

Moral.

Iũr. 7. mor. c. 13. ſtatim in prin. c. 1. b *Quem. Greg.* Samſon amiſſis oculis ab Allophylis ad molam deputatur. Sciendũ eſt ꝙ prius intellectus obtun dit: & poſtea captus animus p exteriora deſideria vagat: ut cæca mens, quò ducit neſciat, & carnis illecebris ſe libẽter ſubdat. aliquãdo vero pri⁹ deſideria carnis ebulliũt & poſt lõgũ vſum illicitis operibus oculum cordis claudunt. Nam ſæpe mens recta

F *Ga* cernit amauit mulierem, quæ habitabat in ualle Sorec, & uocabatur Dalila. Veneruntq; ad eam principes Philiſthinorum, atq; dixerunt: Decipe eum, & diſce ab illo in quo habeat tantam fortitudinem, & quomodo eum ſuperare ualeamus, & uinctum affligere. Quod ſi feceris, dabimus tibi ſinguli mille, & centum argenteos. Locuta eſt ergo Dalila ad Samſon: Dic mihi obſecro, in quo ſit tua maxima fortitudo, & quid ſit, quo ligatus † erumpere nequeas. Cui reſpõdit Samſon: Si ſeptem † neruiceis funibus nec dum ſiccis, & adhuc humentibus ligatus fuero infirmus ero ut cæteri homines. Attuleruntq; ad eam ſatrapæ Philiſthinorum ſeptem † funes, ut dixerat: quibus uinxit eum latentibus apud ſe inſidijs †& in cubiculo finem rei expectantibus. Clamauitq; ad eum: Philiſthijm ſup te Samſon. Qui rupit † uincula quomodo ſi rũpat quis filum de ſtupa tortũ ſputamine, cum odorem ignis acceperit: et nõ eſt cognitũ, in quo eſſet fortitudo eius. Dixitq; ad eum Dalila: Ecce illuſiſti mihi, & falſum locutus es. Saltẽ nunc indica mihi, quo ligari debeas. Cui ille reſpõdit: Si ligatus fuero nouis funibus, qui nunquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorũ hominum ſimilis. Quibus rurſum Dalila uinxit eum & clamauit: Philiſthijm ſup te Samſon: in cubiculo inſidijs præparatis. Qui ita rupit uincula quaſi filum telarum. Dixitq; Dalila rurſum ad eum: Vſquequo decipis me, & falſum loqueris? Oſtẽde, de quo uinciri debeas. Cui reſpondit Samſon: Si, inquit, ſeptem crines capitis mei cũ licio plexueris, & clauõ his circumligatum terræ fixeris, infirmus ero. Quod cum feciſſet Dalila, dixit ad eum: Philiſthijm ſuper te Samſon. Qui conſurgens de ſomno, extraxit clauum cum crinibus, & licio. Dixitq; ad eum Dalila: Quomodo dicis, ꝙ amas me, cum animus tuus nõ ſit mecum? Per tres uices mentitus es mihi, & nolui ſti dicere, in quo ſit maxima fortitudo tua. Cumq; †moleſta eſſet ei, & per multos dies iugiter adhæret, ſpatium ad quietem nõ tribuens, defecit anima eius, & ad mortem uſque laſſata eſt. Tunc aperiens †ueritatem rei dixit ad eam: †Ferrum nũquã aſcendit ſuper caput meum, quia Nazarẽus, id eſt conſecratus Domino ſum de utero matris meæ. Si raſum fuerit caput meum, recedet a me fortitudo mea, & deficiã, eroq; ſicut cæteri homines. Videnſq; illa, ꝙ confeſſus ei eſſet omnem animum ſuum, miſit ad principes Philiſthinorum, ac mandauit: Aſcendite adhuc ſemel: quia nũc mihi aperuit totum cor ſuũ. Qui aſcenderunt aſſumpta pecunia, quam ꝓmiſerant. At illa dormire eum fecit ſuper genua ſua, & in ſinu ſuo reclinare caput. Vocauitq; tonſorẽ, & raſit ſeptem crines eius: & cœpit † abigere eum, & a ſe repellere. Statim enim ab eo fortitudo receſſit. Dixitq; Philiſthijm ſuper te Samſon. Qui de ſomno conſurgens dixit in animo ſuo. Egrediar ſicut ante feci, & me excutiam, neſciens quod receſſiſſet ab eo Dominus. Quem cùm apprehendiſſent Philiſthijm, ſtatim eruerunt oculos eius: & duxerunt Gazam uinctum catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt. Iamq; capilli eius renaſci cœperant: & principes Philiſthinorum

Sup. li. Iud. cap. 8.

Moral.

†poſſis affligi

†virgis viridib. necdum ſiccis

†virgas virides necdum ſiccas in cubiculo

virgas

-tortũ ſputamine

-ſi ſinu ſuo reclinare caput

†verbisſuis coarctaret eũ oib. diebus, & molestaret eũ, ita ut angustijs afficeretur ei⁹ ipſius uſq; ad mortẽ

† cor ſuum

†affligere eum, &

NIC. DE LYRA.

¶ a Venerunt q. *ut quem non poterant ſuperare virtute, caperent fraude. Cætera patẽt ꝫ ſ. ibi.*

b Si *ſc. i. factis de neruis.*

c Nec. *quia tales funes extendũ tur, & non rumpuntur.*

d Latenti. *quia non audebant inuadere Samſonem, donec viderent per experientiam, quòd vincula non poſſet rumpere.*

e Qui ru. *valde faciliter. ideo ſubditur.*

f Quomo. *quia mulieres, quãdo plãt, immiſcẽt aliqd de ſputo ſuo.*

g Dixitq;. *Hic ponitur ſecunda tentatio mulieris ad deceptionem Samſonis, cum dicitur.*

h Saltem *fingebat enim iſta mulier, quòd ex magno amore ad Sãſonem deſiderabat ſcire fortitudinis ſuæ conditionem, ſicut amans deſiderat ſcire intima ſui amici.*

i Si liga. *hanc conditionem non tatis addidit Samſon ad ſuam primam reſponſionem, ita quòd funes non eſſent tantummodo nerucici, & humidi: ſed etiam omnino noui. & hoc dicebat Samſon ad coloration. ſui mẽdacii.*

k Dixitq;. *hic ponitur tentatio tertia, cum dicitur.*

l Vſquequo. *eclando ſecretum tuum amico tuo.*

m Si inquit *ſc. In Hebræo habetur ſeptem cincinnos, vel floccellos. cæſaries. n. capitis ſui diſtincta erat ꝙ ſeptẽ floccellos, uel cincinos.*

n Cum. *i. cum forti ligamento. ſequitur.*

Dixitq;.

o Dixitq;. *q. d. hoc eſt falſum manifeſte, cum proprium ſit amantiũ ſecreta ſua inuicem reuelare.*

p Cumq;. *hic conſequenter deſcribitur ueritatis apertio: qa per moleſtiã mulieris importunè petentis ueritatem rei aperuit ad ſui interitum.*

q Fer. *quia de ritu Nazaræorum erat, quòd nõ raderentur eorũ capilli toto tpe conſecrationis ſuæ, vt dictum fuit ſupra. xiij. ca.*

r Si raſum fuerit. *Quia ſicut dictum fuit. ſupra iſta fortitudo non erat uirtute, ſed erat quoddam donum gratiæ gratis datæ: quæ in neceſſarijs, & expedientibus fuit in eo, qdiu tenuit ritũ Nazarei, propter qđ ipſo uiolato per raſurã nõ affuit ſibi. Sed cõtra hoc, videtur, ꝙ notũ Nazarei uiolabatur p factũ, & ẽt aſpectũ mortui. Nu. 6. Sãſon aũt multos iam ante interfecerat, ut patet ex ſupradictis. Dicendum ꝙ non fuit ſimile de Sãſone, & alijs Nazareis, qui erant conſecrati ad tps, & ad ea cãdũ orõib. & pius operib. Sãſon aũt fuit conſecratus p totã uitã, & ſua conſecratio erat ordinata ad alia opa. ſ. ad liberationem Iſrael de manu Philiſthinorũ, ut habetur. ſup. xiij. c. pp qđ interficiẽdo Philiſtæos conſecrationem ſuam non uiolauit, ſed magis adimpleuit.*

Obiectio

Numa. 6. 4

s Vi, il. *reuelando ueritatem, hoc n. præceperat p qđ nomẽ domini notauit, dicens ſe conſecratum domino, non enim nominaſſet nomen domini dicẽdo mendacium.*

t Alcen. *Ex hoc uidetur, ꝙ illi ijdem prius fuerant apud ipſam ad comprehendendum Samſonẽ: ſed uidentes eius fortitudinẽ per ruptionẽ uinculorũ ipſum non inuaſerant: ſed latẽter ad ſua loca receſſerant, & p hoc ẽt Sãſon fuit deceptus reuelãdo ſecretum ſuum mulieri, ignorans ꝙ machinaretur in mortem eius.*

u Atil. *ut tonſor melius poſſet radere eum, quam ſi in lecto iaceret.*

x Et ra. *In Hebræo habetur, ſeptẽ floccellos: quia raſit totam cæſariem ſeptem floccellis diſtinctam: ut prædictum eſt.*

y Sta. *Cuius cauſa prædicta eſt.*

† Nouacula

z Dixitq;. *Volebat. n. experiri ſi cur prius utrum fortitudo diſceſſiſſet ab eo.*

-ideſt conſecratus

a Egre. *ſ. a vinculis, ipſa. n. ligauerat ipſum ad experiẽdã certitudinaliter, ſi raſo capite poſſet uincula rũpere: ꝙ cũ non poſſet, Philiſthæi inuaſerunt eum ſecuri.*

b Quem. *Hic conſequenter deſcribitur. Samſonis comprehenſio, ubi primo deſcribitur eius incarceratio, ſecundo illuſio, ibi: Iamque capilli. tertio mors & conſummatio, ibi: Qui dixit puero. Circa primum dicitur:*

Quem. *Dono fortitudinis deſtitutum.*

c Sta. *ne ſi forte euaderet damna eis inferret.*

d Et cl. *ideſt grauiter laborare, ne gratis panem comederet. aliqui autem exponunt molere ideſt coitare, vel coire cum magnis mulieribus, quas adducebant Philiſthæi: vt de illis magni homines, et robuſti naſcerẽtur apti ad ꝓliũ.*

e Iamque. *hic conſequenter deſcribitur ipſius illuſio in ſcẽlo*

¶ Philiſthinorum,

Moral.

Numa. 6. 4

Obiectio

Mora.

†Nouacula

-ideſt conſecratus

Moral.

†affligere eum, &

G A cernit, nec tamen audẽter contra peruerſa ſe erigit, & renitens vincitur, dum hoc ipſum, quod egit diiudicans carnis ſuæ delectatione ſuperatur. Quòd enim plerunque prius oculus contemplationis amittitur, & poſt captus per carnis deſideria huius mundi laboribus animus ſubiugatur, teſtatur Samſon ab Allohpylis captus, qui poſt quam oculos perdidit, ad molam deputatus eſt, quia maligni ſpiritus poſtquàm tentationum ſtimulis intus faciem contemplationis effodiunt, foris in circumitu laboret mittunt.

†Cumque hilare cor eorũ eſſet

29. Mor. c. 7. circa fin. to. 1. Allegor. † Du

a *Multotẽ. Greg.* In hoc loco per Sãſonẽ Chriſtus ſignificatur. Sãſon enim dum viueret paucos interfecit, euerſo vero templo moriens maximam aduerſariorũ multitudinem moriens ſtrauit. Et domino noſtro prædicante pauci ex Iudæis crediderunt, innumeri vero Gentilium populi viam vitæ illo moriente ſunt ſecuti. Superbos enim, dum adhuc paſſibilis viueret, pertulit, in paſſibili vero vita moriẽdo, ſtrauit. Hinc Samſon in ſemetipſo dudum figuraliter expreſſit, qui paucos dum viueret interemit, deſtructo vero templo multos cum moreretur occidit, quia dominus ab elatione ſuperbiæ paucos cum viueret, plures cũ corporis ſui templum ſolueretur extinxit, atq; electos ex gentibus, quos viuendo ſuſtinuit, ſimul omnes moriendo proſtrauit.

† innitar eis

*meam

†3. q. 5. c. ſinõ licet.

B & c. reps. de diuort. ca. gaudemus.

NIC. DELYRA.

¶ Philiſthinorum, *cum dicitur,*

a Conuenerunt. *gratias reddendo idolo ſuo de captione Samſonis, quam attribuebant idolo.*

b Qui de. *per incendium terrenaſcentium: vt ſupra dictum eſt. xv. ca.*

c Præceperunt. *i. materiam riſus eis præberet, quia cæcus erat: & ideo impingebat aliquando ad parietem, aliquando ad columnam, & aliquando cadebat, ex quibus ridebant Philiſthæi.*

d Qui. *Hic deſcribitur mors eius & conſummatio.*

bus præ-

conuenerunt in unum, ut immolarent hoſtias magnas Dagon Deo ſuo, & epularentur dicentes: Tradidit Deus noſter inimicum noſtrum Samſon in manus noſtras. Quod etiam populus videns laudabat Deum ſuum, eademque dicebat: Tradidit Deus noſter aduerſarium noſtrum in manus noſtras, qui deleuit terram noſtram, & occidit plurimos. * † Lętantesque per conuiuia ſumptis iam epulis præceperunt, ut vocaretur Samſon, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntque eum ſtare inter duas columnas. Qui dixit puero regenti greſſus ſuos: † Dimitte me, vt tangam columnas, quibus omnis imminet domus & † recliner ſuper eas, & paululum requieſcam. Domus autem erat plena uirorũ, ac mulierum, & erãt ibi omnes principes Philiſthinorum, ac † de tecto, & ſolario, circiter tria millia utriuſque ſexus ſpectantes ludẽtem Samſon. At ille inuocato Domino ait: Domine Deus meus memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem * priſtinam, Deus meus, ut ulciſcar me de hoſtibus meis: & pro amiſſione duorum luminum unam ultionem recipiam: Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram læua tenens, ait: † Moriatur anima mea cum Philiſthiim. Concuſſisque fortiter columnis, cecidit domus ſuper omnes principes, & cęteram multitudinem, quæ ibi erat. Multoq; plures interfecit moriens quàm antè uiuus occiderat. De ſcendentes autem fratres eius, & uniuerſa cognatio, tulerũt corpus eius, & ſepelierunt inter Saraa, & Eſthaol, in ſepulchro patris ſui Manue. Iudicauitque Iſrael uiginti annis.

a

b

c Dimitte me. *Tam quia ex colliſionibus prædictis, erat fatigatus vt requieſceret: tum vt per earum impulſum cum Dei adiutorio, de quo ſperabat, domari cadere faceret, ideo ſubditur,*

f Atil. *Quia videbat, quod eius deluſio reuertebatur in opprobrium diuinum, eo quod captio Samſonis attribuebatur idolis: & de hoc idola laudabantur ab idololatris.*

g Vt vlciſcar me de hoſtibus meis, & pro amiſſione duorum luminum vnam vltio. *Hoc enim dixit non liuore vindictæ, ſed zelo iuſtitiæ, & honoris diuini nominis, ita quod Philiſthæi Deum blaſphemabant idola laudando, ideo non peccauit Philiſthæos occidendo, nec etiam occidendo ſe cum ipſis, prout ſubditur.*

*ex noſtris

h Moriatur. *Et accipitur hic anima pro toto compoſito, quod eſt corruptibile, licet anima ſit immortalis. non. n. Sãſon intendebat ſe occidere per ſe ſed tantum per accidens, quia non poterat blaſphematores nominis diuini occidere niſi ſeipſum cum eis occidendo. Præterea voluntas domini erat, ꝙ hoc fieret: quod patet per hoc, ꝙ fortitudinem miraculoſe ſibi reddidit ad hoc faciendũ. Quilibet autẽ debitor eſt mortis ipſi Deo: & hoc debitũ pòt repetere quando vult, & quomodo vult, & ideo Samſon non peccauit ſe cum alijs occidẽdo ex Dei voluntate, & inſtinctu diuino. Credendum eſt etiam quòd de peccatis prius perpetratis pœnituit, & quòd illa mors pœna peccatorum ſuorum fuit, quam non ſolum acceptauit. ſed etiam pro ea dominum rogauit, & ideo computatur in catalogo ſanctorum ad Heb. xi.* MORAL. *Sãſon Nazareus eſt homo per baptiſmum domino conſecratus. Dalila quæ ſitula interpretatur eſt ſenſualitas, per quam voluptas carnis, quaſi per ſitulã hauritur. Per hanc Samſon decipitur, quia per ſenſualitatẽ homo aliquando à gratia in baptiſmo recepta deijcitur. Septem crinibus denudatur, qa ſeptẽ donis ſpiritusſancti ſpoliatur. Oculis priuatur per mentis excæcationem. Catenis ligatur per peccãdi aſſuefactionem: carcere clauditur per obſtinationem. ſed tunc capilli eius incipiunt recreſcere, quando diuinæ faciei reſpectu incipit pœnitere, qui moriens triumphat de hoſtibus, quia moriendo peccato triumphat de dæmonibus.*

Hebr. 11. f Meridiem.

D

NICOLAVS DE LYRA. CAP. XVII.

a

Hic prolog. incipit, Vigenti & duarũ. Quæſtio.

HVitque. *Hæc eſt vltima pars principalis huius libri in qua agitur de quibuſdam caſibus tempore iudicum accidentibus. Et ſunt tres caſus. ſecundus ponitur in libro Ruth, qui ſecundum Hebræos antiquos non eſt liber diſtinctus a libro Iudicum, vt patet per Hier. in prologo galeato. Circa primum dubitatur quo tempore accidit caſus Michę. Et dicunt expoſitores noſtri, communiter, quod accidit poſt mortẽ Ioſue, anteq; ſurgerent iudices, & ad hoc probandum inducunt, quod hic bis dicitur, In diebus illis non erat rex in Iſrael &c. quia tunc non erat rex, vel iudex, qui errata corrigeret. Dicunt etiam, quod hæc hiſtoria hic deſcribitur ad oſtendendum neceſſitatem dandi iudices Iſraeli ad corrigendum errata. Sed iſtud dictum non videtur multũ valere. Tum quia ſicut dictum eſt pluries iudices præerant per modum directionis, & conſilij, non per modum dominij, propter quod non habebant efficaciam corrigendi, ſed reges eis ſuccedentes habuerunt autoritatem, & poteſtatem ſubditos coercendi. Cauſa etiam ſuſcitandi iudices inducta non habetur ex præcedentibus, quia vbicunque ſcriptura dicit, Suſcitauit eis dominus talem, vel talem iudicem, præmittitur pro cauſa huius ſuſcitationis tribulatio, in qua erat populus Iſrael, vt per iudicem ſuſcitatum liberaretur. Hebræi vero dicunt, quod factum Michæ*

CAP. XVII.

HVitque eo tempore uir quidam de monte Ephraim, nomine Michas, qui dixit matri

a

contigit

contigit ſub Othoniel, qui ſucceſſit Ioſue. Et ad hoc probandum inducũt, quod ſcribitur in fine. xviij. ca. Manſitque apud eos idolum Michæ cunctis tempore, quo fuit domus Dei in Silo. hoc tempus incepit ante mortem Ioſue, vt habetur Ioſue. xviij. Tempore autem Ioſue non declinauerunt ad idololatriam, vt habetur ſupra. ij. ca. Et ideo dicunt, quod hoc accidit in principio temporis Othoniel, quod fuit propinquius poſitioni tabernaculi in Silo poſt tempus Ioſue. Igitur circa hiſtoriam Michæ ſic proceditur, quia primo deſcribitur idololatriæ perpetratio. ſecundo idololatriæ ſpoliatio, ca. xviij. Circa primum præmittitur fabricatio idoli. ſecundo ſubditur abuſus ſacerdotij, ibi, Impleuitque. Circa primum, quia litera eſt intricata, conſiderandum, quod mater Michæ conſecrauerat ſummã pecuniæ pro fabricatione idoli. Michas autem volens illã in alios vſus expendere ſubtraxit illam occultè: poſtea verò pœnitens: tum quia, & ipſe idololatra erat: tum quia maledictionem matris timebat, quæ illi, qui pecuniam ſubtraxerat, frequenter maledicebat: dictam pecuniam matri reſtituit: vt inde fieret, quod ipſa promiſerat. Et hoc eſt quod dicitur,

Diuiſio.

i Fuitq; eo tpe vir. *Hoc nõ refertur ad tps Sãſonis, de quo ĩmediatè ſupra dictũ eſt, qa factũ iſtud accidit lõgè ante. ſ. ĩmediatè poſt mortẽ Ioſue,*

¶ vt prædictum eſt

MORALITER.

* *a Fuit.* Eccleſia mſt dſt oĩm Chriſtianorũ, licet multi eorũ ſint eius filii ſolo nũero, & nõ merito. Itẽ paſtor inutilis eccłię dr idolũ. Opa

Zach. 11. d

* ſtor, & idolum

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E NICOLAVS DE LYRA.

¶ ut prædictum est, sed refertur in generali ad tempus iudicij: tamen intelligitur pro prima parte illius temporis.

a Mille centum argen. *Ex hoc dixerunt aliqui, quòd ista mater Michæ fuit Dalila, & quòd illa pecunia fuit illa, quam recepit pro proditione Samsonis, vt dictum est. c. xvi. sed hoc patet falsum: tū quia istud factū contigit diu ante tps Samsonis & Dalilæ, ut iā dictum est: tum quia summa pecuniæ non est idem hic & ibi. qa ipsi Dalilæ dederunt satrapæ Philisthinorū singuli, mille & centum argenteos: erant autem quinque, & sic summa illius pecuniæ ascendit ad quinq; millia. & quingentos argenteos: hic autem ponuntur tantum mille & centum argentei.*

† qui tibi ablati fuerāt sic lax.

† ego accepi illos

b Quos sepa. *scilicet à communibus usibus idolo dedicando.*

c Et super. *i. uote, & iuramento promiseras, secundum expositores nostros. In Hebræo autem habetur: Me audiente maledixeras. scil. qui pecuniam abstulerat.*

d Ecce ego. *quasi dicat, paratus sum reddere tibi propter causas prædictas.*

e Reddidit ergo. *i. reddere promisit, quia de redditione actuali postea agitur.*

- ideſt veſtē ſacerdotalem †Cōſecrauitque † infra 18. & 21. d

f Quę dixerat. *scilicet antęq confiteretur pecuniam se habere: secundum istam literam in Hebræo habetur. Et dixit ei. s. post confessionem pecuniæ*

g Consecrauí. *Dominum vocat falsum Deum quem colebat.*

h Vt de manu. *In hoc explicat modū uoti sui. sic. n. nouerat, q de manu sua argentum traderet filio, ut inde faceret sibi idolum.*

i Et nunc. *i. statim cum mihi reddideris pecuniam secundum formam uoti mei sta im tradam eam tibi, ad faciendum quod uoui.*

k Reddi. *ipsi Michæ.*

l Matri, *redditione actuali.*

m Quæ tulit. *Residuum autem pecuniæ*

F *fuit consumptum in aliis, quæ pertinebant ad cultum illius idolatriæ, ut pote in ædicula ephod, & consimilibus, de quibus postea subditur.*

n Et dedit. *non per manum propriam sed per manum filij sui secundum formam uoti prædictam.*

o Vt faceret ex eis sculptile, atque conflatile, quod fuit in domo Michæ. Qui ędicu. *Dicunt aliqui q fuit unum idolum, quod vocatur hic sculptile, & conflatile. i. factum per tunsionem, & conflationem. qa metalla prius calefiunt in igne, & postea malleo tunduntur, vt ex eis aliquid facilius formetur. Alij autem dicunt, q fuit duplex idolum: vnū per sculpturam, quod notatur cum dicitur hic, sculptile. Aliud per fusuram, quod notatur per hoc, quod dicit, conflatile.*

†ordiné ve ſtimētorū. Alij cōſtitutas veſtes. Chal. interp. par veſtium †Cōſecrauitque

p Qui edi. *i. parum ædem, Deo se. idolo dedicando, & ab aliis usibus separando, & vocatur hic idolum Deus. Et in tota historia hoc nomen Deus, vel Dominus pro Deo falso accipitur, excepto q̄d in fine dicitur: Omni tempore quo fuit domus dei in Silo: hic. n. accipitur pro vero deo.*

q Et fecit ephod theraphim. *Quod autē sequitur. Id est vestem sacerdotalem, & idola. non est in Hebræo. sed appositum fuit à translatore ad exprimendum interpretationem ephod, & theraphim, ephod enim est idem quod super humerale: vt habetur Exod. xxviij. & est vestis principalis summi sacerdotis, & per ipsam hic intelliguntur alia vestimenta sacerdotalia, quæ fecit Michas, vt dicunt expositores communiter. Si autem per theraphim hic intelliguntur idola in plurali, nescio. Dicunt tamen Hebræi, quòd theraphim est caput pueri primogeniti*

Exo. 28. a

primogeniti dæmoni immolati: quod aromatibus conditur, vt possit diu permanere sine putrefactione, & super linguam eius in lamina aurea parui ponitur nomen dæmonis. & sic dat responsa: prout dictum est diffusius Ge. xxvi. Et huic dicto videtur concordare illud, quod habetur sequenti ca. Nostis, quòd in domibus istis sit ephod, & theraphim, & sculptile, atque conflatile. ita quòd theraphim videtur esse aliud à duobus idolis prædictis: quorum vnum fuit factum per fusurā: aliud per sculpturam: vel aliud ab vno duobus modis facto: vt prædictum est.

G

† maledixeras

Duplex Michæ abusus in sacerdotio

r Impleuitque. *Hic consequenter describitur abusus sacerdotij duplex. Primò: quia facit sibi sacerdotē vnū de filijs suis, qd notatur cum dicitur.* Impleuitque. *id est obtulit ad manum eius oblationem, vel sacrificium per eum offerendum tanquam per sacerdotem. Ideo subditur,*

s Et factus. *Cum tamen nullus esset promouendus ad sacerdotium nisi de filijs Aaron. Michas autem non erat de stirpe illa, sed de tribu Ephraim. Secundo quia fecit sibi sacerdotem de tribu Leui, sed non de filijs Aaron. quod notatur cum dicitur,*

t Fuit quoque. *Hoc dicitur ad differentiam alterius Bethlehem, quæ erat in tribu Zabulon, vt habetur Iosue.* Ioſ. 19. b

v Ex cognatio. *scilicet ipsius Michæ, vt dicunt aliqui. Sed hoc est falsum, quia in Hebræo habetur: Ex cognatione Iuda. Mulieres enim, quæ non succedebant in hæreditate paterna poterant contrahere cum viris alterius tribus, vt dictum fuit Nu. vlti. & ideo mater istius Leuitæ fuit de tribu Iuda: pater autem de tribu Leui. Dicitur etiam de Bethlehem Iuda, quia tribus Leui per omnes tribus erat dispersa, vt dictum fuit Iosue. xxi.*

x Egressusque. *Quia filij Israel iam declinauerant ad idololatriam: nec reddebant decimas ad sustentationem Leuitarum, vt tenebantur: & ideo Leuitæ cogebantur quę rere victum per alium modum, Catera patent vsque ibi:*

H

y Fuitque illi quasi. *Tenebat enim eum in domo sua honorificè, nec occupabat eum operibus seruilibus.*

z Impleuitque. *Exponatur sicut prius.*

a Nunc scio. *Licet enim esset idololatra iste Michas, & coleret Deum falsum, vt pote dæmonem in idolo: tamen credebat, q ob sequium sacerdotis de stirpe Leui esset ei magis placitum, quàm de altera tribu.*

MORALITER.

-& vtile mihi eſt proſpexero Moral,

✻ ſtor & idolum derelinquēs gregem. Igitur Michas, qui matri suæ tradidit argentum ad fabricandum idolum, signat illum, qui filius est ecclesiæ solo numero: & pecuniam offert præsidenti ecclesię, ut ipse promoueatur ad pastoris officium, & sic fiat idolum, quia sic promotus non solum inutilis est ecclesię, sed etiam nociuus, & de tali subditur: r *Impleuitque*. Quia talis non dat aliquid nisi nepotibus, & consanguineis in vita, ac scientia defectuosis, quibus dat prębendas si sit episcopus: & bona ecclesię si sit inferioris gradus: & parum, aut nihil dat pauperibus: & huic bene conuenit hoc nomen Michas, quod interpretatur quis ideſt quasi nullus. Sicut de Sobna prępposito templi dicitur. Quid tu hic? aut quasi quis &c. Sequitur: Ecce Dominus asportari te faciet sicut asportatur gallus gallinaceus. Iſai. 22. c

In capitu. xvij. vbi dicitur in postilla: Et vocatur idolum Deus in tota ista historia &c.

ADDITIO.

Si quis obiiciat quomodo sacra scriptura vtatur nomine diuino pro Deo falso, seu idolo præsertim nomine Domini tetragrammaton, quod secundum doctores catholicos, & Hebræos est incommunicabile creaturæ prout potest haberi Exodi. iij. Dicendum, quòd scriptura sacra in talibus recitat idololatrarum opinionem, licet erroneam, & falsissimam, non asserendo, sed tantummodo referendo. Idololatræ enim Gentiles, qui legem Mosaicam non susceperant: dæmonia sua deos uocant in communi: idololatræ uerò ab Israelitico ritu peruersi, qui nomen Dei tetragrammaton ex fide habuerant, hoc idem nomen suis idolis pernitiose attribuebant, prout in hoc capitulo, & in similibus reperitur &c.

Exod. 3.

A NIC. DE LYRA.

CAP. XVIII.

a Diuiſo

IN Diebus. *Hic consequēter describitur idolatrię spoliatio. vbi primo describitur spoliandi occasio. secundo spoliantiū occupatio, ibi: Profectiq; s. tertiò spoliati conquestio, ibi, Cūque iam. quartò spoliantium abusio, ibi, Posuerunt. Circa primum sciendum, quod occasio spoliationis Michæ fuit missio exploratorum à filijs Dan: qui eundo ad locum explorandum diuerterunt in domum Michę ad hospitandum ibi. quia erat homo potēs, & diues, & de filijs Israel. & hoc est quod dicitur,*

b Tribus. Dan. *Licet enim accepissent sortem possessionis suæ ab ipso Iosue: sicut & aliæ tribus: tamen in sorte eis uisibiles tribus adhuc manebant Gentiles, qui non erant adhuc deleti, nec expulsi per filios Israel: & maximè in sorte Dan, quia Amorrhæus arctauit filios Dan in monte: nec dedit eis locum, vt ad planiora descenderent. vt habetur, supra c. i. & sic intelligendum est, quòd subditur:*

†ſecundaret iter ipſorū Heb. Ioſ. 19. d †cōſiderē, quē nemo palorē ſuſ fundebat. nō poſſi dē tē regnū, nel, cui nemo īperabat, a cul a Sidonis remotum nec cōmer ciū ullō habē cum alijs hoīb. Reuerſiq; -nullus e- rit labor †tradidit enim

c Vsque ad il. *s. sufficientem pro tanta multitudine. Ideo subditur:*

d Misę. *s. ad exp'orandum ciuitatem Lais, quo possent eam capere ad habitādū ibi.*

B e Et intraſ. *erat enim homo diues, & poterat eos recipere.*

f Et agnoscē. *per loquelam enim cognouerunt, quod esset de Bethlehem. Licet enim omnes filij Israel haberent vnū idioma. s. Hebraicum. tamen aliquando aliter pronunciabatur in diuersis partibus terræ Israel sicut idioma Gallicum aliter in Normādia, & aliter in Picardia.*

g Vtentes. *i. loco ei assignato ad manendū, ad quē diuertebat ad dormiendum, & ad alia sibi necessaria. Cætera patent vsque ibi:*

g Rogauerunt. *i. falsū Deū Iam. n. diuerat, quod idola colebat vt patebit, infra. Iam n. multi de Israel declinauerant ad idololatriam.*

h Dominus. *Dicunt aliq. qd hoc dixit eis de capite suo, volēs eis loq placētia. Alij verò dicūt, q hoc dixit eis ex respōso dæmonis loquētis in idolo, vel in theraphim mō supradicto. Deus. n. permittit aliquādo dæmones dare talia responsa idolatris, quia ex malitia sua dæmerentur, q sic in erroribus nutriantur, & talia responsa aliquando sunt vera.*

†theraphī, & infra

†lætatus eſt in cor- de ſuo,

i Venerunt Lais. *sic debet scribi. Illa enim ciuitas, quæ vocatur Lachis, fuerat capta ante ab ipso Iosue, vt habetur Iosue. x. Et ista, q̄ vocatur hic Lais, vocat Lesen, Iosue. xix.*

†Congregatus eſt Ioſ. 10. f Ioſ. 19. d

k Videruntq;. *& per consequens improuisum ad resistendum aduersarijs repente supernenientibus.*

C

l Iuxta. *qa Sidon erat ciuitas fortis, & munita, & ideo habitatores eius nō timebant ab extraneis. ita nec isti de Lais, quamuis non haberent ciuitatem ita fortem.*

m Et pcu. *ta qd nō poterāt citò iuuari ab illa ciuitate.*

n Atq;. *i. non habentem fœdus societatis cum aliquibus aliis, per quos succurri ei posset. Cætera patent.*

o Profecti. *Hic consequēter describitur spoliantiū occupatio. Sexcēti. n. viri bellatores de tribu Dan euntes ad capiēdum ciuitatem Lais explorata, dum transiēt iuxta domum Michæ, abstulerunt idola, & ornamenta sacerdotalia, ducentes secum sacerdotē, de cōsensu tamen ipsius. Et patet litera paucis exceptis, quæ discurrentur exponendo.*

Ante dominum eſt ulta uclra, per quam ambulatis d. dominus dirigat uos per illam, per quam ambulare debeatis.

p Manser. *non in ciuitate, sed extra, vt patet ex hoc quod subditur:*

q Post &c. *Notis. i. cognoscere debetis. Ex quo patet, quod prædictum est. s. q̄d sciebant quinque viri supradicti idola esse in domo Michæ per Leuitam, qui eis indicauerat: aliter non alijs potuissent hoc indicasse.*

r Qā in do. *Capitulo præcēdē ti dictū est, qd significāt ista.* †Nu. 13. d

s Vt. *videlicet de ablatione idolorum, & ornamentorum ad hoc pertinentium. Et quia erant prompti ad idololatriam consequerentur, quòd hoc fieret.*

D

t Sexcenti. *parati iuuare illos, qui ingressi fuerant ad tollendum prædicta, si indigerent. Cætera patent vsque ibi.*

u Qui cum. *Bellatores. n. ita fecerūt, ne Michas, & illi, qui cum eo erant, sequentes tal'a raperent, vel parulis nocerent, qui defendere se non possent.*

† vel Scito te

x Iamq;. *Hic cōsequēter describitur spoliati conquestio. Et patet litera vsque ibi:*

y Deos. *In Hebræo hētur: Et qd mihi amplius? quasi dicere tibi, quæ tulistis ita pręciosa erant mihi, quod parum, aut nihil appretior restabat. Et*

¶ *sic intelligen-*

† prius cū exploraret terram †tulerunt

MORALITER.

Moraliter

a In diebus.

b Tribus Dan. Secundum doctores de Antichristo loquentes, ipse nascetur de tribu Dan. Propter quod inter seruos Domini signatos non fit mentio de tribu Dan. Igitur per tribum Dā cōuenienter potest Antichristus cum sibi adhærētibus designari. Per viros autem de tribu Dā missos ad cōsiderandā terrā, designant eius nūcij ad pdicationē, & dilationem sui imperij. Per Lais q̄ dē ciuitas magnarū opum, & eius terram, scilicet Iudæa dēsignāt, eò q Iudea dī i sacra scriptura

†manum tuam

Apoc. 7

† cōgregati perſecuti, ſunt filios Dā clamātes poſt eos

Allegor.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
CARROS USAL ES

E NIC. DE LYRA.

¶ *Sic intelligenda est translatio, nostra quæ habet: Et ita quæ habeo. Non enim ablatum erunt bona Michæ alia, cū esset de filijs Israel, quos spoliare nolebāt, sed tātū ac ceperunt illa, quæ erat ad cultum idolorum pertinentia, quod credebāt ad regionem pertinere in qua fortuna, & hoc est quod subditur:*

a Caue ne *id cum familia tua, & boni tuis. Cætera patent ex supra dictis vsque ibi:*

b Erat. *In Hebræo habetur: In torrente Roob.*

c Posuerunt q; *Hic consequenter describitur spoliorum abusus: quia illis, quæ ablata erant de domo Michæ, abusi sunt ad idololatriā exercendam. Et hoc est quod dicitur:* Posuerunt que sibi. *Per hoc intelligitur alia ad idololatriā ptinentia, quæ sibi posuerunt, scilicet ad exercendū idololatriā. ideo subditur:*

d Et Ionathan. *Iste est Leuites quem adduxerit de domo Michæ.*

e Ac filios. *predictorum idoloru.*

f Vsque ad diē. *facta est per Salmanassar regē Assyriorū, vt habetur. iij. Reg. Et secundum hāc expositionē by captiuitatis suæ, refertur ad tribum Dan. Hiero. autē sup literā Paral. dicit, qd refertur ad domum Domini. i. vsque ad captionem arcæ*

4.Re.17.a

In qq in 1. Paral. lon-

& omnia, quę habeo, † & dicitis: quid tibi est? Dixerunt que ei filij Dan: Caue ne vltra loquaris ad nos, & veniāt ad te viri animo concitati, & ipse cum omni domo tua pereas. Et sic cępto itinere perrexerunt. Videns autem Michas, quòd fortiores se essent, reuersus est in domum suam. Sexcenti autem viri cu le runt sacerdotem, & quæ † supra diximus, veneruntque in Lais ad populum quiescentem, atque securū & percusserunt eos in ore gladij, vrbemque incēdio tradiderunt, nullo penitus ferente præsidium, eò q procul habitarent a Sidone & cum nullo hominū haberent quicquam societatis, ac negotij. Erat autem ciuitas sita in regione Rohob. Quam rursum extruentes habitauerunt in ea, vocato nomine ciuitatis Dan, iuxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israel, quæ prius Lais dicebatur. Posuerunt que sibi sculptile, & Ionathā filius m Gersom filij † Moysi, ac filios eius sacerdotis in tribu Dan vsque ad diem captiuitatis suæ. Mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. In diebus illis non erat rex in Israel.

Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui.

arcæ per Philisthæos, q̄ habetur. i. Regum, quia tunc translatum fuit tabernaculū de Silo. Et hoc dictū consonat literæ sequēti, cū dicitur:

g Mansitque. *q. d. non amplius.*

G

ge a prin. tom. 3. 1. Reg. 4. b

MORALITER.

✻ Scriptura optima terra fluēs lacte & melle. Per hoc autē qd viri de tribu Dan spoliauerunt Michā, & domū eius antequā caperēt Lachis significātē Ierusalē, significat qd Antichristus alias terras saltē plures, anteq̄ capiat Ierusalē, subiugabit sibi. Per hoc aūt, qd trib. Dan posuit idolum in Lachis, figuratū fuit, qd Antichristus in Ierusalē sit ponēdus, sicut idolum adorandus. Vñ dicit Apostolus. de ipso: Qui extollitur supra omne id qd dr Deus, aut qd colitur, ita vt in templo Dei sedeat, tanquam sit Deus. Per hoc autem, quod subditur,

f *Vsq; ad diem.* significatur, qd Antichristus per Christum sit deijciendus, sicut dicitur. Quē

† fecerat Michas,

2. Thessal. 2.a

† Manasse

ibid.b

b

c

d

e

f

g

NIC. DE LYRA. CAP. XIX.

Allego. Exod. 15.d

Dixisse

F

Vit quidam. *Hic ponitur casus secundus de vxore Leuitæ, quæ in ciuitate Gabaa mortua fuit ex nimia libi line abundantium ipsa. Circa quod sic proceditur: quia primò describitur hic sceleris perpetratio. Secundo perpetrantium vastatio. xxi. c. tertiò manifestatio facti ibi: Quā cū esset ingressus. Occasio aūt peccati fuit in hoc, quod Leuites vxorē suam quę recesserat ab eo, reduxit per ciuitatem Gabaa, in qua erāt aliqui homines pessimi & luxuriosi nimis. Circa hoc igitur sic proceditur, qa primo describitur vxoris reconciliatio. secundo reconciliatæ reductio, ibi: Die autem quarto. tertiò in Gabaa hospitatio, ibi: Occubuitque ei sol. Circa primum dicitur,*

b Qui accepit. *Hoc dicitur ad differentiam alterius Bethlehem, quæ est in tribu Zabulon, vt supra dictum est xvij. ca.*

†Pusillū panis, & conforta stomachū, fulci cor tium buccella panis

c Quæ reliquit. *In Hebræo habetur: Quæ fornicata est super eum. & sic in Hebræo videtur tangi causa recessus. vtpote, quia propter fornicationem vir eius eiecit eam: vel quia ipsa ignorante viro recessit ab eo cum adultero, & postea non fuit ausa reuerti ad maritum suum: & ideo iuit ad domum patris sui.*

d Secutusque. *Sicut frequenter contingit, quòd viri scientes vxores suas malè egisse contra legem thori, adhuc eas tamen reuocant.*

e Habens in co. *id est secum. Cætera patent in litera.*

f Die autem quarto de &cę. *Hic consequenter describitur vxoris reconciliatæ reductio. Et patet litera vsque ibi:*

¶ Considera quòd

CAP. XIX.

Vit quidam vir Leuites habitans in late re montis Ephraim, qui accepit uxorem * de Bethlehem Iuda. Quæ * reliquit eum: et reuersa est in domum patris sui in Bethlehem, māsitque apud eum quatuor mēsibus. Secutusque est eam vir suus † volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere: habens in comitatu puerum, & duos asinos. Quæ suscepit eum, & introduxit in in domum patris sui. Quod cum audisset socer eius, eumque vidisset, occurrit ei lætus, & amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo, & bibens familiariter. Die autem quarto † de nocte consurgens, proficisci uoluit. Quem tenuit socer, & ait ad eum: † Gusta prius pusillum panis, & conforta stomachum, & sic proficisceris. Sederuntque simul, ac comederunt, & biberunt. Dixitque pater puellæ ad generum suum: Quæso te, ut hodie hic maneas, pariterque lætemur. At ille consurgens cępit uelle proficisci. Et nihilominus † obnixè eum socer tenuit, & apud se fecit manere. Mane autem facto parabat Leuites iter. Cui socer rursum: Obsecro, inquit, ut † paululum cibi capias, & assumptis uiribus donec increscat dies postea proficiscaris. Comederunt ergo simul, surrexitque adolescens, ut pergeret cum uxore sua, & puero. Cui rursum locutus est socer:

a

b

c

d

e

f

† mane

Moraliter

† cogunt eum socer eius

† solicis cor tuum. Et tarde re fecit el vsq; ad inclinatam iam diem

MORALITER.

✻ a *Fuit quidā.* Per hunc Leuitam qui dr vir a virtute, potest allegorice

gorice Deus significari, de quo dicitur: Dominus quasi vir pugnator.

i *Qui accepit. i.* synagogam in datione legis in monte Sinai sibi coniungens eam.

k *Quæ reli.* per idololatriam multiplicites fornicando: Vnde in Hebræo habetur hic. Quæ fornicata est super eum. Et hæc fornicatio per idololatriam patet ex decursu veteris testamenti.

H

d *Secutusque.* Per quod significatur, quod Deus voluit sibi reconciliare synagogam, & ad hoc misit prophetas, per ipsos eam reuocans ab idololatria. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere, & ego suscipiam te, dicit dominus. Tandem post prophetas ipse venit in propria persona, ad reconciliandum ipsam sibi, per fidem & dilectionem. vnde dicit: Nō sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Et quoniam aliqui de synagoga receperunt eum per fidem & dilectionem, s. apostoli, & alii credentes de Iudæa. ideo subditur:

e *Quæ fuisse.* in paucis tamen personis respectiue. Moraliter autem per virum intelligitur ratio secundum August. & per vxorem sensualitas, cui ratio debet dominari sicut vir mulieri. Ipsa tamen sensualitas recedit ab obedientia rationis illicitæ, delectabilibus sensuum inhærendo. Sed tunc ratio debet esse diligens, vt ad eius obedientiam reducatur. Et quia personis ad Deum reuertentibus fide, & dilectione diabolus procurat tribulationes multas, & magnas, propter hoc apostolis, & aliis credentibus procurauit tribulationes, primo p sacerdotes, & scribas Iudęorū, vt patet Act. 8. & 9. & pluribus aliis locis. & postea per imperatores Romanorum, in quibus tribulationibus apostoli, & plures alii cum illusionibus magnis fuerunt mortui, & hoc fuit figuratum in interfectione p̄dictæ mulieris cū magna illusione. Quod autem eius interfectio fuit per terrā Israel nuntiata, p hoc significatū fuit qd apostolū

✻ aliorumq;

* concubinam * fornicata apud eum Hiere. 3. a

† volēs loqui ei ad cor. Hebr.

Act. 8. & 9. d

ANIC. DE LYRA.

¶ a Considera, quod dies. *non quia esset ita prope nocem, sed quia transierat horam meridionalem, a qua hora incipit sol declinare à sua altitudine.*

b Et uenit. *De rationibus horum nominum, & aliorum, quibus nominata est hæc ciuitas secundum diuersa tempora, dictum fuit Ge. xxviij. Ex hoc autem loco dicunt Hebræi, quod ista historia contigit tempore Othoniel ante illam, quæ scribitur in principio huius libri de captione Ierusalem per filios Iuda. quia subditur hic:*

c Non ingre. *Ex quo videtur quod adhuc filij Iuda non ceperant illam ciuitatem. Catholici autem aliqui dicunt: quod contigit ante Othoniel, eò quod in fine huius historiæ dicitur: In diebus illis nō erat rex in Israel: sic supra dictum est de historia Michæ cap. xvij.*

d Occubuitque. *Hic consequenter describitur redeuntium hospitatio, cum dicitur:* Occubuitque eis sol iuxta. *Et ideo non poterant bono modo vltra transire.*

e Et nullus. *quia boni timebant eos recipere timentes inuasionem domus suæ de nocte ab hominibus insolentibus, qui erant in ciuitate: sicut & contigit ei, qui eos recepit. Mali autem homines vagi & insolentes non habent hospitia ad recipiendum transeuntes, nec ipsi libenter declinarent ad eos. Cætera patent vsque ibi:*

f Et nunc. *hoc est in Silo, vbi erat tabernaculum, & arca testamenti, quia antequam intraret domum suam volebat Deo regratiari de hoc, quod direxerat eū in uia, & custodierat, vt ex hoc deberent homines inclinari ad ipsos recipiendum.*

g Illis epu. *Describitur peccandi occasione: hic consequenter describitur peccati perpetratio, cum subditur:* Venerunt viri &c. *Quod autem sequitur:*

h Idest. *Non est in Hebræo, sed est interpretatio huius dictionis Belial, quia tales homines sunt sine disciplina, & timore Dei.*

i Fores pulsare cœperunt claman. *cum tamen secundum dictamen rationis rectæ peregrini in hospitio debeant esse securi.*

k Educ uirum, qui ingressus &cę. *ut ab. eo. concubitu Sodomitico: vt communiter dicunt expositores. Iosephus autem dicit, quod non quærebant nisi mulierem, sed sic loquebantur, vt inclinarent dominum domus, & maritum mulieris ad tradendum eam. Vnde & in fine intentabāt viro mortem nisi traderet eis vxorem suam, secundum quod allegat cap. sequenti dicens: Volentes me occidere &c. Et hoc videtur ex hoc, quòd tradita eis vxore fuerunt contenti, vt habetur infra.*

l Habeo filiam. *Dicunt aliqui, quod non peccauit offerendo eis filiam suam, ad euitandum maius malum scilicet peccatum contra naturam, quod ipsi prætendebant ad iniuriam hospitum suorum. Sed hoc non est uerum quia nullus debet consentire in hoc, quod est peccatum, maximè mortale de genere, vt euitet in alio maius peccatum, prout declaratum fuit diffuse Gene. xix. de Lot, qui in casu consimili voluit tradere filias suas virgines.*

† Considera, quòd dies ad occasum decliuior sit & propinquet ad uesperum. Mane apud me etiam hodie, & duc ętū diem, & cras proficiscēris, vt vadas in domum tuā. Noluit gener aquiescere sermonibus eius, sed statim perrexit, & venit † contra Iebus, quæ altero nomine vocabatur Ierusalem: ducens secum duos asinos onustos, & concubinam. Iamque aderant iuxta Iebus, & dies mutabatur in noctem. Dixit q; puer ad Dominum suū: Veni obsecro, declinemus ad vrbem Iebusæorum, & maneamus in ea. Cui respōdit Dominus: Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ nō est de filijs Israel, sed trāsibo vsque Gabaa: & cùm illuc peruenero, manebimus in ea, aut certè in vrbe Rama. Transierunt ergo Iebus, & cœptum carpebant iter: occubuitq; eis sol iuxta Gabaa, quæ est in tribu Beniamin, diuerteruntq; ad eam, vt manerēt ibi. Quò cùm intrassent, sedebāt in platea ciuitatis, & nullus eos recipere volebat hospitio. Et ecce apparuit homo senex reuertens de agro, & de opere suo vesperi, qui & ipse de monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa. Homines autem † regionis illius erant filij Iemini. Eleuatisque oculis uidit senex † sedentē hominem cū sarcinulis suis in platea ciuitatis, & dixit ad eum: Vnde uenis, & quò uadis? Qui respōdit ei: Profecti sumus de Bethlehem Iuda, & pergimus ad locum nostrū, qui est in latere montis Ephraim, vnde ieramus in Bethlehem. Et nunc vadimus ad domum Dei, nullusque sub tectum suū nos vult recipere, habentes paleas, & fœnum in asinorum pabulum: & panem ac vinum in meos, & ancillę tuę vsus & pueri q mecū est: nulla re indigemus nisi hospitio. Cui respondit senex: Pax tecum sit. Ego præbebo omnia, quæ necessaria sunt, tātùm quæso ne in platea maneas. Introduxitq; eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit ac postquam lauerūt pedes suos, recepit eos in cōuiuiū. Illis † epulantibus, & post laborem itineris cibo, & potu reficiē tibus corpora, venerūt viri ciuitatis illius † filij Belial, id est abscq; iugo, & circundantes domum senis, fores pulsare cœperunt: clamantes ad Dominū domus atq; dicētes: † Educ virum, qui ingressus est domum tuam, vt abutamur eo. Egressusq; est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc, quia ingressus est homo hospitium meū, & cessate ab † hac stultitia. Habeo filiam uirginem, & hic homo habet concubinam: educam eas ad vos, vt † humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tātū obsecro, ne scelus hoc contra naturam operemini in virum. Nolebant ac quiescere sermonibus illius. Quod cernēs homo eduxit ad eos cōcubinam suam, & † eis tradidit illudendam. Qua cū tota nocte abusi essent, dimisērūt eam mane. At mulier recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, vbi manebat Dominus suus, & ibi corruit. Mane facto surrexit † homo, & aperuit ostium, vt cęptam expleret viam: & ecce * concubina eius iacebat ante ostium, † sparsis in limine manibus. Cui ille, putans eam quiescere loquebatur: Surge, & ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens quòd erat mortua tulit eam, & impositi asino, reuersusque est in domum suam. Quam cùm esset ingressus, arripuit gladium, & cadauer uxoris cum ossibus suis in duodecim partes, ac frustra concidens, misit in omnes terminos Israel. Quod cùm vidissent singuli conclamabant: Nunquam res talis facta est in Israel * ex eo die quo ascenderūt patres nostri de Aegypto usq; in præsens tēpus. † Ferte sententiam, & in cou mune decernite, quid facto opus sit.

B

† iucunditate afficientib. cor suū Heb.

† hoc scelere.

† cognouerunt eam

-putans eā quiescere

lib. 3. antiq. c. 2. longe a princ.

* nec uisa

† Cōsidera te illud,

a

b

c

d

e

f

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

† sedentē

† filij impertij

† Ge. 19. b

† vt affligatis

† dns eius * mulier

-intelligēs q; erat mortua

q Arripuit gladium &cæ. *Erant enim. xij. tribus præter tribum Leui. Tribus autem Manasse erat diuisa in duas partes, quarum vna erat vltra Iordanem, alia citra, & sic pro illa tribu fecerit duas partes, aliter non fuisset notificatum facłum sufficienter. pro tribu vero Beniamin non fecerit aliquam partem, quia nuntios per quos misisset, occidissent: neque pro tribu Leui, quia erat dispersa per omnes tribus: & ideo denuntiato facto alijs tribubus sufficienter erat denuntiatum tribui Leui.*

r Misit in omnes terminos Israel. *scilicet per nuntios, qui factum, & modum faciendi populo explicabant. Cætera patent.*

MORALITER.

✻ aliorumque sanctorum martyria debent denuntiari per totam ecclesiam: ut fideles eorum constantiam imitentur, & deuotione debita venerentur.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E GLOSS. ORDIN.

CAP. XX.

Egressi itaque &c. Sequitur.

b Consuluerunt. Greg. Qui semetipsum non iudicat, quid in alio recte iudicet: ignorat: & si nouit fortasse per auditum, quod recte iudicare debeat: recte tamen iudicare aliena merita non valet, cui conscientia propriæ innocentiæ nullam iudicij regulam præbet. Hinc est, quod cum tribus Beniamin in carnis scelere fuissent obruta, collectus omnis Israel iniquitatem vlcisci voluit, sed tamen semel, & iterum in bello prostratus est. Consulto autem domino si ad vlciscendum ire debuissent, iussum est vt iret. Qui iuxta imperium diuinæ vocis perrexit, semel & secundo perdidit, & tunc demum peccatricem tribum valde feriens, pene funditus extinxit. Quid est ergo, quod vltione sceleris inflammatur, & prius ille prosternitur, nisi quod prius ipsi purgandi sunt per quos aliorum culpæ feriuntur, vt ipsi iam mundi per vltionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant? vñ: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena quippe peccata punienda ibant, & sua relinquebant. Reuocentur igitur intus ad conscientiam, vt prius propria peccata corrigant, & tunc aliena reprehendãt. Vnde necesse est, vt dum contra nos vltio diuina cessat, ipsa conscientia se reprehendat, & ad lamenta pœnitentiæ contra semetipsam erigatur, ne contra bonos elata, & sibi humilis, sed cõtra se trigida, bonis vero oib. sit submissa.

† Israel

Iohan. 8. a

F

NIC. DE LYRA. CAP. XX.

Diuisio

Egressi itaque. *Hic consequenter describitur peccantium vastatio: vbi primo facti veritas disquiritur, secundo iustitiæ æquitas requiritur, ibi: Et miserunt. tertio iniquitas desinitur, ibi: Qui noluerunt. quarto iustæ inuaditur, ibi: Virorum quoque Israel. Circa primum dicitur*, Egressi itaque sunt omnes. *Sequitur,*

b De Dan. *Hic exprimitur longitudo terræ Israel, quia ciuitas Dan est in termino eius aquilonari, & Bersabee in termino australi.*

c Et terra Galaad. *In hoc exprimitur latitudo, quæ incipit à terra Galaad, quæ est vltra Iordanem: & protenditur vsque ad mare mediterraneum.*

d Omnesque anguli. *Hebraice dicunt, domini populorum. i. capitanei in tribubus & in familijs.*

e Et cunctæ tribus. *excepta tamen tribu Beniamin.*

†videq; ca. huius libr. de Aod

f In ecclesiam. *i. congregationem. Tunc enim non fuerunt congregati in Silo, vbi erat domus Dei sed in Maspha.*

g Interrogatusque. *quia non debet procedi ad punitionem tanti facti absq; disquisitione diligenti.*

h Respondit veni. *modo expresso cap. præcedenti.*

†3. q. 7. qui sine

l. 5. antiq. cap. 2. longe a princ.

i Volentes me occidere. *nisi eis tradidero vxorem meam, secundum dictum Iosephi, Velt Volentes me occidere, si fugiendo me carnali concubitu, & nefario, secundum dictum aliorum.*

k Nunquam tantum nefas', & tam grande piaculum factum est in Israel. G

Piacul.

Piaculum dicitur à pio pias: quod significat purgare. Vnde dicitur piaculum, quasi factum nullo modo absque purgatione pœnæ transeundum. Sciendum tamen, quod Leuita non solum factum retulit, sed etiam testibus probauit. Sperseruũ, quem habebat in comitiua, & per eũ, qui receperat eos hospitio, & familiam eius, aliter non esset procedendum contra filios Beniamin ad bellum ad dictum vnius hominis.

l Stãsq; omnis. *ex ad miratione facti.*

m Quasi vnius hominis sermone. *id est concorditer, & sine retractione, & dilatione. ideo subditur.*

n Non recedemus in tabernacula nostra &c. *Cætera patent in litera.*

o Et mi. *Hic consequenter iustitiæ æquitas requiritur, videlicet vt actores scelestis tradantur, cum dicitur,*

p Cur tantum nefas in vobis repertũ. *quasi dicerent, nullo modo debetis sustinere auctores tãti mali. ideo subditur.*

q Tradite homines &c. Et auferatur malum de Israel. *quia experimento didicerant, quod pro flagitio vnius vel pauciorum infortunium veniebat super totum populum: sicut dictum fuit Iosue vii. de peccato Achan.*

r Qui noluerunt. *Hic consequenter iniquitas proterue defenditur: quod notatur cum subditur.*

s Conuenerunt in Gabaa, vt illis ferrent au. &c. Inuentique sunt ui. quinque &cæte. *In Hebræo habetur: Viginti sex millia. Et videtur hic litera nostra corrupta per aliquos correctores, qui ex hoc quod infra eodem cap. connumeratur viri de Beniamin, qui ceciderunt in prælio: inueniuntur tantum vigintiquinque millia, atque sexcenti viri, qui fugerunt: propter quod ab isto numero subtraxerunt mille ex ignorantia Hebraicę veritatis.*

t Et sic fundis lapi &c. *Locutio est hyperbolica ad exprimendam excellentiam artis fundibularię in ipsis. Sicut aliquando dicitur: Tota ciuitas currit ad tale spectaculum, cum tamen aliquando maior pars remaneat.*

u Virorum quoque Israel absque filiis Benia. *Hic consequenter contumacia iustę inuaditur per bellum apertum, vbi primo reprimitur superbia. & secundo confunditur contumacia, ibi: Quamobrem. Circa primum sciendum, quod licet filij Israel haberent iustum bellum, tamen nimis confidebant in sua multitudine, & fortitudine. Ideo Dominus permisit eos bis in principio debellari, vt humiliarentur & ad Deum recurrerent, magis confiden-*

¶ tes de

MORALITER.

* a Egressi sunt &c. *ad puniendum tam nefarium peccatum in morte vxoris Leuitæ nequiter perpetratum, aduertendum tamen quod licet haberent bellum iustum contra filios Beniamin: tamen antequam haberent victoriam bis fuerunt ab eis debellati: quod fm Hebræos contigit propter idolum Michæ, quod in tribu Dan colebatur publicè, & hoc erat populo Israel notorium: & sic tenebatur punire, sicut præcipitur Deut. propter quod dominus iustud peccatum, qđ erat primũ, & communius voluit primo punire per gladios filiorum Beniamin. Et in hoc documentum habẽt procedẽtes ab bellum iustum*

H

†fœditate

†socij

Diuisio

†Qđ male est hoc, quod factum est inter nos

†sex

†Bethel Deut. 13.

A NIC. DE LYRA.

¶ tes de virtute diuina, quam de iust. *Hebræi autem dicunt, quòd istud contigit eis, eo quod negligentes erant de punitione idololatriæ in domo Micha, & in tribu filiorum Dan: quod quidem factum contigerat immediatè ante illud: vt dicunt Hebræi, & fuerat notorium: propter quod filij Israel tenebantur illud corrigere, quia fuit ita graue, & grauius illo. Sicut & communitas populi Israel voluit ire ad prælium contra Ruben & Gad, & dimidiam tribum Manasse, eò quod credebant eos ædificasse altare sacrilegum, Iosue xxii. Satis conuenienter potest dici, quod vtrumque dictorum fuit in causa debellationis populi Israel per filios Beniamin in principio, vt sic peccatum primum prius puniretur, quam secundum. His dictis veniamus ad literam: quæ patet vsque ibi.*

Iud. 22. c

a Iudas sit dux vester. *idest tribus Iuda sit principalis, & prima: & ille, qui est capitaneus in illa tribu, sit dux exercitus.*

b Rursum filij Israel & fortitudine, & numero con. *Et quo patet quod supra dictum est, quod nimis præsumebant de seipsis ratione multitudinis, & fortitudinis. Cætera patent in litera.*

Diuisio

c Quamobrem. *Hic consequenter confunditur contumacia:*

B *vbi primo describitur filiorum Israel humiliatio, & secundo filiorum Beniamin confutatio, ibi: Posuerunt que. Circa primum dicitur: Quamobrem. idest propter casum suorum precedentem.*

d Omnes filij Israel uenerunt &cæ. *Verum autem venerunt in Silo, vel vtrum domus Dei hic vocetur arca testamenti & tabernaculum, quę aliquando portabantur ad exercitum, vt habetur. 1. Regum. non habetur expresse. veruntamen satis videtur, quod conuenerunt in Silo, quia ciuitas Gabaa, quam oppugnabant, non est longe à Silo, sed satis propè: ita quòd poterant illuc satis conuenienter accedere absque arca, & tabernaculi translatione.*

1. Reg. 4. a

†Israel exiebant e loco suo, à speluncis, vel de latibulo, Gabaa

e Eo tempore ibi erat arca domini. *Quod autem subditur: in Silo, non est in Hebræo, sed subintelligitur, quia arca non fuit transposita ad exercitum, veruntamen vbicunque erat arca, cum qua transferebatur tabernaculum, & altare holocaustorum, poterat ibi sacrificium fieri.*

f Et Phinees filius Eleazari filij Aaron præpositus domus. *id est summus sacerdos.*

g Consuluerunt igitur dominum atque dixerunt *per ipsum Phinees. Cætera patent.*

i Posuerunt que filij Israel insidias per circumitum &cęte. *Hic consequenter describitur filiorum Beniamin confutatio. Iustum enim erat, quòd eorum contumacia*

bus respondit: Dominus: Iudas sit dux uester. Statimq; filij Israel surgentes mane castrametati sunt iuxta Gabaa, & inde procedentes ad pugnam contra Beniamin, vrbem oppugnare cœperunt. Egressi que filij Beniamin de Gabaa, occiderunt de filijs

b Israel die illo uiginti duo millia uirorum. Rursum filij Israel, †& fortitudine, & numero confidentes in eodem loco, in quo prius certauerant aciem direxerunt: ita tamen, ut prius ascenderent, & flerent coram Domino usque ad noctem: consulerétque eum, & dicerent: Debeo ultra procedere ad dimicãdum contra filios Beniamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit: Ascendite ad eos, & inite certamen. Cumque filij Israel altera die contra filios Beniamin ad prælium processissent, eruperunt filij Beniamin de portis Gabaa, & occurrentes eis tanta in illos cęde bacchati sunt, ut decẽ, & octo millia

c uirorum educentium gladium prosternerent. Quamobrem omnes filij Israel uenerunt in † domum

d Dei, & sedentes flebant coram Domino. Ieiunauerunt que die illo usque ad uesperam, & obtulerunt ei holocausta, atque pacificas uictimas, & super ista

e tu suo interrogauerunt. Eo tempore ibi erat arca

f fœderis Domini, & Phinees filiꝰ Eleazari filij Aarõ

g †præpositus domus. Consuluerunt igitur Dominum, atque dixerunt: Exire ultra debemus ad pu-

h gnam contra filios Beniamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite. Cras

i enim tradam eos in manus uestras. Posuerunt que filij Israel insidias per circumitum urbis Gabaa, & tertia uice sicut semel & bis, contra Beniamin exercitum produxerunt. Sed & filij Beniamin audacter eruperunt de ciuitate, & fugientes aduersarios longius persecuti sunt, ita ut uulnerarent ex eis, sicut primo die, & secundo, & cęderent per duas semitas uertẽtes terga, quarum una ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter uiros. Putauerunt enim solito eos more cędere. Qui fugam arte simulantes, inierunt consilium, ut abstraherent eos de ciuitate, & quasi fugiẽtes ad supradictas semitas perducerẽt. Omnes itaque filij Israel surgentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco qui uocatur Baalthamar. Insidię † quoque quæ circa urbem erant, paulatim se aperire cœperunt & ab occidentali urbis parte procedere. Sed & alia decem millia uirorum de uniuerso Israel habitatores urbis ad certamina prouocabant. Ingrauatumq; est bellum contra filios Beniamin, & non intellexerunt, quòd ex omni parte illis instaret interitus. † Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israel, & interfecerunt ex eis in illo die uiginti quinq; millia & centũ, uiros omnes bellatores, & educentes gladium. Filij autem Beniamin cum se † inferiores esse uidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filij Israel dederunt eis ad fugiendum locum, ut ad præparatas insidias deuenirent, quas iuxta urbem posuerant. † Qui cum repente de latibulis surrexissent, & Beniamin terga cędentibus daret, ingressi sunt ciuitatem, & percusserunt eam in ore gladij. Signum autem dederant filij Israel his, quos in insidijs collocauerant, ut postquam urbem cæpissent, ignem acciderent ut ascendente in altum fumo captam urbẽ demonstra

contumacia puniretur. *Et quia litera videtur intricata, eò quòd secundum modum loquendi Hebraicum idem pluries aliquibus interpositis replicatur: Ad intellectum ipsius sciendum, quod exercitus filiorum Israel fuit in tres partes diuisus, inæquales tamen. Vna pars fuit posita retro ciuitatem in insidijs, vt cum filij Beniamin ciuitatem exirent, ipsi intrarent, & comburerent ciuitatem: atque occurrerent filijs Beniamin, si de bello vellent refugere ad ciuitatem. Alia pars in qua erant decem milia bellatorum, ante ciuitatem prouocabant filios Beniamin ad bellum: Et cum filij Beniamin exissent contra eos inceperunt fugere versus duas semitas, vt sic filij Beniamin eos insequentes, a ciuitate se aliquantulum elongarent, & sic daretur insidijs latentibus spatium intrandi ciuitatem, & comburendi: & cum hoc filij Beniamin inciderent in tertiam partem filiorum Israel, in qua erat multitudo exercitus, quę erat iuxta duas semitas prædictas. & sic factum est: Et per talem modum fuerunt debellati filij Beniamin, & ferè omnes trucidati quia erãt inter aduersarios inclusi. His dictis, patet litera satis longa vsque ibi:*

C

† conforta et roborati

flebat ante eam. i. præfectus erat ipsi arcæ tœuentis.

¶ Et sic factum

MORALITER.

* lum iustum, vt diligenter consideret, ne habeant in se notabile peccatum per aduersariorum gladios puniendum.

D

i Exire vltra debemus ad pugnam contra filios Beniamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait dominus: Ascendite. Cras enim tradam eos in. Per hoc autem quod fratres uocant illos, quos impugnant, ostenditur quòd licet vitia sint punienda, natura tamen est diligenda. Moraliter per hoc bellum filiorum Israel contra Beniamin, bellum contra vitia designatur, in quo bello tria requiruntur, scilicet contritio vera, confessio integra, & satisfactio perfecta. Confessio designatur per hoc, quod dicitur: Iudas sit dux uester. Iudas enim confessio uel confitens interpretatur. Contritio verò per hoc, quod ante congressum uenerunt coram Domino, & fleuerunt. Satisfactio uero per hoc, quod dicitur: Ieiunauerunt que die illo, & obtulerunt holocausta. Et sic habuerunt plenam uictoriam: per quam designatur plena victoria de peccatis.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS USAL

E NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et sic factum est. & sequitur.

b Remanserunt. *Secundum autem Hebraicam veritatem de filiis Beniamin erat xxv. milia. & cum hoc sexcenti viri de ciuitate Gabaa, vt supra dictum est: & sic desunt mille. & sexcenti viri. Et de istis dicunt Hebræi, quod refugerunt ad ciuitates alias de sorte Beniamin, vnde venerant in Gabaa, ut supra habitum est. Homines enim fugientes de prælio fugiunt ad diuersa loca, secundum quod melius possunt: & in illis ciuitatibus fuerunt interfecti cum mulieribus, & animalibus, & hoc videtur per hoc quod subditur.*

c Regref. *post victoriam in campo habitam. Cætera patent.*

NIC. DE LYRA.

CAP. XXI.

IVrauerunt quoque. *Hic consequenter describitur tribus Beniamin dissipatæ reparatio. Circa quam primo describitur effectus compassionis secundo effectus reparationis, ibi: Idcirco dixerunt. Circa primum propositum motium compassionis cum dicitur: Iurauerunt quoque. Hoc iurauerunt ante bellum. Et quia illi, qui euaserant, non poterant accipere vxores alienigenas: cum esset lege diuina prohibitum: ideo non videbatur via, qualiter tribus Beniamin reparari posset per generationem: quia omnes mulieres tribus Beniamin fuerant interfectæ, quod satis miserabile videbatur, quòd vna tribus tota de populo Israel deleretur: maxime cum hoc Dominus non præcepisset. sed tamen dixisset: Cras tradam eos in manus vestras, vt habetur ca. præcedenti. ideo subditur.*

b Leuauerunt uocem. &c. Alter. &cæt. ex al. *quia forte illud, quod erat ibi prius, erat dissipatum: uel fortè, quia arcam transportauerant ad exercitum: & reportatio ad locum suum, & situatio vocatur hic exructio.*

c Obtuleruntque ibi holocausta, & pacificas victimas. *pro gratiarum actione de victoria habita, licet compateretur tribui Beniamin sic dissipatæ.*

d Et dixerunt. Quis non ascendit. *Cuius causa subditur cum dicitur.*

e Grandi enim iuramento se constrixerant, cum essent in Maspha interfici eos, qui defuissent. *eò quòd bellum contra filios Beniamin pertinebat ad totam communitatem populi, cui sufficienter, fuerat nuntiatum sceleus eorum, vt patet per prædicta.*

f Idcirco dixerunt. *Hic consequenter describitur tribus Beniamin reparatio studiosa. & primo per mulieres eis datas, secundo per mulieres ab eis acceptas, ibi: Dixeruntque maiores natu &c. Circa primum dicitur.*

g Quis est de uniuersis tribubus &c. *Hoc autem quæsierunt duplici de causa. Vna, vt occiderentur ratione iam dicta. Secunda vt virgines ibi repertæ filijs Beniamin, qui de bello euaserat, darentur.*

h Et ecce inuenti sunt habi. *Et modus huius inuentionis subditur cum dicitur:*

i Eo quoque tempore. *scilicet filij Israel redeuntes de prælio, vt gratias agerent Domino, ut prædictum est.*

k Nullus ex eis. *s. de habitatoribus Galaad.*

l Ibi repertus. *Et per hoc scitum fuit, quod non fuerant in prælio: quia redijssent in Silo ad reddendum gratias cum aliis: ideoque quitur punitio eorum, cum dicitur:*

m Ite & percutite habitatores Iabes Galaad in ore gla. &c. *In detestationem enim sui criminis, quia subtraxerant se a negotio totius communitatis, facta est tata punitio.*

¶ Inuentæque

MORALITER.

a *Iurauerunt quoque filij &c.* In hoc capitulo consequenter describitur compassio filiorum Israel super tribum Beniamin, quam destruxerant paucis exceptis: & eorum diligentia ad ipsius reparationem. In hoc autem documentum habent iudices temporales, & ecclesiastici, seculares & religiosi compatiendi punitis per eos, & reparandi defectus, prout potest fieri bono modo. Si tamen aliqua persona singularis sit morte puncta, reparatio locum non habet in ea: sed in illis, qui peiorati sunt per eam. Nam eius morte territi retrahuntur ab actu peccandi. Si vero communitas morte punita fuerit in aliqua sui parte debent esse solliciti qualiter in remanentibus reparetur, prout secundum Deum fieri poterit. Si autem punitio non sit fienda per mortem; solliciti debent esse punientes, ne punitio per sui duritiam ad desperationem inducat, nec per sui lenitatem occasionem tribuat delinquendi. *Gregor.* Inesse bonis rectoribus debet iustè consulens misericordia, & piè sæuiens disciplina. ne iustitia nimis sit aspera, & pietas sit remissa. Per hoc autem quod filiis Beniamin remanentibus datæ fuerunt uirgines ad suæ tribus reparationem significatur, quod peccatoribus sufficienter punitis debent dari exhortationes sanctæ, ad bonorum omissorum (prout fieri potest) recuperationem.

*uocauerunt, eos

† populúque pœnituit ipsius Beniamin quod fecisset dominus fractu ram in tribub. Israel. ‡ diuisoc cidisset unam tribú ex Israel.

† oportet aũt vt hæreditatem habeãt. q ex Beniamin diuiserunt

† Et racemauerunt eos ad uiã ascensus. i. nõ dimiserunt ex eis racemum, uel minimum

† fortes *Arabica*

*forè

*Israelitæ

†Videntes sibi filij Beniamin. q̃ perciuitatem

† de ciuitatib. subaudi exibat, perdebantur, uel occidebãtur in medio eius, uel in ipso loco, in quo offendebant ab Israelitis

*vsque ad Gidehon *Iosue*

†Reliqui conuersi

*ad filios Beniamin

†in Bethel

*qui remãserunt

† per dñm 1. 2. *paral.* 6. *civ. sa.* 1. *& li.* 10. *mor. cap.* 8. *post pr. s.* 1.

†numerus est reb & nullæ et habitatores Iabes Galaad

† duo ded

A NIC. DE LYRA.

¶ a Inuentæque sunt de Iabis. *Si autem quæratur qualiter cognoscebãt eas ab aliis? Potest dici sicut dictum fuit Nu. xxxi. de virginibus Madianitarum scili. quod faciebant mulieres transire ante arcam domini: & ex signo ibidem dato cognoscebant, quæ essent virgines, & quæ non.*

b Miserũtq; nũtios. ad filia. Beni, q̃ ducerẽt illas virgines.

c Et præceperunt eis, vt eas susciperent in pace. *In hebræo habetur: Præceperunt eis vt eos susciperent in pace. Et vtrumque fuit verum, quia præceptum fuit filijs Beniamin, quod reciperent illas virgines in vxores, & virginibus, quòd in hoc consentirent.*

d Dixeruntq;. *Hic consequẽter describitur reparatio dictæ tribus per mulieres ab eis captas, de consilio tamen, & voluntate maiorum de Israel. Circa quod primo ponitur dictorum maiorum consultatio. secundo consultationis deuitatio, ibi: Præceperuntq;. Circa primũ dicitur:* Dixerũtq; maiores natu. *ad quos spectabat cura totius populi.*

e Quid faciemus reliquis. *qa adhuc remanebant cc. viri de Beniamin absq; uxoribus.*

f Filias &c. dare nõ pos. *Dicitur tamen cõiter, qd̃ poterãt ga filij Beniamin nõ poterant ducere alienigenas vxores, & sic iuramentũ illud videbatur esse cõtra charitatẽ, qa erat cõtra reparationẽ vnius trib. q̃ reparatio cedebat in bonũ cõtatis totius populi: & ideo nõ erat seruãdũ. Veruntamen, qa tũc tps horridũ erat frãgere, qd̃ cũq; iuramẽtũ, ío habuerũt aliud cõsiliũ, videlicet qd̃ filij Bẽiamin no habẽtes vxores de nivẽ latẽter ppe locũ Silo, & ibi de virginib. ducẽtib. choros acciperẽt sibi sc̃m numerum suum*

B

a gnouerunt viros, interficite: virgines autem reseruatæ. Inuẽtæq; sunt de Iabes Galaad quadringentæ virgines, quæ nescierunt viri thorum: & adduxerunt eas ad castra in Silo in terram Chanaan. Miseruntque nuntios ad filios Beniamin, qui erant in petra Remmon, & † præceperunt eis, vt eas susciperent in pace. Veneruntque filij Beniamin in illo tempore, & datæ sunt eis vxores de filiabus Iabes Galaad: alias autem non repererunt, quas simili modo traderent †. vniuersusque Israel ualde doluit, & egit pœnitentiam super interfectione vnius tribus ex Israel: dixeruntque maiores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt vxores? Omnes in Beniamin fœminæ conciderunt: †& magna nobis cura, ingentiq;ne studio prouidendum est, ne una tribus deleatur ex Israel. Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti iuramento, & maledictione, qua diximus: Maledictus, qui dederit de filiabus suis uxorem Beniamin. Ceperuntque consilium, atque dixerunt; Ecce solennitas Domini est in Silo anniuersaria, quæ sita est ad septentrionem urbis Bethel, ad orientalem plagam uiæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad meridiem oppidi Lebona. Præceperuntque filijs Beniamin, atque dixerunt: Ite, & latitate in uineis. Cumque uideritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de uineis, & rapite ex eis singuli uxores singulas, & pergite in terram Beniamin. Cumque uenerint patres earum ac fratres, & aduersum uos queri cœperint, atque iurgari, dicemus eis: Miseremini eorum. Non enim rapuerunt eas iure bellantium, atque uictorum, sed rogantibus, ut acciperent, & non dedistis: & a uestra parte peccatum est. Feceruntque filij Beniamin, ut sibi fuerat imperatum, & iuxta numerum suum rapuerunt sibi de his, quæ ducebant choros uxores singulas: abieruntq; in possessionem suam ædificãtes urbes, & habitãtes in eis. Filij quoq; Israel * reuersi sũt p tribus, & familias in tabernacula sua*. †In diebus illis nõ erat rex ī Israel, sed unusquisque, qd̃ sibi rectum uidebatur, hoc faciebat.

C

D

*Rapinæ per ginum de Silo excusatio

-atque uiorum;

*in tempore illo

* vnusquisque ad hæreditatem suam

†supra. 17. c. & 18. a

Liber Iudicum finit.

NIC. DE LYRA. CAP. I.

IN diebus. *Hic consequenter ponitur tertius casus. s. ipsius Ruth. Et diuiditur in quatuor partes. quia primo scribitur ipsius Ruth cõuersio gratiosa. secundo eius conuersatio virtuosa. tertio connũtio legalis. quarto copulatio matrimonialis. Partes ẽt scipiũt 7 quatuor capitulis huius historiæ. Prima adhuc in duas. qa primo describitur cõuersionis occasio. sc̃do ipsa cõuersio, ibi, Cui dixit Noemi. Occasio aũt cõuersionis Ruth ad Iudaismũ fuit, eo qd̃ fuit despõsata filio Elimelech Iudæo pegrinãti in terra Moab. Et io prio describit ipsius Elimelech pegrinatio. sc̃do ipsius Ruth despõsatio ibi, Qui acceperũt. Circa primũ primo describitur tps pegrinationis huius cũ dicitur,*

a In diebus. *Quis aũt hic fuerit, varie dicitur. Dicit. n. magister in historijs, & alij expositores alij: qd̃ iste iudex fuit Heli, q cum hoc vsurpauit sibi sacerdotium, quia non fuit de Eleazar, sed de Ithamar. Licet autem illud sc̃m dictum sit verum ẽtum ad hoc, qd̃ Heli non fuit de Eleazar, sed de Ithamar non tamen videtur verum, quod sibi vsurpauerit sacerdotium quia dicitur ipsi Heli in pſona Domini, Loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in cõspectu meo vsq; ī sempiternum &c. Ex quo videtur, quod illud sacerdotium habuit ex ordinatione diuina. vt dicetur ibidem plenius. Primum etiã dictum nõ videtur verũ: videlicet q̃ peregrinatio Elimelech, q̃ hic describitur, contigerit tempore Heli. quia a principio, quo incepit iudicare Israel vsque ad principium regni Dauid fluxerunt tuntum. lxxx. anni prout fuit declaratũ. supra. Iudicum. xi. c. In isto igitur tempore oportuit secundum istud dictum, q̃ peregrinatio Elimelech fuerit, & q̃ Booz de Ruth Obed genuerit, & Obed Iesse, & Iesse Dauid, & vita ipsius Dauid vsque ad principium regni sui. Quod non videtur verum: Primo quia de isto tempore fluxerũt vndecim anni ad minus ante natiuitatem Obed, videlicet decem anni, quibus Noemi mansit in regione Moab, vt habetur in hoc cap. & vnus annus ante natiuitatem Obed, quia dato quod Booz statim acceperit Ruth post aduentum eius in Bethlehem cum Noemi, tamen antequam natus fuisset de ea Obed transiuisset annus vndecimus totus, vel saltem fere. Item Dauid vixit. xxx. annis antequam cepit regnare, vt habetur. ij. Regum. Item Iesse pater Dauid iam erat senex, quando genuit Dauid, vt videtur, quia habuit sex filios ante eum, vt habetur. 1. Reg. & 1. Pa. & sic habuit. xxxix. annos ad minus, vt videtur quando genuit Dauid. Hoc etiam patet ex hoc, quod dicitur 1. Regũ. quòd erat senex, & grandæus, etiam emerit militiæ, quando Dauid adhuc adolescẽs missus fuit ab ipso ad visitandum fratres suos. Si autem isti anni simul contingantur, faciunt annos lxxx. & sic non remanet aliquod tempus vitæ ipsius Obed, quousque posset generasse ipsum Iesse. Posito etiam cum hoc, quòd Elimelech a primo anno Heli cœpisset peregrinari propter quod non videtur verum, quod historia Ruth fuerit tempore Heli, sed ante. Et ío aliter dicũt Hebræi, et melius, vt videtur, qd̃ iste iudex fuit Abesan de quo dictũ fuit Iudi. xij. q̃ fuit ante Heli quadraginta septẽ annis, vt patuit ex*

a qSynagoga.

Liber Ruth incipit.

Caput. I.

IN diebus unius iudicis, qñ iudices pẽrant,

2. Reg. 5. a

1. Reg. 16. b

1. Paral 2.

1. Re. 17. b

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E GLOSS. ORDIN.

CAP. I.

IFacta est. Propter paucitatem spiritualium doctorum, quibus iudicādi datur autoritas, facta est fames verbi Dei, quando lex etiam per Iudaicas traditiones corrupta est.

b Abiit homo. Rab. Christus. s. in Bethlehem Iuda natus peregrinationem huius mundi visitauit. cum vxore sua. i. ecclesia: & cum duobus liberis, duobus. s. ordinibus prophetarum & apostolorum, qui sanguine Christi a peccati seruitute sunt liberati. *Abiit homo.* Ra. Quem quidā decalogum legis intelligūt, & vxorem eius synagogam, & duos filios regalem honorem, & sacerdotalem, qui non solum in gente Iudeorum, sed & proselytorum copulam sibi acquirebāt, sicut in tpe Dauid &, Salomonis, & aliorū factum est.

c Mahalon. Qui de fenestra, vel a principio. Hic est chorus prophetarum, p quos de fenestra primum fidei lumen in orbē processit, qui etiam veri luminis, id est Christi primi prædicatores fuerunt.

d Chelion. Consummatio. Hi sunt apostoli, qui ænigmata prophetarum ad cōsummationem pleni intellectus perduxerūt. Hi merito Ephrathæi, & de Bethlehem Iuda orti sunt, qui cœlesti pane satiati per prædicationem euangelii fructum prædicationis collegerunt. Ephrathæus enim frugifer, Bethlehem domus panis, Iuda confessio interpretatur. vnde, Vos date illis man Item. Euntes prædi. euan. re. Dei. Et alibi: Elegi vos de mun. vt eatis & fru. af.

e Ruth. Videns vel festinans, vel deficiēs interpretatur, in qua obedientia, & credulitas gentium designatur de quibus dicit: Populus quem nō cognoui, seruiuit mihi &c. Et alibi, Aethiopia præueniet manus eius Deo. Vocabantur ergo duo populi per sanctos prædicatores ad consortium fidei, & electorum Dei, vt ex diuersis gregibus fieret vnum ouile.

f Mortui sunt Post perfectionem pij laboris. s. de exilio huius mundi ad cælestia regna migrauerunt, vt expleto mandato decalogi acciperēt denarii beatitudinis.

g Egressa est &c. vtraque. Studiose satagit ecclesia, vt plebes, quas apostoli, & prophetæ tempore suo instruxerunt, perducat ad vnitatem fidei, & societatem Christianæ religionis, quæ scriptura referente didicit, quia iustus non derelinquetur nec semen eius quærens panem, qui de cælo descendit.

h Ite in domum Ecclesia non indiscrete agit, nec indiscrete quemquam recipit. vnde: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus. si ex Deo sunt. Possunt hæc synagogę conuenire, q retrahit ad fidem Christi venientes, & maxime illud, vt superata a veritate infirmam se cognoscit et fiducetur. Reuertimini si iæ meæ.

i Nū vltra. Ra. Vox synagoge veritatē cō fitentis,

NIC. DE LYRA.

¶ *patuit ex dictis supra Iudicum. xi. Dicunt etiam Hebræi, quod ille. Abesan, & Booz est idē homo: binomius tamen. Oportet tamen dicere secundum istam uiam, quod peregrinatio Elimelech inceperat antequam Booz ineiret iudicare quia iudicauit populum septem annis tantum, & Noemi fuit in regione Moab decem annis, vt dicitur infra eo. cap. & Booz accepit Ruth post. Verum tamen illa peregrinatio per reditum. Noemi fuit terminata sub Abesan, qui idem est, quod Booz secundum Hebræos, ideo dicunt hoc fuisse tempore eius: quia res à fine denominatur,*

a ¶Vbi. b ¶Terrenis.

facta est fames in terra. Abiitq; homo de Bethlehem Iuda, ut pe

¶Christus. Domus panis.

regrinaretur in regione Moabitide, cum vxore sua, ac duobus

¶Regione. s. diaboli, qui est princeps huius mundi.

liberis: ipse uocabatur Elimelech, & uxor eius Noemi: & duo filij, alter Mahalon, & alter Chelion Ephrathæi de Bethlehem Iuda: Ingressique regionē Moabitidem morabātur ibi. Et mortuus est Elimelech maritus

¶Deus meus rex: hic est Christus cui dicitur: Intende voci orationis mex, rex meus & Deus meus.

¶Id est pulchra. ¶Pulchra es amica mea &c.

¶Fulchra. Pulchra es amica mea &c.

¶Iudæam, quæ male, vtebatur lege.

¶In patibulo crucis, vnde Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem.

mortuus est Elimelech maritus

¶In exilio huius mundi. b ¶Ecclesia. c ¶Cum doctoribus.

Noemi: remansitq; ipsa cum filiis, quia apostoli duarum plebium sibi sociauere consortium, Iudæorum. s. & Gentium.

¶Quia apostoli duarum plebium sibi sociauere consortium, Iudæorum. s. & Gentium.

lijs, qui acceperunt uxores Moabitidas: quarum vna vocabatur

¶Cernis eius. ¶Hi sunt fideles de Iudæis, qui robur fidei, & fortitudinem operationis primi perceperūt.

Orphā, altera Ruth. Manseruntque ibi decem annis, & am

¶Apostoli, & prophetę decalogum implentes.

bo mortui sunt, Mahalon ui-

¶In hac peregrinatione post ascensionem Domini.

delicet, & Chelion: remansitque mulier orbata duobus liberis, ac marito. Et surrexit vt in patriam pergeret cum uxore sua de regione Moabitide: audierat enim, quòd † respexisset Dominus populum suum, & dedisset eis escas.

¶Ecclesia. b ¶Prophetis, & apostolis, quorum caruit præsentia temporali, vel corporali.

¶Vitæ.

¶Mundo.

Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ cum vtraque nuru: & iam in viā reuertendi posita in terram Iuda, dixit ad eas: Ite in domum matris vestræ: faciat uobiscum Dominus misericordiam sicut fecistis cum mortuis, et mecum: det uobis inuenire requiē in domibus uirorum, quos sortiturę estis: & osculata est eas. Quæ eleuata uoce flere cœperunt, & dicere: Tecum pergemus ad populum tuum. Quibus illa respondit: Reuertimini filiæ meæ: cur uenitis mecū? Nū ultra hābebo filios in utero meo, ut uiros ex me

¶Cœlebe.

¶Christo, vel mandatis eius.

¶Firmiter.

¶Relicta a Christo. b ¶In Christum credituros.

¶In obiecturonia legali.

sperare possitis? Reuertimini filiæ meæ, † & abite. Iam enim senectute cōfecta sū, nec apta uiro coniugali. Etiam si † possem hac nocte cōcipere, & parere filios, † si eos expectare uelitis donec crescant, & annos impleminatur. *Et quia ista historia hic ponitur, ad ostendendum quomodo Dauid rex descendit de Booz ut patet in fine.*

a Facta est fames in. *propter populi peccata.*

b Abiitque homo de Bethlehem. *Causa huius peregrinationis varie assignatur. Dicit enim Hieronymus super. iiii. ca. Paral. quod tunc temporis sol stetit per aliquod spatium immobilis ad terrendum homines, vt sic retraherentur ab enormibus peccatis, quibus erant inuoluti: quod non fecerunt, propter quod tāta fames facta est in terra illa, quod Elimelech, qui erat de nobilioribus, & potentioribus ciuitatis Bethlehem, fuit coactus ire ad terram extraneam ad quærendum victum suum. Hebræi autem dicunt, quod propter famē in illa terra accidentem multi pauperes recurrerunt ad Elimelech, quia erat dives & potens, & propter auaritiā suam durum erat ei dare, propter quā ad emitandam importunitatē illorum eximit de terra Israel cum bonis mobilibus, quæ habebat, & quia ex mala causa exiuit, ibidem mortuus fuit cum filiis suis, & de pauperatus est. Catera patent in litera.*

c Qui acce. *Hic consequenter describitur ipsius Ruth desponsatio. Dicunt autem Hebræi, & etiā aliqui catholici, quod ista Ruth fuit filia Eglon regis Moab. Sed hoc videtur falsum, quia à tempore Aod, qui interfecit Eglon, Iudicum. iij. fluxerunt anni ducenti. xxxij. vsque ad Abesan, vt declaratum fuit Iudicum. xi. & multo plures anni fuerunt vsque ad Heli, & ideo si Abesan fuit idem, quod Booz, vt dicunt Hebræi, impossibile est, quod Ruth fuerit filia Eglon, quem interfecit Aod, quia adhuc erat satis iuuenis, & apta ad prolem, quando fuit coniuncta ipsi Booz. Item si Booz fuit alter ab ipso Abesan, ita quòd historia Ruth accidit tempore Heli, vt dicunt aliqui, multo magis impossibile est, quod ipsa Ruth fuerit filia prædicti Eglon, quia multo plures anni fuerunt vsque ad Heli, quàm vsque ad Abesan, vt declaratum fuit Iudic. xi. Et ideo si aliquis velit dicere, quod Ruth fuerit filia Eglon regis Moab, oportet consequenter dicere, quod ille Eglon fuerit alius ab illo quem interfecit Aod, & longe posterior ipso. Et tamen adhuc non videtur conuenienter dictum secundum dictum Hebræorum, & catholicorum: quia secundum Hiero. Elimelech fuit pauper ad regionem Moab, & secundum Hebræos licet fuerit dives, tamen fuit ibi depauperatus, vt dictum est supra. Et hoc videtur ex eo, quod dicitur infra eo. cap. quod Noemi rediit de terra Moab vacua. s. sine viro, filijs & diuitijs. Non est autem verisimile, quod rex Moab dedisset filiā suam vxorem viro pauperi, & extraneo, & si post dationem de pauperatus fuisset vir eius, non est verisimile, quod permisisset eam recedere de terra sua ita pauperem, quod indigeret colligere spicas in agro alieno. Sicut dicitur de Ruth sequenti cap. Et ideo magis videtur, quod ipsa Ruth fuerit de humili progenie. Sequitur.*

d Audierat enim. *& ideo fame recedente de terra sua melius poterat ad eam redire.*

e Ite in do. *Hoc dixerat, quia patres earum erant mortui, vel quia mulieres sunt magis sami liares matribus suis, quam patribus.*

f Quæ eleuata voce flere cœperunt. *Ex quo patet, quod Noemi valde bene se habuerat ad nurus suas.*

g Num vltra habebo filios in utero meo, *Præce-*

MORALITER.

✻ *b Abiit homo de Beth.* Secundū Hebræos ille fuit valde dives, sed auarus propter quod tempore famis exortę molestę ferebat petitiones suorum consanguineorum, & conciuium, qui fame coacti recurrebant ad eius auxilium, & ideo ad declinandum petitiones eorum, cum vxore, ac filiis, & mobilibus bonis abiit in terram Moab. Et quoniam habuit malum motiuum, dominus ibi dem puniuit eum morte propria, & filiorū, & cōsumptione bonorum temporalium, pp qđ vxor ei' Noemi reuersa i Bethlehē dixit

✻ *Egressa*

Moraliter

Moraliter

Moraliter

Moraliter

✻ & superuenientē culpā nō tacētis. q. à uiro. i. Dauid relicta: & A a filijs. i. regib. & principibus priuata sterilem se esse, & infirmam ad concipiendum filios Deo confitetur post aduentum Christi.

a Eleua. Per has mulieres, quarum vna dolens, & lugens a socru recedit, altera obstinato animo adhæret, credentes significant: quorum alij percepta gratia baptismi, & societate fidei ad errores pristinos relabuntur: quos significat Orpha, q̄ ad Deos suos reuersa est: Alij vero definito cōsilio perceptam gratiam consequūtur, quos significat Ruth.

b Quocunq;. sic ecclia de gentib. uocata relicta patria i idololatria omissa, carnali conuersatione, & desiderijs, p fitet Deū suū esse, in quē credi derūt sctī & iturā, quo caro Xp̄i ascēdit & pro eius noie in hoc seculo pati vsq; ad mortē, & cū ppło sctōrū, & prophetarū & patriarcharum.

c Videś. Gentilis populus obstinato aīo p̄dicatores sequitē i terrā sctām, & in ciuitatē Dei Bethlehē: vbi ppārat ad suscipiendū spōsum de stirpe Abrahæ natum, in quo benedicentur omnes gentes vel tribus terræ.

d Neuo. Agnoscit synagoga calamitatē suā, q̄ post aduentū Xp̄i merito patiē, & refugit pulchra vocari, quia tēpora p̄speritatis suæ finiri p̄spicit.

e Quan. pri. i. qñ lex carnationis suæ ordinē ad mysteriū passiōis Xp̄i p̄uertit. Messis. n. hordeacea tps d̄nicę passiōis exprimit, q̄ mēse nouorū. i. primo mēse p̄tigit. Bñ ergo tpe illo ad Bethlehem uenit: qñ lex Xp̄m, quē docet in Bethlehē natū, in pascha. i. i mēse nouorū p̄dicat occisū. Sētā quoq; ecclia toto conatu laborat, vt quos ad fidē p̄uocat incarnationis, passionis, resurrectionis † merito ibuat: messis hordeacea Iudęorum exprimit credulitatē, q̄ pacto sacro passionis p̄dicātib. aplis primū ad fidē veniūt, q̄ alibi qnq; panibus hordeaceis pasti a Domino leguntē.

NIC. DE LYRA.

¶ *Præceptum erat in lege quòd si aliquis moreretur sine hærede relicta uxore, frater eius acciperet eam ad suscitandum semen fratri suo defuncto. Catera patent in litera.*

a Cui di. *Hic consequenter describitur ipsius Ruth conuersio, quæ noluit reuerti sicut altera: sed ire ad terram Israel cum socru sua, & conuerti ad cultum Dei unius, Gentilitate relicta propter quod dixit:*

b Ne ad. *reuertēdo ad cultum idolorum.*

c Quocūq;. *Hic dicunt Heb. q̄ uolčtibus conuerti ad Iudaismū dicēda sunt grauia legis, saltē secundum partē, sicut volentibus ingredi religionē explicanda sunt difficilia illius religionis. Dicunt igitur, q̄ Noemi uidens Ruth velle conuerti ad Iudaismū dixit sibi aliqua onera legis, & primo dixit ei, q̄ non erat licitum Iudæis ire extra terrā Israel, nisi ex cā magnæ necessitatis. Et tunc Ruth ei respodit: Quocunque. & non alibi. Iterum dixit ei: Non est nobis licitum, quòd mulier sic sola cum uiro, nisi fuerit maritus eius. Et Ruth respondit*

Vbi mo.

aut pubertatis, antè eritis vetulæ, quàm nubatis. Nolite quæso filiæ meæ facere hoc, quia † uestra angustia magis me p-

¶Gratia afflictio in vindicta.

† amaritudo & maior valde mihi est, quam uobis, quia

mit: & egressa est manus Domini cōtra me. Eleuata igitur voce rursum flere cœperūt. Orpha osculata est socrum, ac re-

¶Vbi est orte idololatriæ.

¶Id. est fidei ecclesię.

uersa est: Ruth adhæsit socrui suæ. Cui a dixit Noemi: En reuersa est cognata tua ad populū suum, & ad Deos suos, vade cum ea. Quæ respōdit: Ne † aduersēris b mihi, vt relinquam te, & abeam. Quo- c cunq; enim perrexeris, pergā: & vbi mo d rata fueris, & ego pariter morabor: Po-

¶Per merita adiuuante gratia sola gratuita vocatione.

pulus tuus populus meus, & Deus tuus f Deus meus. Quę te terra morientem su g sceperit, in ea moriar: ibiq; locū accipiam sepulturæ. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si non sola mors me, & te se- h paraverit. Vidēs ergo Noemi, quòd ob stinato animo Ruth decreuisset secum pgere, aduersari noluit, nec ad suos vltra reditū psuadere: profectæq; sunt simul, & venerūt in Bethlehem. Quibus vrbem ingressis, velox apud cūctos fama percrebruit. Dicebantq; mulieres*: i hæc est illa Noemi. Quibus ait: Ne vo-

a ¶ Significat ecclesiam tribulationibus pressam præsentia gaudia non amare, sed futuram gloriam quærere. Vnde: Nigra sum, sed formosa &c.

cetis me Noemi, id est pulchrā: sed vocate me Mara, hoc est amarā: quia amaritudine valde repleuit me oīpotens. E- k gressa sum plena, & vacuā reduxit me l Domin⁹. Cur ergo uocatis me Noemi, † quā Dominus humiliauit, & afflixit omnipotens? Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru sua de terra pere grinationis suæ, ac reuersa est in Bethlehem, quādo primū hordea metebātur.

k *Ne uo.* Nā multi, qui de bo. eccl. lautē viuūt, & magnificē, p suā malam ipsam multipliciter amaricāt. De quo beatus Bern. in eius persona loquens exponit illud Esa. xxxviij. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Postquam. n. cessauit persecutio tyrannorum contra ecclesiam, & ipsa dotata est muneribus, & magnis tpalibus bonis, multi abutentes peccatis enormibus, plus fm ueritatem amaricant ecclesiam ista pace, quam amaricata fuerit in tyrannorū pśecutione.

d Vbi mo, *notens esse sine te cum aliquo viro. Iterum dixit: Populus Heb. est subiectus legis oneribus in qua sunt sexcenta, & tredecim. Tunc respondit:* C *Pœna legis quadruplex*

e Populus tu, *q. d. nolo subdi legi ipsius. Iterum dixit: Prohibitum est nobis colere Deos alienos. Et ipsa respondit.*

f Deus tuus Deus. *Q. d. alium nolo colere. Iterum dixit ei. Transgressoribus legis nostræ in diuersis casibus imponitur pœna quadruplicis mortis. s. lapidationis, combustionis strangulationis in suspensione, & occisionis gladio, vt patet in Exo. & Deu. Et tunc Ruth respondit:*

g Quæ te ter. *Q. d parata sum suscipere pœnam cuiuscunque mortis, si meruero, sicut & tu.*

h Videns ergo. *Quia quando aliquis habet firmam uoluntatem transeundi ad legem diuinam, uel religionem, non est impediendus sed confutandus. Catera patent vsque ibi.*

i Dicebantq;. *Secundum expositores nostros legitur depressiue. & est uerbum cogendi de reditu Noemi. Secundum Heb. uero legitur interrogatiue. & est uerbum admirandi quasi dicatur: Hæc est illa Noemi, quæ recessit cum curru, & equis, & diuitijs, & modo reuertitur pauper, & pedi tādo: qa exiuit terrā Israel ex mala causa, ut sup. dictū est secundum opinionem Hebræorum, & huic consonat quod sequitur.* troges me

k Egressa sum. *filius, & diuitijs.*

l Et uacuam. *et in hoc cōsiteūr pœnā sibi inflictā a domino, p pēlō sui exitus de terra Israel ex mala causa, ut sup. dictum est, licet secundum opinionem Hebræorum.*

MORALITER.

✻ *l Egressa sum.* vt habetur infra eo c. In hoc ergo documētū hñt diuites huius mūdi, ne molestē ferant petitiones pauperū, nec declinēt ab eis indebitè, ne licut Elimelech puniāt, sēdm qđ dr. Per q̄ peccat, q̄ s, p hæc & tor q̄t. Et Qui obturat au. tua ad clamorē pauperis, & ipse clamabit, & nō exaudiet. Exemplū de diuite epulone, q̄ gutta aque impetrare nō potuit, eò qđ micas panis Lazaro negauit. Et multo plus timere debēt auari scīæ, quæ p cōtinentiā nō minuit, sed augetur. Et similiter sapientes in tēporalib. si fuerint de dādo cōsilio pauperib. in quo nō datur res possessa, sed tantum verba. Per Ruth autem quę relicta Gentilitate Noemi adhæsit di.

f Deus tuus & ei tam humiliter obediuit: significatur persona pœnitens ueraciter, quæ relicta diaboli seruitute ad hæret ecclesiæ eius mādatis humiliter obediendo. quæ per Noemi bene significatur: eò quòd Noemi pulchra interpretatur. Et Can. ii j. de ecclesia dicitur, Tota pulchra es amica. &c. Et talis fuit in principio. sed modo potest dicere.

NIC. DE LY. CAP. II.

GLOS. ORD. CAP. II.

CAP. II.

RAt au. Vir iste cōsanguineus Elimelech Xp̄s est agnus legis, et legislator, quia p legē promissus

RAt autem *Hic consequenter describitur ipsius Ruth conuersatio virtuosa, & quia humilitas est fundamentum omnium virtutum, ideo circa eam primò describitur humilitatis virtus. secundo bonestatis decus, ibi: Accipit autem. tertiò*

RAt autem uiro Elimelech cōsanguineus homo potens, & magnarū

a ¶ Fortitudo Dei. vñ. Et vocabit nomen eius ad mirabilia, cōfitebitur. Deus fortis, princeps pacis, pater futuri.

opum*, nomine Booz. Dixitque Ruth

a ¶ Ecclesiam. b ¶ Spiritus mentes fideles significant, qui transitis cęteris ad cęlum nobis reūniuntur ad exemplum.

Moabitis ad socrū suā: † Si iubes, uadā in agrum, & colligā spicas, q̄ fuge-

a ¶ Messis sunt sancti, q̄ colliguntur reponēdi in horreo Dei, messores sunt angeli. Vnde tribuit angelis bonis a malis separationem.

rint manus mētentium: vbicunq; clementiā in me patris familias reperero gratiam. Cui illa respondit: Vade filia mi. Abijt itaq;, & colligebat spi-

MORALITER.

✻ *a Erat au.* In hoc c. agit de Ruth humiliter, & diligēter i agro Booz spicas colligēte. Per agrū istū sacra scriptura significatur,

† Vbi nunc

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
CREDOS.USAL.ES

promissus,& de patriarchis natus,& de gente Iudæorum fm
E carnem.vnde:Prophetã iusciabit vobis Deus de fratribus ve
Deut. 18.a stris, ipsũ tanq̃ me audietis. Hic est potens,qui mũdi principẽ debellauit, & totum orbẽ suo imperio subiugauit:& magna rum opum,q̃a cęli,& terræ possessor est:& in eo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ. Ipse est.n. virtus Dei,& sapientia.

1.Cor.1.d † pars agri
a *Accidit.* Quia sancta ecclesia ad Christum pertinet,cuius spõsa, & corpus est.
Psal.44.b Psal.44.b De quo dr: Fortitudo mea, & laus mea do:& alibi: Dñs fortis,& potens,d.po.in ꝓ.Ipse est cognatus Elimelech, q̃ de Bethlehem,& de stirpe Dauid natus testi-
Luc.2. b monium habet a lege,& prophetis Hic verba salutis,& paucis familiæ suæ attulit,in cuius natiuitate cecinerunt angeli,
Matt.21. Gloria in excel. Deo,& ĩ &c. Cui veniẽti in Ierusalem,obuia turba clamauit,di. Benedictus,qui venit in no.domini.

b Et ro. Quia sancta ecclia pseuerat in agro diuinæ lectionis post messores,& p̃dicatores mysteria scripturarũ colligẽs, vt in sinu mentis suæ testimonia, & exẽ
Matt.9.d. pla virtutum recõdat. Vel ager ille est cę lestis studij disciplina: messis intelligẽtia spiritalis,messores prædicatores, spicæ remanẽtes sniæ scripturarũ,q̃ multũ ꝓ my sterium occultatę quasi pleniores remanẽt ad exercitium meditãtis. Plebs ergo Gentilis ecclesiasticã disciplinã ardẽter appetit: vt ad meditationẽ diuinæ legis & sanctorum societatem admittatur, & sanctorum documentis uel exemplis re ficiatur.

c Ne tra. Quasi. Ne recedas à statu fidei, ne sequaris errores hæreticorum, uel schismaticorum: sed magis iungere animab. sanctis, vt metas scripturas sanctas, meditando,& opere implẽdo,& hausturn diuinæ sapiẽtiæ de libris duorum testamentorum,& vnde pueri.i. sancti bibũt,
F & ipla bibas.

d Quæ cadens in fa. Grãs refert ecclia gentium saluatori, qui eam respicere dignatus est. Cui ille rndit placere sibi, q̃ mor tuo uiro suo,id est diabolo parentes ido lolatras reliqt, & terrã natiuitatis.i. carnalia desideria, & populo sanctorum se sociauit, qui sibi antea ignotus fuit,cũ se quereetur cupiditatem ueteris hominis.

e Inueni &c. Nota humilitatem Gentilis ecclesiæ,quæ se cognoscit imparem tan tæ gratiæ:nec audet se æquiparare primi
Matt. 15.c tiuæ ecclesiæ.unde dicit: Nam,& catelli edunt de micis, quæ ca.de men.do.suorum. Et alibi:Domine non sum dignus,
Iul.3. b vt intres sub tectum meum. sed dic tantum uer.& sanabitur puer meus.

†patrẽ tuũ & matrem Marc.10.a Matt.19.a *f Quando h.* Hora vescendi fuit,quando dictum est apostolis: Ite docete omnes gen. baptizan.eos in nomine pa. & fi.& ſp.A domino enim dictum est: In viam gentium ne abieritis.

Intinge

NIC. DE LYRA.

¶ *in exercitus,ibi:* Collegit ergo. Humilitas autem eius apparet in hoc, quòd obtulit se ad colli
† vt sub alis eius speret gendum spicas in agro de voluntate,& licentia socrus suæ. Præmittitur tamen hic nomen ipsius Booz,eò quòd ager,in quo collegit, erat ipsius, qui etiam erat de cognatione mariti sui defuncti,& hoc est quod dicitur. Erat au. Dicũt Heb. quòd Elimelech socer Ruth, & Salmon pater Booz fuerunt fratres, & sic maritus Ruth, & Booz erant consanguinei germani. Sed primum dictum videtur falsum, quia Salmon, qui genuit Booz de Rahab fuit tempore Iosue, & acceepit uxorẽ Rahab post destructionem urbis Iericho,quia tunc fuit copulata populo Israel, ut habetur Iosue. hoc autem fuit circa princi-
Ios.6.d pium ducatus Iosue,a principio uerò ducatus eius usque ad Abesan, quẽ Hebræi dicunt esse ipsum Booz, fluxerunt anni.cclxxij. & multo plures fluxerunt usq; ad Heli,& ideo si seclusum opinionem Heb.dicatur, quòd Booz,& Booz & Abesan idem homo fuit, impossibile uidetur, quòd Elimelech G fuerit frater Salmon.quia Ruth uxor Mahalon filij Elimelech adhuc erat iuuenis:ut satis patet ex sequentib.quando fuit copulata matrimonio ipsi Booz adhuc potenti generare. Et adhuc magis impossibile est, si dicatur,quòd Booz fuit tempore Heli, qui postea per multos annos iudicauit.

cas post terga metentium. Accidit autem, vt † ager ille haberet Dominum nomine Booz, q̃ erat de cognatiõe Elimelech. Et ecce ipse ueniebat de Bethlehẽ: Dixitq; messoribus: Dñs vobiscũ. Qui rndерunt ei: Benedicat ti
a ¶Quia Christus quẽlibet de doctoribus,q̃ minoribus præest facerdotibus, quasi ignorans de fide gentium scisciatur,eum eum præuocat ad prædicandum.
bi Dñs. Dixitq; Booz iuueni, qui ꝑerat messoribus: Cuius est hæc puella? Cui respõdit:hęc est Moa bitis quæ venit cũ Noemi de re-
b giõe Moabitide,& rogauit,ut ſpicas colligeret remanẽtes, ſequẽs
a ¶Quia in initio.f fidei vbiq; ad præfectionẽ boni operis. messorum uestigia: & de mane vsq; nũc stat in agro,& ne ad mo
a ¶Antiqua superstitionis. mẽtũ quidẽ domum reuersa est. Et ait Booz ad Ruth: Audi filia:
c Ne vadas in alterũ agrũ ad colli-
a ¶Quia a coniunctis formantur mores. Vnde:Corrum pũt bonos mores colloquia prava. gẽdum,nec recedas ab hoc loco: sed iungere puellis meis, & vbi messuerint sequere. Mandaui.n. pueris meis, vt nemo molestꝰ sit
¶Ad opera. H tibi:sed ẽt si sitieris, vade ad sarci
† de his nulas,& bibe † aquas,de qbus &
a ¶Ezechiel v dens gloriã Dei cadẽ. in facie adorauit, d pueri mei bibũt. Quæ cadens in d faciẽ suã,& † adorãs sup terrã di
a ¶Ecce Cęturio,& Helisabet,& Abigail se humiliabãt. xit ad eum: Vnde mihi hoc, ut in ueniat gratia ante oculos tuos,et
a ¶Prosul,& de vltimis finibus pretium eius. nosse me dignareris peregrinam mulierẽ? Cui ille rndit: Nũtiata mihi sunt, omnia quæ feceris so
¶Non inueni tantam fidem in Israel. crui tuæ post mortem uiri tui,& q̃ reliqueris † parẽtes tuos,& terram, in qua nata es,& veneris ad
¶Quoniam non cognoui seruum meum. populũ, quem antea nesciebas.
a ¶Fide scilicet,vnde. Hoc est opus Dei, vt credatis in eum,quem misit ille Reddat tibi Dñs ꝓ opẽre tuo: &
a ¶ eternam gloriam. Vnde:Petite,& accipietis. vt gaudium vestrum sit plenum. plenam mercẽdẽ recipias a Dño Deo Israel,ad quem venisti, † &
a ¶Duo tenũ,quibus Deus protegit fugientes ad ſe,vnde: In umbra alarum tuarum ſperabo. sub cuius cõfugisti alãs. Quę ait:
e Inueni gratiã apud oculos tuos Dñe mi,q̃ cõsolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, q̃ nõ e sum similis unius † puellarũ tua rum. Dixitque ad eam Booz:
f Quãdo hora uescendi fuerit,ueuxor. Sic persona simplex exemplaris uitæ maiorem gratiam inuenit apud Christum, qui significatur per Booz, quam messores, per quos, ut prædictum est, significantur prædicatores.

Inuenit

Booz & Abesan idem homo fuit, impossibile uidetur, quòd Elimelech fuerit frater Salmon. quia Ruth uxor Mahalon filij Elimelech adhuc erat iuuenis: ut satis patet ex sequentib. quando fuit copulata matrimonio ipsi Booz adhuc potenti generare. Et adhuc magis impossibile est, si dicatur, quòd Booz fuit tempore Heli, qui postea per multos annos iudicauit.

propter quod dicunt doctores nostri, & bene vt uidetur, quòd tres fuerunt Booz sibi succedentes, quorum primus fuit auus, secundus filius, & tertius nepos. primus fuit filius Salmon, quem genuit de Rahab. & tertius fuit iste, qui genuit Obed ex Ruth. & hoc idem dixi super Matt. 1. vbi isti tres sub uno nomine comprehẽduntur. Tu quia comprehenduntur eodem modo in libris sub uno nomine. Tum quia Matt. enan. genealogiam saluatoris in tribus quaterdenis uolnit describere, ut ibidem dicitur. in quo autẽ gradu ult. mus Booz attinebat ipse Elimelech, & filio eius Mahalon, postea dicetur. Cætera patent in litera.

a Acci,aũt. *Hic describitur ipsius Ruth honestatis decus. quod percepit Booz ueniens ad messores suos. unde subditur.*

b Dixitq; &c. *Secundum quod dicunt Hebræi, & satis apparet ex textu. Booz iam erat homo prouectæ ætatis, & honorabilis ratione sæ, & uirtutis: & ideo non est uerisimile quod quæreret de aliqua iuuencula muliere, quæ esset, nisi ratione honestatis singularis, quam in ea uideret. & ideo dicunt He. quod spicas stantes remanentes post messores colligebat stando, iacentes autem colligebat sedendo, ne inclinando se ad colligendum uestes suæ eleuarentur a parte posteriori, & pars aliqua tibiarum suarum discooperta appareret. & ideo Booz uidens eius honestatem motus fuit ad quærendum, quæ esset: & ad faciendum sibi gratiam, dicens ei, quod sequitur.*

c Audi fi. *& patet litera. Patet etiam. quæ at iuuẽcula respectu ipsius, quia uocauit eam filiã.*

d Quæ ca. *Hic commendatur Ruth de gratitudine, quia ipsi Booz de beneficiis oblatis, licet non essent multum magna, valde fuit regratiata, & patet litera usque ibi.*

e Quæ non sum. *In Hebræo habetur, ancillarum tuarum. Q.d. non sum tanti ualoris sicut minima ancilla tua. & ideo maiorem gratiam inuenit apud ipsum Booz. unde subditur:*

f Dixitq; ad &c. *co.pa. i. cibum paratum de domo mea cum famulis meis.*

¶ Et intinge

MORALITER.

ꝓ gnificat, q̃ est ager plenus optimis fruiis, & sensibus tãquam bonis fructib. pp quod est ager, quem benedicit dominus. Per Booz aũt, qui fortitudo iteꝛ pretatur, dominus noster Iesus Christus significatur, qui tantæ fortitudinis est, quòd portat oĩa verbo virtutis suæ. Ipse verò dominus est huius agri: propter quod dicitur. In dextera eius ignea lex. Quæ continetur in ueteri, ac no.te & bene dicitur ignea, eò quòd ignę charitatis in cordibus fidelium accendit Messores aũt viri Booz, id est Christi sunt doctores; & prędicatores, Ruth autem humilis, & deuota personam deuotam & simplicẽ significat, quæ sermones audiens attentè de his quæ poteſt capere, uitam suam, & conſciam informat. Et similiter aliorum uerbo, & exemplo secundum conuenientem sibi modum & de hoc beatus Franciscus exponebat illud. Sterilis peperit plurimos. Et quæ multos habebat filios infirmata est. Sterilem enim dicebat fratrem simplicem officium prædicandi, non habentem, per quem generantur filii in ecclesia Dei. In Christo Iesu per euan. ego uos ge. Et talis frater simplex exẽplari uitæ plus proficit sibi, & alijs, quam prædicator verbosus, & idem dicendum de alijs simplicibus personis, quæ sunt vitæ exẽplaris. Et bene signatur per Ruth: quæ maiorem gratiam inuenit apud Booz, quam eius messores, quia facta est eius uxor. Sic persona simplex exemplaris uitæ maiorem gratiam inuenit apud Christum, qui significatur per Booz, quam messores, per quos, ut prædictum est, significantur prædicatores.

Allegor.

Inuenit

Intinge huc. Lege f. quæ diu
A meditata perseuerans in priorem populum Paarũtiorũ con ditionibus, vel traditionibus corrupta natiuum ſaporẽ perdidit. In hac tingit ecclesia hucc ellam, id est mysterium inearnationis Christi dicit esse in testamento veteri: & ideo firmius credit, quia antè longè præfiguratum cognoscit.

†porrexit, vel dedit

b De ve. Nota humilitatem patris familias: qui non solum ſpicas relictas testimoniorum colligi permittit, sed etiam manipulos scientiæ vltronea largitate inpertitur.

Mystice †super fuit vel reliquũ fuit. LXX. reliquit †pudore afficiatis

c De uest. manip pr. &c. Quia Gẽtilis ppũ infirmitatẽ nõ despicit, nec pristinos errores impro perat: sed studij sagacitate ad ædificationem perducit.

-abſq; rubore

d Quasi ephi. Cum in lectione per sanctæ trinitatis confessionem discit catholicam fidẽ. In ephi mensura, quæ tres modios continet, signatur vna diuinitatis subſtantia, & trium personarum proprietas.

-id est tres modios

e Quos por. Quia fidem suã matri ecclesiæ ostendit. Vel ecclesia ſynagogę gratiam, quam ſpõſi sui munere percepit ostẽdit, vt eam ꝓuocaret ad fidem.

†conuocauit vel aguouante

f Benedictus. Sinagoga prædicante ecclesia gentium bonitatem, & potentiam Domini cognoscit, & fortitudinem sui ꝓtectoris, & tandem veritate cogente nomen Domini benedicit, quòd ſeruauit gratiam mortuis, quam præbuit viuis.

Psal.44.a

g Propinquus. Cognoscit propinquuum mater ecclesia per gratuita beneficia populo gentium collata, & audito nomine recordatur beneficiorũ antiquorum. vnde: Memor fui dierum

a nì huc,& comede panem, & intinge buccellam a
a ¶Quia ecclesia Gentilis ſanctis prædicatoribus ſe iungit per fidem. tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus,
a ¶Quia scientia diuinæ legis deuotam reficit mentem. & † congessit polentam sibi, comeditq; & satu- b
a ¶Quia singula verba,quæ audiuit ſubtili descriptione cumulauit.
b ¶Quia in corde verba audita retinuit, & vt maiora ꝛ ercipiat instanter meditando laborauit. rata est. Et † tulit reliquias. Atque inde surrexit, ut
spicas ex more colligeret. Præcepit autem Booz pueris suis, dicens: Etiam † si vobiscũ metere vo
b luerit, ne † prohibeatis eã: & de vestris quoq; manipulis proijcite de industria, & remanere ꝑmit tite, vt absq; rubore colligat, & colligentẽ nemo corripiat. Colligit ergo in agro vsq; ad vesperam: c
a ¶Quia sancta ecclesia ubiqua dilectionis ſpiritus ſ. fenium elicit de litera legis.
c & quæ collegerat virgã cædens, & excutiẽs, inue-
d nit hordei quasi ephi mensuram, id est tres mo- d dios. Quos portans reuersa est in ciuitatem, & o-
e ſtendit socrui suæ. Insuper protulit, & dedit ei de reliquijs cibi sui, quo saturata fuerat. Dixitque ei
f socrus sua: Vbi hodie collegisti, & vbi fecisti opus? Sit benedictus, qui † misertus est tui. Indicauit ꝓ ei, apud quem esset operata, & nomẽ dixit viri, quòd Booz uocaretur. Cui respondit Noemi: Benedictus sit à Domino, quoniam eandẽ †
a ¶Largitatis. b ¶Iudæis cum eis frueretur beneficijs. grãtiam, quam prębuerat uiuis, seruauit & mor
a ¶Gentibus,qui in peccatis sepulti erant. b ¶Synagogę secundum carnem, ecclesiæ secundum ſpiritus unionem. c ¶Christus. tuis. Rursumq; ait: Propinquꝰ noster est hõmo.
g Et Ruth: Hoc quoque, iuquit, præcepit mihi, ut
h tandiu messoribus eius iungerer, donec oẽs segetes * meterentur. Cui dixit socrus: melius est filia
a ¶Animabus ſanctis. mi, ut cum puellis eius exeas ad metendũ, ne in
a ¶Hæreticorum. b ¶Schismaticorum doctrina vtrique,& contentiones. alieno agro quiſpiam † resistã: tibi. Iuncta est itaq; e
puellis Booz, & tandiu cum eis messuit, donec
a ¶Gratiã no.te,quæ rationabilibus ad refectionẽ collata, in quo offertur caro,& ſanguis Christi,de quo dicitur, Nisi granum frumenti cadens in mortuum fuerit,ipsum ſolum manet.
b ¶Legis literæ,quæ ludęis tanquam ſumentis ad paſtum data. i triticum & hordeum in horreis conderentur.

GLOS. ORD. CAP. III.

Ostquam au. Aream ſynagogã Iudęorum vbi legis hordeum cõditum est. hanc Christus ventilat, qñ in area euãgelium põdicans singulorum consilia, & volũtates erga se triturat. vñ: Iesus aũt non credebat semetipsum eis, eò ꝙ ipse nosset oẽs: & non erat opus ei, ut quis testimonium perhibeꝛ de homine.

Mystice

Iob.2. d

Deut. 32.

a Non te. Quia fides gentium ecclię nõ ante apparuit, q̃ Christus mysteriũ incarnatiõis suæ impleuit: qũ corporaſr iter homines viuẽs cibo, ac potu vſus est, & tandẽ cœnãs cũ discipliſ suis corpis, & sãguinis sui sacra cõicauit eis. Impleto aũt mysterio dilpẽsatiõis Chri ecclia de gẽtib. ad fidẽ fiduciaſr accessit.

Discooperies

NIC DE LYRA. CAP. III.

Ostquam au. *Hic cõsequẽter describitur circa ipsam Ruth conẽtio legalis, qa ſcd m legẽ, q̃ habetur Deu. xxv. de ſuſcitatione ſeminis defuncti, ipſa requisiuit Booz de matrimonio de cõsilio ſocrus ſuæ, & ió circa hoc primo ponitur socrus conſultatio. ſcd o uirus obtemperatio. tertiò ipſius Booz rationabilis reſponſio. ſecunda, ibi: Quæ reſpondit. tertia, ibi: Et ille benedixit &c. Circa primum dicitur,*

Heb.1.d

a Postquam *ſ. de meſſionibus, quarum tempore fuit coniuncta puellis Booz, vt dictum eſt ſupra. ij. ca. in fine.*

b Quæram. *i. matrimoniũ bonũ, ita ꝙ nõ oporteat te laborare pro victu*

c Et pro. *habendo prolem, quod maximè deſiderant mulieres.*

d Et in. *ſ. feſtum facit pro ventilatione. Dicunt.n. aliqui, q̃ mos erat antiquorum in ventilatione meſſis facere conuiuia meſſoribus, & dormire de nocte in area. Rab. Sa. dicit hic, ꝙ in illo t pe erãt multi latrones in tera, & io Booz iuit illuc ad dormiendũ, vt in præſentia eius melius cuſtodiretur per famulos ſuos granum vẽtilatũ, & vtrũq; potuit eſſe in cã.*

Sup. Ruthe cap.2.

e Lauar. *Hoc dixit ſibi ad hoc, quòd Booz magis inclinaretur ad deſponſandum eam.*

f Non te vi. *ſcilicet ipſe Booz.*

¶ Donec eſum

MORALITER.

ꝓ *f Posteuã.* Hic agitur de præparatione Ruth ad matrimonium, cum Booz, per quod ſignificatur coniunctio perſonæ deuotę cum Christo, quæ coniunctio poteſt

Moraliter

effici durante vita præſenti. Dicit igitur Noemi. i. eccleſia.

k Laua. per veram & frequentem confeſſionem, quia peccata frequenter pullulant. Si dixerimus, quia pecca. non ha. ipſi nos ſe. & veri. in no. non eſt.

l Et vn. per augmentum gratiæ, quæ augetur in ſacramentali confeſſione.

m Et in. per augmentum virtutum, quæ cum gratia infunditur, & in eius augmento augmentantur.

n Ade. p qđ ſignãtur, ꝙ bona merita per humilitatẽ ſunt tegẽda.

Iohan.1.d

Ecce. a Discooperies &c. q.d Agnosce Christum pro te passum, & veni deuota mente: discute operimentum literæ. Mystice ve. te in quo tegitur sacramentum in carnatiõis Christi: & cũ cognoueris inde tibi salutem promissam, humiliter ad auxilium eius confuge, vt ibi permaneas omni tempore.

b Cumq; comedi. Booz. Comedit Christus & bibit, cum in cœna corporis, & sanguinis sui sacramenta tradidit apostolis. vnde: quia pueri communi cauerunt carni, & sanguini, ipse parti cipauit eisdem.

Matt. 26.d c Acceruã. Testimonia scripturarum. vnde: Filius hominis vadit sicut scriptum est de illo. Vel iuxta turmas fidelium animarum, quas morte sua ab inferis reuocauit. Ad hũc lectum properauit ecclesia, & discooperto pallio &c.

d Expande pal. tuum. Quæ pallium super se extendi postulauit, benedictiõnem accipere meruit. Qui enim gratiam fidei plenæ percipit, benedictiõnem, & virtutem pariter possidebit.

Johan. 1.d e Sed est alius me propin. Iohãnes bap. qui Christus putabatur, sed spõsi nomen non vsurpauit, sed Christo reseruauit, di. Qui habet sponsam, sponsus est &c. Hic propinquior, quia in mundo prior natus. ‡ el iste propinquus est legis decalogus, qui propinquior synagogæ, quam euangelium videbatur, quia specialiter illi populo datus, & tempore prior est.

‡ apprehẽdit, aut amplexatus est, vel tetigit manum, vt sciret quid esset

f Surrexit itaque anteq. Quia antequã Iudei doctrina legis imbuti naturæ suę iura cognoscerent, ecclesia gentium inertię suæ somnium excutiens diluculò nascentis fidei resurrexit, & ad Christi gratiam properauit.

Mensus

NIC. DE LYRA.

¶ a Donec cõsumpserit. hoc dixit, quia tunc magis proni sunt homines ad contrahendum, & consummandum matrimonium. Dicunt hic aliqui, q̃ ista Noemi non peccauit: quia per legem matrimonij quærebat suscitationem seminis defuncti. Contrauium tamen magis videtur: tũ quia modus quærendi non erat bonus. s. in occulto: tum quia ĕt erat alius propinquior ipso Booz. vt infra. habetur, qui debebat prius requiri: aliter fuissetur sibi facta iniuria, nisi voluntarię suo iuri cessisset. propter quod Booz dixit ipsi Ruth, quod factum ce'aret: ipsa autem

‡ Nõ sãt vere ppinquus ium Ruth fuit totaliter excusata, quia erat de nouo conuersa ad Iudaismum, & nesciebat de lege requirendi matrimonium, nec de modo nisi quantum sua socrus docebat eam.

Sup. 3.ca Ruth. e Quæ respon. Hic consequenter describitur ipsius Ruth obtemperatio: quia fecit omnia quæ sibi socrus dixerat, credens se in omnibus bene agere. Et patet litera vsque ibi:

f Expauit. Dicit Ra. Sa. quòd timuit ne esset maligrus spiritus, qui in corpore assumpto esset ad pedes eius, vel forsitan timuit de latronibus.

g Et con. In Hæbreo habetur: Et timuit, vel amplexatus est: quia extendit manum suam, & tetigit caput ipsius Ruth, & per hoc cognouit, quod esset mulier, quia mulieres habent capita aliter parata, & tecta quam viri: ideo subditur:

Rud. 20.a h Viditq; mulie, i. cognouit per tactum: quia de nocte non poterat cognoscere per visum, sed nomine visus designantur aliquando alii sensus. sicut dicitur: Cunctus autem populus videbat uoces. i. audiebat. tamen Booz adhuc nesciebat, quæ esset mulier determinatè. ideo quæsiuit:

i Quæ es? &c. Sequitur.

k Expande palliũ tuum &c. Per hoc requirebat desponsationem. Hic

a ¶Hic. s. Christus conuertitur, & ad se reuocat genus humanũ.

homo, donec esum, potumq; finierit. a

a ¶Id est moriendum, s. pro nobis, qui omnia acquisiuit. vnde, si exaltatus fuero a terra, omnia ad me traham.

Quando autẽ ierit ad dormiendum, b
nora locũ, in quo dormiet. Veniesq; b
• & disco operies palliũ, quo operitur c
a parte pedum, & proiicies te, & ibi ia d

a ¶ Quia necesse est, vt ab ipso soluationis tuæ ordinem discas. Si autem ad synagogã in verba Noemi retuleris, inueniens in lege, & prophetis, quod post passionem veritura sit fides ecclesiæ gentium.

cebis. Ipse autẽ dicet tibi, quid agere

a ¶ Quod enim ecclesia meretur desiderii sui effectum. vide. O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.

debeas. Quę respondit. Quicquid præ e
ceperis faciam: descendit q; in aream,
& fecit omnia, quæ sibi imperauerat
b socrus. Cumque comedisset Booz, &
bibisset, & factus esset hilarior, isset-
c que ad dormiendum † iuxta aceruum
manipulorum, uenit abscondite, & di
scooperto pallio à pedib⁹ eius † se pro-

a ¶ Quis mundo tenebris errorum inuoluto ecclesiæ celerem fidem ostendit nobis imitandam.

iecit. Et ecce nocte iam media expauit f
homo, & †conturbatus est, viditq; mu g

a ¶Ecclesiam. b Hanc inter incarnationis sacramentum venerantem. c ¶ Christus.

lierem iacentem ad pedes suos, & ait

a ¶ Confitetur se ecclesia. h

illi: Quæ es? Illaq; respondit: Ego sum i

a ¶ &c. esti fide, & protectionis Christi gratiam ante omnia desiderat.

Ruth ancilla tua. Expande pallium tu- k
um super famulam tuam, quia pro- l
pinquꝰ es: Et ille: Benedicta es, inquit, m

a ¶ Qui tibi consulens ido oblatum deiecisti.

à Domino filia, & priorem misericor- n

a ¶Quia post quem ad Christum venisti constanter perseuerasti.

diam posteriore superasti: quia non es o

a ¶ Hæreticos, vel Iudæos, qui non habent maturitatem consilij, quia semper instabiles, & incerti.

secuta iuuenes, pauperes, siue diuites. p
Noli ergo meruere: sed quicquid dixe q

a ¶ Petite & accipietis. quæ & de inuentis quicquid fideiussor petit Christi benignitas concedit.

ris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis r
populus, qui habitat intra portas ur-
bis meæ, mulierem te esse virtutis.

¶ Quia fidelibus firmiter persuasum est, quod ecclesia virtutibus plena sit, de qua dicitur, Mulierem fortem quis inueniet?

† Nec abnuo me propinquum: sed s
est alius me propinquior. Quiesce t
hac nocte, & facto mane, si te voluerit
propinquitatis iure retinere, bene res
acta est: si autem ille noluerit ego te
absque ulla dubitatione suscipiam, vi
uit Dominus. Dormi vsq; mane. Dor u

a ¶Quia in spe incarnationis requiescens, patienter expectauit, & nec recederent tenebræ infidelitatis.

miuit itaq; ad pedes eius vsq; ad nõ x
ctis absessum. Surrexit itaque ante- y
quam homines cognoscerent se mu-

a ¶Ne quæras laudem de tua conuersatione. vnde, Cum facis eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.

tuò, & dixit Booz. Caue, ne quis nõue z
rit, quòd huc veneris. Et rursum: expã

a ¶ Dilata fidem tuam.

de, inquit, pallium tuũ quo operiris, b
& tene vtraq; manu. Qua extendente

b ¶ Opere exerce, quod percipis corde

Hic enim erat modus tunc temporis, quod G
sponsus contrahens sponsalia ponebat extremũ vestis super sponsam. Alij aũt dicũt, q̃ cũ hoc curialiter petebat cõsummationẽ matrimonij, secundum quod erat edocta à socru sua: propter quod Booz habuit eam totaliter excusatam. Dicunt n. Heb. q. Ruth dixit prius ipsi Booz, secundum quod eam socrus sua docuerat. Socrus mea, & ego necesse habemus vendere hæreditatem, quæ fuit Elimelech, & filiorũ eius: & tu es propinquus ad quem pertinet redemptio, ut habetur Deut. & ideo accipe hæreditatem, & Deut. 25.b
me per consequens in vxorẽ, ad suscitandũ nomẽ defuncti in hæreditate sua, & sic dixit
l Quia. Ad quem spectat redemptio hæreditatis, & suscitatio seminis secundum duplicem legem præallegatam, & hoc dictum consonat ei quod se. ca. Booz dixit: Partem agri vendidit Noemi.

m Et ille. hic consequenter ponitur ipsius Booz rõnabilis responsio, & sic do curialis Diuiso
emissio, ibi: Surrexit itaq;. Circa prim. ũ dr:
n Bene. Et in hoc ostendit, q̃ ipsa erat sine culpa ratione prædicta, & cum hoc ostendit eius affectum bonum di. † in summitatem aceruꝰ
o Et prio. Priorem misericordiam vocat, † accubuit, vel dormiuit
qa bene se habuerat ad virũ sui, & ventent
& ad socrum suam: sicut audierat Booz a narrantibus. ut patet supra. 2. ca. Sed amante vocat bonũ affectum quẽ hẽbat ad suscitãdũ nomen defuncti per matrimonium, & hæc vocatur maior prima, qa maior misericordia est bene se habere ad aliquem post mortẽ eius, quãdo nõ pẽt se iuuare. q̃ dr adhuc viuit & q̃ ipsa Ruth moueretur amore prolis, & non libidinis ostendit di:

p Quia. quærendo eis cõiungi in matrimonio: sed nec senem in cuius copula non est talis delectatio.

q Nolite matrimonio tibi affuturo.

r Scit. q.d. ex fama bonitatis tuæ paratus H
est me accipere: sed non possum hoc licite absq; ppinquioris cessione, ideo subditur,
s Sed est. Iste ppinqor est, cuius nomẽ non exprimitur eò q̃ noluit suscitare semẽ fratri suo defuncto, propter quod fuit indignus nominari. Elimelech. n. maritus Noemi, & pater ipsius Booz fuerunt fratres, & sic uno gradu alter præcedebat eum.

v Dormi. & ĩ hoc patet cõtinẽtia vtriusq;

x Surre. Hic cõsequẽter describitur ipsius Ruth curialis recessus seu emissio, & primò ex parte ipsius Ruth, & hoc cum subditur,

y Anteq. Nolebat. n. ab hõibus videri ĩ illo egressu. ne mala suspicio de ipsa & Booz haberetur. Sic do ex parte ipsius Booz, quia monuit eam de fama vtriusq; seruanda: di.

z Caue ne quos. & quia noluit eam redire vacuam. ideo subditur:

¶ Mensus

MORALITER

✻ b Nota lo. s. Booz, per quẽ Christus Moralitas
significatur, locus autem, in quo Christus dormiuit somno mortis, est ipsa crux sancta, locum autem istum notare, Christi passionẽ deuotè considerare.

c Et dis ps pedũ est inferior, iõ p ipsã humanitas Chri significat. Per hãc ergo discoopertionem significatur, q̃ passio non competit Christo nisi secundum humanitatem, & hoc firmiter fide tenere est à parte pedum discooperire.

d Et prou. p cõtinuationẽ affectuosæ cõpassionis, & qm̃ talis psona Chro cõiuncta per gratiam desiderat sibi coniungi per gloriam: ideo dicit qd subditur:

k Expã. Per qd signatur gr̃a celestis Esaias. Paliũ laudis, p spũ mœroris. Hoc. n. Isa. 61.a
pallio vestiuntur illi, quarum pctã luctu vitæ pñtis diluũtur. Propter quod dicit Ps. Beati qui lugẽt: qm̃ ipsi consolabunt.

t Quiesce. Per hoc verbum Booz, si- Matt. 5.a
gnificatur responsio Christi personæ ꝓdicto modo ipsum desideranti. i. nocte pñtis seculi p̃seuera in statu gr̃æ vsq; ad mane futuri,

✻ in quo omnia

c Mensus. quia iuxta capacitatẽ intellectus tribuitur perfectæ operationis modus, vt intus, & foris diteẽ diuino munere. Senarius quoque numerus hoc signãre põt, q̃ Dñs. vi. ætate hordeũ legis spũalt intellectũ cõcessit ecclię gẽtium.

NIC. DE LYRA.

¶ a Mensus. In Heb. habetur: sex hordea. i. sex mensuras hordei: sed cuius quãtitatis fuerint, non exprimitur: tamen ex circumstantia textus habetur, q̃ non fuerunt multũ magnæ: tũ quia cõtinebantur intra palliũ ipsius Ruth, tum quia ipsa sola portauit super caput suum totũ simul vsq; ad ciuitatẽ, & usq; ad domum Noemi. Dicit autẽ hic Ra. Sa. q̃ ista sex mensuræ fuerunt signum, & prefiguratio sex benedictionũ Dei, quæ futuræ erãt super Messiam nasciturum de Ruth per Dauid, & genealogiã regiã: secundum quod dicitur. Egred. uirga de ra. Ies. &c. Sequitur: Et requiescet super eum spũs Domini, spiritus sapientiæ & intellectus spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientię & timoris Domini. In Hebr. vero nõ hĩ spũs pietatis, sicut dixi plenius in expositione lit.

† mensuras

Sup. lib. Ruth. ca. 4.

¶ per Messiam nasciturum de Ruth per Dauid, & genealogiã regiã: secundum quod dicitur. Egred. uirga de ra. Ies. &c. Sequitur: Et requiescet super eum

† hæc vox non est in Hebrę. sed tantũ, sex hordei, sub audi mensuras

Isai. 11.a

Isai. 11.a

Dixitq; b
ei: Ne reuertaris ad socrum tuam. c
Sedit ergo mulier, & dormiuit usque
mane. Et surrexit antequam quisquam
cognosceret eum. Dixerat enim Booz:
Ne putet quisquam ingressam aream
mulierem. Et ait ad eam: Affer pallium
quo operta es, & tene. Quod cum illa
teneret, mensus est sex modios hordei, a
& posuit super eam. Quæ portans ingres-

a ¶ Ditata. s. Christi donationibus, & virtutum ornata fructibus.

sa est ciuitatem, & uenit ad socrum suam

a ¶ Primitinam. s. ecclesiam, vel synagogam.

a ¶ Magnalia Dei. vt ecclesiam primitiuam prococeat ad laudem, vel synagogam ad conuersionem.

quæ dixit ei: Quid egisti filia? Narrauitq; ei oĩa, quæ sibi feciſſet hõ, & ait: Ecce sex

a ¶ Fiducialiter promisit ecclesia, quia veritas non cessabit implere promissa, quæ ait, qui crediderit & bapt. fuerit. saluus &c.

† modios hordei dedit mihi, & ait: Nõlo b
uacuã te reuerti ad socrum tuam. Dixitq; c
Noemi: Expecta filia donec uideamus,
quẽ res exitum habeat. Neq; n. cessabit
homo, nisi cõpleuerit, quod locutus est.

b ¶ Primitiuam ecclesiam, vel synagogam.

GLOS. ORDI. CAP. IIII.

Diuiso a Ascendit. Quia in virginis aluo in qua appareret carnem sumebat. De hac porta dicitur: Porta hæc cl. erit, & non aperietur, & vir non transi. p eã: qa Dominus Deus Israel ingressus est per eam:

Ezec. 44.a Mystice † spaliter b Decli. quia Xps Iudæis vidit legẽ cõstitutam † corporaliter, & ad se declinare iussit, quia eam ad dispẽsationis suæ mysterium testificandum inclinauit. Aliter, vidit propinquum præterire cũ præcursoris sui aduentũ, quẽ more humanę vitę ꝓperare ꝓspexit, & ad officium

† locutus fuerat Booz

præcursoris misericorditer cõuertit.

c Lo. Cõuenienter legisperitis partem agri Noemi ad emendum obtulit, cum partem plebis, q̃ apparẽte iã gr̃a remãsit, ad saluãdum magistris synagogæ ostendit, vt infirmitatẽ suã agnoscerent: & qđ ipsi neqrẽt vero medico faciẽdũ ꝓmittere. vñ leprosis dr. Ite oñdite vos sacerdotib. & cũ irẽt mũdati sunt.

d Vt sus. Signat nõ aliã possessionẽ plebis q̃ copulationẽ ecclię in ꝓiugiũ Xpi, qui suscitauit antiquũ nomen filij Dei, q̃ in initio habuerũt scti. vñ: Videtes filij Dei &c. & Lucas dicit: Adã filiũ Dei, qui ẽt in eccla gẽtiũ p gr̃am Dei suscitauit. vñ: Dedit eis pot. fi. Deifi. &c. Hoc nomẽ in nationib. legis decalogus suscitare nõ potuit. Si aũt hoc ad Ioã. Bapt. retuleris, inuenies cũ ce dentẽ iuri, ppinquitatis, & dicentẽ: Ego baptizo ĩ aqua, medius ãt vestrũ stetit, quẽ vos nescitis: cuius nõ sum di. sol cor. cal. eius. Et alibi: Ego nõ sum Xps: sed missus sum añ eũ, q̃ hẽt sponsã, sponsus est. Ce dit quoq; lex euãgelio. Lex enim subintrauit vt abũdare delictum. Rom. 5.d Vbi aũt abũdauit delictum, super abundauit & gratia. Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatẽ eius. Introductio vero melioris spei, p quã ꝓximamus ad Deũ, fit p Iesum Xpm.

e Solue. Calceamẽtum uelamẽ est mysteriorũ. Lex vero de pede suo calceamẽtũ soluit, & Xpo dedit. et quia

† Beloni affinii. i. talis, & talis voces sunt Hebręæ, q̃ ab Hebr. Luc. 17.d dr cũm nomẽ alicuius retinetur, vel est occultum.

† Iis propinquus propinquitate mea, quia non posset esse ppinquus

NICO. DE LYRA. CAP. IIII.

a Ascendit. Hic vltimo describitur copula matrimonialis ĩter Booz et Ruth per cessionem propinquioris. Circa quod primo tangitur dicti ppinquitatio. sc̃do vxoris acceptio, ibi: At ille ma. na. tertio prolis conceptio, ibi: Ingressusq; est. quarto plebis congratulatio, ibi: Dixerũtq; nu. Prima in duas: qa primo describitur citatio propinquioris. sc̃do cessio sui iuris, ibi: Qui respondit. Circa primum dicitur:

Ascendit

a Ascendit. In porta enim ciuitatis antiquitus tenebantur iudicia, vt cito, & in promptu vnicuique pateret locus iustitiæ.

b Et se. tanquam iudex principalis secundum Heb. qui dicit ipsum fuisse Abesan, vt dictum est supra. 1.

c Decli. ut in loco iudicij respondeat.

CAP. IIII.

a ¶Quia Christus adeffectũ perducit propositam de incarnatione sua scriptam.

Ascendit ergo Booz ad portã, a
& sedit ibi. Cumq; uidisset b
propinquum prętierire de
quo prius †fermo habitus
b est, dixit ad eũ: Declina paulisper, & sede c

a ¶ Per Gabrielem. s. dicens: Iohannes vocabitur nomen eius.

hic, † vocans eum nomine suo: qui diuer-

a ¶ In testimoniũ tã secundi aduentus sui.

b ¶ Patres ve. te. qui decalogum legis seruauerunt, & Christi incarnationem ibidem præsignatam esse cognouerunt.

tit, & sedit. Tollens autẽ Booz decẽ uiros d
de senioribus ciuitatis, dixit ad eos: sedete hic. Quibus residentibus locutus est ad e
propinquum: Partem agri fratris nostri f
Elimelech vẽdit Noemi, quę reuersa est
de regione Moabitide: † quod audire te
uolui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus natu de populo meo.
Si uis possidere iure propinquitatis, e-
me, & posside. Si autem † displicet tibi hoc ipsum, indica mihi, ut sciam quid
facere debeam. Nullus enim est propin- g
quus, excepto te, qui prior es, & me, qui
secundus sum. At ille respondit: Ego † a- h
grum emam. Cui dixit Booz: Quando i
emeris agrum de manu † mulieris, Ruth
quoq; Moabitidem, quæ uxor defuncti
d fuit, debes accipere, ut suscites nomen
†propinqui tui in hæreditate sua, qui rñ- k
dit: Cedo iuri propinquitatis: Neq; enim l
posteritatem familię meę delere debeo.
Tu † meo utere priuilegio, quo me liben
ter carere profiteor. Hic autem erat mos
antiquitus in Israel inter propinquos, ut
si quando alter alteri suo iuri cedebat, ut
e esset firma concessio, soluebat homo cal- n
ceamẽtum suũ, & dabat propinquo suo:

c ¶ Fiducialiter promisit ecclesia, quia veritas non cessabit implere promissa, quæ ait, qui crediderit & baptizatus fuerit. saluus &c.

d Tollens. vt negotium fieret firmius.

e Partem. vocat eum fratrem, eo quod erat de cognatione sua, & hic modus loquendi frequens est in scriptura.

f Vendi. i. in proposito vendendi, quia non erat adhuc ager venditus, vt patet per sequentia. Heb. autem non habẽt tps præsens in modo indicativo verbi: sed ꝓ eo vtuntur participio præsentis t pis coniter dicentes, vendẽs pro vendit, & aliquãdo ꝓterito vbi in modo indicativo. vt in illo loco, vel forte iam pẽdiderat. Et quod de emptione p propinquum subditur, intelligendũ est de redẽptione emptionis, q̃ spectabat ad ius propinqui, vt habetur Leui. Leuit. 25.c
Sciẽdum est aũt hic, q̃ licet mulieres non succederent in hæreditate: tñ quia vxor post maritum defunctum sine liberis remanebat, ipsa tenebat partem hæreditatis ad uitam, & illam poterat vẽdere in quantum erat sui iuris, & sic dicitur hic, qđ Noemi eodẽ modo vẽdere volebat partẽ agri. Cætera patent vsque ibi:

† reuelare aurẽ tuam uolui Hebrẽa.

g Nullus. Nõ est intelligendum, q̃ nulli alij essent de cõsanguinitate illa, cũ esset horũ magni & potẽtes: sed quia nullus erat propinquior istis duobus nec qui ita haberet ius in dicto negotio.

† iure propinquitatis non uis possidere

h Ego a. Bene volebat habere possessionem, sed non vxorem: tamen vnum erat annexum alteri. ideo subditur:

i Quando. & patet litera.

k Qui re. Hic consequenter describitur cessio iuris cum dicitur:

† ppinquo cro. i. iure propinquitatis agrũ emam

† Noemi

l Ce. iu. cuius rõ allegatur: cũ dicitur: m Neq;. Qđ exponit aliq Heb. de posteritate egressura de Ruth, si eã acci pet, eo q̃ scribitur Moabitides, & Ammonites nõ ĩtrabiũt in ecclesia Dei in ętrnũ. Sed fuisse hãc cãm allegauit falsũ dixit, qa ilia pœna nõ cadit sup mulieres, nec p cõsequẽs sup plẽ earũ de viro Israelita sicut ibidẽ dictũ fuit. Et iõ aliter exponitur, videlicet de plẽ, q̃ iam hẽbat de alia vxore: qa si accepisset Ruth, oportuisset eã intẽdere educationi, & pnsioni plis nasciturę de ipsa, & p cõsqns minꝰ posset ĩtẽdere pnsioni plis iã habitæ de alia, & istud vocat deletionẽ sẽm cõem modũ loqndi, quo dr de aliquo si habeat aliqđ dãnũ notabile, dstructꝰ ẽ, vl dletꝰ.

† defuncti

n Solue. homo hoc erat signum q̃ vnus spoliabatur iure, & alter inuestiebatur

dicitur autem, q̃ mulier defuncti soluebat calceamentum illud, & sue-

¶ bat in

MORALITER.

✻ a Ascen. hic describitur cõiunctio Ruth cũ Booz mrimonio, qđ quidem mrimonio factũ fuit p hoc q̃ illæ qui propinquior ui-

Ga sacra per magistros populi manifestare nō potuit, sed Xpo hoc faciendum reseruauit. Ioan. ergo nō sibi, sed Xpo calcea mentū vendicauit, ga soli Christo sponsam cōpetere intellexit. vñ ait: Nō sum dignus soluere corrigiā calceamenti eius.

a *Testes.* Sic Christus ex vtroq; testamento testes habet sufficientes, q populum gentium, quem decalogus iam finib. spiritualiter fecundare nō potuit. ipse semine verbi Dei secūdauit oīa possidens, quæ prius † Posside, & ille calceamentū. *In 5. Iudic. cap. 9.* † Booz *Iota* res, & posteriores habuerunt sancti.

b *Et maiores. Isid.* Decem maiorum natu benedictio ostēdit in nomine Iesu omnes gentes esse benedicēdas: Iota enim apud Græcos decem significat, quæ in nomine Iesu prima litera est.

c *Faciat do, hanc.* imprecatur prospera ecclesię gentium, vt gratiam secunditatis quam habuerūt Israelitarum primi parentes percipiat.

† acquisierit, vel possederit

d *Rachel.* Species internæ contemplationis habens internam intelligentiā veritatis: Vnde: Rachel bona facie, & pulchra specie, quam amat omnis pie studiosus, & propter hanc seruit Labā, qui interpretatur dealbatio, quam comparat gratiæ Dei, qui dicit: Quod si fuerint peccata uestra sicut Phœnicium, tanquam nix dealbabuntur.

† nomen

†porta loci sui

Esa. 1.g

e *Lia.* Actio huius vitæ, in qua uiuim laboriosa, est ex fide, & incerta quo exitu pueniat ad vtilitatē eorū, qb. ꝑsilere volumus. Ipsa ē Lia prior vxor Iacob, q̄ infirmis oculis fuisse memorat.

Gen. 29.d

f *Phares &c.* Qui Gentilis populi gratiam tenuit, & in partu fratrem, qui prior manū emiserat, præcessit: Israel in opere legis prius manum emisit, & eam prophetarum, & ipsius Christi cruore pollutam retraxit. Postea uero populus gētium prorupit, ut essent primi nouissimi. & nouissimi primi. Thamar quoq; commutās, uel amaritudo interptat. Ecclesia. n. gētiū, & noīe, & habitu, q̄ fuit in idololatria fęda, & amara, i penitētia fit dulcis, & pulchra.

† & faci. t virtutē. i. honeste viuat, & probe

Matt. 20.d

g *Vt conci. & pare.* Semper ecclesia spiritussancti munere fęcūdat, & aliis lucē ꝑpetuā decedentib. alij succedēt, ut Christianū nomē in æternū maneat, & mater sanctissima de noua ꝓgenie in senectute sua cōsolationē hēat. Decedentib. quoq; patriarchis, & ꝓphetis successerūt euāgelistæ, & apostoli. unde: Pro patrib. tu. nati sunt tibi filii.

h *De nuru enim.* Nurus synagoge Gētis ecclia est, quæ nupsit Christo de synagoga nato. Quem, s p legem gignere non potuit per prophetiæ mysteriū susceptum sub leuamine figurarū portabat occultum, & nutricis fungebat officio, ga matris carebat primlegio.

Psal. 44.d

Matt. 20.b

i *Multo tibi meliorem.* Multitudinem. s. eorū, q in ve. te. legis doctrina nutriebantur: qui. s. nō crediderunt uerbum Domini, & immolauerūt filios suos, & filias suas demonijs, & tādem Christū occiderunt & apłos persecuti sūt.

Psal. 105.d

Deut. 32.c

k *Et nutricis.* Spūalis prosapia generationis demonstratur. Obed. n. seruilis interpretat. Isai i sole sacrificiū, vel incensum. Dauid, manu fortis, vel desiderabilis. Qui. n. strenue deo seruit sacrificiū illi gratum, & suauissimum odoris incensum per opera uirtutum, & orationis studium impendit. Sicq; roboratus fide, & deuotione desiderabilis est, & Deo placet.

†Insula

†Ram, Ras

l *Vicinæ.* Cælorum uirtutes, qui gaudent in fęcūditate ecclesiæ, & vocant nomen eius Obed. i. seruiens: quem superno regi secum seruire desiderant.

m *Hæ sunt.* Decem sunt generationes filij Iudæ usque ad Dauid. Vnde cognoscis, quia totius diuine legis intētio ad Christum tēdit, q̄ natus est de semine Dauid: ut illi' aduētū ꝑdicet

Rom. 10.a

& legis ꝓfectionē i eo manifestet. Finis. n. legis Xps ad iustitiā omni credenti ante legem. Ergo Iacob de incarnatione Christi ait: Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius: donec veniat qui mittendus est. Ad Dauid autem, quia Christus de semine Iudę dictum est: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Patet ergo omnium prophetarum & patriarcharum oraculum pertinere ad dispensationem domini nostri Iesu Christi.

Gen. 49.b

Psal. 131.b

---

hoc erat testimoniū cessionis in Israel. Dixit ergo propinquo suo Booz: † Tolle calceamētum. Quod statim soluit de pede suo. At † ille maiori-

a bus natu, & vniuerso populo: Testes vos, inquit, estis hodie, ꝙ possederim oīa, quæ fuerant Elimelech, & Cheliō, & Mahalō, tradēte Noemi, & Ruth Moabitidē uxorē Mahalon in coniugiū, † sumpserim, ut suscitē nomen defuncti in hæreditate sua, ne † vocabulum eius † de familia sua, ac fratrib⁹, & † populo deleatur. Vos inquā huius rei testes estis. Rndit omnis populus, qui erat

b in porta, et maiores natu: Nos testes sumus. Faciat Dominus hanc mulierem, quę ingreditur domū tuā sicut Rachel, & Liam, quæ ędificauerunt domū Israel, † ut sit exēplū uirtutis in Ephrata: & habeat celebre

c

d nomē in Bethlehem. Fiat q; domus

f tua sicut domus Phares, quem Thamar peperit Iudæ, de semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella.

a ¶ Quia Christo iūcta ecclesia ꝑfit tuslem ꝓbolem generat, vnde: Domes fertilis ꝓcreat plurimos, & quæ multos habeat filios infir. est.

Tulit itaq; Booz Ruth, & accēpit uxorem, ingressusq; est ad eam, & de-

g dit illi Dominus, ut cōciperet & pareret filium. Dixeruntq; mulieres ad

h synagogam. Noemi: Benedictus Dns, qui non est passus, ut deficeret successor familiæ tuæ, & † uocaretur nomē eius in Israel, & habeas † qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem.

i De nuru enim tua natus est, † qui te

h diliget, & multo tibi melior est, quā

k si septem haberes filios. Susceptumque Noemi puerum posuit in sinu suo, & nutricis ac gerulæ officio fungebatur. Vicinæ autē † mulieres con-

k gratulantes ei, & dicentes: natus est

l filius Noemi, vocauerunt nomen eius Obed: hic est parer Isai patris

l Dauid. Hæ sunt generationes Phares. Phares genuit Esron, Esron genuit † Aram: Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon, Sal-

m mon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Isai, Isai, genuit Dauid regem.

a *Et ille maior.* *Hic consequenter describitur vxoris acceptio. vbi ad maiorem solennitatem Booz dixit.*

b Testes uos. *hoc enim dixit Booz ad maiorem certitudinem facti.*

c Faciat. *quia filij earum facti sunt c. xij. tribuum Israel, ꝓponitur aūt Rachel ipsi Liæ, licet esset minor: ga fuit prima, & principalis uxor ipsius Iacob. ut habetur Gen. quia in illam primò consensit, licet alia sibi fraudulenter supposita fuerit.*

Gen. 29.c

d Fiatq;. *Hoc expressit, quia genealogizatio ipsius Dauid inchoatur à Phares postea cum dicitur: Hæ sunt gene. &c.*

e Tulit itaq; Booz Ruth. *Videtur, qđ fecerit cōtra inhibitionē Domini de ducēdis alienigenis mulierib. vt habetur: Dicendū ꝙ illa inhibitio fuit facta, ne ꝓ uxores alienigenas filij Israel traherētur ad idololatriā. Ista aūt Ruth iā erat cōuersa ad fidē, & cultū vnius Dei, & ꝑ bonā uitā in hoc firmata, vt patet ex prædictis, p̄ qđ dicta inhibitio non habebat hic locū. Sed Mahalō, & Cheliō nō uidētur excusari à dicta transgressione: quia ceperūt uxores Moabitidas, anteq̄ essent cōuersæ ad fidē, & cultum vnius Dei, quod uidetur ex hoc, qđ Orpha redijt ad Deos suos, vt dictum fuit sup. s. c. & ꝑ hoc qđ Noemi sua iebat ipsi Ruth similiter reuerti: qđ nō fecisset, si antè cōuersa fuisset: qa non suasisset ei apostatare à fide, & cultu unius Dei veri.*

Deut. 7.A

f Ingref. *hic cōsequenter describitur prolis conceptio, cum dicitur,*

g Et de. illi. *Vnde uidetur, quod non solum uirtute naturę, sed cum hoc gratia naturā iuuāte, eò ꝙ ita citò concepit de homine iam sene. Et hoc fuit cōcessum à Domino, qa Booz accepat Rmib ex fraterna charitate ad suscitādū semē defuncti in sua hęreditate, & ex obedientia, legis, quæ ad hoc inducit Deu.*

Deu. 25.b

h Dixe. *Hic consequenter ponitur plebis congratulatio, & gratiarum actio, cum dicitur: Benedictus Dominus &c.*

i Et uo. no. eius. *quia filius sic natus dicebatur filius defuncti, licet alio nomine vocaretur: sicut iste vocatus est Obed, non Elimelech. aut Mahalon.*

k Et multo tibi me. *Hyperbolica est locutio ad cōgaudendū ipsi Noemi, vel quia melius erat ei habere vnū ne potē de patre diuite, & potente, q̄ septem filios de patre paupere, qualis fuit Elimelech in fine: vt dictum fuit supra. i. c. Cætera patent vsq; ibi:*

m Salomon genuit. *Tres fuerunt Booz si bi succedentes hic comprehensi sub vno nomine, sicut dictum est supra. ii. c.*

†quiescere faciat animā, vel q reuerā te faciat, siue reuocet ad vitam

†quæ te diligit

MORALITER.

✻ debat ad cōrahēdū cū ipsa Ruth cessit iuri ꝓpinq tatis, & sic Booz accepit eā in uxorē: p Ruth, q̄ vidēs iterptat ecclia bñ signāt q̄ cognitiōe fidei & gīæ illuminat. p ꝓpinquiorē āt Iohānes Baptista ꝑt intelligi, q natus fuit añ Xpm & prius ꝑdicauit, & nō solū à uulgarib. hoib. sed ēt à notabilib. ꝑsonis Iudæorū Xps esse credebat, ꝓp qđ de Ierlm metropoli ciuitate miser. unt nuntios solennes. s. sacerdotes, & Leuitas ad interrogandum, si ipse esset Xps, & p consequens ecclię sponsus. Ipse uero Iohānes cessit iuri propinquitatis, qđ sibi credebat inesse dicens: Nō sū ego Christus, ut ibidem habetur. Et simi liter. iij. c. ubi idem replicauit & adiūxit: Qui habet sponsam, sponsus est. ubi ostēdit se nō esse sponsum ecclesiæ, sed amicum sponsi, & sic ostēdit manifestē, quòd ecclesia erat reseruanda Christo sicut sponsa, & Christus, qui per Booz intelligitur, scut dictum est supra eam accepit sponsam. Per hoc autem, quòd ex generatione Booz ex Ruth deducitur genealogia regalis, cum dicitur:

l Hic est pater Isai &c. significatum fuit, ꝙ illi, q̄ p fidem generatur ex Xpo, & ecclesia & non alij in cælesti gloria sunt regnaturi. Quòd notis cōcedat ille q̄ est benedictus i secula seculorū. Amē.

†nuocantes uel imponentes ei nomen *Allegor.*

Ioan. 1.c

Ioan. 3.d

GLOS. ORDINARIA.

a Viginti &c. *Heb. xxij. literas habent secūdum numerum librorum suorum. Nam xxij libros habent. videlicet. v. libros Moysi viij. ꝓphetarum &. ix. hagiographorum. i. sancta scribentium. Licet quidam. xxiiij. esse dicant, Ruth accipientes librū, cū sit pars libri Iudicum, & lamentationes Ieremiæ similiter per se accipientes. Sciēdū aūt est tres esse linguas principales. s. Hebræam, Grecam, & Latinam. Hebręa. xxij. literas habet Greca xxiiij. Latina lingua media inter has duas xxiij. Et ipsi Syri, & Chaldæi eodē sono. i. eadem pronuntiatione. xxij. elementa habent, sicut Hebręi: sed diuersis characterib. i. figuris.*

b *Samaritani &c.* Samaritani, q̄ Deū, & idola colebant simul. Samaria ciuitas fuit quondā decē tribuum metropolis, quib. in captiuitatē ductis a Salmanasar rege Assyriorū, ne terra in solitudinem redigeretur, missi sunt ex diuersis gētib. qui illas incolerent. Inde appellātur Samaritani à Samaria metropoli ciuitate, qui uerum Deum, & simul, & falsos Deos colebant.

4.Reg. 17.d

c *Totidem.* i. xxij. apicib. i. summitatibus literarum.

d *Alias lite.* s. quā sint illæ, quas Moyses inuenit, quib. nunc Iudæi vtuntur.

e *Iidem chara.* i. eędem literæ.

f *Supputatio.* id est numeratio.

g *Censu mystice.* i. quasi per illas literas, q̄ numerum significāt, census Leuitarum annotabatur.

B *Tetragrammaton.*

h *Tetragrammaton.* i. quatuor literarum. Qđ nomen scriptum erat in lamina aurea, quæ erat in fronte pontificis, qñ accedebat ad sacrificium, de qua scriptum est: Fecerūt laminam, scripserūtq; in ea per quatuor literas nomen domini, qđ interpretatur ineffabile, non pro fari, sed pro diffiniri, vt est, quia minimè possit. Literæ hæ sunt nm iod, he, vau, he. Et hæc interpretatio: he iste: iotd principium, heh passio, vau vero uita. Iste principium passionis vitæ.

Iud. 28.f

i *Antiquis literis.* Moysi, quas nunc non hñt Hebræi. Notandum est aūt Heb. ideo literis, quas Esdr. inuenit uti, quia faciliori sono, & literatura enuntiantur: & à sinistra in dexteram. sicut, & Latinæ scribuntur. Mosaicæ vero difficiliori, & a dextera in sinistram scribebantur.

Quanquam diuer-

HIERONYMI in libros Regum præfatio.

a Viginti & duas literas esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorū testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. Nam & ipsi viginti-

b duo elementa habent, eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiā pētateuchum Moy

c si totidem literis scriptitāt: figuris tātum, & apicibus discrepantes. Certumq; est Esdram scribam le-

d gisq; doctorem, post captam Ierosolymam, et instaurationem tem-

e pli sub Zorobabel alias literas reperisse, quibus nunc vtimur: cùm ad illud vsq; tempus, ijdē Samaritanorum, & Hebręorum characteres fuerint. In libro quoq; nu-

f merorum hęc eadem supputatio

g sub Leuitarum, ac sacerdotum cē-

h su mystice ostenditur. Et nomen

i Domini tetragrammaton in quibusdam Græcis uoluminibus usque hodie antiquis literis expressum inuenimus: Sed & psalmi

k

l

lib. 1. S. tym cap. 3. Isaū tria linguarum numerus

d Certumq; est Esdram scribam &c. *Nabuchodonosor rege Babylonis, vt habetur iiij. Regum. & ij. Paral.* e Et instaurationem templi sub Zorobabel. *i. Esdræ. vi.*

3. Reg. 25.a 2. Par. 36.a 1. Esdr. 6.a

f Alias literas reperisse quibus &cæ. cha. fu. *id est figuræ, vel formationes literarum. Sic ostenso numero literarum descendit ad figuram, vt ostendat numerum libro. ueter. testam. concordare in literis & figuris Vnde dicit:*

g In libro quoque numerorum hæc eadem supputatio. *id est computatio.*

h Sub Leuitarum ac sa. *Nunc. iij. Censeo censes censere dicitur numerare, & inde his census dicitur numeratio.*

Numer. 3.a

i Mistice. *id est figuratē, quia per hunc numerum, scilicet xxij. datur intelligi, quòd sacerdotes, & Leuitæ debent intelligere viginti duos libros ue. te.*

k Et nomen domini tetragrammaton &cætę. *Dictum est supra, quòd post reparationem templi Esdras alias literas reperit, tamen vsque ad tempus illud Samaritani, & Hebræi easdem literas habuerunt. Et hoc patet: quia.* Et nomen domini tetragrammaton. *Tetragrammaton interpretatur quatuor literarum, & componitur à tetra, quod est quatuor, & gramma quod est litera. Est autem nomen domini, quod erat in lamina aurea, quæ super tiaram fronti pontificis imminebat Exodi. xxviij. & quatuor literis scribebatur. scilicet iod, he, vau, & he. Et secundum Hiero. in quadam epistola ad Marcellam. Iod interpretatur principium, vau de ista: he vita, & est ita intelligenda interpretatio. Iste scilicet Christus, qui per legalem pontificem figuratur, est principium vitæ, id est auctor vitæ spiritualis: scilicet per incarnationem & passionem suam. Aliam interpretationem inuenies in postillis.*

Exod. 28.f

Vt ep. ad Mar. q. nec pie: Nonagesimus quartus. ca. 4.

l Sed, & psalmi &c. *Adhuc ostendit, quod xxij. literæ sunt apud Hebręos per quinque psalmos, qui apud ipsos per omnes literas alphabeti digeruntur. Tamen in epistola quadam ad Paulā Vrbicā non facit*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

EXPOSITIO BRITONIS.

Incipit expositio fratris Britonis ordinis minorum super prologum sancti Hieronymi galeatum.

Diuisio

Viginti, & duas literas &c. *In isto prologo versatur intentio Hieronymi circa quinque. Primo enim intendit ostendere numerum librorum veteris testamenti. Et hoc facit dupliciter, scilicet per literas, & figuras. Per literas enim Hebraici alphabeti, & figuras vete. testamenti ostendit viginti duos esse libros per collationem numeri, & hoc facit in principio istius prologi. Sed secundum figuram introductam de Apocalypsi computantur. xxiiij. libri. vide vltra medium prologi. Secundo catalogus librorum ponitur: & in lege prophetas, & hagiographa distinguuntur ibi: Primus apud eos liber &c. Tertiò ostendit huius prologi vtilitatem scilicet vt sciamus librorum canonis, & apocryphorum distinctionem, ibi: Hic prologus scripturarum. Quarto sermonem apostrophat ad lectorem. Et facit tria. Primo rogat ne ipsius intentionem peruertat: dicendo quod. LXX. interpretes reprehendere intendat, ibi: Quæ cum ita se habeant &c. Deinde monet, vt istis operis lectioni attendat, ibi: Lege ergo primum &c. Ad vltimum consulit ei vt cum aliis conferat, ibi. Certè si incredulus es &c. et. Quintò rogat Paulam, & Eustochiū, ut contra detractiones eum protegant clypeis orationum: quia non sunt uerbis contendere contra ipsos, ibi: Sed &*

uos

E § *a Quanquam* Id est lyrico carmine. Nam Dauid propheta lyricus fuit, & diuerso metro psalmos composuit.
b Eiusdem id est vigintiduarum literarum alphabeto.
c Et Ieremiæ. sub. xxij. literis scriptę sunt.
d Iisdem. id est eisdem literis.
e Incisionibus supputant. id est breuibus sententiis.
f Quinque literæ duplices sunt apud Hebræos &c. sicut apud Latinos. x. & z.
g Aliter enim per has. id est aliam uim habent quando in principio verborum scribuntur, aliam in medio, aliâ in fine.
h Samuel. id est duo libri qui a pphęto Samuele succedentibus sunt scripti.
i Dibrehaiamim, Hebraice, id est uerba dierum, Græcè Paralipomenon hoc est relictorum vel prætermissorum: ea. n. quæ prætermittuntur in libris Regum, hic supplentur.
k Esdras. & ipse habet duos libros.
l Cinoth, Hebraice, Græce Threni, Latine lamentationes dicuntur.
m Elemm. id est elementorum, literarum videlicet.
n Viri. id est sancti alicuius.
o Beresith, Hebraicè Genesis Græce, Latinè natiuitas dicitur, vel genitura siue generatio. Mundi enim generatio ibi describitur.
p Velle semoth, Hebraicè, Exodus Græcè, Latinè egressio. ὁδος hodos enim Græcè. Latinè via. Nam in eo egressus filiorum Israel ex Aegypto describitur.
q Vaicra, Hebraicè, Leuiticus Græcè, ministerialis Latinè. Leui enim diaconus vel minister dicitur.
r Vaiedabber Hebraicè, ἀριθμοὶ Græcè, Latinè numerus.
F *s Ellehad debarim*, Hebraicè, Deuter. Græcè Latinè secunda lex.
t Hi sunt quinque libri. Primus ordo scilicet legis in quinque libris Moysi. Et nunc incipit secundum § ordinem

EXPOSITIO BRITO.

In epist. ad Paul. Vrb. præfat. princip. 3.

¶ Hiero. nisi de quatuor mentionem sed forte uitio scriptorum omissus est centesimus undecimus, & hæc sunt verba Hiero. Scire debes quatuor psalmos secundum ordinem Hebræorum incipere elemẽt. rum. tricesimum sextum, & centesimum decimum, centesimum decimumoctauum, & cẽtesimum quadragesimumquartum. Verum scire debes in prioribus psal. singulis literis singulos versiculos (qui trimetro iambico versu constant esse connexos) inferiores tetrametro iãbico constare. § sicut Deuteronomij cãticum scriptum est. Sunt qui alios putent hoc ordine incipere: sed falsa eorum opinio est. Lege literam sic: Sed & psal. isti qui sequuntur.

Error hactenus hoc i loco, quia Benedicam dominio, u ps. est, qui literon. notat apud Hebr. 34. est. In vulgata ãtranslatione nostra. 33.

No autem, Noli æmulari, qui lices si. 36. li uersus geminę deputantur.

uerũ alphabetis Israum initia nõ ve nient.

Boet. de Consol.

a Tricesimus. *Benedicam dominum in omni tem.*
b Et centesimus decimus: *Confitebor tibi domine in toto corde meo, in consilio iustorum & congregatione.*
c Et centesimus undecimus. *Beatus vir qui timet dominum. vbi glos. Est etiam ille psalmus diuisus per omnes literas alphabeti.*
d Et cẽtesimus decimusoctauus. *Beati immaculati. in quo sunt xxij. octonarij versuum, & singulas literas octo versus sequuntur. Nam ex Aleph prima litera incipiunt octo uersus. Ex Beth secunda litera alij octo, & sic de aliis octo usque ad Tau, quæ est extrema litera. ita dicit Hieronymus in epistola supradictа.*
e Et centesimus quadragesimusquartus. *Exaltabo te Deus meus rex. in quo sicut ait Hieronymus in eadem epistola, singulis literis singuli uersus geminę deputantur.*
f Quanquam diuerso scribantur. *vt dictum est.*
g Tamen eiusdem. *id est duodecim literis ordinãtur: qui vt trimetrum iambicum dictum est supra in epistola ad Paulinum. vij. ca. ubi agitur de lamentationibus Ieremiæ. Sed tetrametrum recipit iambi cum omnibus locis, sed spondeum tantum in imparibus. Et dicitur iambicum a pede prædominante in loco pari, in quo nullus alius pes debet poni. Et sicut dicitur in comm. Boe. de consolatione super illum locũ primi libri: O stelliferi cõditor orbis. Iambicũ metrum si dimetrũ est quatuor habet pedes, si trimetrum est sex: si tetrametrum, octo. Gratia exẽpli, accipiatur istud: Deus creator omnium: iam surgit hora tertia. Deus iambus primus; crea alter iambus: iunge simul & habebis vnũ metrum. tor omnium: iambus: nium alter iambus: iunge simul & habebis secundum metrum. iam sur, spondeus: git ho, iambus: iunge simul: & habebis tertium metrum. rater, spondeus: tia, iãbus: iunge simul & habebis quartum metrum. Et ita patet quare dicatur tetrametrum. Similiter posses ponere exemplum in illo hymno. Iam lucis orto sydere: Deum præcemur supplices: & in cõsimilib. Cõiter tamen assignatur ibi dimetrum iambicum. quia in quolibet versu hymni sunt quatuor versus metrici. Isle. n. est unus versus metricus. Iam lucis orto sydere. alius est, Deum præcemur supplices, & sic de aliis.*
h Et Iere. *de quib. habitum est supra in epistola ad Paulinum ca. vij.*
i Et ora. *quæ incipit: Recordare domine.*
k Salomonis quoq; in fine. *id est numerãtur. Alphabeta appellat literas alphabeti secũdum quas fit uersuum supputatio, & ordinatio. Incisiones appellat metrorũ, uel uersuum distinctiones: in quib. quasi inciśi distinguuntur pedes. sicut patet suprà proximo, uel quia ita certũ habent numerum syllabarum, quòd quicquid superfluum est, uidetur abscisum. Vnde Hiero. Prouerbia Salomonis extremum claudit alphabetum: quod tetrametro iambico supputatur ab eo loco in quo ait: Mulierem fortẽ &c. Prouerb. xxxi.*
l Porro quinq; literæ duplices &c. *Hic assignat aliam conuenientiam inter literas alphabeti & libros veteriste. Litera satis plana est.* Porro quinq; literæ duplices apud. Heb. *& subiungit. quare dicuntur duplices.*
m Aliter enim scribuntur per has principia. *id est aliter scribitur in principio, aliter in fine.*
n Vnde & quinq; a pleriśq; libri duplices æstimantur. *Libri Regum quatuor sunt apud nos: duo tantum apud Heb. primum duo: Samuel à nomine autoris. Vnde dicit Isidorus Librum Iudicum, & Ruth Samuel edidisse credit. Liber Samuel eiusdẽ Samuelis natiuitatẽ & sacerdotiũ, & gesta descripsit circo nomẽ ab eo accepit. Et quamuis hic liber Saul, & Dauid historiã contineat: vtriq; tamẽ ad Samuel referũtur, quia ipse unxit Saul in regẽ, ipsemet ẽt unxit Dauid in regẽ futurum: cuius libri primam partem conscripsit idem Samuel. sequẽtia uero usq; ad calcem scripsit Dauid &c. Secundum librum appellauit Malachim. i. Regũ à materia. Vnde dicit Isidor. Malachim proinde appellatur, eò quod reges Iuda, & Israelitica gentis, gestaq; eorum per ordinem digerat temporum. Malachim enim Hebraice. Latine regũ interpretatur. Hunc librum Ieremias primus in unum uolumen coegit. nam ante sparsus erat per singulas regum historias* Dibreiamim. *Hebraicè, Pa Græce: verba dierum Latinè. Cætera patebũt inferius.*
o Quomodo igitur uiginti duo elementa sunt per quæ scribimus &c. *Literæ dicuntur elementa: quasi alimenta: ad similitudinem mundi element. Sicut enim illa coeuntia omne perficiunt corpus: sic & hæ coniunctæ literalem uocem quasi corpus aliquod componunt. Tamen elementa proprie dicuntur ipsæ pronuntiationes: notæ autem, earum literæ. Abusiue tamen & elementa pro literis, & literæ pro elementis vocantur. vt cum dicimus non posse conflare in eadem syllaba, r, ante, p, nõ de literis dicimus, sed de pronuntiatione earum, nam quantum ad scripturam possunt coniungi, non tamen enuntiari, nisi postposita.*
p Et eo. *Id est ex his viginti duobus elementis, vel literis initiatur, & componitur. Vnde dicit Priscianus in maiori uolumine: Litera est minima pars vocis compositæ & c. hoc est, quæ conflat ex compositione literarum.*
q Ita vigin. volu. *quasi diceret. sicut puer instruitur per literas ad compositiones uocum, ita per hos libros instruitur auditor in doctrina fidei, & morum.*
r Primus apud. *In epistola ad Paulinum. vij. ca. exponuntur hæc, quorum expositionem breuitatis causa non itero in hoc loco. Litera satis patet omnibus, tamen aliqua breuiter perstringam.*
s Thorah. *secundum Remigium, lex vel pentateuchus.*
t Secundum prop. *Videtur quòd malè assignetur iste ordo prophetarum, quia prophetia est rerum euentus immobili veritate de-*

Obiectio

§ *nunciatio*

§ ordinem prophetarum Iehosua Ben Nun.
A *a Ben.* i. filius.
b Sophtim hebraicè Latinè Iudicum.
c Compingunt. i. consociant, uel coniungunt primum, & secundum. i. quia duo sunt.
d Thereasar. i duodecim prophetarum. Thereśa duodecim.
e Hagiographa. i. sacra scriptura. i. de sanctorum vita: vt Tobias, & Iob.
f Quẽ.q; inci. i. quinq; partitionibus. Psalmorũ enim vnus liber est: sicut & apostoli dixerunt. Sed tamen quinq; habet diuisiones. qa quinquies est ibi: fiat fiat.
Act. 1. d
g Misle Hebraicè parabolæ Græcè, Latinè prouerbia.
h Coheleth Hebraicè, Ecclesiastes Græcè, Latinè concionator. i.
i Sir hassirim Hebraicè, Latinè Cantica canticorum.
k Dibrehaiamim Hebraicè, Latinè verba dierum.
l Chronicõ. i. tpale: chronos tps. Totũ. n. tps, qđ est ab Adam usq; ad captiuitatẽ Babylonis in eo capitulatim describit.
m Stanz. i. in præsenti.

§ *Oculatis*

EXPOSITIO BRITO.

nunciatio: quod non facit aliquis liber historicus. Responsio: quia prophetia non est solum annunciatio futurorum uerbis, sed etiam factis vt Osee duodecimo. Ego visionem multiplicaui: & in manu prophetarum assimilatus sum. i. ostensus: quia non tantum verbis prædicabant, sed & operibus præfigurabant. Similiter legitur, quòd Esaias incessit nudus, & discalceatus tribus diebus: in signum, & portentum trium annorum captiuitatis venturæ super Aegyptum, & Aethiopiam. Sed secundum hoc Iob, & alia hagiographa debent inter prophetas enumerari. Ideo dicit Hugo de sancto Victore: quòd liber propheticus dicitur duobus modis: vel quia editus à propheta: vel quia scriptus prophetico stylo. vnde Iosue, Iudicum, Samuel, & Malachim prophetæ dicuntur: quia à prophetis scripti. Iosue igitur propheta fuit: vt habetur Num. Tolle Iosue filium Nun, in quo est spiritus Domini. Et Deute. Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me suscitabit Dominus hoc dicitur de Iosue ad literam. Sed adhuc Daniel inter prophetas numerari deberet, & liber Psalmorum. Responsio prophetia largissimè dicitur inspiratio diuina occulta denuncians, & secundum hoc historia creationis reuelata Moysi dicitur prophetia. Largè autem dicitur prophetia denunciatio futurorum factis, vel verbis figuratiua. & secundum hoc libri vete. te. dicuntur continere prophetiam: quia in illis continentur figuræ futurorum. Omnia in figura contingebant illis. Specialiter dicitur prophetia denunciatio futuri verbis, vel factis per hominem spiritum prophetiæ habentem. Sic psalterium, & Daniel dicuntur prophetiæ. Specialissimè dicitur prophetia denunciatio futuri verbis uel factis antonomasicè: & per viros prophetas, & sic Iosue, & Iudicum, & duo primi libri Regum prophetię dicuntur. Propriè dicitur prophetia denunciatio futuri, vt futuri: vt Esaiæ: Ieremiæ, & cæterorum. Vel aliter dici potest, quòd propheta tripliciter dicitur, officio, gratia, & missione. Officio: quando aliquis eligebatur, qui in dubijs consuleret Dominum, sicut Moyses & Iosue. Gratia: sicut ille qui per inspirationem notitiam aliquorum habebat: quæ nec natura, nec disciplina aliqua dari poterat: sicut Dauid, & Daniel. Missione sicut ille, quem mittebat Dominus ad denuntiãdum, quæ ei inspirauerat: vt Ionas. Quia uerò prophetę non dicebantur: nec opera eorum prophetarum opera vocabantur: nisi qui aut missione, aut officio prophetabant: licet inspiratione edocti essent, ideo Dauid, & Daniel inter prophetas non computantur: quia nec officia habuerunt, nec missi fuerunt, tamen gratiam prophetandi habuerunt, & in ueritate prophetę fuerunt.

Osee 12. d Liber dicitur prophetæ licut duplicater. Isa. 20. a

Num. 27. d Deut. 18. c

Glossa.

Prophetæ tripliciter dicitur

a Compingunt. *i. continguntur. Vide ubi exponitur compingere in opusculo de vocabulis Bibliæ.*
b Quẽ nos regũ. *Quia agit de duobus regnis. s. de regno duarũ tribuũ, qđ dicitur regnũ Iuda: & de regno decẽ tribuũ, qđ dicitur regnũ Israel.*
c Thereasar *Hebraicè, liber. xij. prophetarũ.*
d Hagiographa. *supra exposita sunt in prologo super Iosue circa principium.*
e Quem quinq;. *quinque petitionibus, quæ fiunt per fiat fiat. quatuor primas distinctiones terminant quatuor psalmi, qui terminantur in fiat fiat. s. Beatus, qui intelligit. Deus iudicium. misericordias Domini. & Confitemini. n. & in de vsq; ad finem protenditur quinta distinctio. Propter istas quinq; distinctiones volebat Hieronymus dicere quinq; libros esse psalmorum. Communior tamen opinio est, quod sit vnus liber. Vnde sic intitulatur psalterium: Incipit liber hymnorum, vel soliloquiorum de Christo.*
f Misle *Hebraice, parabolæ Græcè, prouerbium Latine. Est autem prouerbium parabola vel similitudo, vbi aliud dicitur, & aliud intelligitur. vnde dicitur prouerbium, quasi pro verbo positum: vel quasi verbum pro alio. vide in opusculo de vocabulis Bibliæ, vbi exponitur parabola.*
g Coheleth *Hebraice, Ecclesiastes Græcè, concionator Latine. quia eius sermo non est ad unum, sed ad vniuersos. Concionor auis, dicitur loqui ad concionem. vnde concionator dicitur, qui persuadet vel loquitur concioni.*
h † Sirhassirim *Hebraice, cantica Latine. sir enim canticum, ab articulis, sirim canticorum interpretatur, quæ sic appellantur, eo quod vniuersa cantica præcellant, sicut sanctasanctorum dicebantur, quia sanctorum comparatione sanctiora erant: vel quia exteriori oraculo erant sanctiora. Quære plenius de his tribus libris, & de Sapientiæ libro, & de Ecclesiastico infra in prologo super libros Salomonis, qui sic incipit, Iungat epistola &c.*
† *scribe ascirim.*
i Dibrehaiamim. *Hebraicè, Paralipomenon Græce, verba dierum Latine. Dibrehaiamim terminatur in m, quod sicut patet per glo. Hieronymi Gen. xxxv. vbi dicitur: Errant, qui putant Beniamin filium dierum interpretari, dextera enim dicitur iamin, & finitur in, n,* 3. *Dies quidam appellantur iamim, & terminantur in m, cum ergo Dibre haiamim interpretetur verba dierum, & non verba dexteræ, patet quod terminatur in m, & non in n.*
in qq. hebr. sup. Gen. 10.
k Chronicon. *i. temporale, vel temporaneum, eo quod totum tempus compleditur ab Adam, usq; ad finem regum. Et dicitur à chronon, quod est tempus, & inde chronicus ea, cũ. idest tẽporalis, vel tpaneus, & chronica chronica chronicorum, tempora, vel temporum series, vel ordo, uel ubi tempora, vel facta diuersorum temporum continentur. Vide supra in epistola ad Paulinum. vij. cap. vbi exponitur Paralipomenon.*
l Cinoth *Hebraicè, threni Græcè, lamentationes Latinè.*
m Quos sub &c. Apo. &c. iiij. capi. viginti. quatuor seniores sunt vete. te. doctores eminentiam virtutum & perfectionem operum docentes. nam quater sex faciunt. xxiiij. vt per quaternarium designetur eminentia virtutum, per senarium perfectio operum, quia sex dies sunt, in quibus licet operari. Vel per seniores. xxiiij. designantur. xij. patriarchæ & duodecim prophetæ.
Apoc. 4. b & 5. b
n Adorantes agnum & coronas suas prostratis vultibus offeren. *i. Christũ verũ Deũ credentes eum pro nobis passum. Per coronas, uictoriæ tentationum intelligiuntur quas prostratis vultibus offerunt, dum omnia bona sua Deo humiliter attribuunt. Animalia quatuor sicut dicit glossa Christus qui natus est, passus, resurgens, ascendens. Et breuiter tangit glossa, quod Christus dicitur homo in natiuitate: uitulus, qui est animal immolatitium, in passione: leo fortis in resurrectione, aquila, quæ in altum uolat, in ascensione. Vel uirtus fortitudinis designatur in leone*

a qui apud eos Iehosua Ben Nun
b dicitur: Deinde subtexunt Sophtim, id est Iudicum librum, &
c in eundem compingunt Ruth, quia in diebus iudicũ facta eius narratur historia. Tertius sequitur Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus. Quartus Melachim, id est regum qui tertio & quarto Regum uolumine cõtinetur. Meliusq; multo est Melachim, id est Regum quàm Malachoth, id est regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed vnius Israeli ici populi qui tribus duodecim continetur. Quintus est Isaias. Sextus Ieremias: Septimus Ezechiel. Octauus liber duodecim prophetarum, qui a
d apud illos vocatur Thereasar. Tertius ordo, hagiographa possidet.
e Et primus liber incipit ab Iob.
f Secundus a Dauid, quem quinque incisionibus, & vno psalmorum volumine comprehendunt. Tertius est Salomõ, tres libros habens. Prouerbia quæ illi para-
g bolas, id est Misle, appellant.
h Quartus Ecclesiasten, id est Coheleth. Quintus, Canticum canticorũ, quẽ titulo Sir hassirim præ-
i notant. Sextus est Daniel. Septimus Dibre haiamim, id est uerba dierum, quod significantius
k chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare: qui liber apud nos paralipomenon primus & secundus inscribitur. Octauus Esdras qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos in duos libros diuisus est. Nonus Esther. Arq; ita fiunt pariter ueteris legis libri viginti duo, id est Moysi quinque, prophetarũ octo, hagiographorũ nouem. Quanquam nonnulli Ruth & Cinoth inter hagio-
l grapha scripsitent, & hos libros in suo putent numero supputãdos, ac per hoc esse priscæ legis libros uiginti quatuor quos sub numero
m viginti quatuor seniorum Apocalypsis Iohannis inducit, adorantes agnum, & coronas suas pro-
n stratis vultibus offerentes: stantibus cotam quatuor animalibus

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E *Oculatis &c.* Id est plenis oculis.
b Quasi ga. Sicut enim galea caput militis protegit, vt fiducialius pergat ad bellum ita & iste titulus lectori peritiam præstat, vt valeat decernere, qui libri apud Hebræos in canone recipiuntur, quivè inter apochrypha deputentur.
c Igitur sa. i. ille liber, qui dicitur, vel vocatur Sapientia, & ita inchoat, Diligite iustitiam.
d et Iesu fi. Omnis sapientia à domino Deo est: hic & παγγερὸς dicitur i. liber omnium virtutum. παν enim Græce omnis dicitur: ἀγαθὰ virtus. Hunc Hebræi ideo non recipiunt, quia in eodem domini passio manifeste probatur.
e Pastor. i. liber pastoris, similis est reuelationi Iohannis. i. Apocaly. sed in nostra bibliotheca non habetur. Ipse autem est, qui & Hermes dicitur.
f Ex ipsa qui. phra. i. ex ipsa locutione: quia Græcam redolet eloquentiam. Inde antiphrasis, contraria locutio.
g Antiquorum. i. LXX.
h Alia aurum. Per aurum argentum lapides prętiosos &c. quęque excellentiores, vel maiores in ecclesia virtutes figurantur: per pelles vero, pilosque caprarum minores.
i Tabernaculi. i. cortina de cocco, & bysso retorta pellibus tegitur.
K *Et cilicus.* i. pellibus arietum rubricatis, & pellibus hyacinthinis. Tabernaculum quatuor operimentis tegebatur. Primum erat ex cocco, bysso que retorta. Secundum ex sagis cilicinis. Tertiũ ex pellibus arietũ rubricatis. Quartũ ex pellibus hyacinthinis, q̃ a longe intuẽti bus celi sereni colorem imitari videbant. Pellib. itaq; & sagis cilicinis interpositis, parat, q licet ordine sint posterio res, tñ nõ minorẽ ecclię vtilitatẽ p̃stãt.
l Et iniu. Iniuria dicitur quicquid contra legẽ fit. Nã ius lex dr: vñ & aduerbialiter dicimus, Iniuriã fecit. i nõ iuste.
m Meum. i. quem ego feci, & transtuli.
n Paraphra. i. falsum interp.
o Confer i. compara.
p Nostrum. i. Hebraicam veritatem.
q Eum s. Hebræum.
r Diuinarit. pro diuinauerit.
s Vos sa. Chri. i. ò Paula, & Eustochiũ.
t Myrrho. Myrrha est amarissima spẽs: qua mortuorum corpora condiuntur. Myrrhum vero vnguentum prætiosissimum de myrrha factum.
v Vngitis caput. Caput Christi diuinitas est illius. Caput Christi vero vngit qui eum verum Deum veraciter adorat. Pedes vero vngit ei: qui verum etiam hominem eum credit.

Quane.

EXPO. BRITO.

¶ signatur in leone, in vitulo mobilis virtus tẽperantiæ, in homine virtus iustitiæ, in aquila q̃ viget in visu, virtus prudẽtiæ. Vel in hoẽ humanitas, in vitulo sacerdotium, in leone regnũ, in aqla exprimitur diuinitatis sacramẽtũ.
a Oculatis. ratione principii.
b Et retro. ratione finis. Ipse est enim Alpha & principium, & finis.
c Clamantibus. i. in sanctis suis gratias agentibus.
d Sanctus. pater.
e Sanctus filius.
f Sanctus spiritus sanctus.
g Dominus. propter regnum quod proprium est bonitatis.
h Deus. i. videns propter sapientiam.
i Omnipotens, propter potentiam.
K Qui erat. sine principio.
l Et qui. immutabilis.
m Et qui venturus. glo. filius corporaliter apparebit: tota deitas se manifestabit hominibus.

Hic prologus &c. Vide diuisionem supra positam in principio prologi.
o Galeatum &c. Metaphorice loquitur, quia sicut capiti supponitur galea, & armatum cõtra hostes se defendit, sic prologus istle omnibus, quos Hieronymus de Hebræo transtulit in Latinum superponi potest, & defendit sacram scripturam contra illos qui inducũt apocrypha pro hagiographis. Vide supra in prologo super Iosue i princi. & inuenies quid sit apocryphũ, & quid hagiographum, sequitur.
p Ex ipsa quidem. i. ex ipso mõ loquẽdi, quia Græcã redolet eloquẽtiã. Phrasis Græce, locutio Latinè. unde periphrasis. i. circũlocutio. & antiphrasis cõtraria locutio. Itẽ phrazo verbũ Græcum. idem est, quod loquor. & ide phrasis locutio: & inde phrastes locutor: componitur metaphrastes. i. interpres: & paraphrastes, qui minus bene interpretatur.
q Quæ cum ita. LXX. interpretum.
r In templo (alias) in tab. Dei. Humiliando se videtur potius comẽdare. LXX. interpretes, q̃ condemnare. Vnde in ii. libro cõtra Rufinum cũ posuisset eadẽ verba. q̃ hic sequuntur, dicit, Quanto contra. LXX. interpretes tum eam supercilio, vt illos aurũ, & prætiosos lapides, & purpurã, me pelles, & pilos caprarum in tabernaculo Christi obtulisse profitear. — Hieron. con Rufinum. l. 2. cir. fi. to. 2
s Offert vnus. Exo. xxv. & xxxv.
t Byssum. linum candidissimum.
u Coccum. i. coccinum, vel vermiculum. — Exod. 25. & 35.
x Hyacinthũ. quendam lapidem prætiosum. Quandoque ponitur hyacinthus pro lana, vel serico hyacinthini coloris: & ita potest hic accipi & melius quàm pro lapide.
y Purpurã. pannũ sericũ pretiosum. Nota q̃ byssus est coloris niuei, coccus flãmei, hyacinthus aerei, purpura sanguinei. De istis quatuor operimẽtis, q̃ ponũtur hic fit mẽtio Exo. xxxv.
z Et tamen apo. i. Multo magis membra, quę videntur corporis infirmiora esse, necessariora sunt &c. — Exod. 25. † tabernaculo

a Cilicijs. i. sagis cilicinis de pilis caprarũ factis. vñ & capricilia, vel capilacia vela dñr.
b Lege ergo. antequam perueršie iudices.
c Samuel & m. i. a me translatum. Samuel apud Hebræos continet duos primos libros Regum apud nos Malachim duos vltimos.
d Meum inquam. i. a me ueraciter trãslatũ, & solicite emendatũ, p̃ hoc dicit his meum.
e Inquam. i. dico. uerbum est defectiuum. In quam præsentis est, & quandoque futuri.
f Interpretem. ideſt. uerum translatorẽ. Vide in opusculo de uocabulis Bibliæ, ubi exponitur interpres.
g Vel paraphrasten. i. iuxta loquẽtem. Paraphrastes dicitur, qui non transfert literam ex litera, sed sensum ex sensu. Et dicitur à para, quod est iuxta, & phrastes quod est locutio: quasi locutor secundum sensum, & non secũdũ literam. Tamẽ de hoc excusat se Hieronymus dicens, quòd non est conscius se mutasse aliquid de Hebraica ueritate. — Paraphrastes
h Coniectorem. i. diuinum uaticinatorem. Coniector dicitur interpres: uel in coniecturis peritus, sortilegus, diuinus.
i Sed & vos sa. Christi. &c. myrrho. i. unguento, in quo principalis spẽs est myrrha uersus, Vnguẽtũ nardi, sed nardus dicitur arbor. Est unguẽtũ myrrhũ, sed gummi myrrha, uel arbor. Glos. Myrrha est amarissima spẽs, qua mortuorũ corpora condiũtur. Myrrhum uero unguẽtum prætiosissimum de myrrha factum.
K Caput. i. diuinitatem, Caput Christi Deus. Cõstrue sic, Sed, et uos famulas Xpi rogo, q̃ ungitis caput domini. i. creditis, & adoratis diuinitatem Christi. Discumbentis, id est sedentis in celo ad dexteram patris. Vngitis inquam. myrrha fidei, i. fide Deo accepta super omnia fragrantia. Vnde ipse dicit sponsæ. Odor unguentorum tuorum super omnia aromata, unguentorum dicit quia non solum caput, & pedes Christi vngi debent. Caput ungit, qui verum Deum adorat, & credit. Pedes uero iungit, qui eum uerum hominem credit. — 2. Cor. 11. Cant. 4.

¶ Quæ nequaquam

a Quæ ne. sal quæri. in sepul. Iesum in sepulchro quærit, qui eum solum hominem esse credit.
b Quibus iam ad pa. Chri. ascen. Illis Christus ad patrem ascendit, qui eum in diuinitate patri coæqualem accipiunt.
c Rabido i. insano. Rapidus uero est uelox.
d Et circum ciuitatem i. ecclesiã volentes eã decipere, Qã dicit circumeunt ciuitatẽ, hic in malo accipiẽ. In psal. uero ubi dr: Cõuertentur ad uesperã, & famẽ patientur ut canes: & circumibũt ciuitatẽ in bono. Iudæi. n. circa finẽ mũdi cõuersuri ad Xpm sicut canes auide cibum glutientes: ita accipient fidem, & circumibũt ecclesiã de ciuitate in ciuitatẽ q̃rẽtes doctores. — Psal. 58. b — Psal. 58. a
e Ego. i. ego & non alius. i. nõ in alio corpore: vt quidam dicũt.
f Peccator. i. detractor.

EXPOSITIO BRITO.

a Quę nequaquã. *cum Magdalena.* quæ ritis in se. *Quia eum creditis resurrexisse.*
b Quib. &c. *pa. contra detractores contra me brutaliter obloquentes.*
c Qui aduer. *i. insano.*

Desæuiunt.

Aliter

a quæ nequaquam saluatorem quæritis in sepulchro, quibus iam ad patrem Christus ascendit:
b ut cõtra latrantes canes, qui aduersum me rabido ore desęuiũt & circumeũt ciuitatem, atq; in eo se doctos arbitrantur si alijs detrahãt: orationum uestrarũ clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam illius semper sentẽtię recordabor: † Dixi, custodiam uias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum consisteret aduersum me peccator. Obmutui & humiliatus sum, & silui a bonis.

c
d Desæuiunt. *i. insaniunt.*
e Et cir. ci. *diffamãdo trãslationẽ meã. Psal. In circuitu impij ambulãt.*
f Atq; in eo se. *i. iudicant. s.*
g Si aliis. *i. protegatis me orationibus: quia nolo contendere cum eis. & hoc est, quod subdit.* — Psal. 22. b
h Ego. *supbię, et cõtũelię p̃ponẽdã.*
i Illius sem. &c. Dixi. *i. in corde de liberani.*
k Custodiã ui. *i. actiones, et verbã.*
l Vt nõ delin. *Ne loquẽdo dem adi tũ calumniosis, in quo sæpe fit turbatio: ut dicantur non dicenda. ideo:*
m Posui ori. *i. silentium. quia custo diui os meum, ne incongrua exeant.*
n Cum cõsi. *quærens calumniam.*
Obmutui. *i. penitus tacui.*
o Et humi. sum. *Hoc di. vt intelligas silentium purum, non dolosum.*
Vel humi. sum. *i. paratus impropria ab eis humiliter sustinere.*
p Et si. a bo. *Quæ docerem contemnentes, qui causas contentionis quærunt: ne margaritas spargerem ante porcos, Nolite sanctum dare canibus: neque mittatis margaritas ante porcos: ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conuersi dirumpant vos.* — Matth. 7. a

C

GLOS. ORD. PRAEFATIVNCVLA.

PRimum librũ Regũ scripsit Samuel usq; ad mortẽ suã: Deinde Dauid, post Salomõ: tãdẽ pphetę. Viginti duæ lĩæ apud Hebræos reperiuntur: ſm quarũ numerũ apud eos. xxij. uolumina supputãt, inter q̃ liber Reg. post Iudicũ in ordine hr tertius. Bũ post Iudicũ ponit Regũ, qui nũc sunt p̃sules ecclĩæ, postmodũ regnũ. seu quia p̃cedet iudiciũ, sequet sempiternũ imperiũ. *Helchana. Hieron.* Possessio Dei interp̃tat: q animi uirtute uir dr, & unus nõ mobilis, non uagabundus, sed firmꝰ & incõcussus. Oẽs ẽt cõpetenter unus dñr, vnã sapiẽtiã habẽtes, q unum Iesũ Xpm cõfitẽtur, vno spũ Dei replent. vñ: Oẽs qdẽ currunt, sed vnus accipit brauiũ. Vnusq̃sq; insipiẽtiũ nõ est unus, sed multi. Insipiẽs sicut luna mutat. Vnꝰ ãt dr Deus, nõ numero, sed qa nunq̃ mutat. Vñ: Tu aũt idẽ ip se es, & anni tui non deficient. *a Ramathaim Sophim de mõte &c.* Origẽ. Siue Armathaim qđ in aliis

B

1. Cor. 9. d — Psal. 101. b — Exp. Cant. Hom. 1.

LIBER PRIMVS
Samuelis, quem nos primum Regum dicimus.

CAPVT PRIMVM.

a ¶ Virtute an imi.
b ¶ Non vagabundus, non mobilis.
c ¶ Quod interpretatur altitudo eorum.
d ¶ Specula, vel scopulus.

VIr uĩr unus de Ramathaim Sophim;

Nic. de Lyra in lib. Reg. Præfatiuncula.

PEr me reges regnant. Prouer. viij. Sicut dictum fuit in principio lib. Iudicum populus Israel post ingressum terræ promissionis habuit triplicẽ modum gubernationis. quia primo fuit gubernatus per iudices usq; ad Saulẽ. Secũ per reges à Saule usq; ad captiuitatem Babylonicam. tertiò per pontifices à reditu dictæ captiuitatis, & citra. De gubernatione autem populi sub iudicibus, vel potius de Deo populum gubernante per iudices, actum est in libro Iudicum: sicut dictum fuit ibidem. Et eodem modo in libris Regum, & Paral. agitur de Deo gubernante populum per reges, & hoc est, quod dicitur in verbo præassumpto: Per me reges regnant. In quo quidem verbo primò tangitur huius gubernationis rector principalis cum dicitur: Per me. quia verbum proponitum dicitur in persona sapientiæ increatæ, q̃ Deus est. Secũ tãgitur rector ministerialis, cum dicitur. Reges in pluralĩ. quia sub uno rectore primo, qui Deus est, sunt multi reges generis humani. Circa primum sciendum, q̃ sicut dicitur in lib. de causis propositione prima: prima causa plus influit in causatum, quam causa secunda: & ideo Deus qui est primus, & uniuersalis rector totius creaturę plus facit ad gubernationem cuiuslibet communitatis, quam omnes alij, imò sine ipso aly nihil possunt facere. p̃ qđ de ipso dicitur: Attingit à fine usq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter: & ideo in persona ipsius dicitur: Per me potentes imperant, & legum conditores iusta decernunt. Circa secundum considerandum, quòd licet Deus omnia gubernare possit, & regere per seipsum: tamen ad conseruandum pulchritudinem uniuersi, quæ consistit in ordine partium ad inuicem, & ad Deum sicut ad primum ducem: inferiora regit per mediatꝰ corporalem creaturam per spiritualem: & eodem modo vulgares homines per reges. Sciendum tamen, quòd in populo Israel aliqui fuerunt reges ex diuina permissione ad malum populi subiecti: de quibus dicit Dominus. Ipsi regnauerunt, & non ex me. Aliqui autem fuerunt ex diuina ordinatione ad bonum populi subiecti secundum, quod dicitur. Non ignoratis, q̃ Dominus Deus Israel dederit regnum Dauid super Israel in sempiternum &c. De istis ãt tribus uidelicet de Deo principaliter populum Israel regente, & de bonis regibus ex diuina ordinatione institutis ad populi promotionem: & de malis permissis à Deo regnare in populi delinquentis pœnam, secundum quod dicitur: Dabo tibi regem in furore meo, tractatur in libris Regum, & Paral. vt patebit prosequendo.

Prou. 8. b — Iug. 8. a — Prou. 1. b — 2. Par. 13. — Osee. 8. a — Osee. 13. a

NIC. DE LYRA. CAP. I.

VIr uir, Circa materiã Diuisio igitur istius libr. & Paral. sic proceditur. Quia primo describitur populi Israel per reges gubernatio. secundo huius gubernationis quæ dam recapitulatio: & suppletio in libris Paral. Prima in duas: quia primò agitur de regno Israel unito. secundo de bipartito. iij. & iiij. lib. propter quod liber Regum apud Hebræos in duas partes diuiditur, ita quòd ibi duo sunt libri tantum. Primus, qui vocatur Samuel, continens primum, & secundum librũ Regũ. Secundus vocatur Malachim. i. regum: continens tertium, & quartum. Prima adhuc in duas: quia primò agitur de rege seu de regno Israel ex electione. secundo ex paterna successione lib. ij. Circa primum sciendum: quòd ubi incboatur unus modus regiminis: præcedẽs modus terminatur ibidem. Et ideo primo agitur de terminatione regiminis sub iudicibus. secundo de inchoatione regiminis sub regibus. ix. c. Circa primum sciendum, quòd occasio terminationis regiminis Iudicum: & petendi regem super populum fuit malitia filiorum Heli, & Samuelis: vt habetur infra viij. c. Et ideo primo agitur de natiuitate Samuelis sub Heli Iudice. secundo de malitia filiorum vtriusque ij. c. ibi: Porrò filij Heli filij Belial. Prima in tres: quia primò describitur ipsius Annæ petitio. secundo petitionis exauditio: ibi: Cognouit autem Helchana. tertio gratiarum actio ibi: Et orauit Anna. Prima adhuc in duas: quia primo describitur occasio petendi. secundo modus postulandi, ibi Surrexit autem Anna. Occasio autem petitionis Annæ fuit malitia Phenennę exprobrantis ei sterilitatem etiam in diebus solennibus, quando debebat esse in quiete orationis: & hoc est, quod dicitur:

Dinsio

a Fuit vir vnus de Rab. *Per, m, in fine debet scribi: quia sic est in Hebræo.*

MORALITER.

✠ *a Fuit vir unus.* Allego. per istum uirum fuit significatus Christus: qui dicitur uir potens in opere, & sermone, Et bene dicitur vnus, q̃ a nullus alius fuit, nec est, nec erit Deus, & hõ in una p̃sona
b De Ra. Sophim. i. excelsis speculationibus. Nam in Christo est duplex.

Allegor. — Luc. 24. c

✠

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL

Galijs codicibus habetur,altitudo eorũ interpretatur. Sophim, E specula, vel scopulus. Ephraim,fructificatio. In mõte Ephraí, & in Ramathaim Sophim habitasse dicitur, in alta. scontemplatione uirtutum, vt a nullis subiacentibus,& circumlatrantib. vitiorum cogitationib. mẽtis eius sublimitas deijceretur, vel vnitas scinderetur. Ideo nõ de vallib. vel de campis, sed de mõte Ephraí i. frugifero esse dicitur in quo nobilitas omnium virtutũ fructificare dignoscit.

Sup. Cant. Annæ Homil. 1. *Orig.* Hic habuit duas vxores, quarum nobilior. i. Anna sterilis erat sicut Sara nobilior vxor Abrahæ. Secunda uero .i Phenẽna fuit fęcunda, sicut Agar Aegyptia. Elcana ergo est possessio Dei, primũ de sẽda vxore pr̃ efficit ga vultuã Annæ ꝓcluserat Deus, q̃ postea aperuit. Phenẽna interp̃tat̃ uersio, Anna gr̃a. Qui vult ergo cẽ possessio Dei, has duas hẽat vxores, & primã nobiliorẽ. i. gr̃am. Hęc. n. primo p̃ fidẽ ꝓfugit hoi. vñ: Gratia Dei saluati estis p̃ fidẽ. Dein de ifugaẽ Phenẽna. i. cõuersioni, ga post gr̃am fideiseqi emẽdatio morũ. Phenẽ na prima filios gn̄at, ga primos fructus p cõuersionẽ ꝓferimus. Nisi. n. a malo ꝓuertamur de Anna pr̃es nõ efficimur. Phenẽnę filij nõ adsistũt altari, non tñ inanes fiunt, ga de sacrificijs diuinis edũt. Qui ergo cõuertit a pẽtõ, de cõuersione gn̄at opa iustitiæ. Et postea excitata Anna. i. aia zelo bono orat, vt hẽat filios qui adsistẽt Deo. i. filios gr̃æ. Qui .n. Deo vacat, & legẽ eius meditat die, ac nocte, filius est gr̃æ. Hinc in euãgelio: Martha satagit circa frequens ministerij explẽs opa iustitię. & quasi filios cõuersionis generat. Maria sedẽs secus pedes Dñi audit verbũ illius, et optimã ptẽ elegit, & generat filiũ gr̃æ: q̃ dicit:

Ephe. 2. c

† annuati

Luc. 10. g

Psal. 72. d Mihi aũt adhęrere Deo bonũ ẽ. Anna

Ibid. 98. b gn̄at filiũ Samuelem, de quo dr̃. Et Samuel inter eos, q̃ iuocãt nomẽ eius. q̃ dr̃, vbi ipse Deus. vbi. n. ipsius gr̃æ, ibi Deus. Nisi .n. p̃cedãt opa cõuertionis, nõ possumus gn̄are dona spũsancti. Hãc sobolẽ ex imitatione Annæ sicut & ipsa oremus. Prius historicæ ꝓphetiæ gn̄atio dicẽda: deinde cõtinuanda allegoria. Elcana p̃ Samuelis fuit de stirpe Leui, sed nõ de gn̄atione Aaron sacerdotis. Fuit n. secundũ Paral. filius † Ieroboã, filij Eliu filij Thohu: filij Suph, filij Elcanæ, filij Maath, filij Amasai, filij Elcanę: filij Iohel, filij Azariæ filij Sophoniæ, filij Thaat, filij Asir, filij Abiasaaph, filij Core, filij Isaar, filij Caath, filij Leui filij Israel. Mater quoque eius de tribu Iuda, monstrat ex hoc, ꝙ Ephrateus vocatur ab Ephrata uxore Caleb, q̃ fuit de tribu Iuda: non ab Ephraim, sicut Dauid filius uiri Ephratæi dicitur, id est Isai, qui non de Ephraim, sed Iuda fuit. Hic inter medios ciues sortis Ephren existens, Ramathaim Sophim, ciuitatem habitabat, quæ est

Matt. 27. g in regione Thanitica iuxta Diospolim, unde fuit Ioseph, qui in euangelio ab Arimathia esse dicitur. Habuit autem duas uxores, Annam, & Phenennam. Conuenienter quoque Annę sterilitas memoratur cuius partus celebrior erat. Sicut Sara prius sterilis fuit & Agar Aegyptia genera uit, & Rachel ꝑ

Gen. 16. a Ibi. 29. g qua Iacob diu seruiuit, diu sterilis fuit, cum soror eius gauderet numerositate prolis. Armathaim, uel Ramathaim interpretatur excelsa duo, ut duæ intelligantur tribus regalis scilicet & sacerdotalis, ex quibus extitit pater eius, & mater. Sophim, speculatores, qui fortassis sunt prophetæ, quorum fi-

Allegorice lius Elcana. Elcana allegorice possessio Dei, qui est filius Dei dicens: Dominus possedit me. qui bene uir unus non numero, sed quia nunquam muratur, nec a se aliter efficitur Deus. Armathaim Sophim excelsa, vel specula. hæc est superna Ierusalem, de qua veniens speculationem docuit, & morte sua possidere fecit.

a Ieroham, misericors.
b Elin. Deus meus.
c Thohu. signatus.
d Suph. effundens, quia per misericordiam ad nos veniens signatus in passione ait: Deus meus. vbi semetipsum exinaniẽs effudit. vnde: Vnguentum effusum nomen tuum. effusum a suis inuisibilibus ad nostra uisibilia.

Matt. 27. f Cor. 5. a

e Euphrateus frugifer. ga donis spiritus sancti abũdat Euphratæus ab ephrata uxore Caleb, uel Ephrata ciuitate, quæ post dicta est Bethlehem. vel ab Ephraim (vt nonnulli aiunt) quia fuit de Ramatha ciuitate Ephraim, quæ sita est in monte Sophim, qui mons est in tribu Ephraim.

Et ha-

f Et habuit duas vxores nomen vni Anna, & nomen secundæ. Phenẽ G na est synagoga, quæ fœcunda primum filios Deo per legem generabat, sed iam propter infidelitatem in fœcunda manet. Anna sterilis ecclesia gentium, quæ olim sterilis a prole spirituali, nunc gratia Christi redempta, Anna. n. interpretatur gratia Deo filios per baptisma, & spiritum sanctum gignit.

g Silo. Est i nonagesimo miliario Neapoleos in regione a Thabitana.

h Ophni discalceatur siue insania cõuer sionis.

i Phinees. os mutum scribas, & Pharisęos significat. Qui filij Heli dicuntur, quia Heli typum tenet sacerdotij. Ipsi quia non receperunt, quem lex, & prophetæ prædixerunt, ad insaniam infidelitatis conuersi os mutum meruerũt habere a confessione Christi: & quia noluerunt suscitare semẽ fidei Christo defuncto fratri, meruerunt discalceari, & esse extra sortem eorum de quibus dicitur: Calceati pedes in ꝓparatione cuãgelij pacis. Et quia conati sunt, nomẽ iponsi sibi, non Christo vendicare ecclesiam vsurpãdo, nudi remanserũt ab omni dignitate, discalceati ab exẽplis patriarcharũ, & prophetarum. Vnde Silo vbi sacerdotes fuerũt interpretatur dimissio eius, vel petitio, quia petierunt Pilatũ, vt dimitteret eis Barrabam. Merito ergo dimissi sũt, & a Deo derelicti

Ephes. 6. i *Matt. 27.*

NIC. DE LYRA.

¶ *bręso. & est Rhamathaim vna dictio. Ex quo patet error illorum, qui scribũt, n, in fine, faciẽtes inde duas dictiones: sita q̃ ly in, sit pre positio iuncta cum dictione sequente, vt Ramatha sit nomẽ villæ, & Sophim nomẽ regionis, in qua est Rhamatha. Et hoc dictum procedit ex ignorantia Hebraicę veritatis. Sic igitur exponunt Hebræi de Ramathaim Sophim, id est de excelsis respicientibus, quia sunt ibi duo mõtes mutuò se respicientes. Aliter exponunt alij de Rhamathaim Sophim, id est de excelsis respicientium, uel speculantium. quia ly Sophim, quod est pluralis numeri indifferenter potest fiare, pro quolibet casu, eò quòd nomina Hebraica sunt indeclinabilia. Et dicuntur excelsa respicientium, quia inde potest videri longè. Secundum alios vero dicuntur excelsa speculantium, quia ibi habitabant viri in lege studiosi.* H

a Et nomen &c. *Iste fuit Leuita de filijs Core vt habetur. 1. Paral.* *1. Par. 6.*

b Euphratæus. *non q̃ esset de tribu Ephraim, sed quia manebat in mõte Ephraim, vt prædictum est. sicut aliquis dicitur ciuis Parisiẽsis, quamuis sit natione Anglicus. Aliqui vero dicunt, quòd dicitur Ephrateus ab Ephrata, quæ altero nomine dicitur Bethlehem, eò quòd mater eius fuit de Bethlehem: sed hoc non est verisimile, quia filij non cognominantur à matribus sed à patribus.*

c Et habuit duas vxores, nomen uni Anna &c. *Prima enim scilicet Anna fuit sterilis, & ideo aliam superduxit.*

f Et ascendebat uir ille de ciuitate sua, statutisque diebus &c. *id est in festo paschæ, pentecostes, & tabernaculorum. Istis enim trib. temporibus debebat apparere omne masculinum coram Domino, vt habetur Exod. Veruntamen aliquando parcebatur populo de duabus festiuitatibus vltimis propter longitudinem viæ ad locum cultus diuini, vel alia causa rationabili. Vtrum autem iste ascenderet semel in anno vel pluries, non habetur expresè ex textu. Videtur tamẽ magis quòd semel, eò quòd subditur postea, Sicque faciebat per singulos annos, cùm redeunte tempore ascenderent templum Domini.*

Exod. 23. d

g Erant autem ibi duo filii Heli, Ophni, & Phinees sacer. *sic debet* ¶ *scribi per, i, in*

MORALITER.

✻ plex speculatio. s. diuina, & humana, & quælibet est excelsa. Nã in speculatione diuina cognoscit perfectè seipsum, & omnia facta, fiẽda, & fieri possibilia. Speculatione uerò humana cognoscit omnia, quæ Deus cognoscit notitia visionis.

a Et nomen eius Elcana filius Ieroboã filii Eliu filij Thohu filii Suph etc. Qui interpretatur Dei possessio. Nam homo Christus est totus dei ficatus, & à Deo possessus.

e Et habuit duas uxores nomẽ uni Anna, & nomẽ secundæ. Per quas synagoga & ecclesia significantur, vel Iudæa, & Gentilitas.

d Fuerunt q; Phenennæ filii. Per quam significatur Iudæa, quæ filios habuit scilicet prophetas, & legisperitos.

e Annæ autem non erant liberi &c. Per quam significatur Gentilitas, quæ legem diuinam non habuit, nec prophetas. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.

Psal. 147.

✻ *Deditque Phenen-*

A *a Phenennæ &c. filijs eius & fil. partes.* i. vestes, quas mutabant in festiuitatibus.

b Annæ autem de. partem unam tristis. quia non habebat filios quibus amplius daret. *Phenennæ.* i. synagogæ. & filijs dedit partes

Psal. 104. d i. temporalia bona, iuxta illud: Dedit eis regiones gentiũ. Et quia primum credita sunt illis eloquia Dei. Annæ, idest ecclesiæ gentium de

Allegor. dit partem unam scilicet ingenium, Bene ait:

c Tristis. quia concluserat Dominus uuluam eius, nondum enim aduenerat tempus miserendi eius, ut spirituali gratia fœcundaretur. Sicut Phenenna Annam, ita synagoga Gentilitatẽ despiciebat. Multi ex Gentilibus redẽptoris aduentum, vt in Iob reperimus, expectauerunt, & quia in præce perseuerauerunt, tandem redemptor flẽti,

Ie. 19. b & non capienti cibum Annæ consolationem adhibuit, dicens,

Inimica

d Anna cur fles. Melior est ecclesiæ uir suus. i. Christus, quàm decẽ filij, quos de synagoga edebat, quia Christum plus nonnunq̃ diligit. i. gratiam eius, q̃ illos quos carnaliter pariebat.

Tropolo. † ascendebat ipsa

Tropologicè. Elcana prædicator, quem Dominus possidet Phenenna, & Anna actiua, & contemplatiua uita. Phenenna fœcunda in filijs, & filiabus, actiua fortia gignens opera, & infirma. Phenenna interpretatur cõuersio, quia actiua ad actiones, quibus profit proximis necesse est, vt solicitè cõuertatur. Actiua enim uita est panem corporalem, uel doctrinę esurienti tribuere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbum reuocare, infirmãtis curam gerere, quæ singulis expediant dispensare. Anna interpretatur gratia, quia cõtemplatio habetur per gratiã. Hęc est sterilis, quia cum eam nullus, prout

B est, penetrare ualeat, nullusque, quod in ea sentit, prædicare sufficiat, continget, ut eam prædicando nemo plures filios gignat. Contemplatiua uita est charitatem Dei, & proximi tota mẽte retinere, ab exteriori actione quiescere, soli desiderio conditoris inhærere, ut nihil iam agere libeat. Qui utuit effici possessio Dei, has duas ducat uxores. Actiuam primum, contemplatiuã deinceps, præcipue doctor ex amplexibus Phenennæ, trãseat ad complexus Annæ, utrique partes tribuat, uirtutes uirtutibus ubnectentes.

e Vsquequo ebria eris? Digere pauli &cet. Homo uidet in facie: Deus in corde. Heli estimabat ebriam, qui tantum os intuebatur. Dominus autem respexit ad orationẽ eius, qui videbat cor eius.

Iudi. 13. a Hic autem traditur nobis forma oran

Quomodo orandũ sit di, ut non in multiloquio, sed in compunctione cordis, & effusione lachry-

marum

NIC. DE LYRA.

¶ *scribi per, i, in fine.*

a Deditque Phe. uxori &c. *partes. i. nonas uestes pro solennitate, vt dicunt aliqui. Melius tamen videtur, scilicet quòd per hoc intelligantur partes sacrificij, faciebat enim Elcana hostiam pacificam Domino pro gratiarum actione, de qua una pars incendebatur super altare, scilicet adeps, reliqua erat sacerdotis, ut pectusculum, et armus dexter: reliqua carnes erant offerentis, & de istis dabat partes filijs, & filiabus, & uxoribus quasi quid sacrum.*

b Annæ autem dedit partem unã tristis. *Non scilicet de datione, sed quia non habebat liberos de Anna. quibus partes darentur, ideo subditur:*

c Quia Annã dili. *Propter quod magis tristabatur de sterilitate ipsius.*

In He-

In Hebræo habetur, unam partem pulchram, uel duplicem, cuius ratio subditur: Quia Annam diligebat, & *in hoc uolebat honorare eam.* C

d Affligebat quoque eam æmula eius. *i. Phenenna. dicendo ei verba pungitiua, in tantum, ut ei exprobraret sterilitatem.*

e Porro illa flebat. *præ tristitia.*

f Et non capiebat cibum. *Id est parum de cibo capiebat, & quod modicum est, quasi nihil reputatur, ut habetur 1. Physicorum.* *Tex. 56.*

g Nunquid non ego melior sum tibi quam decem filij? *Quod exponunt Hebræi de pueris Phenennæ. Quasi dicat: in tantum diligo te, quòd ego sum melior tibi, quàm decem filij Phenennæ matri suæ: hoc dicens ad ipsius consolationem. Alij exponunt, quam decem filij, id est quàm si haberes decem filios. Sed ista expositio non uidetur rationabilis: quia si haberet decem filios, non propter hoc excluderetur amor Elcanæ ad ipsam uel minueretur, sed magis includeretur, & augeretur.*

h Surrexit autem Anna postquam comederat, & biberat in. *Hic consequenter describitur modus orandi humilis, & deuotus, cũ dicitur:* Surrexit autem Anna. *vt iret ad locum orationis iuxta tabernaculum.*

i Postquam comederat, & biberat in Silo. *Ex quo patet, quòd supra dictum est, scilicet quòd comederat aliquid: licet modicum.*

k Et Heli sacerdote sedente super sellam ante postes templi Domini. *Id est super sedem magnam, & honorabilem, ut dicunt Hebræi. Ex hac sessione dicentes, quòd illa die fuit institutus iudex super populum. Sed hoc non uidetur uerum: quia infra iiij. cap. dicitur, quòd ipse iudicauit Israel quadraginta annis. Item capitulo sequenti dicitur, quòd Samuel adhuc iuuene existente Heli erat senex valde. Ex quo uidetur, quòd per plures annos fuit iudex ante natiuitatem Samuelis, qui conceptus fuit, & natus eodem anno, quo mater eius oravit pro ipso habendo, ut confitentur Hebræi, & satis apparet ex sequentibus. Nec valet motivum allegatum, quia infra iiij. cap. dicitur: Heli sedebat super sellam, de qua cecidit, & mortuus est, ut ibidem dicitur: ex qua sessione non potest dici, ꝙ illa die fuerit factus iudex, nec similiter ex ista.* D

l Et nouacula non ascendet super caput eius. *Ex hoc datur intelligi: quòd debere tenere ritum Nazaræorum, sicut dictum fuit Iudicum xiij. de Samsone.*

m Vt Heli obseruaret os eius. *Attendens si aliquod uerbum exprimeret, uel à motu labiorum cessaret.*

n Aestimauit ergo eam Heli temulen. *id est plenam bono uino, & dicitur à temeto, quod significat bonum uinum, et lentos, quod est plenum.*

o Digere paulisper uinum. *Quasi dicat: unde prius ad dormiendum, & postea uenias ad orandum.*

Nequaquam.

MORALITER.

a Deditque Phenennæ uxori suæ, & cunctis filijs eius, & filiabus partes. Nam *Moraliter* Deus prophetis, & regibus, & sacerdotibus Iudæorum fecit gratias multas, qui dicuntur filij Iudeæ.

b Annæ autem: id est Gentilitati. *dedit partem unam tristis.* In Hebræo habetur vnam partem pulchram. Per quam intelligi potest Paulus apostolus a Christo datus doctor gentium sicut ipse dicit. *Galat. 2. b* Qui enim operatus est Petro in apostolatum circuncisionis, operatus est, & mihi inter gentes.

e Porro illa flebat, et nõ capiebat cibũ &c. Gentiles enim ad fidem Christi conuersi flebant, & ieiunabant propter peccata in Gentilitate commissa, & maxime in idolorum cultura. Conuersi vero de Iudaismo non habebant talem occasionem flendi, & ieiunandi, quia non fuerant idololatræ, sed cultores vnius veri Dei.

✻ *Concepit*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL

E marum oremus, quia sacrificium Deo spiritus contribulatus cor con. &c.

Tpsal. 50. d

a Vinitusque illius non sunt amplius in diuer. mut. Rab. alia translatio: Facies non concidit amplius, quia certissime se credidit exauditam. Raba. Nequaquam enim ecclesia à fide & dilectione redemptoris in diuersa declinando mutata est.

b Et recordatus est eius do. Rab. Quia Anna Dominum deuote postulauit, concepit & peperit. Sic ecclesia per naturam non intellectum orans mysterium incarnationis corde concepit, ore confessionis genuit.

†amaro spiritu

c Vocauitque nomen eius Samuel. i. Deus Annæ primogenitus propheta. Quis est hic nisi dominicus homo? Rab. Samuel postulatio Dei vel nomen eius Deus, quia actor. s. natiuitatis eius, quia sterili oranti concessit filium, qui cunctis diebus tibi in templo deseruiret.

† et equij mei LXX. mediatus mis meq

d Anna non ascen. i. ecclesia ex nationibus prius lacte nutriuit filium, quem concepit per fidem. i. simplici intellectu in suis auditoribus. Tres tituli tria tempora significant, quibus Christum expectabat ecclesia. Tres modij farinæ, fides spes, charitas, quas obtulit ecclesia: seu tres filij Noe ex quibus plures ecclesia per fidem Deo obtulit. Hæc dona pro puero offert ecclesia gentium, vt ostendat se puerum genuisse. i. fidem Christi percepisse, & operibus demonstrare velle. Et adduxit eum in Silo in domum domini, cum perfecta fide incarnationibus iunxit se primitiæ ecclesiæ ex Iudæis.

e Precorque vt impleat dominus. Quod vouisti, vel suum, quod promisit per Heli, cum ait: Det tibi Deus petitionem &c.

f Mansit ergo. Non vult Anna puerum discere ad domum Dei, antequam ablactetur: quia ecclesia nullum ad sacerdotium promouet dum lactis infantiæ particeps est, non solidi cibi, & intelligentiæ spiritalis capax.

F

In vitulis

NIC. DE LYRA.

¶ a Neqtiaquam inquit domine. *scilicet sum ebria, vt tu credis.*

b Nam mulier infelix. *tum propter defectum prolis, tum propter verba Phenennæ me prouocantis.*

c Vinumque, & omne, quod inebriare potest &c. *quia liquorem inebriatiuum non biberat illa die. Vel si biberat acceperat ita parum, quod quasi nihil esset reputandum.*

d Ne re. an. tuam quasi vnam de fi. *id est sine iugo disciplinæ.*

e Deus Israel det tibi petitio. *In Hebræo habetur, Dabit tibi petitionem &c.*

f Vinam inueniat &c. *vt velis orare pro me dominum.*

g Vultusque illius non sunt am. in. *quia passiones iræ & tristitiæ, quæ mutant faciem in diuersos colores recesserunt ab ea ex consolatione exteriori verborum Heli, & ex interiori consolatione gratiæ diuinæ.*

h Reuerſique sunt, & ve. in do. suam. *Ista est eadem ciuitas, quæ supra nominata est Ramathaim. Ramathaim enim, quod significat excelsa, plurale est huius nominis Ramatha, quod significat excelsum: sicut in Latino eadem ciuitas aliquando nomine plurali, sicut ciuitas Ebroicensis, aliquando vocatur Ebroias aliquando Ebroiæ.*

i Cognouit autem Elcana Annam vxo. suam, *scilicet postquam reuersus fuit in domum suam, quia Iudæi euntes in Ierusalem cum vxoribus suis ad diem solennem, vel causa sacrificij, s. u orationis, vsque ad reditum suum in domos suas continebant ab vxoribus suis. Et ad hoc melius seruandum potest fuit constitutum, quod quando de eadem ciuitate ibant Ierusalem propter dictam causam plures viri, & plures mulieres, viri ibant in vna comitiua, & mulieres in alia. Pueri autem de quibus non erat suspitio poterant in ista comitiua, vel in alia. Et ideo eum saluator noster Iesus Christus xij. annorum ascendisset in Ierusalem ad*

lem ad diem festum, & ibi recedentibus parentibus remansisset, non cognouerunt parentes eius, existimantes illum esse in comitatu, quia Ioseph existimabat eum esse in comitatu mulierum, Maria autem mater eius in comitatu virorum. G Luc. 2. f

1 Vocauitque nomen eius Sa. eo quod postulasset eum a Domino. *Samuel enim interpretatur, quasi postulatus à Deo. Sequitur.*

Respondens Anna: nequaquam inquit, Domine mi. Nam mulier †infelix nimis ego sum, vinumq; & omne, quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in cõspectu Domini. Ne reputes ancillam tuam † quasi unam

¶ Hodie f.

a ¶ Absque iugo. & notandum hic, quod ebriosi filij Belial uocantur.

de filiabus Beliãl: quia ex multitudine † doloris, & mœroris mei locuta sum usque in præsens. Tũc Heli ait ei: Vade in pace, & Deus Israel det tibi petitionem tuã, quã rogasti eum. Et illa dixit: Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abijt mulier in viam

a ¶ Quia in incepto. s. uoto firmiter perseuerauit, sic & nos perseuerare debemus, si exaudiri a Domino volumus.

suam, & comedit, † vultusque illius non sunt amplius in diuersa mutati. Et surrexerunt mane, & adorauerunt coram Domino, reuersique sunt, & venerũt in domũ suam in Ramatha. Cognouit autẽ Elcana Annã vxorem suam, & recordatus est eius Dominus. Et factum est post circulum dierum, cõ

¶ Anni reditum.

cepit Anna, & peperit filium voca

a ¶ Postulatio, vel nomen eius Deus.

uitque nomen eius Sãmuel, eò q a Domino postulasset eum. Ascendit autem uir eius Elcana, & omnis domus eius, ut immolaret Domino hostiam † solennem, & uotum suum: & Anna non ascendit. Dixit enim uiro suo: Non uadam donec ablactetur infans, & ducam eum, ut appareat ante conspectum Domini, & maneat ibi iugiter. Et ait ei Elcana uir suus: Fac quod bonum tibi uidetur, & mane donec ablactes eum: precorque, ut impleat Dominus uerbum suum. Mansit ergo mulier, & lactauit filium suum donec amoueret eũ à lacte. † Et adduxit

Duplex ablactatio

m Non vadam do. abla. *Duplex est ablactatio, vna est abstractio a lacte mamillæ, & ista fit circa principium tertij anni, vel circiter. Alia est ablactatio, quando abstrahitur puer à lacte pueritiæ, quando incipit vti alijs cibis communibus, & lacticinijs non nutritur amplius. Et hoc fit circa decimum annum, vel circiter, & de hac ablactatione loquitur hic scriptura, quia ante decimum annum vel circiter pueri non sunt apti ad faciendum aliquod officium in templo domini, sed extunc possunt aliqua parua officia facere, vt accendere lampades, vel huiusmodi. & sic paulatim assueferi ad maiora.*

†coră subaudi dño tanq; filiã imptam

n Et maneat ibi iugi. *In Hebræo habetur, vsque ad seculum. i. vsque ad quinquagesimum annum, quia vltra non debebant Leuitæ seruire in templo, vt habetur Nume. ix. vnde & infrà. vij. ca. dicitur, quòd Samuel factus iudex populi ibat per singulos annos circumiens Bethel & Galgal & Maspha, & iudicabat Israelem in supradictis locis.*

o Precorque vt im. &c. *quale autem fuerit istud verbum non exprimit hic scriptura. Et propter hoc dicunt aliqui Hebræi, quod ante natiuitatem Samuelis audita fuit vox de cœlis, quod futurus erat quidam iustus nomine Samuel, propter quod mulieres plures parientes masculos illo tempore vocabant eos nomine Samuelis, quousque per opera apparebat, quod de illis non intelligebatur uox diuina. Et secundum hoc sic intelligitur uerbum Elcanæ prædictum, Precorque. &c. i. precor dominum, vt per bonam indolem illius pueri appareat, quod ille sit Samuel, de quo audita est uox a Deo emissa. Sed istud uidetur fictitium, tum quia de scriptura non habetur, tum quia Anna non uocauit filium suum Samuelẽ propter aliquam uocem de cœlo auditã, sed quia*

† iratusque amplius non fuit

¶ postulauerat

MORALITER.

✻ K *Concepit An. & pe.* Per quod significatur, quod Gentilitas conuersa fructificauit in bonis operibus, quæ quidẽ dici possunt eius filii, quia præcedunt à libero arbitrio, sicut ples ab vtero monẽte spiritu sancto. Moraliter autem Elcana signat bonũ plãtum seculare vel religiosum. Per duas autem vxores intelliguntur vita actiua & cõtemplatiua, quibus debet debitum reddere vtriq; vocando tempore competẽti. Gre. Sit piul actione pcipuus, sit p cæteris contemplatione suspensus. Præsuli vero debent inferiores plati in hoc q̃tum possunt conformari. Actiua vero q̃ fertilis est per Phenennã, cõtemplatiua vero per Annam significatur. *Deditque Phenennæ filijs & filiabus. &c.* Per quos intelliguntur opera misericordiæ quibus correspondent merita & plura præmia. *Annæ vero dedit vnam.* i. Dei contemplationẽ, quæ habet pulchritudinem & suauitatem annexam. In actiua nanque vita ex humanis negotijs admiscentur multi pulueres animæ faciem obscurantes, in cuius figura Ge. 30. d. dicitur, quod Lia lippis erat ocul. Rachel autem venusto aspectu. *Affligebat.* Per quod intelligitur discepatio vitæ contẽplatiuę & actiuę. Ná charitas Dei trahit bonum præclarum ad actus vitę contemplatiuę, ne intendat operibus actiuæ. *Porro.* s. contemplatiua de dilatione glorię in qua contemplatio consummatur. *Et non ca.* Per quod designatur mirabilis abstinentia contemplatiorum. Dicitur enim in collationibus patrum de pluribus, quòd aliq̃ transiliant tres vel quatuor dies, non solum absq; cibo corporali, sed etiã absq; memoria eius. Per hoc autem q̃ Annæ datur filius cuius caput nouacula non debet tãgere, significatur actus prædicandi procedens ex contẽplatione interiori, cuius caput. i. intentionem nouacula vanæ gloriæ tangere non dẽt per appetitũ laudis humanæ.

Moralium

† anniuersariam

De past. par. 2. ca. 5. in ipsi prin. sum. 1.

† 1. q. 2. §. 1. 20. q. 1. c. quicunque

A *a In vitulis.* in pro cum, vt ibi: in argento, & auro.

b Et tribus modijs sa. & amphora vini. Quæ cõtinet tres modios. Nõ intelligitur ducta simul obtulisse Deo, sed q̃dã Deo, q̃dã sacerdoti, vt libẽter susciperet puerũ in ministerio. Hieron. Hebræo: Modio sarinæ. sed vitio scriptorũ deprauatũ est. Simul cum tribus vitulis tres modios farinæ obtulit cõtra legẽ fecit, in qua dr, Vitulũ de armẽto vnũ, arietẽ vnũ, agnos agnicu los immaculatos. 7. & in sacrificijs eorũ similæ oleo cõspersæ tres decimas p singulos vitulos duas decimas p arietẽ vnã decimã p agnum. Hęc vero decima pars decima ephi erat. Vñ intelligit. q̃ Elcana non obtulit tres modios farinæ, cum tribus vitulis, sed nouem decimas.

In q̃ Hebr. sam. 1. Reg. sum. 3.

Exo. 29. d

c Et ador. Non inuenitur orare in hoc cantico, nisi per duo verba tantum. Vnum est vbi dicit, Lætata sum in salutuo. Alterum ibi, Quia non est Deus præter te. Sed iustus orat sine intermissione, quia non definit bene agere. vnde: Eleuatio manuum mearum sacri. vesperum. Leuatio manus, qui leuat actus. Moyse leuante manus vincit Israel. dimittente vero vincit Amalec, quia dum eleuat actus famulus Dei, vincit plebs Dei: si autem demiserit vincit Amalec inimicus Dei.

infra. 2. d

idem 1. Thess. 5. d

Psal. 14. a

Exod. 17. c

NICO-

GLOS. ORDIN. CAP. II.

Aug. li. 17. de ciui. c. 4. lege à prin.

Exultauit cor. Rab Aug. Dicat hoc ecclesia gratia plena, prole fœcunda, quod de se ante prophetatum cognoscit.

2. Tim. 2. b

b Cornu. regnũ ecclesię, quia aduersa mundi & desideria carnis transcendit, sicut cornu carnem excedit.

c Dilatatum est. Os ecclesiæ prędicatores quorum doctrina dilatata est super inimicos, quia excessit scientiam scribarũ, & Pharisæorum. *Dilatatum est.* Rab. Aug. Quia sermo Dei nõ est alligatus in presuris, non in præconibus alligatus. Rab. Augu. Christo, quem puerum amplecti tur senex Simeon & cognoscit magnũ dicens: Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Si legatus fuero in salutari Dei, tunc dilatabitur os meum per meditationem. s. verbi Dei venitur ad eleuationem cordis vnde: Os meum patet ad vos ò Corinthi, cor nostrum dilatatum est Ex latitudine cordis ministratur sapiẽtia ori.

Luc. 2. d

Vñ supra

Exo. 3. d

Cor. 5. c

Isaie. paul. post

d Non est san. Orige præter te domine, quia nemo fit nisi à te, & si sint, qui dicũtur dii multi: & domini multi nullus tamen eorum naturaliter est id, q̃d Deus est, quia ipse est solus, qui ait: Ego sum qui sum, vmbra enim ad comparationẽ corporis non est, vel fumus ad comparationem ignis.

¶ vel quod me liberasti

e Vt est to. Rab. Aug. Non dicit nisi dominus: sed nullus est sicut dominus, sanctus, & sanctificans, iustus, & iustificans.

Supra Cant. Anne vlra mod. hoc mod. 1.

f Nolite. Redarguit Iudæos, & sapientes seculi, extollentes se contra scientiam Dei Ra. Salomon, Altiora te ne quæsieris. & alibi: Deus in cælo & tu super terram sunt pauci sermones tui.

¶ quos dirersi sunt opera, alij Augst. vbi supra.

g Vetera. &c. Quæ ad veterem hominem i. carnalem conuersationẽ pertinent, scientiam inquirite, quæ nõ est nisi à Deo: quia ipse est scientiarũ dñs, in quo sunt oẽs thesauri sapiẽtiæ.

Sic ei rãsi numerata sunt opera sanctorum: quia sanctus nũq; quasi ipse facit quẽadmodũ unus, & nõ homo. Alij ipsi so numera- sunt ope quia so ipse po quasi q̃d sunt. Alij, Preparat opera, vel ornatus. Deus præ- ad sanctitatem suas.

h Ipsi præparantur. Quia aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. vel ipsi præparãtur co. i. manifestantur. vnde, Dominus nouit cogitationes hominum.

i Deus scientiarum. Rab. Aug. Ipse vos scit, & vbi nemo scit vnde: Qui putat se aliq̃d esse cũ nihil sit, seipsũ seducit. Hæc dñr aduersariis ciuitatis Dei ad Babylonẽ pertinentib. de sua virtute cõfidẽtib. Ex quib. sunt Iudæi, q̃ ignorantes Dei iustitiã, i. quam dat hoi Deus: qui solus, & iustus, & iustificans, & suam volẽtes cõstituere, velut ex se sibi partam nõ a dño impertitã iustitiæ Dei nõ sunt subiecti. Sed Deus scientiarũ, & arbiter cõ

scientiarũ, videt cogitationes hoium, q̃m vanæ sunt. Vanę qa propriæ hominũ sunt, & ab illo nõ sunt à quo homines sunt

Arcus fortium

eum secum, postquam ablactauerat, in vitulis tribus, & tribus

a ¶ In sacrificio. Capit confessionis.

uerat, in vitulis tribus, & tribus

a ¶ Exercitio bonæ operationis.

b ¶ Gratia eruditionis, & fide sanctæ trinitatis instructum, vt posset di ere, reddemus vitulos labiorum nostrorum; & digne offerre sacramentum corporis, & sanguinis Domini.

modijs farinę, & amphora uini, & adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autem erat ad huc infantulus, et immolauerũt vitulum, & obtulerũt puerum *

¶ Scilicet vt bene suscipitur.

Heli. Et ait Anna. Obsecro mi Dñe, viuit anima tua Domine: Ego sũ mulier illa, quæ steti †coram te hic orãs Dominũ pro puero isto. Oraui, & dedit mihi Dominus petitionem meam, quã postulaui eum. Idcirco & ego commodaui eum Domino cunctis diebus, quibus fuerit accommodatus Dño. Et adorauerunt ibi Dñm: Et orauit Anna, & ait.

ipsũ

† tecum

NIC. DE LYRA. C

¶ *postulauerat eum à domino, vt prædictũ est. Et ideo aliter dicitur, quod verbum domini hic accipitur verbum ipsius Heli sacerdotis, qui secundum veritatem Hebraicam dixerat Annæ deprecanti, Dabit tibi dominus petitionẽ tuã, vt supra dictum est, & hoc dixit instinctu spiritus sancti. Anna vero petebat a domino filium, qui viueret, & ministraret in templo domini, vt patet ex prædictis, & hoc precabatur Elcana à domino impleri. quia licet puer Samuel esset natus, non tamen adhuc erat in statu, quo posset in tabernaculo ministrare.*

a In vitu. Postea dicitur: *Et immolauerũt vitulũ, & obtulerũt puerũ Heli. Ex quo videtur, q̃ vnũ vitulum obtulerunt in sacrificiũ domini, & alios duos obtulerunt Heli sacerdoti, quia puerum dimittebant in cura ipsius. vnde subditur.*

b Et ait An. oble. *Et subintelligit, q̃ ipse puer sit discipulus & minister eius. Cętera patẽt ĩ litera*

c Et ado. *Hic cõsequẽter ponitur gratiarũ actio p beneficio recepto, & hoc fit ĩ cãtico Annę: In quo primo gratiarũ actio redditur, si do Anna cõtra superbiã & ingratitudinẽ iuehitur, ibi, Nolite multiplicare loq sublimia. tertio Dei magnificatio subditur ibi: Domini. n. sunt cardines Circa primũ dicitur: Et ado. qa gratiarum actio est q̃dã spẽs orationis, ut hꝫ. ad Timot. vbi dicitur sic: Obsecro igitur primo oĩum fieri obsecrationes, orõnes, postulationes, gratiarũ actiones etc.*

1. Tim. 2. a

NIC. DE LYRA. CAP. II.

Gaudiũ, & exultatio differunt

CAP. II.

a ¶ Gaudete in Domino semper &c.

Exultauit cor me-

a ¶ Quia non in laude hominum, non in vanitate.

um in Dõmino,

a ¶ Quia, b ¶ Exaltabitur cornua iusti, quia de apicibus crucis Christi conferuntur hæc cornua nua iustis. in his vẽtilamus, & deitruimus dęmones animæ nostræ insidiantes. ¶ Nõ in se.

b & exaltãtum est cornu meum in

c Domino: Dilatatũ est os meum super inimicos meos, quia lætata sum † in salutãri tuo. Nõ est sãctus, vt est Dominus, neq; n. est

¶ Immutabilis sicut tu.

alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster. Nolite multiplicare loqui † sublimiã, gloriãtes: Recedãt uetera de ore vestro:

a ¶ Altiora capacitatem intellectus transcendentia.

a ¶ Vaniloqua, vel turpiloquia.

a ¶ Spiritus omnia scrutatur.

qa Deus sciẽtiarũ Dominus est, & †ipsi prępariãtur cogitationes.

Exultauit. Gaudi ãproprie loquendo est delectatio appetitus intellectui ab intra in bono adepto, vel in præsenti. Sed quando resultat in signis exteriorib. tũc dicitur exultatio, & dicitur qua si extra saltatio. Totaliter aũt gaudebat Anna de beneficio sibi collato à Deo. sicdm illud Ps. Cor meũ & caro mea exultauerũt in Deũ viuũ.

Psal. 83. a

b Et ex. est cor. *Cornu in sacra scriptura accipitur pro motu cordis tendentis in aliquid ardduum. Et si careat regula rationis, & ingis diuinæ dicitur cornu superbiæ. Si autem dictis regulis mensuretur, dicitur cornu magnanimitatis, vel magnificentiæ, quod est, quando animus ex beneficio à Deo collato in præsenti per specie tendit ad maius beneficium ex Dei liberalitate consequendum. Sic autem mouebatur Anna in augmentum gratiæ consequendum à Deo in vita præsenti, & cõplemẽtũ gloriæ in futuro.*

c Dilatatum est. *Ad Deum aperte, & magnifice laudãdũ de collato mihi filio, & qa Phenenna, & liberi eius de hoc tot q̃bitur, iõ subditur.*

d Super ini. *Odiebat enim eorum malitiam, sed diligebat naturã sicdm charitatis formam.*

e Non est san. *Quia ipse est sanctus per essentiam, alij autem per participationem, & hoc mõ exponatur, q̃d subditur: Et non est for &c.*

†ualde sublimia. i. sine perbe loq.

f Noli mult. *Hic consequẽter Anna inuehitur cõtra integratã superbiã, qa Phenẽna de prole sibi à Deo data superbierat: de quo tamẽ dẽret esse humilior, & Deo gratior, & hoc est, q̃d dr. Nolite mul. i. superbia, & aliorum contemptiua,*

qualia erant verba Phenennæ contra Annã, vt patet ex prædictis ca. i.

g Recedant ue. *i. mala verba iã quasi ex loga cõsuetudine inueterata.*

h Quia deus scien. *q.d. nihil latet eum, sed omnia certitudinaliter re-*

¶ *tinet*

MORALITER.

✻ d *Et oraui. An. & ait. Exult. &c.* Per Annam, quæ gratia interpretatur ecclesia significatur, nam & tps ecclesiæ tps gratiæ notatur. dicit Gre. *Exulta.* pro multiplicatione filiorum in domino credẽtiũ.

Sup. 1. Reg. lib. 1. cap. 1. com. 2.

b Et ex. est. i. Christus qui defensor est ecclesiæ. propter quod de ipso dicitur Lu. j. g. Erexit no. cor. sa.

c Dilatatum est. In prædicatoribus & doctoribus sacris eloquijs Iudæos & hæreticos confundentibus.

e In sa. i. Xpõ i ipsis principaliter operãte Ioh. xv. a Sine me ni. po.

e Non est. i. Christus qui dicitur sanctus sanctorum Dan. ix.

f Nolite & c. i. superbia contra Christum & ecclesiam.

g Recedant ve. i. ceremoniæ vete. testamen.

h Quia Deus sci. domi. Ideo dedit eas simplicibus in nouo testamen

to Abscon-

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
CREDOS USA

E ✠ *a Arcus fortium.* Rab. Aug. intentio eorum qui sibi potẽ
lib. 17. de ci. ca. 4. longe a med. tes esse vir, vt sine Dei auxilio diuina possint implere mãdata.
b Et infirmi. Rab. Aug. Qui in Dei pietate confidunt, dicunt,
Psal. 6. a Miserere mei Deus quoniã infirmus sum Infirmus erat Gẽ
tilis populus, qũ a testamẽto Dei alienus nũc aũt præcinctus
Aug. ibid. robore, cum indutus scuto fidei, & galea
salutis, & gladio spiritus poterit ignea te
la diaboli extinguere
c Saturati prius pro pa. Repleti prius Iudei.
Eph. 5. c *s. mysteriis eloquiorum pro panibus se*
locauerunt. i. separauerunt à Deo, vel à
propriis sedibus euulserunt, ne reciperẽt
euangelium agens de pane, qui de cælo
Iohan. 6. a *descendit. Repleti iidem, qui & potẽtes,*
id est, Israelitæ qbus credita sunt eloquia
Dei. sed ancillæ filij minorati sunt, qui
se subtraxerunt, nec in saluatorem cre-
diderunt, & in ipsis panibus. i. diuinis elo
quiis tantum terrena sensserunt. Gentes
autem, quibus non est data lex, postquã
per nouum testamẽtum ad illa eloquia
venerunt, multum esuriendo terram trã
sierunt, quia in eis non terrena, sed cæle-
stia sapuerunt. In Græco ita: Pleni pani-
bus minorati sunt: & esurientes transie-
runt terram.
†Ps. 112. a *d Et famelici. i.* Gentiles prius egentes pa
nem verbi Dei iam gustant, quoniam
suauis est. Tandiu pasti sunt scientia Dei:
Donec steril. peperit. &c. In Hebræo נעצר
sciughah, quod significat septẽ & plurimos.
e Steriles pepe. In septenario vniuersitas
Apoc. 1. a *ecclesiæ designatur. vnde & Iohannes*
scribit septem ecclesiis ad vnius plenitu
dinem se scribere ostendens. vnde, Sa-
Prou. 9. a *pientia ædificauit sibi domum, & sufful-*
sit columnas septem. Sterilis erat in gentibus ecclesia, anteq̃
iste fœtus, quẽ cernimus, oriretur. Cernimus etiam terrenam
Ierusalem prius fœcundam, nunc infirmatam, quia quicun-
que in ea filii liberi erant virtutis eius. nunc vero ibi, quoniã
litera est, spiritus non est, amissa virtute infirmata est.
F *f Plurimos.* Rab. Plurimos in Hebræo & in. LXX. habetur se-
ptem. Iudæi dicunt, q̃ nato Samuele, mortuus est primogeni-
tus filius Phenennæ, & singulis Annæ nascentibus filiis, sin-
guli Phenennæ sunt mortui. Sed Phenenna habuit septem,
Anna vero quinq;. Sed Hebræi duos filios Samuelis, annu-
merant Annæ filijs. Rab. Sterilem, vel eosdẽ mortificat, & vi-
uificat, quod reperit adiungens deducit ad inferos, & re. vñ:
Si mortui estis cũ Christo q̃ sursum sunt quærite. Salubriter
mortificantur, quibus dicitur: Quæ sursum sunt sapite: non q̃
Coloss. 3. a *super terram, vt sunt. s. illi, qui esurientes transierunt terram.*
Mortui enim estis inquit salubriter. s. & vita vestra abscondita
est cum Christo in Deo. Idem ergo viuificati, vel viui, sicut
Christus mortuus est propter peccata nostra, & surrexit pro-
1. Cor. 15. a *pter iustificationem nostram. & quia ait, Non derelinquas*
Psa. 15. c *animam meam in inferno. Eundem deduxit ad inferos*
Deus, & reduxit: hac eius paupertate ditati sumus.
g Pauperem &c. Iesum, qui propter nos pauper factus est, & di
tat eundem gloria resurrectionis.
b De puluere. De corruptione Christum. vnde. Nec dabis san-
ctum tuum vide corrup.
Itidem *i De sterco.* R. a. Iudaico populo, in quo cum se dixisset Apostolus ecclesiam persecutum, quæ mihi, inquit, fuerunt lucra, pro
pter Christum æstimatii stercora.
Phil. 3. b *k Principibus.* Rab. quibus dicitur, Sedebitis super sedes. xii. iu
Act. 25. c dicantes xii tribus Israel.
Iohan. 5. d *l Solium glo.* In equalitate pris sedendo, & qa pr̃ omne iudiciũ ✠ dedit

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *tinet ad iudicandum etiam secreta cordium. ideo subditur. Et ipsi præparantur cogitationes.*

a Arcus for. *Arcum fortium vocat linguam Phenennæ, & puerorum eius, ex qua procedebant verba pungitiua quasi sagittæ.*

b Et infirmi. *Loquitur pro se, & sibi similibus. natura enim in ea erat infirma, & ipotẽs ad plificãdu, sed roborata est adhoc ex dono Dei*

d Saturati. *loquitur metaphorice, quia prius satiati si postea incurrunt famem, & defectum cibi, plus cruciantur, sic fuit de Phenenna, quæ fuit prius liberis plena, & postea mortui sunt.*

e Et famelici. *quia Anna prius famelica, & desiderans de prole habenda, habuit prolem ad sufficientiam. ideo subditur.*

f Donec. *In Hebræo habetur, Donec sterilis peperit septem. Sed hoc videtur esse contra illud quod postea dicitur eodem ca. quod Anna concepit, & peperit tres filios & duas filias, & ideo dicunt aliqui Hebræi, q duo fi-*

a ¶Id est intentio Iudæorum, vel discipl̃na philosophorum, quia de se præsumebant, & fidei sim. dicitatem deridebant.

a Arcus fortium superatus est, & a b
b infirmi accincti sunt robore. Sa- c d
¶Repleti. ¶Vel pane.
c turati prius, pro panibus se loca e
¶Gentiles.
d verunt, & famelici saturati sunt. e
a ¶Causa est cur ita factum sit.
f Donec sterilis peperit † plurimos, & quę multos habebat fi- f g
lios infirmata est. † Dñs mortificat, & viuificat, deducit ad h i
k
inferos, & reducit. Dominus pau l m
a ¶Hoc est superbos. ¶Deus superbis restitit humilibus autem dat gratiam.
peré facit, & ditat, humiliat, & n o
a ¶Humilis. b ¶Cato, ut caro eius non videret corruptionem.
h sableuat. † Suscitat de puluere p q
a ¶Christum, qui pro nobis pauper factus est, ditat fideles.
b ¶supra dicitur.
egẽnũ, et de stercore eleuat pau- r s
k peré, vt sedeat cũ principibus, & t
a ¶ vt det eis hæreditatem sedem gloriæ.
b ¶Quia nominatur a matri vique ad mare.
l solium glorię † teneat. Domini u

duo filij Samuelis computantur hic inter liberos Annæ, quia de ipsa exierunt mediante Samuele, & sic dicitur peperisse septem. Alij vero Hebræi dicunt, quod quando Anna pariebat vnum puerum, Phenenna speliebat duos de suis: & ideo nato quarto ipsius Annæ puero, octo liberi Phenennæ fuerunt mortui, & sic non remanserunt sibi nisi duo pueri, quia secundum ipsos decem habuit, vt dictũ est suprà. i. a. Igitur quando vidit, quòd Anna quintum conceperat, & appropinquabat partui timuit de morte duorum liberorum, qui sibi remanserant, propter quod humiliauit se coram Anna, & instanter petijt vt oraret pro vita puerorum sibi remanẽtium. quod & factũ est. Et ideo illi duo pueri licet essent ipsius Phenennæ, tamen de cætero vocati sunt pueri Annæ, eo q̃ eius orationibus erat vita eis concessa. Istæ autem expositiones non habentur de textu, sed ponuntur ab Hebræis ad verificandum hoc dictum, peperit septem. Et ideo melius videtur dicendum, quod translatio nostra sit melior in qua dicitur: Peperit plurimos. Ad cuius intellectum sciendum q̃ dicit Hebraica, quæ ponitur hic. s. שבעה sciughah æquiuoca est ad designandum septem, & hanc significationem sequuntur hic Hebræi moderni, vt prædictum est. & ad designandum satietatem, & hanc significationem secutus est translator noster, & forsitan illo tempore Hebræi illam sequebantur. secundum hoc igitur Anna peperit satietatem. i. habuerat pueros ad sufficientiam quam, sufficientia expressit translator noster dicendo, Plurimos. quod conuenientius fuit dicere, q̃ si dixisset satietatem, vel satis. Secundum enim quod dicit Hiero. de optimo genere interpretandi: Melior interpretatio non semper est transferendo verbum ex verbo, sed aliquando melius est tranferre sensum ex sensu: vt eadem veritas diuersis proprietatibus idiomatum applicetur.

g Et qui mul. ha. *quia sicut Anna multiplicabatur in prole, ita Phenenna diminuebatur, secundum quod dicunt expositores Hebræi, & catholici.*

h Domi. mor. *pueros Phenennæ.*

i Et viuifi. *pueros Annæ.*

k Deducit ad in. *In Hebræo habetur: Ad fossam. i. sepulchrum.*

l Et redu. *quia aliquando contingit quod aliqui, de quorum sepultura iam tractatur ad vitam reseruantur, sicut de Ezechia habetur pro humiliatione sua coram domino.*

m Domi. paupe. *quia de diuitijs, & honoribus frequenter deicit aliquos propter eorum superbiam, & aliquos pauperes, & abiectos eleuat ad diuitias, & honores, propter eorum humilitatem. per hoc innuit Anna, quod sic factum est a domino de ipsa, & Phenenna.*

s Domi. *Hic consequenter ponitur Dei magnificatio, & primo quantũ*

¶ *ad potenti-*

MORALITER.

✻ to. Abscõdisti hæc a sapiẽtib. & prudẽtib. & reuelasti ea paruulis

a Arcus for. i. scientia scribarum, & Pharisæorum. Moral. Matt. 11. i

b Et infir. i apostoli simplices, & illiterati.

c Accincti sunt ro. In spiritusancti datione, per quem facti sunt intelligentes scripturas, & eloquentes in omni idiomate, & ita constanter, quod gaudebant in tribulatione. Ibant apostoli quotidie a conspectu concilii, qm̃ digni ha. sunt pro nomine Iesu cõcu. pati. Act. 5. f

d Saturati pri. pro pa. &c. i. sacerdotes, & scribæ Iudæorum, qui prius erant repleti notitia legis, & prophetarum, ita euacuati sunt bonis spiritualibus, sicut illi, qui pro victu quotidiano semetipsos locant, indigent bonis temporalibus.

e Et fa. i. apli prius illiterati p spiritũsanctũ scientia Dei sũt repleti.

f Donec steri. &c. i. gentilitas, quæ sterilis erat in bonis operibus ad prædicationem apostolorum valde fructificauit.

g Et quæ mul. ha. s. infir. est. i. Iudæa, q̃ per infidelitatẽ est infirmata.

h Do. morti. Iudæam dimittendo eam cadere in infidelitatem.

i Et viui. Gentilitatem per fidei susceptionem:

K Deducit ad &c. Iudæos obstinatos, dimittendo eos deduci.

l Et redu. Gentiles ab idololatria. per quam digni erant inferni pœna reuocando.

m Dominus pau. fa. Populũ Iudaicũ obstinatũ spiritualibus bonis

n Et ditat. Eis Gentilem ad se conuersum.

o Humiliat. Iudæos in captiuitate dispersos.

p Et sublenat. Conuersos Gentiles Iudæis dominantes. Aliter potest exponi de eadem persona ab illo loco. *Dominus mortificat.* per carnis afflictionem. *Et viuificat.* per spiritus cõsolationem. *Deducit ad inferos.* per cõsiderationem pœnæ. *Et reducit* per emendationẽ vitæ. *Dominus pauperem facit.* in temporalibus. *Et ditat.* in spiritualibus. *Humiliat.* in præsenti. *Et sublenat.* in futuro.

q Suscitat de puluere egentum. in futura resurrectione.

r Vt se cum prin. in throno gloriæ.

s Domini enim sunt &c. id est, prælati & principes dominantur tm̃ in terra,

✠ dedit filio, & quia regni eius non erit finis.

A *a Cardines terræ.* Quatuor. s. plagæ mundi, in quibus dilatauit
Psal. 113. a orbem ecclesiæ, quæ à solis ortu vsque ad occasum laudant
Mystice Ioel 3. d nomen domini. Mystice. Prædicatores, super quos orbis. i. ecclesia, fide eorum stabilitatur de quibus dicitur, sub quo curuantur, qui portant orbem.

b Dominum for. quia infirmum faciet aduersarium eius. Potest ex ambiguo Græco intelligi, & aduersarium suum. Cum enim dominus possidere nos incipit, aduersarius noster ipsius fit, & vincitur à nobis non viribus nostris, quia non in virtute propria potens est vir. *Domi.* Aduersatij Iudæi, super quos in cælis. i. Apostolus dominus tonauit, quando eos terruit gehennam minando, minas ignis firmando, vnde multi conuersi sunt. Vel formidabunt in iudicio, quem hic aduersantes contempserunt, super quos tonabit, dicens: Ite in ignem æternum. Quod ne omnibus contingat dominus quotidie in cælis. i. scripturis et doctoribus tonat.

c In cælis. Rabi. Quia iusta retributio futura est in die iudicii, sed interim tonat de nubibus suis, quas spiritus sancto impleuit postquam cælos ascendit.

d Fines. Extrema hominis, quia non iudicabuntur quæ in medio vel in deterius vel in melius tempore commutantur, sed extrema in quibus fuerit inuentus.

e Et da id est Christo.

Psal. 2. b *f Impe.* id est ecclesiam. vnde: Dabo tibi gentes hereditatem tuam. Vel imperium id est potestatem iudicandi, quia omne iudicium dedit filio.

g Re. R. Christiano populo cui dat virtutem regendi carnem, vt in eo vincat mundum, qui propter eum fudit sanguinem suum.

✠ *Christi sui.*

NICOLAVS DE LYRA.

B ¶ *ad potentiam, & hoc est in actu creationis, cum dicitur:* Domi. *Secundo quantum ad sapientiam, in actu gubernationis, cum dicitur,*

b Pedes. *dirigendo eos in via morum. Tertio quantum ad eius iustitiam in actu debitæ punitionis, cum dicitur,*

c Et impii. *s. in tenebris culpæ, & postea in tenebris gehennæ.*

d Quia non. *quia non potentiam secularem nullus poterit manum Dei euadere.*

h Domi. *in iudicio extremo.*

Iohan. 5. d i Et Dabit. *i. ipsi Christo, cui pater dedit iudicium, vt habetur Iohan. Et quia iudicabit in forma humanitatis, in qua fuit coram Pilato iudicatus. ideo sequitur.*

k Et sublimabit. *i. vncti sui. Christus enim in humanitate fuit vnctus plenitudine gratiæ. Licet autem Christus appareat in iudicio in forma humanitatis, tamen non erit infirmitati subiecta, sicut fuit coram Pilato. Sed apparebit in forma gloriosa omni creaturæ, etiam supremis angelis prælata. Ideo bene dicitur,* Et sublimabit cor. *i. potestatem. Christi sui. Tunc enim potestas Christi sublimabitur, quando omnia ei perfecte subijcientur, quod non est adhuc impletum, secundum quod dicit Paulus Apostolus. Nunc autem necdum videmus omnia esse subiecta ei. Ad cuius intellectum considerandum, quòd in Christo est duplex natura. s. diuina, & humana. Secundum diuinã naturam omnia plene sunt ei subiecta, nec potestas eius deprimi potest, aut sublimari, cum sit infinita. Secundum vero naturam humanam sublimata est potestas Christi, & adhuc sublimabitur, licet enim ab instanti illius sanctæ vnionis naturæ diuinæ, & humanæ in supposito verbi omnia plenè subiecta fuerint humanitati Christi autoritatiue, non tamen executiue. Primum patet, quia quantò aliqua sunt deitati propinquiora, tanto alia sunt ei magis subiecta, sicut patet de elementari regione, quæ tota subiecta est lationi astrorum, vt omnis virtus eius inde gubernetur. Corpora vero cælestia subiecta sub angelis, siue intelligentijs mouentibus ea, & iterum angeli inferiores, & mediæ Ierarchiæ, subiecti sunt angelis Ierarchiæ superioris. Natura autem humana in Christo ab instanti vnionis prædictæ propinquior fuit deitati omnibus angelis, quia vnita est ei in esse hypostatico. Angeli enim quantumcunque supremi non sunt ei sic vniti, quia nusquam angelos apprehendit, vt dicitur ad Hebr. sed tantum per operationem. s. per apertam visionem, & fruitionem perfectam, & ideo ab instanti vnionis prædictæ omnia sunt subiecta Christo homini autoritatiue. Secundum similiter patet, quia ante resurrectionem natura humana in Christo fuit passibilis, & subiecta pœnalitatibus ad cõplendã mysteriũ nostræ redẽptionis, & sic non fuerunt ei omnia subiecta executiue. Sed quando resurrexit ad vitam immortalẽ, natura illa fuit plene gloriosa in anima, & corpore, & per consequens potestas eius tunc fuit sublimata, propter quod tunc dixit apostolis, Data est mihi &c. Et adhuc sublimabitur in futuro iudicio, quando sententia eius, quam proferet in natura humana, vt*

a ¶Id est quatuor plagæ mundi.

a enim sunt cardines terræ, & po- a
a ¶Id est operæ electorum.
suit super eos orbem. † Pedes sã b
a ¶In via iustitiæ diriget.
ctorum suorum seruabit, & im c
a ¶Inferni, ibi erit fletus, & stridor dentium. b ¶Ab arrogantia cessabunt.
pij in tenebris cõticescent: quia d
a ¶Sed Dei.
† non in fortitudine sua roborabitur e
a ¶populus fidelis.
b bitur uir. † Dominum formida f
a ¶Iudęi. ¶Peccatores. ¶Damnati.
bunt aduersarij eius, & super g
a Iudæos. ¶Peccatores. ¶Damnatos.
b ¶Apostolis. ¶Scripturis sanctis.
c ipsos in cæli b sonabit. Domin h
a ¶Positi vero ¶Iudicio. b ¶Non solum mediterranea regiones, sed & extremas.
¶Extrema hominis.
d iudicabit fines terræ, & dabit i
a ¶Ecclesiam. ¶Carnem regendi. b ¶Christo.
f g † imperiũ regi suo, & sublimabit k
b ¶Populo Christiano.

mana, vt prædictum est, perfecte imolebitur in omnibus, tam in electis, q̃ in damnatis, & sedm hoc dicit hic: Et sub Sciendum autem, quòd Iotham filius Ozibel in translatione Chaldaica aliter exponit canticum Annæ prædictũ, cuius sensum accipiam prout potero, addendo etiam aliqua ad maiorem intellectum. Dicit igitur, quòd Anna per spiritum propheticum cognouit statum Iudæorum futurum tẽpore filij sui Samuelis, & temporibus sequentibus: & secundum hoc prophetia suã protulit per modũ orationis, & diuinæ laudis sicut & † 1. Psalmi sunt quædã prophetiæ plataæ p modũ laudis diuinæ. Dicit igitur, quòd Anna primo spiritu prophetico cognouit filiũ suũ Samuelẽ futurũ prophetã magnũ in Israel, & factũrũ signa, & mirabilia, sicut patet infra. vii. ca. quòd ipso offerente sacrificiũ p filijs Israel, dominus intonuit fragore magno, & exterruit Philisthæos, & debellauit. Et infra. xii. c. Samuele rogante Deum, dominus dedit voces, & pluuias contra solitũ cursum naturæ, vt per hoc populus Israel petẽdo re gẽ cognosceret se peccasse. vt habetur ibidẽ. Cognouit etiam, q̃ te filij sui, filij Israel de seruitute Philistheorũ essent liberandi, saltẽ in parte, & secundum hoc dixit: Exultauit cor meum in domino, p p dicta. Secundo cognouit in spiritu prophetico, q̃ filius filij Samuel. s. Hemã cum quatuordecim filijs suis futuri erant cãtores diuinarũ laudũ in tẽplo domini, vt habetur. i. Para. & pp hoc dixit: Et exaltatum est cornu meum. gloria mea in Deo meo. Tertio vidit Anna per spiritum prophetiæ, q̃ Philisthæi p p captionem arcæ & deductionem in terram suam persequendi erant a domino: intantum quod compellerentur eam remittere super plaustrum nouũ cum emẽdatione p pctis sui recognitione, ponendo in capsella iuxta arcam mures aureos, & anos aureos, vt habetur infra & pp hoc dicit, Dilatatũ est os meũ, ad nauradũ vindictã domini s. p inimicos meos. i. Philistæos, q̃ erãt inimici populi Israel, qa lętata sum in salutari tuo, in hoc, q̃ coges hostes remittere arcã mõ dicto. Quartò vidit Anna q̃ Sennacherib dicturus foret blasphemias contra dominũ, & q̃ niteretur destruere ciuitatẽ Ierusalẽ, & templũ, sed ab angelo domini p cuteretur eius exercitus vsq; ad clxxxv. millia virorũ, & sic cõpelleretur fugere ī terrã suã verecũde. Et pp hoc dixit Anna: Non est sanctus, vt est dominus, qa ipse est sanctus sanctorũ. vt habetur Dan. ix. Neq; n. est alius extra te. s. verus Deus qa aliq̃ dicũtur dii erronee: sicut Iupiter, & Saturnus, & cõsimiles, vel ptici patiue, vt iudices, & viri sancti. Et nõ fortis sicut Deus noster. qa in momẽto, & p vnicũ angelũ cõteret ipsius Sennacherib exercitũ. Quintò vidit futurũ esse, q̃ Nabucodonosor rex Babylonis destrueret ciuitatẽ, & tẽplũ, & populũ Israel captiuaret, vt habetur. iiij. Reg. & de hoc multũ gloriabetur. p p qd dixit: Nolite multiplicare loq; sublimia, gloriãtes de ciuitatis destructione, & populi Israel captiuatione. Recedãt vetera de ore vestro. i. verba superba quæ dicuntur vetera, quia initiũ omnis peccati est superbia. Quia Deus scientiarũ dominus est. q. d. ipse scit p a futura determinata, ī quibus adducet super vos vindictã p p peccata: vnde & postea Nabucodonosor in furiã versus est: Et Balthasar eius abnepos. s. d m Iosephum occisus est. Sedm vero alios Hebræos Balthasar fuit eius nepos cui concordat dictum Ieremiæ. Ego dedi oẽs terras istas in manu Nabuchodonosor regis, & seruient ei oẽs gẽtes, & filio eius, & filio filij eius, nec plures ibi exprimuntur: & Babylon destructa fuit p Cyrũ, & Darium. vt habetur. Dan. v. Et ipsi præparantur cogitationes: qa bonus videt ea quæ patiẽtur, Deus autẽ intuetur cor. vt habetur infra. Sexto vidit, q̃ Græci affligerent filios Israel t p e Antiochi illustris, qui coegit filios Israel trahere ad gentilẽ ritũ, & in tẽplo domini posuit abominandum idolũ, vt habetur. i. Mach. Et q̃ p Mathathiam, & filios eius Græci forent debellandi, & mundãdũ templũ domini. habetur primo Mach. Et p p hoc dixit Anna. Arcus fortiũ superatus est. i. virtus Græcorũ est debellata. Et infirmi accincti sũt robore. i. Machabæi, q̃ resp̃ũ Græcorũ videbãtur nullius momẽti, & tamẽ pluries eos superauerunt, & de terra Israel eiecerũt, vt patet in processu libri Mach. Septimo vidit in spũ tribulationẽ futurã Iudæis t p e Aman Agagitæ, & filios Israel liberandos ab illa per Mardocheũ & Esther. vt habetur in p cessu libri Esther. Et quãtũ ad hoc dixit Anna. Repleti, alias saturati, prius. i. Aman, & filij eius pleni diuitijs

¶ *& delitijs temporalibus*

MORALITER.

✻ in terra, & non in cælo, sicut beati.

a Et po. i. curam orbis spiritualem, & temporalem.

b Pedes. ne corruãt i foueã mortalis culpæ. & inde i foueã gehẽnæ.

c Et im. s. culpæ, & postea gehennalis miseriæ.

d Quia. s. corporali & temporali.

e Robora. Eo quod est defectiua.

f Dominum. i. dæmones, & peccatores obstinati.

g Et sit p ip. in. illa snia terribili: Ite maled. &c. q̃ dabit ī cælo aereo. Matt. 25. d

h Domi. i. homines de omnibus finibus terræ.

i Et dabit im. re suo. i. Christo homini, quia tunc omnia perfecte subijcientur ei. Ideo subditur.

K Et sub. s. licet. i. ipsius potestatem.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS USAL ES

E a *Christi sui.* Christiani populi chrismate vncti, totum tamen corpus cum capite suo vnus est Christus. Hæc Anna prophetauit mater Samuelis, in quo tunc figurata est mutatio veteris sacerdotij, & nunc impleta, quando infirmata est fœcũda, vt nouum haberet sterilis in Christo sacerdotium.

b *Heli.* Interpretatur extraneus. a Deo enim alienus est, qui subditos non corrigit. Ophni infamia conuersionis merito autem sic vocatur, qui differt conuerti in melius. Phinees oris obduratio, vel os paucens. Duos Phinees sacerdotes legimus. Alterum iustum Eleazari filium, alterum iniustum filium Heli. Sacerdotes qui custodiunt os suum, ne exeat inde aliquod prauum, in filio Eleazari signantur. Qui autem os habent obturatum, vel imperitia, vel peccatorum conscientia, in filio Heli figurantur.

c *Porro.* Refert Iosephus, quòd Heli sacerdoti erant duo filij Ophni, & Phinees circa homines iniurioſi, & circa diuinitatem impij, nullique iniquitati parcebant, & alia quidem munera ab obla- tꝰris propter honorem sibimet sequestrabant, alia rapinæ modo tollebant, mulieribus religionis causa conuenientibus contumelias inferebant, aliis violentias facientes, aliis persuadentes donis, nihilque eorum vita a tyrannide pessima differebat. Vnde, & Heli pro eorum iniquitate damnatus est, quia minus seruera animaduersione plectebat, & si quidem coercuit, & corripuit: cum lenitate tamen, & mansuetudine patris, non sęueritate & autoritate pontificis. Discãt ergo sacerdotes, quia propter scelera populi punientur & subditorum culpa illis imputabitur.

Moraliter ad fidem

Tunicam

F

NIC. DE LYRA.

¶ *& deliciis temporalibus. Pro panibus se locauerunt, quia pro seruanda, & sustentanda vita sua libenter supposuissent se seruituti Esther, & Mardochæi. vnde dicitur, quòd Aman rogauit Esther reginam p anima sua, & famelici saturati sunt. i. Iudæi qui tunc erant pauperes, & abiecti, per Esther, & Mardochæum fuerunt eleuati per totum imperium Assueri. Donec sterilis peperit plurimos id est Ierusalem siue Iudæa, quæ secundum Hebræos modo dicitur sterilis, eo quòd Iudæi, qui sunt eius filij inde sunt eiecti, & per orbem dispersi: pariet tamen plurimos, vt dicunt, quia in aduentu Messiæ, quem expectant, dicunt Ieſuralem, & Iudæam debere repleri filijs Israel ibidem de diuersis mundi partibus congregandis, & dicunt, quòd tunc omnes aliæ nationes subiicientur eis. Et quæ multos habebat filios, infirmata est. i. Roma, siue Romanum imperium, quod vastauit Iudæam, & dispersit Iudæos, tunc debilitabitur, & ad nihilum deducetur. Sed illud, quod hic dicitur, de partu sterilis, secundum veritatem intelligitur de ecclesia, quæ primo videbatur sterilis propter paucitatem fidelium, sed peperit plurimos in conuersione multitudinis gentium ad fidem. Et sic exponit Apostolus Lætare sterilis &c. Et quæ multos habebat filios, infirmata est. i. synagoga, vt patet per orbem vniuersum. Dominus mortificat. Hic consequenter ostenditur secundum dictum Ionathan filij Oziel. vnde prædicta contingat s. ex virtute diuina, quæ potest mortificare viuentes, & viuificare mortuos. i. potentes huius seculi deducere ad nihilum, & abiectos, & impotentes, qui quasi mortui, & descendentes ad inferos computantur, reducere ad prosperum, & potentem statum. Et eodem modo exponitur, quod subditur: Dominus pauperem facit, & ditat, humiliat, & subleuat: quia secundum ipsum, populum Iudaicum, quem depauperauit, & humiliauit per Romanos, ditabit & subleuabit per regem Messiam, & sic eleuabit eum de stercore vilificationis ad sedem gloriæ, & exaltationis temporalis. Domini enim sunt cardines terræ. In Hebræo habetur: Fortes terræ. Et posuit super eos orbem, quia terra tenet infimum locum, sicut in domo fundamentum. Pedes sanctorum suorum seruabit, ne ruant in culpam, & inde in gehennam. Et impij in tenebris conticescent scilicet in tenebris gehennæ. Quia non in fortitudine sua roborabitur vir, quia non potest propria virtute subsistere, nisi diuina, virtute sustentetur. Dominum formidabunt aduersarij eius id est omnes Gentiles, quos vocat omnes extra sectam Iudaicam existentes: & ideo vocat eos aduersarios Dei, & in aduentu Messiæ deterreri, & subiugari: Ideo subditur Dominus iudicabit fines terræ, reddens pœnam pro peccatis perpetratis. Et dabit imperium regi suo id est Messiæ iustis futuro secundum ipsos. Et sublimabit cornu id est potestatem Christi sui, id est Messiæ, quod idem significat. Messias enim Hebraice, Christus Græce, & vnctus Latine idem significant. Reges enim per inunctionem instituebantur, & Iudæi expectant Messiam futurum regem, & dominari temporaliter super totum mundum. Ex prædictis patet, quod expectant prædictum Messiam circa cessationem Romani imperij, & secundum veritatem ille, qui tunc veniet in maxima potestate temporali erit Antichristus, secundum quod dicit Apostolus vbi signum præcedens aduentum Antichristi, dixit esse cessationem Romani imperij, dicens: Quoniam nisi venerit dissensio primum, id est discessio a subiectione Romani imperij, secundum quod exponunt doctores. & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis, id est Antichristus &c.*

a Puer au. *Ex hoc patet, quod supra dictum est, scilicet, quòd Elcana, pater Samuelis fuit de tribu Leui, aliter filius eius non posset ministrare in templo domini.*

b Porro. *Hic consequenter describitur malitia filiorum Heli, & Samuelis, quæ fuit occasio terminandi regimen iudicum, & inchoandi regimen regum. Primo igitur describitur malitia filiorum Heli. Secundo filiorum Samuelis, ca. viii. Prima in duas, quia primo describitur filiorum Heli transgressio. Secundo transgressionis punitio, ibi, Venit autem vir Dei. Circa primum describendo filiorum Heli malitiam scriptura simul exprimit Samuelis iustitiam, vt opposita iuxta se posita magis elucescant. Primo ergo exprimitur malitia filiorum Heli, cum dicitur, Porro filij Heli, filij Belial. i. absque iugo legis diuinæ. Ideo subditur.*

c Nescientes dominum neque. *de mandato filiorum Heli, qui erant sacerdotes sub patre suo.*

d Et habebat fuscinulam tridentem in manu sua &c. *id est instrumentum ad extrahendum carnes habens tres dentes.*

e Etiam antequam. *scilicet filij Heli, quia ad eorum officium pertinebat cremare adipes sacrificiorum super altare holocaustorum.*

f Da mihi carnem vt coquam sacerdoti. *In Hebræo habetur, Da mihi carnem ad assandum sacerdoti, propter hoc enim volebant accipere carnem crudam, vt coquerctur, & pararetur ad eorum voluntatem contra Dei legem.*

g Incendatur primum iuxta. *Illud enim de sacrificijs debebatur domino, & ideo primum debebat sibi offerri.*

h Erat ergo peccatum pue. *Dicuntur autem pueri moribus non ætate. quia iam erant homines prouecti.*

i Quia detrahebant homines. *Propter quod peccatum eorum erat contra Deum: & redundabat in totum populum. Consequenter iuxta istum malitiam describitur innocentia Samuelis, cum dicitur.*

K Samuel. *non in officio sacerdotali, sed in ministerio sibi competenti.*

l Puer accin. *id est promptus, & paratus.*

¶ Ephod line-

a ¶ Cornu Christi, captis. f. & membrorum regnum sublime mõstrabitur, quod nunc ab infidelibus deprimitur.

a cornu Christi sui. Et abijt Elcana in Ramatha in domum suam. Puer autem erat minister in con- a
b spectu Domini, ante faciem Heli b
c sacerdotis. Porrò filij Heli, filij
a ¶ Absque iugo, absque Domino. c
Bélial nescientes Dominum, † ne que officium sacerdotum ad populum: sed quicunq; immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerẽtur carnes, & habebat fuscinulam tridẽtem in manu sua, & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, siue in cacabum, & omne, quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi. Sic faciebant vniuerso Israeli venientiũ in Silo. Etiam e
antequam adolerent adipem: ueniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi carnem, † ut f
coquam sacerdoti: non enim accipiam a te carnem coctam, sed cruda. Dicebatq́ue illi immolans: Incendatur primum iuxta morẽ g
hodie adeps, & & tolle tibi quantumcunque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei: Nequaquã. Nunc enim dabis alioquin tollã vi. † Erat ergo peccatum pue- h
rorũ grãde nimis corã Domino: qa † detrahebãt homines sacrificio Domini. Samuel autem ministra- i
bat ante faciem Domini puer ac- k
cingebatur l

MORALITER.

✠ *b Porro.* Et ideo per ipsos signantur mali sacerdotes nouæ legis, quorum puer. i. sensualitas, quæ tẽdit ad delectabilia carnis, sicut puer ad irrationabilia, habet fuscinulam tridentem, & p vnum dentem signatur concupiscentia carnis, qua attrahuntur corporis delectabilia, p alium vero concupiscentia oculorum, qua attrahuntur bona tpalia, p tertium vero superbia vitæ, qua attrahuntur dignitates, & excellentiæ. Ad hæc enim tria sibi attrahenda supramodum studet mali curati, clerici & prælati.

h Erat ergo peccatum puerorum. Sic est hodie, quia propter malam vitam clericorum, curatorum, & prælatorum, multi laici tam de principibus, quam de vulgaribus retrahuntur a bonis operibus, et ad mala dilabuntur. Greg. Cum pastor per abrupta graditur, consequens est, vt grex ad præcipitium sequatur.

A a *Tunicam.* Tunica quam faciebat Anna idest gratia, & puero tradebat inceptiua doctrina est, qua fideles prima rudimenta accipiunt. unde: Lac uobis potum dedi, non escam. Superhumerale uerò lineum castitatem & continentiam cũ bonis operibus signat. Qui enim domino ministrare desiderat, necesse est ut caste & continenter uiuat, & bonis operibus se exerceat.

b Si peccauerit &c. Non eo modo peccatur in uirum, quo peccatur in Deum: quia peccare in uirum idest contra proximum leuius est, & venialius. In Deum uero peccare. idest a cultu eius recedere, impietatis peccatum est, quod difficilius punitur, & tardius remittitur. Et cum quis in uirum peccat, placato uiro facit sibi Deum placabilem. Sed cum quis in Deum peccat, quis orabit pro eo: id est per quem sibi Deum faciet propitium? Non q nulla speranda sit uenia eis, qui in diuino peccant officio: sed maior est pœna, & tardior uenia his, qui in rebus Deo sacratis offendunt, quam si uerbo, uel facto læserint proximum: quia quanto maior gloria, tanto grauior offensa.

Patris tui,

NIC. DE LYRA.

¶ a Ephod. *Non est tale vestimentum sicut ephod summi sacerdotis: quod alio nomine dicitur superhumerale. de quo habetur Exo. sed erat quædam vestis linea, qua utebantur Leuitæ in suis officijs ministrando.*

b Et tu. *In Hebræo habetur: Et pallium parvum. Cætera patent usque ibi.*

c Et magnifi. *Ex quo patet suę bonitatis augmentum.*

d Heli autem. *Hic reuertitur scriptura ad describendum malitiam filiorum Heli, quia patri arguenti non acquieuerunt, sed obstinati in malitia remanserunt. Et hoc est quod dicitur.*

e Et au, *retrahentes eum à sacrificijs domini propter prædicta.*

f Et quomo. *Iste erant mulieres, quæ veniebant, ut purificarentur post partum, ut præcipitur Leuit. & filij Heli solicitabant eas, & aliquas decipiebant.*

g Et dixit. *Reprehendit eos nimis molliter. propter quod dicit Hieron. super locum istum: Heli pro iniquitate filiorum suorum damnatus est, corripuit quidem eos, sed lenitate patris, non auctoritate pontificis: & quia eos tenebatur corripere. ideo non solum pro iniquitate filiorum sed etiam pro sua fuit punitus.*

h Vt tran. *quia sicut dictum est, pro malitia eorum populus retrahebatur a sacrificijs debitis, & à debita reuerentia erga Deum.*

i Si peccaue. *per orationes, & sacrificia.*

k Si au. *quasi dicat: remittetur sibi per talia, non quia tale peccatum sit simpliciter irremissibile sed quia de difficili est remissibile. Et per talem modum dicit saluator Matth. xij. c. Qui autem dixerit uerbum contra spiritum sanctum, non remittetur ei in hoc seculo, neque in futuro.*

l Et non audierunt. *Ex quo patet eorum obstinatio.*

m Quia domi. *Contrarium autem uidetur dici Ezech. xxxiij. c. Nolo mortẽ peccatoris &c. Dicendum, quòd Deus non uult mortem peccatoris per se. sed per se uult iustitiam suam, sicut & bonitatem, ad quam sequitur punitio peccatoris, quæ aliquando fit per mortem corporalem, & aliquando cum hoc per modum gehennæ.*

n Puer autem Samuel. *Hic conuertitur scriptura ad describendum Samuelis iustitiam, iuxta filiorum Heli malitiam ratione supradicta. cum dicitur:*

o Proficiebat. *ætate. s. & uirtute.*

p Et placebat. *sicut dicitur de sancto Sebastiano: Necesse erat, ut quem Deus tanta perfuderat gratia ab omnibus amaretur.*

q Venit au. *Hic consequenter describitur transgressionis filiorum Heli punitio: Et primò describitur huius punitionis denuntiatio. Secundò exe cutio*

a ¶ Superhumerali. ¶ Non eo quo induebatur pontifex. illud enim quatuor coloribus distinguebatur: hyacintho, cocco, bysso, & auro. ¶ Quod minoribus gradibus concessum erat.

a cinctus ephod lineo: & tunicam a
b paruam faciebat ei mater sua, quam afferebat † statutis diebus, ascendens cum uiro suo, vt immolaret hostiam † solennem; & benedixit Heli Elcanæ, & uxori eius, dixitq́ue ei: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro † fœnore, quod commodasti Domino. Et abierunt in locum suum. Visitauit ergo Dominus Annam, & concepit, & perperit tres filios, & duas filias. Et magnificatus est puer c
d Samuel apud Dominum. Heli autem erat senex valde. Et e
audiuit omnia, quæ faciebant filij sui vniuerso Israeli, & quo- f
modo dormiebant cum mulieribus, quæ † obseruabant ad ostium tabernaculi *. Et dixit g
eis: Quare facitis res huiusce-modi, quas ego audio res pessimas ab omni populo? Nolite filij mei. Non est enim bona fama, quam ego audio, ut h
transgredi faciatis populum Do
b mini. Si peccauerit uir in vi- i
rum, † placari ei potest Deus. † Si autem in Deum peccauerit k
uir, † quis orabit pro eo? Et non l
audierũt vocem patris sui, quia m
Dominus uoluit occidere eos. Puer autem Samuel † proficie- n
bat, atque crescebat, & place- o p
bat tam Deo, quàm hominibus. Venit autem uir Dei ad Heli, & q
ait ad eum: Hęc dicit Dominus: r
Nunquid non aperte † reuelatus sum domui patris tui, cùm esset in Aegypto in domo Pharaonis? Et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem ut † ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incẽsum, & portaret coram me Ephod, & dedi s
domui patris tui omnia † de sacrificijs filiorum Israel. Quare † calce abiecistis uictimã meã et † munera mea, quæ præcepi, vt offe- u

u Qua. *idest contemptibilem reddidistis, quia filij Heli prius accipiebant partem suam, quam pars diuina offerretur, & cremaretur. Et quia aliquando accipiebant prosę illa, quæ debebant Deo offerri. ideo subditur:*

cutio ca. iij. *Prima in duas, quia primò denuntiatur per nuntium extra*

neum. Secundò per dispũtipulum subiectum in cap. Circa primum dicitur. Venit autem. *Huius uiri nomen non exprimitur: & ideo circa hoc nariè dicitur. Ab antiquo dixerunt aliqui, quod fuit Phinees filius Eleazari sacerdotis, qui adhuc uiuebat. Sed hoc uidetur impossibile, quia Phinees ante mortem Moysi iam erat ad minus. xxx. annorum, vel circiter: quia tunc factus fuit Phinees princeps exercitus contra Madianitas, vt habetur Num. xxxi. Item à morte Moysi usque ad mortem Heli, antè quam pauco tempore uir iste Dei uenit ad Heli, fluxerunt anni trecenti. lxij. Quod declaratur sic: quia ducatus Iosue incepit immediatè à morte Moysi. Tempus autem ipsius Iosue quo præfuit, non exprimitur in scripturz: sed continetur sub tempore Othoniel qui ei successit, & hoc tempus fuit xl. annorum, ut habetur Iudic. iij. Postea ipsum Aod præfuit. lxxx. annis, Iudicum. iij. Postea Debbora. xl. Iudicum. v. Postea Gedeon xl. Iudicum. viij. Postea Abimelech tribus annis, Iudicum. ix. Post eum Thola. xxiij. Iudicum. x. Post Thola, Iair. xxij. Iudicum x. Post Iair filij Israel fuerunt sine iudice xvij. annis, quibus seruierunt Philistheis, & filijs Ammon, vt habetur Iudicum x. Postea Iephtæ præfuit sex annis, Iudicum xij. Post eum Abesan, annis septem, Iudicum xij. Post eum Ahialon. x. Iudicum. xv. Post eum Abdon. viij. Iudicum. xij. Post eum Samson. xx. Iudicum. xvi. Post eum Heli. xl. vt habetur primo Regum iij. qui simul iuncti faciunt annos. ccclxij. Alij verò dixerunt, quod iste vir Dei fuit Helias propheta. Sed hoc etiam videtur impossibile, quia ante mortem Heli, iam Helias fuisset. xv. annorum, & plus, cum hic dicatur vir secundum eos. Item à morte Heli vsque ad tempus quo Helias fuit raptus, vt habetur. iij. Regum. ij. cap. fluxerunt anni. ccclxij. Quod declaratur sic: quia Samuel præfuit post Heli, cuius tempus non exprimitur: & ideo continetur sub tempore Samuelis, & istud tempus fuit. xl. annorum, vt habetur Act. xiij. Post Saul regnauit David quadraginta annis ij. Regum. v. g. Post David Salomon. xl. iij. Regum. xi. Post eum Roboam. xvij. iij. Regum xiiij. Post eum Abia tribus annis. iij. Regum. xv. Post eum Asa. xli. iij. Regum. xv. Post eum Iosaphat. xxv. iij. Regum. xxij. Post eum Ioram annis duobus vsque ad mortem Ochoziæ regis Israel, vt habetur iij. Regum. i. qui anni simul iuncti faciunt annos. ccviij. Huic autem Ochoziæ Helias denuntiauit mortem suam vicinam, antequam raperetur, vt habetur. iij. Regum. i. Propter quod, alij dicunt, quòd iste vir Dei, de quo hic agitur, fuit angelus in specie viri. Hebræi autem moderni dicunt, quòd fuit Elcana pater Samuelis à Deo missus ad ipsum Heli arguendum, & pœnam debitam sibi ac filijs suis nuntiandum, Ideo subditur.*

r Hæc dicit dominus. Nunquid non aperte reuelatus sum. *De ista reuelatione autem habetur Exodi iij. vbi dicitur quòd Aaron, à quo descendit iste Heli, vt dictum est supra i. capitulo per Domini reuelationem iuit obuiam fratri suo Moysi: & tũc reuelatum fuit sibi quòd futurus erat summus sacerdos, vt hic dicitur, licet Exodi quarto non exprimatur.*

s Et portaret ephod coram me. *Id est superhumerale, cui coniunctum erat rationale iudicij, vt habetur Exodi. xxviij.*

t Et dedi domui patris tui omnia de sacrificijs filiorum Israel. *id est omnia ad ipsos pertinentia: quia aliqua de sacrificijs cremabantur ad honorem diuinum, & aliqua erant ipsorum offerentium in sacrificijs pacificorum, vt frequenter supra dictum est.*

E a *Patris.* Aaron. ſ. Quis enim alius fuit in Aegyptiaca ſeruitute, qui poſt liberationem electus ſit in ſacerdotem? Quicunq; enim ex eius genere eſt, cum uidet ſacerdotium Chriſtianorum pollere per mundum, ſibi autem eſſe ſubtractum, dolore, & mœrore tabeſcit.

b *Aemulum. Rabanus.* Aemulus domus Heli fuit, Sadoch ſacerdos, qui abiecto Abiathar a Salomone ſacerdotium ſuſcepit. Vñ: Proiecit Salomõ Abiathar, ne eſſet ſacerdos Domini, vt impleretur uerbum Domini quod locutus eſt ſuper dom um Heli.

†tabernaculo 3. Reg. 2. e

†ſaginctis vos de primitijs *Aug. li. 17. de ciui. c. 5. cir. me. 1. 5.*

c *Vt deficiant. Raba. Augu.* ut ſemper ſcilicet ſit de domo Heli in domo Domini, qui in dignitate ſacerdotij videns alium ſubſtitutum, & ſe deſtitutum, deficiat animo & tabeſcat. Hæc autem mutatio ſacerdotij in Chriſto plenè completa eſt quæ à Samuele figurata. poſt Samuelem enim ſacerdotes fuerunt de genere Aaron, Sadoch, & Abiathar, & alij uſq; ad tempus Chriſti.

De quo anima hæc dicatur. †cõtemnitur, *Aug. ubi ſupra poſt me.*

d *Et animam Raba. Auguſt.* Non habet Deus animam ſed tropicè dicitur animam habere, ſicut manus & pedes, & cætera corporis membra. De Samuele autem dici poteſt, quia in omnibus Deo paruit. Chriſtus autem in omnibus Deo patri placuit. Vnde: Quæ placita ſunt ei facio ſemper. Cui pater ædificauit domum, quæ domus nos ſumus, ſi fiduciam, & gratiam, & gloriam ſpei uſque ad finem retineamus. De Samuele autem dici non poteſt, quòd ædificata ſit ei domus fidelis, quæ coram Chriſto Domini, id eſt Samuele incedat cunctis diebus, cum legamus in ſequentibus, quia filij eius poſt auaritiam declinauerunt. Niſi fortè domum eius plebem Iudaicam accipiamus: quæ cunctis diebus ſacerdotij eius Domino ſeruiuit.

Iohan. 8. d

F Vnde: Et requieuit domus Iſrael poſt Dominum.

† inimici †habitaculo *Infra 2. a*

e *Futurum. Raba.* Non proprie de domo Heli hoc dicitur, ſed de domo Aaron, de cuius genere uſque hodie veniunt, & conuertuntur.

1. Reg. 7. a

Iohan. 6. f tudo domus tuæ morientur iuuenes

f *Buccel. Ra.* Panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita. Quia dixerat ſe dediſſe cibos domui Aaron de uictimis ueteris teſtamenti, quę fuerunt ſacrificia Iudæorum: dicit eſſe poſtulandam buccellam panis ad comedendum, quod eſt ſacrificium Chriſtianorum, & pabulum animarum.

NIC. DE LYRA.

¶ a Et magis. *Et quia Heli tenebatur filios ſuos corripere de contemptu diuino, ideo dicitur hic magis honoraſſe filios ſuos, quam Deum.*

b Loquens. *De domo patris ſui bene inuenitur hoc ſcriptum, quia ipſi Aaron, de quo iſte Heli deſcendit, a Deo fuit datum ſacerdotium, ut habetur Exod. Sed de iſto Heli, quòd cõceſſum fuerit à Deo ſibi ſacerdotium, & domui eius, non inuenitur niſi in iſto loco. Et ideo dicunt hic Hebræi, q illi qui deſcenderunt de Aaron per Eleazar, quibus ex ordinatione diuina debebatur ſacerdotium ante tempus Heli, fuerunt negligentes in reprehenſione, & doctrina populi Iſrael: qui declinabat ad idololatriam, & ad alia enormia peccata: ideo iuſto Dei iudicio translatum fuit ſummum ſacerdotium de filijs Eleazar ad filios Ithamar in iſto Heli. Deus enim ſuo iudicio iuſto mutat tempora, & ætates, transfert regna, atque conſtituit, vt dicitur Daniel. ij. Et eodem modo dicendum eſt de ſummo ſacerdotio, & alijs dignitatibus.*

Exod. 28. a

† incuruet ſe pro nũmo argenteo, & buccella. i. petens nummum &c.

Deu. 1. c

c Abſit. *Ex hoc patet, quòd promiſſiones diuinæ, & collationes aliquas boni habendi futuris temporibus intelliguntur ſub conditione ſcilicet ſi illi quibus fiunt tales promiſſiones, vel collationes bene ſe habuerunt in utendo. Ideo ſubditur:*

G

d Sed quicun *Bene utendo ſummo ſacerdotio, uel alia dignitate.*

e Glorifica. *Conferuando eum in ſtatu ſuæ dignitatis.*

f Quia au. *Abutendo collata ſibi poteſtate.*

g Erunt ignob. *Quia deiicientur à ſtatu ſua dignitatis.*

h Ecce dies. *Id eſt poteſtatem ſummi ſacerdotij, quod impletum fuit tempore Salomonis, qui abiecto Abiathar de ſummo ſacerdotio, qui de ſcenderat de Heli, inſtituit Sadoch ſummum ſacerdotem, qui deſcenderat de Eleazar, ut habetur. iij. Reg. Et tunc reduxit ſummum ſacerdotium ad primam lineam.*

3. Reg. 3. a

i Et ui. *i. ipſum Sadoch, & poſteros eius. Tamen Heli in perſona ſua non uidit hoc, quia mortuus fuit antè per annos lxxx. Quod patet quia poſt Heli Samuel, & Saul præfuerunt lx. annis, & Dauid rex xl. ut dictum eſt ſupra eodem capitulo. Sed illi qui deſcenderunt de Heli hoc uiderunt, in quibus ipſi Heli quodammodo remanſerat, ſicut homo mortuus in filio uiuente. ſecundum illud. Mortuus eſt pater eius, & quaſi non eſt mortuus, ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe.*

Eccl. 30. a thonorificabo

k Et non. *Quia filij ſui interfecti fuerunt in uiridi ætate, ut habetur. inf. Hoc etiam poteſt referri ad ſacerdotes, quos Saul fecit interfici, vt habetur infra qui deſcenderant ſaltem pro maiori parte de Heli.*

Infra 4. b

l Verunta. *Quia poſt inſtitutionem Sadoch in ſummo ſacerdotio remanſerunt aliqui de domo Heli in officio ſacerdotum minorum. Iſtud tamẽ erat quodammodo in confuſionem, & anxietatem ipſorum, eò quòd uidebant ſe deiectos à ſummo ſacerdotio, & alios loco eorum poſitos. Et hoc eſt, quod dicitur.*

Infra 22. c

m Sed vt. *ſcilicet in filijs tuis: licet non in perſona tua.*

n Hoc autem erit. *id eſt mors filiorum tuorum.*

o In die. *Futura de propinquo erit ſignum, quod alia certitudinaliter euenient poſtea ſcilicet interfectio ſacerdotum per Saulem, & translatio ſacerdotij ad Sadoch per Salomonem.*

H

†ut conſumã oculos tuos

p Et ſuſ. *i. ipſum Sadoch.*

q Et ambulabo coram Chriſto. *id eſt Salomone.*

†Inſr. 10. a Eſa. 38. b Iohan. 6. f

r Futurum. *Quia inferiores ſacerdotes habebant recurrere ad ſummum ſacerdotem, ut pro eis oraret, & faceret ei oblationem. In Hebræo habetur: Veniat ad inclinandum pro ſe in obolo argenteo &c. Quod ſic exponunt Hebræi, quòd ſacerdotes remanentes de ſtirpe Heli, futuri erant humiliare ſe coram ſummo ſacerdote, & orare, ut poſſent ſeruire in templo pro pretio oboli argentei, & tortæ panis in die. Et litera ſequens uidetur concordare, cum dicitur.*

Exod. 30. b

ſ Dicatq;. *Obolus autem eſt uicesima pars ſicli. ut habetur Exodi. xxx.*

In 1. Regum. ca. ij. vbi dicitur in poſtilla. Ad cuius intellectum ſciendum, quòd dictio Hebraica, quæ poniturhic. ſ. אֶתְיָה Sibea eſt æquiuoca &c.

ADDITIO.

Illa dictio, Hebraica, ſcilicet Sibea אֶתְיָה: *non eſt proprie æquinoca, prout hic ponitur: ſolum enim ſignificat ſeptem in propria ſignificatione, licet ſaturitatem ſignificet ſecundum etymologiam, ſed tranſlatio noſtra, quæ dicit plurimos, ex alia ratione obtinet veritatem. Nam in Hebraico aliquando ſeptem accipitur pro pluribus: vt intelligatur numerus determinatus pro indeterminato. vt ibi: Apprehendent ſeptem mulieres virum vnum: & ſic in alijs locis. quod ideo eſt, ac ſi diceret: plures mulieres apprehendent virum vnum, prout ibidem exponitur. Et ſic translator noſter in hoc loco non ſolum ſenſum ex ſenſu, ſed etiam verbum ex verbo tranſtulit.*

Iſai. 4. c † fuge me quazio vna parti ſocii dotuli,

A GLOS. ORDINA. CAP. III.

Per au.

a *Pretioſus. Ra.* Vnde in diebus illis non erat uiſio manifeſta. Propter peccata enim populi, & prælatorum non apparebat Dominus per viſiones vel per angelicas reſpõſiones, ſicut patribus apparuit.

†vel rarus

b *Lucer. Rab.* quæ ardebat in tabernaculo ante lucem diei. Sub luce enim diei extinguebatur, lucebat autem vſque in mane. Vel hoc ſignificat, quòd Heli in cæcitate permaneret, donec funditus cum prole ſua extingueretur ideſt moreretur. Myſticè autem cæcitas Heli, ſignificat cęcitatem Iudæorum, qui præſentem ſaluatorẽ non agnouerunt, nec fulgorem miraculorum eius, nec doctrinam, donec ſacerdotium cum populo, & templo euerteretur.

† dormiebat *Myſticè*

†Antequã lucerna Dei extingueretur. *Samuel ſignificat iudeos fuiſſe quando in tẽpus lapſi uitiis ita ſe inuoluerunt Domino, ſtupore*

c *Tinnient. Rab.* Comminatio Dei eſt ſuper Heli, & ſuper domum eius, quia ſcilicet pro peccato filiorum Heli priuabatur ſacerdotio domus Dñi, vñ aures audentiũ tinnient ſtupore vehementi.

Hæc.

NIC. DE LYRA. CAP. III.

Per autem. *Hic conſequenter deſcribitur denuntiatio pœnæ futuræ facta ipſi Heli per Samuelem ſibi ſubiectum. Circa quam ſic proceditur: quia primò deſcribitur reuelatio facta Samueli. Secundo dicta reuelationis denuntiatio ipſi Heli, ibi: Et Samuel timebat. Tertio huius manifeſtatio toti Iſraeli, ibi: Creuit autem Samuel. Circa primum Samuel à Domino vocatur. Secundò punitio Heli futura ei reuelatur, ibi: Et dixit Dominus. Circa primum ponitur conditio temporis, cum dicitur,*

B

b Et ſer. *quia propter malitiam filiorum Heli, & negligentiam patris in corrigendo ceſſauerant reſponſiones, & reuelationes Domini, vn de in Hebræo habetur ſic: Et ſermo Domini erat prohibitus, vel obturatus, & redit in eandem ſententiam cum tranſlatione noſtra: quia omne rarum pretioſum.*

c Et oculi. *Hoc exponitur vno modo, quia non poterat videre de nocte, ſed aliqua poterat videre de die, quando lucerna tabernaculi erat extincta, quia extinguebatur, quando dies incipiebat clarefcere. Alio modo, quòd non poterat videre lucernam ardentem eò, quod offendebat viſum eius nimis debilitatum. Sed iſtæ expoſitiones non uidentur conuenientes, quia nullus eſt ita cęcutiens, qui non magis videat lucernam ardentem, quàm extinctam, & procedunt ex ſuppoſitione falſi, vt dicunt aliqui ſ. quòd hæc ſit vera litera: Nec poterat videre lucernam Dei antequam extingueretur. In Hebræo enim ſic habetur: Et non poterat videre. Et hic finitur verſus. quod autem ſequitur eſt principium verſus ſequentis: lucerna Domini nondum extinguebatur, & Samuel dormiebat &c. Ac cuius intellectum ſciendum: quòd in templo Domini plures lucernæ ardebant de nocte, quàm de die: ita quòd aliquæ extinguebantur in mane. Eſt igitur ſenſus: quòd adhuc non erat tempus extinguendi illas lucernas, quando Samuel iacens in lectulo ſuo fuit vocatus à Domino, quia fuit vocatus, antequam eſſet dies, et ſic extinctio lucernæ non refertur ad pcedentia. ſ. ad caligationẽ oculorũ ipſius Heli: ſed ad ſequentia, videlicet ad denotationem temporis, in quo reuelatio facta eſt Samueli. Et hoc idem dicit magiſter in hiſtoriis, & idem habetur libro de Hebraicis quæſtionibus; propter quod tranſlatio noſtra videtur hic corrupta per imperitiam aliquorum correctorum, qui duos verſus coniunxerunt in vnum, ſicut & in pluribus locis alijs factum eſt: Et ideo hic con-*

†prohibuerit †domum

CAP. III.

Ver autem Samuel a miniſtrabat Domino coram Heli, & b ſermo Domini erat † pretioſus. In a diebus illis non erat uiſio manifeſta. Factum eſt ergo in die quadam, Heli † iacebat in loco ſuo, † & oculi eius cãligauerant nec c b poterat uidere † lucernam Dei antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo Do- e

a ¶ Trina vocatione poteſt intelligi, quia erat futurus prophetа, dux, & ſacerdos.

mini, ubi erat arca Dei. Et uocã- f uit Dominus Samuel: Qui reſpondens ait: Ecce ego. Et cu- g currit ad Heli, & dixit: Ecce ego: Vocaſti enim me. Qui dixit: Non uocaui: Reuertere, & dormi. Et abijt, & dormiuit. Et adiecit Dominus rurſum uocare Samuelem. Conſurgensq́ue Samuel abijt ad Heli, & dixit: Ecce ego, quia uocaſti me. Qui reſpondit. Non uocaui te fili mi: Reuertere, & dormi. Por h

a ¶ Quia per prophetiæ myſterium non erat ei reuelatus ſermo diuinus.

rò Samuel necdum ſciẽbat Dominum, nec reuelatus fuerat ei ſermo Domini. Et adiecit dominus & uocauit adhuc Samuelem tertio. Qui conſurgens abijt ad Heli & ait: Ecce ego, quia uocaſti me. Intellexit ergo Heli, quia Dominus uocaret puerum, & ait ad Samulem: Vade & dormi. Etſi dein ceps uocauerit te dices: Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus. Abiit ergo Samuel, & dormiuit in loco ſuo. Et uenit Dominus, & ſtetit, & uocauit, ſicut uocauerat i ſecũdò: Samuel Samuel. Et ait Sa- k muel: Loquere, quia audit ſeruus l tuus. Et dixit Dñs ad Samuelẽ: Ec m ce ego facio † uerbum in Iſrael, qđ n quicunq; audierit, tinniẽt ambę aures eius. In die illa ſuſcitabo ad p uerſum Heli omnia, quę locutus ſum ſuper domum eius. Incipiã, & complebo. Prædixi enim ei, q q iudicaturus eſſem domũ eius in æternum ꝓpter iniquitatem, eò q nouerat † indignè agere filios, & nõ † corripuerit eos. Idcirco iu r rauit † domui Heli, quòd non ex- s

a ¶ Quam in Chriſto admiſerunt

pietur iniquitas domus eius uictimis, & † muneribus uſque in æternũ. Dormiuit autem Samuel uſque mane, aperuitq́; oſtia Do-

hic conſequenter poſuerunt lucernam in accuſatiuo pro lucerna in nominatiuo: Propter quod videtur quòd iſta fuit veritas tranſlationis noſtræ à principio: Oculi eius caligauerant, & non poterat videre, & hic terminatio verſus: Et ſequitur: Et lucerna Dei antequam extingueretur. Samuel dormiebat &c.

C

e In tem. *ideſt in exedra iuxta tabernaculum, vbi erant Leuitæ, qui cuſtodiebant tabernaculum Domini, in quo erat arca: intra tabernaculum enim nullus iacebat.*

g Et cucur. *Credens quòd ab eo vocaretur: & ſic fecit tribus vicibus. Cuius ratio ſubditur:* †infra 4. c

h Porro. *ideſt modum loquendi ipſius Domini cum prophetis. Sicut enim ars, & natura procedunt de imperfecto ad perfectum: ita etiam reuelationes diuinæ ſecundum proceſſum temporis, quia prophetæ poſteriores ad tempus Chriſti appropinquantes habuerunt clariores reuelationes de Chriſto, quàm priores: & ita frequenter fuit in eodem propheta: quòd à principio non habuit ita claram cognitionem ſicut poſtea. Et ho patet in propoſito, quia Samuel à principio vocem Domini audiens credidit eſſe vocem hominis, poſtea verò cognouit magis diſtinctè. Sequitur poſtea.*

i Et vocauit. *Iſtud ſecundò, non refertur ad numerum vocationum Domini, qui iam vocauerat Samuelem tertiò, vt habetur in textu: ſed refertur ad expreſſionem nominis Samuelis, quæ in qualibet vocatione fuerat duplicata. Ideo ſubditur*

k Samuel. *Poſita vocatione Samuelis à Domino, hic conſequenter deſcribitur ſibi facta reuelatio, cum dicitur:*

m Ecce. *ideſt faciam de propinquo: quia quod modicum diſtat, quaſi nihil diſtare videtur.*

n Verbum. *ideſt factum, vel rem ſignificandam verbo.*

o Quod quicunque audie. *ideſt erit attonitus præ admiratione, & ſtupore. & hoc dicitur de captione arcæ Domini futura, prout habetur capitulo ſequenti: quia tale factum nunquam acciderat in Iſrael. Fuit enim magnæ admirationis materia, quòd Deus permiſit arcam capi ab infidelibus, quæ tantæ reuerentiæ erat, quòd ſi videretur diſcooperta à Leuitis, & Dei cultoribus, moriebantur, vt habetur Nu. & infra ca. vi.*

D

q Prædixi. *ideſt puniturus.* *Num. 4. b*

r Domum. *ſ. Heli per interfectionem multorum, & abiectionem aliorum de ſacerdotio.*

s Idcirco. *Id eſt firmiter, & abſque retractatione diſpoſui.*

t Quod. *quantum ad pœnam ordinatam ſeu diſpoſitam, licet fuerit expiata quantum ad culpam, & pœnam æternam in illis, qui verè pœnituerunt.*

¶ Et Samuel

MORALITER.

✻ *a Tuer autem.* Sequitur:

d Nec poterat videre. Lucerna. In hoc autem Heli tenet figuram inuidi, qui non poteſt videre bonum proximi, quo lucet coram Deo, & hominibus per bonam famam. ſed quando diabolo procurante extinguitur per infamiam tunc acute videt. *Moral.*

f Et vo. & non Heli ſacerdotem, quia veritas humilibus, & non altis per ſuperbiam reuelatur. Confitebor tibi pater Domine cęli, & terre: quia a bſcondiſti hæc à ſapiẽtibus, & prudẽtibus, & reuelaſti ea paruulis. *Matt. 11. b*

l Loque. Attentio namque mentis requiritur ad hoc, quòd Dei locutio capiatur.

ꝓ maledi ceretis filij ſui Ixx. q maledicerẽt Deo filij ſui,

p Suſcita. ſcilicet per virum Dei, vt dictum eſt in fine præcedentis capituli, & iterum hoc monetur per Samuelem. quia bina monitio pcedere debet ſniam iudicialem. Per hoc etiam oſtenditur diuina benignitas, quia non ſtatim punit peccatorem, ſed patienter expectat eius emendationem.

†oblationi bus

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Hæc.* Prouerbium erat apud Hebræos. Et est sensus: Si abscõderis mihi malum, quod locutus est tibi Dominus de me, veniat super caput tuum.

b *Et non. Rab.* qa nihil ex his, q locutus est Dñs, irritũ fuit. Cadẽt. n. in terrã verba vacua, pro nihilo habẽda & oĩum despectu calcãda. vñ Iob: Lux vultus mei non cadebat in terram, uia in tanta grauitate vultũ tenere cõsueuerat, vt nõ contemptibili lętitia resolueretur. Sed quoties hilarem se præsentibus exhibebat, certa causa vtilitatis eorum hoc faciebat.

Iob. 29. d

c *A Dan. Rab.* Hieron. Per terminos Iudeæ vniuersitatem plebis comprehẽdit. Dan viculus est in quarto à Paneade miliario, qui vsq; hodie sic uocatur: Terminus Iudeæ prouinciæ contra septentrionem: de quo Iordanis erumpens à loco sortitus est nomen. Ior quippe fluuium, vel rium Hebræi vocant. Dan interpretatur iudicium vel iudicans.

Hiero. in ca. 4. Hieremiæ. 4.

d *Bersabee.* In tribu Iuda vel Simeonis est vicus grandis in vicesimo ab Hebron milliario, vergẽs ad austrum: in quo Romanorum positum est præsidium: à quo incipientes termini Iudeę tenduntur vsque ad Dan. nec mirari debet quispiam, si ciuitates Iudæ in tribu Simeonis, vel Beniamin reperiat. Tribus enim Iuda fortis, & bellicosa sæpe aduersarios superans, in omnibus tribubus tenuit principatum, ideo aliarum tribuum sortes in eius funiculo computantur. alio quin in medio tribus Iudæ habitasse Simeonem scriptura manifestat.

NIC. DE LYRA.

¶ a Et Samuel. *Hic consequenter describitur dictæ reuelationis denunciatio facta ipsi Heli ad eius petitionem, quia Samuel timebat ei denunciare propter eius reuerentiam. Et patet litera vsque ibi:*

† manifestauerat se

b Hæc faci. *Hic erat mod⁹ adiurãdi apud Heb. Et est sensus: Faciat tibi Deus tanta mala, sicut fecit alicui multũ punito ab ipso et adhuc plura.*

†fuit, uel & Samuel loquebat

c Si absconderis a me &c. *celando aliquid de veritate.*

mus Domini. Et Samuel timebat indicare uisionem Heli. Vocauit ergo Heli Samuelẽ, et dixit Samuel fili mi. Qui rñdens ait: Prętto sum. Et interrogauit eũ: Quis est sermo quem locutus est Dñs ad te? Oro te ne celaueris me. Hęc faciat tibi Deus, & hæc addat. Si abscõderis a me sermonẽ ex oĩbus uerbis, quę dicta sũt tibi. Indicauit itaque ei Samuel uniuersos sermones, & non abscondit ab eo. Et ille respondit: Dominus est: Quod bonum est in oculis suis, faciat. Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus uerbis eius in terram. Et cognouit uniuersus Israel a Dan usque Bersabee, quòd fidelis Samuel propheta esset Domini. Et addidit Dñs, ut appareret in Silo quoniam reuelatus † fuerat Dominus Samueli in Silo iuxta uerbum Domini. † Et euenit sermo Samuelis uniuerso Israeli.

d Indicauit. *sicut prius dictum est.*

e Et il. *patienter acquiescens Domini sententiæ.*

f Domi. *Ex quo videtur, quòd licet in persona propria, & filijs punitus fuerit ad pœnam temporalem, ipse tamen in persona propria euasit æternam, quia in acceptione diuinæ iustitiæ videtur veraciter pœnituisse. Sed iam erat, ita senex, & debilis, quòd delicta filiorum non poterat emendare: potuisset tamen à principio, quando primò sciuit. Ad verbum verò Hiero. supra allegatum, Heli pro iniquitate filiorum suorum damnatus est. potest dici, quòd intelligendum est de damnatione pœnæ temporalis tantum, quia & hoc modo frequenter accipitur damnatio.*

g Creuit. *hic consequenter describitur reuelationis diuulgatio, cum dicitur:* Creuit. *ætate, & virtute.*

h Et do. *per gratiam.*

i Et non. *idest incassum, quia totum fuit adimpletum.*

k Et cog. *idest ab vno termino terræ promissionis, vsque ad alterum secundum ipsius longitudinem, quia Dan est in termino aquilonari, Bersabee verò in australi.*

l Et ad. *Quia ibi iterum apparuit Samueli, sed quid in iterata apparitione reuelauerit ei, non exprimitur hic.*

MORALITER.

✠ *i Et non.* s. de verbis Samuelis. per quem significatur prædicator. qui non debet loqui de terrenis, nisi pro quanto ordinantur ad spiritualia, sed de spiritualibus, & æternis. Loqui namque de temporalibus prout ordinantur ad spiritualia, est loqui de spiritualibus: nam vbi vnum propter alterum, vtrobique tantum vnum.

Ia ca. 3. vbi dicitur in postil. Vnde in Hebræo habetur sic: & sermo Domini erat prohibitus, vel obturatus &c.

ADDITIO.

In Hebræo in hoc loco ponitur hæc dictio iachar יכר *quæ nihil aliud sonat, nisi pretiosum. vnde trãslatio nostra in hoc loco propriè se hẽt, nec indiget alia reductione.*

Indicauit

Et factum est in diebus illis cõuenerũt Philisthijm in pugnam. *Moraliter* nec exẽpla quidẽ uetera habẽt hęc.

D T *factum.*

a *Israel.* Vir videns Deũ, vel fortis cũ Deo. hi sũt credẽtes. Philisthiim cadentes poculo. i. dæmones, qui poculo superbiæ inebriati, & ipsi ceciderunt, & hoĩes puerte re festinãt. Cõtra quos Israel. i. fideles necedãt, sed superent castramentantur iuxta lapidẽ adiutorij. i. legẽ Christi, vbi lapis. i. Christus inuenit. de quo: Lapidem quẽ reproba. ædi. Sed dũ fideles in lege Dñi meditant, vt Deũ inueniãt adiutorẽ. *Philisthiim ve. i.* furoré nouũ: tunc qa fideles im

† castramẽtati sunt

† cœsus est Israel cõtra

mundi spiritus diuinis legibus amplius insistere conspiciunt, ideoque acriora ac noua certamina construunt. vnde in suis viribus confidentes, & in humana sapiẽtia gloriantes, ac per hoc gratiam euangelij cõtemnentes, quasi quatuor millia immundi spiritus facile prosternunt.

Matt. 22. d

b *Iuxta lapidem.* Lapis adiutorij, quem postea Samuel posuit in signum, quando primum auxiliatus est ei Dominus.

Hie. de nom. Hebr. in 1. Reg. i prin. pom. 3.

c *Aphec. Rab.* Hiero. Locus est iuxta vicum Efron ciuitatis Israel: vbi dimicauit Saul in sorte Aser. & interpretatur furor nouus, vel apprehendẽs. qui. n. irã Domini meruerũt, ab hostibus cõprehẽsi sunt.

d *Et tule.* Filij Israel tulerunt arcã, vbi capta est. Et fideles ex Iudæis duo testamenta ad gentes transtulerunt.

i *Sedentis super.* Tabula enim erat super arcam, quam protegebãt cherubim alis: vbi apparebat Dominus per angelum, & loquebatur. cherubim plenitudo sciẽtiæ, quæ in Christo & in duob⁹ testis inuenit.

Clamore gran-

T factum est in die illo, cum ille uenisset de exercitu Philisthijm in pugnã. Egressus

a ¶ Et videns Deum, vel fortis cum Deo.

est nãq; Israel obuiã Philisthijm in pliũ, et castrametatus est iuxta lapidẽ adiutorij. Porrò Philisthijm † uenerũt in Aphec, & instruxerunt aciem cõtra Israel. Inito autem certamine † terga uertit Israel Philisthæis, & cæsa sunt in illo certamine passim p agros, quasi quatuor millia uirorũ. Et reuersus est populus ad castra. Dixerunt̃q; maiores natu de Israel: Quare pcussit nos Dñs hodie coram Philisthijm? Adferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini: & ueniat in medium nostri: ut saluet nos de manu inimicorum nostrorum. Misit ergo populus in Silo: & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituũ sedentis super cherubim. Erãt̃q; duo filij Heli cũ arca fœderis Domini, Ophni, & Phinees.

NIC. DE LYRA. CAP. IIII.

T factum. *Descripto Heli, & filiorum eius peccato, hic consequenter describitur sequẽs punitio. Et primò describitur populi depressio apter Heli, & filiorum eius peccata. secũdo eius reuelatio per Samuelis merita vi. ca. Circa primũ debellato populo Israel arca Dei capitur. Secũdo capta circũducitur, ca. v. Tertio ad terrã Israel reducitur: ca. vi. Prima, in quatuor, qa primò describitur populi Israel debellatio. Secũdo arcæ apportatio, ibi: Dixerunt̃q; Tertiò ipsius captio, ibi: Pugnauerũt ergo. Quarto captę lamentatio ibi: Currens autem. Circa primum dicitur:*

Diuisio

In die. *Quæ à Domino excitata est, vt per ipsam puniretur Heli, & filij eius, & etiam populus, qui occasione eorũ retraxerat se à debita Dei reuerentia, & sacrificijs, vt dictũ est. supra. ii. ca.*

b Et ca. *Nomen huius lapidis hic ponitur per anticipationem: quia postea fuit sibi hoc nomen impositum, vt habetur infra. vii. ca.*

c Inito. *pro peccatis prædictis.*

d Dixe. *Hic consequenter describitur arcæ apportatio, quia propter eius absentiam credebãt se superatos fuisse, & per consequens credebant per eius præsentiã superare, quia sicut dicitur. v. Phys. illud quod per sui absentiã est cã periclitationis, per sui ꝑsentiã est causa salutis, vt patet de absentia, & ꝑsẽtia nautę respectu nauis.*

2. Phy. 30. tex.

e Tule. *Ex hoc videtur, q propitiatorium quòd erat quasi sedes Dei, nõ erat operculum arcæ sed quędã tabula deaurata, qua erat sic posita quasi portaretur ab ipsis cherubim, & operculũ arcæ esset quasi scabellũ illius sedis, sicut plenius fuit expositum secundũ vnã opinionẽ, Exo. xxv. cap.*

¶ Cumque

MORALITER.

a *Et sa.* Per pugna Philisthinorum contra filios Israel, quæ describitur hic allegorice si

Allego

✠ gnificatum

A a *Clamore.* Clamor grãdis vox prædicatorũ roborata miraculis ex duobus plata testamẽtis.

Moraliter

b *Et per.* à voce prædicationis, sapientes seculi, dæmones quoque ingemuerunt, credentes se superari.

c *De ma.* Iudæi vnũ Deũ colũt, sed gentes suo more loquũtur.

d *Et arca.* Arca ab alienigenis capta testamentum ad gentes transituum significat.

†dixerunt, †similis

e *Cumq;.* Ra Hęc Iosephus ita refert: Cum Heli arcã audisset ab hostibus captam, dolore tus ruens de sede defunctus est, dum nonagintaocto vixisset annos, quorum quadraginta tenuit principatũ. Ea die defuncta est cõiunx Phinees filij eius, dũ post occasum mariti viuere non toleraret. Peperit aũt filiũ septẽ mensiũ, quẽ appellauerũt Ichabod, i. d est ingloriũ qa illo tpe hmõi infortuniũ accidisset. Habuit aũt principatũ primus Heli de domo Ithamar filij Aarõ. Nam prius de domo Eleazari sacerdotes erant. ex quo honorẽ filius à pře percipiebat, & Eleazar Phinees filio suo tradidit. Post eũ Abiezer filius honorẽ accepit, quẽ Bozi filio suo dereliquit, cui Ozi filius successit, & post hunc Heli tenuit sacerdotium: ex domo Eleazari denuo receperunt.

lib. 5. antiq. cap. 12.

†fortium

f *Ceci.* Et ruẽte Heli de sella põtificis sedes remanet vacua, & gloria sacerdotum est extincta.

g *Mortuus.* Moritur Heli, moriũ

B tur & filij, quia deficit pontificatus cum sacerdotio veteri.

h *Vxor.* Vxor sacerdotis nõ ante interijt, quam virum peperit, nec synagoga ex toto interijt antequam primitiua ecclesia, quæ ex ipsa erat credidit.

†1. q. 4. §. Iré peccato cumũ. uerſ. Iré peccato Iſraelitarũ. & uerſ. item pecca

i *In ip.* Etui lẽti signo figuratur, qa extincto carnali sacerdotio Iudæorum, extinguit carnali synagoga q̃ ei camal⁹ adhęrebat.

to filiorum Heli. & 37. di. c. legã t.

k *Ne ti.* Credentes synagogã consolantur, sed desperans minime animaduertit, nec sobolem nouam deputat glorię, sed ignominiæ. Vnde sequitur:

Mor. 21. d

l *Et vo.* Cabhod gloria Icabhod cecidit gloria. Trãslata est .n. gloria capta arca. vnde: Auferetur à vobis regnum Dei: & dabit gẽti facienti fructus eius.

In Azotum

NIC. DE LYRA.

¶ a Cumque. *ex gaudio, & confidentia victoriæ habendę per præsentiam arcæ. sed ista cõfidentia erat falsa, quia erat sine meritis, & contrario Philisthum tinuerit, dicẽtes:* Vs

†si

posuit cor suum Heb.

no. *Et subditur causa:*

b Quis. *i. de potentia ipsorũ. q. d. tãta est potentia, q nõ poterimus resistere. Et ad hoc inducitur exemplum, cum dicitur:*

c Hi. *Et ideo sicut Pharao cum maxima multitudine nõ potuit resistere, sic nec nos poterimus: & sic per verba ista*

ba ista videbantur oĩno diffidere de victoria. *Sic exponitur cõiter ista litera. Sed litera sequens nõ videtur cõcordare, qa immediatè subditur:* Cõfor. *Propter qđ Hebræi aliter exponũt, dicẽtes q̃ in exercitu Philisthinorũ aliqui erãt habentes reuerentiã ad arcã Domini, q̃is essent Gentiles. Bene enim inuenitur in ve. & no. te. q. aliqui Gentiles veniebant adorare in Ierusalem. & de ĩsis dicitur: Et in. v. q; ibi inclusiue:* Quis nos. *Alij erant nullam habentes reuerentiam ad arcam, nec per consequens timorem: & isti vt excluderent timorem ab alijs, dicebant:* Hi sunt. *i. eis possibili. q. d. fecerunt tunc totum posse suum, & ideo non potuerunt nunc nobis nocere. ideo consequenter dicebant:* Conforta.

†Estote uiri.

d Pugna. *Hic consequenter describitur arcæ captio, quia populus Israel debellatus fuit: & residui fugerunt ad tabernacula sua dimittentes arcã, & sic fuit capta. Et patet litera.*

e Cur. *Hic consequenter describitur arcæ captę lamẽtatio: & primò eius captio nuntiatur, tum dicitur,* Currens. *Dicunt Hebræi, q ipse fuit Saul: qui capta arca videns tabulas testimonij in manibus Goliath Gethæi, quas in arca acceperat, abstulit de manibus eius, & fugiens reposuit eas in Silo. Heli sedẽte sup sellam contra viam: qa solicitus erat audire rumores de exercitu. Cuius cã subditur:*

†speculam

f Erat. *magis quàm pro filijs suis. Cętera patent vsque ibi:*

g Et fra. *In Hebræo habetur: Et fracto collo suo &c. Sequitur:*

h Incurua. *quia dolor magnus, & repentinus accelerat partum.*

†supra 3. a D

i Et vo. *quòd interpretatur. inglorius. ideo pro causa huius nominationis subditur:* Translata &cætte.

MORALITER.

✠ gnificarum fuisse videtur bellum Persarum sub Cosdroe rege, contra catholicos in terra Iudeę: quia sicut in isto bello filij Israel fuerũt debellati, & arca Dei fuit capta, sic in bello Cosdroe catholici partim occisi fuerunt, & partim captiuitati, & sancta crux fuit capta, & portata in terrã Persarũ, sicut arca transportata fuit in terrã Philisthinorum. De qua transportatione dicitur in fine capituli: *Transla.* Et idẽ dici potuit de sctã cruce, quæ est gloria plebis Christianę. Mihi aũt absit gloriari, nisi in cru. Dñi nostri Iesu Chri. Per hoc autẽ, q vxor Phinees audita morte viri sui, & captione arcæ, incurauit se, & peperit, significantur illi, qui ex auditu repentinæ contritionis gloriosorum in hoc mundo cõcipiũt timorẽ, & incuruãtur per verã humiliationẽ, reputantes gloriã mundi nullius esse momẽti, & sic pariũt fructum opis meritorii.

Gal. 6. c

i *Et vo.* id est inglorium, qa vere humilis q̃is pariat fructũ magni meriti, nullam tñ inde gloriam attribuit sibi, sed totum diuinæ virtuti secundum saluatoris consi-

†& dixit Luc. 17. c

PHilisthiim. *Hic consequẽter describitur circũductio arcæ Domini p terrã Philisthinorũ: q circumductio facta est, eo q pria ciuitas in qua posita fuit a Domino, fuit percussa grauiter: & ideo fecerunt eã duci ad alia loca, ad experiendũ si propter*

PHilisthijm autem tulerunt arcam Dei:

ꝑpter præsentiã arcæ fuerat ista plaga, quod cognouit eò q vbicunq; ducebatur, populus similiter percutiebatur: & sic

¶ *batur: & sic*

MORALITER.

k Philisthiim. Per hoc, sicut dictum est, figurata fuit portatio sanctæ crucis in Persidem.

Moral.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *In Azotum. Rab.* Quæ, & Asdor, vna de quinque vrbibus Palęstinorum, decreta quidem tribui Iudæ, sed nõ retenta: qa nõ potuit indi enas expellere. Interpretat aũt ignis patris, vel incendium. Bene autẽ sic vocatur locus, vbi erat idolum Dagon, quia aduentus arcę in Azotum erat incẽdium diaboli patris omniũ inimicorũ, vel iniquorũ. Dagon, qui interpretat piscis tristitiæ, signat diabolũ, qui in mare huius seculi deuorat peccatores, qui & in Iob Leuiathã, & Beemoth nuncupatur. *Azotum.* Locus est in quo posuit Samuel lapidem, sicut in sequentibus. demonstratur.

b Caput. Superbia diaboli, qui est initium omnis peccati.

c Super. R.a. Finem prefinitum significat, in quo cessaret idolatria. Limen.n. finis est itineris.

d Truncus. Dorsum tũ inuenerunt fractis omnibus mẽbris, qđ idolatriæ fugã exprimit. Qui.n. fugit, dorsum dat fuganti. vnde: Quoniã pones eos dorsum.

e Et pe. Qui testũ Dei suscipiũt & posteriora huius vitæ diligũt, ex ipsis iustè in posteriora cruciabunt, quæ dẽnt æstimare sicut stercora. Qui.n. testũ Dei assumũt & in posteriora respiciẽtes, vteri se vanitate nõ exuũt: similes sunt eis, qui arcam testamenti iuxta idola sua posuerũt. Et vetera quidem illis etiam nolentibus cadunt, quia omnis caro fœnum Arca autem manet in æternum, secuturum ſ. testamentum regni cælorum, vbi est verbum Dei in æternum.

f Circunducatur. Vt si quocunque eat, percussio comitetur, sciamus esse plagam à Deo, quod voluntate Dei consilio eorum actum est, vt plaga communis esset qm̃ culpa communis erat.

g Ex. interiora, inde ex tales, vbi fiebat plaga.

† ecce erat in facie sua

Iob. 40.

1. Reg. 7. e

Eccle. 10. b

Psal. 20. c

Aliter † Psal. 77. b Eccl. 10. d - Ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magna in

ciuitate

NIC. DE LYRA.

¶ batur. *& sic in captione arcæ p Philisthiim eos apparuit Dei iustitia, ne populus Israel præsumptuosè, & sine meritis ꝑsumeret de Dei protectione ex arcæ ꝑsentia. Apparuit & eius potentia, percutiens Philisthæos in terra propria: ne captionem arcę suæ adscriberent potentiæ, & vt Deum Israel, qui solus est verus Deus, cogerentur reuereri, & timere. In hoc igitur capitulo sic proceditur, quia primò describitur percussio Azoti. Secundò totius populi, ibi: Videntes autem. Tertiò super hoc congregatio consilij, ibi: Miserunt itaque, & congregauerunt. Circa primum dicitur:* Philisthiim. *fugiente populo Israel.*

a Et asportauerunt eam a lapide adintorii. *Hoc nomen exponatur sicut prius.*

† vel contritio

b In Azotum. *Nomen est ciuitatis, vbi primo fuit posita.*

c Et intulerunt eam in tem. &c. *attribuentes sibi victoriam, & arcæ captionem: propter quod Dominus ostendit contrarium. vnde subditur:*

d Ecce. *Quasi faciens ei reuerentiam.*

e Et ms. *sacerdotes antequam populus perciperet: propter quod Dominus addidit secundum signum manifestum per detruncationem idoli.*

& asportauerunt eam a lapide adiutorij in Azotum. Tuleruntque Philisthijm arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & statuerunt eam iuxta Dagon. Cumque surrexissent diluculo Azotij altera die,

¶ Postquam testamentum Dei peruenit ad gentes, statim idola corruerunt.

eccè Dagon † iacebat pronus in terram ante arcam Domini. Et tulerunt Dagon, & restituerunt eum in locum suum. Rursumque manè die altera consurgentes inuenerunt Dagon iacentem super faciem suam in terra coram arca Domini. Caput autem Dagon & duæ palmæ manuum eius abscisæ erant super limẽ. Porrò Dagon solus truncus remanserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes, qui ingrediuntur templum eius super limẽ Dagon in Azoto, vsque in hodiernum diem. Aggrauata est autem manus Domini super Azotios, & demolitus est eos.

¶ Multi fuerunt defensores idololatriæ.

¶ Quoniam Sodomitæ erant.

¶ Ob reuerentiam Dei sui.

† Et percussit † in secretiori parte natiũ Azotum, & fines eius. Et ebullierunt uillæ, & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in ciuitate. Videntes autem uiri Azotij huiusce modi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Israel apud nos, quoniam dura est manus eius super nos, & super Dagon Deum

¶ Id est principes.

nostrum. Et mittentes congregauerunt omnes satrapas Philisthinorum ad se, & dixerunt. † Quid faciemus de arca Dei Israel?

¶ Sacerdotes, & diuini.

¶ Torculata, vel opprimentes.

f Responderuntque Gethæi. Circunducatur arca Dei Israel. Et circunduxerunt arcam Dei Israel. Illis autem circunducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis, & percutiebat uiros vniuscuiusque urbis, a paruo, usque ad maiorem, & † computrescebant promi-

g nentes extales eorum. Inieruntque Gethæi consilium, & fecerunt sibi sedes pelliceas. h Miserunt ergo arcam Dei in in Accaron. Cumque uenisset arca Dei in Accaron, exclamauerunt Accaronitæ, dicentes: Adduxerunt ad nos arcam Dei Israel, vt interficiat nos, & populum nostrum. Miserunt itaque, & congregauerunt omnes satrapas Philisthinorum. Qui dixerunt: Dimittite arcam Dei Israel, & reuertatur in locum suum, & non interficiat nos cum populo nostro. Fiebat enim † pauor mortis in singulis urbibus, & grauissima valde manus Dei. Viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium, & ascendebat vululatus uniuscuiusque ciuitatis in cœlum.

f Inuene. *Licet enim caput esset abscissum à corpore, corpus tamen ita iacebat super terram, acsi facies esset ad terram versa, si esset corpori coniuncta. Caput etiam super limen sic iacebat, quòd facies erat versus terram. dicunt tamen Hebræi, quòd istud idolum habebat caput factum ad similitudinem cuiusdam piscis, & ideo vocabatur Dagon à Dag, quod significat piscem in Hebræo.*

h Aggrauata. *Quia postquam percussa erat eorum Deum, percussit & populum. Et modus percussionis subditur:*

i Et per. *Percussi enim fuerunt dysenteria vehementi, ita quod intestina in fœtore, per quæ fœces egrediebantur, putrescebant, vel saturiebantur vermibus, & exterius prominebant.*

k Et ebullierunt. *Totus iste versus non est in Hebræo, nec in libris antiquis, sed per modum glossæ primo fuit additus hic extra textum: eo quòd infra. vi. cap. exprimitur ista plaga mixtim facta in quinque ciuitatibus principalibus: quarum Azotus erat vna, & postea aliqui imperiti hunc versum inseruerunt textui, sicut, & in pluribus aliis locis sacræ scripturæ reperitur.*

l Viden. *Post percussionem Azoti, hic consequenter describitur percussio alterius populi. Et patet litera vsque ibi:*

m Circunducatur. *Ad videndum si propter eius præsentiam contigerat dicta plaga, quod apparuit per effectum. Et patet litera.*

n Ex tales. *idest intestina inferiora, per quæ egrediuntur fœces.*

o Et fecerunt. *Vt possent melius federe, & vt mures importuni non possent intestina prominentia mordere.*

p Miserunt. *Hic consequenter describitur consilium de remittendo arcam Dei ad locum suum, ad quod fuerunt coacti propter experientiam plagę: nec arcam Dei audebant dissipare, ne peius eis eueniret. Et patet litera.*

MORALITER.

✻ *c Et intulerunt.* Per quod figurata fuit positio sanctæ Crucis in phano, quod Cosdroe fecerat, & ibi se tan q̃ Deum adorari faciebat.

d Ecce. Per hoc significata fuit deiectio Cosdroe de regno. Per hoc autem, quod subditur:

g Caput autem significata fuit occisio Cosdroe ab Eraclio imperatore.

k Et ebul. Per mures bona agrotũ corrodentes, significati fuerũt Eraclij bellatores terram Persarum de uastantes. Per plagam verò, quam passi fuerunt Azotij in posterioribus, significatum fuit opprobrium seruitutis, quod incurrerunt Persæ sub Romanis. Aliter potest dici, q̃ per arcam Domini signat sacra scriptura, sicut & crux sancta. Nam vetus testm̃ figuris multiplicibus, & prophetijs clamat Christum passurum, & nouum testamentum factis mirabilibus clamat ipsum passum. Trãslatio verò arcæ à Iudæa in Philisthinorum terram, signat trãslationẽm sacræ scripturæ q̃tum ad eius sanum intellectum à Iudæis ad populum ex gentibus credentem. Per casum autem Dagon de loco suo, significatur in gentibus credentibus idololatriæ deiectio. Per mures autem hæretici consurgentes, & per plagam in posterioribus conuersi ad fidem ad vomitum postea reuertentes, sicut fuit Iulianus apostata, & eidem similes.

Moraliter

† & antea incognitæ erant ei manifestæ. Alij legũt eos in natibus - Inierũt Gethæi cõsilij, & fecerunt sibi sedes pelliceas.

Innene-

GLO. ORD. CAP. VI.

a *Vit ergo.* Septenarius significat uniuersitatem temporum, quæ discurrit septenario numero dierũ, & significat Dei testamentum vsque ad consummationem sęculi in gentibus permansurum.

Mordiuntur

b *Quinq; anos.* Rab. Quinq; ani aurei, & quinq; mures quos fecerunt Philisthæi post plagam suam, & attulerunt ad arcam, significant, quia carnales quinq; sensibus corporis dediti, cum à domino fuerint correpti, scelera sua propria cognoscentes, in stẽ se percussos esse confitentur, & licet coacti in melius commutantur. Qđ bũ significant quinq; ciuitates Philisthinorum, Azotus, Gaza, Ascalon, Geth, Accaron, illos. ſ. exprimentes, qui externi hominis actus sequuntur. Gaza ciuitas est Heuæorum, in qua habitauere Capadoces pristinis cultoribus interfectis. Apud ueteres erat terminus Chananæorum iuxta Aegyptum, & cecidit in sortem Iudæ, sed eã non potuit obtinere: qa Enachim. j gigãtes Allophylorum fortissimè restiterunt. Est etiam vsque hodie insignis ciuitas palestinæ. Dicit tamen Gaza futura in tumulũ sempiternũ, qa primũ funditus destructa est, & in alio loco alia ædificata. Ascalon vrbs nobilis palestinę destinata tribui Iudæ, sed habitatores eius superare non potuit. Geth autẽ nunc vicus grandis uocatur Gethã, inter Anti patrem, & Thamnã. Est & alia villa huius nominis Accaron est in tribu Dan, uel in tribu Iudę ad leuã Chananæorũ, sed pristinos habitatores non expulit: & vsq; hodie grandis vicus Accaron dẽ inter Azotum, & Thamnã respiciẽs ad oriẽtẽ.

Gaza

in quo supra. 5. c

† restituere ei hostiam

Ascalon

Geth

Accaron

B Quidam putãt Accarõ turrem Stratonis, postea Cęsareã nuncupatam. Azotus interpretatur ignis prius mei, vel incẽdiũ. Gaza fortitudo. Ascalõ ignis ſamis, uſ ignis ignobilis. Geth torcular. Accaron, eruditio tristitiæ, uel sterilitatis. Ois.n. concupiscentia infamis, & ignobilis per diabolũ inflammata, per cõtrarias fortitudines instigata, & per torcular negtiæ expressa, vinum pfundit amaritudinis in doctrina prauæ, & operatione per uersã, & iõ tendit ad mortem, vbi est tristitia vera. & sterilitas perpetua.

c Plaustrum. Crux Christi, arca, sacra scriptura.

d Duas uaccas fœtas, quibus non est impositus. Isido. Vaccæ arcam gestantes sanctos significant, qui seculo renũtiãt, qui nullum delicti traxerunt iugum. Sicut.n. vaccę vitulorum affectu à recto itinere non deuiant, sic sancti patres tali affectu a bono proposito nõ exorbitant.

e Quæ d. Rab uia. ſ regia cuntes Bethsames. i. in domum solis cœlestem sci. Ierusalem. ubi semper lucet sol iustitię.

† reducite vitulos earum sequentes eas ad domum Iud. 1. Reg. 6. 3.

Bethsames

f Bethsames. Rab. Ciuitas est sacerdotalis in tribu Beniamin: quæ usq; hodie monstratur de Eleutheropoli p gentib. Nicopolim, in x. miliaria cõtra orientem: Altera Bethsames est in tribu Nephtalim, in qua permanserę cultores antiqui.

g Et non. Rab. i. nec extollebantur ꝑ speris: nec frãgebanẽ aduersis. Si igit ad æterni solis habitationẽ tẽdimus ab itinere Dei ꝑ carnalib. affectib. ñ declinemus. Pẽsandũ aũt, qđ vaccæ Dei plaustro suppositæ pergũt & gemũt, nec tã ab itinere gresſ' flectũt. Sic ꝑdicatores Dei, & gliber fidelis intra

Moraliter

intra eccliã esse dñi, vt ꝓximis ꝓpatianẽ ꝑ charitatẽ, & de via Dei non exorbitẽt ꝑ ꝓpassionẽ. Arca q̃ppe suppositа Bethsames ꝓgere, est cum superna scientia ad internæ lucis habitaculum propinquare. quod uere facimus cum pro affectu pignorum

---

CAP. VI.

a Vit ergo arca Dñi in regione Philisthinorum septem mensibus. Et vocauerunt Philisthiim b sacerdotes, & diuinos, c dicentes: Quid facimus de arca Domini? † Indicate nobis † quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixerunt: Si remittitis arcam Dei Israel, noli d te dimittere eam vacuam, sed † quo de e betis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini, & scietis, quare non recedat g manus eius à vobis. Qui dixerunt: Quid est, quod pro delicto reddere de beamus ei? Responderuntque † illi: Iuxta numerum † prouinciarum Philisthinorum, quinque anos aureos facie h tis, & quinque mures aureos quia plaga vna fuit omnibus uobis & satrapis uestris. Facietisque similitudines anorum uestrorum, & similitudines murium, qui demoliti sunt terram, & k dabitis Deo Israel gloriam, si forte releuet manum suam a uobis, & a diis uestris, & a terra uestra. Quare aggrauatis corda uestra, sicut aggrauauit Aegyptus & Pharao cor suum? Nonne n † postquàm † percussus est tunc dimisit eos, & abierunt? Nunc ergo arripite, & facite plaustrum nouum unũ, p & duas uaccas † fœtas, quibus non est q impositum iugum iũgite in plaustro, r & † recludite uitulos earum domi. Tolletisque arcam Domini, & ponetis in plaustro, & uasa aurea, quæ exoluistis ei pro delicto, ponetis in capsellã ad latus eius: & dimittite eã, ut uadat, & aspicietis. Et si quidem per uiam finium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grãde: Sinautem minime, sciemus, quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu accidit. Fecerunt ergo illi hoc modo, & u tollentes duas uaccãs, quæ lactabãt uitulos, iũxerũt ad plaustrum, uitulosq; earum † concluserunt domi. Et posuerũt arcam Dei super plaustrum, & capsellam, quæ habebat mures aureos, & similitudinẽ anorũ. Ibãt autẽ in directũ uaccæ per uiã, q̃ ducit Bethsames, & itinere uno gradiebantur, pgẽres, & x mugientes, & nõ declinabãt, neque ad y dexteram, neq; ad sinistram. sed & satra z

a ¶ Peccati. b ¶ Currus Dei decem millium multiplex.

a ¶ Quasi in seculo remanentes.

b ¶ Parentes filios.

a ¶ sanctos renuntiantes seculo.

NIC. DE LY. CAP. VI.

a Vit ergo. *Hic consequẽter agitur de arcæ reductione. Circa qđ primo de modo reducẽdi cõsilio q̃ritur: secũdo iuxta formã dãti cõsilij reducitur, ibi: Fecerũt ergo. tertiò à Bethsamitis indiscretè suscipitur, ibi: Porrò Bethsamita. quartò propter hoc populus percutitur ibi: Percussit autem. Circa primum dicitur.*

Diuisio

b Vocauerunt. *idolorum suorum.*

c Et diuinos. *q ꝑ patĉa cũ demonib. inita tacitè, vel exꝑsse dicũt hominib. aliqua incognita. Dæmones.n. eò qđ in eis remãserũt naturalia integra ex intellectus ꝑspicacitate, & experiẽtia logi t pis, multa sciũt hoĩb. incognita, & de talib. ꝑdicti diuini ab eis instruũtur. Aliquando ẽt dæmões ad diceñ dũ de diuinis, uel ẽt alijs aliqua vera à Deo cognoscũtur, sicut patet in legendis multorum sanctorũ, qđ dæmones coacti eorũ sanctitatẽ cõfitebãtur. Et sic uidetur fuisse in ꝓposito, qa consilium ab eis datũ cedebat ad gloriã Dei Israel, & honorem. ideo subditur,*

d Si remit. ar. &c. no. di. eam. *i. absq; mu ner b. gloriam, & uirtutem Dei Israel signi fic antib. ideo subditur,*

e Sed qđ debe. *i. emendam pro peccato.*

f Et tunc, *i plagis vobis inflictis.*

g Et scietis, *per experientiam, quare nõ recedat. uos peutiẽs, quamdiu retinctis eã, quæ autem sit emenda subditur.*

h Quinq; anos. *Per hoc designabatur plaga facta facta in populo Philisthinorũ, quantum ad eorum corpora.*

i Et quinq; mu. *ad designandum plagam inflictam terræ eorũ, ut patet ꝑ ꝑdicta. v. c.*

k Et dabitis gloriam. *Per hoc. n. confitebantur se pcussos à Deo Israel, & terrã eorũ, eò qđ ꝑsumpserant capere arcã Dei, & secum ducere ad terram suam. Ad hoc autem inducitur exemplum cum dicitur:*

l Quare aggra. *arcam retinendo.*

m Sicut aggra. *detinendo populum Israel.*

n Nonne postquam. *decem plagis.*

o Tunc dimi. *vt habetur Exo. xij. seqtur.*

Exod. 12. c

p Facite plaustrum. *ad ponendum arcam desuper reuerenter.*

q Et duas. *habentes iam fœtus natos, ut patet per sequentia.*

r Quibus non est. *Et sic non habent usum ducendi currum.*

s Iungite in plaustro. *ad retrahẽdũ ipsũ.*

t Et recludite. *Omnia ista fiebant ad experiendum virtutem Dei Israel in reductione arcę. Vaccæ.n. lactãtes uitulos, naturaliter inclinãtur ad eos nutriendum, & ideo ſipsę non reuertentur ad fœtus, & portarẽt arca directè ad terrã Israel, & maximè, qa erãt incõsultè ad portandũ iugũ, uel plaustrũ trahẽdũ. signũ foret manifestũ, qđ ducerẽt occulta Dei uirtute: & ex hoc essẽt Philisthęi certificati, qđ plaga eorum fuisset à Deo inflicta, sinautem: alteri causæ imputaretur. Et ex his dictis patet litera.*

u Fecerunt ergo. *Hic consequenter seciũdum formam dicti consilij arca reducitur. Et patet litera ex dictis usque ibi:*

x Et itinere uno gradiebãt. *vniformiter.*

y Et mug. *Quasi Deũ modo suo laudantes.*

z Sed & satrapæ Philisthinorum seq. *Ad habendum experiẽtiam prædictam.*

† duxerunt in domum

¶ Porrò

MORALITER.

✻ *a Fuit autem arca.* In hoc capitulo describitur arcæ rdductio, per q̃ significatur sanctę crucis reportatio, quam Eraclius imperator occiso Cosdroe, & Persis in deditionẽ receptis in Ierusalẽ reportauit quæ per Bethsames ubi

✻ arca fuit

Moraliter

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA CARLOS V

pignorum non declinamus. Sic.n. incedere debent qui sacrę legis iugo suppositi, per internam scientiam domini arcā portant: ut propinquorum necessitatib. condolentes, a rectitudine non declinent: quorum gratia mentem nostram tenere debet, ne aut fi affectu non tangitur dura sit, aut plus tacta sit in fletu remissa.

Allegor.

a Bethsames. Domus solis. Hęc est ecclesia à sole iustitię illustrata. Bethsamitas in valle frumenta metere, est doctores ecclię annonam uerbi Dei in humilitate tractare. Lapis in agro Iosue, Xps in ecclia sua. Ligna plaustri, crux Xpi. Vaccas sup lapidē immolare, ē querios à seculo i Xpi imitatione mortificare.

Sup. cap. 3. 1. Reg. *b Azotus. Isi.* q nq; anos, & q nq; mures q nq; ciuitates dederūt. Reliquæ aūt ciuitates puiciarū, & villæ, quę erāt absq; muro, mures tū. vnde. Ab vrbe murata vsq; ad villam, q̄ erat absq; muro &c.

c Abel. ciuitas est in termino Israel, quę ante Bethsames vocata, nunc vocatur Abel, uel pp luctū sup viris Bethsamitib. ibi factū, vel pp distinctionē ciuitatis à Bethinacha, de qua exclamauit mulier sapiens ad Ioab: Qui interrogant, interrogent in Abela.

2. Reg. 20. f

d Percuss. &c. Beth. q̄ cū nō essēt Leuitę, ausi sunt videre arcā. Hoc ne paterēt, i Exodo pplś lōgē stabat, solus Moyses accēdit ad dñm. *Percussit etc* In Heb. hr: Et p̄cussit de pplo. lxx. viros: &. l. millia viros. lxx. viros iudices: LXX. Hebræi dñt, nulli licebat detectam videre arcā nisi pōtifici, pcussi ergo sūt, eò q̄d indigni essent, vel indigne accessissent, vel non custodirent arcam.

Exod. 24. a

e Miserūtq;. Rab. Significat trāslatio testamēti dñi à Iudæis ad gētes, q̄a cū illi carnali obseruātia, atq; Phariseorū sup stitionib. legē fedarēt, Xpi, & discipulorū eius doctrinā recusauerūt. vnde: Vobis oportebat primum loq verbū Dei, sed quia indignos vos iudicastis. ecce conuertimur ad gentes.

Act. 13. f

f Cariathiarim. Ra. Interpretat̄ uilla siluarū. de q̄ dr: Donec inueniā locū dotaber. Deo Iacob Ecce audi eam in Ephra. inue. e. in cāpis siluæ. Locus. n. dñi est tabernaculū pectoris Christiani populi. Ciuitas. n. siluarū. i. quentus gētiū, est locus aptus ad suscipiēdam arcā. In domo Aminadab, q̄ interpretat̄ pater meus spōtaneus: & dicere pōt volūtariæ. s. tibi. Ra. Cariathiarim, ciuitas est saltuum, vna de vrbibus Gabaonitarum pertinens ad tribum Iudæ, nono milliario eūtib. ab Elia Diospoli de hac fuit Urias, ppheta, quem interfecit Ioachim in Ierm, sicut scribit Hieremias.

Psal. 131. a *Ibidem* † *lapidem*

Hiere. 26. g

Gabaa

NIC. DE LYRA.

Diuisio

¶ a Porrò. *Hic consequenter agitur de arcę receptione. et primò describitur ipsa receptio. secundo interponitur cuiusdam dicti explicatio, ibi: Hi sunt autem circa primum dicitur.*

b Eleuātes. *Dicunt Hebrei, quod ista latitia fuit inepta, procedens ex leuitate capitis, & non ex debita reuerentia.*

c Et cōciderunt. *s. postquam arca fuerat deposita per Leuitas, licet ante scribatur.*

d Vaccasq;. *In hoc videntur male egisse, q̄a femella non offerebatur domino in holocaustum, quod erat sacrificium perfectissimum, ut habetur Leui. Catera patent.*

Levit. 1. a

e Hi sunt. *Quia superius dixerat, q̄d q nq; quinciæ Philistinorū fecerāt q nq; anos aureos, & q nq; mures: hic explicat, q̄d q nq; ciuitates principales hoc fecerunt, tamen aliæ uillæ minores adiacētes adiuuerunt in expensis: ideo subditur postea: Ab urbe murata usq; ad villam &c.*

Et usq;.

a Venerunt ergo. *Descripta prostratione populi Israel p p filiorū Heli pctā, hic consequenter describitur relevatio ipsius per Samuelis*

¶ *merita*

NIC DE LY. CAP. VII.

CAP. VII.

Venerunt ergo viri ¶ Gentilis ecclesiæ. Chariathiarim, & re

MORALITER.

* *a Venerunt &cate.* sicut dictum est supra per arcam significatur crux sancta. *Moralitr*

* Per

pæ Philistijm sequebantur usq; ad terminos Bethsames. Porrò Bethsamitæ metebant triticū in ualle. Et eleuātes oculos suos viderūt arcā & gauisi sunt cū uidissēt. Et plaustrū venit in agrū Iosue Bethsamitæ, & stetit ibi. Erat āt ibi lapis magnus. Et †cōciderūt ligna plaustri, ¶ Leuitæ vel sacerdotes, quia aliis non licebat. vaccasq; impōsuerūt sup ea holocaustum Dño. Leuitę autem depo suerūt arcā Dei, & capsellā, q̄ erat iuxta eā, in qua erant vasa aurea, & posuerunt super lapidē grandē. Viri āt Bethsamitę obtulerūt holocausta, et immolauerunt victimas in die illa Dño. Et quinq; satrapæ Philisthinorū viderunt, & reuersi sunt in Accarō in die illa. Hi sūt āt aurei, quos reddiderunt Philisthijm p delicto Dño. Azot⁹ vnū, Gaza vnum, Ascalō unum, Geth vnū, Accarō vnū. Et mures aureos scd̄m numerū* vrbiū Philisthijm q nq; †prouinciarū, ab vrbe murata vsq; ad villā, quę erat absq; mu-

¶ Iero. Iudus.

ro, & vsq; ad † Abel magnū, super quem posuerunt arcam Domini, quæ erat vsque † in die illa in agro Iosue Bethsamitis. Percussit autem Dominus de viris Bethsamitibus eò quòd vidissēt † arcam Domini, ¶ Assidue.

¶ Maiores natu, optimates scilicet populi.

& percussit de populo septuāginta viros, & q nquaginta millia † plebis. Luxitq; populus, eò q̄ Dominus pcussisset plebē plaga magna. Et dixerūt viri Bethsamitæ: Quis ¶ Presentia. poterit stare in conspectu Dñi Dei ¶ Digne. sancti huius? Et ad quē ascendet à nobis? Miserūtq; nūtios ad habitatores Chariathiarim, dicētes: Reduxerunt Philisthijm arcam Domini: descendite, & reducite eam ad uos.

In cap. 6. ubi dicitur in postil. Et itinere uno gradiebantur. idest uniformiter.

ADDITIO.

In libris antiquis translatio nostra sic habet: Ibant aūt uaccæ recto itinere: quod proprie consonat Hebraicæ ueritati in hoc loco, & magis conuenit proposito.

GLOS. ORDI. CAP. VII.

Psal. 71. a

Abaa. Rab. Collis animæ humilium. vnde: Suscipiant montes pacem populo &c. i. mōtes maiores animæ, colles minores. Seu etiam Gabaa interpretatur sublimitas, vbi Eleazar sacerdos cōstituitur.

b Eleazar. Rab. Dei adiutorium. Bene autem, qui hoc nomine vocat̄, ad arcam domini custodiendam eligitur, quia sancti viri quicquid habent boni, Deo attribuunt nō sibi. Vnde

2. Cor. 3. a

sufficientia nostra ex Deo est, q̄ idoneos fecit nos ministros noui testi.

c Annus vice. erat, quando septimo anno regni Saul allata est in castra de Cariathiari. *Annus vice* Rab Non ita intelligendū est, q̄d viginti anni, quibus arca mansit in Cariathiarim, vsq; ad octauū regni Dauid annum, quo eā cōgregata populi frequentia adduxit in Irm, sint p putādi. Inueniturn. in sequentib. q̄d tpe Saulis de hac ciuitate ablata est in castra ꝫ Philistheos, & q̄a cōstat, q̄ Dauid duxit

Psal. 24. c

eā in Ierm de domo Aminadab, restat intelligi, q̄d in dieb. Saulis de castris relata est in pfatā ciuitatē. vñ postea regnante Dauid reducta est in Ierm. Est ergo sensus, q̄a ex quo mā sit arca i Cariathiarim, erat annus vicesimus cū in tpe Saulis trāslata est i castra. Vel vicesimus annus erat, cū ois domus Israel post dñm quieuisset abiectis idolis & seruiens illi, q̄d eā

Lib antiq. cap. 2. non long. a prin cip.

fecisse toto tpe Samuelis Iosephus testat. 27. annis, & primo tpe regni Saul, q̄d eodē Iosepho test. 20. annis tenuit. Cū. n. recessisset a Saule spūs dñi, & agitaret eū spūs nequam ad p sequendum Dauid, secuta est eum aliqua pars militiæ & plebis.

d Asaroth. Factura explorationum.

B Qui verus Israēlita est, aufert a se oēm factūrā malignorū spirituū & iactātiā, atq; fugbiam, & seruit dño soli, quia nulla societas lucis ad tenebras.

Rom. 5. a

e Masphath. Ciuitas est in tribu Iuda iuxta Cariathiari. *Masphath.* Rab. Speculatio, vel contemplatio, vel intētio vel locus iudicij. Bene autem conuenit iste locus tā sancto viro qui in iustitia, & veritate iudicauit, & summa prudentia gubernauit populum. *Masphath. Rab.* Ecclesia in vnitate fidei sub nouo sacerdotio collecta, aquas lachrymarum hauriens satisfaciēdo in conspectu domini effundit. propheta populū in Masphath iudicat, q̄a doctor eos maxime docet, quos in intētione p tēplationis & ad amorē p̄tię cęlestis intētos esse p̄spexerit.

Moraliter

f Hauserunt a. & s. Vt sicut aqua effusa non redit, sic nec ipsi redirent ad idololatriam.

g Agnū lac. Agn⁹ oblat⁹ p pplo Deivctoriā p̄stat, & p passionē Xpi dæmonib. supatis, pax data est fidelib. *Rab.* Innocētē vitā igne charitatis accēsā.

a Intonuit.

duxerunt arcam Domini, & intulerūt

a ¶ Qui interpretatur pater meus spontaneus.

a eam in domum Abinādab in Gabaa.

b Eleazarum autem filium eius sanctificauerunt, vt custodiret arcam Domi-

b

¶ Postquam testamentum mansit in ecclesia militante, & sunt iusti, qui ab ipso vt dies illuminati sunt.

ni. Et factum est, ex qua die mansit arca Domini in Cariathiarim, multiplicati sunt dies: erat quippe iam annus uicesimus, & † requieuit omnis domus Israel post Dominum. Ait autem Samuel ad vniuersam domum Israel, dicens. † Si in toto corde uestro reuertimini ad Dominum, auferte de

c

d

e

f

g

h

i

a ¶ Ascendente vel sufficiente.

os alienos de medio vestri, Baālim, & Astaroth: & præparate corda vestra Domino, & seruite ei soli, & eruet uos de manu Philisthijm. Abstulerunt ergo filij Israel Baalim, & Astaroth, & seruierunt Domino soli. Dixit autem Samuel: Congregate vniuersum Israel in Masphath, vt orem pro uobis Dominum. Et conuenerunt in Masphath. Hauserūtque aquam & effuderunt in cōspectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccauimus domino: iudicauitq; Samuel filios Israel in Masphath. Et audierunt Philisthijm, quòd congregati essent filij Israel in Masphath, & ascenderunt satrapæ Philistinorum ad Israel. Quod cum audissent filij Israel, timuerunt a facie Philisthinorum. Dixerunt que ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum: vt saluet nos de manu Philisthinorum. Tulit autem Samuel agnum lactentem vnum, & obtulit illum holocaustum † integrum Domino. Et clamauit Samuel ad Dominum pro

k

l

m

n

o

p

a ¶ Autes Domini in preces iustorum.

Israel, & exāudiuit eum Dominus. Factum est autem cum Samuel offerret holocaustū, Philisthijm iniere præ

Dimiso

Dimisio

Sup. cap. 7. l. 1. Reg.

Iohan. 1. c

Moraliter

Tingemuit vel luxit

totum

NICOLAVS DE LYRA.

Diuisio

¶ *merita. Et primo ponitur continuatio ad prædicta. secundo reuelatio ista, ibi, Et factum est, ex qua die mansit arca domini. In fine præcedentis capituli dictum fuit, qualiter significatum fuit viris de Cariathiarim, quod arcam ad se ducerent, hic consequenter ostenditur, qualiter hoc fecerunt cum dicitur.* Venerunt ergo viri ca. & redu. arcam domini. *ad ciuitatem suam.*

a Et intulerunt eam in do. &cæ, *Hoc non fuit factum statim, sed per magnum tempus post, quia per aliquod tempus stetit in Cariathiarim, vt dicitur libro de Hebraicis quæstionibus. & postea fuit translata in Nobe vbi erat tēpore Saul secundū quod habetur infra. xxi. c. & inde trāslata est postea ī Gabaa ī domū Aminadab, vt hic dicitur. Et de loco illo Dauid trāstulit eā in domū Obededō, & inde in ciuitatem Dauid: vt habetur. ii. Regum.*

Arca transfertur

1. Reg. 6. c

b Eleazarum autem &cæte. sanctificauerunt, vt custodiret arcam domini. *Hebraei autem dicunt: Præparauerunt seu disposuerunt, & in idem rediit: quia talis præparatio est quædam sanctificatio.*

c Et factum est ex qua die. *Hic consequenter declaratur relevatio populi sub Samuele, quæ facta est propter conuersionem populi ad Deum per solicitudinem Samuelis. Circa quod primo describitur dicta conversio. Secundo Philisthinorum debellatio, ibi: Et audierunt. tertio populi, pax, & bona ordinatio, ibi: Facta est itaque. Circa primum quia littera est intricata & indiget supplemento, sicut & in pluribus aliis locis sacræ scripturæ. Sciendum quod Heli mortuo Samuel statim incepit discurrere, & docere populum, vt illum reduceret ad Deum per debitam conuersionem ad cultum diuinum, quæ quidem conuersio incepit a tempore, quo populus iam uiderat malum, quod ens erat propter peccata filiorum Heli, & audierat plagam Philisthinorū propter arcā dñi, & duraūit tempore Samuelis vsq; ad regnum regis Saulis. f. xx. annis, vel circiter. & hoc notatur cum dicitur: Et factū. i. trāslata fuit ibi de Bethsames, vt † dictū est.*

Dimiso

d Vt Samuel. *in quibus Samuel hortatur populum ad bonum.*

e Erat quippe iam. *Postquam inceperat Samuel docere populum.*

f Et requieuit. *s. xx. annis, quibus præfuit Samuel, & subditur modus, quo Samuel reduxit populū ad Deū à principio, cū dicitur.*

g Si in toto corde. *Et patet littera vsq; ibi*

h Congregate. *vbi renouauit fœdus populi cum Deo. ideo subditur.*

i Hauserunt que. *R a. S a. dicit. quod hoc fecerunt in signum humiliationis. q. dicerent. Sicut aqua effusa ad nihilum valet vltrā, sic in conspectu tuo nihil sumus vel videmus. Ionathan filius Oziel maximæ reputationis apud Hebræos hoc exponit de conuersione cordium ad Deum, & sic per istas aquas intelliguntur lachrymæ contritionis exeuntes à corde, & per oculos effusæ.*

Sup. cap. 7. l. 1. Reg.

m Iudicauitque. *quia non solū recōciliauit populū domino, sed etiā vnūquēq; de populo ad proximum suum iniurias, & sorefacta ad æquitatem iustitiæ reducendo. Aliter aūt exponitur sed̄m aliquos ab illo loco, Erat quippe annus vicesimus, s. quo arca domini mānserat in Cariathiarim, ita q̄d per hoc notatur, q̄d tot annis mansit ibi, an teq̄ ide alibi trāsferretur. Et q̄d seqtur: Hauserūtq; aquā. dicit aliq., q̄d in illa aqua erāt maledicta cōgesta, sicut in sacrificio zelotypiæ, ita q̄d labia bibētiū si fuissent idolotræ ita inngebantur, q. nō poterant abinuicē separari, & per hoc conuincebantur sicut tpe Moysi p potum aquę, vbi puluis vituli aurei fuerit commistus, prout dictum fuit Exod. xxxii. ideo sequitur:* Iudicauitq; Samuel. *s. idololatras inerficiendo, qui conuincebantur modo prædicto. prima tamen expositio videtur mihi magis rationabilis, lector tamen eligat, quam voluerit.*

totum

n Et audie. *Hic cōsequēter describitur Philistinorū debellatio. Ad cuius intellectū sciēdū, q. Philisthum post debellationē populi Israel p p pctā filiorū Heli tenuerat ipm sub tributo, & ne haberēt cōsilii, & opportunitatē rebellādi, inter dixerunt eis congregatio*

¶ *nes populi*

MORALITER.

* Per viros igitur Cariathiarim arcam ad se reducentes possunt intelligi pauperes religiosi crucem penitentiæ sibi assumentes.

Moraliter

g *Ait au. & c. do. &c.* per quem significatur bonus prelatus scholaris, vel religiosus, qui populum hortatur recedere à seruitute diaboli, & inhærere seruituti Dei.

i *Auferte.* Per quos designantur vitia, q bus diabolo deseruitur. Vēter. n. Deus est gulosi, & pecunia cupidi, & sic de aliis viriis.

l *Hauserūntque aquam. & effude.* Ad significandum abiectionem peccatorum sine recidiuo. Et quoniam dæmones sic recedentes à se nituntur ad suam reducere seruitutem, ideo subditur.

o *Et ascenderunt sa.* qui interpr̄ant, satis rapientes, propter q̄ significant dæmones, qui rapere studentes homines p peccata, ideo dicit q̄d ascenderunt ad Israel. i. ad fideles, vt suæ subiicerent seruituti.

Iohan. 8. c

p *Tulit aūt Samuel agnū.* i. tenellū, p quē significat Christus, de quo dr, Ecce agnus Dei &c. Qui dr tenellus teneritudine pietatis, quē bonus præ-

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Intonuit.* Rab. Cum per prædicatore euangelij dominus i n
E tonat, ipirtales hostes in fugam conuertuntur coram Israel. i.
populo Dei, & persequunt eos sq; in domū agnitionis, vsq;
quo. ſ. omnis error expurgetur, & Deus vere cognoscatur.
b *Bethehar.* Rab. domus agnitionis, vel domus agni.
c *Et posuit eū.* Alia editio, iter Masphath
nouā & veterē, & vocauit nomen eius
Abenezer vel Abōgener. i. lapis adiuto
†contrinit rij. Hæc est medietas saluatoris, p quā
trāseundū est a Masphath veteri ad no
uā i. ab intētione, qua expectat ī carna
li regno, beatitudo falsa, ad intentionē
qua p nouū testū expectat in regno ce
lorū beatitudo vera, qua qñ nihil est
meli⁹ hucusq; adiuuat De⁹. Masphath
itētio: Sē dētiū. Lapis iter hęc, Xp̄s iter
intētionē vete. & euangelii p̄dicationē
positus. ipse lapis pp firmitatē adiutorij
qa si.os ɔ̄ dęmones adiuuat dimicātes.
d *Hucusque au.* Quia, q hos terminos tā
scēdūt, vt hīrtici, auxiliū Dei nō merēt.
e *Eratq;.* Xp̄s est nr̄a pax, q fecit vtraq;
Ephe. 2. c vnū, p quē tacti sūt ppe, q erant longe.
Iosue. 5. a f *Galgala.* Ciuitas est vbi Iosue populū
Item Iosue. 4. d scdo circūcidit, & pascha celebrauit, &
deficiēte mānā Israel vsus est panib. tri
ticeis vbi & lapides sunt translati, de al
ueo Iordanis, vbi tabernaculum testi
monii multo tpe fuit. Hæc cecidit ī sor
tē Iudæ, & vsq; hodie oīdī locus in se
cundo ab Iericho milliario hoīb. illius
regionis venerandus. Sed iuxta Bethel
Aliter qdā aliam Galgalā suspicantur. Galga
& termi la interpretatur volutatio, vel reuelatio
num suū Bene ergo ppheta in Bethel, & in Gal-
liberauit Israel gala, & Masphath iudicauit Israel, &
reuertens Ramatha in domum suā iu
dicauit ibi Israel: & ædificabit ibi alta
re domino, exēplū tribuēs iudicū esse
faciēdū in domo Dei, nō idiscrete, vel
maliuola mēte: sed ſm qđ scriptura re-
F uelauerit, & intētione bona, & amore
fraternō. & sic esse reuertēdū in Rama
tha in domū nr̄am. i. ad ęternā pectoris
vt vacemus p̄tēplationi, & ī altari fidei
gratas hostias opis, & veritatis offerāus
g *Ædificauit.* Lex præcepit, non ædifi
cari altare, nisi vbi dominus elegisset,
sed ne immolarent diis, constr uxit, alta
re in quo non reprehenditur.

a lium contra Israel. Intonuit autem a
Dominus fragore magno ī die illa
sup Philisthijm, & † exterruit eos,
& cęsi sunt a filijs Israel. Egressique
uiri Israel de Masphath pſecuti sūt
b Philisthęos, & percusserunt eos usq;
que ad locum, qui erat subter Beth
a ¶ Ub signum uictoriæ
char. Tulit ātq; Samuel lāpidē unū,
c & posuit eū inter Masphath & in-
ter Sen, & vocauit nomen †loci il-
d lius Lapis adiutorij. Dixitq;: Huc- b
usq; auxiliatus est nobis dñs: Et hu
miliati sunt Philisthijm, nec appo
suerūt, ultra ut uenirēt in terminos
Israel. Facta est itaq; e manus Dñi c
sup Philisthęos cūctis diebus Samue
lis. Et redditæ sunt urbes, quas tule
rāt Philisthiim ab Israel, Israeli, ab
Accaron usq; Geth, & †terios suos.
Liberauitq; Israel de manu Phili
Moraliter sthinorū: eratq; pax inter Israel, & d
a ¶ amarum, uel loquentem.
Amorrhæum. Iudicabat quoq; Sa e
muel Israelē cūctis diebus uitæ suæ.
Et ibat per singulos annos circum f
a Domus Dei. b ¶ Reuelatio.
c ¶ Intentio.
f iens Bethel, & Galgāla, & Másphath, & iudicabat Israelem in supra-
dictis locis. Reuertebaturq; in Ra-
a ¶ Excelsum signum, uel mortis uitio.
matha: ibi enim erat domus eius, g
& ibi iudicabat Israelem. Aedifica h
uit etiam ibi altare Domino.

NIC. DE LYRA.

¶ nes populi fieri propter qđ audito quod cōgregati essent in Masphath: venerunt contra eos in prælium ſ. d Samuele orāte, & holocaustum pro populo

populo offerente, fuerunt cœlitus debellati, secundum quod dicitur infra, G
a *Intonuit autem dominus fragore ma. Ita quod ex fulgure multi fuerunt mortui, & alij exterriti fugientes pro magna parte occisi. & pa tet litera.*
c Facta est. *Hic consequenter describitur populi Israel tranquillitas, & bona ordinatio sub regimine Samuelis. Et pa tet litera vsque ibi.*
d Et atq; pax. *qa seruiebat Israel sub tributo.*
e Iudi. &c. cun. di. &c. *ſ. vsque ad institutionem. & confirmationem Saulis. extunc enim Saul habuit officium iudicandi.*
f Et ibat. *Per loca ad indicandum opportuna p̄pio labore, & expēsa, vt habetur infra. xij.*
g Reuertebaturque. *vbi communius iudicabat populum.*
h Aedifica eti. *Sed in hoc videtur feciſſe contra legem, quia non debebat esse altare aliquod ad immolandum, nisi in loco vbi erat ar ca, sicut dictum fuit. Ios. xxv. qua non legitur fuisse in Ramatha. Dicendum q̄ ex dispensatione domini poterat alibi immolari, & p cōsequēs altare construi. & hoc modo Samuel ibi altare construxit. Potest etiam dici secundū illud, qđ dictū fuit Deut. xv. & est satis verisimile, q̄ a tēpore, quo arca fuit capta p Philisthęos, usq; ad tempus in quo fuit posita in tēplo cōstructo per Salomonem arca nō habuit stabilem mansionē, quia tpe intermedio de loco ad locū fre quēter fuit trāsportata, vt patet ex p̄dictis, & aliquādo ad exercitū deportata, vt habetur in fra. xiiij. & iō sacrificia votiua, ad q̄ offerēda hōies tenebātur, sed si fiebāt ex deuotione pote rāt alibi offerri ſ. d m voluntatē, & deuotionē offerētis. Sicut & alia sacrificia poterant fieri hoc mō, tpe quo arca, & tabernaculum fuerunt in deſerto, eo qđ arca adhuc nō habebat stabilē mānsionē, sicut dictū fuit Deut. xij. Tem pore vero, quo fuit in Silo, nō fuit hoc licitum, put dictū fuit Iosue. xxij. quia tabernaculum & arca eodem tēpore fuerunt ibi. & habuerunt ibi stabilem mansionem, licet non ad semper.*

MORALITER.

H ✻ bonus prælatus offerre dēt in sacramēto eucharistię pro suorū subditorū salute, & dæmonum repulsione, ideo subditur, *Moralitas*
a *Intonuit.* Nā per diuinum auxilium dæmones territi fugiunt à tentationibus fidelium populorum, propter quod subditur.
b *Hucusq; au.* Et q̄a de talib. beneficiis diuinis dēt memoria remanere in fideliū cordibus, ideo dicitur, quod Samuel posuit lapidem, & locum vocauit Lapidem adiutorii ad memoriam beneficii diuini.
e *Iudicauoque* quia bonus prælatus non solum dēt pro subditis exorare sed defectus eorum per correctionem debitam emendare.

GLOS. ORDI. CAP. VIII.

1. 6. amiq. cap. 3.

PActum est &c. posuit filios. *Rab.* quia secundum Iosephum alterum in Bethlehem, alterum in Bersabee posuit.
b *Abia. Rab.* Pater dominus, vel pater fuit. Bene ergo, qui inchoata iustitia non permanserunt, & paternitatem domini neglexerunt, fuit Deus, vel pater fuit nominati sunt, vt significentur paternitate Dei indigni.
c *Et non.* Quia pro munere opprimebant iustitiam, ad epulas prætiosaque conuiuia declinantes.

NIC. DE LYRA. CAP. VIII.

Diuiſio

PActum est. *Descripta superius malitia filiorum Heli, hic consequenter describitur malitia filiorum Samuelis, quia vtraq; fuit occasio, vt terminaretur regimen per iudices, & reges instituerentur. Igitur circa hoc primo describitur filiorū Samuelis trangressio, secundo populi petitio, ibi. Congregati ergo tertio dominī diffinitio, ibi, Et ora uit Samuel. Circa primum dicitur,*
a Factum. est. *quia iam non poterat ita commode per loca ad iudicandum discurrere.*

Posuit

CAP. VIII.

PActum est autē cum a
a ¶ Quia ætate, & curis grauatus solemnia celebrare nō poterat.
senuisset Samuel, b
posuit filios suos iudices super Israel.
Fuitq; nomē filij eius primogeniti
a ¶ incipiens, uel fuit Deus.
b Ioel: & nomen secūdi Abia, iudicū
c in Bersabee. Et nō ambulauerūt fili
jj illius in uijs eius, sed declinauerunt post auaritiā, acceperūtq; mu d
nera, & peruerterunt iudicium. Con
gregati ergo vniuersi maiores natu
Israel, uenerunt ad Samuelē in Ra
a Ætate defectus rebus præsse non poterit.
matha. Dixeruntq; ei: Ecce tū senui
sti, & filij tui non ambulant in uijs e
tuis. † Cōstitue nobis regē, vt iudi-

b Posuit fi. *credens eos fore sua iustitiæ imitatores. Sed hoc non fuit ita. vnde subditur.*
c Acceperunt. *& sic dupliciter peccauerunt. ſ. accipiendo munera pro iudicio, quod non est licitum, licet pro labore iusto, & bono iudices possint accipere stipendia ad victum decentem, & honestum. Secundo, quia propter munera declinauerunt a iustitia reddendo iudicium peruersum.*
d Congre. ea. *Hic consequenter describitur populi petitio de rege habendo, cuius vna causa fuit malitia filiorum Samuelis, vt hic exprimitur, cū dicitur, Filij tui &c. Alia fuit, qa audierant Na as regē filiorum Ammō disponēte exercitū ad veniēdū cōtra eos. & iō volebāt habere regē capitaneū sui exercitus cōtra eū, & hæc cā hic tacetur. sed infra exprimitur. xij. c.*

Displiciuitque

MORALITER.

Moralitas ✻ a *Factum est.* Per filios Samuel, ꝑpter munera iudicium peruertentes, ostenditur qđ aliquando de bonis, & sanctis viris nascuntur peruersi, sicut e contrario de peruersis iusti. De Achaz enim, & Manasse, qui fuerunt pessimi, nati fuerunt Ezechias, & Iosias, qui fuerunt optimi.
e *Filij tui &c. Constitue.* Ex quo patet quod propter malitiam regentium commouetur aliquādo populus ad petendum, vel faciēdū aliq̄d, qđ ei cedit in malū. Qđ. n. ista peti
✻ tio po-

A NIC. DE LYRA.

¶ a Dispicuitque ser. *propter tria. Vnum fuit, quia dispicuit sibi malitia filiorum suorum, quæ vsque tunc latuerat ipsum. aliud fuit propter honorem diuinum, qui videbatur contemni, seu diminui, eò quod retinuerat sibi in populo Israel nomen regium. Tertio quia populus in hoc volebat assimilari Gentilibus dicens: Constitue nobis regem sicut, & vniuersæ habent nationes, vt immediatè præponitur.*
b Et orauit. *Hic consequenter ponitur Domini diffinitio. Samuel enim istud negotium reduxit ad Dominum, qui respondit:*
c Audi vo. *de rege instituendo.*
d Non enim. *Quia tu solum eras meus vicarius. & quod ista petitio eorum ex malo processerit, ostenditur cum subditur: Iuxta omnia opera sua &c. sequitur:*
e Sicut de. *Ostendentes facto, quod non haberent me pro rege suo.*
f Sic etiam. *abiciendo te, ne sis vicarius meus.*
g Veruntamen con. *Circa quod sciendum, quod aliqua sunt de iure regis in necessitate positi, propter bonum commune regni, & sic omnia quæ inferius exprimuntur à Samuele sunt de iure regis: quia in tali casu omnia sunt regis vel principis, & exponenda, vel expendenda pro bono communi. Sicut & in corpore naturali videmus: quod manus, vel etiam alia pars corporis naturali instinctu exponitur pro conseruatione vitæ ipsius corporis. Si autem accipiatur alio modo ius regis extra necessitatem, sic plura exprimuntur à Samuele, quæ non pertinent ad ius ipsius regis: vtpote omnia illa, quæ reddunt populum subditum seruilem, & quæ non respiciunt bonum commune sed magis hominis in regno positi voluntatem: & talia prædixit eis Samuel, ad retrahendum eos ne peterent regem, quia eis non expediebat, & quia regimen propter magnitudinem potestatis regi concessam de facili conuertitur in tyrannidem. vnde & Deut. vbi agitur de constitutione regis dicitur: No multiplicabit sibi equos, nec reducet populum meum in Ægyptum. ſ. quasi seruum, nec habebit argenti, & auri immensa pondera, & ibidem subditur: Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, & secundum istum duplicem intellectū exponenda sunt, quæ sequuntur de regio iure vsque ibi.*
i Vosque eritis. *scilicet si conuertatur regnum in tyrannidem: quod de facili fit, saltem in parte propter magnam regis potestatem.*
k Et cla. *id est propter oppressionem, quam vobis inducet. sequitur:*
l Nequaquam. *scilicet dimittet nos Deus exaudire, si regem habeamus. Cætera patent vsque ibi.*
m Vadat vnusquisque. *Hoc autem dixit Samuel, vt super electionem regis inquireret Domini voluntatem, a qua dependet regis institutio: secundum quod habetur Deut. vbi de institutione regis dicitur: Eum constitues regem, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Ad maiorem prædictorum euidentiam quæritur, vtrū filij Israel peccauerunt petendo super se regem. Et arguitur quod non, quia petere illud, quod est bonum simpliciter, & de dictamine rationis rectæ, non est peccatum, gubernatio autem populi per regem est optima, vt dicit philosophus, & per consequens est de dictamine rationis rectæ: quæ magis respicit bonum commune, quam particulare. ergo &c. Item illud, quod conceditur lege diuina licitum est, quia nullum peccatum concedit. sed Deu. xvij. concedit lex diuina filijs Israel constitutionem regis, vbi dicitur. Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi &c. Et sequitur: Eū constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit. ergo &c. Contra infra. xij. c. dicitur: Scietis, & videbitis, quia grande feceritis vobis malum in conspectu*

cet nos, sicut & vniuersæ habēt nationes. Dispicuitque sermo in oculis Samuelis, eò quòd dixissent: Da
b nobis regem, vt iudicet nos. Et orauit Samuel ad Dominum. Dixit au
c tem Dominus ad Samuelem: Audi uocem populi in omnibus, quæ
d loquuntur tibi. Non enim te † abi-
a ¶ Qui vos spernit, me spernit.
ecerunt, sed me: ne regnem super eos. Iuxta omnia opera sua, quæ fecerūt a die, qua eduxi eos de Aegypto vsque ad diem hanc. Sicut dereliquerunt me, & seruierūt diis alie
f nis: sic faciunt etiam tibi. Nunc er-
g go vocem eorum audi. Veruntaa ¶ Id est testimonium de illis.
h men cōtestare eos: & prædic eis, ius
a ¶ Exactionem, & dominationem.
regis, qui regnaturus est super eos. Dixit itaq; Samuel omnia verba do mini ad populum, qui petierat a se regē, & ait: Hoc erit ius regis, qui impaturus est uobis. Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis: Facietque sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum. Et cōstituet
a ¶ Iudices.
sibi tribunos, & † centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum & curruum suorum. Filias quoq; uestras † faciet sibi vnguentarias, &
¶ Coquinarias.
† focarias, & panificas. Agros quoque vestros, & uineas & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis. Sed
a ¶ Quæ redeunte anno vineæ proferunt.
& † segetes vestras, & uinearū reddi tus addecimabit, vt det eunuchis, & famulis suis. Seruos ēt vestros, & ancillas & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vros addecimabit,
i k uosque eritis ei serui. Et clamabitis ī die illa a facie regis vestri, quē elegistis uobis: & nō exaudiet uos dñs ī die illa qa petistis uobis Regē. No luit āt populus audire vocē Samue
a ¶ Scilicet audiemus te.
l lis, sed dixerūt: Nequaquā. Rex. n. erit sup nos, & erimus nos quoque sicut oēs gētes: & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra p nobis. Et audiuit Samuel oīa uerba populi, & locutus est ea in auribus Dñi. Dixit aūt Dñs ad Samuelē: Audi uocē eorū, & constitue super eos regem. Et
a ¶ Donec indicet Deus quid faciamus.
m ait Samuel ad viros Israel: Vādat vnusquisque in ciuitatem suam.

spectu Domini, petentes super vos regem. C
A hoc dicendum, quod cum regnum sit optima politia, cæteras gentes à filijs Israel petendo, vel constituendo super se regem non peccauerunt, sed magis bonum egerunt, filij autem Israel hoc faciendo peccauerunt, vt patet per verba Samuelis ad hoc allegata: quæ habentur infra. xij. cap. & per sequens miraculum à Deo datum ad verificationem verbi Samuelis vt ibidem habetur. Cuius ratio est, quia Deus populum Israel elegit sibi specialem, & peculiarem præ cæteris populis secundum quod dicitur. Te elegit Dominus Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris, & ideo voluit esse rex immediatus illius populi, propter quod & legem dedit ei in monte Sinai per seipsum. idest per angelum in persona illius loquentem, & non per hominem media torem: propter quod voluit homines gubernatores illius populi ab ipso immediatè institui, tanquam eius vicarij essent, & non reges, vel Domini, vt patet in Moyse, & Iosue, & de iudicibus sequentibus, de quibus dicitur in libro Iudicum. Suscitauit eis Dominus talem, vel talem iudicem, propter quod filij Israel fecerunt contra ordinationem Domini, petendo super se regem hominem mortalem, cum Dominus hoc sibi retinuisset, & ad bonum populi, quia semper gubernauit eos, & optimè, & protexit quandiu fuerunt boni subditi: & semper sic feciſſet, si populus ille in bona subiectione sub Domino stetisset. Ex dictis patet primum argumentum. quia si gubernatio regis optima est, sequitur quod melior est gubernatio habere regem Deum immediate, quanto Deus est melior homine: & ideo contra istam ordinationem petere non est bonum sed malum. Ad secundum dicendum, quod illud, de constitutione regis, quantum spectat ad populum non fuit concessio propriè dicta. sed magis permissio, sicut repudium vxoris fuit permissum ad duritiam cordis eorum, prout dictum fuit Deut. xxiiij. sicut tamen in repudio fuit præceptum, quòd darent libellum repudij, si repudiarent: sic in proposito si pertinaciter regem habere vellent, præceptum fuit, quòd de populo Israel haberent, & non de alio, vt ibidem dicitur. Si populus petendo regem peccauerit Deut. 7. b Deut. 17. c D

MORALITER.

✻ tio populi fuerit culpabilis, patet ex hoc quod habetur infra. xij. ca. Inuocabo Dominum, & dabit voces. & pluuias & scietis, & videbitis quia grande malum feceritis in cōspectu Domini, petentes super vos regem. & similiter aliquando pro malo regentium populus mouetur ad rebellionem, & seditionem, ex quibus sequuntur maiora mala quam fuerit regentium rapina.
c *Audi vo.* Ex hoc patet, quod aliquando Dominus exaudit aliquid, quod non cedit ad bonum petentis, eò quod male petit: & talis exauditio magis est punitio. Oseę: Dabo tibi regem in furore meo.
h *Prædic eis &c.* Hic accipitur ius large, & improprie dictum, quod reputatur ius propter malum abusum. nam illa quæ dicuntur hic de iure regis, magis contingūt per exercitium tyrānidis. Quia enim per tinere dicuntur ad regem, hoc est ad ostendum quod pp malitiam hominum regnum de facili conuertitur in tyrannidē. Oseę. 13. c

In capitu. viij. vbi dicitur in postilla: vtrum filij Israel peccauerunt petendo sibi per se regem.

ADDITIO.

Responsio postillatoris ad hanc quæstionem, non videtur ad plenum sufficere. Nam institutio regis in aliqua gente vel populo simpliciter consideratа, non tollit immediatam gubernationem diuinam ab eis. Stant enim simul, quod Deus sit rex immediatus alicuius gentis

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

Huius gentis ipsam in principalibus immediate regendo, seu gubernando, & tamen cum hoc habeant supra se regem seu principem hominem mortalem, quod manifeste patet in populo fidelium. Populus enim fidelium immediatè a Deo gubernari dicendus est, quod patet per rationes à postillatore allegatas pro filijs Israel. Nam si in antiqua lege populum illum sibi Deus elegit in specialem, seu peculiarem, secundum illud in postilla allegatum, non tamen minus, sed longè magis populus fidelium in
Deut. 7. b noua lege est à Deo electus specialis, & peculiaris, iuxta illud. Vos au-
1. Petr. 2. b tem estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis &c. Similiter & si antiquis dedit legem per angelum in persona Dei loquentem, & non per hominem mediatorem, per amplius verò, & perfectius catholicis legem dedit per seipsum, idest per filium Dei æternum, & per spiritum sanctum in forma visibili missum. vnde si populus ille rationibus prædictis debuit per Deum immediate gubernari, per easdem rationes, seu fortiores populus fidelium immediatè a Deo de-
Matt. 28. d bet gubernari. quod etiam patet ex promissione Christi. Ego vobiscum sum omnibus diebus &c. quod exponitur vno modo, per assistentiam Christi suæ ecclesiæ, continue ipsam dirigendo per occultos instinctus spiritus sancti, vt idem postillator in eodem loco dicit. Ex quibus consequenter habetur, quòd sicut ecclesia licet à Deo immediate interiori gubernatione regatur, non tamen ex hoc instituendo supra se regem hominem in temporalibus peccat, vt patet ex vniuersali ecclesiæ consuetudine, quæ maxime autoritatis est. Sic pari modo, & ratione dicendum videtur, quòd antiqui licet Deum habuissent regem, & immediatum gubernatorem, tamen petendo simpliciter supra se regem non peccassent. Nec valet dicere, quòd gubernatio diuina, respectu ecclesiæ immediatè est quantum ad spiritualia. Nam etiam in spiritualibus summus pontifex constituitur in ecclesia absque peccato, imo se-
Iohan. 21. d quendo vestigia Christi dicentis Petro: Pasce oues meas. Si autem dicatur, quòd summus pontifex tanquam Dei vicarius ecclesiam gubernat, quod verum est, idem etiam posset dici de regimine regali. vnde
Rom. 13. b Apostolus de rege simpliciter loquens: Non sine causa gladium portat, minister enim Dei est. Præterea si peccatum filijs Israel impositum, in hoc, quod petierunt sibi regem, ex ratione per postillatorem assignata causaretur, sequeretur quòd semper in eodem peccato perseuerarent durante regio regimine. Nam sic existendo semper fecissent contra Dei ordinationem, qui sibi soli eorum regimen immediatum retinuerat: nolens quòd super eos homo mortalis regnaret, vt ait postillator. Ex quo vlterius sequitur, quòd oratio Samuelis pro populo, vt Deus eis parceret hoc peccatum, esset vana, & contra regulam diuinæ legis, durante eorum contumacia in eodem peccato. Ratio huius est. Nam secundum
Deuter. 8. f legem diuinam non datur venia nisi correcto, vt patet Ezec. Cum auerterit se impius &c. Sed constat, vt habetur infra. xij. cap. quòd Samuel populo sibi supplicanti vt pro eo oraret, et suum peccatum de petendo regem apertè confitenti, respondit: Ne timeatis &c. & infra: Absit a me ne orem Deum pro vobis &c. Ex quibus satis patet: quòd huiusmodi peccatum per populi confessionem, & orationem prophetæ fuit sublatum: non obstante, quod adhuc perseuerabant in eodem peccato, retinendo sibi regem illicitè, secundum opinionem postillatoris. Præterea dicere,
Deut. 17. c quod concessio de constitutione regis filijs Israel facta Deu. xvij. non fuit propria concessio sed magis permissio, sicut repudium vxoris &c. non videtur rationabiliter dictum. Nam quod matrimonium sit inseparabile per hominem, est de iure naturali secundum postillatorem, prout ipse nititur probare Matt. xix. licet hoc non reputo esse verum, prout ibidem Domino concedente amplius declarabitur. Constat autē quod permissio facta de repudio, non tollit legem naturæ quæ indelibilis est, sed in proposito est per oppositum. Nam constitutio regis in aliqua gente est conformis iuri naturali, repræsentat enim gubernationem mundi ab vno Deo, prout etiam philosophus in politicis, & alibi determinat. vnde per mittente lege diuina regis constitutionem, vt in cā. Deu. allegato: talis constitutio scilicet regis remanet omnino licita, tanquam iuri naturali conformis, & à iure diuino non prohibita. Ex quibus videtur, quod quæstio non remanet sufficienter soluta. Vnde ad eandem videtur aliter dicendum scilicet quod populus iste non peccauit petendo regem simpliciter, cum hoc iam sibi esset à Deo concessum, & iuri naturali conforme: Sed peccauit petendo regem certo modo, contra diuinam ordinationem. Ad cuius declarationem sciendum, quod constitutio regis iuxta potesta-
Duplex regis potestas tem sibi concessam potest esse duplex. Primo modo, quod rex habeat plenam potestatem in populo sibi subdito, non solum in his quæ ad defensionem pertinent subditorum, seu ad eorum dispositiuam gubernationem: sed etiam in his, quæ pertinent ad omnes actus iudiciales, intantū quod rex sic constitutus dicitur esse absolutus legibus, prout legistæ de imperatore dicere solent. Similiter & de regibus, qui superiorem non cognoscunt, asserit, & talis rex dicitur esse super omnia iura positiua, secundo ea ad libitum, vel reuocando: prout in pluribus mundi partibus
Aristo. 10. Ethic. cap. 6. tom. 5. non solum paganorum, sed etiam catholicorum esse dignoscitur. Et quia bonas, seu magnas fortunas ferre non posset nisi virtuosus, vt habetur in. x. Ethic. perfecta autem virtus raro inuenitur, idcirco propter tantam potestatem regibus concessam, seu ab eis vsurpatam frequenter in tyrannidem labuntur, quod est pessimum regiminum. Vnde & de talibus
Osee 13. a potest intelligi illud: Dabo eis regem in furore meo &c. In pœnam enim populorum dantur eis reges, qui tantum absoluta vtantur potestate. Secundo modo potest constitui rex cum potestate limitata, sic scilicet, quod in his saltem, quæ ad iustitiam pertinent præsertim commutatiuam sit sub legibus iam ordinatis, & legitimis consuetudinibus, quas in se, & alijs obseruari faciat fortiter exequendo: & inferiorum iudicum defectum legitimè supplendo, nec tamen contra eas temerariè aliquid agendo. Similiter auferendo à se omnia illa, quæ cupiditati, seu concupiscentiæ vel superbiæ, occasionem præstant, ex quorum appetitu frequenter declinatur ad tyrannidem. Et quia secundum Tho. ordinatio principatus quam lex diuina antiquis instituit fuit optima: idcirco isto modo concessum fuit filijs Israel instituere supra se regem. non autem primo modo. Quod patet ex hoc nam in eodem. c. & contextu Deut. xvij. cum ageretur de constitutione regis dominus dirigens verba populo ait: Cum dixeris: Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes, quod intelligitur de primo modo regnādi prædicto. Cæterę enim nationes, vt in pluribus, reges habent cum prima potestate, quæ sæpe in tyrannidē uertitur. Vnde saluator ait: Reges gentium dominantur eorum &c. Quem modum constituendi regem dominus eis non concessit, sed potius secundum modum. Nam ibidem dedit eis regulas tam in modo eligendi regem, quam in modo viuendi ipsius in se, quam etiam ad Deum, & ad subditos tales, quòd omnino contradicunt modis communibus aliarum nationum, seu gentium, In modo enim eligendi ad cauendas violentias, & fraudes, quæ in similibus electionibus solent contingere, instituit vt spectaretur iudicium diuinum, unde ait: Eum constitues, quem dominus Deus tuus elegerit. Similiter ad vitandum imitationem consuetudinum aliarum nationum, ait: Non poteris alterius gentis hominem regem facere. Consequenter prohibuit regi multiplicare equos, currus, & vxores, & immensa argenti, & auri pondera, quæ occasionem præstant tyrannidis, vt dictum est. Similiter instituit, vt rex semper legeret, & cogitaret de lege Dei, ut continuo esset in Dei timore, & obedientia, cum dicit: Describet sibi Deuteronomium legis huius &c. legetque illud omnibus uitæ suæ, vt discat timere Deum & c. Similiter instituit, ut non superbè seu tyrannicè contemneret subditos seu opprimeret cum dicit: Ne eleuetur cor eius in superbia super fratres suos &c. quæ omnia contradicunt modo primo regnandi, qui est communiter gentium, seu nationum, ut dictum est. Sed constat quod filij Israel regis institutionem primo modo eis non concesso, sed potius implicitè, seu interpretatiue eis prohibito petierunt, ut patet per verba principalia suæ petitionis in hoc. ca. vbi sic dicit: Pone nobis regem, vt iudicet nos sicut gentes. Non enim solum petebant esse sub rege modo eis à Domino concesso, qui est secundus modus, sed ut rex iudicaret eos modo, quo reges communiter indicabant gentes scilicet absolutè, & absque limitatione potestatis, & refrenatione appetitus, prout moris communis erat inter gentes, præsertim eo tempore. & ideo sequitur: Displicuit sermo in oculis Samuelis, eò quod dixissent: Da nobis regem, vt iudicet nos. Non enim displicuisset, si regem simpliciter petiissent modo eis a dom no concesso: sed propter istam additionem: Vt iudicet nos, sicut gentes, quod intelligitur modo primo prædicto. unde & sequitur: Dixit dominus & c. Non te abiecerunt, sed me petendo enim regem cum potestate, & iurisdictione absoluta: sicut inter gentes, implicite petebant ipsum contra modum instituendi regem sibi concessum vt dictum est. Vnde & statim Deus mandauit, vt populo protestaretur, seu declararet ius regis tali modo regnaturi, dicens: Filios uestros tollet: filias uestras faciet sibi unguentarias &c. Vnde & finaliter ius huius regis concludit: Vosque eritis ei serui. quod propriè est tyrannorum, qui suis subditis, vt seruis principantur. quod totum occasione plenissimæ potestatis regi concessum ad modum communem gentium contra diuinam ordinationem contingere consuenit. In qua quidem petitione perniciosa pertinaciter perseuerantes, Samuel iura regni tyrannici eis explicanti responderunt. Nequaquam. rex enim erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gentes, & iudicabit nos rex noster &c. In quo euidentius explicauerunt petitionem eorum esse contra diuinam ordinationem, & concessionem: ut dictum est. Et sic patet manifestè, quomodo in hoc peccauerunt. de quo peccato uerisimiliter pœnituerunt. petentes a Samuele, ut oraret pro eis Deum: vt infra xij. cap. vbi Samuel offerens se pro eis oraturum protestatus est: Igitur timete Deum, & seruite ei &c. quasi dicat peccatum commissum petendo regem modo prædicto dimittetur vobis, dum tamen non deroget diuinis legibus, seu ordinationibus. Si autem dicatur, quòd si vere populus pœnituisset, Saulem amouissent à regno. Ad hoc dicendum, quòd hoc iam non poterant facere. Primo: quia erat iam Saul tempore penitentiæ populi ad instantiam eorum à Deo per Samuelem uncti: ut infra decimo capit. vnde & eius amotio seu renouatio uideretur quodammodo contra honorem diuinum. & ideo cum Samuel dixisset Saul infra decimoquinto scilicet. Scidit dominus regnum Israel a te &c. subiungit ibidem: Porrò triumphator in Israel pœnitudine non flectetur &c. quasi dicat & si tu iam es à Deo abscisus non tamen statim amoueris à regno: ne dominus uideatur quasi pœnitudine flecti. Secundo quia Saul post victoriam in Iabes Galaad habitam erat uallatus in regno. Tertio, quia eius regnum publice erat in Galgala renouatum, vt infra undecimo capi. Nec obstat, quòd cum populus confiteretur peccatum suum Samuel, dixerunt. Addidimus enim peccatis nostris malum, vt petereмus regem duodecimo capit. vbi non fuit facta mentio de modo regnandi, ut inter gentes, & huiusmodi. Nam hoc est breuitatis causa omissum, cum iam in loco proprio sæpe repetitum fuisset, ut dictum est. De regno autem Dauid non est mentio in hoc facienda fuit enim ipsius regnum pro se, & suis successoribus à Deo per Samuelem iustum, & à Deo iudicem constitutum absque aliqua populi petitione seu instantia institutum, ut patet infra xvi. cap. Potest etiam dici ad quæstionem principalem secundum quosdam, quod filij Israel peccauerunt petendo regem, non solum prædicto modo, sed et iniuriando Samuelem iustū, & à Deo iudicē constitutum. licet. n. filij sui, quos cōstituerat iudices, peccassent, ut patet in principio huius. c. non tamen ex hoc in scriptura legitur imposita culpa Samueli, sicut Heli imponitur ex peccato filiorū supr. ij. c. Rō differentiæ est. nā pcta filiorū Heli erāt publica, seu notoria, tam sibi, q populo, pcta verò filiorum Samuelis non ita erant publica, seu manifesta, peccabant enim ia accipiendo munera, & peruertēdo iudicium, q pluries fit occultè, & coloratè. & sic præsumēdū est, qd Samuele ignorante hoc feciſſent, ꝑsertim quia nō fuit antea monitus, nec redargutus, sicut Heli. Vnde ut Samuel ostēderet innocentiam suā. inf. xij. c. requisiuit populum, Primò ꝑsentando filios suos populo, ut redderēt rōnē de seipsis, dicendo: Ego senui, & filij mei robiscum sunt. q. d. ut puniatis eos secundum

Anem principalem secundum quosdam, quod filij Israel peccauerunt petendo regem, non solum prædicto modo, sed et iniuriando Samuelem iustū, & à Deo iudicē constitutum. licet. n. filij sui, quos cōstituerat iudices, peccassent, ut patet in principio huius. c. non tamen ex hoc in scriptura legitur imposita culpa Samueli, sicut Heli imponitur ex peccato filiorū supr. ij. c. Rō differentiæ est. nā pcta filiorū Heli erāt publica, seu notoria, tam sibi, q populo, pcta verò filiorum Samuelis non ita erant publica, seu manifesta, peccabant enim ia accipiendo munera, & peruertēdo iudicium, q pluries fit occultè, & coloratè. & sic præsumēdū est, qd Samuele ignorante hoc feciſſent, ꝑsertim quia nō fuit antea monitus, nec redargutus, sicut Heli. Vnde ut Samuel ostēderet innocentiam suā. inf. xij. c. requisiuit populum, Primò ꝑsentando filios suos populo, ut redderēt rōnē de seipsis, dicendo: Ego senui, & filij mei robiscum sunt. q. d. ut puniatis eos secundum dictum delicta eorum. Scd o requirit eos de seipso, dicens: Ecce præsto sum, loquimini de me coram domino, & coram xpo eius, vtrum bouem cuiusquā tulerim &c. cuſq; ibi: Testis est dominus, quia nō inueneritis quippiā in manu mea. & sic patet, q ipse uolebat se purgari ab infamia suę dispositionis. Concordat cū hoc glossa, quæ super illud uerbum: Non te abiecerūt, sed me, interlinealiter dicit: Qui uos spernit me ꝑnit. In quo patet, quod cū Samuel cōstitutus à Deo sine causa ꝑnebatur, Deus ipse uidebatur ꝑnire in quo manifestè peccabant, etiā si petitio regis post obitum Samuel esset licita eo modo, quo petita fuit. De quo peccato uidentur pœnituisse, cum eum postea tam in uita, quām in morte multum honorificè tractauerint, ut patet ex decursu historiæ. Et sciendum quòd hic secundus modus respondendi ad quæstionem non repugnat primo, ex utroq; n. ſmul posset formari sufficiens responsio, ut patet intuenti. C

REPLICA BVRG.

SAltum faciens vsq; ad primū Regum, in quo vsq; ad. viij. c. non mouet nisi difficultates vocales, de quib. non iudico, cum res sit nota. In hoc. viij. c. vbi postillator quærit, disputat, & concludit, q filij Israel peccauerunt petēdo ſuper ſe regem. Bur. longa digressione, sed non multa rōne nititur determinationem postilla. infirmare. Et ut clarius appareāt Burg. ineptiæ, digreſſionē eius redigā i certa dicta, q ꝑ ordinē tractabo scdm merita eo rūdē. Primū igit eius dictū est, qd stat simul gētem regem aliquem
Burgensis dicturis qua duplex incerpatio hre mortalem: Deum tn eius gentis fore immediatum regem, & gubernatorem principalem. & p illud dictum putat Burgen. ſolue re argumentum, qd postillator ꝓ conclusione facit: q videlicet Iudei peccauerunt regem petēdo. putat ēt p idē replicare cōtra ſolutionē datā ad argm Iudæorum in contrarium. Et fortaſſis bene putaret, ſi dictum illud eſſet in proposito verum: nūc aūt falſitas illius dicti patet ex litera, iuncta gloſſæ interlineari, dicit. n. litera: Non te abiecerunt, ſed me, ne regnē ſup eos, iuxta oīa opera ſua, q̄ fecerunt a die, q̄ eduxi eos de Aegypto vſq; ad diē hāc, ſicut de relique runt me, & ſeruierunt diis alienis, ſic ēt faciunt tibi. hęc in litera. gl. interlineatis dicit, qui uos ſpernit, me ſpernit &. inf. c. x. reſumitur pctm hoc, ibi petendo regem. quibus ſuppoſitis non ſtat, quod Deus ſit rex, & gubernator, ſic rege poſtulato, ut dicit litera cū gl. niſi generali influentia, quam Iudæi abiicere non potuerunt. Sed illa non eſt ad ꝓpoſitum Burg. nec exempla q̄ ponit ualent in hoc caſu, q̄a etſi eccl̄ia, & ppl's Xpianus habet reges in ſpūalib. vt Papā: & in tpalib. vt Imperatorē: & eos venerat, eiſq; ſubiectus ē: tn Dei regnū principale, & immediatū nō abiicit: ſed potius regnum hominum viæ Dei cōtrarium uſq; ad mortē cōtēnit, vt patet in primi tiua eccl̄ia, in tēpore apl̄orum, & martyrum. Scdm dictum Burg. eſt, q̄a pctm Iudęorum regem petētiū, cōfeſſione ppl's, & Samuelis orōne fuit abolitum, manente tn regimine regio, iō petitio regalis regiminis nō fuit pctm. Nā manēte pctō, pctm nō cēſet abolitum. Sed hoc dictū fundat ſup falſo fundamēto. Nā petere regē abſolutè non eſt pctm in propoſito commiſſum, ſed petere contra Dei ordinationem eſt in propoſito peccatum: quia ſic petere eſt Dei ordinationem contemnere, & Deum abijcere, ne regnet. Nūc aūt Deus noluit aliquem huic ppl'o ꝓfici, vt iudicē, regē, aut ſacerdotem niſi ſua ordinatione, vt patet per totum decurſum ve. te. ab exitu Aegypti vſq; huc: ppl's aūt Deū, & hanc eius ordinationē abiecit, petēs regem dari à Samuele, videlicet per electionem uel humanam inſtitutionem, ut ſicut & cæteræ nationes regem haberēt. vnde dr in litera: Cōgregati vniuerſi ſeniores natu dixerunt ad Samuelē. Conſtitue nobis regē, ut iudicet nos, ſicut cæterę nationes. nō dixerūt: pete nobis à Deo regem &c, quo modo ſi dixiſſent non peccaſſent: nec Dei ordinationi contrauenirent. Cū aūt de pctō ſic commiſſo pœnituiſſent, & errorem ſibi ſum correxiſſent, & Samuel pro eis oraſſet, pctm eſt abolitū, ut patet. inf. xij. c. in litera iuncta gloſſæ interlineari, nec rex tunc fuit conſtitutus ſicut petitus. petebatur. n. conſtitui ordinatione humana, ut oſtenſum eſt. & hoc fuit pctm. ſed petitio ut ſic non habuit effectum, quia inſtituebatur electione, & vnctione Dei, non erat igitur pctm ſub rege ſic cōſtituto permanere. Bur. igitur errauit in fundamento, putans populum permanſiſſe ſub regimine regio vt petito, quod falſum eſt, vt patet ex dictis. Quib. bn pēſatis obiectiones Burg. cōtra poſtilla. nullius sūt efficacię. Sed Burg. idem ꝓſumens aliter abſoluere q̄nem motam, dicit contrarium. Eſt igitur tertium eius dictum tale: quia petere regem fuit ppō a Deo conceſſum Deut. xvij. c. iō petendo non peccauit. Sed illud dictum reſpiciēdo bene literam allegatam videtur ſupponere falſum, q̄a in illa litera nō ponit aliquod uerbum pertinēs ad conceſſionem de rege petēdo, Eſt. n. hic tenor literæ allegatæ: Cum ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus daturus eſt tibi, & poſſederis eam, habitaueriſque in ea, & dixeris: conſtituam ſupra me regem, ſicut habent omnes per circuitu nationes: eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Ecce litera: cuius ſenſum ſup. Deu. xvij. dixi habere sēſum pronoſticum, pronoſticum, pronoſticauit. n. Deus Iudæos ſic dicturos: non prece pir, nec conceſſit, ſed ordinauit pregnantem negatiuam. Lquod ſic dicendo non conſtituerent regem, niſi electione precedente. Huic aūt ordinationi, petendo à Samuele regem, expreſſe contradixerunt: tum quia petierunt ab humana poteſtate. tum quia ſicut cæterę nationes, quæ ad diuinam ordinationem non reſpexerunt. igitur peccauerunt, quod eſt contra tertium Burg. dictum. Quartum dictum eſt, q̄ regis conſtitutio contingit dupliciter. Vno modo ſm ptātē regendi illimitatā. Alio mō limitatā. Primo modo cōſtituitur rex abſolutus legibus, potens tegere pro libito voluntatis. exempli ficat de Imperatore, & aliis regibus tam catholicis, quam infidelibus. Secundo modo conſtituitur rex obligatus ad ſeruandum leges pertinentes ad ſe, & ſubditos. Sed iſta diſtinctio non eſt artificialis, quamuis multi principentur vitioſe ſecūdum primum membrum non tamen ad ſic principandum inſtituuntur: imo in propoſito caſu Iudæi ex vitiato regimine filiorū Samuelis acceperunt occaſionem petēdi regē. Dicitur namq; in hoc. c. quod filii Samuelis declinauerunt poſt auaritiam, & acceperunt munera, & peruertebant iudicia, Congregati ſunt ergo omnes maiores natu Iſrael, venerunt ad Samuelem in Ramatha, dixeruntq; ei. Ecce tu ſenuiſti & fi. tui non amb. in viis tuis: conſtitue nobis regē. vñ ſuculēter apparet q̄ petebāt regē, vt euaderent primum modum regendi. quis igitur deſipiens diceret eos petiſſſet tyrannidē, quē euadere cupiebant? Eſt enim, primus modus regendi tyrannicus, quem Iudæi petendo regem petere non potuerunt, quemadmodum vult Burg. Nam implicare videtur, quod quis contra voluntatem aliquid inſtituat, vel eligat: cū omnis talis libera inſtitutio & electio ſit volūtaria. Si igitur fieret contra voluntatem, eſſēt inuoluntaria: per conſequens implicatio. Iſtius confirmatio poteſt videri in lumine naturæ, quemadmodum Ariſtoteles. omnem principatum diſtinxit in temperatum, & vitiatum. Temperatum dixit: in quo principans damnatur ad commune bonum, conferens ſcdm volūtate ſubdito rū. Vitiatū aūt dixit deficere in altero, vel vtroq;. Certū eſt igit vitium nō peti, eligi, vel cōſtitui a ſubditis, q̄a oīs talis eſt ꝑter, immo contra voluntatem ſubditorum. Secundus igit principatus, & modus regnandi a ſubditis peti non pōt: ſed ſolū primus, qui ſi uertit in tyrannidem, potius ſubditi dicendi ſunt talem principatum pati, q̄ petere. Nec exempla Burg. de Impatore & alijs ſunt vera. Non. n. tales ſubditi conſtituunt, ſed temperato modo cōſtituti ſæpe in temperati, & vitioſi fiunt. Nec verum eſt de regum, & Imperatorū iudicio, ꝓ ſunt electi, & inſtituti ad iudicandum ſm arbitrium voluntatis: ſed ſunt inſtituti ad iudicandum nō de legib. ſed ſcdm leges: & ſi aliq̄n modum ſuæ inſtitutionis excedunt cadentes in tyrānidem. Oligarchiā, vel Democratiam, in his caſib. ſubditi potius patiuntur, q̄ agunt: q̄a tales caſus non ꝓueniunt ex ſubditorum inſtitut. ōe, ſed inſtitutorū vſurpatione. Immo & titulus impatoris mō regendi vitiato cōtradicit. Nam titulus eius eſt. N. Dei gr̄a Romanorū rex, & ſemp Auguſtus. hoc eſt rei publicę, nō priuatæ accommodatus. Ita & aliorum regum proteſtationes ſunt ſub Dei gr̄a: q̄ vitiatū principatū nō admittit. Ex q b. pater, qđ ſolutio Bur. q̄ concludit ſuis ineptè dictis, videlicet ꝓ Iudæi petentes regem ut regeret intemperato, & vitiato regimine, quod apud eum dicitur illimitatum, peccauerunt, nihil valet. quod patet ex prædictis. Et certe quantumcunque barbari ſcienter ſibiipſis nocere non poſſunt: nocerent autem ſibiipſis ſi ſecundum Burg. regem contra commune conferens peterent, & petiuiſſent. Non enim talem regem quātumcunque barbarus elegit, patitur quidem bene. vnde dixit Ariſtote. de huiuſmodi uitioſe principantibus: Suſtinent quidem homines talem principatum nihil contriſtati propter ipſorum barbaram, & ſeruilem naturam, & conſuetudinis auxilium. Et propterea quæ dicta, ſunt, Bur. fortaſſe pnia ductus, in fine ſuæ inutilis digreſſionis ponit huius q̄nis ſolutionem meliorem: q̄ quaſi coincidit cū poſtillatore, qđ videlicet Iudæi peccauerunt petendo regem nō ſimpliciter: ſed propter abiectionem Samuelis ſine ſui culpa vſq; ad abiectionem Dei, iuxta gl. Qui uos ſpernit &c.

1. Polit. ca. 1. tom. 5. Principatus duplex

V'bi ſupra cap. 3.

NIC. DE LYRA. CAP. IX.

1. Reg. 14. g 1. Par. 6. d Miſſo

TErat. Regimine iudicum terminato, hic conſequenter agitur

CAP. IX.

a ¶ Filius dexterę. b ¶ Durus: vel vomitus viri, vel vomens vir.
a ¶ Pater meus Deus. b ¶ Paruulus, vel turbulentus. c ¶ Primogenitus tuus.

a T† erat uir de Beniamin nomine Ciſ filius Abiel, filij Seor, filij Bechorath, filij Aphiæ

gitur de regno. & primò de regno labili Saulis ſecundo de ſtabili. ſ. ipſius Dauid c. xvi. Prima in tres diuiditur, quia primo deſcribitur, ipſi⁹ Saulis regis inſtitutio. ſecundò ¶ inſtituti

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E GLOS. ORD. CAP. IX.

a *Vocabulo Saul.* Saul qui offenso Deo factus est rex super Israel, Iudæos significat. Sicut .n. ipse durus, superbus, & rigidus factus est, ut eos seruili onere magis premeret, quã liberaret: Sic populus Iudæorum, quamuis unctus in sacerdotibus, & regibus, tamen ancillæ filius erat, quæ in seruitutem generabat, nec perfectam libertatem per vnctionem cõsequi poterat: præcipue quia regem uerum, & mãsuetum recipere noluit, per quem potuit liberari. Saul ergo petitio interpretatur, qui fuit de stirpe Beniamin, quia filius Cis, filii Abie, filii Seror, filii Bechorath, filii Sareth, filii Aphia Beniamin, filius dexteræ. Cis durus, uel uomitus uiri, uel uomens uir. Abiel, pater meus Deus. Seror, paruulus, uel turbulẽtus. Bechorath, primogenitus tuus. Sareth, descensio. Aphia, liberalitas Domini. Israel ergo filius Dei primogenitus & pater eius Deus, filius fuit dextrę: quia per auxilium Dei hostibus præualuit, sed quia ingratus, & durus a liberalitate Domini descendit, in blasphemiam erupit: & de magno paruulus, & de placito turbulentus factus est.

Allegor.

Moraliter

Raba. Quia Saul asinas patris sui quærẽs, uenit ad prophetam, a quo unctus est, significat quod Iudæi stultitiam carnalis sensus sequentes, per errores deuios luxum mundi perquirunt: asinus enim brutum & luxuriosum animal est. Et ad prophetam uenientes id est Moysen, audiit asinas esse inuentas id est bona terræ sibi esse debita. a quo etiam unctionis oleũ, & regni gubernaculum promittitur, in quibus ad tempus fratres suos de manu hostium eriperent.

†uel time it

*nunc

F

† uenitẽ uenit Hebr.

Esa. 44. a

Psal. 86. b

†uiam nostram per quam ambulemus

1. q. 1. ca. iudices

b *Non erat. Rab.* Secundum præsentis uitæ iustitiam. Idem: Hoc magis ad Christum pertinet, de quo dicitur: Ecce puer meus electus, quem elegi. Et alibi: Quis similis Deo in filiis Dei.

c *Stateris.* Stater siclus est, qui habet. xx. obolos, id est denarios decem.

d *Demus homini.* Quamuis dare decreuerint, non legimus quòd Samuel accepe rit. si tamen accepisset, non reputaretur in diuinationis præmium, sed in prophetæ stipendium.

†uasis

Sup. li. Reg. li. 2. cap. 2. som. 4.

e *Olim in Israel.* Vt ait Beda non historiographi, sed Esdræ uerba sunt.

f *Videns.* Dicitur propheta, quia per spiritum prænoscit futura.

g *Cliuum & cæt. egredientes ad hauriendam aquam.* Cliuus ascensus montis flexuosus.

†sicli

Et un-

NIC. DE LYRA.

¶ *instituti transgressio. c. xiij. tertio transgressoris reprobatio. c. xv. ibi*: *Factum est autem verbum domini. Prima adhuc in tres, quia circa institutionem Saulis in regem primo describitur ipsius electio. secundo, electionis confirmatio c. xi. tertio populi increpatio. cap. xii. Prima in duas: quia primò describitur Saulis electio secreta. secundò publica, circa medium decimi capitu li, ibi: Et uocauit Samuel populum. Prima adhuc in duas, quia primò ponitur Saulis electio. secundò electi unctio, ca. x. ibi. Perierant autem asinæ. Circa primum sic proceditur: quia primo habilitas Saulis ad regendum describitur. secundò à Samuele cognoscitur, ibi: Perierant autem. tertiò honorificè à Samuele suscipitur, ibi: Assumens itaque Samuel. Circa primum describitur aptitudo Saul ad regendum ratione patris sui, cum dicitur.* Et erat uir de Beniamin nomine Cis. *Hoc dicitur, quia erat in toto populo Israel famosus.*

Diuisio

- Hic

a Filii Sareth. *hoc non est de textu.*

Fortis

a ¶ Decẽdẽs, uel descẽsio. b ¶ Liberalitas Domini.

lij Sareth, filij Aphiã, filij uiri

a ¶ Binomius fuit. Erat autem familia pertinens ad tribum Beniamin.

Iemini fortis robore. Et erat ei

a ¶ Petitio.

a filius vocabulo Saul, electus & b † bonus, & nõ erat uir de filiis

a ¶ Secundum huius uitæ iustitiam.

Israel † melior illo. † Ab humero, & sursum eminebat super omnem populum. Perierunt autem asinæ Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul filium suũ: Tolle * tecum unũ de pueris, & consurgens uade, & quære asinas. Qui cum trãsissent per montem Ephraim, & per terram Salisa, & non inuenissent,

¶ Ciuitas Melchisedech.

transierunt etiam per terrã Salim, & non erant: sed & per terram Iemini, & minimè repererunt. Cum autem venissent in

a ¶ Id est Beniamin.

a ¶ Prouius Samuelis.

terram Suph, dixit ad Saul puerum, qui erat cum eo: Veni & reuertamur, ne fortè dimiserit pater meus asinas, & † solicitus sit pro nobis. Qui air ei: Ecce * vir Dei est in ciuitate hac, uir † nobilis: omne, quod loquitur, † sine ambiguitate uenit. Nũc ergo eamus illuc, si fortè indicet nobis † de uia nostra, propter quã uenimus. Dixitq; Saul ad puerum suum. † Ecce ibimus:

a ¶ Putauit Saul, quod non indicaret asinas, nisi pretio.

Quid feremus ad virũ Dei? Sanis defecit in † sitarcijs nostris, & † sportulã non habemus, ut demus homini Dei, nec quicquam aliud. Rursum puer respondit Sauli, & ait: Ecce inuẽta est ĩ manu mea quarta pars † stateris argenti: demus homini Dei, ut indicet nobis uiã nostram. Olim in Israel sic loquebatur unusquisq; uadens cõsulere Deũ: Venite & eamus ad uidentem. Qui .n. propheta dicitur hodie, uocabatur olim uidens, & dixit Saul ad puerum suum: † Optimus sermo tuus. Veni eamus. Et ierunt in ciuitatẽ, in qua erat uir Dei. Cumque ascenderent cliuum ciuitatis, inuenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis. Num hic est uidens? Quæ respondentes dixerunt illis: Hic est, ecce ante te? festina nunc. Hodie enim ue-

a ¶ Saccus, uel pera.

b Fortis robore. *Hoc dicitur ad denotandum fortitudinem Saulis: quia fortes homines solent fortes generare. Consequenter ostenditur aptitudo Saulis ratione morum, cum dicitur:*

c Et erat ei filius uocabulo Saul. *quia erat famosus.*

d Electus. *sine macula notabili uitiorum.*

e Et bonus, *ratione morum. & uirtutum.*

f Et non erat uir de filijs Israel. *Ex quo notatur, quod non solum erat bonus, sed etiam excellentis bonitatis. Consequenter describitur eius aptitudo ex parte corporis, cum dicitur.*

g Ab humero. *in quo notatur fortitudo corporis, quæ multum est necessaria in regibus, & pulchritudo personæ, quod multum est decens in eis, secundum illud: Species Priami digna est imperio.*

h Perierant autem asinæ. *Hic consequenter describitur cognitio Saulis à Samuele: quæ facta est dupliciter. Primò per humanam inquisitionem. secundò per diuinam reuelationem, ibi: Dominus autem reuelauerat. Primum autem contigit eò quod Saul quærens asinas patris sui, & non inuenieus uenit ad Samuelem, ut de asinabus audiret ueritatem, & hoc est quo dicitur:* Perierant au. *i. timebantur periisse: non enim simpliciter perierant: quia postea sunt inuentæ.*

i Vade & quære. *Ex quo patet humilitas Saulis, qui negotium humile, & laboriosum non recusauit.*

k Cum autem uenissent &c. *Iste fuit atauus Samuelis, vt habetur in principio huius libri.*

l Vir nobi. *Hoc dicitur propter dignitatem prophetiæ, quod patet ex hoc quod sequitur: Omne quod loquitur, absque ambiguitate uenit.*

m Nunc er. *i. de asinabus, propter quas fiebat uia illa.*

n Quid feremus. *Credebat enim Saul, quod nõ indicaret eis gratis, uel fortè erubescebat apparere in conspectu eius absque aliquo xenio. unde subditur.*

o Et sportulam. *In Hebræo habetur: Et xenium non habemus, & in idem redit translatio nostra: quia sportula est uasculum, in quo ponitur fructus, uel aliquod huiusmodi ad xenia dandum. & sic accipitur hic continens pro contento.*

p Ecce inuenta est in manu mea quarta. *Puer enim Saulis propter uerbum magistri sui posuit manum ad bursam, & inuenit quartam partem stateris argenti, id est quartam partem sicli: quia stater, & siclus idem sunt. Siclus autem. xx. obolos habet, ut habetur in Exo. & sic quarta pars stateris valebat quinque obolos. uel secundum alios sex obolos, quia secundum eos siclus sanctuarij habebat uiginti obolos tantum: siclus autem communis. xxiiij.*

q Olim in Israel sic loquebatur unusquisque. *Istud non fuit dictum à puero Samuelis, sed ab eo, qui scripsit librum istum, ut dicunt Hebræi. Beda autem dicit quod fuit appositum ab Esdra, quando legem à Chaldæis combustam reparauit. Cætera patent usque ibi:*

r Quæ respondentes dixerunt illis: Hic est, ecce ante te: festina nunc. Hodie. *Istæ puellæ plura verba dixerunt Sauli, vt patet ex sequentibus. quia sicut dicit Rab. Sa. volebant eum aliquantulum detinere uerbis, admirantes pulchritudinem ipsius.*

¶ Sacrificium est.

MORALITER.

* c *Et erat ei.* Per Saulem, de quo dicitur hic, quod erat uir bonus, & electus, & non erat uir de filiis Israel melior illo, significatur qui libet homo aptus prælationi siue regno. Nam qui præest aliis in ptãte, debet etiam morib. præesse, & exercitatus in humilitate: quod in Saule significatur, per hoc q̃ uult asinas quærere. Vnde de Helia dicitur. Pater mi currus Israel, & auriga eius. Currus enim, qui ducitur, hic ponitur primo: & auriga, qui ducit, secundo, ad ostendendum quòd ille bene ducit regendo, qui primo fuit ductilis in obediendo.

* *Dominus autem*

G

Allegor. 1. Reg. 1. c

†hac hora

a *Et unges eum. dn.* Saul unctus Christus significat, qui & ipse Christus appellatus est. vnde, Quare nõ timuisti mittere manum in Christum domini.

b *Omnia quæ. Rab.* Tradunt Hebræi fuisse in corde Saul, quia rex esset futurus. cum uidisset per uisum se in uertice arboris palmæ collocari: quod est signum regnaturi.

c *Assumens ita. Rab.* Quod Samuel Saulẽ in excelsum duxit, refectionem tribuit, significat prophetas populum Heb. doctrina sua ad altiora prouocantes, ut scientia spirituali refectus, in culmine uirtutum consistat, nec relabatur ad uitia.

d *Triclinium.* Cœnaculum a tribus lectulis discumbentium.

e *De indu.* i. de prouidentia. datur intelligi, q̃ iam comederit, licet non plene: quia reuelante domino, q̃ ueniret Saul, conuiuium dilatũ est.

Cumq; de

NIC. DE LYRA.

¶ a Sacrificium est. *Aliqui dicunt, q̃ erat tantum prandium paratum pro aduentu Saulis, quem præsciuerat Samuel, ut patebit in sequentibus. Alij autem dicunt, quòd non solum fuit prandium, sed etiam hostia pacifica, de qua una pars domino offerebatur, reliquæ comedebantur ab offerentibus. Licitum autem erat tunc temporis offerre domino sacrificium alibi, quam ubi erat arca, & tabernaculum, ut dictum est supra vij.*

b Quia ipse be. *Modus enim erat Hebræorum ante prandium, & maximè de sacrificio oblato laudare Deum.*

c Apparuit Sa. *quia de aduentu Saulis reuelationem habuerat, quantum ad diẽ, & horam determinatam, vt patet ex sequentibus.*

B

d Domi.au. *Hic consequenter ostenditur, quomodo Samuel cognouit Saul per diuinam reuelationem: non solum quantũ ad personam, sed etiam quantum ad dignitatem regiam, ad quam dominus ipsum elegerat, & præceperat Samueli, vt vngeret ipsum in regem super populum Israel, & hoc est quod dicitur.* Dominus autem. *loquitur scriptura more humano, quando aliquis reuelat secreta amico suo. Cætera patent ex dictis usque ibi:*

e Quia re.po. *f. oculo misericordiæ.*

f Venit enim cla. *de afflictione eius facta per Philistæos. Ex quo patet, quòd licet in populo Israel essent multi mali, tamen cum hoc erant multi boni, quorum præces erant coram Deo exauditæ.*

g Iste domi.po. *In Hebræo habetur: Iste retinebit populum meum, quia ad reges pertinet retinere populum, ne in bellis præcipitanter se ingerant, & etiam tempore pacis, ne iniustè contra proximos agant. sequitur:*

h Et omnia. *Aliqui exponunt de asinabus quas quærebat, sed litera sequens non consonat, ubi dicitur.*

i Et de asi. *Ex quo uidetur, q̃ alia in corde Saulis uersabantur. Dicitur .n. in lib. de Hebraicis quæstionibus, q̃ in somno uidebat se esse in capite arboris palmæ, quæ ui sio signum regale erat, & de hoc cogitabat. ideo subditur:*

k Et cuius e. opti. *i. dignitas regia. quæ potest accipere optima populi sibi subditi: maximè in necessitate, ut patet ex supradictis viij. c.*

l Nonne ti. *Quasi diceret sic: quia iam reuelatum erat sibi à domino ipsum regem futurum.*

m Et omni do. *quia filius suus Isboseth successit sibi in regno septem annis, & Abner princeps militiæ, & alij potentes de domo Saulis his temporibus potiti sunt bonis regni, & posteri*

a *Et unges eum. dn.* Saul unctus Christus significat, qui & ipse Christus appellatus est. vnde, Quare nõ timuisti mittere manum in Christum domini.

b *Omnia quæ. Rab.* Tradunt Hebræi fuisse in corde Saul, quia rex esset futurus. cum uidisset per uisum se in uertice arboris palmæ collocari: quod est signum regnaturi.

c *Assumens ita. Rab.* Quod Samuel Saulẽ in excelsum duxit, refectionem tribuit, significat prophetas populum Heb. doctrina sua ad altiora prouocantes, ut scientia spirituali refectus, in culmine uirtutum consistat, nec relabatur ad uitia.

d *Triclinium.* Cœnaculum a tribus lectulis discumbentium.

e *De indu.* i. de prouidentia. datur intelligi, q̃ iam comederit, licet non plene: quia reuelante domino, q̃ ueniret Saul, conuiuium dilatũ est.

Cumq; de

NIC. DE LYRA.

¶ a Sacrificium est. *Aliqui dicunt, q̃ erat tantum prandium paratum pro aduentu Saulis, quem præsciuerat Samuel, ut patebit in sequentibus. Alij autem dicunt, quòd non solum fuit prandium, sed etiam hostia pacifica, de qua una pars domino offerebatur, reliquæ comedebantur ab offerentibus. Licitum autem erat tunc temporis offerre domino sacrificium alibi, quam ubi erat arca, & tabernaculum, ut dictum est supra vij.*

b Quia ipse be. *Modus enim erat Hebræorum ante prandium, & maximè de sacrificio oblato laudare Deum.*

c Apparuit Sa. *quia de aduentu Saulis reuelationem habuerat, quantum ad diẽ, & horam determinatam, vt patet ex sequentibus.*

B

d Domi.au. *Hic consequenter ostenditur, quomodo Samuel cognouit Saul per diuinam reuelationem: non solum quantũ ad personam, sed etiam quantum ad dignitatem regiam, ad quam dominus ipsum elegerat, & præceperat Samueli, vt vngeret ipsum in regem super populum Israel, & hoc est quod dicitur.* Dominus autem. *loquitur scriptura more humano, quando aliquis reuelat secreta amico suo. Cætera patent ex dictis usque ibi:*

e Quia re.po. *f. oculo misericordiæ.*

f Venit enim cla. *de afflictione eius facta per Philistæos. Ex quo patet, quòd licet in populo Israel essent multi mali, tamen cum hoc erant multi boni, quorum præces erant coram Deo exauditæ.*

g Iste domi.po. *In Hebræo habetur: Iste retinebit populum meum, quia ad reges pertinet retinere populum, ne in bellis præcipitanter se ingerant, & etiam tempore pacis, ne iniustè contra proximos agant. sequitur:*

h Et omnia. *Aliqui exponunt de asinabus quas quærebat, sed litera sequens non consonat, ubi dicitur.*

i Et de asi. *Ex quo uidetur, q̃ alia in corde Saulis uersabantur. Dicitur .n. in lib. de Hebraicis quæstionibus, q̃ in somno uidebat se esse in capite arboris palmæ, quæ uisio signum regale erat, & de hoc cogitabat. ideo subditur:*

k Et cuius e. opti. *i. dignitas regia. quæ potest accipere optima populi sibi subditi: maximè in necessitate, ut patet ex supradictis viij. c.*

l Nonne ti. *Quasi diceret sic: quia iam reuelatum erat sibi à domino ipsum regem futurum.*

m Et omni do. *quia filius suus Isboseth successit sibi in regno septem annis, & Abner princeps militiæ, & alij potentes de domo Saulis his temporibus potiti sunt bonis regni, & posteri*

a *posteri eorum habuissent si Saul in bonitate sua stetisset.*

n Nunquid &c. *de. id est de tribu Beniamin, quæ tunc erat minima inter alias tribus Israel, quia pro peccato uxoris Leuitæ fuerat quasi ad nihilũ redacta, prout dictum fuit Iudicum. xxi.*

o Et cognatio &c. *Ista dixit Saul ex humilitate, & quadam humana curialitate: quia pater Saul inter illos de tribu Beniamin erat famosus.*

p Quare ergo lo. es mi. *Ex quo patet uerum, quod p. dictum est. f. p. cogitauerat se ad dignitatem regiam sublimandum: quia uerbum Samuelis quod erat obscurũ, statim intellexit de dignitate regni quamuis aliter posset intelligi. Nec oportet Saulem de mendacio ex humilitate dicto excusari, quia multa peiora fecit.*

q Assumens itaq;. *Hic consequenter ostenditur, qualiter Saul à Samuele fuit honorificè susceptus tanquam rex de proximo futurus, cum dicitur:*

r Introduxit eos in tricli. *Triclinium propriè loquendo, est camera, in qua sunt tres ordines lectorum. hic autem accipitur pro loco, in quo sunt tres ordines sedentium ad comedendum. s. maiorum, mediocrium. & minorum: quia antiquitus homines sedendo in lectis, comedebant. Vnde & in sacra scriptura comedentes frequenter dicuntur recubere, uel accubere.*

s Et dedit eis lo. in ca. *i. in principaliori loco trium, ordinum prædictorum.*

t Da partem quam. *quia ferculum nobilius, uel gratiosius fecerat poni ad partem, ut coram Saule uentura poneretur: quia uolebat eum præ cæteris honorare tanquam regem de proximo futurum, & iam à Deo electum, ut patet ex prædictis.*

u Ecce quod remansit. *Ex quo dicunt aliqui, quòd ante aduentum Saulis Samuel cum alijs iam erat in mensa: sed ipso appropinquante surrexit de mensa obuians ei ex reuerentia. Sed hoc non consonat literæ præcedenti, ubi dicitur: Apparuit Samuel egrediens obuiã eis, vt ascenderet in excelsum. Ex quo uidetur, quòd adhuc non ascenderat in superiori parte montis ad sacrificium offerendum, seu cõuiuium celebrandum. Item ibi statim subditur: Dominus autem reuelauerat &c. ubi dicitur q̃ dominus diem & horam certam aduentu Saulis Samueli reuelauerat, & ideo non est uerisimile, quòd antè intraret ad mensam, cum ipsum uellet honorare in illo conuiuio, quod paratum erat propter aduentum ipsius vt supra dictum est, propter quod Rab. Sa. aliter exponit quam illud quod dicitur hic:*

Ecce quod. *refertur ad numerum uirorum, qui uocati fuerant à Samuele ad cõuiuium, ita quòd pro quolibet erat ferculum determinatum secundum quod debebant sedere. & istud ferculum erat ultra illum numerum, propter Saul, quem Samuel sciebat uenturum. ideo subditur.*

x De in. ser. *i. ultra numerum populi à me inuitati.*

y Et lo. *id est in secreto loco, de quo autẽ sibi locutus fuerit, non exprimitur: sed Hebræi dicunt, quòd fuit de timore Dei, & lege seruanda. Cætera patent usque ibi:*

¶ Dic puero.

MORALITER.

* d *Dominus reuelauerat.* aptitudinẽ ipsius Saulis ad regnãdum, & eius aduentum. ideo subditur.

ſ *Dedit eis lo. in ca.* & hoc ratione suæ uirtutis, & dignitatis regiæ de proximo imminẽtis: vtriq; namq; debetur honor dr. n, iij. Eth. q̃ honor est virtutis præmium. Debetur etiam regiæ dignitati, eò quod debet esse custos uirtutis, & promotor.

†minor

Sup. cap. 9. lib. 1. Reg.

†in istud tempus Lxx in translatione

†super tectum & intra

lib. 4. Ethic. c. 8. tom. 5.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA CARLOS USALE

a *Cumq;def* Descenderunt de excelso, ut in aliquo secretiori loqueretur de regno, & vngeret eum.

NIC. DE LYRA.

¶ a Dic puero vt ante. *vt non possit audire verba mea.*

MORA-

cet & Samuel. Cumq; descéderent in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero, vt antecedat nos, & trãseat. Tu aũt subsiste paulisper, vt indicẽ tibi verbũ Dei.

MORALITER. G

* a *Dic puero vt ante.* Secreta namquã diuina ante tps ab eo dispositum non sunt aliis publicanda, ꝓpter quod Samuel secretum de regno sibi commissum à Deo, reuelare noluit Sauli in pñtia sui pueri.

GLOS. ORDI. CAP. X.

TVlit autem Lenticula uas fictile quadrangulum, in latere habens foramen. per quod fragilitas regni designatur.

b *Et pro* Iudæi tradunt eum prophetasse de futuro seculo, de Gog. & Magog, de premijs iustorum & pœnis malorum.

c *Quando er.* Quasi his signis nosse poteris, quòd Deus te regem fore uoluit. ideo in omnibus regaliter age: quia dominus tecum est.

d *Septem die.* subauditur, in consecratione regni tui: sicut in consecratione sacerdotum septem diebus offerebantur uictimę.

Et uenerunt.

NIC. DE LY. CAP. X.

TVlit au. *Hic consequenter agitur de unctione Saulis in regẽ. Et ponitur primò unctio ista. secundo certificatur ꝑ signa, ibi: Cum abieris. Circa primum dicitur.*

a Tulit Sa. *id est vasculum factum de auro uel argento ad reponendum oleum unctionis, unde inungebantur reges, & pontifices, & dicitur à liniendo.*

b Et deos. *in signum amicitiæ & confœderationis.*

c Et ait: *Quia in hoc non sum nisi minister eius.*

d Et li. *& patet litera vsque ibi:*

e Quia vn. *Tota ista litera inclusiuè non est in Heb. nec est de textu sed ab aliquo antiquo doctore fuit apposita per modum glossę, & postea inserta textui per ignorantiam scriptorum, sicut est in pluribus alijs locis.*

f Cumq; abie. *Hic consequenter ponitur certificatio prædictorum per signa, & primo huiusmodi signa prædicuntur. secundo de facto reperiuntur, ibi: Itaq;. Circa primum dicitur.* Cumq; abie. *Sed hoc dictum videtur implicare repugnantiam, quia Rachel sepulta est iuxta Bethlehem, quæ est in sorte Iudæ. hic autem dicitur in finibus Beniamin propter quod Rab. Sa. sic exponit: Inuenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel. i. qui nunc sunt iuxta sepulchrum Rachel: sed quando inuenies eos, erunt in finibus Beniamin. Aliter potest dici, quòd sortes Beniamin, & Iudæ erant coniunctæ, & ideo erant ijdem fines vtriusque ubi iũgebantur.*

g Inueniente te ibi tres. *Causa orationis, sacrificij, quia tunc temporis erat licitum immolare domino in excelsis, vt prædictum est vij. cap.*

h Post hæc &c. *Dicit Rab. Sa. ꝙ hic collis est Cariathiarim, eo quòd ibi erat arca Domini. Sed hoc non videtur verum, quia iam translata fuerat inde in Masphat per Samuelem. vt dictum est supra. Et ideo alii dicunt, ꝙ erat locus ubi manebant prophetę. & hoc videtur uerum per ea, quæ sequuntur postea.*

i Vbi est. *Statio prout hic accipitur, est fortalitium ubi ponuntur bellatores ad tenendum terram, ne possit rebellare. & hoc modo fecerant Philistæi in terra Israel. Sed hoc videtur esse cõtra illud quod dictum est. sup. vij. c. ꝙ Philistiim non apposuerunt ultrà, vt uenirẽt in terminos Israel t̃pe Samuelis. Ad qđ põt dici, ꝙ nõ uenerũt de urbib. suis: sed illi qui positi erat in fortalitijs adhuc stabant ibi, & hoc cõsonat ei qđ dicitur inf. xiij. ca. Et percussit Ionathas stationem Philistinorum, quæ erat in Gabaa, quæ est ciuitas in terra Israel. Vel forsitan, quia antea fuerat ibi talis statio Philistinorum, & nomen remanserat loco licet pro tunc non essent ibi Philistæi. primum tamen videtur verius, & magis consonat textui ut allegatum est.*

k Osuiũ &c. *Ex hoc videtur uerum, quod prædictum est. s. quòd collis Domini vocatus, locus eò ꝙ manebant sibi prophetæ, & vocantur hic prophetæ homines deuoti, & religiosi, quos cõgregauerat Samuel ad laudandum Deum, & cum hoc habebant spiritum prophetiæ saltem aliqui eorum.*

CAP. X.

TVlit autem Samuel †léticulam olei, & effudit super caput eius, & deosculatus est eũ, & ait: Ecce unxit te Dñs super hæreditatẽ suã in principem, et liberabis populũ suũ de manibus inimicorũ eius, qui in circũitu eius sũt. Et hoc tibi signũ, quia unxit te Deus in principẽ. Cumq; abieris hodie a me, inuenies duos viros iuxta sepulchrũ Rachel in finibus Beniamin in †meridie, dicentq; tibi; Inuentæ sunt asinæ ad quas ieras pquirendas, & intermissis pater tuus asinis †solicitus est pro uobis, & dicit: Quid faciã de filio meo? Cumque abieris inde, & vltrà trãsieris, & veneris ad quercũ Thabor, inueniẽt te ibi tres uiri ascẽdẽtes ad Deũ in Bethel, vnus portãs tres hædos, alius tres tortas panis, & alius portãs lagenam uini. Cumq; te saluta uerint *dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorũ. Post hæc venies in collem Dei, ubi est statio Philistinorum. Et cùm ingressus fueris ibi urbẽ, obuiũ habebis gregem prophetarum descendẽtium de excelso, & ante eos †psalteriũ, et tympanũ & tibiã & citharã, ipsosque prophetantes. Et † insiliet in te spiritus Dñi, & prophetabis cũ eis, & mutaberis in uirum alium. Quando ergo euenerint signa hęc omnia tibi, fac quæcunq; inuenerit manus tua: quia Dñs tecũ est. Et descendes ante me in Galgala (ego quippe descẽdam ad te) ut offeras oblationẽ, & immoles uictimas pacificas. † Septem diebus expectabis donec ueniam ad te, &

l Et an. *quia aliquæ melodiæ excitant ad deuotionem, vt patet per experientiam, & etiã ad prophetiam. unde dicitur. ꝙ Heliseus cum quæreretur ab eo prophetia, dixit: Adducite mihi Psaltẽ. & subditur. Cumq; caneret Psaltes. & facta est super eũ manus domini &c.*

m Et insil. *i. spiritus deuotionis, vel spiritus prophetiæ, vt dicunt Heb.*

n Et prophe. *Deum laudando, vel de occultis prophetãdo. vnde in li. de Hebraicis quæst. dicitur, recitando opinionem Hebr. quòd prophetauit de bellis futuris Gog, & Magog, & de præmijs iustorum, & pœnis malorum.*

o Et mu. *propter dictum prophetizandi modum tibi aliàs insolitum.*

p Quando er. *Scias quòd illa sunt uera, quæ ego prædixi tibi de regno, ideo subditur,*

q Fac quæcunq;. *id est dispone te quantum potueris ad decenter, & potenter regnãdum.*

s Et def. *Hic debet fieri punctus, vt dicit aliqui: vt habetur in li. de Hebraicis quæst. ita ꝙ li septem diebus non notat tempus, quo Samuel à Saule deberet expectari: sed tẽpus, in quo ꝑ Saule de nouo inuncto in regem deberent oblationes, & sacrificia fieri, sicut in consecratione summi põtificis fiebant septẽ dieb. ut habetur Exo. Et Le. sed in Biblijs Hebraicis*

¶ *cis, quas*

MORALITER. H

* b *Tulit &c.* vngẽdo eum in regem, nã ex hoc constat ei, ad quem spectat de aptitudine alicuius ad regendum in temporalibus, vel spiritualibus, & de voluntate Dei circa ipsum, statim est in principem, vel pontificem promouendus. Dicuntur autem ei tria futura. Primum est de duob. viris salientibus magnas foueas ad exercitium suæ fortitudinis, & agilitatis: ad significandum, ꝙ princeps tales debet quærere, & sibi sociare tanquam aptos ad prælium, propter qđ infra. xiiij. dicitur, quòd quem cunq; Saul videbat ad ꝙliũ aptũ, sibi sociabat. Secundum signum est de trib. viri, cã oblationis ascendentibus ad dominum, quod pertinet ad ꝙlationis officiũ, & ꝙ hoc significatum fuit Sauli, quòd debebat legẽ accipe à sacerdotib. & in ea meditari, vt hẽ Deut. Tertium signum est de grege prophetarum, cui Saul obuiauit, & cum eis prophetauit, per quos significatur viri religiosi. Et scdm veritatem historiæ tales erant isti, qui dicuntur hic prohetare, i. Deum laudare non solum vocib. humanis, sed etiam musicis instrumentis, & tales debet promotus in principem eligere, & cum eis Deum laudare de sua promotione: & vt eorum orationibus possit bene suum populum gubernare. ideo subditur.

o *Et mu. & cæ.* per quod ostenditur, quòd promotus in principem debet aliter viuere, quam prius. s. uirtuosius. Vnde philosophus. vii. Eth. uirtutes trascendentes communem modum humanum uocat heroicas; vel diuinas.

p *Quando er. e. & c. i.* scies te esse regem ex ordinatione diuina: ideo viuas sicut rex virtuose.

r *Quia do.* ad te dirigendum in his, quę spectant ad regis officium: nisi ponas obicem per tuum defectum. Ex hoc habetur argumentum, quod quando aliquis promouetur, secundum Deum, dat ei gratiam exequendi debitè officium, nisi ponat impedimentum.

* *De sermone*

A * *Et ve.* Significat, quòd Iudæis omnia, quæ Moyses, & prophetæ prædixerant, euenerunt. Ipsi vero libros legis, & prophetarum tenentes, diuinare videntur: cum futura mysteria de Christo, & ecclesia in eis scripta pronuntiare noscuntur.

b Et quis. Quasi: quis maior illo in dignitate & sapientia? Potest ergo tanquam pater, & magister inter prophetas versari. Et quis pater eorum. id est prophetarum, subauditur nisi Deus? Mysticè: Seniores Israel reprobato Samuele regem sibi petierunt, & scribæ cum Pharisæis repulso Christo vero sacerdote clamauerunt: Non habemus regem nisi Cæsarem. vnde Samuel interpretatur, nomen eius Deus. Saul petitus siue petitio, quia a populo est postulatus, Barrabas intelligitur. Cis durus, vel vomens, Abiel pater meus Deus. Iudæi enim duri, & vomentes Deum patrem confitendo, filium negant: sed qui negat filium, negat & patrem, qui misit eum. Saul asinas patris quærens in regno assumptus est, salutator à patre missus ad oues, quæ perierant domus Israel, super cunctum populum in regem constitutus est. Tot enim sunt asinę, quot oues. Saul accepit armum, & Christus principatum. Saul a Samuele est unctus, & vnigenitus a patre spirituali vnctione delibutus. Ab humero Saul supereminebat: quia caput nostrum supra nos est Christus.

NICOL. DE LYRA.

¶ *cis, quas vidi, non fit taliter punctus: sed ly septem diebus, coniungitur cum litera sequenti: sic Septem diebus expectabis &c. Liber etiam de quæstionibus Hebraicis super libros regum negatur ab aliquibus esse Hieronimi, quorum rationes hic propter prolixitatem omitto. Andreas etiam dictum istorum impugnat, quia non habetur in aliquo loco scriptura, quòd pro unctione regum debeat talis solennitas fieri septem dierum. nec legitur factum pro quocunque rege quantumcunq; sancto, vel magno. propter quod istud dictum uidetur fictitium. Et ad hoc inducit, quod habetur infra. xi. de innouatione regni in Galgala vbi dicitur. Et fecerunt ibi regem Saul coram domino &c. Ex quo videtur, quòd si debuisset de unctione Saulis fieri talis solennitas, fuisset tunc facta, & non fuisset expectatum in futurum: in quo poterant per aduersarios impediri, & maxime quia Samuel erat præsens, per quem talia debebant fieri. Vnde hic vbi translatio nostra habet: Ego quippe descendam ad te, vt offeras oblationem &c. in Hebræo habetur: Ad offerendum oblationẽ &c. scilicet per me: tamen pro salute tua, & sic etiam exponitur translatio nostra a doctoribus nostris: Vt offeras, & immoles, non per te, sed per me. sicut & populus offerebat per sacerdotes. Propter quod iste Andreas aliter exponit. Ad cuius intellectum præponit unum: scilicet, quòd in magnis negocijs, propter quæ in primis debebat Deus placari sacrificijs, Deus nolebat, quòd Saul aliquid faceret absque præsentia Samuelis, qui pro eo offerret, & ipsum dirigeret, & sic exponit literam istam: Descendes ante me in Galgala, id est si contingat tibi casus, in quo debeat placari Deus per sacrificia, descendes ante me in Galgala, vbi est locus orationis, & sacrificij & subintelligitur, & significabis mihi descensum tuum. ibi: Ego quippe descen. ad te, ut offeras obla. & immoles victimas pacifi. scilicet per me. Septem diebus, subintelligitur post quam recepero nuntium: Donec ueniam ad te. ad offerendum pro te sacrificium, & ad te dirigendum. Sed hæc opinio non uidetur bene concordare textui. quia ex modo loquendi, & tempore uidetur, quòd Samuel loqueretur Sauli non generaliter, nec indeterminate pro quocunque tempore futuro, sed pro casu determinato, & imminenti scilicet ut post publicationem electionis ipsius in regem descenderet in Galgala, ut ibi Samuel pro eo offerret sacrificium, & doceret eum de modo gubernandi regnum suum, quia hoc maximè indigebat in principio regni sui, & quòd Samuel tempus descendendi in Galgala sibi determinauit, licet non sit hic expressum. quia non omnia hic exprimuntur*

dicens, quòd eum expectaret septem diebus, hoc dixit Samuel, quia nesciebat vtrum dominus circa illud tempus occuparet eum in alio negotio, ita quòd non posset venire ad Saul ita cito. In quo autem peccauerit Saul transgrediendo uerba ista Samuelis, dicetur infra xiij. capi. ubi habet locum. C

ostendã tibi quid facias. Itaq; cum auertisset humerum suum ut abiret a Samuele, immutauit ei Deus cor aliud, & venerũt oĩa signa hęc in die illa: venerũtq; ad pdictũ collẽ, & ecce cuneus prophetarũ obuius ei. † Et † insiluit super eũ spiritus Domini, & prophetauit in medio eorum: Videtes autem oẽs, qui nouerant eũ heri, & nudiustertius, ꝙ esset cum prophetis, & prophetaret, dixerũt adinuicem. Quęnam res accidit filio Cis? † Nũ & Saul inter prophetas? Rñditq; alius ad alterũ, dicens: Et quis pater eius? Propterea uersum est in prouerbium: Nũ & Saul inter prophetas? Cessauit aũt prophetare, & uenit ad excelsum. Dixitq; patruus Saul ad eum, & ad puerũ eius: Quò abistis? Qui rñderunt: Quærere asinas. Quas cũ non reperissemus, uenimus ad Samuelem. Et dixit ei patruus suus: Indica mihi, quid dixerit tibi Samuel. Et ait Saul ad patruum suũ: Indicauit nobis, ꝙ inuentę essent asinæ. De sermone autem regni non indicauit ei, quem locutus fuerat ei Samuel. Et cõuocauit Samuel populum ad Dominum in Masphath, & ait ad filios Israel: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Aegypto, & erui uos de manu Aegyptiorũ, & de manu omniũ regum, q affligebãt uos: uos aũt hodie proiecistis Deũ vestrum, qui solus † saluauit uos de vniuersis malis & tribulationibus vestris, & dixistis: † Nequaq̃, sed regem cõstitue super nos. Nũc ergo state coram Domino per tribus uestras & per † familias. Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, † & cecidit sors super tribum Beniamin. Et applicuit tribum Beniamin, & cognationes eius, † & cecidit sors super cognationem

a Itaque. *Hic consequenter describitur euentus signorum prædictorum, prout dixerat Samuel, & patet litera ex prædictis vsque ibi.*

b Quænam &c. *Hoc dicebat ad mirando: quia Saul erat magnus, & robustus, & dispositus ad bellandum, & non ad laudandum Deum cum religiosis, vel prophetandum cum prophetis.*

c Et quis pater eius. *quasi dicat Cis pater eius non est propheta, nec ad hoc dispositus quasi dicat nec iste deberet esse, per talem modum loquebatur Amos. Non sum propheta, nec filius prophetæ, sed pastor armentarius &c. In Hebr. habetur. Quis pater eorum? & sic refertur ad sensum oppositum, ut dicit Ra. Sa. sic exponendo, quis pater eorum scilicet prophetarum quasi dicat prophetia non habetur per successionem paternam, sed Deus eam dat sua gratia cuicunque uoluerit, & ideo non est mirandum, si iste habet donum prophetiæ, dato quòd pater eius propheta non fuerit, vel alius de genere suo.* †requeuit †infr. 11.b Amos 7.d Sup. ca. 10. 1. Reg.

d Propterea uersum est in prouerb. *id est vulgare uerbum, uel exemplare.*

e Num, & Saul inter prophetas? *Quia quando alicui ex insperato dabatur donum prophetiæ uel aliquid huiusmodi: dicebatur hoc verbum: Num & Saul &c. quasi dicat non est mirum si detur isti sicut datum fuit Sauli. Cætera patent usque ibi.*

f De ser. &c. iudi. &c. *Vt euitaret iactantiam, & humilitatem seruaret, & etiam fidelitatem secreti. Samuel enim unxerat eum secretè: propter quod puerum Saul fecit præire ne audiret uerba eius. ut supra dictum est, & ideo uoluit tenere secretum, & debuit quousque Samuel negotium publicaret.* D

g Et contuocauit. *Hic consequenter ponitur electio Saulis publica. licet enim Samuel de mandato domini eum inunxisset, & statim hoc publicare posset: tamen ad compescendum murmur. & indignationem aliorũ, qui erant de nobilioribus tribubus, quæ fuit a Domino, ut per signum euidens omnibus electio Saulis appareret, & propter hoc uocauit populum, & patet litera vsque ibi.*

h Et ce. *In Heb. habetur,* מַטְרִי *hamatri, seu ipsius matheri, & dicunt aliqui quod est nomen proprium unius hominis, a quo denominata fuit illa cognatio, sed quia in li. Parali. seu alibi non inuenitur tale nomen unius hominis in tribu Beniamin, unde cognatio nominetur: ideo dicunt alij, & probabiliter, quod non est nomen proprium, sed cõmune, & significat in generali hominem quemcunq; recte iacentem ad signum sagittam, telum, uel lapidem. Ad cuius intellectum sciendum: quòd* מטרה *mattara in Heb. significat signum, ad quod se exercitant sagittarij, vel fundibularij, vel huiusmodi. vnde inf. xx. c. vbi dicitur, ꝙ Ionathas dixit: Et Iaciam duas exercens me ad signum. In Heb. habetur, ad mattara, & eodem modo habetur. Posuit me quasi signum ad sagittam. In Heb. habetur. Posuit me quasi mattara. Et inde derivatur hoc nomen mattari, vel matteri, significans hominem recte ad signum iacientem. In Gabaon autem vnde fuit Saul, fuerunt tales, ut habetur Iudic. vbi dicitur de habitatorib. Gabaa. Sic fundis lapides dextrum iacientes, vt capillũ quoq; possent percutere &c. Debellatis aũt filijs Beniamin* †fupra. 8.d & infra. 12.c †capta eſt tribus Therm. 8.b Iudic. 20.c

¶ *niamin*

MORALITER.

* *f De ser. &c. indi.* vt pristinam humilitatem teneret, & secretum sibi commissum vsq; ad tempus debitum conseruaret.

g Conuo. sa. po. etc. ad ostendendum Dei ordinationem per sortium emissionem. ideo sequitur.

aliter.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E NIC. DE LYRA.

Ind. 21. a †Captus fi lius

¶niamin:vt habetur Iud.aliqd vel fal tem aliquis de illis euaserunt,vel eua sit.& ab illa arte in qua erant excel lentes, denominata est vna cognatio, sicut frequenter contingit in humanis & de illis descendit Saul.

*adhuc uir uel aliqs, † abscondit se inter ua sa.

b Quesierunt.*abscondit enim se ex humilitate: & vt ostenderet se digni tatem regiam non ambire. vnde sub ditur.

c Ecce. *non in domo sua in Gabaon, quia non potuisset ita citò inde habe ri,sed in domo,in qua hospitatus erat. Vnde in Heb.habetur:absconditus est inter vasa, & vocantur vasa arma, vel quecunq; alia, quæ secum detule rant illi,qui erant congregati in Mas phat, & illa reposuerant pro custodia in domibus, in quib. erant hospitati.*

e Locutus est. *s. qualiter populus se debebat habere ad regem, & rex ad populum.*

g Et abijt. *consentientes electioni a Deo factæ.*

h Filij.*id est, absque iugo legis diuinæ,& disciplinæ.*

i Dixerunt.*q.d. non ideo subditur.*

k Et metri:&†puenit uq; ad Saul filium Cis.Quę sierunt ergo eum,& non est inuentus. Et con- b suluerunt post hæc Dominum, utrùm nã uen turus esset*illuc.Respondit; Dominus: Ecce †absconditus est domi. Cucurrerunt itaq;,& c tulerunt eum inde. Stetitq; in medio populi, & altior fuit vniuerso populo ab humero, & d sursum. Et ait Samuel ad omnem populum: Certè videtis,quem elegit Dominus, quoniã non sit similis illi in omni populo. Et clama uit omnis populus,& ait: Viuat rex. Locutus

a ¶Quid rex a populo exigere,& quid populus regi dare deberet.

est autem Samuel ad populum legẽm regni, e & scripsit in libro, & reposuit corã Domino. f Et dimisit Samuel omnem populũ, singulos in domum suam, Sed & Saul abijt in domũ g suã in Gabaa, & abijt cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda.Filij verò † Be- h lial dixerunt:Num saluare nos poterit iste? Et i despexerunt eum, & non attulerunt ei mune x l ra.Ille verò dissimulabat se audire.

k Et des.*eo quòd non erat de illis tri bubus nobilioribus,vtpote de tribu Iu da, cui promissum erat regnum, vel de tribu Ephraim,quam Iacob in be nedictione præposuerat Manasse.* Gen.49.b

l Et non.*Xenia: sicut tunc erat con suetum fieri in creationibus regum, & principum, & adhuc in pluribus locis obseruatur.* Gen.48.d

MORALITER.

✻ *a Et per.s.* sors regni, nec fuit hoc à casu,sed ex ordinatione diui na,vt publicaretur electio prius in secreto facta. Moraliter

c Ecce ab. hoc factum est ex instin ctu diuino,ad ostendendum quòd nullus ingerere se debet ad huiusmodi dignitates.

d Et al. per quod significatur su pereminentia virtutis, quæ debet esse in promoto.

*f Et scri.*s.legẽ regni,nõ scdm vsur pationẽ suprapositã,sed secundum ordinationem Dei positam Deut. Deut.17.d

*h Filij ve.*per hoc ostenditur, q in oĩ congregatione cõiter sunt aliqui mali,qui de bono murmurant,& si possent libenter impedirent. ¶impij

GLOSSA ORDINAR. CAP. XI.

6 a *Ascendit &c.*Iabes sẽsus: Galaad aceruus testimo nij. Naas. id est serpens.s. diabolus ascendit con tra sensum testimonij cripturæ eruditum.

*b Et respondit.*Bellum Naas,bellum hęreticorum cõtra eccclesiam significat. Naas interpretatur serpens, Ammon comprimens,vel coangustãs,vel populus mœroris. Iabes exiccata. Galaad aceruꝰ testimonij. Naas ergo significat serpentem anti quũ,qui est princeps Ammonita rum i hæreticorum. Hic est.n.po F pulus mœroris,qui non hẽt gaudium spiritussancti, qui disponit fœdus cũ ppło ecclesiæ, vt eruat oculos dextros,visum.s.sanæ, & orthodoxæ fidei. Sinistrum relin quit oculũ,vt.s.prava tm̃ sentiat, sed mens fideliũ exiccata a sorde vitiorum, aceruum testimonij.s. sententias sanctæ, scripturæ congerit, quib. uiriliter resistat hosti.

✻ *In Bezech*

NIC. DE LYRA. CAP. XI.

D Ixit ascen. *Hic consequen ter describitur prædicta electionis confirmatio q̃ facta est per hoc,quod Sa ul triumphauit de filijs Ammon,& sic omnes in eum consenserunt, & regnũ eius innouauerunt. Primo igitur circa hoc ponitur hostium incursio. secundo ipsorum debellatio, ibi: Venerunt ergo nuntij.tertiò regis confirmatio.ibi: Et ait populus. Circa primum dicitur,*

Dimisso

a Ascendit. *Quod autem in aliqui bus bibliis præponitur: Et factum est quasi post mensem. non est in Hebreo. neque in bibliis correctis, quia non est de textu.*

b Naas. *tempore. n. Iephte rex Am mon venit contra filios Israel,repetens totam terram filiorum Israel vltra Ior danem tanquam ad suum regnum pertinentem, ut habetur Iudic. sed tunc fuit debellatus, vt ibidem habetur. & ideo fortificato illo regno iste rex forsitan ex eadem causa venit contra filios Israel.* *Iud. 11.b*

c Hi.nos fœ.*sub tributo competenti, quia videbant se impotentes ad resistendum,vt magis patet ex sequentibus.*

d Eruam omnium &c. *volebat enim eos inutiles reddere ad bellum, quia sinister oculus clypeo tegitur, & ideo carens oculo dextro,non po test bene uidere aduersarium.*

e Ponamque uos &c.*hoc uolebat facere ad sui iactantiam,& ad in cutiendum terrorem aliis, ut sic se subijcerent eius seruituti.*

Concede

f Concede &c.*Concessit autem rex superbus spatium petitum, cre dens quòd nullus auderet venire ad leuandum eum de obsidione. & sic obsessi magis se traderent voluntati suæ.*

g Et si &c.egr.ad te *ad suscipiendum,quod tibi placet de nobis.*

h Venerunt ergo. *Hic consequenter describitur filiorum Ammon de bellatio per Saul ad præces virorum Iabes, & patet litera vsque ibi.*

i Et ec.*Sa. Non est intelligendum q̃ Saul iam electus publicè in regem age ret officium bubulci sed veniebat de agro,vbi fuerat causa spaciandi, vel se exercitandi in arte sagittaria, uel hu iusmodi, & inde reuertebatur hora, qua solent boues ad domum reduci.* H

k Et insi.&c.*i.motus fortitudinis,& constantiæ ad liberandum populum ob sessum.*

l Sic fit bo. *per hoc intelliguntur alię animalia,ut dicit Ra.Sa.& sic erat cõ minatio magnæ pœnæ,quia diuitiæ illo tempore pro maiori parte in animali bus cõsistebant. Noluit autem commi nari pœnam mortis,uel mutilationis in principio regni sui,ne à nimio rigore in cipere videretur.* Sup.ca. 1. Reg.

m Inua.er.ti.do.*i. domino immissus.*

n Et egref.*sunt &c.i.generaliter, & perfectè,sicut quando vnus homo exit nihil remanet de illo in loco,unde exit. Vel aliter,quasi homo vnus.i.vno corde, & una voluntate ad liberandum obsessos.* ‡ Supr.

o Et recen. *eos in Be.nomen est ciui tatis in qua rex regnauit Adonibezech,ut habetur Iudic.i.* ¶Virorum †par bã

MORALITER.

✻ *a Asi.Naas.*Per Naas, qui ser pens interpretatur, diabolus intelli gitur.nam in specie serpentis decep it genus humanum, propter quod serpens antiquus nominatur. Ipse uero quærit eruere oculos dextros uirorum Iabes, quæ calor interpre- Moraliter

tatur.nam uiris charitate feruentibus malignus insidiatur. Per o culum autem significatur intentio. Si oculus tuus fuerit simplex id est intentio tua:secundum Augustꝰ. Per oculum igitur dextrum intentio ad bona spiritualia, per sinistrum autem ad temporalia designatur.Per hoc igitur, quòd Naas oculos dextros virorum Iabes quærebat eruere, significatur quòd diabolus intentiones uirorũ in charitate feruentiũ q̃rit a bonis spiritualib,totaliter auertere. Per hoc aũt,q̃ viri Iabes, quæsierunt auxilium regis,significatur, q̃ a diabolo impugnati dicto modo debent ad auxilium regis regum Iesu Christi per deuotas orationes recurrere. Matth. 5. Luc. 11. Do.ca. tom. 4. 4. con. cap. 120. fi. tom.

✻ *Consti-*

A ✻ *a In Be.Rab.* urbe. s. Adonibezec:usq; hodie duæ uillæ dicuntur, Bezec in septimo lapide à Neapoli descendẽtibus Citopolim. Bezec interpretatur egestas,& electorum paucitatẽ significat unde,Multi sunt uocati, pauci uero ele. Rex quoq; noster Christus, qui est sacerdos, & propheta contra hostes aciem dirigens de utroq; populo milites eligit fide trinitatis, & perfectio ne insignes. Hostes fugat,& percutit gladio spiritus a mane lucescentis fidei, usq; dum lumen scientiæ & ardorem charitatis per totum orbem ecclesia diffundat. Mat.20.b

*b Dispersi sunt.*Quia congregatio pra uorum charitatis, & fidei unitate non iungitur, ab inuicem dissensione separatur. unde:Inimici tui domine peribunt,& dispergentur. Psal.91.b

✻ *Messis tri-*

NIC. DE LYRA.

a Virorum autem Iuda. *Segregatim numerabantur, eo quòd ista tribus erat nobilior & bellicosior.*

b Cras erit vo.*i.in futuro, de proximo tamen.*

c Mane exi.*Irrisorie loquebãtur, eo quòd sciebãt auxiliũ eius affuturum in crastino.*

d Et fa.est &c.di. cra. *s.ab illa die,in qua viri Iabes dixerant verbum præcedens: Mane exibimus &c. non autem à die,qua dixerat Saul: Cras erit vobis salus &c. quia quando numerauit populum,adhuc di stabat à loco obsidionis, & postea nuntij Iabes redierunt ad suos, & propter hoc sicut dictum est,illud quod dixit Saul: Cras erit vobis sa.ly cras, non accipitur pro die crastino:sed p futura die,de proximo tamen.* ‡ accusati- ui casus est

e Consti.&c. *Vt repente irruentes super exercitum filiorum Ammõ ex diuersis partibus magis tenerent,alias terrerent eos.*

f Et ait populus. *Hic consequenter describitur Saulis confirmatio in regem, quia populus videbat Saulem potenter triumphasse:ideo volebat eos interficere,qui eum despexerant in sua electione: prout dictũ fuit in fi.ca. prece. sed Saul hoc fieri impediuit, vt a clemẽtia regnare inciperet,offensas priias remittendo.vnde dicit Seneca, Nullũ ex omnibus magis decet principem,quã clemẽtia.Magni.n.animi ppriũ est placidũ esse tranquillũq;,offensas, & iniurias remittere.Muliebre autem est litigare, & movem iræ suæ gerere.Allegauit autem rationem dicens:* B Bo.2.de Cle mentia.c.4. C

g Quia homo.*q.d.procedendum est ad gratiarum actionem,& non ad occisionem.*

h Dixit autem. *Videns Samuel, quòd populus cõcorditer consentiebat electioni factæ de Saul, ideo tunc voluit eam innouare, seu confirmare solenniter, & in loco solenni.ideo subditur,*

k Et fe. *quia iã trãslatum erat ibi tabernaculum Domini,& area.Moraliter exponendo, Naas, qui serpens interpretatur, diabolũ significat, qui filius Israel.i.fidelib. inimicatur. Querit aũt oculos dextros eruere,& sinistros dimittere,vt sapiẽtia,q̃ desursum est,& ad salutẽ aĩæ ordinatur, penitus auferatur: & sapiẽtia mũdana, q̃ terrena est,aĩalis,& diabolica,remaneat,vt sic homines terrenis vitijs implicẽtur.Contra ipsum aũt venit rex Israel.i. rex gloriæ Iesus Christus cũ trib.ordinib.s.apostolis, martyrib.& cõfessoribus,cuius victoria incipit à vigilia matutina, & in calore solis consummatur,quia a principio prædicationis euangelij cœpit potestas dæmonis diminui, & adueniente iudice in potestate claritatis suæ in extremo iudicio totaliter auferetur.* Iacob.3.d

*uiri Iabes

MORALITER.

✻ *c Cõstituit Saul populũ &c.* Nã rex no ster angelos p tres hierarchias diuisit,& oĩs sunt in adiutoriũ nobis cõtra dæmonis exercitum.Oĩs administratorij spũs sunt in ministeriũ missi pp eos,q capiũt hæreditatẽ salutis. Et sic debellat Naas cum suo exercitu .i. diabolus cũ angelis malignis. Apoc. Michael & angeli eius pliabantur cũ dracone, & draco pugnabat,& angeli eius, & nõ pualuerũt, neq; inuentus est eorũ locus in cælo. Et accipitur hic cælum pro ecclesia militante. Moraliter Heb.1.d Apoc.12.b

*i Venite & eamus in Galgala,& innouemus ibi.*Ex noua nanq; victoria de diabolo habita,innouandum est Christi regnũ per nouã oblationẽ laudum diuinarũ.Nec mirãdũ, q̃ per Saulem pro tpe, quo fuit bonus,significetur Iesus Christus,sicut infra dicet de Dauid, & Salomone.Sicut.n.dictũ fuit ĩ principio huius operis, leo pp diuersas proprietates aliq̃n signat diabolum,aliq̃n Christum. D Psal.91.b

k Et dixit. *Videns Samuel, quòd populus cõcorditer consentiebat electioni factæ de Saul, ideo tunc voluit eam innouare, seu confirmare solenniter, & in loco solenni.ideo subditur,*

a in Bezec.Fuerunt̃q; filiorum Israel tre- a ¶Fide trinitatis insignes.

centa millia, virorum autem Iuda tri- a ¶Fide trinitatis,& perfectione legis præclari.

gintã millia. Et dixerunt nuntijs qui uenerant:Sic dicetis uiris, qui sunt in Ia- ¶In futuro.

bes Galaad:Cras erit uobis salus, cum b ¶Iustitiæ.

incaluerit sol. Venerunt ergo nuntij, & annuntiauerunt uiris Iabes, qui lætati sunt,& dixerunt*:Mane exibimus c ad uos, & facietis nobis omne quod d placuerit uobis. Et factum est cũ dies crastinus uenisset, constituit Saul po- e pulũ in tres partes, & ingressus est me- ¶In principio clarescentis fidei.

dia castra in ũigilia matutina, & percussit †Ammon vsq; dũ incalesceret dies. b Reliqui aũt dispersi sunt, ita ut non re f linquerentur in eis duo pariter. Et ait populus ad Samuelẽ: Quis est iste q̃ dixit:Saul num regnabit super nos?Date uiros, & interficiemus eos.Et ait Saul: g Nõ occidetur quisquã in die hac,quia hodie fecit Dominus salutẽ in Israel. Dixit aũt Samuel ad populum: Venite h & eamus in Galgala, & innouemus i ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem k Saul corã Domino in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lętatus est ibi Saul,& cuncti uiri Israel nimis.

NIC. DE LYRA. CAP. XII.

a D Ixit autem. *Hic consequenter describitur increpatio populi a Samuele. videret enim populus regem electũ prosperè egisse, & ideo poterat credere in petendo super se regem non peccasse, cuius contrarium Samuel ostendit in hoc ca. primo declarando suam innocentiam, & secundo populi culpam, ibi:Et ait Samuel.Primum autem ostendit Samuel per hoc, quòd petitioni populi condescenderat de institutione regis, in qua erat quodammodo abiectio Samuelis, vt dictum fuit supra. viij. cap. & hoc notatur cum dicitur: Ecce audiui vocem vestram &cæt. Secundo in hoc, quòd diu inter filios Israel sine calumnia vixerat, & hoc notatur cum dicitur: Ego autem senui, & subditur:*

b Porro filii &c. *Quasi diceret, remanebunt pro me obsides ad satisfaciendum, si alicui teneor, & satisfacere non possum.*

c Loquimini &c. coram domino. *id est Saule rege, qui de nouo erat inunctus, propter quod Samuel coram eo volebat iudicari.*

d Vtrum bouem cuiusquam tulerim. *ponendo in opere meo.*

e Aut asi. *super eum de loco ad locum incedendo.*

Si quem-

CAP. XII.

D Ixit autem Samuel ad uni a uersum Israel: Ecce audiui uocem uestrã iuxta omnia quæ locuti estis ad me,& constitui super uos regẽ,& nũc rex graditur ante uos. Ego autem senui & incanui. Porrò fi- b lij mei uobiscum sunt. Itaq; conuersatus coram uobis ab adolescentia mea vsq; ad hãc diem ecce præsto sum † lo c quimini de me coram Domino,& co ¶Saule.

ram Christo eius,utrum bouem cuiusquam tulerim,aut asinum,si† quempiam calumniatus sum,si oppressi ali d e quem,si de manu cuiusquam munus f accepi, † & contemnam illud hodie, g restituamq; uobis. Et dixerunt: Non h † es calumniatus nos, neque oppressisti, neq; tulisti de manu alicuius quippiam. Dixitq; ad eos; Testis est Do- i minus aduersum uos, & testis Chri- k stus eius in die hac,quia non inueneri- l

f Si quempiam calumniatus. *iniuste ad iudicium trahendo.*

g Si oppressi ali. *damnum quodcunque, seu iniuriam inferendo.*

h Si de ma. *etiam pro iusto iudicio reddendo. Ex quo patet, quod propriis sumptibus, & laboribus officium iudicis exequebatur,prout dictum fuit.supra.viij.*

i Et con. *noleas mihi retinere.*

k Et di. *& sic testificati sunt,eius innocentiam.*

l Dixit ad. *qui præsens est vbique.*

m Et testis Christus. *s.Saul,qui præsentialiter aderat.*

¶Et dixerunt

MORALITER.

✻ *a Dixit.*In hoc autem capitulo sanctus Samuel suam declarat innocentiam,dicens. Moraliter

c Loquimini. Non dicit coram hominibus sicut hypocritæ, qui quærunt iustificari coram mundo.

*d Vtrum bo.*Per calumniam inferendo.

*h Si de ma.cu.mu.ac.&c.*pro iustitia exercenda.Per hoc informari debent principes & prælati, vt regant populum sibi subditum sine calumnia,& auaritia.Secundo arguit populum de petitione regis, ostendens quòd dominus rex eorum fuerat immediatus,per iudices tanquam per ministros,& vicarios eos saluans dicens, † occupasti nos.i.bona nostra

VNiVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL

Ega Messis tri. Ra. Collectio, scilicet Gentilis populi ad fidem.
b Voces. i. tonitrua & pluuias. Non est consuetudo Iudeę in tempore ęstatis puluere.

† iustitijs

NIC. DE LYRA.

¶ a Et di. replicando quod supra dixerant ad maiorem affirmationem, secundum illam translationem In Heb. habetur: Et dixit testis, quod exponunt Heb. dicentes, quod postq̃ populus testificatus fuerat Samuelis innocentiam, ipse Samuel quæsuit cum hoc testimonio diuinũ, quod est maius, & firmius, dicendo. Testis est dominus. i. rogo, vt sit testis & tunc venit vox à Deo missa, & dixit, testis, testificando Samuelis innocentiam.
b Et ait. Hic consequenter Samuel declarat populi culpam, & primo verbo: secundo miraculo, ibi: Sed & nũc sta. Circa primum Samuel declarat primo Dei misericordiam erga populum, cum dicitur.
c Dominus qui. s. idoneos nuntios suos ad educendum populum Israel de Aegypto. sequitur.
d Quomõ in. Vbi eũ dominus saluauit à periculo famis.
e Et cla. cum affligerẽtur ab Aegyptijs: vt habetur Exod.
g Et col. s. in terra optima latẽte, & melle manante. Consequenter ostendit ex opposito populi ingratitudinem, cum dicitur.
h Qui ob. per idololatriam, & alia mala.
i Et tradidit eos. vt per flagella reduceret eos ad bonũ.
k In manu. i. regis Asor, ut habetur Iudi. iiij.
l Et i. vt habetur Iud. x. et xi.
m Et mi. i. Gedeon, vt habetur Iudi. vi.
n Et Ba. i. Samson, qui descẽdit de tribu Dan, vt habetur Iud. xiij.
o Et Ba. de quo Iudi. v.
p Et Ie. de quo Iu. xi.
q Et Sa. loquitur de se ipso tanquam de alio.
r Et eruit. quotiescunque inuocastis fideliter eius auxiliũ.
s Et habitastis confi. quandiu fuistis ei boni subiecti, fuit & ipse rex vester immediatus.
t Videntes autem. Ista fuit vna causa petendi regem, vt dictum fuit supra. viij. ca.
u Dixistis. dissuadenti vobis petere alium regem.
x Nequaquam. s. erimus sine rege homine.
y Nunc er. licet enim Saul fuerit

¶Opere. ¶Mali.

tis in manu mea quippiam. Et dixerunt, Testis: Et ait Samuel ad populũ: Dominus, qui fecit Moysen, & Aarõ, & eduxit pres nros de terra Aegypti adest. Nũc ergo state, ut iudicio contendã aduersum uos coram domino de omnibus † misericordijs domini, quas fecit uobiscum, & cũ patribus uestris: † qũo Iacob ingressus est in Aegyptũ, & clamauerunt patres uestri ad dominũ, & misit dominus Moysen & Aarõ, & eduxit patres uestros de Aegypto, & collocauit eos in loco hoc. Qui obliti sũt dominiDei sui, & tradidit eos in manus † Sisaræ magistri militiæ Hasor, † & in manu Philisthinorũ, & in manu regis Moab, & pugnauerũt aduersũ eos. Postea aũt clamauerũt ad dominũ & dixerunt: Peccauimus, quia dereliquimus dominũ, & seruiuimus Baalim, & Astaroth: Nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorũ, & seruiemus tibi: † Et misit dominus Ierobaal, & Badan & Iephte & Samuel, & eruit uos de manu inimicorũ uestrorũ per circumitũ, & habitastis cõfidenter. Videntes aũt q̃ Naas rex filiorũ Ammõ uenisset aduersum uos, dixistis mihi: Nequaquã, sed rex imperabit nobis, cum dominus Deus vester regnaret in uobis. Nunc ergo præsto est rex uester quẽ elegistis, & petistis. Ecce dedit uobis dominus regem. Si timueri is dominum, & seruieritis ei, & audieritis uocẽ eius, & nõ exasperaueritis os domini, eritis & uos, & rex, qui imperat uobis sequentes dominum Deum uestrum. Si autem nõ audieritis uocem domini, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus domini sup uos, & super patres uestros. Sed & nunc state, & uidete rem istã grandẽ, quã facturus est dominus in cõspectu uestro. Nũquid nõ messis tritici hodie est? Inuocabo dominũ, & dabit † uoces, & pluuias, & scietis, & uidebitis quia grãde malum feceritis † uobis in conspectu domini, petẽtes super uos regẽ. Et clamauit Samuel ad dominũ, & dedit dominus uoces & pluuias illa in die. Et timuit omnis populus nimis dominum, & Samuelem. Et dixit uniuersus populus ad Samuelẽ: Ora pro seruis tuis ad dominum Deum tuum, ut non moriamur. Addidimus enim uniuersis peccatis nostris malũ, ut peteremus nobis regem. Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere: Vos fecistis uniuersum malum hoc. Veruntamen nõlite recedere à tergo domini, sed seruite domino in omni corde uestro, & nolite declinare post uanã, quę non proderunt uobis, neq; eruent uos, quia uana sunt. Et non derelinquet dominus populum suum propter nomen suũ magnum, quia † iurauit dominus facere uos sibi populum. Absit autem a me hoc peccatum in domino, vt cessem orare pro uobis, & docebo vos uiam bonam & rectam. Igitur timete Dominum, & seruite ei in ueritate, ex toto corde uestro. Vidistis enim magnifica quæ in uobis gesserit Dominus, quòd si perseueraueritis in malitia, & uos & rex uester pariter peribitis.

a ¶Qui & Gedeon, timor viri. b ¶Id est Samson fortissimus. ¶Præcipuus vel in iudicio.
c ¶Aperiens, vel apertus, vel apertio.
d ¶Nominatus, seu postulatus a Deo.

a ¶Sicut filij.

fuerit à Deo electus, vt dictũ est. supra. c. ix. & x. tamen ista electio imponitur hic populo, eo quod ad petitionem populi facta fuit. Cætera patent vsque ibi.
z Erit ma. i. ita erit super vos de futuro, sicut fuit super patres vestros de preterito. †Ge. 46.2
a Sed. Hic consequenter Samuel arguit malitiam populi miraculo, quia ad ipsam declarandã facta sunt subito tonitrua, & pluuiæ contra solitum cursum naturæ in terra illa, & hoc est quod dicitur.
b Nunquid. q. d. isto tẽpore nõ cõsueuerũt talia fieri & si aliquãdo fiãt, nõ tamẽ ita repẽte, vel subito sicut factũ est ad ꝓces Samuelis, & absq; dispositione aeris præcedẽte. iõ subdit. † sup. 8.d & 10.e
c Et ti. videns insolitum miraculum, & timens mori præ horrore tempestatis.
d No. xi. eos assecurauit, quã do cõfessionẽ eorũ de petitione regis, & aliis malis audiuit.
e No. re. semper eum sequentes per debitum cultum.
f Et no. i. post idola ea colendo, quia in illis nulla est efficacia vos saluandi, sicut medicina dicitur vana, quę nullam habet efficaciam sanandi.
g Et non. quandiu sibi fuerit subiectus per debitum cultũ. Gen. 22.c
h Quia iu. sicut habetur Ge. Permane &c.
i Absit au. Quamuis enim populus eum abiecisset, vt patet ex supradictis. viij. ca. tamen peccatum reputabat sibi, si nõ oraret pro eis. & hoc est intelligendum quãtum ad bona gratiæ & gloriæ consequẽda. iõ subditur. Et do vos.
K Timete. timore filiali.
l Et ser. absq; diminutione.
m Et ex toto. absque diminutione.

MORALITER.

f Misit do. per hoc signatur, q̃ prælati & ꝓdicatores dẽt ostendere populis Dei beneficia, vt cognoscant eius bonitatẽ, & ꝓ oppositũ suã ingratitudinem nam opposita iuxta se posita magis elucescunt. vt sic per veram penitentiã ad Deũ redeãt, & ipsi fideliter seruiẽdo verum dominũ recognoscãt. Moraliter

a ¶Mundi desidera.

a ¶Quamvis me, & dominum offenderitis. ¶Christum Dei uerbum.

a ¶In aduentu Christi.

a ¶Dicet Christus. b ¶Blandientem prædilectionem. c ¶Verba euangelij, vel legis.

a ¶Id est humilis tanquam paruulus, & lactens.

† Ilius vnius ânni erat Saul cum regna—

Ilius unius anni. Rab. per anticipationẽ dicit de Isboseth filio Saul, de quo in sequentib. dr xl. annorũ erat Iboseth, cum regnare cępisset super Israel, & duobus annis regnauit. Si ât à morte Heli omne tps ꝓcludit, quo Samuel, & Saul regnauerũt, inueniũt. xl. anni vsq; ad mortem Saul. Qñ ergo Saul regnare cœpit, filiũ habebat

Ilius. Postq̃ descripta est Saulis electio, hic consequẽter describitur eius reprobatio. & hoc ex triplici cã. Prima fuit diffidẽtia et ¶ vsurpatio

CAP. XIII.

MORALITER.

a Filius. id est humilis sicut puer unius anni.
b Cum regna. cæ. et duob. an.

† Actũ. iiij.

Gbat vnius anni, qui post mortẽ patris regnauit in Israel duob. A annis, & à latronib. occisus regnum dimisit Dauid. Cõtinuatur tempus Samuelis cum tempore, & regno Saulis, historici enim non poterant connumerare numero iudicum, quoniam propheta erat, & non toto tempore vitæ suæ populum iudicauerat, vt alij.
a Gabaa. Vrbs est Phinees filii Eleazari; vbi ipse Eleazar sepultus est, & interpretatur, collis patruelis. Bene tria millia Israelitarum electa sunt ad pugnandum contra Philistæos, hi enim soli apti sunt ad pugnandum contra hostes ecclesiæ, qui habent perfectam fidem trinitatis: in qua existant superiores hostibus suis. Philisthiim hæretici, qui pari consensũ aduersus ecclesiam conspirantes eam depopulari conantur: quibus alij abiurata fide sociantur, alij dum fidẽ palã confiteri metuũt, quasi in cauernis latitãt. Variæ sectæ vno impietatis vinculo colligatæ ad decipiendum discurrunt. Equites potẽtia tumidi, qui hæreticos iuuant. Vulgus sicut arena, multitudo hæretica persuasione aggregata. Viri cum Saul remanentes catholici Christo firmiter adhærentes.
b Absconderunt se in spe. Ra. Absconsis scilicet quibusdam Israelitis, qui Saulem, & populum, qui cum eo erat reliquerant, quædam pars illorum, qui Hebræi vocantur timore perterriti defecerunt à Saul, & a viris, qui cum eo erant, & descenderunt in castra Philisthiim, vnde in sequentibus. Sed & Hebræi, qui fuerunt, cum Philistiim heri, & nudiustertius, ascenderãt quę cum eis in castris, reuersi sunt, vt essent cum Israel, qui erant cum Saul, & Ionatha. Omnes quoque Israelitę, qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quòd fugissent Philisthiim, sociauerunt se cũ suis in prælio.
B Stulte

Meraliter

† præfecti, aut ducẽ † qui

† præfectũ, aut ducẽ suæ ꝑtẽ

NIC. DE LYRA.

¶ vsurpatio. Secunda temeraria iuratio: ca. xiij. Tertia cupiditas, & elatio. cap. xv. Circa primum primo describitur diffidentiæ vsurpatio. secundo diffidentis vsurpatio, ibi: Ait ergo Saul tertiò incursio hostium, ibi: Porrò Philistiim. quartò impoetitia ad resistẽdũ ibi: Porrò faber. Cãverò diffidentiæ duplex fuit. Prima fuit ex percussione stationis Philistinorum: propter quam Saul, & filij Israel formidabant Philistinorum aduentum. Secunda fuit dilapsus populi à Saul, propter metum, qui ponitur ibi. Quod cum audissent. Circa primum, quia in hoc ca. agitur de Saulis præuaricatione, præmittitur eius bonitas, vt nullus de sua iustitia præsumat, & vt opposita iuxta se posita magis elucescant, cum dicitur. Filius vnius anni erat &c. idest ita innocens, & purus à peccato sicut puer vnius anni. Cuius rationem assignant Hebræi, & probabiliter: dicentes, quòd quando homo promouetur ad aliquod officium magnum à Deo, sicut Saul fuit electus in regem ab ipso, vt patet ex præcedentibus: simul sibi datur à Deo gratia iustificans, & ipsum disponens ad suũ officium exercendum, nisi ipse ponat obicem. Saul autem in sua electione non posuit obicẽ gratiæ diuinæ, quia secundum quod dicitur supra. ix. ca. erat electus, & bonus,, & non erat vir de filijs Israel melior illo. Aliqui autem exponunt de Isboseth filio Saul, dicentes, quòd habebat vnum annum tantum quando Saul incepit regnare, & secundum hoc ly Saul, est datiui casus, cum dicitur: Filius vnius anni erat Saul. idest ipsi Saul. Sed hoc patet falsum per illud quod habetur. ij. Reg. Quadraginta annorum erat Isboseth cum regnare cœpisset. Fuit autem institutus immediate post mortem patris. vt ibidem dicitur. pater autem regnauit. xx. annis tantum. propter quod

Diuso

† coarctat

† munitionibus

† fin tẽpus qui dixerat Samuel

† veniebas tps die. Heb. ꝓ Reg. 2. d spore cõtuto nẽ septi die

recepisset duobus autem annis re-
a ¶Iuste scilicet & maniuete postea enim magis tyrannus fuit quam rex.
gnauit super Israel. Et elegit sibi Saul tria millia de Israel. Et erant cum
a ¶Vsque hodie vicus grandis ostenditur in finibus Heliæ, distans ab ea octo miliaribus iuxta villam Rhama, & antiquum retinet nomen. Interpretatur autem humilitas.
cum Saul duo millia in Machmas, & in monte Bethel: mille autẽ cum
a Ionatha in Gabaa Beniamin. Porrò cæterum populũ remisit unũquẽque in tabernacula sua. Et percussit
b Ionathas † stationem Philistinorũ, † quæ erat in Gabaa. Quod cũ audissent Philistijm, Saul cecinit buccina in omni terra dicens: Audiãt Hebræi. Et uniuersus Israel audiuit huiusce modi famã. Percussit Saul † stationem Philistinorum, & † erexit se Israel aduersus Philistijm. Clamauit ergo populus post Saul in Galgala. Et Philistiim congregati sunt ad præliandum contra Israel triginta millia curruum, & sex
¶Alias. dc.
millia equitum, & reliquum uulgus sicut arena, quæ est in littore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad
¶Humilitas, vel attractio.
orientem Berhaũen. Quod cùm uidissent uiri Israel se in arcto positos († afflictus enim erat populus) absconderũt se in speluncis, & in † abditis, in petris quoque, & in antris, & in cisternis. Hebræi autem transierunt Iordanem, in terram Gad, & Galaad. Cumq; adhuc esset Saul in Galgala, uniuersus populus perterritus est, qui sequebatur eum. Et expectauit septem diebus † iuxta placitum Samuelis, & non uenit Samuel in Galgala. Dilapsusque est populus ab eo. Ait ergo Saul:
a Domus idololatrix, vel domus inutilis.
afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et obtulit holocaustum. Cumque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel ueniebat. Et egressus est Saul obuiam ei, ut salutaret eum. Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia uidi, quòd populus dilaberetur a me, & tu non † ueneras iuxta placitos dies: porrò Philistijm congregati fuerant in Machmas, dixi: Nunc descẽdent Philistijm ad me in Galgala, & faciem Dñi non † placaui: † ne-

a ¶Domus idolatrix, vel domus inutilis.

† abominabilis fuit, vel fœtuit Israel iter Philistæos vel coram Philistæis

Meraliter

† voluit uel cepit Cal. iter placuit rã Dñi no.

† sum precatus † roborari me, vel forte ataum fuerit

Dixitq; Sa-

E *a Stulte egisti, nec. Rab.* Videtur quibusdam Saul inculpabiliter sacrificasse, quia Samuel expectatus iuxta placitum non venit. Qui autem diligenter inquirit, inuenit eum iure culpatum, & inobedientię reum. Apud Hebręos ita distinguitur, & descendens ante me in Galgala: Ego quippe descendam ad te: Deinde inferetur: ad offerendas oblationes, & immolandas victimas pacificas, septem dieb. expectabis donec veniam ad te, & ostendam tibi, quæ facias. Non ergo Samuel se expectari septem dieb. præcepit sed ad offerendas oblationes, & immolandas victimas pacificas, se septem dieb. expectari voluit, quod ille nō fecit, & ideo merito culpatur & stultitia arguitur.

†Genes. 31. d. 2. Par. 16. c

l. 17. de ciuit. c. 6. circ. fin. tom. 5.

†stabit

b Quod si non fe. Aug. Non sic accipiendum est, quasi dñs Saulē in ęternū parauerit regnaturū, & hoc noluerit seruare peccanti, sciebat. n. peccaturum. Sed præparauerat regnū eius, in quo esset figura regni ęterni. vñ addidit. Et nūc regnū tuū nō stabit tibi. Stetit ergo, & stabit, qđ in illo significatū est, sed nō huic stabit, q. a nō fuerat regnaturus in ęternū: nec progenies eius, vt saltem per posteros alter alteri succedentes videretur impleri, quod dictum est, in ęternum.

c Sed nequaquam. Reprobatio Saulis ablatio regni Iudęorum Dauid ei superstes, Christus populo Iudæorum successurus.

Aug. ubi supr. Lac. 19. b Eph. 1. a

d Quæsiuit sibi. Nō quasi vbi sit nesciēs sed p̄ hoiem more hoīm loquit, quia & sic loquēdo nos q̄rit. Nō solum. n. Deo patri, sed ipsi quoq; vnigenito, q venit q̄rere, qđ perierat, sic iā non eramus, vt in ipso essemus electi añ mundi cōstitutionē. Querer ergo sibi, dixit suū habebit, vñ in latina lingua hoc verbū accipit p̄positionē, & acgrit, dr quod satis apertum est. Sine præpositione etiam quærere intelr acquirere, ex uo lucra vocantur quęstus.

e Virum iuxta cor. Dauid significat, vel ipsum mediatorem noui testamenti, qui figurabatur in chrismate in quo vnctus est Dauid. & progenies eius.

f Porro faber fer. &c. Diabolus quoque per paganos, per hæreticos, & per falsos Christianos studet prohibere, ne sint doctores in ecclesia, qui spiritualia arma faciant, & nobis ad pugnandum tribuant. Pagani enim prohibuerunt, ne Christiani liberalibus imbuerentur artibus. Hæretici quoque persuaserunt principibus, vt catholici ecclesiæ defensores in exilium pellerentur, vt desolatam plebem facilius seducerent. Nunc quoque antiquus hostis ab instātia eruditionis prelatos auertit, vt & ipsos, & subditos facilius decipere possit. Duplici ręatu diabolus constringitur, superbia, qua cecidit, & inuidia, qua alios deijcere contendit. Philisthijm aūt interpretatur duplex ruina: Hebræi trāseuntes. Nō. n. hēmus hic manentē cititatē, sed futurā ingrimus.

NIC. DE LYRA.

¶ a Cauerant. &c. *Quia Philisthim dominantes Hebræis transtulerant fabros de terra Israel in terrā suam, ne fabricarent eis arma: permittebant tamen quòd filij Israel haberent instrumenta ad colendum terram. Ideo subditur:*

b Descendebat ergo omnis Israel &c. *Sed hoc erat tempore pacis, sed postquam Ionathas percusserat stationem Philisthinorum: non audebant illud descendere. Ideo subditur:* Retusæ itaque erant acies &c.

c Vsque ad stimulum, *id est vsque ad aculeum, quo stimulantur boues. Hoc est dictum, quòd in quolibet instrumento ferreo præparando quantumcunque paruo acies erat retusa, ex causa prædicta: quia non audebant filij Israel descendere ad fabros existentes in terra Philisthym.*

d Cumque veniffet dies &c. *Id est illud tempus, in quo præliandum est contra prædatores prædictos.* †rupte

e Nō est inuen. &c. *ex cā prædicta.*

f Excepto Saul, &c. *Dicunt Hebræi, quod miraculosè dati sunt eis gladij: Sed non est verisimile, quòd scriptura tantum signum tacuisset. Nec oportet ad hoc inducere miraculum, quia reges, & filij regum multa habent, & maximè de armis, quæ vulgares non habent.*

†Tacuędum

Obiectio Gen. 46. b Ordinatio diuina accepta dupliciter

Mysticè

a ¶ Vt faciliùs possent superare.

¶ A quo se defenderent.

omni terra Israel. Cauerāt enim Philisthijm, ne a fortè facerēt Hebræi gladium, aut lanceam. De b scēdebat ergo omnis Israel ad Philistijm, ut exacueret vnusquisq; vomerem suum, & ligonē, & securim, & sarculum. † Retusæ itaq; erant acies uomerum, & ligonum, & tridētum & securium, vsq; ad stimulum † corrigendum. Cumque veniffet dies prelij, nō est inuentus ensis, & c lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule, & Ionatha, excepto Saul & Ionatha filio eius. † Egressa est autem statio Philisthijm, vt transcenderet in Machmas.

a ¶ Vomerem, controuersia hæreticorum bonorum acuit sensum.

GLOS. ORDIN. CAP. XIIII.

†vel egressi sunt principes exercitus Heli. 13. c

T accidit. Sequitur: a Ionatha. Columbæ donū. Hi sunt, qui dono spiritus sancti replentur, per quos Dominus hæreticorum conuentus dissipat, atque in fugam vertit. Armiger eius spiritualium discipuli, qui non per plana, sed ardua iter arripiunt: quia sacerdotes hostibus contraire

B nequeunt, si non per arctam viam gradientes: inter vtrumque testamentum, & inter prospera, & aduersa quasi duos scopulos dextra leuaq; incedunt: & ad alta contemplationis toto animi nisu conscēdūt. Ionathas non nisi prouocatus ad hostes transit: quia catholici aduersus hæreticos non contentionē commouēt, nisi prius ad certamen prouocentur. Ionathas ergo in agro culturę, hostes prosternit, & doctores in meditatione scripturæ hæreticos vincunt.

Porrò Ionathas

CAP. XIIII.

a T accidit in quadā die ut diceret a Ionathas filius Saul ad adolescētem armigerum suum: Veni, & trāseamus ad † statiōnē Philisthinorum, quæ est trās locum illū. Patri autem suo hoc ipsum nō indicauit. Porrò b Saul morabatur ī extrema parte Gabaa sub mala granato, q̄ erat in † agro Gabaa, & erat populus cū eo quasi sexcētorum uirorum. Et Achias filius Achitob fratris Ichabod filij Phinees, qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo. portabat Ephod. Sed & populꝰ ignorabat † quo c isset Ionathas. Erāt autē inter ascensus per quos d nitebatur Ionathas trāsire ad statiōnē Philisthinorum, † eminētes petrę ex vtraq; parte, & quasi in modum dentium scopuli hinc inde prętenti: nomē vni Boses, & nomē alteri Sene. Vnus

¶ Florens.

¶ Angustans eum.

† scopulus prominēs ad aquilonem ex aduerso Machmas, & alter ad meridiem contra Gabaa. Dixit autem Ionathas, ad adolescētem armigerum suum: Veni trāseamus ad stationem incircūcisorum horū, si fortè faciat Dominus † pro nobis: q̄a nō est Domino † difficile saluare, vel in multis vel in paucis. Dixitq; ei armiger suus: Fac oīa, quę placent animo tuo. Perge quò cupis, & ero tecum vbicunq; volueris. Et ait Ionathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cumq; aparuerimus eis si taliter locuti fuerint ad nos: Manete donec veniam ad vos, stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos. Si autē dixerint: Ascendite ad nos, ascēdamus quia tradidit eos Dominus in manibus nostris, Et hoc erit nobis signū. Apparuit igitur uterq; stationi Philisthinorum. Dixerunt q; Philisthijm: En Hebræi egrediuntur de cauernis, in quibus abscōditi fuerant. Et locuti sunt uiri † de statione ad Ionathā & ad armigerū suum. Dixerunt q;: Ascendite ad e nos, & ostendemus uobis rē. Et ait Ionathas ad f armigerum suum: Ascendamus, sequere me.

Allegor.

†quod

Allegor.

†Magron

D

†Deus pertræ in transitu hinc, & deus pertræ in transitu inde

† Deus

¶ Tradidit enim

MORALITER.

a *Et accidit.* Per Ionathan, qui columbæ donum interpretatur, Dominus Iesus Christus significatur. nam ad modum columbæ caret amaritudinis felle. Per hoc autem, quòd Ionathas ascendit per scopulos ad destruendam Philisthinorum stationem, significatus fuit ascensus Christi in cruce per clauos, & sic destruxit stationem dæmonum, frangens infernum: & inde liberans collegium sanctorum patrum. Per armigerum autem eius intelligitur beatus Franciscus, qui arma Christi non solum in mente pectoris fidem, sed etiā in corpore per expressam similitudinem portauit, & per crucem pœnitentiæ post Christum incedens, frequenter dæmones fugauit. non solum de corporibus obsessis, sed etiam de ciuitatibus & locis: vt in eius legenda plenius continetur.

† lxx. aliqd nobis, alij uirtutū tamen p nos

† prohibitio heb.

Allegor.

Iosephus, lib. 6. antiq. b. 6. circ. mic.

Exod. 28. c

Ionathas transire. Dicit autem

minum denotè, vt posset Philisthæos debellare, & Dominus concessit, dans ei signum scilicet quòd si Philistæi videntes eum, dicerent: Ascendite ad nos, quòd Dominus per Ionathan, & armigerum suum debellaret eos. Et sic patet litera vsque ibi:

dentium, & per illum locum quærebāt

sideret Dominum coram area Domini, quæ erat ibi cum exercitu: vt habetur infrà eodem ca.

d Erant autem inter &c. *Erat enim ibi quasi quædam ruptura montis, & vallis in medio, habens ex vtraque parte scopulos in modum*

talem: cui coniunctum est rationale iudicij, vt habetur Exo. vt in ea con-

e Ascendite ad nos. *Irrisoriè loquebantur, quia videbant Ionathan, & armigerum eius cūtes hinc, & inde ad quærendum transitum: & Philisthæi loquebantur eis, ac si quærerent rem perditam.*

f Et ait Ionathas. &c. *Hic consequenter describitur ipsius Ionathæ mirabilis pugna quæ facta est virtute diuina. Et sequitur.*

cessitate cōpulsus, obtuli holocaustum Dño. Dixitq; Samuel ad Saul: a

¶ Samuel ex præcepto Domini iusserat, ut expectaret se donec veniret ad ungendum illum regem, & offerendas victimas septem dieb. sicut in consecratione sacerdotis, quod quia non custodiuit, recte arguitur.

†Stultè egisti, nec custodisti † mādata Dñi Dei tui quæ p̄cepit tibi: Quod c si no fecisses, iā nunc præparasset Dñs regnū tuum super Israel in sempiternū: sed nequaquā regnū tuum † vltra d consurget. Quęsiuit Dñs sibi virum e iuxta cor suū, & præcepit ei Dñs, vt esset dux super populū suum eò q̄ non seruaueris, quæ præcepit Dominus. Surrexit autē Samuel, & ascendit de f Galgalis in Gabaa Beniamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul, ob uiam populo, qui expugnabant eos, venientes de Galgala in Gabaa in colle Beniamin. Et recensuit Saul populū, qui inuenti fuerant cum eo, quasi sexcētos uiros. Et Saul & Ionathas filius eius, populusq; qui inuentus fuerat cum eis, erat in Gabaa Beniamin. Porrò Philisthijm † cōsederāt in Machmas. Et egressi sunt † ad præliandū g de castris Philisthinorum tres cunei. Vnus cuneus pergebat contra uiam h Ephraim ad terrā Saul. Porrò alius in i grediebatur p viā Bethoron. Tertius k aūt uerterat se ad iter † termini in terra Sabaa ualli Seboim ꝓtra desertū. Porro faber ferrarius nō inueniebatur in l

†præcepit Ion. 3. b

Et reliqui populi ascenderit post Saul obuiā populo q expugnabāt eos uenientes de Galgala in Gabaa in colle Beniminem

uertera qui dem exemplaria habent

H

†termini, q respicit contra ualem, uel regionis uergens in ualem

NICOLAVS DE LYRA.

¶ b Stulte egi. nec cu. manda. *Mandatum domini hic dicitur uerbum Samuelis loquentis Sauli ex parte domini, ut habetur supr. x. ca. Ex uerbis autem Samuelis in hoc loco, quæ alsque dubio reputanda sunt uera, oportet dicere, quòd Saul hic grauiter peccauit: sed quomodo peccauerit: diuersimode dicitur. Ad cuius intellectum recurrendum est ad intellectum uerbi Samuelis habitum supra. x. ca. quod tale est: Et descendes ante me in Galgala &c. vsque ibi: Et ostendam tibi quæ facias. inclusiue, quod ibidem fuit expositum tripliciter, & secundum primam expositionem Saul peccauit in hoc, quod non expectauit Samuelem ad offerendum sacrificium septem diebus continuis pro sua vnctione in regem, quia Saule præoccupante offerre Samuel fuit turbatus, & recessit, & sic illa solennitas. 7. dierum dimissa fuit. Secundum uerò expositionem secundam, quæ est Andreæ: Saul peccauit in hoc, quòd non expectauit Samuelem. 7. diebus prout fuerat sibi dictum, sed tantum sex. quia debebat expectare Samuelem. 7. diebus, postquam Samuel recepisset eius nuntium: ita quòd illa dies in qua Samuel recepisset nuntium Saulis non erat de numero 7. dierum expectationis, Saul autem illam diem intra illum septenarium inclusit: & sic sex diebus tantum expectauit. Secundum uerò tertiam expositionem, quæ uidetur mihi probabilior: Saul peccauit in tribus. Primo, quia non expectauit Samuelem. 7. diebus completè, ut erat sibi iniunctum, quod patet ex textu ubi dicitur: Cumque complesset offerens holocaustum scilicet Saul, ecce Samuel ueniebat, ita quòd uenit die. 7. & de tali hora, quod poterat offerri sacrificium, quia vsque ad horam iugis sacrificij uespertini poterant alia sacrificia offerri. Secundo peccauit, quia officium sibi illicitum, scilicet offerendi per seipsum usurpauit, quod est graue peccatum, quod patet ex hoc, quòd rex Ozias uolens offerre incensum, quod non pertinebat ad regis officium: percussus fuit lepra à domino, & factus fuit terræmotus in signum iræ diuinæ, ut habetur Zacha. Tertiò peccauit in hoc, quod peccatum suum non recognouit humiliter, cum argueretur a Samuele dicente sibi: Quid fecisti? sed se uoluit excusare ex necessitate imminentis belli, quæ excusatio nulla erat penitus, quia talis oblatio sacrificij non est Dei placatio, sed magis offensio.*

2. Paralip. 26. d

Zacca. 14

Quod si.

MORALITER.

✻ *a Dixitq; Samuel ad Saul: Stulte.* s. usurpando tibi officium legalis sacerdotii: & incomparabiliter plus peccant illi, qui sibi officium sacerdotis euangelici usurpant.

Moraliter Dæmonum tentatio in plebem hominem

k *Et eg. sunt.* Per hoc autem significatur quòd dæmones, qui vt dictum est, per Philisthæos intelliguntur, de tribus nos tētant. Primū est concupiscentia oculorum, & dæmones de hoc tentantes significantur per primum cuneum, cum dicitur,

l *Vnus cuneus pergebat contra.* quæ fertilis interpretatur. Concupiscentia verò oculorum bona temporalia coaceruare semper nititur. Secundum autem est superbia vitæ, & dæmones de hoc tentantes per secundum cuneum significantur, cum dicitur,

m *Porro &c. per ui.* quæ domus excelsa interpretatur. ideo per ipsam superbia vitæ intelligitur, quæ semper ascendere conatur. Tertium autem est concupiscentia carnis. & dæmones de hoc tentantes per tertium cuneum significantur, cum dicitur,

n *Tertius &c. sabaa.* qui interpretatur capra, ꝓpter quod significatur concupiscentia carnis, per quam homines assimilantur animalibus brutis, vnde 1. Ethi. uita voluptuosa dicitur uita pecudum.

1. Ethic. 5. tom. 5.

o *Porro fa.* Dæmones enim studeant ad hoc, quod fabricatores armorum spiritualium tollantur de terra fidelium. Huiusmodi uerò fabri sunt doctores, & prædicatores, qui contra dæmones insultus fideles armant suis sanctis exhortationib. propter quod illi, qui eos impediunt in tam bono actu, ministri sunt dæmonum in hoc casu.

NIC. DE LYRA. CAP. XIIII.

Et accidit. &c. *Hic consequenter describitur transgressio Saulis ex temerario iuramento. Et primo ponitur iurandi occasio. Secundò ipsa iuratio, ibi: Adiurauit autem Saul. Occasio autem iurandi fuit auiditas insequendi hostes coram Ionatha, & eius armigero fugientes, & ideo circa hoc primò ponitur ipsius Ionathæ constans audacia. Secundò mirabilis pugna, ibi: Et ait Ionathas. Tertiò pugnæ notitia ibi: Et respexerunt. Ipsius autem Ionathæ audacia patet ex hoc, quòd solus cum armigero fuit uoluit ire ad tentandum, si posset stationem Philisthinorum debellare. Et patet litera vsque ibi:*

b Patri autem hoc ipsum &c. *ne per ipsum impediretur. Cætera patent vsque ibi:*

c Portabat. *Id est uestem sacerdotalem:*

E NIC. DE LYRA.

¶ a Tradidit enim eos. *& hoc ostenditur per effectum, cum subditur.*

lib. 6. antiq. cap. 6. b Itaque cum. *Dicit Iosephus, quòd quædam nebula subito surrexit, propter quod Philistijm non cognoscebant Ionathan nec seipsos adinuicem & sic mutuo se trucidabant: & etiam ex eadem causa Philistiei reuertentes de præda pugnabant cum suis, qui remanserant in castris, & econuerso: ideo subditur postea: Sed & omnis populus flationis eorum. qui ierant ad prædandum obstupuit, & conturbata sunt castra. Alij uerò dicunt, & melius ut uidetur, quòd hoc contigit, eo quòd Deus percussit Philistæos diœcesia: aorasia: qua tollitur uisio, seu cognitio illius, quod esset alicui expediens, seu necessarium uideri ab eo, sicut percussi fuerunt milites quærentes Heliseum capere, quos econtrario duxit quasi captos usque ad medium Samariæ, & hoc uidetur per illud quod subditur.*

c Et factum est miraculum. *in percussione eorum. qui erant in flatione.*

d Per agros &c. *quantum ad reduentes de præda, qui similiter percussi fuerunt. Si enim hoc contigisset per nebulam, ut dicit Iosephus, non esset miraculum, quia frequenter consurgit naturaliter, & repente. Præterea, ita obnubilasset uisum Ionathæ, & armigeri sui, sicut Philistinorum, cuius contrarium textus innuit. quia distincte aduersarios cognoscebant, & interficiebant. Item quia speculatores Saul à loge uiderunt bellum illud, prout sequitur immediatè.*

e Et respexerunt. *Hic consequenter describitur prædictæ pugnæ notitia, per hoc quòd speculatores Saul uiderunt bellum, & annuntiauerunt Sauli, tamen antequam iret illuc, uoluit quærere consilium domini, quia habebat populum paucum, & incrmem. & hoc est quod subditur.*

f Applica arcam domini. *i. applica te ad consulendum dominum, si debeamus ire ad illud bellum. Sequitur.*

g Contrahe manum. *Extendebat enim sacerdos manus in oratione. Et quia non habebat cito responsum. Et Saul erat sollicitus pro filio suo absente: ideo dixit sacerdoti, ut quiesceret à petitione, quia uolebat festinare filio suo succurrere, ideo subditur,*

h Conclamauit ergo Saul. *Et patet litera usque ibi.*

i Sed Hebræi qui. *Aliqui enim Hebræi timore ducti coniunxerant se aduersarijs: sed uidentes debellationem eorum, & conuersionem ad fugam, ad suos reuersi sunt. Similiter qui præ timore se absconderant, ad prælium cum suis egressi sunt. & patet litera.*

k Adiurauit autem &c. *Videns autem Saul suos aduersarios fugere, omnino uoluit eos persequi: & ideo ne populus impediretur à persecutione aduersariorum, præcepit ut nullus de populo suo aliquid gustaret, donec inimicos percussisset, & hoc præcepit sub pœna mortis: & obseruationem præcepti iuramento firmauit. Igitur ad maiorem sequentium euidentiam, per modum inquisitionis scholastice quæritur:*

Vtrum Saul hoc iurando peccauerit? Et uidetur quòd non. quia motus fuit ad iurandum bono zelo. scilicet ut infideles, & nominis Dei persecutores occiderentur: quod non solum erat licitum, sed etiam bonum, & meritorium. ergo &c. Item si Saul iurando peccasset, Ionathas comedendo contra præceptum patris non peccasset, quod uidetur falsum, quia propter eius comestionem Deus cessauit dare responsum, ut infra dicetur, ca. c. Deprehensus etiam fuit Ionathas per iudicium diuinum ergo &c. Ad oppositum est sententia doc. huius locum exponentium. Ad hoc dicendum: quòd Saul in dicto iuramento peccauit dupliciter. primò quia male iurauit. secundò quia petius implere uoluit. Primum declaratur sic: quia licet iuramentum sit bonum in necessitate, & cum debitis circunstantijs, si tamen hæ deficiant malum est. sic autem fuit in proposito: quia Deus uictoriam sufficientem dederat, & miraculosè, ut patet ex prædictis: & ideo non erat necessitas inferendi hostes ulterius absque diuino consilio, quod Saul non expectauerat ut patet per prædicta. Item Saul præcipiendo, quòd populus nihil comederet casum necessitatis non excepit uerbo, nec intellectu: quod patet ex hoc, quòd Ionathan filium suum, qui in necessitate positus modicum mel lis comederat, uoluit omnino occidere. Casus uerò necessitatis ab omni præcepto, & lege excetus est: & ideo peccauit Saul non excipiendo, quod debuit excipere. Item quia iuramentum suum uergebat in peiorem exitum: quia si populus ieiunio, & labore fatigatus aliquid cibi accepisset, maior plaga in hostibus facta fuisset, ut dicitur infra eodem capitulo. Item quia fuit occasio peccandi toti populo, qui propter iuramentum suum non fuit ausus sumere cibum aliquem usque ad uesperam: propter quod ueniente uespera, populus lassus, & famelicus ex festinatione comedendi, peccauit comedens cum sanguine, ut in litera dicitur. Et sic patet, quòd Saul primo peccauit temerarie iurando. Secundo peccauit impiè adimplendo quantum fuit ex se, quia Ionathan innocentem uoluit occidere. Vnde & super hoc iuramentum temerarium replicauit dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha. Vnde in tali replicatione iuramenti iterum peccauit. Ad primum in oppositum dicendum, quòd bonitas motiui non iustificat factum malum sequens. Si enim aliquis motus pietate furetur, ut det elemosynam pauperi, non excusatur. Ad secundum dicendum, quòd Ionathas comedendo mel non peccauit. Tum quia præceptum patris non audiuit, ut dicitur in textu. Tum quia positus in necessitate comedit. Ex labore enim prælij, & ieiunio, & calore solis ita erat fatigatus, quòd oculi eius, & alij sensus erant nimis depressi, propter quod dicitur in textu, quòd gustato modico melliis illuminati fuerunt eius oculi: quia corde confortato, & resumptis uiribus, facies eius fuit exhilarata, & uinacitas sensuum rediit. Quod autem inducitur de responso Dei propter ipsum denegato, & de eius deprehensione iudicio diuino, dicendum quòd diuina responsa fiunt ex eius mera gratia, & potest ea subtrahere pro sua uoluntate, & sic subtraxit absque peccato Ionathæ. De deprehensione uero eius dicendum, quòd hoc fuit factum diuina ordinatione, ad declarationem suæ innocentiæ. Sciebant enim multi ipsum comedisse, qui tamen ignorabant eius necessitatem, & iuramenti patris sui ignorantiam. & ideo potuissent contra innocentem scandalizari, reputando ipsum transgressorem, & ideo publicè deprehensus fuit, ut coram omnibus se excusando eius innocentia declararetur: & per consequens per populum sicut innocens liberaretur, reputando eius mortem nefariam. ut patet in textu. His dictis ad expositionem literæ reuertamur, quæ satis patet ex dictis. paucis exceptis, quæ exponentur.

Adiurauit autem Saul. *Residuum huius capituli sic diuiditur, quia primo ponitur iurantis præcipitatio, secundo ignorantis transgressio ibi: Porrò Ionathæ. tertio facti inquisitio ibi: Et dixit Saul. Circa primum dicitur:* Adiurauit autem Saul populum dicens: *præcipitanter, & temerariè. ut dictum est:*

l Maledictus uir &c. *id est morti adiudicatus.*

¶ Qui co-

a Tradidit enim eos Dominus in manus Israel. Ascendit autem Ionathas manibus, & pedibus, reptans, & armiger eius post eum. b Itaque cùm uidissent faciem Ionathæ, alij cadebant ante Ionatham, alios armiger eius interficiebat sequens eum. Et facta est plaga prima, qua percussit Ionathas, & armiger eius, quasi uiginti uirorum * in media parte † iugeris, quam par boum in die arare c consueuit. Et † factum est miraculum in castris per agros. Sed & omnis populus † stationis eorum, qui ierant ad prædandum obstupuit, & conturbata sunt castra. † Et accidit quasi d miraculum a Deo. Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Beniamin, & ecce multitudo † prostrata, & huc illucque diffugiens. Et ait Saul populo, qui erat cum eo. † Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Cumque † requisissent, repertum est non adesse Ionathan, & armigerum eius. Et ait Saul ad e Achiam: Applica arcam Domini. Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Israel. Cumque loqueretur * Saul ad sacerdotem, tumultus magnus † exortus est in castris Philistinorum, crescebatque paulatim, & clarius † resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam. h † Conclamauit ergo Saul, & omnis populus, qui erat cum eo, & uenerunt usque ad locum certaminis. Et ecce uersus fuerat gladius uniuscuiusque ad proximum suum, & cædes magna nimis. Sed & Hebræi, qui fuerant cum Philistiim † heri, & nudiustertius, ascenderátque cum eis in castris, reuersi sunt, ut essent cum Israel, qui erant cum Saul, & Ionatha, omnes quoq; Israelitæ qui se absconderant in monte Ephraim: audientes, quòd fugissent Philisthiim † sociauerunt se cum suis in prælio & erant cum Saul quasi decem millia uirorum. Et saluauit Dominus Deus in die illa Israel. †Pugna autem peruenit usq; ad Bethauen, & uiri Israel † sociati sunt k sibi in die illa: Adiurauit autem

a ¶Saul indixit ieiunium, ne si comederent, mora fieret uictoni inimicorū.

Saul populum dicens: Maledictus

iuramento peccauit dupliciter. primò quia male iurauit. secundò quia petius implere uoluit. Primum declaratur sic: quia licet iuramentum sit bonum in necessitate, & cum debitis circunstantijs, si tamen hæ deficiant malum est. sic autem fuit in proposito: quia Deus uictoriam sufficientem dederat, & miraculosè, ut patet ex prædictis: & ideo non erat necessitas inferendi hostes ulterius absque diuino consilio, quod Saul non expectauerat ut patet per prædicta. Item Saul præcipiendo, quòd populus nihil comederet casum necessitatis non excepit uerbo, nec intellectu: quod patet ex hoc, quòd Ionathan filium suum, qui in necessitate positus modicum mel lis comederat, uoluit omnino occidere. Casus uerò necessitatis ab omni præcepto, & lege exceptus est: & ideo peccauit Saul non excipiendo, quod debuit excipere. Item quia iuramentum suum uergebat in peiorem exitum: quia si populus ieiunio, & labore fatigatus aliquid cibi accepisset, maior plaga in hostibus facta fuisset, ut dicitur infra eodem capitulo. Item quia fuit occasio peccandi toti populo, qui propter iuramentum suum non fuit ausus sumere cibum aliquem usque ad uesperam: propter quod ueniente uespera, populus lassus, & famelicus ex festinatione comedendi, peccauit comedens cum sanguine, ut in litera dicitur. Et sic patet, quòd Saul primo peccauit temerarie iurando. Secundo peccauit impiè adimplendo quantum fuit ex se, quia Ionathan innocentem uoluit occidere. Vnde & super hoc iuramentum temerarium replicauit dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha. Vnde in tali replicatione iuramenti iterum peccauit. Ad primum in oppositum dicendum, quòd bonitas motiui non iustificat factum malum sequens. Si enim aliquis motus pietate furetur, ut det elemosynam pauperi, non excusatur. Ad secundum dicendum, quòd Ionathas comedendo mel non peccauit. Tum quia præceptum patris non audiuit, ut dicitur in textu. Tum quia positus in necessitate comedit. Ex labore enim prælij, & ieiunio, & calore solis ita erat fatigatus, quòd oculi eius, & alij sensus erant nimis depressi, propter quod dicitur in textu, quòd gustato modico melliis illuminati fuerunt eius oculi: quia corde confortato, & resumptis uiribus, facies eius fuit exhilarata, & uinacitas sensuum rediit. Quod autem inducitur de responso Dei propter ipsum denegato, & de eius deprehensione iudicio diuino, dicendum quòd diuina responsa fiunt ex eius mera gratia, & potest ea subtrahere pro sua uoluntate, & sic subtraxit absque peccato Ionathæ. De deprehensione uero eius dicendum, quòd hoc fuit factum diuina ordinatione, ad declarationem suæ innocentiæ. Sciebant enim multi ipsum comedisse, qui tamen ignorabant eius necessitatem, & iuramenti patris sui ignorantiam. & ideo potuissent contra innocentem scandalizari, reputando ipsum transgressorem, & ideo publicè deprehensus fuit, ut coram omnibus se excusando eius innocentia declararetur: & per consequens per populum sicut innocens liberaretur, reputando eius mortem nefariam. ut patet in textu. His dictis ad expositionem literæ reuertamur, quæ satis patet ex dictis. paucis exceptis, quæ exponentur.

Adiurauit autem Saul. *Residuum huius capituli sic diuiditur, quia primo ponitur iurantis præcipitatio, secundo ignorantis transgressio ibi: Porrò Ionathæ. tertio facti inquisitio ibi: Et dixit Saul. Circa primum dicitur:* Adiurauit autem Saul populum dicens: *præcipitanter, & temerariè. ut dictum est:*

l Maledictus uir &c. *id est morti adiudicatus.*

¶ Qui co-

a Porro Ionathas. Columbæ donum Hic eos significat, qui accepta spūsancti gratia mūdi parāt spernere illecebras. Nō. n. potest contra allophylos spiritales. i. dęmones uiriliter pugnare, qui mundi dulcedinem nescit declinare.

De Gen. ad lit. lib. 11. c. 31. in. 3. *b Illuminati sunt. Aug.* Non ad uidendum, quia ante uidebat, sed ad discernendum: quia uetitum tetigerat, unde confundebatur.

Moraliter Quo facto monetur omnis, qui Deo uult militare, omnes uoluptatum illecebras contemnere:

Prou. 5. a †i. confortatus est, & hilaror apparuit uultus eius, q deficiens corde humilior, & tristis appa tebat Mel enim distillant labia meretricis. i. uoluptas carnalis delectationem parit. de qua mystice putatur Ionathan gustasse, & forte deprehensus, uix præcib. populi liberatus est, unde patet eum, q mundi uoluptate superatur, sanctorum suffragiis, & fraternis orationibus indigere.

c Populus peccasset domino come. Peccasse domino, & comedisse cum sanguine dicūtur, quia mactatis uictimis non obtulerunt ad sāctuarium sacerdotib. iuxta legem adipem, & sanguinē, cū, s. sanctuarii secū haberent. Qū. n. locus, sanctuarii procul erat iubebatur in terram sāguis fundi: earum. s. uictimarum, quas præparabant ad esum suum. Cum uero sanctuarium præsens erat super altare domini fundebat. unde in Deuteronomio: Sanguinem hostiarum tuarum fundes in altari, carnibus autem ipse uescris. Hoc populus modo non fecit, ideo dicitur domino peccasse, & cum sanguine comedisse.

Deut. 12. d

d Occidite super istud &c. ut fluat sanguis ad terram. Vel comedit cum sanguine, quia ante sacrificium uespertinum comederūt, quod post stragem usus erat fieri ante cibum. Vel in hoc peccauerunt, ut placet quibusdam) qp ad ostium tabernaculi uictimas suas non duxerunt.

e Et occiderunt. Occisio animaliū est baptisma, in quo uetus homo moritur. Ingens saxum super quod fiebat occisio fides est, sine qua non moritur uetus homo. Mactatio in terra hæreticorum baptisma. cuius sanguinem comedunt, quando absque purificatione peccatorum sibi lotos aggregant. Hęc animalia de Philisthæis capta, significant, aut de hæreticis reductos, aut de Gentilitate conuersos, illos imperiti rebaptizant istos aliter quam ecclesia tradit baptizāt. Quos Christus uelut Saul in fide sua quasi super saxum grande occidēdos boues, & oues, id est in differentias hominum baptizari præcepit.

f Tunc primum cœpit ædificare altare domino &cater. Quia obedienter, & rectè. Superius verò cum increparu est à Samuele, non dicitur ædificasse domino, quia inobedienter ędificauit.

g Applicate huc uniuersos angulos populi, & scitote, & videte per quem acciderit. Angulos populi principes uocat, quibus hinc in-

de po-

uir qui comederit panem usq; ad uesperum: a donec ulciscar de inimicis meis. Et non manducauit uniuersus populus panem. Omneque terræ uulgus uenit in saltum, in quo erat b mel super faciem agri. Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusque applicuit manum ad os suum. Timebat a enim populus iuramentum. Porrò Ionathas c non audierat, cum adiuraret pater eius populum extenditque summitatem uirgæ quam habebat in manu, & inunxit in fauū mellis, b & conuertit manum suam ad os suum. Et illu-

a ¶Nimio calore & prælio & ieiunio refecerentur.

minā i sunt oculi eius. Respondensque unus de populo ait: Iureiurando constrinxit pater d tuus populum, dicens: Maledictus uir qui comederit panem hodie. Defecerat autem populus. Dixitque Ionathas: Turbauit pater meus terram. Vidistis ipsi, quia illuminati sunt oculi mei, eò quòd gustauerim paululum de mel le isto, quantò magis si comedisset populus de præda inimicorum suorum, quam reperit? Nonne maior facta fuisset plaga in Philisthiim? Percusserunt ergo in die illa Philisthæos a Machmis usque in Aialon. Defatigatus est autem populus nimis, & uersus ad prædam, & tulit oues & boues, & uitulos, & mactauerunt e in terra, comeditque populus cum sanguine. f c Nuntiauerunt autem Sauli dicentes, quòd po-

a ¶Quia occisis pecud. bus non diu bene expurgatis a sanguine carnibus comerunt & comederunt.

pulus peccasset Domino, cōmedens cum sanguine. Qui ait: Præuaricati estis. Voluite ad g me iam nunc saxum grande: Et dixit Saul: Dispergimini in uulgus, & dicite eis, ut adducat ad me unusquisque bouem suum, & arietem d & occidite super istud, & uescimini, & non h peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus unusquisque bouem in manu sua usque ad noctē, e & occiderunt ibi. Aedificauit autem Saul al- i f tare Domino. Tuncque primùm cepit ædificare altare Domino. Et dixit Saul: Irruamus su- k l per Philisthæos nocte, & uastemus eos usque dum illucescat mane, nec relinquamus ex eis uirum. Dixitque populus: Omne quod bonum uidetur in oculis tuis fac. Et ait sacerdos: Accedamus huc ad Deum. † Et consuluit Saul Dominum dicens: Num persequar Philisthijm? Si trades eos in manus Israel? Et non respondit ei in die illa. Dixitque Saul: Applicate huc uniuersos angulos † populi, & m scitote et uidete per quem acciderit peccatum n hoc hodie. † Viuit Dominus saluator Israel, o quia si per Ionathā filium meum factum est, absq; retractatiōe morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo. Et ait ad uniuersum Israel. Separamini uos in parte unam & ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera. Respōditq; populus ad Saul: Quod bonū videt in oculis tuis fac. Et dixit Saul ad Domi

de populi tanquam angulis partietes adhærebant.

Hæc faciat

NIC. DE LYRA.

¶ a Qui come, panem. *id est, quem cunq; cibum, unde nec Ionathas panem comedit. sed mel.*

b Venit in sal. *Apes enim mellificabant in arboribus in tanta copia, ꝙ mel inde manabat ad terram, & propter talem copiam terra promissionis dicitur manans lacte, & melle in pluribus locis.*

c Porro Iona. *Hic consequenter describitur ignorantis transgressio. Et Et patet litera ex supradictis usque ibi:*

d Turbauit pater meus ter. *idest homines terræ suæ, qui propter iuramentum suum erant fatigati ex ieiunio, & labore, nec poterant inimicos persequi. unde dicitur hic. De fatiga. Cætera patent usque ibi:*

e Mactauerunt. *& sic peccauit faciendo contra mandatum legis. Hæc tamen litera diuersimodè exponitur: Vno modo sic:* Mactauerunt. *id est in quolibet loco ubi erat commodius eis indifferenter, etiam tamen prius deberent adducere ante sanctuarium, quod erat ibi præsens, ut suprà dictum est.*

f Comeditq; po. *id est antequam sanguis aspergeretur ad honorem diuinum. Alio modo:* Mactauerunt in. *non super lapidem, uel locum taliter eleuatum, quòd posset bene sangris exprimi de carnibus, & effluere: & sic comederunt cum sanguine idest carnes non sufficienter depuratas à sanguine. Tertiò modo exponitur quia antequam comederent de præda hostium debebant Deo prius facere sacrificium, quod tunc non fuit factum, & omnia isla processerunt ex hoc: quòd populus erat nimis famelicus, & festinabat comedere, propter quod iuramentum Saulis fuit populo peccandi occasio, ut supra dictum est.*

g Voluite &c. *fax. ut ibi interficerentur animalia secundum morem paternum, & sanguis bene exprimeretur.*

h Et non. *sicut ante feciſtis.*

i Aedificauit. *ad agendum gratias de uictoria concessa.*

k Tuncq;. *Licet enim prius obtulisset sacrificium, ut dictum est. ea. præce. hoc tamen fecit super altare prius ædificatum ab alio, uel quia illud sacrificium Deo non placuit, ut dictum fuit ibidem. Dicunt tamen aliqui, quòd istud altare, quòd hic dicitur ædificatum a Saule non fuit aliud, quam lapis magnus, de quo dictum est, tibi malabantur animalia, & exprimebatur sanguis, & ibidem adipes eorum cremabantur.*

l Et di. *Hic consequenter ponitur facti inquisitio cuius inquisitionis præmittitur ratio, quæ fuit, eò quòd dominus non respondit Sauli, & patet litera usque ibi.*

m Applica. *idest totum populum ab extremitatibus castrorum.*

n Et ui. *Aestimabat enim Saul, quòd Deus non negaret responsum absque peccato alicuius de populo, quod tamen non oportet, ut prædictum est.*

o Viuit do. *Modus est iurandi, ac si dicatur, per Deum, qui semper uiuit. Cætera patent usque ibi:*

¶ Si in me.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

Hec fa. Iuramentum Hebreorum quod per contrarium intelligitur. q.d. malum, quod tibi debetur, mihi imputetur, si te non interfecero.

b Qui fe. Multum prosunt tran sacta bona. Nisi enim Ionathã præterita bona iuuissent, immi nentia mala non euasissent. Nõ enim iniustus Deus, ut obliuiscatur bonorum.

† da perfectioné. uel fac, quod rectum est lxx, da manifestationem

NIC. DE LYRA.

¶ a Si in me aut in Iona. *vsq; ibi inclusiue.*

b Da sancti. *non est in Hebræo, nec de textu.*

† moriar. c Et captus. *alias deprehensus est Ionathas per sortem, quæ cecidit super eum ex causa suprædicta.*

d Et indicauit. *causas suę comestio nis suprædictas.*

e Et ait gustãs. *somodicũ in trãsitu.*

† Hoc nefas est, absit. f Et ecce ego. *absq; causa rationabili: & ideo liberauit eum populus, ut patet in litera.*

g Et Saul confir. *Hic ultimo ponitur historiæ prosecutio. & patet litera usq; ibi:*

h Et quocunq;. *In Hebræo habetur: Et quocunque se vertebat impiè agebat, uel ipius fiebat. & litera immediatè sequẽs cõcordat cũ dicitur.*

i Congregatoq;. *de qua percussione agitur. c. seq. in qua plurib. modis incurrit offensã domini, ut uidebitur.*

k Fuerunt. *Hic non nominatur Isbosheth, non propter defectum ætatis, quia iam habebat viginti annos, & vltrà, cum in morte Saulis fuerit annorum. xl. vt habetur. 2. Reg. 2. c ii. Regum sed propter defectum magnanimitatis: quia fuit pusillanimis,*

† supra 9. a 1. Par. 8. c *& inptus ad prælium, propter quo l in bello ubi mortuus fuit Saul, non fuit cum aliis fratribus suis.*

l Patruelis. *i. cognatus germanus, quia Saul, & Abner fuerunt nati de duob.*

† robustũ.

num Deum Israel: † Domine Deus Israel da indicium, quid est, quòd non responderis seruo tuo hodie? Si in me, aut in Ionatha filio meo a est hæc iniquitas, da ostensionem. Aut si hæc est iniquitas in populo tuo, † da sanctitatem. Et b deprehensus est Ionathas & Saul, populus autem exiuit. Et ait Saul: Mittite sortem inter me, & inter Ionathan filium meum. Et captus est c Ionathas. Dixit autem Saul ad Ionathan: Indica mihi, quid feceris? Et indicauit ei Ionathas, & d,e ait: Gustãs gustaui in summitate virgę, quę erat in manu mea paululum mellis, & ecce ego f

a † morior? Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha. Dixit

b que populus ad Saul. Ergo ne Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? † Hoc nefas est. Viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberauit ergo populus Ionathan, vt nõ morereturr. Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthijm. Porrò Philisthijm abierunt in loca sua. Et Saul confirmato regno g suo super Israel, pugnabat per circumitum aduersum omnes inimicos eius: contra Moab, & filios Ammon, & Edon, & reges Soba, & Philisthæos, & quocunq; se uerterat superabat. Con h i gregatoque exercitu percussit Amalec, & eruit Israel de manu vastatorum eius. Fuerunt autem k filij Saul Ionathas, & Iessuir & Melchisua. nomina duarum filiarum eius, nomen primogenitæ Merob, & nomẽ minoris Michol. Et nomẽ uxoris Saul, Achinoã filia Achimaas. † Et nomẽ principis militię eius Abner, filius Ner, patruelis Saul. Porrò Cis fuerat pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel. l m Erat aũt bellũ potens aduersum Philisthæos oĩbus diebus Saul. Nam quemcunq; uiderat Saul virum fortem & † aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

duob. fratribus ut habetur. 1. Paral.

G

1. Par. 8. c 13. q. 7. c. ii cerdos.

Dñe De da iudicũ, quid est, quod non rñderis seruo tuo hodie. Si i me aut in Ionatha filio meo ẽ iniqtas hæc, da oñsionẽ aut si iniqtas hæc cũ in populo tuo. hæc uerba ne † ueteribus exẽplaribꝫ leguntur.

† pinguib. a. optimis pecudib. †vel bona

Humiliatu Laur.

† mane

l. 24. Moral. cap. 16. circ. med. tom. 1.

Saul offerebat holocaustum domino d initijs prædarũ, quæ attulerat ex Amalec & cum venisset Samuel ad Saul, Ne vetera quidem exemplaria hæc habent

B

H

I

GLOS. ORD. CAP. XV.

T dixit.

b Bouem. Ideo iubet dominus demoliri iumenta Amalec, ut nec in iumentis eius memoria fiat. Dominus enim dixerat se deleturum memoriã Amalecde sub cœlo. Et quia eius memoria penitus deleta non fuit, Saul per inobedientiam peccauit. De Amalec uero in Deutero. dr: ga extremos populi Dei q lassi residebãt, cæcidit. Lassos uero exponũt Hebræi immundos, secundum legẽ extra castra manẽtes. Quorum (sicut tradũt) circũcisionẽ amputauerunt, & ad subsannationẽ Dei in cœlũ proiecerũt.

Dent. 25. d

† Exo. 17. c 2. q. 4. ccl. § 1. 24. q. 3. §. .. † recordatus sum eorum, quæ † insidiarũ quas passi fuit

c Dixitq; Saul Ci. Cineus ipse est Ietro cognat⁹ Moysi, de quo erãt Cinęi, q habitabãt cũ Amalec

Melior.

NIC. DE LY. CAP. XV.

† Cõgregauit itaque Saul populum. lxx. & nuntiauit Saul populo.

† i Talaim

T di. Sa. Hic consequenter ponitur tertia transgressio Saulis, quæ processit ex cupiditate, & superbia, eo quòd ex victoria habita de Amalec concupiuit prędã, & arcũ triũphalẽ erexit ad sui iactãtiam. Igitur circa hoc describitur mandati diuini sibi facti denuntiatio secundo ipsius transgressio, ibi: Et apprehendit. Circa primum dicitur.

b Me mi. *q.d. Samuel ex hoc debes esse solicitus obedire Deo.*

c Nunc er. *q.d. prius transgressus es offerendo in persona propria, quod tibi non licebat, ut dictum fuit. c. xiii. & temerariè iurando, vt dictum fuit. c. xiiij. sed nunc aduerte, ut obedias in nullo transgrediendo.*

Re censui.

d Re censui. *quæ. quia primò filios Israel inpugnanit in deserto, vt habetur Exo. & ideo demeruit deleri ab hominibus vsq; ad animalia, & à maiori usq; ad minimum. Dicit autem hic R. Sa. quòd dominus præcepit hic animalia interfici, eò quòd inter Amalecitas erant multi sortilegi se transformantes in similitudinem bestiarum. Sed hoc fictitium uidetur. ideo primum est magis tenẽdum, maximè cum similis interfectio alibi facta sit, ut patet de ciuitate Gabaa in detestationẽ crĩs ppetrati in uxore Leuitæ. Cat era patẽt usq, ibi.*

Exod. 17. c

Indic. 20. c

e Dixitq;. *i. illis, q descẽderat de Ietro, & venerant cũ filijs Israel ut dictũ fuit Exo. 18. & Nu. x. & Iud. 1.*

* uerbos

¶ Et ap-

CAP. XV.

T dixit Samuel ad Saul: Me misit a Dominus, vt vngerem te in regẽ b super populum eius Israel. Nunc c ergo audi uocem *Domini: Hæc dicit Dominus exercituum: † Rec d censui quęcũq; fecit Amalec Israeli, † quomõ restitit ei in uia, cũ ascenderet de Aegypto. Nũc ergo vade, & percute Amalec, & demolire uniuersa eius, non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid, sed interfice a viro usq; ad b mulierem, & paruulũ atque lactẽtem, boue & ouem, camelum, & asinũ. † Præcepit itaq; Saul populo, & † recensuit eos quasi agnos, ducenta millia peditum, & decem millia uirorum Iuda. Cumq; uenisset Saul usq; ad ciuitatẽ Amalec, c tetendit insidias † in Torrente. Dixitque Saul e

MORALITER.

Moraliter

a Et di. Sa. Per Samuelẽ, q̃ postulatus a dño interpẽtatur, cõuenienter Iesus Xps significatur, quẽ à dño postulauerũt instãter pñarchæ & ꝓphetæ. Emitte agnũ dñe dñatorẽ terræ de petra deserti ad mõtem filiæ Sion. Et cõsiliis postulatio i multis locis ponit in veteri testõ. Per Saulẽ uero regnare volẽtẽ pt intelligi q cũq; q̃rit, vel accẽptat ptãtẽ tpalẽ, & ispũalem. & talis dẽt primo de regimine sui cogitare. qđ cõsistit, in hoc, q̃ sẽsualitas redigat sub rõnis ptãte. pp qđ sibi dr à Xpo, q ꝓ Samuelẽ significatur. Vade, & pcure Amalec, q bruta gẽs interpẽtat. pp qđ p Amalec sensualitas pquẽ hõ cõuenit cũ brutis designat: & sic dẽt domari, q̃ obediat rõni. Sed in hac uictoria duplex põ esse defectus. Vnus est si nimis parcatur carni sub ptextu seruitutis Dei. ut sit fortior ad seruiẽdũ ei, & hoc significat p hoc, q̃ Saul pepcit meliorib. animalib. sub prætextu oblationis Deo fiendæ ex eis, cùm dicitur.

Isai. 16. a

& non cõ cupiscas ex reb. eius aliquid. Ne in exẽplaribus quidẽ antiq; habẽtur hæc

** Et peper-*

lec. Consanguinei. n. erant & in A terra eius hæreditatem habebãt.

†vel diſpdam Misericordiã fecit Cineus cũ filijs Israel, qa fouit Moysen in terra Madian, & consilium dedit ei, qualiter gubernaret multitudinem populi.

a Pœnitet me, Grego. hac increpatione superbia regis abijcit. quod ad correctionem suam conuerte re potest q̃sq; prælatus. Cum Saul se paruulum in oculis suis æstimaret, caput in tribub. Israel factus est. Q. Cum te paruulum conspiceres, ego te p̃ cæteris magnũ feci. Quia verò magnum cõspicis, à me paruulus æstimaris. Quod cõtra Dauid cum regni sui potẽtiã corã arca Dñi saltãdo despiceret, dixit: Ludã, & vilior fiam plus q̃ factus sum: & ero humilis in oculis meis. Si ergo sẽti ẽt cum fortia agũt, de semeripsis vilia ientiunt, q̃d dicturi sunt, qui sine operibus virtutis intumescũt? Quelibet aũt opa nulla sunt, nisi humilitate cõdiantẽ. Miranda actio, cum elatio non eleuat, sed grauat Qui. n. sine humilitate virtutes congregat, in vẽtũ pulucrẽ portar, vñ dũ aliqd ferre cernit deterius exerceatur.

Hom. 7. in Euang. circa fin.

3. Reg. 6. d

Nõ ergo aspiciamus gb. iã superiores, sed qb. adhuc sumus inferiores: vt ad maiora & semper ex humilitate ascendamus.

b Non ne cum. Grego. Paruulus est in oculis suis, qui dũ cõsiderat, imparem alienis meritis pensat. Nã grãdẽ se conspicit, qui sup aliena merita se extendit. Saul aũt in bono, qđ ceperat nõ pmansit, qa fastu ptãtis itumuit. Dauid verò sp de se humilia sentiẽs, & eidẽ Saul se cõparatione postponẽs, postq̃ feriẽdi locũ reperit, pepercit: & iquiẽti aduersario se humiliter pstraunt dicẽs: Quẽ psequeris rex Israel q̃ psequeris? Canẽ mortuum, & pulicẽ viuũ. Iã tñ in regem vnctus fuerat, iã didicerat, q̃ Saule reprobato seruabatur ad regni gubernacula. Discant ergo qũo humiliari ꝓximis dñt, qui adhuc, in quo loco habeant apud Deũ nesciũt, si electi sẽ illis humiliãt, qb. se iã añpositos sciũt: hoc aũt propriũ est electorũ, de se sentire infra q̃ sunt. vñ: Si nõ humiliter sentiebã, sed exal. &c. Et alibi: Si quis paruul⁹ est veniat ad me &c. Qui n. humilem se non sentit sapiam Dei nõ apprehẽdit. *Paruulus* Paruulum se Saul prius vidit, sed elatus potentia iã se paruulũ nõ videbat, cæterorũ cõparatione se præferens, qa plus poterat, magnũ se prę oĩb. ęstimabat. Sed cũ apud se paruulus, apud Deũ magnus, cũ apud se magnus, apud Deum paruulus fuit. Vñ: Ducẽte ꝓstitui nolite extolli, sed esto q̃si vnus ex illis

Melior.

NIC. DE LYRA.

¶ a Et apprehen. *Hic consequenter ponitur mandati transgressio, cum dicitur:*

b Et pe. *& in hoc trãsgressus fuit mandatum Domini, in quo iurarat sibi præceptum q̃ totum populum exterminarẽt. & ideo hoc potissime intelligebatur de capite populi. Sed Saul cupiditate ductus sperabat habere de eo magnã redemptionem, vel per eum occulti thesauri reuelationem: & eadem cupiditate reseruauit meliora de præda: vt patet in litera.*

c Factum est. *Superius descripta est ipsius Saulis transgressio, hic consequenter describitur eius diffinitiua reprobatio. quæ primò Samueli reuelatur. secundò Sauli denuntiatur ibi: Dixitque Samuel. Circa primum dicitur:* Factum est ver. do. &c. Pœnitet me. *Pœna cũ mutabilitatem importet, nõ potest esse in Deo. dicitur tamen pœnitere, eò q̃ ad modũ pœnitẽtis se hẽt, quando destruit qd fecerat, & sic est in ꝓpsito, qa Saulem abijcere decreuerat, quẽ prius sublimauerat. Ista tamen mutabilitas solũ est in creaturis, quia Deus uolũtate immutabili facit mutabilia.*

d Contristatusque. *propter peccatum Saulis.*

e Et cla. *ad ipsum placãdũ si posset, qa adhuc forsitã ignorabat vtrũ esset Dei diffinitio, vel soĩa cõminatio, sed postea bene sciuit, vt ex sequentibus patebit.*

† contemptibile, & dissolutũ

f Nuntiatum. *montem valde altum.*

g Et ere. *i. arcum triumphalem de palmis, & oliuis factum, in signum victoriæ habitæ ad sui iactantiam, quia illã victoriam soli Deo debebat attribuere. Vnde & postea subditur ad sui iactãtiã:*

h Impleui. *quod tunc erat falsum: & ex istis aggrauabatur Saulis peccatum.*

i Dixitq;. *Sa. Hic consequenter Domini sententia Sauli denunciatur, & primò ponitur ista denũciatio secundo Saulis obstinatio, ibi: Et ait Saul. Denunciatio autem diuinę sententiæ per Samuelem ponitur modestè, & ordinatè: quia primò ponitur simplex reprehensio, cũ dicitur:* Dixitq; Samuel. *q.d. non fecisti verbum Domini: qa ꝓceperat omnia occidi. Secundo subditur Saulis superba responsio in hoc, q̃ peccatum suum humiliter non recognouit, sed magis inepte se excusauit: ponens super populum quod principaliter fuerat factum per ipsum, vt patet ex prædictis. & patet litera. Tertiò Samuel processit ad denuntiationem diuinę sententiæ contra eum di.*

† locum

D

E Sine me. *i. audi me loquentem.*

l Et indi. *Domini sententiam.*

m Nonne &c. *q.d. sicut per humilitatem meruisti ad regnum exaltari, ita per superbiam, & cõceptum verbi diui ni meruisti deici. Quod autem contempserit Dei mandatum ostendit dicens:*

n Misit te. *& patet litera.*

o Et ait Saul. *Hic cõsequenter describitur ipsius Saulis obstinatio: & secundò pñæ simulatio, ibi: Dixitq;: Saulis obstinatio apparet. quia cũ ꝓdicta excusatio ne sua addidit pẽri sui defensionẽ dicẽs:*

p Imo au. vo. *Veruntamẽ in sua defensione contradicit sibi, sicut frequenter contingit malis hominibus di.*

q Et addu. *Agag. de quo fuerat sibi præceptum, vt interficeret eum. sed cupiditate ductus reseruauit eum viuum, vt dictum est supra.*

r Tulit autem. *q. d. non ego: cum tamen esset principalis in hoc facto.*

s Vt immolet Domino. *q.d. nõ debes hoc reprehendere: qa cedit ad honorem diuinum. quod excludit Samuel dicens:*

t Nunq. *d. quasi dicat nõ. vnde subdit.*

¶ Melior

MORALITER.

Moraliter

b Et pepercit. & idẽ significat p hoc q̃ dimisit viuũ regẽ Agag pigui simũ. Ali⁹ aũt defect⁹ est, qñ ex vitio rũ carnaliũ victoria insurgit sup hia, q̃ aliqñ ẽ magis Dei offensiua. Bern. su p Missus est. Expedit magis virginẽ nõ eẽ, q̃ de virginitate ẽ loquẽtem. Et hoc signat p hoc, q̃ Saul erexit sibi

Hemit. super Missus est post me. tom. 1.

fornicem triumphalem ad suæ victoriæ ostentationem. Et quoniam per humilitatem fuerat electus in regem, sicut dicitur in textu.

m Nonne cum par. ita per superbiam fuit electus, sicut dicit infra.

c Factum

** Pro eo*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES